CONSTANTIN CHIRIȚĂ

ÎNTÎLNIREA

editura eminescu

CONSTANTIN CHIRIŢĂ

ÎNTÎLNIREA

ROMAN

★

Iubitei mele Gertrud

Din cauze pe care încă nu pot să le dezvălui, am uitat această carte vreme de 12 ani. Pregătind-o pentru reeditare am reîntîlnit primele foi manuscrise, primele fişe, primele însemnări, care datează din anul 1951, cînd autorul era foarte tînăr, şi o dată cu ele s-a declanşat o sumedenie de amintiri care mi-au întărit încrederea în necesitatea cărţii. De fapt am iubit cartea şi în sinea mea am apărat-o, pentru că ea încerca să redea, temperamental şi subiectiv, aşa cum se întîmplă şi cu alte cărţi, sinceritatea şi adevărul unei epoci. Totuşi, spaima faţă de istorie m-a obligat să caut un moto care să divulge nu numai sensurile cărţii, ci să constituie totodată o scuză sau o încurajare în relaţiile ei cu cititorii. Şi am ajuns la concluzia că nu aş putea găsi ca moto cuvinte mai adevărate şi mai potrivite decît cele rostite nu numai o dată de marele Cicero:

CAPITOLUL 1

Alexandru Severin nu-l întîlni pe Lucian. Nu-l zări nicăieri, iar presimțirea sleia toate depărtările. Nu se mai uită la ceas. Acele îi înțepau ora și mersul pe pielea mîinii. Era ora cu care se obișnuiseră, *poate*, amîndoi. Și totuși, fiul lui nu se vedea... În aproape doi ani de zile, Lucian nu lipsise niciodată de la întîlnirile, mute și nesigure, cu tatăl său. Treceau unul pe lîngă altul, fără să se privească, fără să se salute, fără să vrea să știe, parcă, unul de existența celuilalt... Se obișnuiseră și cu zilele fără întîlniri, acelea în care Lucian își preda cursul la facultate și în care pașii lui Alexandru Severin găseau alte căi, mai scurte, spre uzină... Lucian nu se vedea nicăieri... Și era o zi normală, o zi de redacție, deci trebuia să-și încrucișeze drumul cu tatăl său.

Alexandru Severin își continuă mersul agale, parcă fără țintă, iar ziua deveni, dintr-o dată, rea, scormonindu-l cu gîndul de care se ferea cel mai mult : poate că întîlnindu-l pe Lucian ar fi făcut, în sfîrșit, gestul de împăcare. L-ar fi oprit, i-ar fi strîns mîna și i-ar fi rostit acele cîteva cuvinte care i-ar fi transformat, poate, din nou în tată și fiu... De cîte ori nu gîndise, de cîte ori nu simțise, în mii de impulsuri, gestul mocnit. Îl trăise atît de intens, atît de sincer, încît îi era teamă că nu-l va mai face niciodată... Dacă l-ar întîlni pe Lucian, dacă

i-ar zări silueta caldă în ceața deasă de care se lăsa împresurat... Își continuă mersul agale, parcă fără țintă, împotrivindu-se cu răsuflări adînci unei spaime necunoscute.

Alexandru Severin făcea parte din categoria acelor oameni, pe care, după ce-i vezi o dată, greu îi mai poți uita. Mai întîi, din cauza staturii sale de uriaș: avea aproape doi metri înălțime, dar trupul lui era atît de bine alcătuit și de proporționat, încît n-ar fi frapat pe nimeni, dacă n-ar fi fost capul său mare, leonin, încărcat de o coamă neagră și lucioasă. Deși avea trăsături regulate și ochi mari, albaștri, blînzi și senini, pentru un om obișnuit, căruia i se pot culege privirile, coama aceea bogată și deasă, ca o povară, și sprîncenele groase, de tăciune, dominau, de la început, din înălțimi, pe oricine, alungîndu-l, sau descoperindu-l ghemuit și slab. După numai cîteva clipe însă, oamenii întorceau, nedumeriți, capul după el. Era ceva în atitudinea lui, sau poate întreaga lui atitudine, care-i descumpănea. Ceva nu se potrivea înfățișării lui de uriaș aspru și îndepărtat. Nimeni nu putea admite că această întruchipare exagerată a speței umane poate să fie altceva decît o radiere continuă de forță și nerv. Dar atitudinea lui era aceea a unui om care nu merge, ci se plimbă, atitudinea unui holtei care visează și care nu poate fi decît mai tînăr și mai firav. Cu capul pe spate, lăsat puțin pe umărul drept, cu ochii întredeschiși, urmărind parcă un spectacol tainic pe cer, cu mîinile mereu în buzunare, legănîndu-și, domol, trunchiul, cu pașii rari și abia auziți, parcă adulmecînd drumul, făcea impresia unui om departe de toți și de tot, ocolit de hărțuielile și convulsiile cotidiene, și, dintr-o dată, trecătorul se simțea mic, neliniștit, grăbit și nervos, și, de aceea, înclinat să nege, sau să dușmănească, fie numai pentru o clipă, namila care-și rătăcise pașii prin lumea lui.

Erau însă alții care trăiau senzații și mai chinuitoare: aproape toți cei din preajma lui, vecinii sau tovarășii de muncă. Ca să-i vorbească, sau să-i găsească privirile erau nevoiți să-și lungească gîtul, să se înalțe, să se schimonosească, simțindu-se, la început, stingheri, nefirești, îm-

pleticiți, iar mai apoi urmăriți de ideea unei infirmități nedrepte și a unei apăsări fizice, înăbușitoare.

„Măcar să fi avut trei ochi, sau trompă de elefant, sau gheb de cămilă, spusese cîndva un inginer tînăr, să nu se fi asemănat atît de mult cu noi, poate că l-am fi simțit mai aproape, mai al nostru ; dar așa cum e, fără cusur, ca oricare dintre noi, dar la pătrat parcă ne nimicește în fiece clipă..."

Un altul, un strungar pirpiriu și gălbejit, cu nasul ascuțit și subțire, ca o mistrie, pe nume Silviu Căciulă, se străduise, într-o zi, cu vocea lui gîlgîitoare, de curcan, să-i facă portretul :

„Mă, ăsta-și bate joc de noi, și mă mir că nu v-ați dat seama pînă acum... ! Zău c-o face pe nebunul ! Ia în rîs toată lumea : Nu se grăbește cînd merge, fincă, oricum, nici dracu' nu s-ar lua la întrecere cu pașii lui de matahală... Nu se grăbește cînd lucrează, fincă, să-mi crape dinții, și cînd se scarpină, mîna lui are mai multă forță decît trei d-alde noi cînd se opintesc să ridice un drug de fier... Și cred și eu că-i convine să umble terchea-berchea pe stradă, fără teamă c-o să se ciocnească de cineva. Să mor eu, dacă nu se dau și stîlpii la o parte din calea lui, săracii... Ei, mai ziceți că nu-și bate joc de noi, orangutanu' lua-l-ar dracu ! L-a văzut careva, măcar odată, abătut, sau... sau plîngîndu-se de ceva ?... Să-mi sară ochii dacă nu-i adevărat ! Chiar ș-atunci cînd a venit fiu-so aici, l-am pîndit pe orangutanu, cum își pîndește hultanu prada, chiar ș-atunci cînd l-a făcut fiu-so măgar și netrebnic, mie mi s-a încrețit carnea, iar lui nici măcar nu i-au clipit ochii. Ăsta în loc de suflet are paie sau pustiu întrînsul."

Unii îi dădeau dreptate lui Silviu Căciulă. Nimeni nu-l văzuse, vreodată, pe Alexandru Severin, necăjit sau supărat, sau măcar nemulțumit. Dar nici vesel sau cu chef de vorbă nu-l văzuse cineva. Trăia retras, fără prieteni, fără dorința de a-și face prieteni. Și nici nu i se căuta prietenia. Chiar și cei cărora le venise în ajutor îl ocoleau, sau îl fulgerau, pe ascuns, cu priviri rele. Pentru că sărea în ajutor numai în momente de disperare, așteptînd parcă anume ultima clipă, pentru că nu sufla nici o vorbă și nici nu asculta cuvinte de mulțu-

mire. Nu numai Silviu Căciulă, dar și alții descopereau în ajutorul lui un fel de batjocură superioară față de neputința tuturor... Încetul cu încetul, se obișnuiseră să-l judece iute și violent, să-l azvîrle undeva, aparte, ca pe un obiect dur și neînsuflețit, care poate suporta orice lovituri, sau căruia i se cuvin lovituri. Totul se petrecea însă în mintea oamenilor.

Absența neprevăzută a lui Lucian îl chinuia pe Alexandru Severin cu întrebări noi și vechi care-i măcinau împotrivirea, sau poate că renunțase singur la orice împotrivire. Nu știa ce se petrece în sufletul fiului său, dar nici n-ar fi dorit să afle. Îi era teamă de un răspuns prea limpede. Era mulțumit că Lucian acceptase acele întîlniri *inutile*, și că le respecta ca pe un obicei statornic. În sinea lui, nu putea despărți realitatea întîlnirilor de ideea că ele constituie, de fapt, o punte de legătură, care, mai devreme sau mai tîrziu, îi va aduce din nou unul lîngă altul. Îl cunoștea prea bine pe Lucian pentru a se mai îndoi că întîlnirile însemnau pentru el o simplă întîmplare repetată, sau un oarecare gest, gratuit și pur. De vreme ce Lucian le acceptase, de vreme ce le transformase din întîmplare în obicei, însemnau mult mai mult : poate imbold, poate necesitate, poate dorință, poate un anumit scop. Și care putea fi scopul ? Oare nu o împăcare calmă, liniștită, fără crize, fără zbuciumări, așa cum dorea și el ?

Cîțiva ani de zile, Alexandru Severin renunțase la Lucian-fiul, la gîndul că se vor mai putea privi vreodată, în ochi, ca tată și fiu. În ziua cînd Lucian, uitîndu-și copilăria și tinerețea, eliberîndu-se de acele tainice înțelegeri de sînge și suflet, venise la fabrică pentru a-l batjocori, pentru a-l urî, în văzul tuturor, își închipuise că și-a pierdut pentru totdeauna fiul. Lucian nu-l batjocorise pe el, nu-și batjocorise tatăl, ci o prietenie, o dragoste, o credință care-i învălmășise și-i împletise parcă într-o singură ființă. De multe ori, în momentele prime și adînci ale prieteniei lor, se pomeneau că simt sau că gîndesc unul prin altul, în apropieri sau în depărtări. Gestul lui Lucian, și mai ales ura lui din ziua aceea,

părea că nimicește totul, pentru totdeauna. Chiar dacă trăsnetul lui se întîmplase într-un moment de rătăcire, știa că Lucian va face totul pentru a se convinge că-și nimicise tatăl și credințele pentru a rămîne el însuși, pentru a respecta, singur, acel dram de sfințenie, cîndva al amîndurora... Dar Lucian își justificase gestul încă înainte de a-l face ; un moment de încîlceală în lume îl destrămase de tatăl său, îi îmbolnăvise ființa și-l obligase să trăsnească... Din ziua aceea rămăsese un singur Lucian : cel de dinainte. Cu el se întîlnea mereu, în toate clipele de răgaz, în amintiri duioase, așa cum sînt toate amintirile. Mai ales în drumurile de acasă la fabrică și de la fabrică acasă retrăia intens și dureros momente din prietenia lor... Cînd îl întîlnise prima dată pe celălalt Lucian ?...

Era o dimineață ploioasă de vară. Mergea spre fabrică, fără să se grăbească, cu capul lăsat pe spate, cu mîinile în buzunare, legănîndu-și, domol, trunchiul. Amintirea îl descoperise în grădina unei case de țară, cu un Lucian de-o șchioapă în fața lui, rugîndu-se să-l arunce *suuuuus*, spre vîrfurile copacilor. Îi aruncă : o dată, de două ori, dar a treia oară, cînd mogîldeața e sus, o femeie, nevastă-sa, țipă, și Lucian îi alunecă printre mîini și se rostogolește pe o movilă de pietre. Cel care se ridică din praf e plin de sînge, de julituri și de cucuie și se agață de picioarele lui, și cu ochii în lacrimi șoptește întretăiat : Tată, nu plîng ! Uită-te că nu plîng !

Amintirea îi înțepase pleoapele. Poate de aceea deschisese ochii. Și îl zărise, la cîțiva metri, pe celălalt Lucian : un adevărat bărbat, cu fața colțuroasă, dar cu aceeași privire mirată, nesigură, de băiețandru. Priviri de o clipă, pentru că brusc totul se înăsprise. Lucian își întorsese capul și trecuse pe trotuarul celălalt, iar el își continuase mersul agale spre fabrică, cu mîinile în buzunare, cu capul lăsat pe spate, legănîndu-și încet trunchiul. Iar la fabrică muncise ca în toate zilele. Nimeni nu observase nimic. Cineva îl întrebase ceva, răspunsese prin două vorbe, dar sirena îi înțepase toate încheieturile. A doua zi îl întîlnise din nou pe Lucian. La aceeași oră, în același loc. Și de atunci mereu.

De multă vreme nu-l mai privea pe Lucian. Îi zărea de departe silueta, sau nici nu i-o mai căuta. Îl simțea însă întotdeauna la locul de întîlnire, în timp ce pleoapele i se strîngeau pentru cîteva clipe de gol și de întuneric. În trecerile sale oarbe pe lîngă Lucian aștepta, aproape întotdeauna, o schimbare blîndă, o minune subțire, calmă. Poate că așa se ferea de spaimele cu care l-ar fi străpuns uneori privirile fiului său.

— Bună dimineața, nea Sandule.

Era glasul portarului. Ajunsese, prin urmare, la fabrică. Iar Lucian lipsise de la întîlnire! Oare n-o să mai vină niciodată? Nu se poate! Trebuie să afle ce s-a întîmplat cu fiul lui, da, *cu fiul lui*. Dar cum?... Cum...?

Nicolae Iușcă, portarul, se uită cu ochii holbați după Alexandru Severin. Își frecă bărbia, nedumerit, apoi începu să gîndească, alene, dar cu voce tare, precum îi era obiceiul:

— Asta-i culmea!... Să nu-mi răspundă la bună dimineața! Nu mi s-a mai întîmplat pînă acum... Da' chiar că e culmea! Cîți ani să fie?... Cinșpe, cel puțin... I-auzi bre! Ceva trebuie să se fi răscolit. Te pomenești c-o fi lăsat-o și pe cea de a doua nevastă!... Să nu-mi dea el bună dimineața!... Asta-i culmea culmelor!... Bună dimineața, nea Iulieș!

— Bună să fie, Culăiță!... Da' cu cine te războiești? Cine nu ți-a dat bună dimineața?

— Nea Sandu! Întîia oară în vreo cinșpe ani, de cînd îs eu aici. Mai zi ceva...

Iulieș Livede clătină și el din cap a mirare. Știa că Alexandru Severin, cu toate ciudățeniile sale, nu prea era în stare să jignească, așa, tam-nesam, pe cineva, poate tocmai pentru a-și apăra depărtarea. Îi plăcea să tacă, să nu se bage în discuții, iar cînd i se vorbea, anume, se străduia să pară atent, sau înțelegător, chiar dacă, pînă la urmă, răspundea printr-o simplă ridicare din umeri. Iulieș Livede era unul din puținii oameni care bănuiau un alt Alexandru Severin, poate mult mai ciudat și mai aparte decît îl vedeau alții, și foarte greu de dibuit în adevărurile lui cele mai adînci. De aceea, remarca

portarului, care pe un altul l-ar fi lăsat nepăsător, îl cam puse pe gînduri.

Silviu Căciulă zgîi ochii spre fundul halei, apoi vocea începu să-i gîlgîie :

— Vine orangutanu' !

În fiecare dimineață anunța vestea. Poate de aceea venea înaintea tuturor la lucru. Era un amestec de bucurie, de mîndrie și curaj în vocea și atitudinea lui. Uneori mergea pînă la provocare. Striga porecla parcă anume pentru a o auzi Alexandru Severin. Sorbea chicotele din jur și privea ostentativ pentru a observa vreo schimbare pe fața uriașului. Cîțiva muncitori îi atrăseseră atenția că se joacă prea imprudent cu focul, dar avertismentul lor în loc să-l domolească îl aținaseră și mai tare. Se fălea, în felul lui, că e singurul om din uzină căruia nu-i este teamă de urangutan.

Alexandru Severin auzise cuvintele rostite de Silviu Căciulă și pentru prima dată îl luă în seamă, privindu-i cîteva clipe. Erau priviri calme, senine, ușor mirate, nu amenințătoare și pline de luciri rele cum se așteptau muncitorii și cum dorea Silviu Căciulă. Ochii aceia mari, albaștri se uitau la el dar nu-l vedeau. Și muncitorul cel pirpiriu și gălbejit, cu nasul ca o mistrie și cu vocea gîlgîitoare, de curcan, simți exact ceea ce îi transmitea Alexandru Severin în acele priviri de o clipă : parcă nu exista, totul trecea prin el și pe lîngă el, nu era nici măcar un obstacol, pentru nimeni. O înjurătură îi ieși, fără să vrea, din gîtlej :

— Grijania mă-si de mașină !

Unul din martorii foarte atenți ai întîmplării fusese Iulieș Livede, care sosise în hală aproape în același timp cu Alexandru Severin. Se duse de-a dreptul la Silviu Căciulă :

— Ești un om în toată firea, mă Căciulă. Atunci de ce te bagi ca musca sub coada calului ?...

— Da' tu de ce te bagi ? De ce mă bați la cap ? Te-a angajat avocat orangu ?...

— Mă, Căciulă ! Te sfătuiesc omenește, îl întrerupse Iulieș Livede. De vreme ce omul nu s-a legat niciodată de tine...

— Da' nu vezi că-și bate joc de mine, nu vezi că-și bate joc de noi toți ? De ce se uită așa la mine ? Ce i-am făcut ? Fincă i-am zis orangutan ? Da' mie nu-mi zic oamenii *chiștoc ?*

— Treaba ta ! ridică Iulieș din umeri. Dar să știi că ulciorul nu merge de multe ori la apă...

— Cum ! ? Numa' să-ndrăznească ! Dacă nu...

Iulieș Livede ghicise mai de mult de unde vine curajul lui Silviu Căciulă. Dibuise, netrebnicul, firea lui Alexandru Severin, măcar într-atîta încît să fie sigur că uriașul nu-și va pune niciodată mintea cu el.

— Unde mă vezi așa... ? continuă să se apere Silviu Căciulă. Ce, crezi că mi-e frică ? Eu, mă...

Nu-și termină fraza pentru că zări în ochii lui Iulieș Livede atîta înțelegere durerosă și atîta milă încît ar fi vrut să i se prefacă vorbele în gheare :

— Ce, mă ? ! Ce vă bateți joc de mine ? Ce, credeți că eu nu-s bărbat ? Pot, mă, pot. Vreți să v-o arăt ? Îl bag în mă-sa !

Iulieș Livede îi strînse brațul cu violență, ca să-l trezească și mai ales să-l ferească de cine știe ce criză mai rea. Orice urmă de mînie îi dispăruse. Nu simțea decît durere și ceva ce semăna a revoltă, dar o revoltă obscură, fără destinație. Aflase și el, ca toți cei din uzină, de altfel, despre isprăvile nevestei lui Căciulă. Era o tîrîtură, care cădea pe la toate colțurile și pe toate maidanurile, și se întorcea acasă parcă numai pentru a-și stinge bărbatul în bătăi.

— Stai, măi omule, că nimeni n-are nimic cu tine, încercă să-l liniștească Iulieș Livede. Mai bine spune dac-ai primit comanda ?

— Am primit-o, răspunse Căciulă, fără voia lui. Și ce-i cu asta ? Ce vrei ?

— Asta-nseamnă că trebuie să-ți pregătești mașina. își continuă Iulieș Livede planul. Și să te gîndești că deseară ar putea să înghețe.

— Cum să-ngheţe? se holbă Silviu Căciulă. Şi ce-are-a face îngheţul cu maşina? Sau maşina cu îngheţul? Şi ce vrei dumneata, la urma urmei?

— Vreau să te linişteşti, păcătosule, asta vreau! Nu vezi că se uită Domnica la tine? Cine ştie...

Domnica nici nu observase ce se întîmplă acolo în colţul halei, dar Iulieş n-o adusese în vorbă degeaba, ci ca un ultim strop, poate cel mai necesar, în leacul pe care i-l oferea lui Silviu Căciulă. Avea el credinţa că Silviu Căciulă se înrăise şi mai mult de cînd se angajase Domnica în uzină. Deşi mică şi subţirică, deşi cam începea să se depărteze de prima tinereţe, Domnica le întunecase pe toate celelalte fete din hală, ba şi pe cele din birouri; orice-ar fi făcut: lucra la maşină, mergea, stătea nemişcată, ea părea că nu-şi întrerupe nici o clipă un dans tainic, care fermeca şi ochii celui mai posac, atît de desăvîrşite îi erau mlădierile.

Silviu Căciulă era zăpăcit de-a binelea. Nu ştia ce să reţină din cuvintele lui Iulieş Livede. Se străduia să găsească înţelesuri ascunse, uitase pricina furiei, uitase şi împotriva cui se înfuriase, dar deodată simţi că-l cuprinde ruşinea. O ruşine cu flăcări, care părea că-i arde părul.

Lui Iulieş i se făcu teamă de o nouă criză. Şi fiindcă nu se mai simţea în stare să caute alte leacuri pentru păcătosul din faţa lui, îl părăsi, agăţîndu-se de prima ocazie:

— Uite c-a venit şi tovarăşul inginer Pîrvan...

Dar era exact ceea ce-i trebuia lui Silviu Căciulă pentru a scăpa de turbare şi a se transforma într-o simplă umbră. Avea o asemenea teamă de inginerul Pîrvan, că nici măcar nu era în stare să şi-o ascundă. Sau poate că voia cu tot dinadinsul ca inginerul să simtă starea lui, să-l vadă cum tremură, să-i audă şi clănţănitul dinţilor... Cu ani în urmă, din prostie şi nepricepere, rebutase, în ultima clipă, o serie de piese foarte urgente şi necesare uzinei. Cu gîndul că va fi dat afară din fabrică se înfăţişase inginerului Pîrvan. N-a putut să-l mintă. A început să tremure, să sughiţă şi să horcăie. Nici cuvinte de milă nu era în stare să găsească. Mai mult scîrbit, inginerul Pîrvan l-a dat afară şi după

două minute de ezitare a consemnat, în raport, rebutul ca rezultat al propriei sale neglijențe, de care, de altfel, încercase să se convingă în cele două minute de ezitare : trebuia să *știu* că muncitorul X e un imbecil și deci nu e capabil să lucreze asemenea piese. Conducerea fabricei a organizat o ședință specială în hală, oferindu-l pe inginerul Pîrvan țintă tuturor atacurilor, într-o aureolă atît de neagră, încît toți erau convinși că va fi concediat și poate chiar trimis în judecată. Unul din arcașii cei mai răi și mai vehemenți a fost Silviu Căciulă, care a născocit la repezeală niște indicații greșite primite de la inginer. Un miracol s-a întîmplat totuși. Inginerul Eugen Pîrvan a rămas mai departe în uzină, în funcția pe care o avea și mai înainte : șef al secției speciale. Silviu Căciulă a avut totuși curajul să i se înfățișeze, într-o pauză, cînd era singur în birou, în aceeași stare de condamnat la moarte : tremurînd, sughițînd, horcăind, iar inginerul Pîrvan l-a dat afară din birou cu același gest mut cu care-l dăduse prima dată. Din ziua aceea, Silviu Căciulă se îmbolnăvea totdeauna de friguri cînd îl vedea pe inginerul Pîrvan.

Inginerul Eugen Pîrvan se opri ca întotdeauna la ghereta care-i servea de birou maistrului principal al secției, Ferenț Ferenți. După ce primi asigurări că totul e în ordine, își începură amîndoi raita obișnuită prin uriașa hală. Cuplul era cît se poate de reușit, sau, mai bine zis, maistrul Ferenți se străduia discret și riguros, să-și imite pînă în cele mai insesizabile amănunte șeful. Înalt, slab, puțin adus de spate, întotdeauna ras proaspăt, îmbrăcat cu grijă, chiar cu o anumită eleganță, era o copie aproape fidelă a inginerului Eugen Pîrvan. Doar trăsăturile figurii, întotdeauna severă, meditativă, și gesturile inginerului, de o distincție pe cît de clară, pe atît de firească și întotdeauna foarte sigure, erau cu neputință de imitat. Cînd ajungea aici, mimetismul maistrului se transforma în schimonoseală. Cu atît mai mult cu cît, fără să fie o prea mare diferență de vîrstă între ei, unul se apropia de cincizeci de ani, celălalt abia îi depășise, inginerul Pîrvan se descoperea uneori celor din jur ui-

mitor de tînăr, încît gravitatea lui părea o mască, pe cînd maistrul Ferenţi nu izbutea să scape, oricît se străduia, de un aer îndărătnic de bătrînețe, care-i dădea de gol orice deghizare tinerească. În afară de această manie de a-şi copia şeful, şi cu care în sinea lui se mîndrea, maistrul principal, Ferenţ Ferenţi, rămînea în toate celelalte privinţe, el însuşi. Adică era un maistru de înaltă calificare, autoritar, foarte sigur în decizii, atent la orice galopadă tehnică, ba chiar amator de performanţe profesionale, care puneau semne de întrebare unor domenii ale tehnicii. De aici pornea slăbiciunea lui pentru Radu Răduca, spărgătorul tuturor normelor din uzină, şi, după părerea lui, cel mai bun strungar din ţară. În fiecare zi îl conducea pe inginerul Pîrvan spre ungherul de miracol în care lucra Răduca, şoptindu-i, pe baza unor calcule imediate, cam cîte norme va realiza în ziua respectivă.

— Azi face şapte norme..., îi şopti maistrul Ferenţi, într-un fel foarte ceremonios, inginerului Pîrvan. Vă dau cuvîntul meu că în jumătate de an ajunge la zece norme pe zi. Zece norme pe zi în medie, pentru că recordul va fi mult mai mare.

Înainte de a intra în biroul său, inginerul Pîrvan ştia că mai are datoria să schimbe cîteva vorbe cu Iulieş Livede. Îşi îndeplinea această obligaţie cu regularitate matematică. Pentru el, Iulieş Livede reprezenta, în secţie, partidul, adică tot ceea ce se putea înţelege mai clar prin conducere, şi o conducere trebuie respectată în orice timpuri şi în orice condiţii. Politeţea lui în scurtele şi deseori convenţionalele convorbiri cu Iulieş Livede părea cît se poate de naturală.

Răspunse atent la salutul lui Iulieş, şi-i spuse imediat cu un ton, care nu aducea de loc a rugăminte, dar nici a decizie, ci mai degrabă a informare corectă :

— Domnule Iulieş, te-aş ruga să fixezi pentru altă zi consfătuirea tehnică. Sîmbătă după-amiază îmi este cu neputinţă. Poate că ştii şi dumneata, în sfîrşit, de ani de zile am program fix în după-amiezile de sîmbătă...

Iulieş Livede îi răspunse, la rîndul lui, cu un ton care nu aducea cu nimic a scuză :

— Bineînțeles, tovarășe inginer. Nici nu știu cine a hotărît consfătuirea, și mai ales nu știu de ce nu ne-a întrebat și pe noi. Cum de-au găsit tocmai sîmbăta? Ca să ne ia la rost muncitorii?... Dacă vă convine luni...

Pîrvan mulțumi cu o mișcare a capului, care arăta în același timp și acordul său la propunerea lui Iulieș Livede. Maistrul Ferenți îl imită fără greș, apoi se îndreptară, amîndoi, spre biroul șefului de secție.

Iulieș Livede privi cîteva clipe în urma lor, parcă dojenindu-i cu o clătinare încetă a capului, apoi îl căută din nou pe Alexandru Severin, tot pe furiș și tot cu nehotărîre.

Cu mîinile în buzunare, cu capul dat pe spate, lăsat puțin pe umărul drept, privind un punct al tavanului, Alexandru Severin părea cel dintotdeauna. Niciodată nu se agita în jurul mașinii, ca alți muncitori. Părea că visează lîngă demonul acela neastîmpărat, de metal, care împroșca schije și scîntei. Deși obișnuiți cu atitudinea lui Severin, mai erau încă mulți strungari care se uitau la el cu invidie. Dar erau și alții care îl priveau cu teamă: oare ce s-ar întîmpla dacă Severin și-ar pune mintea și puterile cu mașina? Ce-ar mai rămîne din recordurile lui Răduca?...

Iulieș Livede adusese vorba de cîteva ori despre Răduca și despre bogăția unei întreceri dintre Răduca și Severin. Ba chiar îl împinsese pe Răduca la provocare. Parcă atît aștepta aprigul strungar. Într-o pauză, pregătită cu discreție și abilitate, în canonada unor aplauze, organizate și ele strașnic, Răduca îl chemase la întrecere pe Alexandru Severin și pe toți ceilalți strungari din hală, „în vederea etc., etc., etc...“ „Oficial!“ adăugase el. „Cum adică *oficial?*“ întrebase Severin, apoi profitînd de tăcerea care se lăsase dintr-o dată părăsi cu pașii lui mari și înceți hala.

Au fost multe mormăieli și înjurături. Dar cine și ce putea să i se reproșeze lui Severin? În fiecare zi făcea cîte patru sau cinci norme și numai cu un sfert din sudoarea și eforturile cu care alții abia își însăilau norma zilnică. Cum putea fi judecat? Cine avea curajul să spună că nu dă tot ceea ce poate da? Unul care abia scotea douăzeci de procente în plus și care se fofilase

prin comitetul sindical pentru cine știe ce avantaje? Singurul care-l întrecea pe Severin, în întreaga uzină, era Răduca. Al treilea abia dacă ajungea la jumătate din performanțele lui Severin. Iar Răduca parcă răsuflase ușurat după întrebarea cu *oficialul* a lui Severin și după tăcerea care cuprinsese hala. Îl chemase la întrecere, gata! Nu era de demnitatea lui să se prefacă în țață și să-l bată la cap pe Severin.

Cu toate că Alexandru Severin își făcea, fără crize și țipete, cele patru sau cinci norme zilnice, conducerea fabricii nu era totuși mulțumită. Dar nemulțumirea era neoficială, ascunsă, mocnită. Și muncitorii erau nemulțumiți, dar ei din pricini mai vizibile, mai justificabile: cîștiga cît cinci, fără să asude, fără să se opintească și să țopăie, fără măcar să injure. Și începeau să-și plece, tot mai des, urechile la spusele lui Silviu Căciulă.

Iulieș Livede nu remarcă un timp nici o deosebire, nici o schimbare în atitudinea lui Alexandru Severin. Dar cînd se deschise ușa mare a halei și-l văzu, oprindu-se în prag, pe Mihail Nistor însoțit de un oaspete necunoscut, sesiză un amănunt care-l puse pe gînduri. Alexandru Severin îi zărise pe cei doi musafiri, și, în felul lui domol, își coborîse privirile asupra mașinii și-și scosese mîinile din buzunare. Iulieș ghici în gestul uriașului un anumit control, izvorît poate din teama ca atitudinea lui de nepăsare să nu pară o ofensă față de conducerea uzinei. Mai ales că Mihail Nistor fusese o vreme ucenicul lui. Dar schimbarea nu dură decît cîteva clipe. Aproape înciudat și mult mai iute, dintr-o simplă scuturare, Alexandru Severin reveni la atitudinea de mai înainte, la atitudinea lui obișnuită. Metamorfoza întreruptă fulgerător i se păru nefirească lui Iulieș. Alexandru Severin nu era omul atitudinilor căutate, prefăcute. Se întîmplase ceva cu dînsul și pesemne ceva grav dacă ajunsese la acea încîlceală de cîteva clipe, el care n-ar fi clipit și nu și-ar fi scos mîinile din buzunare chiar de i-ar fi explodat mașina. Și Iulieș simți brusc nu numai curiozitate și interes, ci parcă și un fel de grijă, față de omul acela ca de granit, atît de îndepărtat, atît de greu de descifrat și hărăzit cu atîta siguranță unei indiferențe definitive.

Maistrul Ferenț Ferenți îl smulse pe neașteptate din gînduri :

— Hai fuga-n birou, c-a venit cineva de sus : un ministru sau un secretar, nu știu cine-o fi...

Iulieș se pomeni că-l urmează pe maistrul Ferenți, și un gust amar îi umplu gura. Dar știa că va trebui să-și îndepărteze, repede, gîndurile vechi, să se liniștească, să se răcească, pentru a face față întîlnirii neprevăzute cu omul de sus.

Oaspetele nu-i făcu o impresie neplăcută lui Iulieș. La început îl cam încurcă, pentru că era prea tînăr și cu o figură prea deschisă, care aștepta orice prilej pentru a se entuziasma, dar strîngerea de mînă era sinceră și energică, ca și privirile, de altfel. Era, pesemne, un om în căutare de minuni, și-l imagină Iulieș, abia la începutul cursei, încă neatacat de vreo oboseală.

În afară de directorul delegat al uzinei, Mihail Nistor, în birou se mai aflau inginerul Eugen Pîrvan și copia sa fidelă, maistrul principal Ferenț Ferenți. Directorul își regăsi întocmai zîmbetul întrerupt de apariția lui Iulieș Livede, precum și fraza pe care-o lăsase neterminată :

— Vă spuneam că sîntem bucuroși pentru că ați ales tocmai această secție în scurta dumneavoastră vizită... așa ne-ați rugat s-o numim : vizită, nu inspecție... E secția noastră numărul unu. Și ca importanță, și ca realizări, și ca perspective. Nucleul viitoarei uzine speciale. Deși tovarășul inginer Eugen Pîrvan nu prea e partizanul întrecerii, totuși, datorită eforturilor organizației de partid și preocupării directe a tovarășului Iulieș Livede...

Vorbele lui Nistor pocneau neplăcut la urechea lui Iulieș Livede. Iar cînd îl văzu pe inginerul Pîrvan ridicînd ușor din sprîncene, pur și simplu pentru a arăta că aude, fiindcă nu descoperi nici măcar surpriză în gestul lui, darămite aprobare sau negare, așa cum căuta, cu insistență, directorul, pentru a ști în cel fel să continue, Iulieș găsi de cuviință că e momentul să intervină :

— Muncitorii nu au ce să-i reproșeze tovarășului inginer Pîrvan... Nimeni nu se gîndește la așa ceva...

Apoi se opri oarecum încurcat. Își dădu seama că vorbele rostite îi ieșiseră fără voie din gură, că un alt gînd, mai ascuns și mai nesigur, îl determinase să în-

trerupă monologul lui Nistor. Oare ceea ce spusese despre inginerul Pîrvan era adevărul în care credea cu adevărat ? Aparent nu i se putea reproșa nimic inginerului Pîrvan. În secție nu existau poticneli, nu exista anarhie, delăsare, nu existau strangulări. Totul părea că se supune unui ceasornic sever. Dar în raport cu capacitatea inginerului Pîrvan, ideea ceasornicului devenea demodată. De bună seamă că Nistor era cel care avea dreptate, dar Iulieș simțea că nu din spirit de dreptate făcuse directorul observația cu privire la șeful secției.

Nistor nu izbuti să-și ascundă uimirea. Amuțit, îl căută cu privirile pe Iulieș, dar acesta îl evită, recurgînd la cel mai banal pretext : tabachera cu tutun.

— Știm, știm, rupse oaspetele tăcerea penibilă, pretutindeni în forurile superioare, tovarășul inginer Eugen Pîrvan se bucură de stimă și apreciere. Deși, ca să folosesc formula tovarășului director, am dori mai mult din partea domniei sale. Am dori, de pildă, să-și reia cariera universitară... și chiar la fabrică, tovarășe inginer ! Mai mult nerv, mai multă ambiție ! La facultate tremura amfiteatrul la cursurile dumneavoastră.

Invitația oaspetelui era deschisă, caldă, însoțită chiar de o undă de respect.

— Exact ! sări triumfător Mihail Nistor. Aceasta este și părerea conducerii uzinei, la care a subscris, de altfel, și tovarășul Iulieș Livede : Mai mult nerv, mai multă ambiție, tovarășe inginer !

— Domnule... ministru, eu mă străduiesc să-mi fac datoria... datoria care-mi revine în condițiile date, răspunse cu voce clară și dreaptă, fără nici o intonație aparte, inginerul Pîrvan. Sarcinile care-mi revin sînt literă de lege, pentru mine. Dacă uneori nu se îndeplinesc, vă rog să fiți foarte sigur că apar cauze care ne depășesc, cauze externe, independente de voința noastră.

Tonul inginerului Pîrvan era strict oficial, așa cum i-l cunoșteau toți cei din fabrică. Pentru ministru însă, care-i fusese student cîțiva ani, constitui o veritabilă surpriză. Era cît pe-aci să-i spună : „Domnule profesor, dar nu vă mai recunosc ! Tocmai dumneavoastră ! Credeam..." Dar se opri, gîndindu-se la diferite explicații. Și imediat schimbă vorba :

— V-am ruga, tovarăşe... inginer, bineînţeles dacă aveţi timp, să ne conduceţi prin secţie. Sînt foarte nerăbdător să vă cunosc *creaţiile*.

— E datoria mea, domnule... ministru.

Oaspetele avea impresia că Eugen Pîrvan caută, cu tot dinadinsul, să menţină o anumită distanţă între ei. Evită relaţia dintre profesor şi fost student, pe care o încuraja el, opunîndu-i relaţia oficială dintre inginer şi ministru.

Lămuririle pe care Pîrvan le dădu în timpul vizitei prin secţie erau foarte precise şi amănunţite. Exactitatea lor inatacabilă îl uimi pe Iulieş. Nu-şi închipuise, pînă atunci, că inginerul Pîrvan, care ieşea foarte rar din birou, poate să ajungă pînă acolo încît să ştie ce tip de piese lucrează fiecare muncitor, în fiecare zi, ritmul în care lucrează şi piedicile particulare, izolate, care stînjenesc ritmul şi-l ameninţă cu fluctuaţia. Atunci de ce acea lipsă de ambiţie, de entuziasm, de interes, care-l umbrea pe inginer ? De ce ridicase acea barieră de netrecut dintre el şi muncitori ? Niciodată fostul profesor, care cîndva transformase studenţi oblomovieni în energii insaţiabile, nu rostise un simplu cuvînt de încurajare pentru un muncitor, nu-i strînsese mîna nici măcar lui Radu Răduca, strungarul cu care, la urma urmei, se mîndrea o întreagă ţară.

Oaspetele zăbovi multă vreme lîngă strungul lui Răduca. Îi plăcea mai ales muncitorul. Potrivit, ca statură, poate chiar scund, dar foarte bine legat, ca un luptător de greco-romane la o categorie mijlocie, cu figura aspră, necizelată, cu ochi mici, puţintel oblici, dar foarte strălucitori, exprima, prin toată înfăţişarea sa dîrzenie, ambiţie, siguranţă şi stăpînire. Parcă un ceasornic, văzut numai de el, îi indica, la fiece secundă, mişcările. Şi era atîta armonie şi precizie în mişcările lui, încît părea că are loc, acolo, în mijlocul halei, încărcată de fum, de zgomote şi de miros industrial, o adevărată operaţie chirurgicală. Ministrul nu-şi ascunse entuziasmul, dar nici nu şi-l putea ascunde. Culegea, în sfîrşit, o minune adevărată. Îi strînse mîna strungarului, îl felicită, îl încurajă, îi lăsă cartea de vizită, invitîndu-l să treacă neapărat pe la el cînd vine în Capitală.

Spre surprinderea suitei, oaspetele cercetă îndelung și cu mare atenție mașina la care lucra Alexandru Severin. Parcă ar fi studiat un obiect de laborator și pe măsură ce înainta studiul creștea și uimirea lui. Atitudinea nepăsătoare, absența încremenită a uriașului, îndepărtarea lui, dar și apăsarea pe care-o lăsa să curgă, poate fără să vrea, îl încurcau vădit pe ministru. Forța miracolului birui pînă la urmă.

— Extraordinar! se minună el. Ex-tra-or-di-nar! Dumneata ești un cap tehnic de prima mînă! Ești... Vă rog, priviți, tovarășe profesor...

Și îi arătă lui Pîrvan cîteva dispozitive pe care Alexandru Severin le aplicase la strung, dar care se contopeau atît de perfect cu mașina, încît numai un ochi experimentat și interesat le putea descoperi. Poate de aceea îi scăpaseră lui Pîrvan. Pentru că Alexandru Severin nu-l interesase; considera producția lui cvadruplă sau cvintuplă ca un rezultat exclusiv al forței sale.

Șeful secției scăpă o tresărire, pe care imediat o regretă, apoi se uită ușor contrariat spre Alexandru Severin. Strungarul, catadixise, în sfîrșit, să-și coboare privirile spre cei care-i biciuiau liniștea, dar nu făcu nici un efort pentru a înțelege ce se petrece în jurul lui.

— Interesant..., spuse Pîrvan, aproape în șoaptă, aproape nostalgic, dar se scutură repede de amenințarea visului. Da, domnule Ferenți, să notezi la primele speciale din această lună: trei tipare complexe, un dispozitiv de prindere automată și un șablon obișnuit. În total cinci inovații. Hm... Avem mașini vechi, domnule ministru... domnilor... dacă au ajuns muncitorii să le inoveze... Paradoxal! În toată industria modernă, muncitorii au fost formați de tehnică. Fiecare revoluție și cucerire tehnică a obligat muncitorii să se ridice la puterea posesiunii ei... Da, avem mașini foarte vechi, domnule ministru, dacă muncitorii nu se mai mulțumesc cu ele.

— Sau poate avem muncitori moderni, sugeră oaspetele.

— E frumos ca retorică, sau poate că e numai plăcut... îi răspunse Pîrvan. Dar din păcate e imposibil în zona realităților concrete. Evoluția muncitorului a fost determinată de tehnică și este determinată în continuare. Nu

se ivește din senin. E absurd, domnule... domnilor, să vă închipuiți că strungarii s-au format înaintea strungurilor, că șoferii au apărut înaintea automobilelor, că țesătorii s-au născut înaintea războaielor...

— Dar cei care le-au creat ? întrebă oaspetele.

— Cei care le-au creat n-au fost muncitori... au fost... Dar trebuie să aveți dreptate, domnule ministru. De altfel, ați și fost un student înzestrat și un politician eminent...

Punctul prea brusc și neașteptat pus de Pîrvan discuției aduse uimire și consternare în grupul care asaltase mașina lui Severin. Oaspetele simți din plin ofensa, dar orgoliul lui totuși rezistă. Mai puternic era regretul dureros față de o amintire, care pînă nu de mult, îi ascuțea energiile. Simțea cum începe să se întunece, să se diformeze imaginea acelui profesor foarte tînăr, frumos și viril, cunoscut și chemat pretutindeni, în saloane sau în institute tehnice cu faimă, pe care și-l luase drept model în viață. La 35 de ani, profesorul Eugen Pîrvan stîrnise o asemenea vîlvă și proiecta o asemenea fascinație în politehnica românească, încît cei mai buni studenți îl urmau orbește, pentru a se dedica mecanicii ca unei arte. Ministrul își reținu totuși cuvintele de reproș gîndindu-se că, poate, întîlnirea dintre un fost student ajuns ministru și un fost profesor ajuns inginer într-o uzină, determinase, ca orice răsturnare violentă de relații, remarca tăioasă și ironică de la sfîrșit.

Inginerul Pîrvan pătrunse gîndurile ministrului :

— Vreau să adaug, domnule ministru, nu ca o scuză, ci ca un adevăr simplu și necesar, că în ziua de 3 iulie 1942, în aula specială, la sfîrșitul examenului de mecanică, am declarat public că sînt gata să vă reținla catedră, dacă aceasta e și voia dumneavoastră ; deși știam dinainte că aveți mîini prea nerăbdătoare pentru a ceda dorinței mele. Eram însă dator să fac acea declarație... Sînt mai bucuros, deci, să vă dau dreptate, dumneavoastră, decît... iertați-mă, e ora nouă și treizeci de minute și trebuie să semnez notele de comandă...

Ministrul nu încercă să-l rețină. Era emoționat și mai ales ușurat că anumite amintiri încă nu se alteraseră. Îi adresă totuși cîteva cuvinte :

— Domnule profesor, vă rog totuși să-mi făgăduiți că mă veți vizita cîndva. Poate că pentru a obține această promisiune am venit aici, la dumneavoastră. Vă aștept oriunde : acasă sau la birou...

Inginerul Pîrvan ezită cîteva clipe, apoi, fără să se uite în ochii oaspetelui, rosti, cu voce înceată :

— Vă promit, domnule Bogdan...

Nici Mihail Nistor, nici Iulieș Livede nu știau ce atitudine să ia față de comportarea neașteptată a inginerului Pîrvan. Niciodată nu-l cunoscuseră sub această înfățișare. Bogdan îi apucă însă pe amîndoi de braț și porni cu ei spre ușa mare a halei. Redevenise iarăși tînărul îmboldit de entuziasme și atras de miracole. Despărțindu-se de ei, le spuse cu un ton plin de subînțelesuri :

— Nu știu de cine trebuie să vă ocupați mai întîi... De Pîrvan... de Severin ?... Nu știu. Dar presimt că dacă se întîlnesc amîndoi, sare uzina în aer. Și nu numai uzina...

Iulieș Livede rămase cîteva clipe în pragul ușii, cu privirile întrebătoare, încercînd să pătrundă semnificația celor spuse de musafirul care-i părăsea. Dar îi era dat, pe semne, în ziua aceea, să nu-și ducă nici un gînd pînă la capăt. Maistrul Ferenți venea, aproape alergînd, spre el :

— Te cheamă urgent domnul inginer...

Îl găsi pe inginerul Pîrvan într-o atitudine prea calmă și indiferentă, pentru a nu ghici în ea o pavăză de moment.

— Domnule Iulieș, începu Pîrvan, aș vrea să nu vă supărați. Vă consider un om deosebit și acest lucru mă face să fiu foarte franc cu dumneavoastră.

Și introducerea era prea reverențioasă și contrară stilului franc, despre care vorbea și care îi era caracteristic inginerului. Neștiind unde vrea să ajungă inginerul, n-avu cum să se împotrivească politeții sale exagerate. Schiță totuși un gest de negație, care nu-i scăpă lui Pîrvan.

— Vă rog, vă rog ! îl opri inginerul. Ar trebui, poate, să vă mulțumesc, mai întîi, pentru... pentru... mă rog...

intervenția dumneavoastră. Îmi imaginez că a fost determinată...

De astă dată Iulieș nu-l mai lăsă să sfîrșească fraza. Cuvintele de mulțumire îi păreau mai întotdeauna convenționale ; de aceea preferă să-l întrerupă nepoliticos pe Pîrvan decît să i se învrăjbească urechea.

— Lăsați, tovarășe inginer ! Cînd aud vorbe din acestea : intervenție și mulțumire, simt un gol în stomac. Știu că nici dumneavoastră nu vă plac. Măcar pînă aici am ajuns să vă cunosc.

Neobișnuit cu astfel de întreruperi, inginerul Pîrvan renunță la discursul pregătit dinainte :

— Bine, domnule Iulieș, dar am impresia că ți-ai creat o situație neobișnuită față de direcție, de care mă simt, într-o anumită măsură, responsabil. Nu te-am chemat aici ca să-ți mulțumesc, ci ca să-ți reproșez. Intervenția dumitale nu era de loc necesară, dacă te gîndești, numai o clipă, la prejudiciile pe care ți le poate aduce.

Iulieș nu reuși, cu toată strădania, să-și oprească un zîmbet. Dar tocmai acest zîmbet foarte vag, de indulgență, îl ofensă pe Pîrvan.

— Domnule Iulieș ! Îți *cer* un singur lucru : să mă consideri absolut responsabil de toate faptele mele, în orice situație aș fi. Asta e tot !

Dar și Iulieș simți că e pe cale să-i sară țandăra. Modul în care Pîrvan închisese discuția era de-a dreptul jignitor. Nu putea să-l accepte, mai ales că urmărea de mai multă vreme, și se convinsese, în sfîrșit, că sosise momentul, să aibă o explicație cu șeful secției :

— Tovarășe inginer, dacă vreți să fiu și eu foarte franc, așa cum ziceți dumneavoastră, atunci să fiu ! Ceea ce am spus adineauri în fața ălora suna într-adevăr a intervenție. La urma urmei, Nistor are dreptate și eu trebuia să fiu primul care să-l susțin. Dar am simțit că Nistor...

Pîrvan avea impresia că se va prăbuși tavanul peste el. Nu se așteptase de la un asemenea răspuns de la Iulieș Livede.

— Dumneata vrei să spui că ai mințit ? întrebă el cu voce sugrumată.

— Am cam mințit, răspunse Iulieș fără convingere. Adică... mi-am dat seama că mint. Ca să fiu cinstit pînă la capăt.

— Îmi este de ajuns, domnule Ilieș. Și-mi dau seama că de fapt, ar trebui să vă mulțumesc. Ați fost aproape eroic și cred că ați urmărit și un scop clar, sau obscur, ca toți eroii moderni. Poate că vreți să săriți mai multe trepte, deodată...

Iulieș se împotrivi chinuitor insultei, dar totodată se hotărî să treacă peste orice convenție :

— Tovarășe inginer ! Să-mi fie iertat dar eu vă găsesc un mare cusur. Îngăduiți-mi să vi-l destăinui, cu dreptul omului care vă respectă și vă prețuiește : sînteți prea responsabil, tovarășe inginer. Aș zice : ciudat de responsabil. Ca un grădinar care nivelează iarba pentru a da ochiului o priveliște desăvîrșită...

— Uniformă, vrei să spui...

— Se poate : uniformă... N-am vrut să fiu crud.

— Nu văd nici o cruzime... ! se miră Pîrvan.

— Nu uitați, tovarășe inginer, că foarfeca grădinarului, chiar atunci cînd netezește, adică mai ales atunci cînd netezește, *taie*. Silește firele lungi să rămînă la înălțimea celor scurte.

— Prefer tehnica în locul dialecticii, domnule Iulieș.

— Foarte bine, tovarășe inginer ! Sau poate considerați că Răduca și Severin fac dialectică la mașinile lor ?

— Fac expoziție de curiozități, domnule Iulieș. Își imaginează că dacă înlocuiesc roata din spate a bicicletei cu o roată de automobil, vor mări viteza bicicletei la o sută de kilometri pe oră. E ca și cum ai pune claxon și faruri la un car cu boi. Tehnica își are logica ei, își are estetica ei.

— Să nu credeți, tovarășe inginer, că vreau să vă contrazic în probleme de tehnică. Nu numai pentru că îmi dau seama de capacitatea dumneavoastră, care e deasupra, dar nu sînt în stare să mă opun dovezilor dumneavoastră nici chiar atunci cînd... cînd le văd... cînd le simt că nu-s apropiate de sufletul meu...

— Nu știu ce poate căuta sufletul aici...

— Iertați-mă, dar eu nu pot crede că mașinile au apărut așa, la întîmplare, cum apar copacii în păduri.

Au fost și ele născocite și create de oameni. Și poate că oamenii aceia au simțit ceva cînd le-au creat. Poate că le-au făcut îndemnați de o mare nădejde, sau de o mare revoltă. Numai capul, furișat din trup...

— Te felicit, domnule Iulieș! Pentru această meditație ți-aș fi dat, fără ezitare, bile albe. Dar nu uita că a trecut de mult epoca romantismului în tehnică. Sîntem într-o altă epocă, mai *evoluată*, în care interese egoiste fac din tehnică o scară și un instrument al supremației... iar în mic, posibilitatea, sau privilegiul de a pune în ceai trei bucățele de zahăr în loc de două...

— Dumneavoastră credeți că Alexandru Severin...?

— E un cîrpaci care a descoperit că pîinea e mai bună acoperită cu unt...

— Sînteți prea... sînteți foarte nedrept!

— Aveți nevoie și de demisia mea, antedatată?

— Tovarășe inginer! se burzului Iulieș. Aș fi foarte bucuros să demisionați... din starea asta. V-ați ascuns în ea ca într-o pelerină. Nu vreau să vă jignesc. Am spus că vreau să fiu cinstit pînă la capăt: sînteți responsabil față de pelerină, tovarășe inginer. Și s-o ia dracul dacă nu-i veche și împrumutată!

Alexandru Severin se pomeni cu Iulieș Livede lîngă el și simți imediat că nu e în apele sale.

— Ia arată-mi și mie năzdrăvăniile tale, Alexandre! Așa, va să zică, fără să sufli un cuvînt îți modernizezi rabla.

— Peticeală...

— Cum!?... Te pomenești c-ai trecut și tu prin morișca lui Pîrvan. Să știi una de la mine: intelectualii, bre, ori fi ei de treabă și deștepți și necesari și ce vrei tu, da-s tare încîlciți. Cînd îi critici, se supără, cînd nu-i bagi în seamă, iar se supără, cînd le ții hangul, iar se supără. Tocmai cînd crezi c-ai găsit o portiță de intrare spre sufletul lor, vezi deodată că scrie pe ea: Ieșire.

—Fiecare cu păcatele și metehnele lui...

—Asta-i drept! Alții sînt și mai întortocheați. Nici nu știi dacă-s oameni sau mesteceni...

— Ce tot zici tu acolo?

— Ăştia, care-s mari cît copacii, ăştia-s cei mai încîlciţi. Mă, Alexandre, degeaba te-ascunzi. E o furtună, pe undeva.

— Este, Iulieş...

Mărturisirea neaşteptată, rostită în şoaptă, îl emoţionă pe Iulieş. Căută cuvinte cu care să-l convingă pe Severin că vrea să fie părtaşul durerii lui, dar nu găsi, la început decît bîlbîieli:

— Alexandre... uite... vezi tu... asta... Ia ducă-se dracului toate! Eu cam ştiu ce fel de om eşti... adică asta nu ştiu... dar că eşti un *om*, asta da!

Alexandru Severin răsuflă iarăşi în cîteva şoapte:

— Nu ştiu ce s-o fi întîmplat cu Lucian...

Iulieş îl părăsi pe Severin cam înghesuit şi cu gîndul că ar trebui să meargă în vîrful picioarelor. Îi era teamă că răscolise, fără să vrea, un foc aproape stins. Mai că uitase întîmplarea cea veche şi urîtă care, de bună seamă, îl rănise adînc pe Severin. Ce-i venise să dea buzna peste el? Nici măcar nu era prieten cu el. Şi aşa, dintr-o dată, să-i sfredelească rana, de bună seamă, nelecuită. Păşea nesigur, ameţit. Întoarse capul, tot în neştire, şi-l zări pe Severin exact aşa cum îl lăsase. Parcă încremenise acolo, lîngă maşină.

„Sînt un idiot! se pomeni că-şi spune Iulieş. Mai rău decît bocitoarele. De vreme ce mă doare suferinţa lui, nu gîndul că suferă, ci suferinţa lui concretă, de vreme ce mă doare, înseamnă... Ce înseamnă? Să mă ia dracu! Asta înseamnă! Toate-s aiureli şi tîmpenii... Te pomeneşti c-or fi de natură burgheză! Omul trebuie ajutat, asta e!... Dar cum naiba să-l ajuţi pe Severin? Nu pare caraghios?... La urma urmei, totul vine de-acolo că Severin pare un om care nu-i om... Ce idioţenie! Pare că nu-i... sau nu-i? Să-l ia dracul cu felul lui de a fi! Şi pe mine să mă ia dracul! Omul suferă şi eu aiurez!"

Iulieş se duse întins la biroul care servea de sediu organizaţiei de partid şi-l chemă la telefon pe redactorul şef al ziarului regional. Erau prieteni vechi, prieteni de închisoare. Îl întrebă pe ocolite ce e cu Lucian şi i se răspunse că a fost chemat la facultate să predea o lecţie neprevăzută. După ce aşeză receptorul în furcă,

se lăsă încet și obosit pe scaun. I se părea că făcuse o descoperire nemaipomenită care-i cheltuise energiile. Sub trăsăturile sale aspre, sub înfățișarea sa de uriaș îndepărtat și nepăsător, sub masca sa de om pe care nu-l poate atinge durerea, Alexandru Severin ascundea un suflet ca al tuturor. Poate chiar mai larg, cum i se potrivea lui. Pînă și cele mai simple întîmplări își trimiteau fiori sau culegeau fiori în sufletul lui.

„Acum să te văd, moșnege ! își spuse Iulieș în gînd. Mi se pare mie că durerea ăluia pe tine te bucură. Cam așa e, nu ?... Unde-s dureri sînt și bucurii. Și dacă nu-s, pot fi. Și măcar un colțișor de vis s-o fi rătăcit pe undeva, prin lărgimile ălea... Cum să nu vrei să te iei la trîntă ? Dar cu cine ?... Va să zică numai ți-e dor de trîntă, moșule, moșule..."

Dar pașii care-l purtau spre Severin erau prea sprinteni pentru un moșneag.

Silviu Căciulă îl privi de după strung și-i dărui imediat cîteva vorbe :

— Babalîcul ! A dat în mintea copchiilor... Mama lor ! Pînă la urmă fiecare își găsește cîte ceva care să-l bucure...

CAPITOLUL 2

Lucian pătrunse în micul amfiteatru mai emoționat ca de obicei. Studenții cu care se întîlnea erau favoriții lui. Primul său an de asistență fusese și primul lor an de studenție. Îl începuseră, și ei, și el, cu stîngăcia și tulburarea tînărului care simte în fiecare pas necesitatea unei destinații, fără să știe însă dacă startul plecării decisive este chiar cel pe care i l-a hărăzit destinul. Evoluția paralelă îi împrietenise repede. Era prea mică diferența de vîrstă dintre ei, pentru a mai încăpea convenții, bariere și distanțe. Prietenia nu știrbise cu nimic îndatoririle lor de toate zilele. Dimpotrivă, și studenții, și Lucian, o apărau prin zelul cu care se pregăteau la cursuri și seminarii și prin performanțe pedagogice de răsunet. Stima și admirația studenților față de Lucian crescuseră pe măsura afirmării sale. În cîțiva ani, tînărul lor prieten ajunsese unul din oamenii de bază ai catedrei, dar titlurile cu care fusese învestit îl cam speriau. Știa că-i fuseseră acordate în urma unor adevărate somații făcute de conducerea institutului, la toate forurile, pentru a fi păstrat, cu orice preț, în corpul didactic. Rectorul institutului declarase în public, și nu o dată, că mai degrabă ar cere desființarea catedrei decît s-o lase în seama altcuiva. Și nu uita să adauge că spiritul de seriozitate care caracteriza studenții institutului său, se da-

tora în mare măsură activității și exemplului tînărului conferențiar.

Emoția lui Lucian izvora, poate pentru prima dată, dintr-o anumită nesiguranță. Șeful catedrei, mai mult onorific în acest post, se îmbolnăvise subit și-l rugase pe Lucian să-și expună propria lecție despre elegia latină cu două săptămîni mai devreme. Deși timpul de pregătire a lecției se reducea la o zi și o noapte, mai mult din dorința de a înfrunta neprevăzutul, acceptase rugămintea... Nu dormise nici o secundă, își simțea capul plin de gînduri gata să explodeze, iar versurile, sute, mii, îl atacau fosforescent ; dar nu găsise încă ideea fundamentală a conferinței, ideea magnet, în jurul căreia să se înfășoare disciplinat roiurile pline cu gînduri și citate.

Studenții îl primiră zîmbitori, prietenoși, cu încrederea că vor petrece două ore de satisfacție spirituală... Lucian simți imediat atmosfera clasei și se hotărî să-și înceapă, întîia oară, lecția cu o scuză. Își roti privirile prin amfiteatru... O zări pe Cornelia la locul ei obișnuit, lîngă geam, cu fața ascunsă în mîini ; numai ochii i se vedeau, dar erau ficși, arzători, parcă-și concentrase în ei toată ființa... O privi o clipă, cu o căutătură voit încruntată, copilărească, dar ea își desfăcu degetele, pentru a-i răspunde cu un surîs vag, parcă trecea o adiere pe fața ei... Nimeni nu remarcase întîlnirea mută a celor două priviri... Adierea îndepărtată îl emoționă și mai tare. Mai zvîcneau în el fiori calzi, întretăiați, în clipa cînd se sprijini de catedră, gata să-și înceapă lecția. Se simțea vinovat față de studenți, și mai ales față de Cornelia... Măcar să fi fost îndrăgostit, dar nu era nimic altceva decît o chemare duioasă, necunoscută, poate numai dorința de a o redescoperi, de a o privi, de a visa cîteva clipe calde... Dragostea ! Dragostea e altceva... Parcă pentru a se dezvinovăți, Lucian se hotărî să vorbească despre dragoste. Nu rosti nici o scuză, nu anunță nici măcar titlul lecției. Se pomeni vorbind, și gîndurile sale se înfășurau disciplinate, în jurul *ideii*.

De la primele cuvinte, conferința îi atrase pe studenți, iar cu timpul îi subjugă de-a binelea. Cornelia crezuse, mai întîi, că Lucian se supunea preferințelor

lui Goethe. Dar imediat descoperi că fusese o simplă aparență. Conferențiarul împărțise elegia latină în două curente distincte, care ei i se păreau însă arbitrare și nedrepte. Trecuse prea repede, dar nu superficial, ci mai degrabă dezinteresat, poate chiar disprețuitor, uneori chiar înfricoșat, prin elegiile lui Tibul și Ovidiu, parcă voia să fugă din ele, ca dintr-un ținut arid și primejdios, pentru a poposi îndelung, fremătător și pătimaș, împreună cu Catul și Properțiu, într-o zonă poetică fertilă— zbuciumată și autentică : produs al întîlnirii fericite dintre har și subiect... Vocea lui Lucian vibra, scandările sale impecabile susțineau idei despre dragostea adevărată, despre pasiune, despre chinuri, despre convulsii, despre suferințe... Cornelia încerca să se opună, dar vocea lui Lucian, ardoarea din vocea lui, o moleși, o înfrînse. Și dintr-o dată înțelese : Lucian vorbea despre dragoste !... Transformase pe Lesbia și pe Cynthia în simboluri feminine și pe cei doi poeți în îndrăgostiți romantici, pasionați, care nu s-au despărțit de dragostea lor decît prin moarte, și poate nici atunci. Închina un adevărat imn dragostei unice, femeii unice. Delia lui Tibul fusese un accident, de aceea îi luase atît de lesne locul Nemesis ; Corina lui Ovidiu o rimă ușor repetată într-o poezie plină de nestatornicie și capricii ; pe cînd Clodia și Hostia fuseseră unice pentru Catul și Properțiu. Își argumenta descoperirile citînd versuri după versuri... dar Cornelia remarcă, și mai uimită, subiectivismul lui. Din Catul și Properțiu alegea numai versuri întunecate de suferință sau exaltate de pasiune ; din Tibul și Ovidiu, mai ales din Ars Amatoria, versuri ușoare, ca niște baloane colorate, pentru a demonstra că ambii poeți nu sufereau în dragostea lor, ori dragostea fără suferință nu se poate numi dragoste.

Fără să vrea, Cornelia îl urmări pe Lucian, de-a lungul întregii conferințe, cu o luciditate violentă. Pe cînd ceilalți studenți încremeniseră cu creioanele în mîini și cu caietele închise, sorbindu-i fiecare cuvînt, ea îi judeca și-i cîntărea fiecare frază, fiecare idee. Într-un tîrziu înțelese că tînărul profesor vorbea mai mult pentru sine însuși, destăinuindu-și ideile sale, credințele sale întru dragoste. Aproape că se dezgolea în fața studenților, își

lăsa sufletul la vedere, fără să-şi dea seama, şi era atîta puritate şi atîta noblețe în adîncimile lui, încît i se făcu deodată frică.

Lucian se despărțise de multă vreme de catedră, plimbîndu-se încet, cu priviri fără țintă, prin fața studenților. Ca de obicei, memoria îl servea fără greș, gîndurile îşi găseau cele mai plastice expresii, frazele se înnodau perfect.

Dragostea... marea dragoste... unica dragoste... Cornelia închise ochii şi se lăsă năpădită de marea ei durere. Se retrase în sine cu conştiința trează. Voia să sufere, să se autoflagelеze. Să sufere, să se răzbune pe ea însăşi. Nu se putea mîntui nici prin suferință. Durerea ei era definitivă... Îşi reveni la sfîrşitul conferinței. Îl privi la fel cum îl priveau colegii pe tînărul profesor care părăsea ameţit amfiteatrul. Dar flăcările de pe fața ei nu erau ale unei emoții binecuvîntate, ci ale unei amintiri sfîşietoare.

Pe coridor, Lucian îşi încetini mersul. Devenise îngîndurat. Ştia că făcuse o greşeală, că se lăsase posedat de inspirația unui moment care-l *silise* să-şi construiască lecția ad-hoc. Studenții treceau tăcuți pe lîngă el, ca şi cum ar fi vrut să-l ocolească, ceea ce nu le era în obicei. Dar nici dacă s-ar fi uitat în ochii lor, admirația pe care nici unul nu şi-o ascundea nu l-ar fi liniştit. În clipa cînd se hotărî să intre în cancelarie îl zări pe Dan Vaşani. Venea glonț spre el, luînd aerul unui om ofensat.

— Se poate, iubitule ! începu Vaşani mustrător. Nu mi-aş fi închipuit una ca asta din partea ta ! Ştii doar că n-am lipsit niciodată de la cursul tău. Obrazul !

— Te rog să mă crezi, se scuză Lucian, nici n-am ştiut unde mi-e capul şi nici nu cred că mi l-am găsit vreo clipă... Abia ieri am aflat, şi...

— Degeaba te scuzi, iubitule. Dacă nu dădeam telefon la redacție, aveai un auditor mai puțin.

— Ai fost în sală ? îl întrebă Lucian neîncrezător.

— Am fost şi n-am pierdut un cuvînt din conferința ta.

Lucian încercă un gest tardiv de apărare. Dan Vașani era unul din monștrii care-l speriau. Prin inteligența sa, ridicată la cub de o retorică sclipitoare, și prin memoria sa fabuloasă.

— Îmi închipui că te-ai amuzat copios... sau poate te-ai plictisit pentru mai multă vreme...

— Iar începi ? Cînd o să termini odată cu copilăriile ? Lecția a fost magistrală. Poate cea mai originală conferință a ta. Ai dat cu picioarele amîndouă în toate canoanele. În sfîrșit, bravo ! Poate de aceea ai fost atît de generos : și în sentimente, și în idei, și în citate... Deși...

— Spune ! îl invită Lucian. N-am nevoie de menajamente.

— Bine, iubitule. Știi de la bun început că sentimentele tale îmi repugnă, dar nu despre asta e vorba. Mă refer la teoria ta despre dragostea adevărată, dragostea unică, pentru că, în fond, asta e ceea ce ai vrut să demonstrezi în lecția ta. Eu cred că o asemenea dragoste e ca o melodie care nu-și va găsi niciodată notele.

— Vrei să spui că o asemenea dragoste e irealizabilă ?

— Întocmai, iubitule ! Mi-ai și prins ideea, ceea ce e o adevărată performanță pentru structura ta de om care nu concepe urîțenie și nesinceritate în această lume desăvîrșită... O asemenea dragoste nu poate să existe ! Doar în cazul cînd, știu eu ? printr-un accident biologic, omul ar deveni ființă androgină, sau dacă ți-ai alege iubita, imediat ce a împlinit doi ani și șapte luni, tu avînd vreo cinci și jumătate, și v-ați retrage amîndoi într-o peșteră inexpugnabilă, sau pe o planetă naivă, asemeni celei în care s-a trezit micul prinț. Numai așa s-ar *putea* realiza o dragoste unică, dar nu știu dacă ar fi și adevărată...

— Dar de ce ai neapărată nevoie de accidente biologice, de peștere inexpugnabile și de planete naive pentru a simpatiza cu o dragoste unică, adevărată ? Tu crezi că în jurul nostru nu există asemenea dragoste ? Și de ce vorbești în numele tuturor oamenilor ? Poți tu să știi ce a însemnat dragostea în viața croitorului de peste drum ?

— Întîmplător, știu că i-a fugit de trei ori nevasta...

Un glas neașteptat le întrerupse convorbirea :

— Tovarășe profesor...

Lucian se întoarse și o zări pe Cornelia.

— Da, te rog, o invită el.

— Iertați-mă că vă întrerup, se scuză ea, dar chiar cu riscul de a părea caraghioasă sau insolentă vreau să vă reținîn cîteva minute pentru... pentru o completare, sau mai bine-zis pentru o precizare. Cred că n-o să vă supărați.

— Cu plăcere, numai că nu știu despre ce este vorba.

— Despre lecția dumneavoastră.

Lucian își privi, uimit, studenta, dar nu descoperi pe fața ei nici o urmă de ironie, iar atitudinea ei nu se deosebea de cea cu care-l obișnuise pînă atunci : o corectitudine reținută. De aceea, în loc să sugereze amînarea precizării pentru seminar, sau pentru orele de consultații, acceptă să discute acolo unde se aflau, la capătul coridorului. Schiță chiar și un zîmbet :

— Cu plăcere...

Dan Vașani se retrase cîțiva pași, dar nu atît de departe încît să nu audă convorbirea care încă înainte de a începe îl intriga peste măsură.

— Distincția pe care ați făcut-o mi s-a părut prea severă..., începu Cornelia direct, fără introducere. Nu atît între poeți, cît între muzele lor... Credeți dumneavoastră că dragostea mare despre care vorbeați poate să fie dragoste mare, și prin aceasta unică și adevărată, dacă nu e împărtășită deopotrivă de ambii parteneri ?

Întrebarea directă și precisă îi descoperi dintr-o dată lui Lucian lacuna lecției. În ciuda enervării care-l cuprinse, răspunse cinstit :

— Da... trebuie să fie o reciprocitate perfectă, un echilibru cald, firesc, o armonie simplă, eternă...

— Atunci nu înțeleg, ridică din umeri Cornelia. Iertați-mă, din cauza asta v-am oprit... Cum putea Lesbia să nască în sufletul lui Catul o dragoste adevărată ? Tribunalul roman acceptase aproape oficial părerea lui

Cicero despre dînsa, ca despre o „quadrantaria“ *)... E adevărat că Cynthia lui Properţiu a fost mai austeră în moravuri, dar asta n-o împiedicat-o de loc să-şi înşele *iubitul*...

— Există totuşi versuri... încercă Lucian să se opună, dar i se făcu brusc ruşine şi întoarse capul spre Vaşani.

Cornelia nu luă în seamă nici vorbele, nici retragerea lui Lucian :

— Ştiţi foarte bine, continuă ea, că însuşi Catul o zugrăveşte pe Lesbia ca pe o desfrînată, şi nu o singură dată. Iar Properţiu... Pentru mine, cea mai impresionantă elegie a lui este aceea în care şi-o închipuie pe Cynthia bătrînă, urîtă şi dezgustătoare. Bineînţeles că a compus-o după ce a aflat că muza l-a preferat pe un altul...

Lucian înţelese că ar fi absurd şi inutil să-şi apere mai departe poziţia. Şi mai înţelese că recunoscîndu-şi eroarea se va simţi mult mai uşurat.

— Nu pot decît să-ţi dau dreptate, şi, de fapt, ar trebui să-ţi şi mulţumesc. Acum mi-e mai greu. Te asigur, însă, că voi face asta în public, la seminar...

— Dar nu pentru asta v-am oprit... Doamne ! Cum vă puteţi închipui aşa ceva ?

— Iar am greşit şi te rog sincer să mă ierţi, spuse Lucian, mişcat de privirile întristate ale Corneliei.

Cornelia îi mulţumi cu un zîmbet, dar imediat se înroşi. Nu-şi mai putea opri vorbele :

— N-a existat dragoste *adevărată* în antichitate, cel puţin în Europa antică, în mărturiile literare ale Europei antice. Literatura nu ne...

— Am impresia că mi-ai împrumutat subiectivismul şi patima, o întrerupse Lucian.

— Ba nu ! răspunse ea ca un copil. Poeţii se considerau, după însăşi expresia lui Horaţiu, nişte *„adevăraţi porci din turma lui Epicur“*. Dragostea lor, şi ei erau doar sensibilitatea concentrată a semenilor, era cea din Ars Amatoria. Nimic altceva decît exerciţiu, obişnuinţă, orgoliu, erotism.

— Abia acum înţeleg ce urmăreşti, încercă Lucian s-o calmeze. Te gîndeşti la dragoste ca la un sentiment

* Femeia care se poate cumpăra cu un sfert de para.

complex și vrei să-l atribui unei epoci mai apropiate. Nu ai dreptate...

— Ba da ! se îmbujoră Cornelia. Dați-mi un singur exemplu din viață, sau din literatură, dar nu uitați, un exemplu de dragoste adevărată, cum v-o doriți, sau cum v-o imaginați... Vă amintiți scrisoarea lui Horațiu către Tibul ?... Parcă nici n-ar exista femeie în societatea romană, ca să nu mai vorbim de dragoste... *adevărată.*

— Și care este părerea dumitale ? se retrase Lucian.

— Eu cred că sentimentul pentru care ați pledat dumneavoastră cu argumentele elegiei a apărut într-adevăr mai tîrziu, atunci cînd femeia a devenit mai mult decît o *necesitate,* care o redusese la rolul de animal sau de mamă, sau la rolul de animal și mamă...

— Interesant... recunoscu Lucian. Și cînd crezi dumneata că s-a produs revolta ?

— Dar n-a fost o revoltă ci o revelație, o minune simplă, aproape inconștient acceptată... N-aș vrea să mă înțelegeți greșit : mă gîndesc la apariția creștinismului, la cultul Mariei...

— Iertați-mă că mă amestec, interveni pe neașteptate Dan Vașani. Convorbirea mi se pare prea interesantă și originală prin cadrul ei pentru a mă mulțumi cu rolul de simplu ascultător. Domnișoara...

Lucian se dezmetici și făcu prezentările :

— Dumneata susții, domnișoară Cornelia Cernat, că dragostea a apărut odată cu cultul Mariei. Evident, nu escamotez și nici nu deghizez subiectul. E vorba de dragoste ca sentiment major...

— Nu eu susțin... simți Cornelia că se încurcă. Eu am... adică literatura antică, sau cel puțin poezia...

Intervenția lui Dan Vașani, nechemată, o supărase pe Cornelia. Ea ar fi vrut să discute numai cu Lucian, o discuție subiectivă, nebuloasă. Își pierduse curajul și argumentă fără convingere :

— Horațiu, cînd îi scrie lui August despre menirea poeților, nu suflă nici un cuvînt despre necesitatea sau existența unei poezii de dragoste...

— De acord..., o întrerupse Dan Vașani, dar adineauri cereați un exemplu nu numai din literatură, ci și din

viață. Ce înțelegeți dumneavoastră prin dragoste adevărată ?

— E de prisos să repeți întrebarea, răspunse Lucian în locul Corneliei. Amintește-ți declarația de mai înainte despre *subiect*.

— Foarte bine ! În cazul acesta, dați-mi voie să vă istorisesc o poveste scurtă... Conducătorul unei armate învinse n-a găsit alt mijloc de a supraviețui decît acela de a se ascunde într-o grotă, sub pămînt. A rămas îngropat, acolo, nouă ani și a rezistat vieții aceleia de cîrtiță, datorită femeii sale, care nu l-a părăsit nici o clipă și ale cărei mîngîieri l-au făcut să uite că mai există undeva în lume soare, cer, libertate, zei. Ascunzișul lor a fost însă descoperit, bineînțeles prin trădare, conducătorul a fost prins și executat. Femeii i s-a lăsat libertatea, dar n-a putut suporta despărțirea impusă atît de tragic. L-a insultat pe conducătorul dușman, obținînd astfel ceea ce a urmărit : propria execuție... Asta e toată povestea și v-aș ruga să-mi răspundeți dacă este sau nu povestea unei dragoste adevărate, a unei dragoste cu multiple sacrificii ?

Cornelia și Lucian încuviințară prin tăcerea lor. Dan Vașani continuă cu o voce în care se simțea triumful :

— Eroii dramei se numesc : Sabinus, Eponina și Vespasianus. Iar drama s-a petrecut în al optulea deceniu după Cristos. Imposibil, deci, să fi ajuns atît de repede cultul Mariei în Galia.

— Vă rog să mă iertați, dar am impresia că v-am reținut prea mult, spuse pe neașteptate Cornelia.

— Numai o clipă ! o opri Lucian. Poate că ar fi bine să continuăm discuția... Nu, nu acum. După-amiază, la cinci. Te-aș ruga să-i anunți și pe ceilalți studenți că am fixat oră de consultații. Fără prezență obligatorie...

— Vă mulțumesc, răspunse Cornelia, apoi își îndreptă privirile către prietenul lui Lucian : Ați uitat, domnule Vașani, să mai numiți un erou al dramei. Pe Civilis...

Se întoarse repede, și fugi, pentru a nu i se observa emoția și enervarea.

Dar Vașani îl însoți pe Lucian în drumul spre redacție.

— Rar am întîlnit o asemenea doză de impertinență... Zău, Lucian, eu totuși cred că le permiți prea mult.

Pur și simplu nu aveai voie să accepți convorbirea. Mîine, poimîine te vor întrerupe cu gemete și cu bîțîieli de caragață chiar în mijlocul lecțiilor...

— Ești prea sever.

— Iar tu prea indulgent. Crezi prea mult în oameni, Lucian. Trebuia să te faci doctor... Ia, stai ! Oare tu ai fi fost capabil de gestul lui Hippocrat ? Nu cred. Tu ai fi împărțit leacuri nu numai dușmanilor patriei, ci și dușmanilor tăi, personali, chiar dacă ai fi știut că imediat ce vor prinde putere, te vor ucide.

— Iar te lași furat de vorbe și începi să aiurezi... De ce să nu cred în oameni ? De ce să nu caut să-i înțeleg ? Și dacă pot, de ce să nu-i ajut ?... Zău, Dan, cînd sînt cu tine mă simt ca un troglodit ieșit din peșteră, nevoit să repete cele mai simple adevăruri, pentru a nu le uita.

— Iar eu cînd îți aud obsesiile : omenie, încredere, înțelegere... Cu ideile astea o să ajungi repede la concepția unuia dintre ultimii filozofi greci : „Natura omului este de a greși, cea a înțeleptului de a ierta pe cel ce greșește". Pînă îți vei da seama că ești unicul înțelept... și abia atunci vei descoperi că nu ai fost înțelept.

Lucian zîmbi :

— Ești prea cinic ca să nu-ți contest autenticitatea. Încep să cred tot mai mult că în spatele cinismului tău se ascunde o anumită doză de copilărie.

— Dacă eu sînt cinic, atunci domnișoara ta, Cornelia, cum ar putea fi calificată ?... Sînt convins c-a vrut să-și bată joc de tine și că s-a pregătit două săptămîni, zi și noapte, îngropată în vrafuri de cărți, pentru a te putea contrazice.

— Uiți două lucruri, Dan : lecția a fost neprevăzută, iar Cornelia Cernat e cea mai bună studentă din institut.

— Cu atît mai mult ! răspunse Vașani. Își poate reduce timpul de pregătire... O super-cinică.

— Nu, Dan. Cornelia părea convinsă de ceea ce spunea. Nu se lasă condusă de fleacuri și superstiții.

— Ești cumplit, Lucian ! Tu tot mai crezi că halucinațiile ei erau convingeri ?

— De ce nu ?

— Pentru că știa povestea Eponinei, iubitule. Poate mai bine decît mine. Civilis nu e o născocire de-a ei. A fost amicul și egalul lui Sabinus... Dacă și acum, după ce știi că știa povestea Eponinei, mai poți să crezi în sinceritatea ei...

— Gata, ca întotdeauna, să aplici o negație. Nu vrei cu nici un chip să te dezici, Dan. Continuă! Ce crezi c-a urmărit?

— Să se scoată în evidență... să te epateze, pe tine și pe alții... să te batjocorească nițel...

— Cum poți să condamni oameni pe care nu-i cunoști?

— Vrei să-ți fac portretul ei? întrebă Dan Vașani. Are douăzeci și unu de ani, provine dintr-o familie burgheză sadea, a început să învețe, cam de la trei ani, vreo trei limbi occidentale, poate chiar patru, a citit numai cu metodă, la șaptesprezece ani s-a crezut poetă și chiar a publicat într-o foaie, la care era abonat taică-său, cîteva versuri...

— Minus vîrsta e exact portretul tău.

— Stai, că n-am terminat. Familia vinde vechituri ca să poată trăi...

— Încă nu văd deosebirea...

— Are un amant care-i plătește rochiile, un coleg, sau mai precis, un profesor după care suspină, și, exact ca mine sau ca altul, își face de cîteva ori pe zi nevoile...

— Nu înțeleg cum te pot suporta...

— Nici eu nu înțeleg. Poate pentru că avem aceeași obsesie: omul. Tu-l mîngîi, eu îl disprețuiesc. Asta-i toată deosebirea.

— Și din cauza asta nu poți să scrii...

— Nu *vreau* să scriu! precizează Dan Vașani. Sau nu *pot*, dacă vrei tu așa. Oricum, ar fi inutil. N-aș putea decît să deplîng și să batjocoresc ființele acestea infame care-și zic oameni și nimeni nu m-ar publica.

— Oare nu e o scuză *superioară*, și cu atît mai mult facilă, pentru o impotență deocamdată incurabilă? În fond e simplu: anulezi obiectul, prin dispreț sau crimă, și pe urmă, gata: n-am despre ce să scriu. Ia încearcă să întorci medalia! Poate că pe fața cealaltă e ceva care strălucește. Poate dai peste un chip ca al Eponinei.

— Asta și fac, iubitule. Mi se pare un subiect ideal pentru o tragedie. După cîte știu n-a scris-o nimeni, și cu atît mai mult n-a scris-o așa cum o gîndesc eu : Nouă ani într-o peșteră... Două personaje în toată piesa... Același decor... Tragedia inutilității... Om, existență : absurd. O piesă modernă, cu o eroină gen Cornelia, care-și urmează iubitul în catacombe, îi dă sentimentul libertății, al împlinirii, al fericirii, pentru că știe să mîngîie, mereu în alt stil. Dar iubitul e descoperit, află că e descoperit, și o ucide. Pentru că în acei nouă ani de peșteră i-a refăcut setea de viață, din erou l-a transformat în laș, din om în vierme... Da, iubitule, dragostea ucide mai lesne decît ura. Cu o asemenea piesă aș cuceri în două săptămîni Occidentul. Aici aș fi proiectat la stîlpul infamiei. Iată de ce nu *pot* să scriu !

Se opriseră amîndoi în fața redacției. Lucian zîmbea :

— Iar cu Occidentul ? De ce atîta sete de Occident ? De ce crezi că nu sînt hrube și prin părțile noastre, care pot fi cucerite cu orice, nu numai cu cărți nescrise... Zău, Dan, mă gîndesc dacă un cineva ar putea să te ia în serios. Și totuși, din cauza unor asemenea discursuri ți-ai ratat cariera universitară. Crede-mă că uneori nu sînt în stare să te descifrez.

— Sînt foarte simplu, Lucian. Îmi place să spun ceea ce cred...

— Și pe urmă să nu crezi ceea ce spui...

— Ești singurul căruia-i suport injuriile...

— Să știi că mult mai greu se suportă prohodul tău, oricît ai schimba vestmintele cioclilor... Trebuie să urc...

— După cum se vede, ai și ajuns la capătul puterilor. Cam repede, Lucian. Gratuleaz-o, din partea mea, pe domnișoara Cornelia. Are sîni de vrăjitoare, gata să pocnească. Ferește-te ! Și nu uita să-mi telefonezi.

Lucian îl amenință cu degetul, apoi urcă în goană scările redacției.

Mihail Mironescu, redactorul șef al gazetei regionale, îl aștepta nerăbdător pe Lucian. Tocmai cînd începuse să citească materialele de fond, care urmau să apară a doua zi în gazetă, sunase telefonul special. Era chemat

la Comitetul Regional de partid, pentru o discuție în legătură cu ziarul. Convocarea neașteptată adăugase și un dram de neliniște, care-i făcea și mai nervoasă așteptarea. Și, în plus, nu putea să scape de gustul de rumeguș pe care i-l lăsase lectura cîtorva articole. Erau o mulțime de date și de cuvinte în cuprinsul lor, și totuși... Dacă ar fi fost Lucian lîngă el, cu experiența și dexteritatea lui, de mult n-ar mai fi simțit pe umeri greutatea de zinc a paginilor...

Mihail Mironescu nu era ziarist; nici măcar nu-și închipuise că va avea, cîndva, meseria asta înfricoșătoare, deși în viața lui de activist de partid, schimbase o sumedenie de profesiuni. Cîțiva ani de zile, pînă să intre în partid, fusese lăcătuș la o întreprindere metalurgică din Capitală. Participase la cîteva greve, lipise manifeste, împărțise ziare, se ciondănise cu tot felul de jandarmi și agenți de siguranță, fără să fi fost arestat vreodată. Întotdeauna izbutea să se strecoare printre cordoane. Era slăbuț, de statură potrivită, cu o figură ștearsă, inexpresivă, un tip atît de comun și de pașnic că nu-l lua nimeni în seamă. Poate că înfățișarea îi hotărîse destinul. Partidul îl trecu în ilegalitate, folosindu-l ani de zile ca om de legătură. Începuse ca scriitor de petiții la percepție și terminase ca figurant la operă. Dar prin cîte meserii nu trecuse! Fusese, pe rînd: chelner, văcsuitor de ghete, birjar, taxator de tramvai, paznic de muzeu, portar de bloc, comisionar, lucrător tipograf, contopist la un birou de copiat acte, iarăși taxator de tramvai, apoi infirmier și, în sfîrșit, bibliotecar. Siguranța îl căuta cu o furie nebună. Fusese poreclit *fantoma*. Cei mai buni copoi îi adulmecau urmele, dar nu izbutiseră să-l înhațe decît după ani de zile, la sfîrșitul lui aprilie 1944. Anchetatorii primiseră ordin categoric: trebuie să-l facă să vorbească. De la acest ordin *categoric* venea salvarea lui. Își dăduseră seama, de la bun început, că nu vor scoate nici un cuvînt de la dînsul. L-ar fi omorît, atît de înfuriați erau pe el, pentru anii în care îl căutaseră cu limba scoasă și cu gratificațiile tăiate, dar trebuia să vorbească. Și cum știau că nu vor scoate nimic de la el, organizau ședințe de tortură, pînă la limita rezistenței, apoi alegeau un nume, de pe o listă de suspecți, raportau superiorilor,

efectuau arestarea „celui dat", și după un timp altă ședință de tortură, alt nume luat de pe lista suspecților, altă arestare... Așa ajunsese, printre alții, Iulieș Livede în închisoare, și în celula lui Mironescu. La început a crezut că muribundul de lîngă el e un trădător, mai ales că se întîlnise cu el, de cîteva ori, în iarna lui 1944. Dar nu i-a trebuit multă vreme pentru a dezlega jocul anchetatorilor. Și din clipa aceea a făcut tot ce i-a stat în putință pentru a-l salva de la moarte : greva foamei, împreună cu alți deținuți, amenințări adresate direct anchetatorilor, încercări de mituire, îngrijiri pe ascuns, și mai mult decît orice insuflarea unui dram de speranță celui care-și aștepta moartea.

După eliberare, Mihail Mironescu își continuase viața de revoluționar de profesie. De astă dată nu simple profesiuni, ci sarcini : președinte de sindicat, director de întreprindere, responsabil cu *alianța* într-un raion agricol, directorul unei școli de cadre, președintele unui sfat popular, și, în sfîrșit, redactor șef al ziarului regional. Era trimis acolo unde se ofta mai adînc, și făcea pe dracu în patru pentru a se acomoda și a corespunde sarcinei încredințate. Munca de redactor șef i se părea cea mai grea dintre toate, dar nu era decît la început, și la început fiecare sarcină i se părea cea mai grea. Se obișnuise și cu munca de birou, cu studiul individual, cu lectura ziarului, dimineața ; se obișnuise chiar să memoreze, așa cam pricepuse că e necesar, anumite cărți de partid, dar tot nu se simțea la locul lui în redacție. De multe ori se ciocnea de probleme care-l depășeau. Mai ales cînd descoperea greșeli în articole și trebuia să facă modificări. Știa ce lipsește, știa ce trebuie adăugat, dar cînd punea mîna pe creion, simțea că-i trosnește capul. Abia atunci îndrăznea să se gîndească la ceea ce auzea șoptindu-se prin redacție : *meseria asta e pentru cei chemați.* Dar numai după cîteva clipe de neîncredere și spaimă, îl apuca furia, se îndîrjea și începea să-și argumenteze cu voce tare :

— Astea-s aiureli, tîmpenii, vorba lui Iulieș. Te pomenești c-or fi de natură burgheză !

Cu aceste cuvinte îl primi Mihai Mironescu pe Lucian. Ea îl mai și privi țintă în ochi de parcă i s-ar fi adresat lui.

— Aiureli ! repetă el în neștire. Vorba lui Iulieș... Cum a fost lecția ?

— Cum ați spus : aiureli, răspunse Lucian. Nu găsisem pînă acum cuvîntul. Mi l-ați servit la timp.

— Hai, hai... lasă modestia !

— Credeți-mă, am procedat ca un bezmetic. N-am avut vreme să mă pregătesc și prima idee care mi-a venit în cap...

— Stai, Lucian ! îl rugă Mironescu, aproape disperat. Stai ! Mă așteaptă la Comitetul Regional, și mai sînt și două articole care mi-au umplut gura de rumeguș și-mi apasă umerii ca niște nicovale.

— Am întîrziat, se scuză Lucian. O convorbire cu o studentă, apoi o discuție, pe drum, cu Vașani...

— Asta-mi mai trebuia ! Vașani ! Mereu Vașani ! Oof ! Nu-mi place, Lucian ! Nu-mi place nici cum scrie. Mă apucă durerile de cap și de urechi cînd îl citesc. Unul din cele două articole e al lui. Ascultă, te rog, aici : *Ideația la dînșii se smulge incinerării cotidiene și fără a parcurge spații agreste, fără escale în zona cariatidelor necesare, se revarsă direct în absolut asemeni certitudinilor stelare care îmbogățesc firmamentul cu toată indiferența existenței lor. E sentimentul eternității, al absolutului, al existenței continue, unice, care măcar în această osmoză spirituală se opune refacerii celei de-a cincea axiome euclidiene. E ca și cum infinitul ar fi fost generat, în particular, pentru a deveni imperiul acestor electroni luminoși, acestor groaznice puteri inefabile, care, din fericire, aparțin numai elementelor spectrale primordiale și, milenar, creierului uman*"... Spune, Lucian ! Explică ! Nu vreau să tutelez „savanții", dar, fii sincer, nu crezi că-i prea de tot ?

Vehemența redactorului șef îl mira pe Lucian, mai ales că nu-i găsea explicație. Îi răspunse aproape pedagogic :

— Modul de exprimare face parte din personalitate... Dan vrea să spună aici că geniile sînt o binefacere neașteptată, că întruchipează veșnicia, dezvăluindu-i, cred,

generozitatea, că răspîndesc pretutindeni lumină, fără bîjbîieli și bariere...

— Adică vrea să spună că sînt nemuritori, că sînt deasupra celorlalți oameni, și că descoperă lucruri care altora le scapă... Iartă-mă, Lucian, eu am impresia că acest Vașani al tău își bate joc de limba română, indiferent dacă vrea sau nu, sau că-și ascunde, la lumina acestor focuri de artificii, o mare sărăcie, sau o mare neputință... Mie, mai deștept mi se pare Iulieș cînd spune : *Cine pleacă după lînă se întoarce de multe ori tuns,* asta e o idee, Lucian, decît Vașani al tău, care ascunde tot felul de banalități sub cuvinte bîrîitoare.

— Ideea lui Iulieș a spus-o cu mult înainte Sancho Panza.

— Și tu crezi că ideile lui Vașani n-au fost spuse de nimeni înaintea lui... ? M-am consultat și cu Ilie Cosmuș. E de aceeași părere... De ce ești mîhnit ?

— Pentru că Dan Vașani mi se pare un intelectual în adevăratul înțeles al cuvîntului, cult, rafinat, original, sincer. Universul în care trăiește, sau în care-și închipuie că trăiește, îl obligă, poate, să scrie astfel. În orice caz nu face parte din categoria acelora care maimuțărind ticurile exterioare ale unor intelectuali, dau impresia că țin pe umeri cultura lumii.

— Nu știu, Lucian, oftă Mironescu. Dar mi se pare că te uiți cu ochi prea holbați la acest Vașani. Încearcă să-l privești la rece, dacă poți. Să nu crezi că te contrazic de florile mărului. Dacă ții cu orice preț...

— Nu, vă rog, mă jigniți...

— Nici n-am timp, Lucian. De mult trebuia să fiu la Comitetul Regional... Iar celălalt articol, ăla nici măcar *expresie* n-are. Cred că e o copie după un proces verbal făcut la o oarecare ședință de producție... Nu știu ce să fac cu el ? Și mai are și cutezanța Nistor, ăsta, să-și pună semnătura sub titlu, cu mîna lui : *„Un marș gigantic spre o înaltă productivitate", de Mihail Nistor, director...* auzi ? nici măcar nu trece director adjunct, dar o să adăugăm noi asta. măcar să-i facem o surpriză... al *Uzinelor Drapelul Roșu*". Cuprinsul e și mai gigantic... Te-aș ruga să revezi ambele articole, Lucian...

— Nici o grijă, îl asigură tînărul, dar v-aș ruga, la rîndul meu, să reluăm convorbirea...

— Nici o grijă, adăugă Mironescu din pragul ușii. O vom relua. Vezi că n-am încheiat încă ziarul, Lucian. La revedere...

Parcă băuse un pahar de apă sălcie, așa se simțea Lucian după convorbirea cu redactorul șef. Dar era tîrziu, materialele trebuiau date la cules, nu mai avea voie să piardă nici un minut. Își reveni repede. Avea antrenament îndelungat pentru asemenea treburi. Reciti mai întîi articolul lui Dan Vașani. Într-adevăr, părea cam ermetic, prin limbaj, dar ideea generală a articolului era pozitivă. Aproape că uitase discuțiile interminabile pe care le avusese cu Dan pentru a-l determina să scrie articolul. La început îi rîsese în nas, apoi îl amenințase că dacă mai insistă îi va scrie un eseu despre necesitatea crimei în afirmarea geniilor... Îl trezi din gînduri apariția lui Ilie Cosmuș. Se oprise în pragul ușii, durduliu, negricios, cu picioare scurte și ceafa groasă, cu ochii bulbucați clipind necontenit. Aștepta, ca întotdeauna, un semn pentru a deschide gura. În sfîrșit, se hotărî să întrebe, cu vocea lui ațoasă, care nu era în stare să rostească pe ș și ț;

— Se-a făcut mosul cu articolul lui Vasani? Era furios.

— Tu ce părere ai despre articol? îl întrebă Lucian într-o doară.

— L-ai si sitit ?... Ahhhaaa ! Văd eu c-ai lucrat seva la articol. Asa că l-ai convins pe mosul...

— Nu chiar de tot, dar trebuie să dau drumul articolului.

— Grosszav. Mie mi-a plăcut teribil. Se-o să-l mai guste intelectualii !... Desi meritul prinsipal e-al tău. Tu l-ai convins pe Vasani să-l scrie, stiu eu. Grosszav ! Să-l dau la cules ?

— Dacă ți-e la îndemînă... Mulțumesc.

Ilie Cosmuș ieși din birou în vîrful picioarelor, cu un aer foarte mulțumit, repetînd într-una :

— Grosszav ! Grosszav !

Celălalt articol, al lui Mihail Nistor, îl puse la grea încercare pe Lucian. Printre cifrele, datele și numele

amestecate alandala, se puteau întrezări și cîteva idei, dar totul era sugrumat și înecat de un limbaj pe cît de sărac pe atît de bombastic. Oare nu i se părea totul strident și artificial pentru că se îndepărtase în ultimii ani de domeniul și problemele industriei ?... Oare ce-o mai fi prin uzină ?... Nici nu încercă să-și răspundă. Avea nevoie de liniște, de luciditate, pentru a modifica articolul. Îl chemă la telefon pe autor și-i ceru cîteva explicații suplimentare. Dar Nistor, spre uimirea lui, îi răspunse ca unui subaltern dintr-o sucursală oarecare :

— Noi ne pricepem mai puțin la vorbe, zbîrnîia vocea lui, noi ne războim în uzină... cu oțelul... cu mașinile... cu giganții, tovarășe. Iar oțelul nu-i ca vorbele. Dacă greșești o piesă, lupta socialistă suferă, pe cînd o vorbă greșită se mai poate îndrepta. Voi, ziariștii, aveți datoria de onoare...

— Nu vă supărați, îl întrerupse Lucian, v-aș ruga să-mi permiteți să revăd articolul... Sînt fraze și idei care...

— Aaaa ! Desigur, desigur. Tocmai asta voiam să spun și eu. Numai că v-aș ruga să-l văd și eu după ce faceți treaba asta. Să nu greșiți pe undeva...

Lucian îi mulțumi cu jumătate de gură, și după cîteva ore de muncă îndîrjită dădu drumul materialului.

Curierul redacției îl găsi pe Mihail Nistor în plină discuție cu ministrul Bogdan. Îi înmînă articolul și se retrase în anticameră.

— Mă iertați numai cîteva minute, tovarășe ministru, se scuză Mihail Nistor, trebuie să revăd un articol care va apărea mîine în ziarul nostru. Să nu se fi strecurat vreo greșeală la mașină. E un articol despre productivitatea muncii în socialism și n-aș vrea să iasă vreo boacănă.

Bogdan nu-și ascunse nici surprinderea, nici bucuria :

— Despre productivitate ?... Foarte interesant ! Sînt foarte bucuros și mulțumit că întîlnesc conducători de întreprinderi cu asemenea preocupări economice și gazetărești...

— O încercare modestă, zîmbi Mihail Nistor. Dacă doriți să-l citiți și dumneavoastră...

Bogdan luă articolul din mîna lui Nistor și începu să-l citească din ce în ce mai interesat. Rosti cîteva fraze cu voce tare, încuviințînd apoi din cap. Cînd termină de citit, îi strînse mîna lui Nistor și nu-și drămui laudele.

— Foarte bun articol! Îmi place unitatea lui, îmi place argumentația, și mai mult decît orice îmi place patosul din el. Excelent! Ar putea să servească de model oricărui gazetar... Ceva însă nu înțeleg. De ce-l pui în centrul mișcării numai pe Răduca?

— Poftiți!? se miră Nistor. Dar Răduca e forța uzinei noastre, e mîndria, e marele nostru fruntaș...

— Știu, știu... îl domoli Bogdan. Dar mai este și uriașul acela... mi se pare: Alexandru Severin. În cazul lui nu aveți un simplu muncitor sau un tehnician de performanță, ci un viitor conducător. Chiar mă gîndeam că l-ați putea pregăti pentru conducerea secției și mai tîrziu pentru conducerea uzinei... Inovațiile lui sînt de-a dreptul uluitoare. Mă mir de Pîrvan că nu le-a descoperit... Aveți grijă de el, tovarășe Nistor. Foarte repede uzinele vor avea nevoie în conducerea lor de oameni cu o înaltă capacitate tehnică. Și Severin are toate perspectivele...

Nistor asculta buimăcit. Parcă îi băga cineva cuțite în spate, parcă-i zgîria pielea. Cineva îl ataca, îi făcea vînt cu piciorul, și el trebuia să stea nemișcat. Răspunse ce-i veni în minte, parcă aiurea:

— Severin?... dar... e rău... e un om foarte rău... și egoist, și cum să vă spun? mai ales din punct de vedere politic... nu e de loc prieten... ca să nu zic mai rău... Ca să nu zic adevărul...

Bogdan părea dezolat:

— Nu mi-aș fi închipuit așa ceva!... Dar e un muncitor bătrîn. Cum ar putea să nu fie alături de noi?

Nistor își revenise. Nu mai aiura. Era treaz și în alarmă. Vocea lui căpătă un accent dureros:

— Da, e un muncitor bătrîn, muncitor vechi, dar din păcate nu ne face cinste. Îl cunosc întrucîtva, fiindcă i-am fost ucenic cîteva luni. N-am rezistat mai mult. Pur și simplu ne teroriza, ca-n cărțile despre suferințele clasei muncitoare... Mai tîrziu, am reușit să uit totul,

...-am gîndit că e un muncitor de ispravă și m-am ținut de capul lui să intre în partid, cînd eram eu secretar. A spus niște vorbe !... Dac-ar fi fost altul în locul meu... M-am făcut surd...

— Îmi pare rău că nu mai am timp, spuse Bogdan. Ar fi trebuit să stau de vorbă mai pe îndelete cu el. Undeva trebuie să fie o neînțelegere. Și totuși nu mai pot întîrzia...

— Cum credeți dumneavoastră... Noi o să ne ocupăm și mai departe de el... pe linie de partid... pe linie de conducere... Dați-mi voie să-mi iau acest angajament în fața dumneavoastră... O să-mi fie greu, dar știu că n-avem voie să dăm înapoi, pînă în ultima clipă... Am uitat să vă spun o poveste și mai rea. Și-a lăsat nevasta, după douăzeci de ani de căsnicie, pentru o... cum să vă spun ?... o stricată, o lepădătură... Ce-o fi pe dinăuntrul lui ? Mă sperie cînd mă gîndesc...

— Nici nu vreau să aud mai multe ! îl opri Bogdan pe Nistor. Și așa m-am întristat destul. Cît de mult pot să înșele aparențele !... Totuși nu aveți voie să dați cu piciorul într-un om, pînă nu vă convingeți că e absolut imposibil să se mai schimbe.

— De asta să fiți sigur ! Nu degeaba m-am angajat în fața dumneavoastră. Tocmai ca să știți că va fi cineva care să-l apere, orice necazuri ne-ar mai face.

Bogdan se pregătea de plecare, dar orice urmă de zîmbet îi dispăruse de pe față.

— Tocmai la plecare m-am întristat... Și dacă mă mai gîndesc și la Pîrvan... Nu, nu-i nevoie să mă însoțești. Ocupă-te de articol. Vă urez numai lucruri bune... și nu-l uitați pe Pîrvan... și nici pe Severin. Nu-i abandonați. Bună seara !

Nistor îl conduse pe ministru pînă la mașină, și abia după ce văzu mașina cotind spre șoseaua principală, hotărî să se întoarcă în birou. Articolul era acolo unde-l lăsase. Atrăgea ca un magnet. Era articolul lui. Sub titlu, scria cu litere mari : *de Mihail Nistor, director adjunct al uzinelor Drapelul Roșu.* Director adjunct... Director adjunct...

Secretara pătrunse fără zgomot în încăpere. Îl găsi pe Nistor, în picioare, lîngă birou, citindu-și articolul.

Nu îndrăzni să-i întrerupă lectura. Era prea concentrat, prea încordat. Dar chiar dacă l-ar fi găsit altfel... Întotdeauna, în fața lui, i se făcea frică. Era înalt, puternic, frumos, dar mîinile lui cu degete groase, late, aproape fără unghii, mîini uriașe care puteau cuprinde parcă orice dimensiuni, și ochii lui, care mereu scăpărau, dar nu lumini, ci fulgere sure, de cenușă, o înfricoșau pînă în genunchi, o făceau să-și caute mereu un reazem.

Nistor citi articolul de cîteva ori. *Era al lui.* Își regăsea cifrele, datele, numele, gîndurile pe care le scrisese cu mîna lui. Nici un cuvînt nu i se părea străin. Era articolul lui, iar Bogdan îi spusese că orice gazetar l-ar putea lua ca model. Oare ce vor spune ceilalți ? Mii de oameni i-l vor citi mîine, și printre ei... Da ! Îl va citi și *ea* !... Mîine dimineață. Nu mai sînt multe ore pînă atunci... Oare *ea* ce va spune ?... Secretara nu se mișca de lîngă ușă. Se uită la ea, mai mult pentru a o vedea cum se roșește, cum își mușcă buzele, cum se lipește și mai mult de pervazul ușii. Oare cu ce puteri făcuse cei cîțiva pași spre mijlocul camerei, și ce puteri o țineau dreaptă acolo ?... O privi ostentativ, fragmentar, nemișcat : gambele, pulpele, pîntecele, sînii, umerii, gîtul. Îi simți culoarea pielii, tinerețea, răsuflarea, frica. Nu mai putea să reziste. Își căuta cu mîinile sprijin în spătarul fotoliului. Deschise de cîteva ori gura pînă izbuti să articuleze primele sunete :

— Articolul... Vă așteaptă...

Nistor îi întinse paginile, apoi o cercetă, sumar, din călcîie la ceafă. Nici cînd închise ușa în urma ei nu scăpă de senzația de gheață care-i zgîria spatele.

— Articolul... bîigui fata cînd curierul, furios de atîta așteptare, se proțăpi în fața ei. Poftim !

Adîncit în fotoliu, Nistor își recita articolul. Memoria lui reținuse totul. Uitase de secretară, uitase și zvîcnetul scurt și fierbinte care-i înfiorase pieptul în clipa cînd și-o închipuise goală, uitase și revolta care-l cuprinsese imediat după aceea : o fată oarecare, ridicol de comună ; uitase totul. Numai articolul i se derula în fața ochilor : în ziar, pe pagina întîi... *de Mihail Nistor*... Mîine va apărea articolul... *de Miha*...

Deodată capul începu să-i vîjîie... *de Mi*... Închise ochii. Îl asaltau amintirile...

E seară.... e noapte... În casa mică e întuneric, în casa mare cu etaj și balcoane, e lumină. Din casa mică, săpată în pămînt ca un bordei, iese un copilandru de cincisprezece ani. E aproape gol. Merge prin curte pe o cale fără piedici, fără zgomote. Cîinii se gudură la picioarele lui, îi ling degetele. Se oprește în grădina casei mari, sub un balcon. Sus e lumină. Alături, e un plop de două ori mai înalt decît casa. Se cațără în el, ajutat de crengi cunoscute. Nici un pocnet, nici o trozniturâ. Ajunge în dreptul balconului luminat...

Nistor tremură cu ochii închiși.

Și copilandrul tremură. Frigul și frica. Se agață de balustradă, se lasă în puterea mîinilor, apoi se înalță, încet, încet pe balcon. Mai întîi își freacă ochii, apoi se apropie de geam, își lipește fața de sticlă. Fata se dezbracă. E goală. Are și ea tot cincisprezece ani. Pielea îi lucește, arămie. Și-o privește în oglindă. Își mlădiază trupul, își plimbă mîinile peste sîni, peste coapse... își duce buzele spre oglindă.

În fiecare seară fata se dezbracă și se privește în oglindă. În fiecare seară copilandrul se cațără în plop, sare pe balcon și-și lipește fața de sticla ușii. Tremură și mai tare, dar nici de frig, nici de frică.

Iar e noapte, iar e lumină, sus, pe balcon. Se cațără ca întotdeauna, își apropie fața de sticlă, dar odaia e goală. Așteaptă... E frig... Oare de ce latră cîinele ? De ce latră toți cîinii ?... Se deschide o ușă... Cineva țipă Un bărbat iese cu arma... Curtea se umple de oameni... Apoi jandarmii...

Și iar e noapte, noapte multă, fără lumină. Jandarmii îl bat : cu patul armei, cu pumnii, cu picioarele... El tace. Și iarăși îl bat : Ce-ai furat ? De cîte ori ai furat ? Ce-ai vrut să furi ? Oglinda... E singurul cuvînt care i-a deschis buzele... Oglinda ?!... Dumnezei și pumni și picioare... Nu-l mai doare nimic. Dar ei nu știu. Nici nu știu că-i pîndește. Abia răsuflă și le pîndește toate mișcările. Ei încă mănîncă, iar el a ajuns într-o porumbiște la marginea satului. Un țăran îl ia în căruță. Adoarme, hurducat în fîn. Cînd se trezește, vede, în depărtare,

lumini, puzderie. Orașul... Balconul e undeva în urmă, în întuneric...

Nistor tremură cu ochii închiși. Vîjîitul se îndepărtează. E singur. Mîine va apărea articolul... *„de Mihail Nistor, director al uzinelor Drapelul Roșu" ...director adjunct al uzine...* În birou e lumină, e cald, frigurile de demult au fugit... *de Mihail Nistor...* Mii de oameni îi vor citi articolul. Îl va citi, sigur, și *ea...*

Iar îi vîjîie capul, dar noaptea care se apropie are stele și e răcoroasă...

E în brațele lui, dar vrea să fugă. Îl roagă. De aceea o strînge și mai tare. I-e frică, de aceea îl roagă. Nu de el. De ea însăși se teme. Îi caută trupul cu mîinile. Vrea să fie blînd, dar cînd urcă spre mijloc și spre sîni, mîinile nu mai ascultă. Uneori încremenește. Descoperă gesturi vechi, văzute într-o oglindă, cîndva. Mîngîie alt trup cu gesturile fetei de-atunci. Dorința crește în el : nesățioasă și vicleană. Mîinile ei întîlnesc mereu locuri care dor. Iarăși dor. Acolo unde au lovit și au zdrelit pumnii și picioarele. De cîte ori mîna ei îl atinge, țîșnesc dureri, iar cînd o cuprinde cu brațele și o lipește de el, tot trupul îi bolborosește de dureri : surde, tremurătoare, adînci. De aceea o vrea. Ca să-l lecuiască printr-un fulger împrăștiat în toate ungherele trupului. Altfel nu se poate vindeca de durerile vechi... Lumea de atunci, lumea de sus, lumea oglinzilor, lumea de frig și spaimă, e în brațele lui... Mîinile lui o caută iarăși, de la umeri în jos, și iarăși îi simte frica în vorbe. Iar se roagă, iar tremură. Și el întîrzie cu mîinile în locuri ascunse și o încovoaie, o duce spre pămîntul dur, de piatră, dar răzvrătirea e rea și fără vorbe. Și fără mîinile ei trupul îi bolborosește de dureri. S-a lăsat în genunchi și începe s-o doboare. O apasă cu toate puterile și durerile lui, cu umerii și fruntea. Împotrivirea e mută și cumplită. Dacă nu l-ar sili durerile și nevoia de fulger ai izbi-o cu palma și ar azvîrli-o undeva. Dacă nu s-ar opune cu atîta răutate, poate că nici n-ar mai lovi-o. Dar are nevoie de acele clipe de leac și triumf, care vor începe, care încep, care-l trăsnesc și-l fulgeră și-i sfărîmă toate fibrele. Cînd își regăsește trupul, ars și lecuit, nu mai e nimeni lîngă el. O umbră se prăvale, undeva

printre stînci, iar el, în genunchi, tremură. Știe că trupul lui nu-și va mai găsi alt leac. Nimeni nu mai atinsese răzvrătirea mută și înfrîntă care-i trăsnise toate fibrele. Și nimeni altul n-o va mai atinge... Dar n-o găsește nicăieri. O caută pretutindeni, la toate cabanele. Nimeni nu știe unde este, nimeni n-a văzut-o... Nici el nu-i știe decît numele. Altceva, nimic...

Mihail Nistor deschise ochii, încet, pentru a se obișnui cu lumina. Trecuseră luni de zile de atunci. Luni de boală și desnădejde. Dar cu două zile înainte, o întîlnise în oraș, pe strada principală. Era 8 dimineața. Cornelia Cernat urca treptele institutului. Nu-l văzuse.

Lucian nu mai trecu pe la cancelarie. Întîrziase aproape jumătate de oră din cauza articolului lui Nistor. Alergă spre micul amfiteatru, dar pe la mijlocul coridorului se opri, răsuflă de cîteva ori, adînc, și chiar simți cum îi piere supărarea. Își continuă drumul, eliberat de neliniști, dar cînd mîna se apropie și atinse clanța ușii, îl cuprinse, subit, o teamă nelămurită.

În sală se afla o singură ființă: Cornelia Cernat. Stătea la locul ei obișnuit, lîngă geam, cu capul aplecat în față și sprijinit în mîini, cu părul blond căzut peste umeri. Îl întîmpină cu ochi mari, înfrigurați.

Lucian ajunse la catedră parcă purtat de pașii altcuiva. Era amețit, năucit, buimac.

— Am întîrziat... reușI totuși să se scuze.

— Jumătate de oră, răspunse Cornelia încet, fără să-și însoțească vorbele cu vreun gest.

— Ceilalți studenți au plecat? întrebă el cu un ton care aducea a constatare dezolată.

— N-au venit...

— N-au venit!?

— Pentru că nu i-am chemat eu, adăugă, aproape în șoaptă Cornelia.

— Nu *i-ați* chemat?! Dar...

Simți că nu mai trebuie să continue, dar nici n-ar fi fost în stare. Își aținti privirile asupra ei. Îi pierise orice culoare de pe față. Ochii i se întunecaseră, dureros, degetele care-i susțineau bărbia, tremurau.

— Nu știu... Cornelia, poate că ar trebui...

Poate că mai găsea o urmă de luciditate. Gîndul era străin în gîndurile lui, în trupul lui, mai ales. Pumnii încleștați pentru apărare i se desfăceau, străini, dar pieptul se sufoca în chingi de foc... De doi ani o căuta cu privirile, de doi ani se ascundea de ea și o ocolea, înspăimîntat că în numai două clipe de apropiere îi va spune prea mult. Era studenta lui... Gîndul de moment îl transformă în profesor. Parcă vorbea în somn, fără să privească undeva :

— Ne-a întrerupt Dan Vașani cu povestea Eponinei...

Dar Cornelia venea spre catedră, spre el, și vorbele se înecau speriate. Se așeză în prima bancă, aproape, tot albă și cu degete tremurătoare. Dar privirile aveau alte adîncimi, care voiau să se umple. Ca ale lui.

[. . . . . .]

Lucian făcu doar un pas. S-ar fi oprit singur. Dar îi auzi vocea, tremurătoare :

— Nu... Vreau numai să te privesc... Vreau să te privesc *numai eu*... Și tu să știi, în sfîrșit, să știi că vreau să te privesc mult... De doi ani, Lucian... N-ai știut că te caut de doi ani ?

Tăcu. Ochii i se închideau dureros.

. . . . . .

— De doi ani te caut, șopti ea, de doi ani aștept să mă vezi, o singură clipă, numai pe mine. Am crezut, azi dimineață, Lucian...

— Vreau să te aud, Cornelia...

. . . . . .

Parcă ar fi fost pe un rug. O înconjurau și o ardeau ca un blestem flăcările rele, șerpuitoare, ascuțite.

— De ce-ai fugit mereu, Lucian ? *De ce-ai fugit ?* Știam că te feresti. De ce ?... N-ai simțit că mă pîndește undeva infernul ?... Am trecut prin el, dar tu n-ai să știi niciodată... Te-am visat mult, Lucian, în toate erele, în toate zvîcnetele. De ce n-ai fost nebun ? Doar cîteva clipe...

— Dar acum sînt *nebun*...

— N-ai fost, Lucian. *N-ai fost*... Și ceea ce n-a fost, nu mai poate fi... Nu sînt încîlcită. Poate că sînt rea, poate că sînt egoistă. Poate că am vrut să tremuri. ca mine... Acum îți pot spune multe, Lucian, după prima moarte, după învierea asta obosită și desnădăjduită, dar niciodată nu-ți voi mai putea spune ceea ce am simțit atunci. N-a fost dragoste, Lucian... Poate că atunci aș fi găsit și cuvintele care se potriveau, poate că le-aș fi născocit, sau le-aș fi înlocuit cu un gest : te-aș fi luat de mînă...

— Și eu doresc, de doi ani, aceste clipe, și privirile tale, și vorbele tale. Știu că e dragoste...

— Nu ! Și acum e nebunie... și atunci ar fi fost nebunie. Dar *altă* nebunie, Lucian. Doi ani ?... Nu !

Era un țipăt crud, sugrumat, cu care ar fi vrut să oprească surpări îngrozitoare. În priviri i se aduna ură.

— Nu ! Nu se poate, Lucian. N-au fost și anii tăi ! N-au fost decît ai mei. Spune că nu !

— Ba da. Cornelia. Ne-am ferit amîndoi, ne-a fost teamă de un incendiu, sau de o prăpastie, sau poate de o minune, care ne-ar fi îndepărtat de lume... Dar de ce ne-am ferit ?

— Nu, Lucian ! se răzvrăti Cornelia. Nu vreau să fie așa, pentru că n-a fost așa... E frumos să minți în dragoste. Toți au mințit, toți mint, toți vor minți. E frumos, pentru că nimeni nu știe și nu crede că minte... Dar în nebunie să nu minți, Lucian. Nebunia nu are nevoie nici de adevăr, nici de minciună. Nebunia noastră. de altădată. Ea trebuie să ardă totul pînă la cenușă. Dar a fost numai a mea...

. . . . . .

— Și eu am simțit-o, Cornelia. Îți voi spune, acum, încet, cît de mult aș fi vrut să stau ca acum, în fața ta, lîngă tine, să-ți aud răsuflarea, să știu că ești, împreună cu veșnicia, să mă uit la tine, în ochii tăi, să-ți iau mîinile și să mă apropii de tine... poate să-mi lipesc obrazul de părul tău, și de obrazul tău, să te sărut, Cornelia... sau poate numai să te văd fără să știi că te privesc...

— Ah, Lucian, dac-ai ști cît de tare lovești. Și trebuie să lovești, să sfîșii, fiindcă n-am voie să mă apăr.

— Cornelia...

— Nu, Lucian. Nu trebuie să mai știi nimic și nici nu trebuie să știi. Oare de ce te-am chemat ?

— Nu m-ai chemat, Cornelia. Am venit eu...

— De ce te-am chemat ? Veșnicia noastră s-a surpat atunci, și o dată cu ea insula care ne-ar fi adăpostit. Supraviețuim, ca toți ceilalți, Lucian. Ca toți ceilalți... Nu e cumplit ? Te-ai gîndit și tu la o insulă, Lucian ?... S-a scufundat înainte de a o vedea împreună...

— Nu, Cornelia. Nu s-a scufundat și nu s-a surpat nimic. Abia începe să se înalțe.

Lucian îi prinse mîinile. Erau reci, obosite, căzute. Îi căută ochii și o văzu că plînge. Șiroaie de lacrimi se prelingeau pe fața ei. Îl privea, clătinînd din cap, cu ochii înotînd în lacrimi, sfîșiată de durere și deznădejde.

— E groaznic, Lucian. Ar trebui fericire. Atît de multă încît să ajungă inutilă. Poate că numai atunci... Dar nu ! Nu trebuia să ne întîlnim. Nu !

— Sînt fericit, Cornelia...

— Nu, Lucian. Să nu fii ! Nu te voi putea iubi niciodată. Niciodată. Să mă înțelegi, Lucian. Nu voi mai putea iubi...

Îi strînse mîna ca un clește, îl închise încă o dată îndărătul pleoapelor și, fără să-și șteargă lacrimile, părăsi ametița amfiteatrul.

Afară, noaptea se strîngea sub felinare.

CAPITOLUL 3

Alexandru Severin avea un respect aproape religios pentru cuvîntul scris. Copilăria sa însemnase o necurmată luptă pentru a învăța carte. Părinții săi fuseseră cei mai săraci oameni din sat. La cinci ani îl lăsaseră singur pe lume. Scoteau amîndoi lut din spărtura unui deal, cînd îi prinse cutremurul. Dealul se prăvăli peste dînșii, îngropîndu-i acolo pentru veșnicie. Nimeni nu se mai gîndi să-i dezgroape. Un creștin mai de doamne-ajută înfipse deasupra mormîntului uriaș de lut două bîrne în chip de cruce, dar și ele în prima iarnă alunecară în pămînt. Copilul trăia ca un cîine de pripas. Cîte un milostiv îl adăpostea iarna în podul hambarului sau într-o șură, pentru că vara trăia cum putea, prin colibe și bordeie, în livezile și harbuzăriile oamenilor.

Pe la șapte ani, satul nu-i mai spunea Sănducu, ci Săndoiu. Babele își scuipau în sîn cînd îl vedeau, jurîndu-se că în toată viața și în toată lumea pe care o bătuseră nu întîlniseră o asemenea dihanie, care la șapte ani să fie la fel de vînjoasă ca un băiat ieșit din școală. Chiar dacă ar fi vrut, n-ar fi avut cu cine să se joace. Cei de vîrsta lui fugeau de el, cei pe care-i ajungea în putere nu-l primeau în joaca lor. La școală nimeni nu-l trimitea. Se rugase de învățătorul satului, dar fusese alungat cu tărăboi :

— Ce-ți trebuie ție carte, mă ? Tu peste cinci ani ai să fii bun de iarmaroc.

N-avea nici curajul să fugă la oraș. Tot ce exista, în afară de satul lui, era ceva fioros și din altă lume. Copilărie fără părinți, fără oameni care să-i istorisească, să-l învețe, să-i vorbească despre lume. La doisprezece ani încă nu știa carte, dar numai babele aveau îndrăzneala să-l batjocorească. Prinsese odată de coarne un tăuraș scăpat din ocol și-l îngenunchease. Oamenii priviseră îngroziți întîmplarea, din ogrăzi. Flăcăii îi fereau calea, iar fetișcanele roșeau cînd îl întîlneau.

Se duse din nou la învățător și se tocmi argat fără simbrie, numai să-l învețe carte. Aproape patru ani îl ținuse învățătorul. Îi dădea carte cu linguriţa, ca unui prunc. Dar în cei patru ani gospodăria învățătorului înflorise prima în sat. Îi lucra pămîntul cît șapte și avea învățătorul pămînt din belșug, și-i trebăluia prin curte tot cît șapte, că era ograda bogată și întinsă. Învățătorul nu se împăca deloc cu gîndul să scape din mînă „ditamai mașină" și de aceea îl înfunda peste poate în socoteli și în tot felul de cărți, de se crucea și el de patima cu care tînărul dorea totul, dar și de ușurința cu care prindea totul.

La șaisprezece ani se băgă la o moară din megieșie ca să învețe rostul mașinilor, fiindcă nimic nu-l atrăgea mai mult ca mașinile, dar doi ani de zile nu făcu altceva decît să care saci. Pînă ce într-o zi, furios că morarul îi cere tot mereu grabă la încărcatul unei căruțe, ridică un sac deasupra capului și-l zvîrli cu atîta putere, că se rupse căruța în două. Îl apucă pe morar de piept, îl zgîlțîi pînă i se făcu fața de ceară și i se umflară ochii, deși era o huidumă de om, și-i spuse :

— Matale, nene, o să-mi plătești tot, pînă la ultimul sfanț. Doi ani făr-o zi. Așa cum îți plătești salahorii. Aici nu-ncape tocmeală. Și dacă nu te împotrivești, te slujesc mai departe, da' numai la mașină. Dacă nu, ne-om căta fiștecare de treburi. Căruța o s-o treci în seama mea.

Mai mult de frică, morarul îl ținu doi ani la mașini. Severin pătrunse rostul lor pînă în cele mai mici chițibușuri. Își făcuse o căsuță în sat, luase de cîteva ori drumul orașului și începuse să-i placă îmbrăcămintea

bună și curată. Strînsese și ceva bani și de cîte ori se ducea în oraș, se întorcea cu vrafuri de cărți pe care le cumpăra la întîmplare, fără măcar să le citească titlurile. Își făcuse rafturi, cum văzuse în librării, își aranjase în rafturi cărțile și citea de cu seară pînă după miezul nopții. Tot ce citea i se părea sfînt și adevărat. Nici nu-și putea închipui că vulpea și corbul nu știau să vorbească, de vreme ce așa scria în cărți, sau că Sfîntul Petru nu umblă pe pămînt ca un moșneag oarecare.

„Eu, dacă l-aș întîlni — își spunea în gînd — i-aș cere să mă facă așa, dintr-o dată, om învățat. Să pot construi mașini și să pot scrie cărți."

Trăia singur, vorbea puțin, muncea de spuneau oamenii că nu are pereche pe lume în putere, iar fetișcanele tremurau cînd îl vedeau în cale, că era cel mai voinic și mai mîndru flăcău de pe meleagurile acelea, știau ele bine... Se întoarse din armată cu grad de sergent și cu știința de a desface și reface orice piesă de artilerie, într-un timp necrezut de scurt. Stîngaci și sperios cu fetele, cum era, se însură cu prima care-i aținu calea mai cu îndrăzneală. Din păcate, fata nu urmase îndemnul inimii, ci se lăsase mînată și mînuită de părinți, oameni de vază în sat care voiau să aibă un ginere de nădejde în ogradă. Cineva-i vorbi despre urzeala bătrînilor ba chiar simți și el că e ținut în casă ca o slugă. Și mai află că fata voise pe un altul și că inima ei tot la acela trăgea.

— Eu plec, le spuse el într-o seară, plec la oraș, la fabrică. Știu pe unul care lucrează acolo. Tu, dacă vrei, Eleonoro, vino cu mine. Ne-om descurca noi.

— Am plod în pîntec, țipă nevastă-sa.

— Atunci e musai să vii.

Părinții fetei se îndîrjiră, dar după un timp înțele seră că nu mai e nimic de făcut. Mai aveau o fată de măritat și mai ales mai aveau flăcăi care nu puteau decît să se bucure că sora le pleacă fără zestre.

— Lasă-i ! Ducă-se unde vor !

Ajunseseră la oraș mai cu nimic. În cîțiva ani își făcuseră gospodărie bună. Severin învățase repede meseria de strungar și muncea cît cinci. Lucian creștea lîngă el. Și dorea cu patimă ca băiatul lui să ajungă om învățat care să facă mașini și să scrie cărți. De aceea sădea în-

tr-însul dragostea pentru carte, pentru că de Sîn Petru se lepăda uneori și nu i se părea că face chiar mare păcat, întrucît și Sîn Petru făptuise păcatul de a se fi lepădat de cel în care crezuse cîndva.

Ani de zile, Alexandru Severin învățase împreună cu fiul său. Studiau amîndoi, metodic, manuale de fizică, chimie, algebră, naturale. Alte științe nu-l interesau. Pornise de la primele noțiuni, o dată cu Lucian, și ajunsese la probleme complicate, în care se descurca mai lesne decît fiul său. Îl pasionau mai ales fizica și matematica superioară. Lucian renunțase de mult să-i mai fie profesor. Renunțase chiar să-i mai fie coleg. Își recunoștea inferioritatea față de el, cînd vorbea de fizică sau de matematică. Mai tîrziu, Lucian îi umplu rafturile cu manuale și cursuri universitare. Cîte zece ore pe zi citea. Nu-l interesa nimic altceva. Cărțile și discuțiile cu Lucian. Și Lucian se crucea cînd își dădea seama cît de departe ajunsese tatăl lui, cît de lesne domesticea necunoscutele, cu cîtă siguranță se învîrtea printre legi și teorii care păreau atît de încîlcite. Iar cînd Lucian, uluit de frumusețea unei demonstrații, îl întreba : „Cum ai putut ajunge pînă aici ?... Sînt mîndru de tine !"... Alexandru Severin îi răspundea întotdeauna la fel : „Fiindcă am început mai tîrziu, cînd mi s-a luminat mintea. Dar mi-am închipuit mereu, mereu că sînt un școlar. Vezi tu, setea asta de a ști e singura pe care n-o pot potoli. Mi-i sete mereu, Lucian ! Mereu vreau să știu altceva."

În casa lui Alexandru Severin se adunaseră, încetul cu încetul, sute și sute de cărți. Undeva, într-un ungher al camerei sale, se aflau două rafturi care-i ascundeau comorile. Într-o vară, Lucian fusese nevoit să-i predea noțiuni elementare de limbă germană, pentru că în rafturile acelea secrete poposiseră cîteva tratate de mecanică scrise în limba germană, de la care nu-și mai lua ochii. Lucian nu se putuse stăpîni și-l întrebase : „La ce-ți folosesc toate acestea ?" Tatăl său îl privise mirat. Nu se gîndise niciodată la un folos anume. „Vreau să știu ! răspunse el. Cînd aflu ceva nou, tremur de bucurie. Asta-i !"

Alexandru Severin lucra la un strung obișnuit, confecționa piese uniforme, de metal, dar în mintea lui, mașina se diviza în principii și ecuații mecanice, care se

combinau laolaltă în mișcare și energie. Știa că mașina nu are nici o taină pentru el și se mulțumea cu atît.

În entuziasmul primilor ani de după eliberare, îi apăru în minte un gînd care i se păru însă atît de îndrăznet, încît nu-l destăinui nimănui, nici lui Lucian. Învăța mereu. Nu mai trebuia să caute, să întrebe, să se roage. Bibliotecile îi puneau la dispoziție orice cărți, și în sălile publice nu era săptămînă în care să nu aibă loc o conferință tehnică. Apăruseră cărți noi, sovietice. Alexandru Severin nu se mulțumea numai să le răsfoiască. Voia să le citească, să le studieze. Învăță limba rusă, la un curs organizat în uzină. Află și despre mișcarea stahanovistă, din cărțile acelea, dar nu era mulțumit. El avea alt gînd, poate prea temerar, poate chiar nesăbuit, dar de vreme ce era gîndul lui, și nu făcea rău nimănui, nu dădea nimănui bătaie de cap, nu punea pe nimeni la cheltuială... Poate că trebuia să-i vorbească lui Lucian... Dar tocmai atunci se produse despărțirea. Purtarea lui Lucian îl lovi groaznic. Chiar după ce-și înăbuși durerea, multă vreme nu izbuti și nici nu încercă să se întoarcă în vizuina lui cu gînduri, și își simțea capul gol. Muncea mecanic la strung și atît. Dar pînă la urmă își reveni. Setea cea veche îl cuprinse iarăși. Își regăsi cărțile, și o dată cu ele reîncepură și fulgerele acelea tăinuite care luminau pînă la spaimă. Citea înfrigurat, uneori pe ascuns, citea cu patimă, numai anumite cărți, culegînd cu migală și evlavie legile și ecuațiile pe care-și sprijinea gîndul.

Alexandru Severin sosise acasă cu ziarul în buzunar. Văzuse titlul articolului și sub titlu semnătura fostului său ucenic, Mihail Nistor. Voia să citească articolul pe îndelete, ca să vadă cum gîndește Nistor și care-i sînt puterile adevărate. Nevastă-sa îl aștepta la poartă, ca de obicei. Era o femeie înaltă, planturoasă, iar felul cum își ținea trupul : drept, cu umerii ridicați, cu pieptul dur și puternic înainte, o făcea și mai înaltă, și mai potrivită pentru Severin. Chipul ei, însă, era al unei femei foarte tinere, un chip proaspăt, senin, iar ochii mari, de catifea, radiau supunere și blîndețe. La început, Siminei îi fusese teamă de Severin, crezuse că-i prea încîlcit și că-i va fi

greu să se apropie de firea lui. Teama o făcuse tăcută ca o umbră, pînă ce înțelese că liniștea era exact ceea ce-i trebuia bărbatului ei în orele foarte multe pe care le petrecea acasă. Să fie mereu liniște : atît.

Simina simți din prima clipă că bărbatul ei are ceva pe suflet. Îl luă de braț și se lipi de el, fără să scoată un cuvînt. Nici în timpul mesei nu lungi vorba peste cele obișnuite.

— Tu ai treabă ? o întrebă el după ce termină de mîncat.

— Doar cîteva cumpărături... Tu ?

— Eu citesc ceva și pe urmă iar am de citit... A scris Nistor un articol... Hm...

— Atunci, du-te înăuntru...

Severin se așează la masa lui plină de cărți și citi articolul cu luare-aminte. Îl mai citi o dată, apoi își strigă nevasta :

— Simino ! Ia vino, te rog !

Simina știa că orice „te rog" al lui Alexandru înseamnă „vino și ascultă ceva". Intră în cameră și se așeză pe pat, departe de bărbatu-său.

— E o bubă mare în articol, măi fată. Sau poate mi-a luat Dumnezeu mințile, sau i le-a luat lui Nistor? Răduca... mereu Răduca... Și Costașin... și Valer...

— Ferește-te, Alexandre ! Poate că are dreptate.

— Să mă feresc ? ! De ce ?

Simina înțelese că făcuse o greșeală. Dar nu mai putea da înapoi :

— Poate că... poate că... știu eu ?... Nu ești cumva pizmaș ?

— Hm... Spui pizmaș... Pentru ce, Simina ? Nu te sfii ! Știu c-ai spus-o din omenie. Dar tu nu te pricepi, Simino, la ale noastre. Tu știi să faci totul ca să mă simt eu mulțumit. Masă, casă, liniște... Totul... Tu ai deschis multă lume în mine... Dar ce știi tu în afară de astea ?... Ce știi tu ce-i fabrica ?...

— De ce nu-mi spui ?

— E de ajuns că știu eu. E greu, Simino. E greu și tare întortocheat !

— Chiar atît de greu ?

— E o bubă... Și mă gîndesc... Dar oare n-ar fi mai bine să-mi caut eu de liniște ? Tu ce zici, Simino ?

— Eu nu știu...

— Nu știi... Parcă eu știu ? Hm... Tu faci o faptă mare... Mă lași așa cum sînt. Nu-mi dai ghionturi, nu mă oprești, nu mă îndemni... E bine... Dar să-ți spun drept, aș vrea uneori să mă îmboldească cineva...

— Ce să-ți spun ?

— Fă așa ! Sau fă așa !

— Dar de unde știu eu ce trebuie să faci ? Tu nu-mi spui nimic... Ești prea îndepărtat. Cînd spun ceva...

— Da... e o bubă... Simino. Să știi că foarte rar m-am împotrivit unui lucru scris. Cel puțin atunci cînd citeam... Dar azi... Am gust de vorbă azi. Au fost ani de zile în viața mea cînd n-am scos la un loc atîtea vorbe ca azi... Eu am trecut prin viața asta ca nimeni altul. N-am avut nimic. Am trecut prin tot ce poate trece un om... Tot ce e în lume am pipăit cu mîinile mele... Ai treabă ?

— Nu ! Spune !

— Ei, din toate și din toate am învățat, ca să spun drept, un singur lucru mare. Că omul n-are dreptul să rămînă nici o zi cum a fost cu o zi înainte... Înțelegi, Simino ?

— Înțeleg... Spune, spune, Alexandre... Îmi bate inima de bucurie...

— Pe mine m-a ținut un învățător patru ani ca să învăț carte. Am simțit în fiește zi că ceva nou se împrietenește cu mine. Nu știu în ce fel. Poate că-mi creștea ambiția cu un dram, sau poate mai primeam de o para chibzuială... Într-o zi și-o noapte, ceva-ceva se întîmpla cu mine. Altădată... doi ani am cărat saci la moară. Asta credea morarul... Eu căram în mine hotărîre și curaj. Putere aveam, slavă Domnului... În fiește zi simțeam că răsuflu mai bine. Pîn-am ajuns ziua... Tot nu pricepi ce vreau să-ți spun ?

— Nu prea... Alexandre.

— Nu-i de mirare... Întotdeauna cînd vorbesc îmi fug gîndurile. Nimeni nu m-a învățat să vorbesc... Am gungurit de unul singur, cum fac păsările... N-am prins obiceiul de a vorbi... Știi ce-i ? Omul crește mereu. E ca un copil care crește fără contenire. Îl cheamă ceva înainte, cum

ne chema în copilărie zarea... Cît am fugit după ea! Nimeni nu știa că urcam dealurile și pădurile și coboram văile, și treceam șesurile ca să văd cum e zarea, cum se ascunde soarele... că, nu știu de ce, întotdeauna porneam spre locul asfințitului...

Simina îl privea aproape speriată... Niciodată nu-i vorbise astfel și atît.

— Facem la fel... Mergem înainte... De la primii oameni... Ne-au lăsat menirea asta. Pînă la urmă, cine știe cînd, o să se ajungă și acolo. Dar dacă numai unul din noi stă pe loc, o să se ajungă acolo mai tîrziu... Asta-i buba, Simino... Știi cum e în tren?... Întotdeauna crezi că fug și copacii. Dar stau pe loc. Stau pe loc, și noi credem că fug.

— Da, Alexandre... Asta am văzut și eu...

— Ei, dar ai putea tu să spui că fug copacii?... E numai o părere... Vezi, e întîia oară cînd vorba scrisă... Da, Nistor asta face... el scrie aici că fug copacii... Eu știu că nu fug... Dar atunci de ce scrie el așa?... Tu, Simino, cînd un om în toată firea vorbește ca un prunc de țiță, oare înseamnă că e om?... Sau, cum să-ți spun eu, cînd cu puterea lui de bărbat aleargă după gîngănii sau face aeroplane de hîrtie, oare înseamnă că are putere?...

Simina se uita la bărbatul ei cu niște ochi care cerșeau mai multă limpezime. Nu prea înțelegea ce spune. Dar simțea că prin mintea lui trec gînduri înfricoșător de mari.

Iulieș Livede intrase în biroul lui Nistor fără să bată în ușă. Îl găsise pe director în picioare, lîngă birou, cu ziarul în mînă. Nistor tresări și-l privi pe Iulieș ca pe un necunoscut. Se dezmetici însă imediat, puse ziarul pe birou și-i veni în întîmpinare cu un zîmbet forțat pe figură:

— Te așteptam, tovarășe Livede. Articolul ăsta m-a scos din minți. Telefoane după telefoane... M-a chemat și Capitala... Mîine va apărea și în presa centrală...

— Atunci de ce-ai spus că mă așteptai?

Nistor întîrzie răspunsul la întrebarea neprevăzută:

— Stai jos... stai jos... Poate vrei să deschid geamul?... E un fum aici... Mă gîndeam că oricum o să vii să-mi

spui părerea dumitale... Țin foarte mult la părerea dumitale... la părerea secretarului nostru... și la părerea dumitale... ca om.

— De asta am venit, spuse Iulieș, uitîndui-se în ochi. Nu știu daeă te-ai gîndit bine cînd ai vorbit. Dar eu nu obișnuiesc să am decît o singură părere.

Nistor se duse să deschidă geamul. Voia să scape de privirea lui Iulieș. Iulieș era unul din puținii oameni de care se temea. O teamă nelămurită, dar care-i zdruncina uneori siguranța.

— Nu pune și dumneata preț pe fiecare vorbă...

— Măi, Nistore, îl întrerupse brusc Iulieș, eu te cunosc de cînd erai ucenicul lui Severin, de cînd ai intrat în fabrică. Tu ai fost întotdeauna un om închis. Nu mă gîndesc să-ți descui acum lacătele... Dar mie îmi place ca omul să se poarte cum mă port eu cu el. Eu sînt deschis, să fie și el deschis...

— Dumneata prea complici oamenii...

— Stai, că n-am terminat... Eu știu că-mi porți rîcă... De cînd m-am opus să fii ales în comitetul de partid. Am făcut asta pentru că nu-mi pot închipui că un comunist care conduce să poată pipăi și judeca orice om, fără ca oamenii să-l poată pipăi pe dînsul. Asta e o nedreptate... Oamenii nu te cunosc, nu te-au încercat cu degetele lor.

— Te contrazic, tovarășe Iulieș. Sînt de atîția ani în fabrică, de la optsprezece ani...

— Crezi că dac-ai fi de ieri-alaltăieri, aș vorbi așa cu tine? Dar vezi, sînt șaisprezece ani și nimeni n-ar putea să spună cu ochii închiși că, uite, dacă mi-ar arde casa, Nistor ăsta ar trece prin flăcări să-mi scoată plozii... Răul e însă că nici pe dos n-ar putea spune... Ăsta-i răul cel mare.

Nistor nu știa cum să răspundă. Preferă să-și ascundă capul în mîini și să ia atitudinea unui om care suportă greu critica. În adîncul lui clocotea însă de furie. El care de mîine va fi cineva în țară să fie judecat de un bătrîn neputincios, care n-a fost în stare. cu anii lui de ilegalitate, să ajungă măcar un... De ce-i era atunci teamă de el? Ce să-i răspundă?...

— Am suferit prea mult, se hotărî Nistor. Bătăi, batjocură, milă... Mi s-a făcut frică de oameni, tovarăşe Iulieş...

— Ce spui ? Frică de oameni ? Cine te-a batjocorit în uzina asta ? Cine te-a bătut ? Măi, Nistore, tu crezi că Severin te-a-mbrăcat şi te-a ajutat, cînd îi erai ucenic, din milă ?

— Nu, nu-i vorba de Severin... dar înainte de a intra în fabrică...

— Cum ai putut tu să vii în partid dacă ţi-i frică de oameni ? Frica nu se naşte din senin. Cînd erai copil, era altceva, ştiu, ştiu. Dar acum ? Numai cine se simte vinovat faţă de oameni, are frică de ei... Măi, Nistore, cînd treci pe lîngă adevăr, greşeşti totdeauna. De-aceea-i bine să fii deschis.

Nistor era furios. Ar fi trebuit să evite de la început discuţia, sau s-o oprească printr-o glumă, sau să se considere pur şi simplu jignit de procedeul lui Iulieş. Asta şi trebuia să facă.

— De fapt, ce vrei dumneata ? Să mă scoţi din comitet, sau din partid, sau să propui eliberarea mea din funcţie ?... N-am făptuit nimic care să mă aducă în faţa judecăţii !...

— Uite ce-i, Nistore... În partid, oamenii cinstiţi, cînd intră... Stai... îl ştii pe Valer ? Ai şi scris despre el în articol... Înainte de a da adeziunea, s-a foit o săptămînă în preajma mea... Pînă s-a hotărît şi m-a încolţit într-o seară : „Nea Iulieş, vezi, mi-a spus el, eu am un păcat. Nu-i cine ştie ce... dar... de... Eu am furat odată un miel... Ca să-mi iau cizme... Nimeni nu ştie... Nici fetei... adică, nevesti-mi nu i-am spus... Se rătăcise de turmă... şi... de... cizmele ! Crezi că-i grav de tot ?... Eu nu cred că-i cine ştie ce..." Ce puteam să-i răspund lui Valer ?... L-am ţinut toată noaptea şi i-am povestit viaţa mea, cu toate păcatele ei...

— Vrei să-ţi spun viaţa mea ?

— Nu ! N-am venit pentru asta. Viaţa unui om nu se povesteşte aşa, cum ai fuma o ţigară. Oricînd şi oricui. Am venit pentru altceva... Cînd ţi-am citit articolul, am înţeles că ar putea să se încingă o vîlvătaie mare. Şi atunci or să te pască multe ispite... Mi-e frică de tine, Nistor, ăsta-i adevărul...

— Frică ? Dar de ce ? Nu înțeleg.

— Stai, stai ! Mi-e frică de un anumit lucru. Tu încă nu ești copt ca om. Încă nu te-ai dăruit de tot oamenilor. Nu te-ai amestecat cu ei... Nu, nu te împotrivi și nici nu te supăra. Ai putea oricînd să te îndepărtezi de ei, în loc să-i tragi după tine. Ai prea multă ambiție și voință... și nu știu cum stai cu sufletul, cu omenia.

— Dac-am intrat în partid, am intrat pentru că... îmi erau vii suferințele... oamenilor...

— Poate că te-a îndemnat numai suferința ta... cea veche... dinainte de a intra în fabrică... Și dacă ea te-a îndemnat, nu-i bine... Nu-i bine... Nistore !... Un copil poate să sufere cumplit pentru că altul bate mai bine mingea decît el, sau pentru că nu are beretă roșie pe cap. Poate să sufere atît de mult încît altă durere nu mai găsește loc în sufletul lui. La ce duce suferința asta ? La a rîvni. Suferința adevărată este aceea care izvorăște din nedreptate... Ea nu poate să îndemne decît la curmarea răului, la omenie.

— Eu nu am simțit nedreptatea ? Aici în fabrică n-am văzut...

— De ce te aperi ? Dacă iubești cu adevărat oamenii... fii liniștit. Asta-i principala condiție a unui comunist. Dar să știi, Nistore, mai devreme sau mai tîrziu oamenii simt dacă-i iubești sau nu. De treaba asta nimeni pe lume nu poate scăpa... Oricît s-ar feri.

Nistor se mai liniștise. I se părea că Iulieș trecuse de la acuzații directe la sfaturi. Voia totuși să scape cît mai repede de el. Poate că Pîrvan îl aștepta în anticameră. Deschise ușa biroului și într-adevăr îl zări pe inginer. Spuse cu voce tare, ca să-l audă Iulieș :

— Numai un minut, tovarășe inginer. Imediat...

Iulieș nu se clinti de pe scaun.

— Mai este ceva. Articolul tău nu suflă nici un cuvînt despre Severin. Și pentru asta am venit. Poate mai mult pentru asta. Severin e un muncitor de prima mînă. Poate chiar mai mult...

— Severin e prea retras... Niciodată n-a intrat în întrecere... Muncitorii nu-l au la suflet...

— Ei, și... Dacă un pom dă roade bune într-o livadă trebuie neapărat să fie aliniat în rînd cu ceilalți pomi ? Altfel nu le culegi ?

— Totuși, față de puterea lui...

— Faci o greșeală pe care am făcut-o și eu, Nistor. La Severin nu puterea stă pe primul plan. Bogdan mi-a deschis ochii. La Severin e vorba mai întîi de dibăcie tehnică și poate, poate chiar de o anumită îndrăzneală... Severin nu raționalizează ca Răduca...

— N-ai dreptate, tovarășe Iulieș. Răduca e un adevărat muncitor... Lucrează din plin, sigur, fără goluri... E în întrecere, e mîndria țării...

— Știu ! Nu greșești... Severin însă aduce ceva foarte însemnat : îndrăzneală tehnică, inventivitate, cap.

— Și Răduca...

— Și el... Dar în mai mare măsură Severin... Foarte ciudat !... O să mă țin de el pînă o să mă limpezesc. Dacă omul ăsta a gîndit conștient isprăvile lui !... Foarte rău că n-ai scris și despre el. Nu înțeleg de ce. Ai lucrat în preajma lui cîteva luni, știi doar ce poate... Ca să nu mai vorbesc de felul cum s-a purtat cu tine : ca un părinte... Rezultatele lui în producție vin imediat după cele ale lui Răduca... E un om serios, așezat... poate cel mai sigur muncitor din toată uzina...

— Mă gîndeam... să nu creadă muncitorii că... proslăvim forța...

— Va să zică te-ai și gîndit... După ce ne-a atras atenția ministrul...

— Articolul era dat dinainte...

— Da, da !... Bine... N-aș vrea să mai aștepte Pîrvan. S-a făcut o mare greșeală cu Severin și nu știu cum s-o reparăm... Noroc !...

Pîrvan intră în biroul lui Nistor imediat ce ieși Iulieș. Nu-i plăceau întîlnirile neprevăzute cu direcțiunea și mai ales nu-i plăcea să aștepte.

— Iartă-mă, tovarășe inginer. Nu din vina mea ai așteptat... Cînd e vorba de partid, și direcția ascultă. Ai citit articolul meu ?

— Nu.

— Te-aș ruga să-l citești înainte de-a începe discuția... Stai jos, te rog.

Perioada de răgaz îi prinse bine lui Nistor. Se gîndi pe îndelete la cele ce-i spusese Iulieș. Va să zică și Iulieș simțise că articolul îi va servi. Bătrînul era primejdios... Citea prea lesne în sufletele oamenilor. Dar Severin? Dacă greșise? Poate-ar fi trebuit să scrie ceva despre el... Și ministrul, și Iulieș începeau să-l descopere pe Severin... Și totuși Severin trebuia dat la o parte. Trebuia ținut în umbră... Cel puțin un timp... pînă... Voia să fie puternic... Asta voia! Să conducă, să tremure oamenii în fața lui. Avea dreptul!... Își încercase puterea. Din simplu muncitor ajunsese director... Iar acolo... pe munte... Și acolo cucerise. Nimeni nu fusese în stare pînă la el.

Iar îi vîjîia capul... Se opri în dreptul ferestrei... Fabrica... Orașul... Munții... Acolo, departe, o întîlnise pe Cornelia. În cabană... Oamenii o priveau fermecați. Îi subjugase pe toți. O înconjurau ca pe o zeiță... Asta îl îndîrjise pe el. Era prea sus. Voia s-o încovoaie, s-o doboare, s-o facă să simtă pămîntul, praful, noroiul, frigul, durerea. Voia s-o tragă de sus, din lumea aceea înaltă, care-l chinuia cu amintiri rele, voia s-o audă cum geme, și apoi s-o vadă cum se rușinează. Îl atrăgea cu puterea oțelului care vrea să fie îndoit. El era un oarecare acolo iar ea o zeiță. Alții nu îndrăzneau nici cu privirile s-o atingă. Dorința de a o înfrînge îl înnebunea, îi aprindea curajul și puterea. O oprise seara, în prima seară. O privise în ochi și-i spusese dintr-o răsuflare: „Am fost nimic; m-am ridicat de jos. Nimeni nu m-a putut opri, înțelegi?“ Tremurase în fața lui. Îi luase brațul... Apoi drumuri de zi și de noapte, pe marginea prăpăstiilor, fără vorbe, apoi noaptea cu fulgere...

Cînd descoperise că fusese numai a lui era să muște piatra. De ce fugise?... Va rămîne numai a lui. Nimeni n-avea voie să-i mai atingă trupul... Nu mai putea fără ea. Dacă s-ar preface în șireang, și-ar vîrî gîtul în el... Nu cucerise o femeie, cucerise o lume, și mai ales gîndul că e puternic, că poate orice. Dacă n-ar fi întîlnit-o, acolo, la cabană, dacă n-ar fi doborît-o, poate că n-ar fi simțit atît oțel și atît clocot în el. Nimic și nimeni nu-l mai poate opri.

— Am citit articolul, domnule director.

Vocea lui Pîrvan îl lovi ca o piatră. Trebuia să se stăpînească, să-și recapete calmul, să domine :

— Aș vrea să știu părerea dumitale. Mă interesează foarte mult. Dumneata, ca șef al celei mai importante secții...

— Nu am obiecții, nici nu mi-aș permite...

— Mulțumesc. Totuși... îl invită Nistor.

— Apreciez efortul dumneavoastră...

— Nu ți se pare că prezentînd astfel acțiunea lui Răduca voi reuși poate să declanșez o mișcare de mare răsunet ?

— S-ar putea...

— ...Răduca, Valer, Costinaș și ceilalți nu reprezintă fenomene surprinzătoare... Ei constituie, cel puțin la noi, în uzină, primele semne împlinite ale previziunii leniniste despre forța clasei muncitoare după descătușare. Ei reprezintă începerea unui marș viguros. Se risipesc elanurile isterice. Începe, cum spunea Lenin, să răsune pasul cadențat al batalioanelor de fier ale proletariatului...

— Am citit.

— ...Nu mai putem merge pe calea simplelor depășiri de normă. Răduca dă semnalul unei bătălii pe un alt front. În locul muncii în furie, el spune : Să raționalizăm ! Să raționalizăm ! Timpul, mișcările, puterea mașinii. Dar pentru aceasta e nevoie de conștiință, e nevoie de hotărîre !...

— Am citit.

— Știu c-ai citit, domnule Pîrvan, toată lumea a citit, dar eu am scris ! Înțelegi dumneata ?...

— Înțeleg.

— Atunci de ce nu-ți spui părerea ?

— V-am spus-o. N-am obiecții.

De astă dată răspunsul lui Pîrvan îl încurajă pe Nistor. Întîlnise un om, poate cel mai responsabil dintre toți în această problemă, sau în orice caz necesar responsabil, care, în sfîrșit, nu avea obiecții, nu rostea numele lui Severin.

— Vreau să te întreb ceva, tovarășe inginer șef...

— Vă stau la dispoziție.

— Dumneata crezi că Alexandru Severin e într-adevăr o mare capacitate tehnică ? Crezi că ar fi trebuit să scriu în primul rînd despre el ?

— Cunoașteți părerea mea despre tehnică. Ați aflat-o limpede nu de mult.

— Dar despre Severin ?

— E un cîrpaci, domnule director. I-am spus-o și domnului Livede.

— Ai vorbit cu Iulieș despre Severin ?

— După plecarea domnului ministru din secție...

— Foarte bine !

Pîrvan îl privi mirat.

— Foarte bine, repetă Nistor. Da... Îmi plac oamenii care nu-și ascund părerile. Deci dumneata crezi în mod sigur că Severin e un cîrpaci.

— Părerile nu înseamnă neapărat certitudini, domnule director. N-am dreptul să emit certitudini cu privire la oameni. Și în știința pură, certitudinile sînt periculoase...

— Totuși, aici, în fața mea, ai spus despre Severin...

— Mi-am expus părerea. Vă rog să notați.

— Aș vrea să fii mai clar, tovarășe inginer.

— Domnule director... oamenii emit păreri în loc de certitudini, pentru a nu-și condamna semenii și a nu se condamna pe ei înșiși. Nu știu dacă din înțelepciune sau din instinct de conservare. Cred că e limpede.

— Și eu susțin că Severin e un cîrpaci. Sîntem totuși doi oameni cu răspundere care am ajuns, fără să vorbim unul cu altul, la aceeași concluzie...

— La aceeași părere. Iertați-mă că vă corectez. O coincidență de păreri nu înseamnă nicidecum o concluzie stabilită. Domnul ministru și domnul Iulieș au o părere contrară despre Severin. Eu nu o pot accepta ca pe o certitudine, cum nu pot s-o impun pe a mea...

— Părerea dumitale îmi creează totuși o anumită convingere...

— Nu vă pot opri în stabilirea propriilor convingeri. E primul lucru care i se cuvine omului ca individ : să-și stabilească singur convingerile.

— Dumneata de cine crezi că ar trebui să ne ocupăm mai îndeaproape ? De Răduca sau de Severin ? Vreau să fii clar.

— Eu obișnuiesc să primesc dispoziții.

— Consideră că directorul își întreabă subalternul !

— Articolul dumneavoastră îmi pare o dispoziție foarte clară. De vreme ce Răduca e pe primul plan, iar Severin nici nu e pomenit, cred că întrebarea devine inutilă. Prin urmare și răspunsul.

— În acest caz știi care e sarcina dumitale !

— Îi vom crea toate condițiile lui Răduca, dacă doriți...

— Vă veți ocupa în primul rînd de Răduca. Ai și spus-o ! E vorba de o mișcare de răsunet, tovarășe inginer. Ar putea chiar să intre în joc situația dumitale. Tovarășul ministru Bogdan a insistat foarte mult asupra acestui lucru.

— Dispozițiile sînt literă de lege pentru mine, domnule director.

Nistor îl cercetă pe Pîrvan cu un aer, voit încruntat. Apoi la fel de voit se însenină la față :

— Aș fi foarte bucuros să privești mișcarea lui Răduca nu ca pe o dispoziție, ci ca pe o inițiativă proprie ! Toate onorurile să fie ale dumitale.

— Onorurile se suportă greu, domnule director. Vă rog să mă credeți. Fuga după ele ține de perioada infantilă a vieții noastre. Laurii nu răsplătesc, obligă.

— Dumneata, tovarășe inginer, necăjești chiar pe cei care-ți vor binele. Mă pui în situația de a nu putea să-i raportez tovarășului ministru adevărul. Îmi închipui că s-ar mînia cînd ar afla...

— Vă rog să-i raportați că mă voi conforma întocmai dispozițiilor direcțiunii !... Și vă mai rog să-mi permiteți să nu vă răpesc timpul...

Nistor îl salută cu o mișcare scurtă din cap, fără să-i întindă mîna și fără să adauge vreun cuvînt.

Dan Vașani radia de bucurie :

— Renunță la mutra asta, Lucian ! De ani de zile nu te-am văzut așa. I s-a întîmplat ceva omenirii ? A murit vreun om „irgendwo in der Welt“ [1] și ai impresia că se

[1] Undeva în lume.

uita la tine ? Sau ai remuşcări pentru c-ai publicat articolul unui cinic ? Aş fi fericit.

— Eşti un psiholog... — intră în vorbă Cosmuş.

— E meseria mea, dragă Cosmuş. La urma urmei tot ce se întîmplă în lume nu poate fi explicat decît psihologic. Nepătrunderea totală a fenomenelor nu-şi are izvorul decît în neputinţa omului de a se elibera de sine însuşi, de construcţia sa morală. Dragostea, ura, nostalgia, remuşcarea pun limite inconştiente saltului conştient şi fac din el o neîntreruptă tendinţă. De ce crezi că fiecare filozof a ajuns la un sistem propriu ? Sau aproape fiecare. Vorbesc de copii de şcoală, nu de emuli sau de exegeţi. Din cauza simplului adevăr că fiecare om are o construcţie morală unică. Raportează aceasta la filozofi. Nietzsche l-a creat pe Zoroastru din aviditatea lui de înălţare. Nu din dorinţa de a crea un model oamenilor. A spus-o singur la Turin, cînd răcnea trecătorilor : „Fiţi mulţumiţi ! Eu sînt Dumnezeu ! M-am deghizat astfel !"

— Era nebun cînd a spus asta ! îl corectă Lucian.

— În sfîrşit, te-ai trezit ! Eram sigur că vei lua apărarea unui om pe care-l condamn. Nu poţi suferi ca oamenii să fie condamnaţi... Era sau nu era nebun ? Vezi, Lucian, nebunia e o problemă de interpretare. Cine e nebun şi cine e sănătos ? X de pe stradă, care e un creştin şi care totuşi comite acte opuse doctrinei lui, sau Y din balamuc, care se crede apostolul Pavel şi se comportă ca un veritabil creştin ?... Un prieten, doctor, îmi spunea că avea un bolnav care se credea om de sticlă şi se purta ca un adevărat om de sticlă. Se ferea mereu : să nu fie lovit, să nu se spargă, îşi ciocănea corpul cum ciocăneşte un om o damigeană, se lustruia, se şlefuia... Acte teribil de logice pentru un om de sticlă!... Ce bine-ar fi dacă am împrumuta logica omului de sticlă !...

— Ce-are a face Nietzsche cu omul de sticlă ?

— Foarte mult. Mi-ai replicat că era nebun cînd s-a dezvăluit ca sistem... ştiu, ştiu, vrei să-mi replici că n-a avut sistem, sau, mă rog, un sistem unitar... dar atunci cînd s-a creat ca sistem, cum era ?

— Impui totuşi teze în discuţie, Dan. Le impui tocmai trecîndu-le cu vederea, ca pe nişte lucruri foarte firesti. Pui întrebarea tendenţios : „Nietzsche era sănătos sau bol-

nav cînd s-a creat ca sistem ?“ Ar trebui să întrebi mai întîi. „Nietzsche s-a creat cumva ca sistem ?“ De aici ar trebui începută discuția.

— Dacă nu te-aș cunoaște, aș spune că ești un bucher, Lucian. Orice discuție pleacă de la teze date, certe și infailibile. Însăși discuția noastră, situată în absolut, ar pleca de la teza certă că existăm. Tu și eu. Altfel n-ar putea avea loc.

— Ești un monstru al sofisticii !

— Mersi ! Foarte mersi ! Îmi faci un compliment dulce. Îmi dai calitatea purității. Ești scump, Lucian. Monștrii care fac sofistică sînt periculoși numai cînd sînt potentați. Or, eu, care nu stăpînesc decît propriu-mi duh...

— Ești grosszav !...

— Totuși nu te las să bați în retragere, Dan ! Nu te las !

— Nu mă retrag, deci nu pleca de la această teză dată. Continuăm.

— Tu cauți să explici totul prin natura psihică a individului.

— A omului !

— Spui, sau dai a înțelege, că sentimentele determină actele. Mă rog, sentimentele, senzațiile...

— Nu senzațiile ! Ele aparțin omului primar. Sentimentele-acțiuni !

— Bine !... Dar sentimentele sînt absolute, sînt eterne ? Există în univers, așa cum există cele 99 de elemente ?

— 101 !

— 101. Mulțumesc ! Nu s-au putut naște decît o dată cu oamenii.

— De acord. Deși la modul chimic făptura divină, umană, e alcătuită din cîteva elemente. Ce vrei să spui cu asta ?

— Că nu poate exista dragoste, ură, remușcare, nostalgie, în mine însumi, ca individ.

— Totuși există, Lucian, indiferent dacă vrei tu sau nu.

— Dan, dacă eu iubesc, iubesc pentru că cineva îmi provoacă, îmi descoperă acest sentiment. Fără acel cineva n-aș putea iubi. Vorbesc de dragoste. N-aș avea acest sentiment. Iar ura...

— Știu ce vrei să spui. Urăști pentru că exist eu în fața ta.

— Ai merita, poate... Apariția sentimentelor e cauzată de apariția grupului social uman. Elementul social își rezervă dreptul de a stabili natura psihică a individului, fie el plugar sau filozof. Deci Nietzsche al tău...

— Ești cumplit, Lucian, spuse Vașani cu ton critic, deși cu scopul ascuns de a-l flata. Zadarnic ne-a învățat Horațiu : „Cît e timp mai amestecă un grăunte de nebunie în cumințenie". Eu aș institui special pentru tine un ordin al fidelității marxiste. Exemplar unic ! Un veritabil om de sticlă ! I-ai împrumutat întru totul logica.

— Lusian are dreptate !

— S-a deșteptat și omul Cro Magnon ! Ai rămas în stadiul de strămoș, Cosmuș. Tu ești încă în etapa înțeleaptă a senzațiilor. Are dreptate cine îți satisface într-un fel sau altul instinctul de conservare. De fapt erau foarte înțelepți strămoșii noștri !

— De se, de se esti urîsios ?

— Păcat că nu-l cunoști pe Benjy, Cosmuș. E un erou din „The Sound and The Fury" [1] un roman de Faulkner. Îl întreci numai ca vocabular.

Ilie Cosmuș ieși din birou cu un aer jignit și fără să spună un cuvînt.

— Un adevărat Benjy, Lucian. Cred că are și vîrsta lui. Ha-ha... „De se esti urîsios ?" Ha-ha ! Mă numesc Cossmussss... Grosszav !

— Îți place să-i batjocorești pe cei mai slabi decît tine... Mă gîndesc dacă n-ai încercat adineauri s-o faci și cu mine... Ce ai cu Cosmuș ?

— E un porc ! O lichea ! Un om de nimic ! Și pe deasupra moron. Poate chiar imbecil sau idiot. Mă scîrbește fizic prezența lui. Nu ești de loc un psiholog, Lucian !

— Iar începi ?

— Da, pentru că am impresia că vrei să mă prelucrezi pentru un nou articol...

---

[1] Zgomotul și furia

— Nu m-am gîndit la asta... Odată însă aș vrea să am un articol al tău, al tău, care să-mi arate ce e în tine, cine ești...

— Lasă-mă, Lucian... „E atît de dulce să uiți uneori de tine"...

— Renunță măcar acum la Horațiu...

— Ca să devin un porc gras din turma lui Epicur, precum spunea stimata domnișoară Cornelia Cernat? Apropo, știi c-am întîlnit-o?

— Cînd?

— Ei, dar interesat mai ești!... Să nu cumva să te îndrăgostești de ea, Lucian! Îți interzic cu desăvîrșire! Începe să mă preocupe domnișoara... Azi după-masă am văzut-o. Înainte de a veni la tine. Se plimba prin parc. Dar nu solitară, Lucian. Asta e culmea! Știi cu cine era? Cu Constantin Balasan.

— Cu profesorul Balasan?!

— Întocmai, Lucian. Cu celebrul Balasan și cum nu-mi pot închipui că primește lecții de limba franceză, pentru că sînt sigur că știe limba din familie... Înseamnă cel puțin că e foarte deșteaptă... Balasan ăsta e un monstru de cultură. La facultate era în stare să recite o zi întreagă din orice poet francez. Odată l-am pus la încercare. I-am cerut, întregul an, adică fiecare din noi, să ne recite poezia preferată. Fiecare s-a pregătit în secret. Eu i-am cerut o poezioară a lui Clément Marot: „Plus ne suis ce que j'ai été"[1]. Teribilă poezie pentru 1500! Unul l-a rugat de pildă, să-i spună versurile 2012—2013 din Chanson Roland. Ei bine, monstrul n-a greșit cu o silabă. L-am urmărit fiecare... Ne-a înnebunit... Îți închipui că n-o să-și ea el amantă pe oricine...

Auzind insulta lui Vașani, Lucian izbuti cu greu să se stăpînească. Rosti însă ferm:

— Tu nu poți să treci pe lîngă nimeni fără să-l împroști cu noroi.

---

[1] Și nu mai sînt ce-am fost odată

Vașani înregistră schimbarea de ton a lui Lucian. Cîteva clipe zîmbi cu indulgență ironică, apoi sări brusc de pe scaun :

— Evrika ! Am găsit... Voi scrie un articol despre roman... Despre romanul modern... Nu înțeleg de ce te uiți așa la mine ? !... Cunoști doar competența mea în acest domeniu... Dacă ți-ai schimbat cumva părerea, te invit la o dispută. Îmi place să te văd aprinzîndu-te, argumentînd. Îmi place chiar cînd mă jignești... Pentru că țin prea mult la tine, Lucian ! Mă grăbesc. Fug !

Lucian rămase singur.

Mihail Mironescu ghicise de la primele vorbe că primul-secretar îi pregătește o critică severă. Bănuia și care va fi obiectul criticii. Cu o zi înainte, primul-secretar îi explicase foarte limpede că gazeta trebuie să-și îndrepte cu mai multă vehemență focul împotriva manifestărilor ideologice străine. Și numai la douăsprezece ore de la convorbire... Primul-secretar îl întîmpinase cu prea multă căldură, îl felicitase într-un mod neobișnuit pentru articolul lui Nistor.

— Un mare lucru pentru ziar, conchise dînsul. Încă o dată, toate felicitările.

— N-avem nici un merit, răspunse Mironescu, cu toată sinceritatea.

Primul-secretar păru că nu aude vorbele lui Mironescu :

— Numai că odată începută acțiunea, nu trebuie lăsată din mînă. Înțelegi, Mihai ? Cu dinții să vă țineți de ea. Nu-i vorba de un mic patriotism regional, ferească sfîntul ! Semnificația ei e mult mai largă. Nistor are dreptate. Poate să fie începutul unui marș cadențat.

Mironescu ar fi vrut să-i spună că lui Nistor nici nu-i trecuseră prin cap asemenea idei. Din articolul său, în forma în care-l trimisese la redacție, nu rămăseseră decît datele, numele, cifrele și problemele. Acestea din urmă de-abia schițate. Dar n-avea nici un rost. S-ar fi putut naște impresia că vrea să-și creeze merite.

— Ne vom ocupa foarte serios de uzină, se angajă dînsul. Îi vom acorda oricît spațiu.

— N-ar fi bine să trimiteți un corespondent permanent în uzină ?

— Ne-am gîndit la asta. De mîine își începe noua sarcină.

— Pe cine-l trimiteți ?

— Pe Biță Gorga. E tînăr, e fiu de muncitor...

— Gorga... Gorga... Da, da... Am citit... Nu-i cam... prea entuziast ? N-am găsit niciodată în materialele lui păreri critice... Sau poate greșesc...

— Nu, nu greșiți. Dar ne-am gîndit că trebuie un om care să se aprindă repede...

— Nu-i rău, tovarășe Mihail. Dar nu uita că avem nevoie și de analize serioase la anumite intervale.

— Va fi o preocupare a întregii redacții. Primul material de analiză îl voi face eu.

— Îmi pare bine că ați dat de la început atenție acestei probleme... Știam că n-ai să te mulțumești cu o apreciere sumară a lucrurilor. Devii, pe zi ce trece, un adevărat gazetar...

Va să zică se apropia momentul. Mironescu mai ezită o clipă :

— Mai e mult pînă atunci.

— Nu, nu ! Sînt cît se poate de mulțumit de felul cum conduci gazeta. Îți declar din capul locului acest lucru.

Primul-secretar nu voia deci să mai piardă timp cu introduceri. I-o luă înainte :

— Aștept și restul...

Omul din fața lui nu părea surprins.

— Da ! Știam că știi... Și totuși nu înțeleg cum ai putut să faci o asemenea neghiobie. La mai puțin de o zi de la discuția noastră.

— Dar nu e nimic dușmănos în articol.

— Tovarășe Mihail, să nu ne ascundem după degete. Dumneata crezi că dacă nu se publica acest articol ar fi suferit grozav intelectualii ? Crezi că citind ce spune acel Vașani, acolo, măcar un singur cititor va descoperi un

adevăr nou, o idee nouă ?... Deschidem oricui paginile gazetei, dar totuşi să spună ceva...

— Chiar aţi ajuns la concluzia că articolul e gol ?

— E foarte gol ! Iar limbajul...

— Limbajul face parte din personalitate !

— Uite ce-i, Mihail ! Articolul e gol. Unui intelectual nu-i spune nimic nou, decît doar îi arată artificii de fraze. Iar unui om obişnuit, nu-i spune iarăşi nimic, pentru că nu-l citeşte, pentru că nu poate să-l citească din pricina limbajului de personalitate. E tot ce poate fi mai inutil şi încă pe atîtea coloane. Nu ştiu cine spunea, mi se pare un scriitor francez, despre un compilator de texte : „Ăsta e prost nu în trei cuvinte, ci în cinci volume !"

— Vaşani e totuşi un intelectual, poate mai original, mai ciudat, dar nu un semidoct.

— Asta nu pot şti. Sau cel puţin nu se vede din articol. Nu după forme fugim noi, ci după idei. Măcar dacă şi-ar fi înecat cine ştie ce idei în apele astea colorate ! Dar aşa... E prea mult nimic pe prea mult spaţiu. Nu vreau să te menajez. Sînt sigur că din cauza articolului lui Vaşani au rămas afară materiale, ştiri, informaţii, corespondenţe. Poate zeci de corespondenţe. Aici aţi greşit voi, Mihail ! Un om care trimite o corespondenţă aşteaptă apariţia ei ca un eveniment... Se sufocă aşteptînd. Dacă apare cu o zi înainte, înseamnă că se bucură cu o zi înainte. E dureros, Mihail !

— Poate...

— Nu poate. Sigur ! Trebuie să le intre bine în cap gazetarilor acest lucru... Şi voi publicaţi un articol care probabil şi pentru autor e nimic. Chiar dacă articolul, hai să spun, nu e duşmănos, o spun cu indulgenţă. Mihail, atitudinea voastră însă e... nu te mîhni, e... lipsită de atitudine, e... cel puţin indiferentă faţă de acei oameni care au respect nepreţuit pentru cuvîntul scris şi aşteaptă cu inima la gură să-şi vadă rîndurile în gazetă... Nu vreau să duc concluziile pînă la capăt... Te cunosc...

— Şi eu pe dumneavoastră !...

— Tocmai de aceea cred că-i bine să ne oprim aici. În redacție, însă, trebuie procedat exemplar. Cel care a dat drumul materialului să fie admonestat în colectiv. N-avem nevoie de elanuri isterice. Gazeta e deschisă oricui dacă are ceva de spus.

— Eu am dat drumul materialului !

— Tu ? !

— Eu sînt principalul responsabil și știți ce înțeleg prin aceasta...

— Mihail ! Îmi dau seama că ți-e neplăcut. Nu nega. Discuția noastră și-a atins scopul. Spun asta chiar cu riscul de a mă considera aspru. Dacă tu ești într-adevăr responsabilul acestei fapte, n-are nici un rost să lungim discutarea ei la nesfîrșit. Știu, știu bine că nu se va mai repeta. Asta îmi ajunge.

În sinea lui, primul-secretar era mîhnit. Ar fi vrut să încheie altfel convorbirea. Dar orice alte cuvinte i-ar fi sunat, poate, convențional lui Mironescu. Se mulțumi doar să facă o glumă :

— Știi cum sîntem noi ? Ca doi urși care se bat pentru ursulețul lor. Fiecare e sigur că-l apără mai bine. Asta-i important, Mihail. Chiar dacă unul greșește, tot din dorința de a-l apăra greșește. Poate că greșeala folosește uneori mai mult decît negreșeala. Te avertizează asupra unor surprize cu consecințe mai grave.

— Vă mulțumesc, tovarășe prim-secretar.

Primul secretar îi strînse mîna lui Mironescu, bărbătește, așa cum îi era obiceiul, și parcă îi mijea și un zîmbet sub mustață.

Lucian era chinuit de frămîntări și neliniști. Rămăsese singur în birou, singur cu un noian de gînduri Clipele i se păreau grele și nesfîrșite. Niciodată nu ma trecuse prin asemenea stări de durere și neputință. Cînd se despărțise de tatăl său, simțise alături de durerea lui, durerea mamei sale care-l copleșea. Douăzeci de ani de convietuire fuseseră uitați și striviți, pentru o femeiușcă oarecare, „lepădătura mahalalelor", cum îi spunea Eleonora.

Nu știuse nimic pînă în momentul cînd sosise acasă, chemat din Capitală, de telegrama zguduitoare a maică-si.

„Am rămas singuri, Lucian, îl întîmpinase ea în gară. Am rămas singuri, singuri..."

I se aruncase la piept și plîngea în hohote pe peronul înțesat de lume. Și pentru prima dată în viața lui simțise ghearele disperării. Crezuse, la început, că tatăl său murise. Cînd află adevărul, disperarea făcu loc suferinței, apoi suferința făcu loc urii. *Tatăl lui.* Era cu neputință. Era ultimul om din lume pe care și l-ar fi închipuit în stare de un asemenea gest. Dar și mai de neînțeles era tăcerea lui. De ce se ferea, de ce nu-i spusese o vorbă ?... Toată prietenia lor nu însemnase nimic... Fusese înșelat în credințele lui cele mai adînci. Îl iubise atît de mult pe tatăl său, că nici măcar nu mai putea concepe o altă iubire, atît de plin de dragoste era. Omul acela, care se ridicase din brînci, singur, fără ajutorul nimănui, care nu-și lovise, nici măcar cu privirea, semenii, niciodată, care-i împlîntase și-i crescuse în suflet, pînă la obsesie, datoria de a fi bun, de a iubi și a respecta, omul acela, lîngă care trăise mii de zile și de nopți, și care totuși de atîtea ori îl uluia prin adîncimea cugetării, și prin înțelepciunea lui, întotdeauna umană și generoasă, parcă deasupra timpului... omul acela își pregătise parcă toți anii pentru a da cea mai cumplită lovitură, celor mai apropiate ființe. Durerea violentă și nestăpînită a mamei sale îi transformase propria suferință în ură.

„Rămîi, Lucian ! îl imploră ea cuprinzîndu-i genunchii. Nu mă părăsi, copilul meu. Nu pleca și tu. Mă omor. Să nu te mai uiți niciodată în ochii nelegiuitului..."

Și multă vreme nu se mai uitase în ochii lui. Sau îl privise numai ca să-i arate ura și disprețul. Nu se ferise din calea lui numai ca să nu pară că-l ocolește și astfel să-și închipuie că mai are vreo urmă de sentiment pentru el. În locul lui vedea un oarecare netrebnic, cu care, pesemne, nu avusese niciodată nimic comun. Ultima vorbă i-o spusese cu ani în urmă, în fabrică, în văzul și auzul tuturor, pentru a i se cunoaște disprețul și ura față de un netrebnic de care nu-l mai lega nimic.

Anii trecuseră. Rana se cicatrizase. Se apropiase de maică-sa, îl apropiase suferința ei. Era însă ceva care împiedica o apropiere deplină, o adevărată dragoste între mamă și fiu. Poate din pricina vîrstei, gîndea el. În vremea copilăriei, cînd se întemeiază legăturile tainice și trainice dintre părinți și copii, fusese atras și istovit numai de tatăl lui. Bucuriile și durerile, toate, i le dăruise numai tatălui său.

Lucian nu știa cît de aproape și cît de departe este de adevăr.

În sentimentele sale cele mai intime, Lucian rămînea un izolat, un nerealizat, și asta îl făcea să sufere uneori. Ființa care să ia locul tatălui său, la marea intensitate a prieteniei lor, încă nu apăruse și nu va apărea niciodată, se întrista el. Pînă ce o întîlnise pe Cornelia.

Cornelia îl inundase. Cuvintele, oamenii, lumea începeau să se îmbogățească, să-și înflorească înțelesurile. Dar era peste toate o durere, o tristețe, o presimțire rea și întunecată. Cornelia fugise, desnădăjduită, plîngînd, cerîndu-i să n-o iubească, spunîndu-i că *nu va iubi*. De ce fugise? De ce prefăcuse totul într-o nebunie dureroasă, mistuitoare? Oare aceasta să fie dragostea adevărată?... *L'amour veritable*, așa cum îl striga Baudelaire :

> Avec ses noirs enchantements,
> Son cortège infernal d'alarmes,
> Ses fioles de poison, ses larmes,
> Ses bruits de chaîne et d'ossements ! *

Oare aceasta să fie dragostea adevărată?...

Trecuse de cîteva ori și pe la institut, însoțit mereu de aceleași senzații chinuitoare. I se părea că toți ochii îl iscodesc, că în toate grupurile se vorbește numai despre el și despre Cornelia, că zîmbetele, cu care este întîmpinat ascund ironie și persiflare. N-o întîlnise. Discutase îndelung cu colegii ei, pe coridoare, fără să știe ce spune,

* Cu farmecele ei negre, cu cortegiul ei infernal de alarme, cu fiolele ei de otravă, cu zgomotele ei de lanțuri și de oseminte. (Baudelaire : Vinul ucigașului)

pentru că toate simțurile, toate fibrele o așteptau pe ea. Nu voia decît s-o vadă, s-o privească doar o clipă, să-l privească și ea, și pe urmă : flăcări, sau poate o liniște caldă. Dar n-o găsise nicăieri. Își impusese un zîmbet caraghios pentru a întreba un student oarecare unde-i sînt cîțiva colegi, și cînd rostise în droaia de nume pe cel al Corneliei, inima începuse să-i bată atît de tare și de dureros de parcă era pe cale să comită o fărădelege. Dar studentul îi răspunsese foarte senin că aproape toți cei despre care întrebase sînt împrăștiați prin institut. Numai ea lipsea de la cursuri.

Și nu voia decît s-o privească... poate să-i prindă mîna, poate să-i mîngîie părul, încet, încet, să simtă numai el, ea să nu știe... Și pe urmă... Dar Cornelia se ferea de el. De ce ?...

Mihail Mironescu îl găsi pe Lucian nervos și neliniștit. Făcea eforturi să se domine, uneori chiar izbutea pentru cîteva clipe, dar tocmai aceste pauze calme îi trădau starea.

— Ce s-a întîmplat, Lucian ?

— De ce credeți că s-a întîmplat ceva ?

— Nu te ascunde, dragul meu. Bineînțeles că n-aș vrea să... Dar dacă este cu putință, aș dori să vezi în mine un frate mai mare.

Lucian izbuti să zîmbească :

— Nu-i nimic grav... Dar am uitat să vă spun : Vașani s-a oferit singur să ne scrie un articol !

— Iar Vașani ! Zău că e ceva grav, Lucian. Nu știu ce ai cu el. Și nu știu de ce nu-ți dai seama că n-are nimic comun cu tine, decît doar faptul că ați fost colegi cîndva. E atît de deosebit de tine, Lucian !

— Nu-l cunoașteți, de aceea îl judecați atît de aspru. Dacă reușim să-l aprindem, cîștigăm o mare inteligență.

— Crede-mă, Lucian ! E o inteligență bolnavă. E prea bolnav, poate chiar prea suspect bolnav pentru tinerețea lui. Eu nu înțeleg cum poate un om să-și cheltuiască

entuziasmul, dragostea de viață, și chiar dorința de glorie înainte de a ajunge la treizeci de ani.

Lucian se avîntă în discuție ca într-un colac de salvare :

— S-ar putea ca Vașani să fie mai puțin complicat decît vrea să pară, sau decît ni se pare nouă, poate că mai mult bravează, ca un copil, și tinerețea asta mă atrage...

— Tu ești un copil, Lucian. Îți deschizi prea ușor brațele. Ai un suflet admirabil, dar asta nu ajunge în lumea de azi. De ce crezi că se petrec atîtea drame în jurul nostru ? Sînt oameni în care crezi...

Mironescu se opri brusc. Uitase, în focul vorbelor, drama dintre Lucian și tatăl lui.

— Știu, spuse Lucian. Știu. Am trăit singur această experiență. Am ajuns să-l urăsc pe omul pe care l-am iubit cel mai mult... Poate de-aceea am putut să-l urăsc... Dar e atît de greu să urăști...

— Lucian !...

Mironescu se împotrivi tulburării care-l încolțea :

— Știi ce, Lucian ? Ziarul e încheiat. Hai să ne plimbăm... Sau, mai bine, hai astă-seară la mine, la masă. Și Ioana și Crenguța vor sări în sus de bucurie. Dar ai grijă să nu-mi zăpăcești fata... Și fără prea multă jale... Vii ?

Lucian ar fi vrut să rătăcească singur pe străzi, cu gîndurile și durerile lui. Dar nu putea să-l mîhnească pe Mironescu, deși avea impresia că atmosfera caldă a căminului spre care-l chema redactorul șef însemna o nedreptate...

— Nu te mai codi ! Plecăm !

Plecară amîndoi și într-adevăr mama și fiica îi întîmpinară cu bucurie sinceră.

Lucian se străduí din răsputeri să nu întunece atmosfera veselă a căminului. La masă, Mironescu îi vorbi despre frecușul pe care-l primise de la primul-secretar al Comitetului Regional :

— N-a fost de loc mulțumit de publicarea articolului lui Vașani. Și, zău că avea dreptate, Lucian. Aș vrea să citești articolul la rece, ca și cum ar fi scris de un om pe care nu l-ai cunoaște. Oare tot i-ai mai găsi calități ?

— Poate că aveți dreptate. Nu știu... Ceea ce vă pot spune foarte deschis este că vreau să-l activez. Dacă se trezește e capabil de lucruri mari.

— Lucian ! Cînd te obișnuiești cu țigara, e rău și nu e. Dar cu hașișul, cu morfina, cu opiul să nu te obișnuiești. Leapădă-te cît mai devreme !

— Nu cred c-ați ajuns chiar la o asemenea părere despre Vașani. Morfină, hașiș, opiu ! Mă îngrozesc !

Mironescu zîmbi :

— Mai bine să ascultăm muzică...

Lucian acceptă din politețe. El ar fi vrut altă muzică. Ar fi avut nevoie de preludiul acela obsedant din „Tristan și Isolda". Își sprijini capul în mîini și se lăsă pradă gîndurilor... Tristan și Isolda... Într-un tîrziu auzi lîngă el o voce șoptită. Era Crenguța :

— De ce ești trist ?

Și zări figura îndurerată a unei fete de șaisprezece ani, cu ochi mari, albaștri, cu cozi negre alunecînd spre sîni.

CAPITOLUL 4

În fiecare sîmbătă, începînd de la orele 5 după-amiază, și pînă tîrziu, după miezul nopții, în casa cu numărul 143 de pe strada principală a orașului, se juca bridge. Casa, o vilă cubistă, simetrică, fără personalitate, era înconjurată din toate părțile de atîta vegetație, de atîția pomi și arbori, încît și iarna, după căderea frunzelor, abia i se ghiceau contururile. În cele cinci încăperi spațioase și elegante ale vilei locuiau doar două persoane: stăpîna casei și o servitoare bătrînă, trecută de șaizeci de ani.

Stăpîna casei, Justiția Orhideea Miclescu, deși se stabilise în oraș doar de cîțiva ani, devenise una din curiozitățile locului. Nimeni nu putea să spună prea multe despre viața și familia ei, și mai întotdeauna spusele erau contradictorii. Cei mai mulți susțineau că aparținea unei familii bogate, scăpătată cu timpul, și prăbușită definitiv după 23 August; alții descoperiseră că se trage din oameni de jos, dar că fusese înfiată, la cîțiva ani după naștere, de un moșier grec, putred de bogat; alții, în sfîrșit, povesteau, pe șoptite, că era copil din flori, că își petrecuse tinerețea într-o casă dubioasă, pînă ce devenise amanta unui foarte înalt personaj care-o introduse în societate. Uneori se rostea numele prințului N.

Popularitatea Justiției Orhideei Miclescu se datora mai puțin istoriilor obscure și nesigure cu privire la viața și familia ei, cît mai ales impresiei pe care o făcea asupra concetățenilor. Era cea mai perfectă întruchipare a înțelesului de *prea frumoasă*. Era revoltător de frumoasă. Deși se apropia de 40 de ani, și-i făcea plăcere să nu-și ascundă vîrsta, părea foarte tînără, dar în tinerețea ei se ghicea împlinire și sevă. Era înaltă, zveltă, cu forme și contururi de statuie antică, dar un *ceva* nedefinit încălzea și tulbura omenește armonia de marmură. Chipul ei se opunea parcă trupului în care cînta, discret, feminitatea, sugerînd puritatea și nevinovăția unei fecioare. Un pictor celebru, văzînd-o, jurase că dacă ar avea-o model, ar face-o mai celebră decît Flora lui Tizian, sau decît Immaculata lui Murillo.

Justiția Orhideea Miclescu ieșea rar în oraș. Oamenii îi acceptau solitudinea și izolarea, socotind-o victima unei drame a timpului, care nu-și poate trăi altfel viața. În afară de obișnuiții de sîmbătă după-amiază, puține erau persoanele care pășeau pragul casei cu numărul 143. Scrisori primea foarte rar, și, la fel ca ziarele și revistele, i se lăsau într-o cutie de metal, în spatele porții. Bătrîna servitoare, slabă și uscată ca o mumie, era și tăcută ca o mumie, așa că nimeni n-avea de unde să capete amănunte despre viața femeii extravagante de la numărul 143. În ciuda poveștilor care circulau pe seama ei, deveni foarte repede una din cele mai respectate femei din oraș, datorită, mai întîi, frumuseții sale neasemuite, și apoi persoanelor care-i călcau cu regularitate pragul.

În fiecare sîmbătă, în casa Justiției Miclescu poposeau patru personaje celebre în tot orașul : octogenarul Serafim Toporaș, fost director al unui institut de biologie din Franța, profesorul Constantin Balasan, profesorul Emanuel Hurmuzaki și inginerul Eugen Pîrvan. Ultimii trei studiaseră împreună la Paris, unde-l cunoscuseră pe Serafim Toporaș, unul din cei mai străluciți savanți ai vremii, iar după ce-și luaseră doctoratul se întorseseră în țară pentru a se dedica învățămîntului superior. Cu cîțiva ani în urmă, în plină carieră și glorie

universitară, renunțaseră tustrei, simultan, la catedrele lor și se retrăseseră în acest oraș liniștit de provincie.

Demisia celor trei profesori stîrnise, la timpul ei, mare vîlvă în cercurile intelectuale din Capitală, dar motivul real care le determinase gestul era cunoscut de foarte puțini oameni. Scînteia o aprinsese Balasan. Rectoratul îi ceruse să-și modifice cursul și să-l adapteze situației noi din țară, atrăgîndu-i în același timp atenția că apolitismul cu care se aureolează este de fapt o manifestare politică dușmănoasă. Balasan răspunsese imediat prin demisie, *hotărîre ireversibilă*, cum scrisese pe coala de hîrtie adresată *nedomnilor*, adăugînd că folosește prilejul dat pentru a declina și invitația de a preda cursuri periodice la Sorbona. Nu atît influența pe care Balasan o avea asupra prietenilor săi, cît gestul lui de a respinge oferta Sorbonei, de a nu se despărți de ei într-un moment grav al existenței sale, la care se mai adăuga și conflictele lor proprii cu diferite autorități, îi determinase să-l imite și să-și prezinte la rîndul lor demisiile. Cel mai chinuit fusese Hurmuzaki, dar fără să crîcnească părăsise laboratorul pe care singur îl utilase, lăsînd neterminată o lucrare la care muncise 15 ani și care l-ar fi făcut celebru în lumea științifică. Singurul din cei trei protestatari care se încadrase într-o activitate regulată era Eugen Pîrvan. Hurmuzaki verifica traduceri și făcea referate la lucrări de specialitate, iar Balasan dădea lecții particulare de limbă franceză. Prietenia lor, care începuse cu aproape 30 de ani în urmă, într-un cămin sărăcăcios din București, rămăsese neștirbită. Orașul în care se stabiliseră era orașul în care copilăriseră Balasan și Hurmuzaki. Cercul de bridge se constituise din inițiativa Justiției, care îl cunoștea de multă vreme pe Hurmuzaki, și se îmbogățise, odată cu revenirea în țară și în orașul natal a entomologului Serafim Toporaș.

Primul sosise Pîrvan, exact la ora 5. Era îmbrăcat în haine de seară, într-o ținută ireproșabilă. Orhideea îi ieșise în întîmpinare ca întotdeauna în altă toaletă. Purta o rochie de mătase chinezească, de culoare albastră-pură. Decolteul era decent, mai degrabă al unei tinere care-și

fereşte feminitatea rebelă, decît al unei femei care-şi ascunde începuturi de nostalgie. Rochia se lipise de formele trupului, le mîngîia discret, dar se opunea impetuozităţii sînilor.

— Eşti superbă, Orhideea !

— Ca întotdeauna, amabil, Eugen ! Să lăsăm convenienţele.

Îi întinse mîna, pe care Pîrvan i-o prinse cu o mişcare elegantă, ducînd-o la buze.

— De cîte ori să-ţi spun că nu-s convenienţe ? În faţa unei capodopere artistice simţi întotdeauna nevoia să spui ceva.

— Chiar şi o imbecilitate... La Dresda, în Galeria Madonei Sixtine, l-am auzit cu urechile mele pe un american spunînd în argo : „Ce muiere grozavă ! Să am una ca asta !“ Parol !

— Mi se pare mai interesant decît „psss“-urile snobilor şi „ţţţ“-urile imbecililor. Poate că pe unul ca americanul tău l-ar fi apreciat mai mult Rafael.

— Rafael... sau modelul, zîmbi Orhideea, luîndu-l de braţ pe Pîrvan şi conducîndu-l spre salon.

Încăperea era mobilată sobru, fără oboseală dar şi fără extravaganţe. Singurul obiect care strălucea şi chema violent privirile era o vitrină mare, de cristal veneţian. În interiorul ei se aflau *împrăştiate*, într-o dezordine încîntătoare, zeci de statuete de Tanagra. Grupul de dansatoare, care ocupa raftul din mijlocul vitrinei, se putea vedea, reprodus, mai în toate albumele de artă antică. Era una din cele mai bogate colecţii particulare din lume.

— Nici o statuetă nu-i lipsă la apel ?

— Deocamdată nu, Eugen, dar nu ştiu cît timp îmi vor mai rămîne fidele. Preţul lor, în sfîrşit, a urcat, rezervele stăpînei, din păcate, au scăzut... Probabil că mă voi despărţi de cinci dintre ele. Dar nu te speria, de dansatoare încă nu mă ating... Scuză-mă, Eugen. Sună !

Balasan şi Hurmuzaki sosiră împreună. Cuplul era cît se poate de nereuşit. Balasan, înalt, subţire, cu mers lent, legănat, un fel de al doilea mers, impus după străduanii şi antrenamente îndelungi şi istovitoare, pentru a-şi ascunde infirmitatea piciorului drept, avea o figură impu-

nătoare, severă, întunecată. Părul alb spre tîmple, şi negru lucitor în rest, deşi tuns scurt nu reuşea să micşoreze proeminenţa craniului. Figura îi era lunguiaţă şi slabă, cu pometii supţi, iar ochii negri, înconjuraţi de cearcăne negre şi de sprîncene negre, bogate, păreau înfricoşător de mari şi emanau o putere hipnotică, irezistibilă. Studenţii îl supranumiseră „Boris Karlof" şi pariau că greutatea creierului său depăşeşte cu mult pe cea atribuită creierului lui Turgheniev.

Hurmuzaki era mic şi îndesat, poate chiar grăsuliu, ca o putinică, avea faţă rotundă, roşie, nasul aplatizat, iar craniul pleşuv, lucitor, părea că se sprijină pe un semicerc de păr gri, bogat. Era mereu nervos, cînd mergea parcă ţopăia, iar cînd stătea îi bîţîiau într-una picioarele. Ochii îi clipeau des şi neîntrerupt de parcă ar fi avut mereu în faţa lor imaginea unei ameninţări ascuţite. Toată inteligenţa şi energia lui se revărsau în mişcări. Era incapabil să închege o frază ca lumea. Cursurile şi le scria înainte, dar le citea monoton şi adormitor, cu gîndurile în altă parte. Şi cu toate acestea îl sleiau de puteri.

Cei trei prieteni nu-şi dădeau niciodată mîna. Se salutau, plecîndu-şi reverenţios capul şi rostind aceeaşi frază cu care se obişnuiseră din timpul studenţiei : „Sine ira et studio" [1] !

— Tibi gratias [2] ! completă Justiţia Orhideea Miclescu. Şi vă rog consideraţi-vă ca în propriile palate. Eugen ! Ora exactă, te rog !

— Cinci şi nouă minute.

— Mersi. Mă duc în întîmpinarea venerabilului.

La ora cinci şi zece minute exact, Justiţia pătrunse în salon la braţ cu Serafim Toporaş, care, ca de obicei, rîdea în hohote scurte, mînzeşti.

Bătrînul entomolog era singurul care nu venea în haine de seară. Întotdeauna îşi îmbrăca un costum deschis, tineresc, venea cu capul descoperit, chiar în timpul iernii, uneori nedeosebindu-i-se zăpada de albeaţa pă-

[1] Fără ură şi fără părtinire.
[2] Domnul cu tine.

rului. Înfățișarea lui era impresionantă. Deși nu înalt și destul de rotund, se ținea drept și bățos și avea un mers sigur, cazon. Figura lui era a unui lup de mare. Fața-i era arsă de soare și de vînturi pînă-n cele mai adînci cute. Sprîncenele încă nu i se înălbiseră, iar bărbia i se termina printr-un cioc bogat și ascuțit, mai mult negru. Era un fenomen de vitalitate și bărbăție. Mergea spre al optzeci și treilea an, dar nimeni nu i-ar fi dat mai mult de șaizeci.

— Vă salut, pungașilor! Iar o să mă jefuiți. Dacă trimiteți muierea asta provocatoare să mă întîmpine!... Măcar să-ți ascunzi sînii, Micleasco!

— C'est impossible, mon vieux [1].

— Comment? Comment [2]?

— J'ai dit: c'est imposible [3]!

— Cum îndrăznești, fă Micleasco, să mă faci bătrîn? Nu ți-e de loc frică?

— Oh! Quelle erreur! Mais... il est temps. [4]

— Bridgeul înainte de toate! se înclină Toporaș. Nu-i așa Balasan? Cine spune asta? Verlaine sau Valéry?... Lasă, lasă, că pe urmă te-apuci să ne reciți toată seara. Ia să văd ce partener îmi cade...

— Ești chiar sigur că vei intra în joc? îl întrebă Justiția.

— Iar ai măsluit cărțile? Poftim! Dama de pică! Ah! De ce nu-mi cade în mînă adevărata damă de pică!...

Traseră ceilalți. Pîrvan, cu un șase de treflă, nu luă parte la primul rober. Justiției îi reveni ca partener Balasan. Serafim Toporaș îi atrase atenția lui Hurmuzaki:

— Fără farafastîcuri și fără mutre. Eu obișnuiesc să-mi înjur partenerul și accept la rîndul meu înjurăturile. Dar numai pe cele meritate. Cine împarte?

— Ca de obicei, cel care întreabă.

Serafim Toporaș împărți cărțile cu o iuțeală de necrezut. Aproape imediat deschise licitația:

---

[1] Aceasta este cu neputință, bătrîne.
[2] Aud.
[3] Am spus: e cu neputință!
[4] O! Ce greșeală... dar e timpul...

—O treflă !

Hurmuzaki făcu un forsing de manşă, în pică. Toporaş încercă manşa la sans atout. La contrarea Justiţiei, ceru manşa la 5 trefle. Hurmuzaki tremura şi-şi mai adăugase un văl de roşeaţă peste roşeaţa feţei. Balasan contră şi, spre stupefacţia tuturor, Toporaş anunţă un surcontre răstit şi sigur.

După ce Balasan azvîrli cartea de atac, Hurmuzaki, înainte de a se etala, bîlbîi :

— Domnule profesor... n-am nici o treflă !

— Acuma spui ? !...

— Am negat mereu...

Într-adevăr, în cărţile lui Hurmuzaki nu se afla nici o treflă.

Interesat, Pîrvan se apropie de masa de joc. Studie cărţile lui Toporaş, cartea de atac şi cărţile etalate, şi zîmbi spre Orhideea :

— Alea jacta est [1].

Toporaş ridică una după alta unsprezece levate. Ultimele două cărţi le azvîrli pe masă :

— Dragii mei, v-am distrus. Aveam trei levate pierzătoare în mînă. O intrare sigură. De aceea am recontrat. V-aţi speriat şi aţi atacat prost. Vă mulţumesc. Dă cărţile, Balasan !

Pîrvan interveni, explicativ :

—Ai greşit, Balasan. Fuga din sans atout a domnului Toporaş însemna slăbiciune la o culoare. Şi întrucît aveai furşeta as-damă la cupă, însemna că era slab la cupă. Ai crezut că are riga de cupă. Dar dacă avea riga, accepta jocul la sans atout pentru că-l contrase Justiţia, care prin această contrare părea că-şi declară furşeta şi deci domnul profesor ar fi prins mîna cu popa în mod sigur. Trebuia să ieşi din furşetă şi făceai trei levate una după alta. Ai ieşit din caro şi i-ai dat posibilitatea să-şi defoseze cupele slabe din mînă pe picile şi carourile mortului.

— M-a indus în eroare contrarea, se scuză Balasan faţă de Justiţia.

---

[1] Zarurile au fost aruncate.

— Dragii mei, zise Toporaș, pentru mine bridgeul e în primul rînd psihologie !

— Nu vă susțin ! se opuse Eugen Pîrvan. E în primul rînd calcul.

— Vedem noi, vedem noi... Ai spus ceva Balasan ?

Primul tur se termină la ora nouă. Pîrvan cîștigă ca de obicei toate roberele, ultimul într-un stil de mare maestru cu ajutorul unui magistral coup de Vienne.

— Ești cumplit, Pîrvan ! Cumplit... Crénom... Dac-ai avea și tupeul meu, cred că n-ai pierde în vecii vecilor nu un rober, nici măcar o manșă... Mi-aduc aminte... în Tasmania, am dat peste unul, un englez cocoșat ca o semilună și cu niște fălci de rădașcă. Mă, după licitație, după ce partenerul își etala cărțile, începea să spună : „Dumneata ai în mînă cutare și cutare la treflă, cutare și cutare la pică...“ Nu greșea o carte. Fusese profesor de matematică la o universitate din Anglia, mi se pare la Liverpool. Se retrăsese în Tasmania pentru că un prieten al său, și ăla bridgist, lucra acolo. Numai de bridge se țineau. Cred că toți indigenii de pe insulă știu astăzi bridge... Împotriva ăluia, totuși mai cîștigam cîte un rober. Dar la tine... Oooo ! Cognac Metaxas ! Dragă Justiția... tu es ravissante ! Etrange et ravissante ! Enfin ! Courage, vieux cabotin !... tes seins !... Je crois qu'ils sont plus durs et plus brillants que ces coupes... He-he-he... A la votre ! [1]

Se așezară toți în jurul unei mese rotunde, încărcată cu băuturi fine și delicatese, care ar fi stirnit pofta celui mai înverșunat antigurmand Parcă amintindu-și ceva, Eugen Pîrvan se adresă lui Hurmuzaki :

— Știi cu cine m-am întîlnit la fabrică ? Cu Bogdan !

— Bogdan ? Care Bogdan ?

— Adu-ți aminte ! În 1942, 1941...

— Bogdan ?... Tudor Bogdan ?

— Da ! E ministru adjunct !

— Cam prea repede...

— Alt ministru scos din buzunar ? întrebă Constantin Balasan.

---

[1] O ! Ești fermecătoare, ciudată și fermecătoare... în sfîrșit, dă-i înainte, bătrîn cabotin. Sînii tăi... eu cred că sînt mai tari și mai strălucitori decît aceste cupe. În sănătatea dumitale !...

— A fost eminent ! Eminent ! se forță Hurmuzaki.

— La tot pasul... te ciocnești de eminențe, protestă Balasan. Din doi oameni, unul trebuie să fie eminent. La strung, la tractor, la cămine de zi, la curse de biciclete, la aranjarea vitrinelor, la dirijarea circulației... Ar trebui să se pună afișe la fiecare colț de stradă : „Vreți să ajungeți eminenți ? Apucați-vă de fumat ! Fumați cu pasiune ! Veți ajunge eminenți în fumat ! Vivat eminența !"... Nu știu ce se va întîmpla cînd se va da un comunicat care va anunța că nouăzeci și nouă, virgulă nouăzeci și șapte la sută din locuitorii țării au ajuns eminenți. Bineînțeles, minus burghezia și moșierimea care sînt imbecile prin naștere.

— Oo, îl întrerupse Toporaș, te porți ca cel mai răzvrătit dintre burghezi. Nu uita, dragul meu, că tatăl tău a prădat manutanța ca să te poată ține la școală...

— Mon vieux, fiecare a prădat într-un mod mai mult sau mai puțin evident... Alături de goliciunea cu care ne-am născut, e singura noastră trăsătură comună...

— Te rog, Justiția, nu mai vorbi de goliciune între bărbați. Tu connais mon obsession [1]...

— Sînt imbecili ! reluă Balasan. Au organizat saturnale pompoase. Au împrumutat sclavilor togile, s-au îmbrăcat în hainele sclavilor și se lasă conduși de ei. Sfînta Treime aristocrato-burghezo-moșierească ! Dar nu se vor prelungi la infinit saturnalele. Cum de nu-și dau seama ?

— E greu, Balasan ! Saturnalele s-au preschimbat în constanțe, iar voi ați ajuns niște clovi. Faceți tumbe ridicole în jurul artiștilor numai pentru a evidenția arta lor. Vă tîrîți în brînci pe sub masă, în timp ce ei stau liniștiți la masă și se înveselesc. Și vă repeziți asupra oaselor cu zgîrci, pe care indiferența lor le aruncă... E tragic, Balasan... !

— Domnule Toporaș ! Veniți dintr-o țară în care cinismul congenital și idealismul profesional se înfruntă cu ajutorul tobelor. Fiecare crede că dacă bate mai tare

---

[1] Tu-mi cunoști obsesia.

în toba sa, se va sparge toba celuilalt. Oh, cunosc bine această țară... Dar aici inteligența medie e prea scăzută pentru a naște o confruntare pasionantă și gratuită. Aici fiecare lucru s-ar putea lua în serios. Omul cade într-o contemplație barbară cînd vede o frunză ruginită prăbușindu-se din copac, un fulger e încă un fenomen înspăimîntător, și mulți sînt în stare să reclădească o biserică veche, prăbușită, renunțînd la hrană și la somn, numai pentru că li se pare prea mare golul lăsat de prăbușirea ei între doi copaci. Aici, cetățeanul cel mai liniștit cînd devine comunist se consideră conducător. Și începe să-și dădăcească prietenul cel mai bun : cum să se îmbrace, cum să sărute mîna unei femei, ce atitudine să ia cînd întîlnește pe stradă un burghez scăpătat. Iar cînd lucrurile din jur îi depășesc, oamenii încep să rîdă. Rîd ca în fața unui scamator care bagă în joben un pumn de mărgăritare și scoate o sticlă goală. Nici nu-i interesează dacă e vorba de o farsă, sau de ceva supranatural. Rîd și transmit microbii rîsului în toată gloata. Care, bineînțeles, rîde și ea, sincer, autentic, dar fără să știe de ce.

— Rîsul înseamnă optimism, Balasan. Înseamnă robustețe, sănătate, tinerețe.

— Iertați-mă, domnule profesor, rîsul înseamnă gălăgie. Dar vorba poetului :

„Toute allégresse a son défaut
Et se brise elle-même." [1]

Da, dragii mei. Iubesc tăcerea. Acesta-i defectul meu. O iubesc atît de mult, încît aș fi în stare să urlu o viață întreagă după ea. Tăcerea a creat versul. Fără fragmente de tăcere n-am fi avut muzică, n-am fi avut poezie. Sunetele proiectate în zgomot ar fi dus la acea orgie muzicală despre care vorbește Papini. Ele își găsesc contururile și esența în tăcere. Raportul dintre ele și tăcere a creat melodia... Nu înțelegeți că fiecare cuvînt există astfel pentru că liniștea absolută l-a primit nu-

[1] Orice bucurie își are neajunsul și se frînge de la sine.

mai astfel în sînul ei? Toată lumea s-a zămislit din tăcere :

„Chaque atome de silence
Est la chance d'un fruit mûr.[1]

Balasan vorbea transfigurat. Privirile îi ardeau ca jăratecul. Țîșneau de sub sprîncenele negre ca niște fulgere. Ceilalți îl ascultau fără să miște, fără să clipească.

— Cele mai sensibile spirite au descoperit tăcerea sub formă de liniște sau de muzică, indiferent, și s-au dăruit ei, au proclamat-o zeiță și stăpînă a lumii. Ce altceva reprezintă acea insulă fermecată a lui Pellerin decît un imperiu al tăcerii? Cît de stranie și pură e lumea ei!

Le refrain du silence... Le refrain du silence...[2] Parcă văd coloanele lui Valéry mergînd „sans les Dieux"... A la divinité... parce que... chacune immole son silence à l'unison...[3]

Trezindu-se parcă dintr-o stare hipnotică, Balasan își privi cercetător prietenii :

— Iertați-mă! Dar poezia acestei tăceri mă înnebunește. Ea îmi dezvăluie zgomotele din jur, îmi urlă despre inutilitatea gălăgiei, îmi ațîță nervii, îmi sugerează absolutul și nimicul... Noi, nimicul, și nu înțelegem că :

„Notre appel qui s'élance
n'est qu'un bruyant voisin
de l'indifférence....."[4]

După ce sorbi dintr-o înghițitură o cupă de coniac, Balasan se sculă de la masă și începu să se plimbe nervos prin cameră.

Primul își reveni Toporaș. Lovi cu pumnul în masă și începu să rîdă cu hohote scurte :

— He-he-he-he-he! Și totuși ești artificial, Balasan! Ești ridicol de artificial. Ești un produs al poeziei, așa cum

[1] Fiecare atom de liniște poartă nădejdea unui fruct copt.

[2] Refrenul tăcerii.

[3] Fără zei... către divinitate... fiindcă fiecare își jertfește tăcerea usisonului.

[4] Și chemarea pe care o înălțăm nu-i decît un semn zgomotos al nepăsării.

poezia e un produs al tăcerii. Cum vrei tu să pari, cum vrei tu să fie. Ucizi toate celelalte valori pentru a putea să-ţi creezi imaginea unei valori pure... Eşti un ucigaş. Un ucigaş naiv şi fanatic. Nu te deosebeşti cu nimic de indivizii unui trib pe care l-am întîlnit într-o insulă din Oceania, care ucidea fiecare cîte un duşman, convinşi că astfel vor avea un sclav pe lumea cealaltă... Numai că tu nu ucizi oameni, ci valori. Şi asta poate că e mai grav... Ştiu, Balasan ! Tu n-ai nici măcar ruşinea să recunoşti. Tu nu eşti de acord decît cu tine. Sau nu poţi fi, dar asta nu mai interesează. N-ai nici măcar curajul să te superi. Eşti ca o idee fixă în univers. Ca un electron care nu-şi găseşte atomul şi rătăceşte pe o orbită inutilă... Mă, tu cu creierul tău, dacă te-ai fi rătăcit o singură dată într-o şatră de ţigani şi ţigănci goale şi te-ai fi tăvălit laolaltă cu ei prin colb, ai fi lăsat în urma ta mai multă lumină decît Goethe. Aşa, te ratezi în izolare şi... crénom... dacă infinitul va înregistra zîmbetul tău superior de dispreţ... Toarnă, Justiţia ! Vreau să închin un pahar în cinstea imbecilităţii geniilor... Asta-i poate singura valoare pură... Vivat !

— Mon vieux, retorica ta mă înspăimîntă.

— Nu retorica, fă, zeiţo, adevărul ! Am norocul că-s mai bătrîn decît voi, deşi nu par şi nici nu sînt, că altfel m-aţi lua la bătaie pentru cele ce spun.

— Întotdeauna am apreciat glumele dumneavoastră...

— Ce glumă, mă, pui de Pîrvan ! Voi vă feriţi de adevăr parcă din instinct... Ce, parcă tu eşti mai breaz ? Laşi studenţii, poate pe mîna unui şarlatan, pentru a nu ajunge, cum spui tu, conducător la comunişti. Şi ai ajuns un salahor oarecare, îngăduit.

— Prefer să fiu un oarecare !

— De ce, mă ?

— Etica, domnule profesor ! Nu pot să conduc construcţia propriului meu cavou. Trebuie să lucrez la el, pentru că trebuie să trăiesc.

— Ăsta-i trai ! Păi dacă ai conştiinţa că lucrezi la propriul tău cavou, de ce nu te sinucizi ?

— Pentru că nu se sinucid decît oamenii sănătoşi în momente de nebunie şi nebunii în momente de luciditate... interveni Balasan.

— Pentru că nici la asta nu-mi dă voie etica..., accentuă Pîrvan.

— Tot mai ai curajul să vorbeşti de etică ! Mă, în Indiile Olandeze am trecut printr-o regiune pustie, în care toţi membrii tribului se sinucideau, pentru că altfel nu se puteau împotrivi subjugării. S-au sinucis trăind. Dar au hotărît să nu mai procreeze. Au trăit cu conştiinţa ultimei generaţii. Poftim etică ! Voi ce faceţi ? Etică ? ! Lingeţi strachinile de la masa stăpînului, apoi scuipaţi dispreţuitori, bateţi pingele la cizmele care vă călăresc, apoi iar scuipaţi, nu scoateţi o notă falsă din corul care vă cîntă prohodul şi iar scuipaţi, şi la urmă vă felicitaţi reciproc pentru înalta voastră etică. Toarnă Micleasco ! E cazul să bem un pahar şi pentru etica geniilor solitare şi neînţelese.

—Domnule Toporaş, perseveră Pîrvan, nu-i urăsc şi nu-i dispreţuiesc pe comunişti. Sînt între ei oameni care merită toată stima, care precis ar fi meritat-o şi fără să fie comunişti. Sîntem într-un stat în care comuniştii au puterea. Comunismul este o convingere. Împotriva unei convingeri este o aberaţie să dai cu pumnul sau cu arma. O convingere nu se sfărîmă nici cu decrete, nici cu arme. Dar cînd această convingere nu-mi aparţine, poate cineva să mă oblige să lupt pentru ea ?

— Dar atunci, ce faci ? Pluteşti în eter ? Te răstorni cu capul în jos şi ridici picioarele în sus ?

— Etica mea mă obligă să nu-mi denunţ gratuit convingerile şi nici să le defăimez pe cele ale altora. Aceasta este convenţia dintre mine şi comunişti, indiferent dacă ei ştiu sau nu. Trăiesc fără să lupt împotriva propriilor mele convingeri. A accepta situaţii înalte, în acest stadiu, în această perioadă, ar însemna să lupt împotriva mea. Eu prefer să trăiesc în acord cu mine însumi.

— Naivitatea voastră pretenţioasă mă copleşeşte ! Mon Dieu !

— Nu e vorba numai de naivitate — interveni Balasan. Sau chiar nu e vorba de naivitate. Cel puţin de naivitatea noastră. Eu sînt în dezacord cu Pîrvan. A orbi prin scamatorii oamenii înseamnă a interveni forţat în schimbarea convingerilor lor. Poporul nostru e un popor încă tînăr. E încă naiv. Vorbesc de masă. A-i suna

la ureche cu jucării zornăitoare de plexiglas înseamnă un abuz. Înseamnă o intervenție brutală în evoluția sa naturală. A-i juca în fața ochilor barbari forme colorate înseamnă a cuceri, cu ajutorul Krimhildei, pe Attila, pentru a-l domina. Nimeni nu mă poate împiedica în acest caz să urăsc sau să disprețuiesc. Pentru că, din nefericire, nu pot să acționez. C'est ça !

— Uite ce-i, mă Balasan. Scamatorii în țara asta au făcut toți. S-au boit și pe față, și pe dos, s-au schimonosit pînă-n fundul limbii, au urlat și pe gură și pe nas... Eu știu mai bine decît voi... Oamenii au rîs. Dar azi, voi nu vedeți, mă, că încep să cînte ? De ce, mă ? Pentru că jucăriile tale de plexiglas și formele colorate, recunoaște, mă, sînt de fapt mașini, tractoare, convingeri și elanuri. Uită-te la oameni ! Nu mai rîd, mă, cîntă...

— Pentru că-i vedeți pe stradă sau în zile de sărbătoare ! replică Balasan.

— N-o să mă convingi tu pe mine că X din Academie, pe care-l cunosc de copil, cîntă în corul ăsta pentru c-a dat în mintea copiilor. E ceva, undeva, mă. Oamenii și-au găsit un dirijor pe care-l urmează. Își adună vocile sub bagheta lui.

— Scamatorul se poate preschimba lesne în hipnotizator. Numai astfel se explică asemenea lucruri... Ieri, de pildă, am avut poate cea mai mare surpriză din viața mea. M-am întîlnit cu fiica doctorului Cernat, fostul profesor de neurologie, care a murit de cancer la sfîrșitul războiului. Această Cornelia e poate cea mai superbă creație a genului feminin pe care am întîlnit-o în viața mea... excluzîndu-i pe cei de față. De altfel nici nu impresionează prin frumusețe, e o frumusețe severă, aproape dură... Ei bine, domnule Toporaș, îmi vorbea cum îmi vorbiți dumneavoastră... mai clar, mai vehement... Făcea pur și simplu propagandă comunistă... M-am înspăimîntat : Cornelia Cernat ! La doisprezece ani discuta cu mine în franțuzește despre importanța celei de-a patruzeci și doua scrisori în cartea lui Laclos... Numai psihanaliza poate explica această subită transformare... Poate că ăsta-i cel mai mare pericol : magnetizarea bruscă și nefirească a unor oameni superiori.

— He-he-he-he-he-he !... Cu tine nu se mai poate discuta... Tu nu vezi, mă, că vrei să întorci oamenii, cu teoriile tale, la vrăjitorii şi întunecime... Auzi ? ! Închin pentru cei care căutînd absolutul ajung la absurd !... Vivat !

— Oh, mes amis, mais soyez raisonables ! Il est temps [1]...

— Oo, nu cred că am depăşit prea mult timpul ! Începem al doilea tur ? Sau poate sînteţi obosiţi sau... înfuriaţi... Tu, mă, Hurmuzaki, ai tăcut ca o plantă. Tu, chiar n-ai nici o halucinaţie în craniul tău pleşuv ?

— Sine ira et studio...

— Sine ira et studio ! Păi de aceea vă iubesc, mă pungaşilor. Ne repezim unii în alţii, fără să ne înfuriem şi fără să ne cruţăm. Pentruc-avem lănci de carton... Şi totuşi în turul ăsta vă distrug pe toţi !

— Începem în alte formaţii ? întrebă Pîrvan.

— Rămînem la formula primului tur ! răspunse Balasan.

—Nu ! se opuse Orhideea. Vreau să încep cu Eugen. C'est le commencement qui conduit à la fin [2].

La ora două şi jumătate se termină şi cel de-al doilea tur, marele gagnant al întregii seri rămînînd Pîrvan. Musafirii plecară împreună, discutînd, aprinşi, despre bridge. Pîrvan îi aţîţase cu teoriile sale asupra cărţii de atac.

Justiţia se ghemui într-un fotoliu ca o pisică leneşă. Dar nu închise ochii toată noaptea. Bătrîna servitoare o găsi trează şi îngîndurată.

---

[1] Dragii mei, fiţi rezonabili ! E timpul...

[2] Începutul este acela care te îndreaptă către sfîrşit.

CAPITOLUL 5

Iulieș Livede trăia de unul singur, într-o casă la marginea orașului. Stăpînea, ceea ce s-ar numi într-un limbaj pretențios, o garsonieră. O cameră, o cămăruță, o bucătărie cît o celulă și o altă cămăruță cu duș. Avusese un apartament în centrul orașului, dar rămînînd singur, îl cedase în schimbul acestei garsoniere izolate maistrului Ferenț Ferenți, care avea o droaie de copii. Camera în care locuia era mobilată modest dar întotdeauna strălucea de curățenie. Înainte de a pleca la lucru, își deretica prin casă ca o gospodină, iar o dată pe săptămînă venea o bătrînă care-i făcea curățenie generală.

Pe unul din pereții camerei se aflau două fotografii mari. Una din ele înfățișa o femeie tînără, oacheșă și zîmbitoare, cealaltă un tînăr îmbrăcat în uniformă militară. Erau fotografiile nevestei și ale fiului său.

În fiecare seară, Iulieș privea minute întregi fotografia tînărului ca pe o icoană. Îl lăsase acasă, elev, în vîrstă de paisprezece ani. Și nu-l mai văzuse niciodată. Cînd se întorsese acasă, după șapte ani de ilegalitate și închisoare, aflase că fiul lui e elev în anul doi la școala de ofițeri rezerviști din Inău. După două săptămîni primise o telegramă care anunța laconic că elevul adjutant

Octavian Livede murise ca un erou în luptele cu dușmanii și fusese înmormîntat cu onor militar. Pe o cruce de lemn se afla încrustat numele lui, dar nimeni nu știa dacă resturile de carne și oase îngropate acolo aparțineau fiului său, ori vreunuia din camarazii pe care-i sfîrtecase obuzul. Dăduse la mărit fotografia pe care nevastă-sa o primise cu un an în urmă de la Octavian, și în fiecare seară o privea îndelung, încercînd să-și imagineze chipul viu al feciorului său.

Parcă pentru a-și îneca suferința, se dăruise cu trup și suflet muncii de activist de partid. Cîțiva ani condusese secția organizatorică a unui raion de partid din Capitală, apoi fusese numit director general al unei mari întreprinderi metalurgice. Dar nici aici nu-i era dat să prindă rădăcini. După numai un an de zile i se adusese la cunoștință, formal, că va fi propus în conducerea unui minister important. Dar cu ocazia verificării superioare, recomandată în asemenea cazuri, unul din membrii comisiei, absent din țară în perioada ilegalității, ceruse declarații și mărturii suplimentare asupra ultimelor sale zile de închisoare. Singurul martor pe care-l putea indica era Mihail Mironescu, dar i se replicase, ferm, că sînt necesari și alți martori, cel puțin trei. Nu-i fusese greu să înțeleagă că atît el cît și Mironescu erau suspectați de trădare și înțelegere cu siguranța. O serie de *căderi* din ultimele luni de dinainte de eliberare înclinau a fi puse pe seama lor. Fiecare din ei își sprijinea cinstea pe declarația celuilalt, ceea ce, fusese avertizat Iulieș, *putea fi urmarea unui contract încheiat de ei în închisoare*. „Măcar vorbește românește ca lumea, se înfuriase Iulieș. Zi-i înțelegere, nu contract, că nu-i vorba de afaceri". Suspiciunea devenise caz, cazul se complicase, pentru că era în joc ambiția foarte agresivă a unor persoane sus-puse. Mironescu izbutise să obțină garanția unui vechi tovarăș, dar Iulieș era atît de dezamăgit încît anunțase printr-un memoriu scurt trimis secției de cadre că nu poate accepta să fie bănuit și înjosit de oameni pe care nici nu-i cunoscuse în perioada ilegalității, și ca urmare se vede nevoit să se întoarcă acolo unde întîlnise pentru prima dată partidul, în fabrică, *la munca de jos* Cîțiva tovarăși interveniseră în

favoarea lui. Încercaseră să-l convingă, discret, că lucrurile se vor aranja și că adevărul, mai devreme sau mai tîrziu, va birui, deci trebuie să aștepte în liniște, dar Iulieș își apărase atît de ferm hotărîrea încît nu obținuseră altceva de la el decît făgăduiala că va accepta sarcina de instructor special pe lîngă organizația de partid a uzinei la care se autoexila. „Pînă cînd situația se va clarifica", adăugaseră ei.

Din nefericire, Iulieș nu izbutise să-și convingă nevasta că procedase așa cum i se părea cinstit și cum îl îndemna cugetul. Ea fusese tot timpul de altă părere: că trebuie să fie mai înțelept, să se acomodeze cu noutățile, să-și mai plece capul, să mai rabde, și să nu fie neghiob, că nu vine cu el în provincie. Nu știa ce să mai creadă. Șapte ani de zile îl așteptase cu o credință oarbă, muncise ca o servitoare, fără odihnă, ca să țină casa, și cu toate că era mult mai tînără decît el, (se măritase la cincisprezece ani) nu aruncase nici o privire altui bărbat. Ultimii ani o schimbaseră însă surprinzător. Își găsise preocupări feminine, prinsese gustul toaletelor și al vieții fără griji, era doamna director general, avea relații, avea mașină. De ce să nu-și trăiască din plin cea de-a doua tinerețe?... Singura nădejde a lui Iulieș era că nevastă-sa nu va rezista totuși despărțirii, și, după o vreme, va veni după el. Lunile însă treceau, el devenise de mult un om al fabricei, de parcă n-ar fi părăsit-o niciodată, aproape toți se obișnuiseră cu el și cu munca lui, dar de la Margareta nu primise nici o veste.

Într-un moment de tihnă venise după ea în București și o găsise angajată ca activistă la o uniune sindicală. Aproape că n-o mai recunoștea. Se schimbase mult în cîteva luni. Parcă întinerise, părea foarte sigură de ea, și în locul toaletelor pretențioase era îmbrăcată sobru și distins. Îi spusese, cu voce ușor emoționată, că a intentat acțiune de divorț, dar că nu e nevoie și de prezența lui la proces. Îi răspunsese plecîndu-și, obosit, capul, și mormăind cîteva vorbe, care deși îi urau fericire și noroc Margaretei, păreau niște gemete. El era vinovatul. Nu-și cunoscuse femeia, n-o înțelesese, nu văzuse în ea decît *femeia* lui. Transformarea Margaretei

din cuconiță de două parale, cum o lăsase cu cîteva luni în urmă, în femeie independentă și sigură de sine, era cea mai mare surpriză din viața lui, o surpriză dureroasă, din păcate.

Se întorsese la uzină trist și abătut și îmbogățit de adevărul dezghiocat din suferințele lui, acela că omul ascunde în sufletul lui rezerve și energii nebănuite. Atunci schimbase apartamentul cu garsoniera maistrului Ferenți, și chiar în prima zi de trai în noua locuință agățase pe perete, alături de fotografia fostului său băiat pe cea a fostei lui neveste. Viața îi smulsese cele mai apropiate ființe... Dar cine știe cîte îl mai așteptau ! Și totuși credea, credea cu patimă că face parte din rîndul acelora care se băteau pentru fericirea lumii, nu pentru că era un ales, ci pentru că așa hotărîse viața.

Iulieș Livede se sculase dis-de-dimineață. Cîteva minute stătu nemișcat, cu ochii deschiși. Își adună gîndurile. „Ce rău e să fii singur cuc ! O vorbă, cît de mult face o singură vorbă !... Iulieș, ai dormit bine ?... Eu am avut un vis !"... În fiecare dimineață auzea asemenea vorbe și în fiecare dimineață Margareta îi povestea un vis naiv... „Iulieș, ai grijă să nu îmbătrînești..." Asta i-o spunea înainte de a se bărbieri... Și astfel se obișnuise să se bărbierească în fiecare dimineață... „Iulieș, poate că azi nu mai vii atît de tîrziu..." Erau cuvintele pe care i le rostea la plecare. Of, ce rău e să fii singur cuc ! Nu... Ce rău e fără ea !... S-a-ntîmplat... gata ! S-a terminat !... Azi n-are nici un rost să se radă. S-a bărbierit ieri... Azi... Trebuie să vorbească neapărat cu Severin ! Repede, jos ! Poate-l mai prinde acasă !

Iulieș sări din pat, se îmbrăcă la iuțeală și se duse spre baie. Nu se poate ! Trebuie să se bărbierească ! Se săpuni repede și în cîteva minute briciul își făcu datoria. Își îmbrăcă flanela, haina, își dădu de cîteva ori cu pieptănul prin păr. Era gata ? Se uită speriat la mătură dar își aminti că era ziua în care venea bătrîna. Îi lăsă cheia sub un covoraș, în fața ușii, și porni cu pași repezi pe stradă.

Îl întîlni pe Severin chiar în poarta casei. Simina îl privea din pragul uşii.

— Bună dimineaţa, Sinino ! Ţi-i frică să nu se rătăcească ?... Noroc, Alexandre !

— Noroc, Iulieş !

— Da' ce eşti aşa de posomorît ? N-ai dormit bine ?

— Nu prea...

— Te-o fi răscolit vreun vis ?...

— Şi astea fug de mine...

— Ştii ceva, Alexandre ! Eu aş avea gust de-o drojdie tare. Ne abatem ?

— Păi unde găseşti la ora asta ?

Severin nu îndrăzni să-i spună că are drojdie acasă. Îi era teamă să nu cumva să se întoarcă şi astfel să întîrzie la întîlnirea cu Lucian.

— Iaca, uitasem ! Uneori îţi vin în cap lucruri uitate de ani de zile. Nu ştiu de ce am avut în faţa ochilor crîşma lui Tofoloagă...

— S-a dus ! E magazin de textile.

Lui Iulieş îi venea greu să înceapă discuţia. Severin era un om ciudat ! Putea dintr-o dată să se închidă în el. Totuşi...

— Măi, Alexandre, tu ai citit articolul lui Nistor ?

— L-am citit...

— Zi, l-ai citit. Aşa, cu atenţie ?...

— Da.

Cîteva clipe tăcură amîndoi. Iulieş se gîndi că o dată ce începuse, n-avea nici un rost să mai întîrzie :

— Ei, şi atîta tot ? N-ai de spus nimica ?

— Ce să spun ?

— Doar eşti un muncitor de prima mînă. Nu se poate să nu-ţi fi făcut vreo părere.

— Cine-i muncitor de prima mînă ?

— Cum cine-i ? Tu !

Iulieş se sperie dintr-o dată de întrebarea cu care începuse. Dacă lui Severin îi era ciudă că Nistor nu scrisese nici un cuvînt despre el ? Şi cum putea să nu-i fie ?...

— Eu ? răspunse Severin. Poate tu crezi asta... Așaaaa ! Da' ce te face pe tine să crezi asta, Iulieș ?

—Întrebi și tu numai ca să întrebi...

— De unde știi tu ? se îndărătnici Severin.

— Cum de unde știu ? Toată lumea știe...

— De unde știi tu ? Pentru că fac... nu știu cîte norme într-un schimb ? Asta-i la tine muncitor de prima mînă ?

Iulieș nu-și închipuise că Severin poate fi atît de mîndru și că articolul lui Nistor îl rănise chiar atît de adînc.

— Asta-i la tine muncitor de prima mînă ? repetă Severin. Peticar sau orbete... Știi cum, mă Iulieș ? Așa cum ai spune că... vulpea-i isteață pentru că are vizuină cu două intrări...

— Și nu-i isteață ?

— Păi, de ce să fie ? De cînd știu oamenii asta despre vulpe ? De cînd îs oameni pe pămînt...

— Nu prea înțeleg ce vrei să spui...

— Mă Iulieș, așa s-a pomenit neamul vulpilor de cînd e el. Și tot cu două intrări la vizuină a rămas...

— Și ce-ai fi vrut tu ?

— Păi, să mai facă una, două, trei... Să mai facă ceva... Au rămas la fel. Asta înseamnă că-s istețe ? Sînt proaste... ce mai... Sînt animale... Asta-i !

Iulieș prinse dintr-o dată ideea lui Severin și capul i se lumină :

— Adică, tu vrei să spui că... de vreme ce lucrezi la fel ca... anul trecut... înseamnă că de fapt... Mă Alexandre, da' prost am mai fost ! Eu credeam că ție ți-i ciudă că Nistor n-a scris despre tine... Și cînd colo... tu... Uite-l pe Lucian !

Alexandru Severin nu-și întoarse privirile spre fiul său. Iulieș se uită însă cu atenție la Lucian și-l ghici abătut. Se feri totuși să-i sufle vreun cuvînt lui Alexandru. O bună bucată de drum tăcu. Asemenea și Severin.

— Va să zică așa ! reluă Iulieș. Tu faci filozofie... Măi Alexandre, eu am o idee. Nu-i chiar nouă, dar azi am curajul s-o repet. Ce zici ?

— Ce să zic, dacă nu știu despre ce-i vorba ?

— Știi tu, nu te mai prefăce !...

Severin nu răspunse imediat. Prin minte i se perindau fel de fel de gînduri. Cînd se hotărî, mintea îi era limpede :

— Nu se poate !

— De ce nu se poate ? Spune mai bine : Nu vreau !

— Nu se poate, Iulieș. Asta-i !

— Tu faci ca ăla pe care cînd îl întrebi : „De unde vii, moșule", îți răspunde cu cea mai mare siguranță : „Mare-i lumea, fătul meu !"... Nu se poate, spui, dar de ce nu se poate ?

— Iulieș ! Tu, dacă vezi, să zic, într-o pădure, pe coasta unui deal, un brad și un fag alături, poți să spui : „Mă, da' mîndri mai sînt !"

— De ce să nu pot ?

—Da' poți să zici că unu-i mai frumos decît altul ?

— De ce să nu pot ?

— Să zicem că-s la fel de înalți și de bătrîni... Mai poți spune ?

— Asta, de...

— Iaca de ce nu se poate, Iulieș. Pentru că fagu-i fag și bradu-i brad ! Asta-i !

— Uite ce-i, Alexandre. Ne cunoaștem de multă vreme. Vreau să fiu deschis cu tine. Țin la tine pentru că ești un om. Ți-am mai spus-o. Cred mai mult. Că ești cel mai bun muncitor din uzină... dacă nu chiar cel mai bun, atunci cel mai sigur și mai îndemînatic. Pe tine n-am de unde te trage. Tu nu-ți arăți nici un petic. Nu că te-ai feri, dar n-ai petice. Sînt mai mulțumit cînd te aud pe tine spunînd „nu se poate", decît pe Tonciu chemîndu-l la întrecere pe Răduca. Știu că tu nu arunci vorbe în vînt. Ai sigur ceva care te oprește să intri în întrecere. Treaba ta, n-o să te forțez niciodată să-mi spui totul...

— Ți-am spus, Iulieș !

— Mi-ai spus... Dar cînd mă gîndesc ce s-ar întîmpla în uzină asta, și poate nu numai la noi în uzină, dacă tu te-ai lua la întrecere cu Răduca !... Ce pot să-ți mai spun ? Mă doare sufletul, asta pot să-ți spun. Sînt un păcătos, ce să fac ?... Dar să știi, Alexandre, că sînt tare

mîhnit !... Nu i-am spus asemenea vorbe nici nevesti-mi, cînd m-a lăsat.

— Mă, Iulieș, nu se poate ! Dacă nu se poate... Tu n-ai văzut că-i în zadar să-i pui în iesle calului hlujeni... Nu-i mănîncă... Poți să dai vina pe el ?

— Știu. Ți-am spus. Dar ce să fac dacă bătrîna asta de inimă e slabă și păcătoasă...

— Acu' uite ce-i, Iulieș. Noi, de... și eu acum... Și cucul își caută pînă la urmă un tovarăș... Eu zic că noi... hai să dăm mîna ! Am și eu prin cap gînduri, berechet.

Nicolae Iușcă, portarul, se uită cu ochii holbați la cei doi bărbați care-și strîngeau mîinile în fața uzinei, deși îi văzuse venind împreună încă din capul străzii. Silviu Căciulă, care era la cîțiva metri în spatele lor, îi făcu un semn aiuristic, dîndu-i a înțelege că are de-a face cu doi zurlii.

Secretara lui Nistor se uită, plină de curiozitate, la tînărul înalt și slăbuț, cu spatele apăsat de o enormă coamă blondă. Nu-l mai văzuse pînă atunci în uzină.

— Cu cine doriți dumneavoastră ? îl întrebă ea, observîndu-i nerăbdarea.

— Cu tovarășul Nistor.

— E ocupat. Cine întreabă, vă rog ?

— Biță Gorga !

— Așteptați, vă rog. Luați loc ! Sînteți de la Consiliul Regional ?...

— Sînt de la ziarul local. Biță Gorga !

Secretara tresări. Dispozițiile lui Nistor fuseseră foarte clare.

— Iertați-mă, tovarășe ziarist ! Îndată !

Intră în cabinetul lui Nistor, dar numai după cîteva secunde reveni pentru a-l invita pe Gorga înăuntru.

— O ! Noroc, tovarășe Gorga ! îl întîmpină Nistor, întinzîndu-i ambele mîini. Ne bucură foarte mult sosirea dumitale !... Muncitorii noștri și eu, personal, te prețuim foarte mult. Vrei să scrii ceva ?... Iartă-mă : Am uitat... Ți-l prezint pe tovarășul Bratu, președintele sindicatului...

Așa... și pe tovarășul inginer Vladimir Constant... deși tînăr, foarte priceput și plin de inițiativă.

Gorga dădu mîna cu un bătrînel scund, slab și miop și cu un tînăr înalt și solid, prea chel însă pentru vîrsta lui.

— Am venit pentru mai mult timp, tovarășe director. Vrem să publicăm în fiecare zi știri și comentarii cu privire la mișcarea lui Răduca... Despre importanța ei, nu mai e nevoie să vă vorbesc. Ați scris chiar dumneavoastră... De asemenea, în calitate de corespondent permanent, voi transmite aproape zilnic și în Capitală...

— Șezi, te rog, tovarășe Gorga. Sîntem cît se poate de bucuroși, dar și mai mult ne bucură... faptul că te ocupi chiar dumneata de uzina noastră... Vei avea tot sprijinul nostru !

Primirea caldă pe care i-o făcu Nistor îl umplu de elan pe Gorga. În alte fabrici, directorii păreau mai absenți și de multe ori chiar se fereau de ziariști. Tonul tineresc, entuziast, al lui Nistor îi plăcu :

— Ca să fiu sincer, îmi pare bine că găsesc... această atmosferă prielnică pentru ziariști. În alte uzine...

— Dragă tovarășe Gorga, îi întrerupse Nistor, vreau să ne înțelegem de la început. Deși am destulă bătaie de cap, știi că directorul nostru e la o școală specială și mai are de stat acolo, eu sînt la dispoziția dumitale. Oricînd. Ziua, noaptea, aici, acasă... Vei găsi la secretară o notiță în care-ți voi comunica unde sînt plecat, dacă mi se întîmplă să fiu chemat urgent în oraș. Și consider totul ca o datorie. Sînt răspunzător de această mișcare în aceeași măsură în care am pregătit-o. E deci o datorie a mea !

— Vă mulțumesc foarte mult, tovarășe director. Dacă-i vorba pe-așa, atunci vom face lucruri mari... Vă mulțumesc și pentru faptul că mi-ați oferit începutul materialului... Cuvintele pe care mi le-ați rostit adineauri... Să-i învățăm și pe alți directori cum să se poarte cu ziariștii ! Grozav !

— Nu credeam că mai există directori care...

— Sînt destui, dar le vom da o lecție. Așa îmi voi începe și corespondența pentru Capitală... Nu vă supărați, aș vrea cîteva detalii...

— Un moment, se scuză Nistor. Tovarășe Bratu, în privința consfătuirii, ne-am înțeles, deci. O facem la mijlocul săptămînii... Crezi că-ți va ajunge timpul pînă atunci, tovarășe Constant? Nu trebuie să dăm peste cap referatul!

— Îl voi termina! îl asigură Constant.

— De altfel, cu o zi înainte îl vom revedea împreună. Atunci...

— Nu vă mai reținem, tovarășe director, spuse Bratu. Dar să nu uitați chestiunea aceea cu aniversarea. Ar trebui totuși...

— Bine, bine, mai discutăm.

Președintele sindicatului și inginerul Constant ieșiră din biroul lui Nistor, după ce dădură mîna cu Biță Gorga. Nistor părăsi locul său de la birou și se așeză în fotoliu, în fața lui Gorga, pentru a da un cadru mai prietenesc convorbirii.

— Dragă tovarășe Gorga... Voi discuta cu dumneata și lucruri care n-au nici un rost să intre în ziar. Îți voi vorbi nu ca director, ci ca... membru în Biroul comitetului de partid... E bine să cunoști totul... Mă bizui pe absoluta dumitale discreție... Sînt unele lucruri care nu trebuie să rămînă decît între noi.

— Fiți fără grijă, tovarășe director. Înțeleg foarte bine!

— O să întîlnești un lucru ciudat în uzină... După Răduca, muncitorul care are cele mai bune rezultate e Alexandru Severin, un uriaș cît...

— Îl știu, îl cunoaște tot orașul... E tatăl lui Lucian, adjunctul nostru... Adică, știți, s-au despărțit... Lucian nu-l mai consideră tată...

— Exact, exact... Văd că știi... Ei bine, omul ăsta, în afară de viața lui particulară, care e... cam putredă... știi, nevastă-sa asta nouă a fost o stricată... o ordinară...

dar noi nu ne putem amesteca în viața lui, nu e membru de partid... adică n-a vrut să intre în partid... În afară de viața lui particulară care e cum e, și în fabrică e departe de noi.

— Totuși, se pare că e un muncitor priceput...

— Da, da... Vezi, de pildă, nu vrea în ruptul capului să intre în întrecere... Nici nu vrea să audă de întrecere... Și-ți închipui, cred, ce ar însemna o întrecere între el și Răduca... Nu știu ce moșmondește pe la mașini, s-ar putea chiar să le strice, dar adevărul e că muncește de parcă ar fi singur în uzină.

— Poate că...

— Și mai este un lucru... cred că și asta îi dă nas lui Severin... Instructorul special de partid, cred că-l știi, tovarășul Iulieș Livede... da, un comunist adevărat, un adevărat activist, a zăcut șapte ani în închisoare, foarte de treabă om, deși... a avut și el abateri... dar cine nu greșește ?... a fost directorul general al uneia din cele mai mari uzine din țară... grad de ministru adjunct... trebuie să se fi întîmplat ceva, de vreme ce a fost trimis aici, la munca de jos. Dar asta nu-i treaba noastră... Comitetul Central cunoaște mai bine situația... și orice om e supus greșelii. Eu, de pildă, la început l-am considerat pe Iulieș drept un... un... cum să-ți spun... un om nu prea drept... dar mi-am dat seamă pînă la urmă că greșesc...

— Asta se poate întîmpla oricui... Spuneați că tovarășul Iulieș Livede...

— Da, da... are el o purtare nu prea principială față de Severin... Or fi fost poate foarte buni prieteni în trecut, sau, cine știe, fapt e că nu se ocupă de el ca un comunist de răspundere. Nu-și pune toată... toată forța să-l convingă pe Severin să intre în întrecere... Dar asta ți-am spus-o numai așa... Poate că numai mi se pare, poate că greșesc..

— Dar n-ați reușit să scoateți de la Severin...

— Vezi, dumneata, e greu să te legi de el. Muncește bine... Ce poți să-i reproșezi ? Dar atitudinea lui ne face mari greutăți... Mulți muncitori buni din fabrică se uită la el... Și dacă-l văd că nu se interesează de întrecere... iau exemplul lui.

— Înțeleg, tovarășe director, e foarte gravă problema, de fapt...

— Exact. Asta-i și părerea mea. Văd că te-ai orientat repede... Îmi place să lucrez cu dumneata... Ne vom înțelege de minune... Cum îți spuneam, asta e situația cu Severin... Nu vreau să intru în alte amănunte, n-are nici un rost... felul cum se poartă cu oamenii, cum s-a purtat în trecut, nu, nu...

— De ce ? Eu cred că sînt foarte importante și aceste lucruri, pentru cunoașterea unui om...

— Nu. În privința asta omul poate greși foarte ușor. Părerile pot fi foarte personale și n-are nici un rost să te influențez. Pe mine mă doare faptul că Severin stă retras și că nu se ocupă cineva de dînsul. Și că din cauza asta, mulți muncitori, da, acesta-i adevărul, nu iau în serios mișcarea lui Răduca...

— Tovarășe director ! Eu cred că putem interveni direct în problema aceasta. De ce să nu scriu un articol care să se ocupe exclusiv de atitudinea lui Alexandru Severin ? Îl vom intitula chiar așa : „Atitudinea lui Alexandru Severin !“ Sînt sigur că va avea un efect nu numai asupra lui, ci și asupra altor muncitori, de la alte întreprinderi... Mă gîndesc chiar dacă n-ar fi bine să-l propun redacției din Capitală... E o problemă foarte, foarte importantă...

— Trebuie să ne gîndim bine, tovarășe Gorga... Acum, la început, nu cred că ar fi nimerit... chiar sînt convins că nu ar fi bine...

— Păcat !

— Gîndește-te și dumneata... Poate că ceea ce se petrece în jur îl va schimba totuși pe Severin... Poate că vom reuși noi... Poate că va fi totuși nevoie de articol... dar pînă atunci...

— Aveți dreptate ! Uneori mă pripesc...

— Ideea dumitale mi se pare foarte bună. Dacă va fi cazul... Într-adevăr, ar putea să producă mare ecou în țară. Eu o să te țin mereu la curent cu... cu felul cum se poartă Alexandru Severin. Dar... să nu ne pripim... Cît despre Răduca...

— Tocmai voiam să vă întreb... Văd că-i cunoașteți pe toți muncitorii...

— Din rîndurile lor m-am ridicat, tovarăşe Gorga. Am muncit cot la cot cu ei. Am ajuns director... pentru că...

— Pentru că meritaţi ! Îmi place de dumneavoastră pentru că nu vedeţi lucrurile numai la suprafaţă... Căutaţi întotdeauna să pătrundeţi şi oamenii...

— E norocul nostru că ne tragem din clasa muncitoare... Nu-i un merit...

— Sînteţi prea modest... Am întîlnit directori care tot timpul cît am discutat cu ei, nu-mi vorbeau decît despre dînşii. Se băteau cu pumnii în piept ca acei care fac reclamă la bîlci... Spuneaţi despre Răduca...

— Da, da... E un om de nădejde. Plin de voinţă, ambiţios şi foarte bun muncitor. De asemenea şi Costinaş, şi Valer... Răduca are el un cusur... În afară de maşina lui, nu vede prea departe... Sau poate că e muncitorul care toată viaţa lui nu se gîndeşte să se despartă de maşină. O îngrijeşte ca pe nu ştiu ce... Parc-o iubeşte, aşa o alintă... Şi lucrează... Şi lucrează... Uită-te, te rog, pe raportul acesta, să-i vezi rezultatul zilnic şi media lunară !...

În acea clipă, lui Nistor i se suprapuse o altă imagine pe care nu izbuti s-o îndepărteze. Îl vedea pe Alexandru Severin vorbindu-i, pe cînd îi era ucenic... „Mă Mihăiţă, mă, eu îmi iubesc tare maşina... dar, cum să-ţi spun eu ?... eu o iubesc pentru că simt că aş putea s-o fac cu mîinile mele... Vezi tu... ăsta-i dorul meu cel mare... să fac cu mîinile mele maşini... Dar, de... mîrţoaga se uită întotdeauna cu jind la calul care trage şareta..."

— Grozav, tovarăşe director ! Face şase norme pe zi în medie. Formidabil !

— Vezi ce muncitori avem în uzină ? Nu ştiu dacă este altul în ţară asemenea lui... Iar acum doi ani, cînd l-am chemat la mine în birou şi i-am spus : „Mă Răduca, tu poţi mult mai mult !", ştii cîte norme făcea ? Două, foarte rar două şi jumătate, trei... Nu crezi c-ar fi bine să trecem pe la el ?

— Tocmai vroiam să propun şi eu. Să mergem prin secţie.. Numai că n-aş vrea să răpesc din timpul dumneavoastră...

— Am spus de la început că sînt la dispoziția dumitale. Înțelegînd prin dumneata, gazeta noastră locală și ziarul unde ești corespondent... Să mergem, dar, tovarășe Gorga ! Servește, te rog, o țigară !

— Mulțumesc, dar nu fumez...

Silviu Căciulă privi cu atenție în jur. Oamenii lucrau parcă mai intens ca de obicei. Nimănui nu-i trecea prin cap să se uite la dînsul. În fața lui, Severin privea în neștire tavanul halei. I se păru momentul cel mai potrivit. Muncitorii, preocupați de întrecere, nu aveau ochi decît pentru mașinile lor. Nu opri strungul. Îl lăsă să meargă în gol. Se strecură ca o pisică printre mașini. Nimeni nu-l observase. Maistrul Ferenți era în biroul lui Pîrvan... Ajunse la ușa mică a halei, o deschise fără zgomot și se furișă pe coridor. Crăpă ușa vestiarului și privi. Nu era nimeni... Pătrunse înăuntru. Scoase din sîn un șperaclu și-l potrivi în broasca unui dulăpior. Încuietoarea cedă... În interiorul dulăpiorului se aflau cîteva scule. O cheie universală, un micrometru, cîteva ciocănașe, o daltă, un clește. Luă cheia universală și cleștele, le băgă în buzunar și închise ușa dulapului. Dar nu mai avu vreme s-o încuie. Auzi zgomot și într-o clipă ajunse în fața dulapului său.

În vestiar pătrunseseră Nistor și Gorga. Directorul observă agitația lui Căciulă și i se păru nefirească :

— Ce-i cu tine, Căciulă ?

—Să trăiți, dom' director ! Să trăiți !

— Ce-i cu tine de vorbești așa ? se înfurie Nistor. Și ce cauți aici ?

— Niște scule, dom' director...

— Cine-i domn ? Ai năucit ?

— Niște scule, tovarășe director, dar, știți, mi s-a făcut rău la plămîni...

— De ce nu te duci la dispensar ?... Du-te la doctorul Grigorescu și spune-i că te-am trimis eu.

— Vă mulțumesc... tovarășe director... Dar întîi să-mi fac norma.

— Treaba ta !

Silviu Căciulă își încuie dulapul și trecu iute pe lîngă cei doi, salutînd în neștire.

— E cam trăsnit, îl lămuri Nistor pe Gorga. E vai de capul lui. De-abia dacă-și face norma zilnică... Și pe deasupra mai are și-o nevastă... să te ferească Dumnezeu... Dar ce-o fi căutat el la vestiar ? Îți vorbeam de Pîrvan...

— Da... Spuneați că-i un inginer de mare valoare, dar un fel de Severin, bineînțeles la alt nivel.

— Exact !... Parcă n-are suflet. Ăsta-i cusurul lui. Face tot ce i se spune, la milimetru, la secundă. Dar niciodată n-a avut o inițiativă. Nici cît negru sub unghie... Vezi... și în cazul acesta am fi avut nevoie de sprijinul partidului. Noi, direcția, ce putem să facem ? Nu-i putem reproșa nimic... O singură dată a greșit și a recunoscut deschis, fără să ezite... Niște piese rebutate. Le-a răscumpărat pe loc... Dar cine nu greșește ? Intrăm ?

Cei doi intrară în hală. Atmosfera dinăuntru îl contamină imediat pe Gorga. Îi plăcea mirosul de ulei și de benzină, îi plăceau zgomotele sacadate ale mașinilor, îi plăcea alinierea lor, îi plăcea să privească chipul oamenilor asudați de eforturi, sau istoviți de veghe. Freamătul, nervozitatea halei, mișcările oamenilor constituiau pentru el un spectacol emoționant.

Nistor îl duse mai întîi la Răduca. Strungarul îi aruncă o privire lui Gorga și-i spuse zîmbind :

— Să mă ierți, dragă tovarășe, dar eu cînd lucrez nu prea iubesc musafirii... Eu raționalizez mai întîi timpul... ăsta-i lucrul cel mai important. Fiecare secundă își are rolul ei în cele opt ore... Dacă pierd una, gata... nu mai vine înapoi... Ca să vă spun drept, am pierdut cam multișor de cînd vorbesc...

— Măcar două să mai pierzi, îi spuse Gorga și-i întinse mîna.

Tînărul ziarist scoase carnetul și însemnă din memorie, cuvînt cu cuvînt, tot ceea ce-i spusese Răduca. Avea un paragraf la care nu mai era nevoie să intervină. Făcu apoi cunoștință cu Costinaș, cu Valer și cu alții, mai vorbăreți decît Răduca, dar și mai puțin interesanți.

— Uite-l și pe Severin, îi șopti Nistor.

La început îl privi curios, dar încetul cu încetul îl cuprinse uimirea. Atitudinea lui Severin i se părea neve-

rosimilă în mijlocul zguduirilor, țipetelor și scrîșnetelor de metal. Parcă era la un kilometru depărtare de mașina care huruia în fața lui.

— Tovarășe Nistor ! răsună o voce. Vă cheamă regiunea la telefon.

Înainte de a se despărți de Gorga, Nistor îl prezentă pe tînărul ziarist inginerului Pîrvan și maistrului Ferenți.

— Vă rog să-i dați tot sprijinul. Tovarășul Gorga e trimis special, tovarășe inginer, e trimis special al ziarului regional și al presei centrale, pentru a scrie în fiecare zi despre... felul cum decurge mișcarea lui Răduca.

— Mă voi supune întocmai dispozițiilor dumneavoastră !

După ce Nistor părăsi biroul, inginerul Pîrvan se adresă, cu o politeță sobră, tînărului ziarist :

— Doriți, domnule Gorga, situația pînă la ora aceasta ?

— N-aș vrea să vă stînjenesc, tovarășe inginer.

— Domnul director a dat dispoziții în acest sens... Domnule Ferenți, ai primit situația ?

— Am dat-o la completat, răspunse maistrul.

— Nu-i nimic. Vă rog să notați, domnule Gorga.

Gorga scoase carnetul, mai mult din obișnuință, începu să noteze automat și, de-abia după ce termină, își dădu seama de miracolul din fața lui. Inginerul Pîrvan îi redase din memorie realizările exacte ale fiecărui muncitor în parte, în primele patru ore ale schimbului. Erau zeci și zeci de nume trecute în carnetul său, fiecare nume cu alt procentaj. Îl cuprinse o asemenea uimire, încît maistrul Ferenți găsi de cuviință să intervină :

— Să nu vă fie teamă, tovarășe ziarist. Domnul inginer Pîrvan nu greșește niciodată !

— Doriți și alte date ? întrebă inginerul.

— Nu... nu ! Vă mulțumesc.

— Atunci vă rog să mă iertați. Dacă doriți să vizitați secția, domnul Ferenți vă stă la dispoziție. Domnule Ferenți, te rog...

— Nu, nu-i nevoie, se împotrivi Gorga. Încă o dată, vă mulțumesc. Bună ziua.

Ieși din birou năucit. Nu știa ce să creadă. Pe de o parte, memoria și precizia inginerului Pîrvan îl fascinaseră, pe de altă parte tonul lui sever, spre sfîrșit chiar

dur, nepoliticos, îl nemulțumea. Și apoi ținuta lui, sobră, rece, țeapănă... Se duse din nou la Răduca, îi urmări multă vreme felul cum lucrează, îi mai puse cîteva întrebări, apoi începu să se plimbe prin hală la întîmplare. Trecu de cîteva ori prin fața lui Severin, dar uriașul nici nu-l observă. Pînă la urmă se hotărî să intre în vorbă cu dînsul :

— Cum merge, tovarășe Severin ?

— Merge..., răspunse Severin, fără să-l privească.

— Ce spui de întrecere ?

Severin coborî privirile. Gorga avu impresia că se uită la el ca la un obiect.

— Eu ?... întreabă-i pe cei care se întrec...

Și îl văzu fixîndu-și din nou ochii în tavan.

Biță Gorga nu avu inspirația să se uite la mașina lui Severin. Ar fi văzut cum un mecanism simplu, semănînd cu două degete, scoate piesa din strung, și un altul asemănător introduce o nouă piesă. El reținu doar atitudinea nepăsătoare, plictisită parcă a uriașului din fața sa. Și în capul său începu să se contureze un portret ciudat.

Pe Iulieș îl găsi undeva, în hală. Îl acostă imediat, asaltîndu-l cu întrebări și zîmbete :

— Ce spui, tovarășe secretar ? Ori merge, ori nu ! Răduca ăsta e un as... Ce spui ? Grozav ! Cine se bucură mai mult ?

— Dar dumneata cine ești ?

— De la ziarul local și corespondent din București... Biță Gorga... vreți să vă arăt legitimația ?

— Spui asta ca un om jignit sau din obișnuință ?

Biță Gorga nu se așteptase la o asemenea întrebare. Omul din fața lui avea părul încărunțit, o figură suferindă și ochi mari, obosiți. Se fistîci, se înroși și dădu să se scuze :

— Vedeți... scu...

— Stai ! Nu te grăbi ! Am avut de-a face cu mulți tineri... Îi cunosc eu bine... Te-am întrebat numai să văd dintre care ești... Spuneai că-ți place la noi în uzină... Ca musafir de o zi, două, e plăcut...

— O să vin mai des... Acum trebuie să plec... trebuie să scriu reportajul pentru mîine... Poate că aveți ceva să-mi spuneți...

— Tovarăşe ziarist ! Ca să-şi poată spune ceva, oamenii trebuie mai întîi să se cunoască. Şi-n tren încep să-şi spună cîte ceva, după ce se mai încălzesc, după ce se mai uită unul la altul. Îţi vorbesc ca unui tînăr şi să crezi că aş fi făcut aşa cu oricine... Nu-i ceva special...

Biţă Gorga era însă convins că Iulieş Livede încercase să-i dea o lecţie de felul cum trebuie să se poarte un ziarist cu un secretar de partid. Oare să-l fi jignit faptul că n-a trecut mai întîi pe la el ? Îi destăinui gîndurile şi lui Nistor, înainte de a părăsi uzina.

— Vezi, tovarăşe Gorga, îi răspunse Nistor, e greu, sau cel puţin mie îmi vine greu să-mi fac o părere definitivă... Iulieş e secretarul nostru... e un fel de instructor special cu sarcină de sus... e în vîrstă... a stat şapte ani în închisoare... Fiecare om are metehnele lui... Poate că oamenii din afară îşi dau mai repede seama de ele... Noi, de... mereu împreună... se observă mai greu, sau ştii nici nu-i frumos, ştii... nu-i uşor să-ţi critici tovarăşii din preajmă... în lipsa lor.

— Uneori am impresia că sînteţi prea îngăduitor, tovarăşe director...

— De... fiecare om cu metehnele lui...

După plecarea lui Gorga, pe care-l conduse politicos şi amabil pînă la uşă, Nistor rămase cîteva minute în nemişcare... Apoi zîmbi şi se îndreptă spre birou. Cîştigase un aliat cît se poate de preţios. Putea să înceapă bătălia pe celălalt front...

Ridică receptorul telefonului direct şi făcu un număr :

— Alo ! Institutul ?

Se dădu drept o rudă din regiune şi ceru adresa studentei Cernat Cornelia.

În cele cîteva clipe de aşteptare, fruntea i se umplu de broboane de sudoare. Deodată tresări, luă un creion şi începu să noteze pe o coală de hîrtie : Strada Avram Iancu... numărul 39...

Îşi şterse apoi fruntea şi răsuflă adînc de cîteva ori.

Imediat ce Lucian intră în birou, Cosmuș se grăbi să-l anunțe :

— Ne-a trimis Vasani sinsi note. Trei resenzii si două prezentări... Patru pazini în total. Foarte bune !

— Le-ai citit ?

Cosmuș îl privi mirat pe Lucian :

— Am spus doar că-s bune...

— Iartă-mă, Cosmuș, mă gîndeam la altceva. Trebuie să plec la institut...

— Parcă si s-a întîmplat seva... Se-i cu tine, Lusian ?

— Nu, nimic... Mă gîndesc la lecții... A fost Vașani pe aici ?

— N-a urcat. A lăsat materialul la poartă.

— Dacă cine... dar, nu, lasă... îi voi da eu telefon. Cît e ceasul ?

— Al tău nu merge ?

— Ba da, am uitat... Unu și jumătate... Peste jumătate de oră trebuie să fiu la institut.

— Mai ai timp...

— Da... dă-mi să citesc notele !

Cosmuș îi întinse cele patru pagini. Lucian se apucă să le citească, dar după primele rînduri se opri. Nu înțelegea nimic. Gîndurile îi fugeau în altă parte.

— I-ai făcuț notele de plată ?

— Sigur ! Are de luat o mulsime de bani... Tu stii cît cîstigă Vasani pe lună de la noi cu aseste note ? De două ori cît salariul meu... Ca să vezi...

— Daaa ! făcu Lucian pe miratul.

— Da ! M-am apucat să calculez cît a ridicat într-un an. Enorm Lusian, enorm. Eu cu asemenea venit as avea curazul să mă însor... Grosszav ! Dac-ar scri si articole, ehei, unde ar azunze...

Lucian nu știa cum să scape de conversația plictisitoare deschisă de Cosmuș. Ar fi putut să plece mai devreme la institut, dar gîndul că va trebui să aștepte acolo ora de începere a cursului, îl înfricoșa. Îi veni însă norocul în ajutor. Ușa biroului se deschise cu zgomot și Biță Gorga pătrunse ca o furtună înăuntru :

— Ura, băieți ! Am dat lovitura... Mă, am găsit niște lucruri în fabrică... Am dat peste un director !... prima clasă... Auziți cum începe reportajul ! L-am compus în

întregime pe drum : „Dragă tovarășe Gorga, vreau să ne înțelegem de la început... Deși am destulă bătaie de cap, știi că directorul nostru e într-o școală specială și mai are de stat acolo, eu sînt oricînd la dispoziția dumitale..." și așa mai departe... Dar să vedeți ce spune Răduca...

— Iartă-mă, Gorga, trebuie să plec la institut, se scuză Lucian. Îți voi citi articolul mîine, în gazetă... La revedere.

După ce plecă Lucian, Gorga se repezi asupra lui Cosmuș :

— Să vezi, mă, ce mi-a spus Răduca...

— Lasă-mă-n pase... Se tot mă trăncănești la cap !... Tu știi, mă, cît a ridicat Vasani de la noi într-un an ? De două ori cît am cîștigat eu. Pe niște răhăsele pe care si-un pusti le poate fase... mama lui de pungas... S-a lipit de idiotul de Lusian si suze banii redacsiei...

— Stai, mă, să vezi ce spune Răduca...

— Du-te dracului si nu mă mai bate la cap... Tu nu auzi ? De se să ne ia el banii, mă ? Se, eu nu pot să scriu răhăsele din astea ?...

— Nu ți-e rușine, mă ! se înfurie Gorga. Tu nici nu ești în stare să te semnezi...

— Du-te dracului !... Sine-a scris, mă, despre espozisia de grafică ? Si despre concursul artistilor amatori, si despre clubul de la fabrica de sigări, si despre campania împotriva sînsarilor, si despre...

— Și despre mai ce ? Mai găsești ceva ? Astea nici măcar știri n-au fost. Au fost anunțuri. Mă mir cum de nu ți-a fost rușine să le semnezi.

— Sînt sau nu sînt subsef de secsie ?

— Ești, pentru că e îngăduitor Lucian cu tine. Dacă te-ar fi lăsat simplu redactor, într-o lună și găinile și-ar fi dat seama că nu ești în stare să faci nimic. Ar trebui să-i săruți și picioarele... Și-acum, ieși afară, că am de scris ! Hai, șterge-o !

— Se comanzi, mă ? Sine esti tu ca să-mi comanzi ?

— Lasă-mă să scriu ! Nu-nțelegi că trebuie s-apară mîine reportajul ! ? Și mai am de telefonat și la București. Du-te în alt birou ! Hai !

— Nu vreau ! Du-te tu ! Eu sînt sef aici si e biroul meu !...

— Dacă nu-nțelegi, schimb tonul. Adică, ce mai... Mîine dimineață o să-i spun lui Lucian că l-ai făcut idiot!

Amenințarea lui Gorga îl îngălbeni pe Cosmuș. Teama care-l cuprinse subit nu-i mai dădu vreme să observe rîsul de-abia reținut al celuilalt.

— Se dracu', te credeam mai destept... Nu posi si tu să înselezi o glumă ?... Dacă ai de scris, sigur că mă duc... Nu vrei o sigară ?

Gorga nu se mai uită la Cosmuș. Nu-i răspunse. Nici nu-l văzu pe Cosmuș cum își închide încet gura, pe care și-o uitase răscată, cum își bagă pachetul de țigări în buzunar și se furișează tiptil din birou. Colile albe de hîrtie atrăgeau ca un magnet stiloul lui Gorga. Cuvintele se înșiruiau citețe, ordonate, în rînduri strînse... Deasupra mașinii lui Răduca e o lozincă : „Prima așchie la fluierul semnalului". Sirena uzinei fluieră. Strungul lui Răduca lucrează. Semnalul de începere al lucrului s-a stins. Răduca scoate prima piesă din mașină. Au trecut cîteva minute. Unii își încălzesc încă strungurile. Alții umblă prin hală după materiale. Lîngă mașina lui Răduca stau vrafuri întregi de materiale. S-a interesat de ieri despre piesele pe care le lucrează azi. Acasă și-a făcut calculele tehnice. Dimineața a sosit cu jumătate de oră mai devreme. Și-a controlat mașina. I-a dat drumul pentru încălzire. Și-a adus materialele. Într-adevăr, aceasta e o problemă de organizare a muncii. Nu. Aceasta pare la prima vedere. E în primul rînd o problemă de conștiință muncitorească, e o trăsătură de spirit gospodăresc...

Gorga scria în continuare. Uneori își ridica privirile, căutînd parcă un cuvînt, o idee. Apoi iar se repezea asupra colii de hîrtie. Tremura, gemea, înjura, răsufla zgomotos. Trăia o mare bucurie.

Lucian deschise cu emoție ușa amfiteatrului. Ar fi vrut să-și închidă ochii, și să stea tot timpul cu ei închiși pentru a nu avea certitudinea prezenței sau absenței Corneliei. Să trăiască cele două ore cu gîndul că este la locul ei, lîngă fereastră, și că se uită la dînsul... Intră în sală și

o zări... Era la locul ei, lîngă fereastră. Ochii Corneliei îl aşteptau.

Studenţii se ridicară în picioare şi-l salutară, zîmbitori.

— Vă mulţumesc, le spuse Lucian. Staţi jos... dragii mei...

Dar se sperie imediat de cuvintele pe care le rostise. În sală se lăsă o tăcere mormîntală. Ochii tuturor erau aţintiţi asupra lui. Izbuti să-şi revină :

— Aveţi voie să fumaţi... dacă şi nefumătorii sînt de acord... normal...

Studenţii înţeleseră. Îi aştepta o lucrare de control. Îşi scoaseră la iuţeală hîrtii şi stilouri şi rămaseră în aşteptare.

— Mă iertaţi pentru surpriză, dar programul prevede această lucrare...

Studenţii zîmbiră şi aprobară din priviri spusele lui Lucian.

— Vă amintiţi lecţiile... Sînteţi liberi să faceţi propuneri... Vă rog chiar...

— Despre ultima dumneavoastră lecţie ! se auzi o voce. Despre elegia latină...

Amintirea lecţiei, concepută atît de subiectiv, îl chinuia pe Lucian :

— Poate sînt alte propuneri... Vă rog...

— Ne-a plăcut atît de mult ! se auzi altă voce.

Lucian fu nevoit să accepte :

— Bine ! Dar nu despre lecţia mea... ci despre subiectul lecţiei mele ! Elegia latină. Aş vrea să ştiu dacă sînt toţi de acord ?

— Toţi !

— Atunci... cu permisiunea mea puteţi să îl treceţi şi pe Catul printre elegiaci... Mi s-ar părea o nedreptate să-l tratăm izolat numai pentru că îl desparte de ceilalţi trei o anumită perioadă de timp. Vă rog !

Sala se cufundă din nou în tăcere. Numai zgomotul făcut de stilouri şi creioane în mersul lor neregulat pe hîrtie se auzea. Studenţii scriau, scriau cu pasiune, îşi aşterneau pe hîrtii sumedenie de gînduri şi întrebări.

Lucian se aşeză tăcut la catedră, îşi prinse capul în mîini şi-şi îndreptă privirile spre Cornelia. Îl privea şi

ea... Aproape tot timpul se uitară unul la altul... Micile întreruperi stîrnite de vreun zgomot nu făceau decît să le cheme cu și mai multă dorință privirile.

Cînd primele lucrări i se aduseră la catedră, Lucian îi anunță pe cei care au terminat că au voie să plece. Abia atunci Cornelia își plecă ochii deasupra hîrtiei și luă stiloul în mînă... Rămase ultima în sală. Prezentă lucrarea, o foaie de hîrtie pe care erau trecute cîteva cuvinte : „Lucian, te rog, nu ! Nu se poate ! E nebunie !"

— Cornelia, șopti Lucian. Vreau să ne întîlnim ! Te aștept !

— Nu se poate, Lucian, dragul meu. Nu se poate !

— Te aștept, Cornelia !...

— Nu, Lucian.

Închise ochii și-i șopti, aproape cu buzele strînse :

— Vino, Cornelia ! Te aștept... cînd vrei tu... astă-seară dacă vrei... te aștept în parc... la opt... la intrare... va fi întuneric... Cornelia. Ne vom plimba... dacă vrei, fără să vorbim... departe unul de altul...

— Nu, Lucian !

— Te aștept... Știi... Nici nu-ți voi atinge mîna... Vreau numai să fii tu... numai cu mine... Noaptea e atîta liniște... Vino !... Nici nu știi cît de mult e pînă deseară !...

— Știu, Lucian...

CAPITOLUL 6

Cornelia rătăci pe străzi pe care nu umblase niciodată. Mergea în neștire, absentă, fără să înregistreze nimic... Peste cîteva ore, Lucian o va aștepta la intrarea parcului... peste cîteva ore va fi întuneric... Peste cîteva ore Lucian va fi acolo... Lucian... Îl căuta din copilărie, poate din primii ani ai vieții... El era... Lucian... Viața ei oare nu fusese o neîntreruptă căutare a lui ?... Și totuși, ce groaznic, ce groaznic a fost !

Mama ei n-o văzuse niciodată. Poate că nu i-a auzit nici primul scîncet. Tatăl ei fusese sever, aspru, dur. Locuința era modestă, viața austeră. Și totuși bărbatul acela veșnic încruntat, parcă sub presiunea unui destin nefericit, era binecunoscut de sute și mii de oameni. Cabinetul său era veșnic plin. Și niciodată în cariera lui de medic, profesorul Cernat nu primise onorar. Oamenii săraci îi aflaseră obiceiul și-i umpleau cabinetul. Îl știau și cei bogați și nu-i călcau pragul, pentru că nu puteau suferi gloata aceea de oameni cu răsuflarea, sudoarea și tînguielile lor.

Cînd Cornelia împlini zece ani, cînd despre precocitatea ei începea să se vorbească în cercurile de psihologi, află viața tatălui ei. Rămăseseră singuri, în camera ei... Ședeau față în față, la masă.

„Tu nu mai eşti un copil, Cornelia. Nici nu ştiu dacă ai fost. Am trăit aspru. Eu am vrut. În loc de jucării, ai primit cărţi. Eu am vrut. Poate n-ai simţit dragostea mea. Dar tot ce am făcut, am făcut din dragoste pentru tine. Vei fi femeie şi nu vreau să răzbaţi în viaţă prin căsătorie. Trebuie să devii independentă, puternică. Şi aceasta foarte repede. Averea te-ar distruge, te-ar face un oarecare animal, ca aproape toţi cei din jurul nostru. Aş fi putut să-ţi las avere mare. N-am vrut. Vei afla mai tîrziu, draga mea, de ce ţi-am grăbit cu atîta cruzime viaţa. Acum ştiu, am certitudinea că vei deveni ceea ce am vrut eu. De aceea îţi vorbesc... Bunicul tău a fost învăţător olog într-un cătun. Picioarele i-au fost tăiate în 1907, cînd aveam vîrsta pe care o ai tu acum. A fost alături de răsculaţi. Un glonte l-a lovit în talpă. L-au dus la spital şi a auzit cînd prefectul le ordona medicilor să taie picioarele răniţilor. Nu să-i omoare. Să-i ologească pentru ca să devină un exemplu toată viaţa lor. Să tremure ţăranii la amintirea răscoalei. S-a găsit un doctor printre ei şi i-a tăiat amîndouă picioarele... Să nu plîngi, Cornelia !... Cînd aveam doisprezece ani, bunicul tău mi-a spus totul. Mi-a cerut să mă fac medic pentru a spăla ruşinea aceea. Mi-a cerut să vindec toată viaţa oameni. Mi-a cerut să mă port ca medic cum se purta el ca învăţător. Să dau totul, fără să iau nimic. Ţi-am ascultat bunicul, Cornelia. Am intrat în şcoală, ca să mă fac medic. În liceu îmi meditam colegii ca să pot învăţa şi trăi. În anii de studenţie eram trei luni pe an chelner. Îmi trebuiau bani pentru mîncare şi cursuri. Am fost chelner. Îmi serveam colegii şi profesorii în restaurante. Îmi serveam colegele şi vecinii de stradă... Îi serveam pe cei care-ţi ologiseră bunicul... Dar trebuia să ajung medic, Cornelia, pentru a spăla ruşinea care nu-ţi lăsa bunicul liniştit în mormînt... Într-o seară l-am servit pe profesorul Marinescu. M-a recunoscut. A stat pînă la închiderea localului. Singur. M-a luat cu el. Eram în ultimul an. Mi-a poruncit să-mi dezbrac hainele de chelner şi m-a îmbrăcat cu halatul lui. În seara aceea m-a numit asistentul lui. M-a învăţat. M-a făcut medic şi om... Pe mama ta am cunoscut-o în clinică, tîrziu. Era înaltă şi albă ca o colcană de marmură. Avea ochi

negri. Ea te-a născut, Cornelia... Ne-am înțeles întotdeauna, amîndoi. Dar veșnicia noastră s-a rupt după doi ani... A știut că vei fi fată. Poate dorința a făcut-o să știe. Mi-a spus cu o zi înainte de-a te naște să te numesc Cornelia... era numele ei... M-a rugat să te las să zbori. Să-ți alegi viața pe care-o vrei. Mi-a cerut să fii independentă și puternică... Știa că va muri... Aceasta e toată povestea, draga mea... Ești mare acum... Încep să văd în tine viitorul... Poate ți-am spus prea devreme povestea. Vei înțelege că trebuia să ți-o spun... Îți urez viață lungă și să ai încredere în tine..."

După un an, profesorul Cernat muri. Cancerul pe care singur și-l diagnosticase îl răpuse. Mii de oameni îi urmară coșciugul. Era spre sfîrșitul toamnei. Cădeau primii fulgi. Seara, Corneliei i se păru că mormîntul se îmbrăca în marmură albă...

Tatăl ei o încredințase, încă înainte de a muri, unei foste paciente pe care operația lui o salvase de la moarte. Era o pianistă cu renume. Cristina Poiană se strădui să-i mențină Corneliei același fel de viață pe care-l avusese pînă atunci... Se forță să fie sobră, severă, s-o învețe cu traiul modest, dar nu rezistă multă vreme. Fata, care-și uimea profesorii, o cuceri repede prin inteligența și maturitatea ei. Se împrieteniră. Cu timpul, Cornelia deveni pentru toți cunoscuții fiica pianistei Cristina Poiană.

Recrudescența vechii boli o surprinse pe Cristina Poiană chiar în ziua cînd comisia de bacalaureat asculta, uluită, dizertațiile Corneliei. Bucuria îi era întunecată de tristețe. Cornelia o însoți în sanatoriu pe bolnava care fusese pentru ea cea mai bună dintre mame, și doi ani de zile nu se dezlipi de la căpătîiul ei. O îngriji cu atîta dragoste, cu atîta gingășie, încît medicii puneau pe seama ei vindecarea pianistei. Abia după ce se întoarseră acasă, Cornelia se gîndi să-și continue studiile. În toamnă se înscrise la institut.

Și aici îl întîlni pe Lucian. Îl remarcă de la primul curs. Ceea ce spunea Lucian nu era nou pentru Cornelia. Nu memoria și cultura lui o impresionau. Pasiunea lui pentru frumusețile lumii, credința lui disperată în destinul frumos al omului, capacitatea lui de a simți și de a primi orice scînteie pură din trupul obosit și murdar

al lumii cotidiene, profunzimea și generozitatea neobosită a ideilor sale, acestea o copleșiseră. Lucian cobora și se alcătuia chiar în visurile ei. Și voia s-o vadă. Îl întărîta la cursuri cu tot felul de întrebări, îl căuta în clipe de singurătate, dar Lucian o evita mereu. Aproape că începea să-l urască... Era nedrept. Cu alte studente glumea, vorbea, le ținea senin tovărășie, dar imediat ce apărea ea, se scuza și pleca. Trebuia să-l uite, măcar să încerce să-l uite...

Și în cea de-a doua vacanță se petrecu drama...

Era pe munte, răsfățată de aer și soare și mai ales de o groază de tineri pe care nici măcar nu-i cunoștea. Cînta, dansa, povestea, se cățăra pe stînci, alerga prin iarba udă a serii și dimineții... Era *prima* ei vacanță liberă, primele aiureli, gratuite și fragile. Era o lume prin care tinerețea ei nu trecuse.

Era liberă și singură și se lăsa împresurată de bucurii.

Și întîlni un bărbat frumos și puternic, cu priviri care fascinau. Cînd îl văzu se înfricoșă. Bărbatul o opri și nu-i spuse altceva decît că e puternic. Îi citi puterea și voința în ochi, în gesturi, în vorbe. Se supuse ca hipnotizată... Își petrecură serile împreună, străbătînd poteci ca niște dîre de lună, se lăsă sfărîmată la pieptul lui, se lăsă cuprinsă și sufocată de brațele lui. Îmbrățișările violente îi răzvrăteau sîngele, îi cutremurau trupul...

Și într-o noapte se trezi... Se trezi pe stînca dură, alături de cineva care-i voia *trupul*. Nimic altceva decît *trupul*. Căzuse brutal din lumea în care trăise pînă atunci într-o noapte de piatră și spaimă. Bărbatul o *voia*. Nu o cerea. O voia. O paraliza frica. Apoi durerile și groaza o amuțiră. Totul se prăbușea. Omul acela o cobora într-o lume inferioară, elementară... Se zbătu, se zvîrcoli, se împotrivi disperată durerilor și sfîșierilor...

Fugi ca o nebună, pe potecă, în jos, pe lîngă cabană, în jos, fără să știe unde. Căzu într-un mărăciniș și dimineața o prinse acolo trează și chinuită de dureri.

Și în dimineața aceea înțelese, sfîșietor, că drumul spre Lucian se surpase pentru totdeauna. Prăpastia era în ea, în sentimentele ei ucise. Trăia, dar nu era decît o mutilată, o sinucigașă a adîncurilor, ascunsă de vechile suprafețe.

La reluarea cursurilor, chiar din primele zile, toți colegii înțeleseră că se întîmplase ceva cu ea. Era prea schimbată. Se izola, fugea de oricine, îi pierise veselia aceea fragedă cu care-și obișnuise colegii. Nimeni nu îndrăzni să se apropie de ea, nimeni nu izbuti să afle ceva. Taina ei va rămîne pentru *totdeauna* o taină. Și cu o îndărătnicie cumplită se silea zi și noapte să-și uite propria taină. Devenea un automat care rostea ore întregi aceleași vorbe pînă cădea în transă. Voia să uite, să uite pentru totdeauna.

Dar îl reîntîlni pe Lucian... Îl regăsi și auzi poemul lui despre dragoste și parcă auzi cîntece în jur și parcă simțea cum i se destramă întunecimile... Dar și durerea aceea groaznică își regăsi tăișurile. Și iar îl văzu pe Lucian și nu reuși să se împotrivească chemării. Și nu putea rezista să nu-l cheme și ea...

Cornelia rătăcea în neștire pe străzi necunoscute. Se înserа... Se înnopta... Se aprindeau felinarele... Se aprindeau stelele...

Lucian fusese chemat la redacție chiar în momentul cînd se pregătea de plecare. Mihail Mironescu primise de la regiune sarcina de a publica un articol special de fond pentru ziarul de a doua zi. Încercase să-i explice primului-secretar că e cu neputință să fie scris, cules și paginat acel articol în timpul scurt care mai rămăsese pînă la încheierea ziarului, dar i se răspunse scurt că apariția articolului nu poate fi amînată. Mironescu se văzu nevoit să apeleze la Lucian. Era singurul care putea să-l ajute.

— Dragă Lucian, e neapărată nevoie de articolul ăsta blestemat.

Tînărul îl privi surprins :

— La ora asta ?...

— La ora asta, Lucian. N-am reușit să-i conving să amînăm articolul.... Și totuși, cred că s-ar mai putea amîna o zi-două.

În altă împrejurare, Lucian s-ar fi apucat imediat de scris, cu hotărîrea de a termina la timp și de a nu întîrzia cu un minut gazeta... Dar acum știa că-i va fi impo-

sibil, știa că nu va putea scrie un rînd. Mironescu îi remarcă paloarea.

— Înțeleg, Lucian... Gazeta e în tipografie... Te-aș ruga totuși să încerci...

— Tovarășe Mironescu... sînt momente... Nu cred că voi izbuti... E inuman...

— Încearcă, Lucian !

Mironescu așteptă ca Lucian să iasă din birou. Puse mîna pe receptor. Dar încă nu chemă. Se gîndi la tînărul care-l părăsise... Lucian era într-o stare neobișnuită... Neliniștit, nervos, îngîndurat... Mai așteptă o clipă. Apoi formă numărul.

— Alo !... Tovarășul prim-secretar ?...

După o discuție aprinsă cu primul-secretar, Mironescu reuși să-i strecoare teama, reală, că un articol atît de important, scris în condițiile cerute, nu va fi un articol de calitate. Și urmările ar putea fi grave și pentru gazetă și pentru... Oarecum ezitînd, primul-secretar acceptă propunerea ca materialul să apară în numărul viitor.

Mironescu lăsă receptorul în furcă, rămase nemișcat cîteva clipe, apoi porni spre biroul lui Lucian.

Îl găsi în fața unei coli albe. Paloarea i se accentuase.

— Nu mai e nevoie să scrii articolul, Lucian. Am convenit cu tovarășii de la regiune să-l publicăm poimîine...

— Iertați-mă, tovarășe Mironescu... Era peste puterile mele...

— Știu, Lucian...

— Iertați-mă... Îmi cereți atît de rar să vă ajut...

— Fiindcă tu nu-mi dai prilejul. Întotdeauna faci mai mult decît ți se cere... Du-te și te odihnește, Lucian... Dacă vrei tu... nu azi, nici mîine, cînd vrei tu... spune-mi ce-i cu tine... Du-te, Lucian !

Lucian plecă... La intrarea parcului o întîlni pe Cornelia.

Era întuneric... porniră pe o alee, unul lîngă altul, fără să-și spună un cuvînt... Tîrziu de tot, Lucian vorbi, fără să se uite la dînsa :

— Ştiam că vei veni... Trebuia să vii !
— Nu trebuia... N-am vrut...

— Ştii că eşti lîngă mine ?...
— Tu eşti lîngă mine...

— Am vrut să trag o fată de cozi. Dar mîinile n-ajungeau...
— Am crezut că păsările îmi vorbesc la fereastră...

—Într-o seară mi s-a făcut frică de stele...
— Ne agăţam cercei de vişini la urechi...

— La fiecare lecţie ne spunea : „Amicus Plato, sed magis amica veritas"... [1]
— Prindeam fulgi mari în palme... Dar nu-i vedeam niciodată.

— Săream din vîrful copacilor drept în bulboană...
— Mama era înaltă şi albă ca o coloană de marmură... Mi-a spus cineva...

— „Tu nu eşti un flaut, Horaţio, din care degetele soartei pot scoate orice melodie"...
— Culegeam cărăbuşi rătăciţi ziua pe trotuare aglomerate...

— Ne luam la trîntă, dar ceilalţi erau prea uşori...
— Mi-a fost frică de sîni... N-am avut curajul să-i privesc...

— N-am putut să scriu poezii. Ştiam prea multe...
— Am stat doi ani într-un sanatoriu... Am învăţat să mîngîi...

[1] Mi-e prieten Platon, dar mai prieten mi-e adevărul.

— Am urît o singură dată în viață... Dar de ce vorbesc la trecut ?

— Ich bin sehr jung... ich möchte jedem klange. Der mir vorüberrausch [1].

— Cînd te-am întîlnit am înțeles totul...

— M-am rătăcit într-o lume elementară...

— Toate s-au întîmplat pentru seara aceasta...

— Dacă alți oameni nu trăiesc în clipa asta ? Mi-e frică...

Undeva se opriră. Se întoarseră unul spre celălalt. Cornelia prinse capul lui Lucian în mîini. Îi mîngîie părul cu degetele. I-l apropie încet. Își lipi obrazul de obrazul lui. Îi mîngîie din nou părul. Își lipi celălalt obraz... Îi îndepărtă capul... Voia să-l privească... Îi apropie încet, încet capul... își duse buzele spre buzele lui...

Mergeau amîndoi pe alee. Capul ei se odihnea blînd pe umărul lui.

— Apără-mă, Lucian ! Mi-e frică !...

— Nu !... Lumea se bucură... Nu simți în degete idei ?

— Mi-e frică... Stelele clipesc de frică... Dacă tremură pentru noi ?

Mergeau încet. Mîinile ei erau în mîinile lui. I le simțea mari și puternice. Și le ghemui și mai mult pe ale ei...

— Ești puternic, Lucian Ești bun și ești al meu.

— Tu !...

Cornelia se smulse dintr-o dată de lîngă el. O fulgera amintirea... Oare o va înțelege Lucian ?... Nu, n-o va

[1] Sint foarte tînăr... m-aș dărui oricărui zvon...

putea înțelege... Nu va putea suporta sfîșierea și groaza ei. Și nimeni nu se poate naște a doua oară.

— Nu, Lucian !

— Cornelia ?!

— Sînt nebună, Lucian ! Fiecare floare înflorește o singură dată... Fiecare floare e unică, Lucian... Cînd rupi o floare și te uiți la ea, vezi o floare unică... Toate celelalte sînt la fel, dar cea pe care o ai în mînă este unică... După ce ai cules-o, floarea aceea a murit pentru totdeauna...

— De ce să moară ? Se poate păstra o veșnicie... E a celui care a cules-o.

— Nu ! Nu trebuie ! Lucian, spune că nu ! Spune fără să te gîndești !

— Spun, Cornelia !

— Privește-mă, Lucian ! Privește-mă cu mîinile. Plimbă-ți mîinile pe părul meu, pe obrajii mei, pe buzele mele, pe mîinile mele... Înconjoară-mă cu mîinile, Lucian. Tot ce ai în mîinile tale e al tău. Totul ! Tot ce ai acum ! Tot ce ai acum, Lucian. E tot ce pot să-ți dau.

— Cornelia mea...

— Răspunde fără să te gîndești !... N-am fost niciodată... Poți să-ți închipui că n-am fost niciodată, că m-am născut acum ?

— Pot...

— Nu poți, Lucian. Nu înțelegi...

— Înțeleg, Cornelia...

— Nu, nu poți... Gîndește-te că vezi o buruiană... Pui totuși mîna pe ea... Și dintr-o dată vezi că ai în mînă o floare... Dintr-o dată s-a născut o floare. Nu poți înțelege cum...

— Înțeleg, Cornelia...

— De aceea ești dragul meu... Totuși mi-e frică, Lucian. Mi-e teamă că n-ai culege floarea... De aceea e atît de groaznic... Vreau să mă mîngîi, dragul meu... Uite, părul meu, nimeni nu l-a atins... nici ochii, Lucian... îi închid...

Mergeau amîndoi pe alee, îmbrățișați. Își sprijinea capul pe umărul lui. Îi duse mîinile la piept.

— Mi-a fost întotdeauna frică de sîni... Nu mi i-a văzut nimeni, nu mi i-a atins nici o mînă. Nici eu... M-au înspăimîntat întotdeauna...

— Tu...

— Lucian! Vreau să te sărut! N-am sărutat pe nimeni...

Mergeau îmbrățișați pe alee...

— Draga mea... Cum ai putut fi atît de copilă! Stelele nu clipesc de frică, nu tremură...

— Dar de ce clipesc?

— Știi, Cornelia...

— Să nu-mi spui copilării, Lucian. Și să nu-mi vorbești de spații și de unde...

Se opriră la intrarea parcului.

— Du-te, Lucian!... Du-te... Mă întorc singură...

— Nu, Cornelia...

— Du-te, Lucian. Te rog mult.

Se despărțiră... Cornelia se uită lung după el. El se întoarse și rămase nemișcat.

Cornelia porni. Casele și arborii cîntau în jurul ei. Mergea ușoară. Din cînd în cînd închidea ochii. Își revăzu strada. Și-i venea să alerge, să se închidă în camera ei, să-și strîngă în brațe visurile...

În fața casei îl întîlni pe Nistor.

CAPITOLUL 7

Cornelia Cernat locuia într-un bloc cu patru etaje, ridicat în timpul războiului pe una din străduțele liniștite care coborau spre centrul orașului. Blocul avea portar numai în timpul zilei : un bătrînel surd și șchiop care se aciuase într-o boxă sub acoperiș și pe care locatarii îl acceptau mai degrabă din milă decît de nevoie. La ora 10 noaptea, ușa mare de la intrare se închidea ; așa conveniseră locatarii, pentru a împiedeca intrarea nepoftiților și a se feri de surprize neplăcute. Cine se nimerea să intre în jurul orei 10 în clădire, avea îndatorirea să elibereze siguranța yale și să închidă ușa. Numai în zilele de sărbătoare ușa rămînea deschisă pînă la miezul nopții.

Mihail Nistor pătrunse în bloc, cu aerul unui om degajat, adus de cine știe ce obligații familiale. Zări numele Corneliei pe tabelul locatarilor în dreptul garsonierei cu numărul 8 de la etajul I. Cornelia locuia singură. Urcă scările fără să se grăbească, se opri în fața ușii cu numărul 8 și sună neregulat de cîteva ori... Nu-i răspunse nimeni. Sună iarăși, îndelung, și după o scurtă privire înapoi își lipi urechea de ușă. Ecoul soneriei se stinsese. Nu se auzea nici un zgomot înăuntru. Cornelia nu era acasă. Cu același mers degajat părăsi clădirea, și pentru a nu atrage atenția trecătorilor și locatarilor,

începu să se plimbe, pe distanțe mari, de-a lungul străzii. După un timp, descoperi un loc mai bun de observație : în fața blocului se afla un bufet. Intră în local și norocul îl favoriză. Găsi o masă liberă chiar lîngă fereastră. De acolo putea să vadă pe oricine intra în bloc.

Comandă o sticlă de bere, sorbi cîteva înghițituri dintr-un pahar înalt, apoi scoase din buzunar un ziar cam ros și boțit. Gestul fusese automat, dar cînd văzu ziarul în fața ochilor, același ziar pe care-l împăturise și despăturise de zeci de ori pînă atunci, cu același articol, pe prima pagină, pe care-l buchisise de zeci de ori pînă atunci, simți totuși nevoia să mai citească odată articolul. Marele cotidian din Capitală i-l publicase, pe trei coloane, în pagina întîia. Era același articol, pe care-l știa pe dinafară, dar acolo, în gazeta aceea, care de atîtea ori îl înfricoșase, i se părea mai mare și mai bogat, și de cîte ori îl recitea descoperea alte fraze și idei, care pînă atunci îi scăpaseră. Le buchisea, le recita cu ochii închiși, și satisfacția lui era atît de plină, încît îi umplea tot trupul de scîntei... Articolul era pe prima pagină, și așa cum se obișnuia cu marile personalități, numele lui, *Mihail Nistor*, era trecut imediat sub titlu...

Mai comandă o sticlă de bere, deși *știa* dinainte că nu se va atinge de ea... Era bine să fie acolo, pe masă. O singură sticlă, cu toate că nu băuse nici jumătate din conținutul ei, i se părea că trădează o masă săracă... Nu voia să bea, nu voia să se amețească. Trebuia să fie absolut treaz cînd o va întîlni pe Cornelia, să-i poată spune limpede și fără ezitări : cine este și ce a ajuns de cînd n-a mai văzut-o, și ce drum i se așterne în față. Trebuia s-o trăsnească și s-o spulbere, dintr-o dată, așa cum se întîmplase pe munte. Știa că o cucerise numai datorită hotărîrii și asprimii cu care-o oprise, cu care-o chemase lîngă el, cu care-o îngenunchease. Știa că n-o va putea menține alături decît dacă-i va subjuga iarăși firea, și-i va împietri iarăși gîndurile. Poate că trebuie să fie și mai aspru și mai neclintit... După întîmplarea de pe munte, *ambiția* de a o avea pe Cornelia, de a o frînge, de a o îndoi, cedase locul *dorinței* de a o avea, dorinței de a mai simți fulgerul acela lecuitor, dar în ultimele zile, și mai cu seamă în ultimele ore, altceva

se înșuruba în el și domina gîndurile lui spre Cornelia: *nevoia* de a o avea. Cu Cornelia alături putea pătrunde mult mai lesne într-o lume care continua să-l sperie. Cornelia, aflase în sfîrșit, era fiica profesorului Cernat, un nume care putea să deschidă multe porți și să impresioneze mulți oameni sus-puși. Cu Cornelia alături, cu darul ei de a fermeca oamenii, cu deșteptăciunea ei tulburătoare, cu chipul și cu trupul ei, atît de deosebite, va fi privit cu alți ochi în lume, va privi el lumea cu alți ochi... Avea nevoie de Cornelia, pentru a i se trezi toată puterea care sălășluia în el, avea nevoie de Cornelia, pentru a i se vedea și mai bine, peste tot, adevărata lui putere.

Se uită în jur. Toate mesele erau ocupate. Oameni obișnuiți, tineri și bătrîni, stăteau cîte doi-trei la o masă. Ciocneau pahare cu bere, cu vin, păhărele cu țuică sau rom, fumau, își povesteau glume și amintiri. Rîdeau și ciocneau într-una... Erau oameni mici, covîrșiți. Lîngă masa lui stăteau doi: unul era tînăr, cam de vîrsta lui, cu o șapcă pleoștită pe cap, nebărbierit, cu ochi goi, fără o licărire de voință în ei, celălalt, bătrîn, sau îmbătrînit înainte de vreme, părea și el moale, fleșcăit. Purta o tichie decolorată, fața-i era scofîlcită, și vorbea, vorbea mereu, ca un avocat. Simțindu-se parcă observat, bătrînul ridică glasul și vorbele lui veneau valuri, valuri spre masa lui Nistor:

— Da, domnule, spunea el, să nu crezi cumva că-ți zic așa, ca să mă laud. M-am pus la punct număru unu: haine strîmte, guler înalt, manșete, baston cu capăt argintat, mi-l împrumutase un vecin care-l avea și el moștenire veche, că eu nu duceam nevoie de baston, dar așa era moda, și moda asta vine rar la bărbați, dar cînd vine, gata, îi înhață de la mic la mare... La femei, vezi dumneata, pînă o prind unele, pînă află de veste altele, gata, trece moda și vine alta... de aceea unele femei rămîn mereu cu rochiile din tinerețe... da... Va s'că, unde ajunsei? da! Și m-am dus... Bat la ușă... intru... sărut mîna, zic, *doamnă*, cuvîntul ăsta se folosea rar pe atunci, făcea impresie, mă scuzați, doamnă, dar vreau să vă comunic ceva foarte important. Ceva vital pentru viața mea. Așa i-am zis. Ea, de colo, de, a zgîit ochii la mine, m-a poftit

să șed... Eu, doamnă-n sus, doamnă-n jos și cuvinte tari. Ziceam mereu : scuzați... vital... important... seriozitate... cometă... era foarte la modă cuvîntul ăsta, se vorbea în ziare despre trecerea unei comete și mai ziceam eu... stimă... postbelic... bonjur... rămăsese de la ofițeri francezi... mă rog, ziceam tare. Am zis și mamelon, învățasem cuvîntul în război, ce mai, am făcut-o praf. Și după aceea, mă scol în picioare și-i zic : Eu, doamnă, sînt impiegat a treia, sînt cinstit, îmi ascult superiorii, îmi respect slujba, pînă să ies la pensie o să ajung sigur a-ntîia... Și chiar am ajuns... Om cu situație bună... leafă bună... pensie bună... Ce mai, am dat-o gata... Și cînd, după ce tușesc de cîteva ori, zic : Doamnă, mă scuzați, dar acum în postbelic, cînd omul vrea o situație, un cămin, o familie, să-și clădească o casă pe un mamelon, de... nu poate sta singur... eu vă cer mîna fiicei dumneavoastră. Ea, să leșine. Și o apucă plînsul... Și eu : Scuzați, doamnă, dar eu nu-s o cometă sau un bonjur, eu sînt născut aici, în oraș, eu sînt un om serios, doamnă, și important... Da, domnule ! Și mi-a dat-o. Mi-a făcut trei copii... toți buni, cu slujbe... Și e de treabă, dom'le... Iaca, de cîte ori iau pensioara, c-am ieșit pînă la urmă impiegat a-ntîia la pensie, îmi zice : Du-te, Alecule, și bea și tu ceva, că doar în urma muncii tale sînt banii ăștia în casă... Femeie de treabă, dom'le, iaca închin un pahar întru sănătatea ei... și să mi-o țină domnul, că fără ea, cine știe ? aș fi rămas un pîrlit de-a treia...

Lui Nistor îi venea să scuipe. Ăla nu era om, era zdreanță... *Impiegat a-ntîia* !...

Își aminti de unchiu-său. Îl luase la el cînd avea șapte ani... Venise la oraș să cumpere o curea pentru moară... Cum să nu-și amintească !... Părinții lui erau săraci lipiți pămîntului. Lucrau pe unde apucau, că n-aveau nici pămînt, iar în fabrici erau întotdeauna muncitori de prisos. Niciodată nu se săturau la masă... Unchiul trecuse într-o doară pe la ei. Mizeria lor îl îngrozi. Aproape că-l smulse din bordeiul în care trăiau. „O să-l cresc eu, șoptise unchiul. O să fac om din el". Toți se bucurau... Era voinic unchiu-său. Dintr-o singură lovitură dobora un om la pămînt. Era temut. Toată moșia boierului era pe mîinile lui. El făcea totul. Stăpînul

era bătrîn și bolnav. Abia se mai ținea pe picioare. Dar avea o nevastă tînără, frumoasă și cu mers de nevăstuică, și o fată cu fața albă și cu păr galben, ca grîul copt, tot de șapte ani, ca el... Toată moșia era pe mîinile lui unchiu-său. Îi ținea locul boierului. La toate. Și la nevastă. Dar asta o aflase mai tîrziu, pe la paisprezece ani, după ce terminase școala de șapte clase și-l însoțea pe unchiu-său peste tot. Satul știa de mult. Mergeau cu șareta cînd l-a întrebat pe unchiul său... „Ai făcut ochi, îi răspunsese el, începi să vezi... Da, mă, e-adevărat. Și de ce să nu fie? Ai crescut de ajuns ca să înțelegi... Fără ea n-aș fi fost om. Am prins-o încetul cu încetul... M-am tîrît după ea și am pîndit-o, cum pîndește pisica șoarecele. Ani de zile, mă... Dar cînd i-am sărit în spate, nu mi-a mai scăpat din gheare. Așa am ajuns logofăt... Ea m-a făcut, nu paraliticul ăla... Vezi, mă, ca să izbuteșți în viață îți trebuie două : hotărîre și răbdare. Poți să vrei orice-ți trece prin cap... Și luna de pe cer s-o vezi. Dacă te-ai hotărît o dată și îți faci planul cu răbdare, tot o aduci pînă la urmă... Și știi de ce-ți trebuie răbdare? Ca să nu faci lucruri nechibzuite... Ca să ajungi la limpezime... ca să nu te pripești... Îndrăzneala, pentru noi ăștia de jos, e moartea. Numai cei tari îndrăznesc și ăia-s sus. Ăi de jos, de cîte ori au îndrăznit ceva peste bordeiul lor, au murit. Și morții, mă, pe morți îi rod viermii... Eu mi-am făcut planul să pun mîna pe ea la douăzeci și doi de ani... Știam că femeia te poate și ridica, dar și înmormînta. Să te simtă numai o dată slab, și gata! Sau să te simtă că ieși din locul în care ea te-a închipuit în capul ei. Da, mi-am făcut planul la douăzeci și doi de ani... Și abia după opt ani am înhățat-o. Dacă aș fi îndrăznit atunci, m-ar fi ucis ca pe un cîine. Era tînără, mă, prea tînără și prea frumoasă... Mama ei, am spus, culce-se cu cine-o vrea, că de pe-atunci bărbatu-su era paralitic. Da-n zece-cincisprezece ani o să îmbătrînească și o să se mai slutească. Și eu atunci o să fiu în putere și n-o să-i mai dea boierii tineri tîrcoale și o să se uite altfel în jur... Și-o să găsesc o clipă să dau peste ea ca din întîmplare, cînd se dezbracă, și să fug ca îngrozit... și o să fac în așa fel ca ea să mă vadă că-s puternic și bărbat... Știi ce-am făcut, mă... i-am adus

ibovnica sub fereastra ei. Știam că stă noaptea în întuneric la fereastră — peseinne își aduna amintirile, dar ce nu știam despre ea?... Știam și unde-și pune cămașa noaptea și cum îi place, mă, să se... cu bărbații... Și am făcut-o pe aia să plîngă sub fereastra ei și să mă cheme mereu: „Vino, mă Gheorghe, mă, vino și mă frînge, că nu mai pot..." Așa-i dădusem a înțelege ibovnicei, că numai dacă spune așa, mă mai duc la ea... Dar ea nu știa nimica, proasta... Și pe urmă, odată, cînd am întîlnit-o pe cucoană în livadă, m-am ferit din calea ei, și m-am făcut că tremur și m-am scremut pînă să-mi sparg urechile, ca să mă fac roșu... Și ea m-a chemat — știam c-o să mă cheme, de aceea mă înroșisem — și m-a întrebat ce-i cu mine... Și eu cu ochii în jos... „Lăsați, cuconiță..." Și am început să răsuflu de părea că o să leșin... Ce, putea cineva să spună că fac o necuviință?... „Spune, Gheorghe, ce-i cu tine?" se încăpățînează ea... Și eu, pe ocolite... rușinîndu-mă ca o fată mare, îi dau a înțelege că vrea să se omoare ibovnica. Și ea: „De ce?" Și eu de colo, răspicat: „Dacă nu mai mi-e dragă!" Și ea: „Dar de ce, Gheorghiță?" Și eu unde o privesc în ochi, mă, am fulgerat-o atunci, și zic: „Asta n-o pot spune, cuconiță..." Și fug de lîngă ea, ca lovit de streche, ca să nu mai aibă nici o fărîmă de îndoială... Crezi c-a mai dormit ea în noaptea aceea? Am pîndit-o, mă, și am văzut cum se uită în oglindă, goală... Și-a doua zi m-am spilcuit și m-am îmbrăcat ca un boier, mă, și-am zis că mă duc la tîrg cu ibovnica... Că m-a-ntrebat ce-i cu mine... Și mi-a poruncit să nu plec... Și am ascultat-o. Și mi-a zis să vin seara la ea, că are să-mi spună ceva... Știam... M-am dus... Era îmbrăcată într-un capot lung, aproape desfăcut... Și mi-a cerut să-i trag jos ciorapii. Și eu am zis că nu pot... că nu mai răspund de mine... tot nu voiam să fac cea mai mică prostie, să fiu eu sigur... că i-am mai văzut o dată picioarele goale și de-atunci nu mai dorm. Mi-a poruncit din nou... Crezi tu că i-am mai scos ciorapii?... A gemut toată noaptea... Și de-atunci, din ziua aceea, s-a terminat cu ea... Era în stare să vină la mine, jos, ziua-n amiaza mare, goală, mă, goală-pușcă, dacă aș fi vrut eu. Vezi, mă, Mihăiță, dacă ai răbdare și chibzuiești totul, izbutești, mă, și pe

dracu' îl înlături din cale. Şi-acuma eu îs stăpîn aici... Aştept numai să moară paraliticul, dacă nu l-o omorî ea mai înainte, şi ne cununăm, mă, că nu mai poate fără mine... Pe urmă, pot să-i spun să se omoare pentru mine, şi cred că şi pe asta ar face-o. Cînd am înhăţat-o, gata..."

Impiegat a-ntiia ! răsuflă Nistor dispreţuitor, dar capul începu să-i vîjîie pe neaşteptate şi se lăsă iar pradă amintirilor... Unchiul său nu mai apucase să se cunune cu boieroaica... Plecaseră amîndoi, el şi cucoana la tîrg, cu sania, pentru cumpărături... Şi la întoarcere au dat lupii peste ei... Oamenii spuneau c-au găsit din ea numai pantofii şi zdrenţe din îmbrăcăminte. El stătea cocoţat pe un stîlp de telegraf, în vîrf, legat cu cureaua. N-avea nimic pe cap şi urla mereu : „Mi-au mîncat lupii averea... Mi-au mîncat lupii averea ! Unde-i averea mea ?..." Pentru că fusese atît de sigur pe situaţie şi pe viitor, încît nu strînsese un ban. Sau poate strînsese, dar nimeni nu ştia unde... L-au dus ţăranii la balamuc, dar el nu tăcea o clipă şi urla mereu : „Mi-au mîncat lupii averea !"... Pesemne că-l apucase nebunia cînd văzuse cum lupii o sfîşiau pe boieroaică. Aşa ziceau oamenii... Întîi groaza morţii l-a urcat pe stîlp, apoi văzînd ce-i jos, a înnebunit... Şi-ntr-o noapte, a reuşit să scape de sub pază, a ieşit în grădina balamucului şi s-a urcat în vîrful unui brad. Şi a început să strige : „Lupii ! Lupii ! Averea mea ! Averea mea !" Şi pînă să întindă paznicii păturile, s-a aruncat cu capul în jos şi a nimerit într-un bazin secat, cu fund de ciment...

A rămas singur. Avea şaisprezece ani. I-au îngăduit să locuiască acolo. Dar în casele mari veniseră oameni noi pe lîngă boierul paralitic. Îi aşteptau moartea ca să-i ia averea. Iar fata creştea... Era de aceeaşi vîrstă cu el, şi de cîte ori o vedea, se gîndea că unchiul său o avusese în puterea lui pe mama ei. Parcă simţea un drept asupra ei. Ar fi fost în stare s-o urmărească pas cu pas, şi cînd va fi singură, şi departe, să sară asupra ei... Unchiu-său îi spusese să nu îndrăznească niciodată... dar pe el îl chema nu numai fata aceea, dar lumea ei, lumea celor tari. Unchiu-său intrase în lumea aceea, ajunsese aproape în vîrful ei... cînd a dat peste el nenorocirea... Simţea că trebuie să-i ia locul. Dar unchiu-său avusese dreptate...

îi spusese doar că nu-i trebuie numai hotărîre pentru a război... ci și răbdare... Pe el îl ameţise tinereţea... Și sîngele îi curgea prea repede în vine... Și voia măcar s-o vadă pe aceea pe care și-o plănuise în puterea lui peste douăzeci de ani. Pentru că atunci va fi și ea îmbătrînită... Și se urca noaptea în plop și din plop sărea pe balcon și se uita la ea goală... Pînă au lătrat într-o seară cîinii...

Nistor se uită în jur. În local rămăseseră puţini muşterii. Era ora de închidere. Cornelia nu apăruse. La masa vecină, bătrînul continua să vorbească. Din cînd în cînd îşi arunca privirile asupra lui, apoi îi şuşotea ceva tînărului. Se uită și tînărul către el și dădu din cap. Apoi bătrînul îşi luă inima în dinţi și se apropie de masa lui :

— Scuzaţi, domnule, poate că vi-i urît de unul singur... Noi nu sîntem oameni prea importanţi, nu sîntem din cei cu bonjour, dar poate că n-aţi refuza un pahar cu noi...

Nistor refuză cu o mişcare a capului, fără să scoată un cuvînt.

— Vă rugăm să ne scuzaţi pentru deranj, continuă bătrînul, noi nu sîntem oameni prea importanţi... vedeţi dumneavoastră... dar cine ştie ce necazuri are omul. Unul vrea să fie singur la necaz, altul și-l îneacă în vin cu un prieten, altul se omoară, altul... nevastă-mea, de pildă, rîde și-mi zice : „Lasă, lasă, Alecule, trece, n-o să ţină cît lumea..." Eu ştiu că ea suferă și numai se preface... săraca !... Ce m-o fi aşteptînd acuma... dar, de... o dată pe lună iau și eu pensia... Și mereu, mereu numai acasă ?... O să-i treacă ei necazul...

— Chelner ! strigă Nistor, enervat de discursul moşneagului.

— Scuzaţi ! Pardon ! se retrase bătrînul, ca un cîine jigărit.

Chelnerul se prezentă înaintea lui Nistor.

— Te rog, dă sticla asta neîncepută la masa vecină, spuse el. O treci în socoteala mea.

Chelnerul făcu întocmai, dar bătrînul, care îi auzise vorbele refuză :

— Scuzaţi ! Daţi-o înapoi...

— Plătesc eu ! accentuă Nistor, fără să-și întoarcă privirile spre bătrîn.

— Domnule cu ziare ! se sculă bătrînul cu paharul în mînă. Noi nu sîntem oameni importanţi. Noi am făcut un gest... Noi te-am stimat... Locotenentul nostru ne spunea mereu : Ofiţerii trebuie stimaţi, soldat ! Auzi, soldat ? Ăsta-i lucrul cel mai important pentru un soldat. Auzi, soldat ?... Da, domnule cu ziare, noi nu sîntem importanţi... dar ştim să stimăm... Auzi, soldat ?... Noi n-am cerşit la dumneavoastră... noi v-am chemat, domnule, ca să nu vă fie urît... Sîntem în postbelic şi trebuie să ne iubim, să ne stimăm, domnule... E vital, domnule, e vital !... Dumneata ştii că poate să vină o cometă ? Ea nu te stimează, domnule... Nu te scuză, domnule... Te preface în mamelon cît ai zice bonjur. Auzi, soldat ?... Dă sticla la domnul cu ziare şi-o plătim noi... Nu, nu ! Eu plătesc ! Am luat pensia azi şi nevasta îmi dă voie să beau... Oricît aş bea, mă scuză... Eu plătesc ! Pentru că eu ştiu să stimez... da, domnule cu ziare !... Dumneata n-ai băut... Ca să poţi rîde de mine că m-am îmbătat... Eu plătesc sticla... Dar s-o bei, domnule, s-o bei... Să nu pleci de-aici pînă n-o bei ! Dacă ne stimezi... trebuie s-o bei... Eu am fost impiegat a-ntîia !... Şi nevastă-mea, domnule... impiegat a doua... A-ntîia şi ea, domnule... N-a fost, domnule, n-a fost impiegat... Dar ce-a fost ?... C-a fost ceva mare, domnule... De cîte ori n-am tremurat în faţa ei ?... Dar dumneata ce eşti ?... Cititor de ziare !... Domnule cititor de ziare... Viaţa e un mamelon şi cine nu-l urcă nu-i vital... Să treci asta-n ziar şi să scrii c-am spus-o eu... Să nu cumva s-o faci pe numele dumitale... Eu am spus-o, domnule... Şi pot să-ţi mai spun... Cîte vrei... Dar dumneata le bagi în buzunar. Şi nu ne stimezi... Scuzaţi, domnule chelner... Tac... Uite, tac... Mai vrei ceva ?... Tac... Dă-mi voie numai atît să spun : Viaţa e o cometă fără coadă, dar cu baston... Atît... Gata ! Tac... Tac... Te-am scuzat domnule cititor de ziare... Bonjur !

Nistor părăsi localul înfuriat. Era tîrziu. Trecuse de miezul nopţii... Cornelia încă nu venise. Se uitase tot timpul la uşa blocului. N-o zărise. Intraseră mulţi locatari. Văzuse cum se aprind şi se sting luminile... Blocul dormea. Un bărbat ieşise, încuie uşa şi, după ce se uitase

în dreapta și în stînga, strecurase cheia sub o piatră. Nu se întorsese...

Se plimbă prin fața blocului. Strada era pustie. Cornelia nu venise. Îi trecu prin cap gîndul că poate e la vreo prietenă... Dar dacă e la vreun bărbat?... Simți că-l năpădesc frigurile... Îl cuprinse o spaimă necunoscută. Nimeni n-avea dreptul să se atingă de ea!... Dar nu putea să fie la alt bărbat... Era cu neputință. Luă hotărîrea de a o aștepta pînă în zori, pînă se va întoarce acasă.

Gîndul că ar putea fi cu alt bărbat îl *trezise* pe Nistor. Dar îl trezise dureros, îmbolnăvindu-l. Pieptul îi ardea, îi clocotea. Cornelia însemna mai mult decît femeia pe care o cucerise, femeia care-i va întări și-i va înălța brațul... Acolo pe munte o dorise ca un bărbat care vrea să aibă ceea ce alții nici nu îndrăznesc să viseze. O dorise din ambiție, din mîndrie, din nevoia de a-și încerca puterea și din credința că-și va lecui o durere veche. Nu-l atrăgea ca *femeie*. Nu-l atrăgea nici o femeie. Nici ea. Voia numai s-o îngenunchieze, s-o îndoaie, să posede ceva neobișnuit... Dar în clipa cînd îi trecu prin minte că ar putea fi cu alt bărbat și a altui bărbat, simți o stare nouă, o vîlvătaie, o sufocare, o încremenire. Nu și-o putea închipui a altuia. Trebuia să rămînă numai a lui. Inima îi bătea în piept ca un ciocan înroșit. Îi venea să urle... Răsuflă adînc... Nu putea rezista gîndului că ea va trăi și nu va fi a lui, că el va trăi și ea va fi a altcuiva.

Unde era? De ce nu venea? Se plimba nervos, cu pumnii parcă strînși în cătușe, cu gîndurile învălmășite. Va țipa la ea, o va sili să-i spună unde-a fost, dacă s-a apropiat de ea vreun bărbat, dacă... Dar cu ce drept putea să sară asupra ei?... Dacă se va feri de el, dacă în loc să se apropie de el, va fugi? Dacă va refuza să fie nevasta lui?... N-o mai văzuse de-atunci. Nici ea nu-l văzuse. Oare nu aflase nimic despre el? Tot orașul vorbea, toți oamenii întorceau capul după el, nu se putea să nu fi aflat și ea ceva. O va ruga să-l ajute, îi va făgădui, îi va jura că n-o să se sperie de nimic, că va urca pînă la cele mai mari înălțimi la care poate să ajungă un om, că-i va pune la picioare tot ce-și va dori, că nu-l va interesa niciodată alte femei... Și ea va simți

din vorbele lui, din puterea lui, că tot ce spune se va înfăptui. N-o să-l refuze, imposibil ! Nici o femeie, chiar de-ar exista alta mai presus de ea, nu l-ar putea refuza...

Şi deodată o văzu venind pe Cornelia. Alerga pe trotuar cu părul în vînt. Era ea ! Nu-şi putu opri un tremur. Şi totuşi va trebui să se stăpînească. Se încordă. Era cu spatele spre uşa blocului. Cînd îi auzi paşii aproape, se întoarse brusc.

Cornelia îl zări şi încremeni cu cheia în mînă. Nu reuşi să scoată un sunet. Parcă i se înfipsese o gheară în inimă.

—Bună seara... sau bună dimineaţa, Cornelia. Te-am aşteptat cam mult.

Va să zică o aşteptase ! Speranţa absurdă că poate numai întîmplarea îl adusese la ora aceea în faţa locuinţei ei se destrămă.

— De ce taci ?... Nu te bucuri de loc ?... Eu sînt !

Cornelia făcu un efort să se stăpînească. Voia să pară liniştită.

— De ce m-ai aşteptat ?

— Ca să te văd !... Ca să ne plimbăm, să vorbim... Ai fugit fără să-mi spui o vorbă. Eu nu te-am uitat.

Era crud. Rămăsese acelaşi... Dar de ce să-i fie frică de el ? N-avea nici un drept asupra ei... O jefuise. Ea nu-i dăduse nimic. Nu-i spusese nimic. N-avea de ce să-i fie frică.

— Unde-ai întîrziat atît ?

Întrebarea lui o nelinişti. Cu ce drept îi punea asemenea întrebare. Dar de ce dădea atîta importanţă vorbelor lui ? Era o întrebare ca oricare alta... Dar... atunci de ce-o aşteptase în faţa casei ?...

— M-am plimbat... se pomeni că răspunde fără voia ei.

— Te-ai plimbat ? Credeam, cel puţin, c-o să spui c-ai fost la o colegă...

— Şi de ce ţi se pare ciudat că m-am plimbat ?...

Nistor ar fi vrut să se repeadă la ea. S-o zgîlţîie, s-o silească să-i spună unde a fost şi cu cine a fost... Dar ar fi putut să piardă totul...

— Nu vrei mai bine să intrăm înăuntru ? întrebă el.

Cornelia îl privi, uluită :

— Ce-ai spus ?

— Sau să ne plimbăm puțin. Aici, dacă ne-ar vedea cineva... Mă gîndesc mai degrabă la tine... Ești studentă...

— Sînt obosită... Mîine, adică azi am cursuri dimineața...

— Numai cîteva minute, Cornelia... Aș vrea să-ți spun cîteva lucruri... foarte importante...

Dacă ar vedea-o Lucian cu el ? Plimbîndu-se... Lucian... Foarte importante ! Dar trebuia să se lămurească o dată totul. Porni fără să spună o vorbă. Aștepta cuvintele lui. I se părea că trăiește un coșmar... Dac-ar fi fost un coșmar !...

— Ce faci, Cornelia ?

Totul era real. Îi răspunse cu silă față de ea însăși :

— Trăiesc ! Totuși trăiesc...

— Eu trăiesc greu fără tine !

Încercă să-i ia brațul. Ea se depărtă și nu se mai putu reține :

— Nu mă atinge !

— E prea tîrziu acum !

— Nu !

— Amintește-ți ! Acolo, sus. Am fost primul bărbat !

— Nu-i adevărat !

Nistor o prinse cu forța de braț :

— Ești nebună ?

— Lasă-mă ! Țip !

— Țipă ! De ce n-ai țipat atunci ?

— Ești un tîlhar ! O brută ! Tu nu-nțelegi că un om e om ? Că e stăpînul lui ? Că are inima lui ? Că are sentimentele lui ?

Se oprise. Îi vorbea cu ură.

Nistor îi eliberă brațul :

— Dar tu de ce nu-nțelegi ? Nu vreau să fiu tîlhar. N-am mai putut rezista. Nu. Uite ! Sînt director. Toate ziarele scriu despre mine. Am scris și eu în ziare. Articole mari, pe pagina întîia. Poftim ! Uite ziarele ! Pentru tine le-am păstrat. Voi deveni cineva. Orice. Poate-am

fost tîlhar. Dar dacă nu te-aș fi întîlnit și nu te-aș fi doborît, n-ar fi crescut atîta putere în mine. Am putere... Și diavolul dacă se va pune în calea mea și pe el îl voi înlătura. Îți voi da orice... Am nevoie de tine... Dacă ești lîngă mine, voi învinge orice. Vreau să fii numai a mea...

Vorbea ca un apucat. Cornelia îl asculta înspăimîntată. Își dădea seama că omul din fața ei e nebun în hotărîrea lui. Îi venea să fugă departe în lume, să-l ia pe Lucian cu ea și să scape de forța care exploda lîngă dînsa... Va încerca să-i explice, poate va mai trezi în el o urmă de sentiment, de omenie :

— Ascultă-mă și tu ! Eu te-am ascultat... Liniștește-te și ascultă-mă !... Sîntem oameni... Nu ne putem impune unul altuia sentimente. Nu-l pot obliga pe cineva să mă iubească sau să creadă în mine. Nu-nțelegi că... Uite, nu pot să-ți spun ție, de pildă : Du-te și-l omoară pe omul ăla pentru că...

—Spune-mi ! Spune-mi ! Mă duc !...

Răspunsul brutal și repezit o îngrozi pe Cornelia. Își pierdu orice nădejde de a-l putea convinge... Nu vedea nici o ieșire, nici un punct luminos care să-i arate calea de scăpare... Rosti totuși :

— Omul trebuie să fie bun !...

— Atunci trebuie să fii bună, să mă înțelegi !

— Dar tu de ce nu mă înțelegi ? Eu nu sînt om ?

— Ba da ! Dar eu am nevoie de tine !

— Nevoie poți să ai și de un obiect. De un cuțit, de un pat, de un scaun. Omul nu este un obiect.

— Nu numai nevoie... Nu... Dar nu pot... nu pot să mă împac cu gîndul... că ai putea fi și a altui bărbat !

Cornelia se cutremură. Trebuia să se gîndească, să caute o cale de scăpare :

— Să lăsăm să mai treacă timpul, spuse ea. De ce să ne repezim, bezmetici, în prima gîrlă pe care-o întîlnim în cale ? Poate că sînt altele mai limpezi și mai răcoroase... Să nu disprețuim timpul. Să-l lăsăm să hotărască el.

Cornelia gîndea că, poate, timpul — cîte nu se pot întîmpla într-o singură zi numai ! — va vindeca nebunia

lui Nistor, îi va oferi alte preocupări, poate că alte femei vor apărea în viața lui.

Nistor își aminti parcă o poveață veche.

— Bine ! acceptă el. Dar vreau să știu că nici un alt bărbat...

— Te rog să taci ! îi porunci ea. Acum lasă-mă !

— Bine ! Dar nu ui...

— Taci !...

Fără să-i spună altă vorbă, se îndreptă spre casă.

Nistor nu se mișcă din loc... Văzu o lumină aprinzîndu-se... Camera Corneliei. Rămase încremenit în stradă.

Cornelia se aruncă pe pat. Își ascunse fața în pernă. Era sub impresia întîlnirii cu Nistor. Vorbele lui o urmăreau ca niște cîngi. Numai cu un ceas înainte, alături de Lucian, simțise, pentru prima dată în viață, revărsîndu-i-se în toate fibrele, căldura adîncă, duioasă și pură căreia oamenii îi spun fericire. Plutise deasupra unor valuri de melodie. Fusese într-o lume de armonii și tăceri, îi sunase în urechi clipocitul din Tannhäuser... Plutise spre culmi.

Și deodată spaima... După ce se eliberase, după ce Lucian îi primise poate floarea și va azvîrli, poate, buruiana... după ce îi renăscuse dorința spre Lucian... De ce îl întîlnise pe Nistor ? De ce apăruse în viața ei ? Nu era un om. În el vorbeau instinctele, forța... Se convinsese, în cîteva clipe numai, că un astfel de om ar fi în stare de orice.

Cum va putea să scape ?... Nu vedea nici o cale. Numai timpul... Va trebui să se ferească din calea lui, să-l evite... Se va muta la cămin. Va merge numai în grup, cu prietenele... Nu va ieși niciodată în oraș... Dar Lucian ? Va găsi ce să-i spună lui Lucian. Lucian o va înțelege... îi va spune că vrea să fie singură... Va găsi un pretext. Nu se va mai întîlni cu Lucian ! Nu va mai ieși din cămin... Numai la cursuri. Îi va spune că-l iubește, că este și va fi a lui, că s-a născut pentru el, că este numai al ei. Și Lucian o va înțelege. Va crede orice. O va lăsa în singurătate... Nu va ieși din cămin... Se va înmormînta acolo...

Chiar acum îi va scrie. Îi va da scrisoarea la cursuri şi-i va spune într-un fel, cu mîinile, cu privirile că este al ei, că este a lui.

Cornelia sări din pat şi se aşeză la masă. Abia atunci zări în dreptul uşii un plic. Îl ridică, îl cercetă. N-avea nici o adresă. Era deschis. În interiorul plicului se afla o telegramă. O deschise cu teamă... Citi înspăimîntată: „Vino imediat stop mama foarte grav"... Semna un vecin, un cunoscut comun.

Vestea o năuci. Grav bolnavă. Medicii îi spuseseră încă de la sanatoriu că a treia oară boala va duce la un deznodămînt fatal. Nu se va mai putea face nimic! Telegrama era expediată din ziua trecută... Se gîndi la mersul trenurilor... Mama... mama... Doar era mama ei, prietena ei. Pînă la apariţia lui Lucian îi fusese fiinţa cea mai dragă... Cînd era în braţele lui Lucian se gîndise la bucuria pe care o va simţi cînd îi va vorbi despre dragostea ei... Grav... Grav... Dacă murise?... Avea un tren în zori... Să se liniştească... Dac-ar putea... Trebuie să-i scrie lui Lucian... Poate nu e grav... Oh! Nistor! Unde-i sînt gîndurile? Trebuie să se liniştească... Să scrie... îi va scrie lui Lucian... Poate nu-i grav...

Îşi prinse fruntea în mîini. Parcă începea să se limpezească. Va pleca în zori. Dar mai întîi să-i scrie lui Lucian... Zorii nu pot să întîrzie...

Nistor văzu lumina aprinsă. Nu-şi lua ochii de la fereastră. Ce face ea acum?... Citeşte?... Se dezbracă?.. Îşi dădu seama că tremură. N-o văzuse niciodată goală... Nu-i văzuse umerii, pieptul, braţele... Fusese a lui fără să fie. Fusese ca noaptea... În cele cîteva clipe cît o doborîse, nu simţise decît răzvrătirile ei. Dacă tocmai acum era goală?... Dacă se uita în oglindă, ca fata aceea pentru care-şi distrusese viaţa?...

Tremurul îi încetă brusc. Va merge la ea! Poate să intre. Cheia e acolo, sub piatră...

Găsi cheia sub piatră. Descuie uşa şi puse cheia la loc. Intră. Închise uşa încet, fără zgomot. Urcă treptele, coti pe coridor la stînga şi se opri în faţa camerei Corneliei.

Sună, scurt, de cîteva ori. Auzi paşi... Era ea...

— Cine e ?

— Eu ! Nistor !

Corneliei i se opri inima. Se rezemă de perete ca să nu cadă.

— Eu sînt ! Deschide !

Vorbea pe şoptite.

— Deschide !

— Ce vrei ? izbuti să întrebe Cornelia.

— Deschide ! Altfel scol toată casa !

Cornelia deschise. Poate va găsi o altă cale să-l îmblînzească.

Nistor intră şi tresări surprins cînd o văzu îmbrăcată. Nu-şi lepădase nici pardesiul.

Înaintă spre ea. Ocoli masa pentru a ajunge în faţa ei. Cornelia nu se mişcă. Cînd se apropie de ea şi întinse mîinile s-o prindă îl lovi peste faţă cu toată puterea. Îl mai lovi o dată. Nistor rămase năucit. Nu înţelegea ce se petrece cu el.

— Ieşi afară !

— Ai dat în mine ?

— Dacă te apropii, te sfîşii, te rup cu dinţii... Pleacă !

— Ai dat în mine ?... De ce eşti îmbrăcată ? De ce nu te-ai culcat ?

— Ieşi !

— Ai dat în mine ? O singură femeie poate avea dreptul să dea în mine. De ce nu te-ai culcat ?... Ce poţi să faci ? N-ai curajul să ţipi.

— Te ucid !

Nistor zări pe masă stiloul Corneliei şi blocnotesul...

— Scriai ?

Zări şi telegrama. O desfăcu... o citi... Se sperie... Se retrase înapoi cîţiva paşi, scăpă telegrama din mînă. Se uită la Cornelia... Capul începu să-i vîjîie :

— N-am ştiut... Plec... Voi face cum ai spus tu... Voi aştepta... Dar am nevoie de tine... Nu, nu e numai nevoie. E altceva... Voi aştepta... Dar nu voi rezista mult timp...

— Du-te ! îi spuse cu glas mai liniştit Cornelia.

— Mă duc... Dar nu vei fi niciodată a altuia... Dacă vrei îţi cad în genunchi. Poţi să faci cu mine ce vrei... Plec... Aştept... Voi aştepta... Poţi să mă ucizi dacă vrei...

Se retrăgea spre ușă fără să-și ia privirile de la dînsa :

— Nu m-au interesat niciodată femeile... Am găsit cînd am vrut... Am avut orice femeie am vrut... O oră, nici măcar o oră de plăcere, și gata... Mă scîrbeam... Am avut pe cine-am vrut... Au fugit după mine... Niciodată nu m-am gîndit că o femeie nu poate fi și a altor bărbați... Dar tu... tu... Cornelia... nu știu... e altceva... nu știu... Ce să fac ?...

Vorbea din ușă. Deschise ușa, se retrase încet și, înainte de a dispare cu totul, mai spuse în șoapte care abia se auzeau :

— Vezi... nu știu, Cornelia... Cred că te iubesc...

CAPITOLUL 8

Portarul ziarului îi predă lui Lucian un plic pe care nu scria nimic altceva decît adresa : „Tovarăşului profesor Lucian Severin“ şi menţiunea „Personal“. Băgă plicul în buzunar, fără să se gîndească să-l deschidă imediat. Deşi nu dormise nici o clipă, figura lui radia atîta seninătate şi bucurie că nimeni n-ar fi bănuit noaptea lui albă. Se duse direct la redactorul şef şi intră, fără să mai bată la uşă. Îl găsi vorbind la telefon :

— ...Vă trimitem articolul, înainte de a-l culege... Ora precisă n-aş putea să v-o...

Lucian îi făcu semn cu mîna şi scoase din buzunar cîteva coli de hîrtie.

— O secundă, tovarăşe prim-secretar...

— E gata articolul ! şopti Lucian.

Figura lui Mihail Mironescu se însenină brusc. Reluă convorbirea :

— Dacă sînteţi acolo, vi-l trimitem imediat... Da... S-a scris... Da... Imediat vi-l trimitem...

Se duse spre Lucian :

— Bine că l-ai terminat, Lucian. Nu ştiam cum o s-o scot la...

— Vă rog, tovarăşe Mironescu... Credeţi-mă... Aseară...

— Iar începi ? Ia să lăsăm scuzele şi felicitările... Cum ţi-a ieşit articolul ?

— Citiți-l !

— Înseamnă că-i bun !... Ia să vedem... ce mai avem azi ?... Așa... Lui Gorga să-i dăm două coloane... ba chiar trei coloane pe pagina întîi... Ai note pentru a doua ?

— Avem cinci note mici. Trei recenzii și două prezentări... O coloană...

— Bine !... Un articol al lui Cosmuș... despre expoziția elevilor școlilor tehnice... Vrei să-l vezi tu, Lucian ?... Spune că-i ceva bun, de trei zile lucrează la el... În rest... materialul e cules... Deci numai articolul lui Cosmuș și fondul tău...

Lucian îl lăsă pe Mironescu să-i citească articolul și se îndreptă spre biroul său.

Cosmuș tocmai îl întreba ceva pe Gorga cînd intră Lucian.

— Uite ! Întreabă-l pe Lucian ! spuse Gorga.

Cosmuș nu era prea încîntat de invitația care i se făcuse.

— Hai, mă, ce ți-i rușine ?... insistă Gorga. Zi-i, sau lasă că-l întreb eu... Cosmuș întreabă cum e mai bine să termine, dă-ncoa' hîrtia, mă, așa : „...expoziția arată că educația tineretului nostru devine pe zi ce trece mai rodnică, mai sănătoasă, mai bogată în rezultate. Bravo viitorilor tehnicieni și ingineri !...“ Mă Cosmuș, finalul ăsta l-ai luat din anunțul... din articolul cu expoziția grafică de anul trecut !...

— Dă-ncoa' articolul ! se înfurie Cosmuș. De se esti urisios ? De se esti scrîbos ?

— Ce articol, mă ? Ăsta-i articol ?... „Ieri s-a deschis în sala școlii medii tehnice metalurgice numărul 1 expoziția elevilor din școlile medii tehnice din orașul nostru. Sînt expuse o sumedenie de exponate“... Doamne !... „care arată pregătirea, îndemînarea și seriozitatea viitorilor noștri tehnicieni. Au participat la deschidere...“ Stai că ți-l dau ! Numai să văd cum îl semnezi... Așa ! Da... Ilie Cosmuș ! De ce nu ți-ai pus semnătura sub titlu ? Zău că nu-ți dai seama de valoarea articolului !... Da-n loc de seriozitate pune forța mereu crescîndă... E mai tare, mai frumos...

Lucian se amuză fără voia lui, dar cînd văzu figura lui Cosmuș îl cuprinseră remușcări :

— Gorga ! Să nu rîzi niciodată de ceea ce scriu oamenii dacă fac asta cu sinceritate și pasiune. Fiecare autor pune aceeași pasiune și aceeași credință atunci cînd scrie... Unii sînt însă mai înzestrați, alții mai puțin înzestrați...

— Tu întotdeauna iei apărarea cuiva...

— Nu eu am spus asta, Gorga. Un scriitor...

— Dar chiar toți oamenii trebuie să scrie ?...

— Se, tu crezi că esti mare nu stiu se ? Esti si tu un pusoi... fasă de Lusian... Lusian zic si eu că e sineva, e un scriitor...

— Nisi măcar la lingusit nu te prisepi — îl imită Gorga. Ieri parcă spuneai...

— Se, se spuneam ?... Tu stii se bolnavă e mama ?... Medisii spun c-o să moară... Se-o să mă fac eu ! Azidimineasă iar a lesinat... Săraca ! Săraca ! Si nu-i bătrînă...

— De ce n-o internezi într-un spital ? interveni Lucian. Dacă vrei, îi telefonez profesorului Dinu...

— Lasă, Lusian, mulsumesc...

— Trebuia să rămîi acasă ! Dacă-mi telefonai...

— Trebuia să predau articolul, Lusian.

— Dă-l încoa' și fugi acasă ! Dar imediat ! Cum poți s-o lași singură ? Ai plecat ?

— Tu nu merzi la fabrică, Gorga ?

— Mai am puțină treabă...

— Hai să merzem împreună. Am să-si spun seva foarte important ! Hai !

— Ce, mă ?

— Seva grosszav. Dacă n-o să... Hai mai repede !

Lucian se apucase să citească materialul lui Cosmuș. Cei doi plecară împreună.

Mihail Mironescu îl găsi pe Lucian scriind.

— Lucian ! îl strigă redactorul șef. Te felicit pentru material. E scris cu inimă. Încă o dată...

Lucian se înroși :

— Vă rog, rovarășe Mironescu...

— Lasă modestia, Lucian... Uitasem... Articolul lui Cosmuș cum e ?

— Mai am de lucru la el. Vi-l dau imediat...

— Atunci te las în pace..

După ce plecă Mironescu, Lucian își reluă scrisul... Văzuse expoziția. Își amintea lucrurile gingașe și îndrăznețe care umpleau standurile... Scrise fără să se oprească...

Dactilografa se uită surprinsă la Lucian :

— Alt articol ?

— Nu-i al meu. E al lui Cosmuș...

— E urgent ?

— Articolul ? Da... da ! E foarte urgent ! Scrie-l repede și dă-l imediat tovarășului Mironescu. Dacă-i nevoie de mine, mă găsești la numărul 1732. Am fost chemat acolo. La revedere !

Lucian îl găsi pe Vașani singur. Era îmbrăcat într-un halat cafeniu, gros, și deși proaspăt bărbierit, părul îi rămăsese ciufulit ca după somn.

— Citeam, dragă, citeam. Ce poți să faci altceva ? Femeile-s stupide, cu o singură excepție, filmele-s anoste, fără excepții, sezonul e șubred și trist, conform regulei, iar viața e mizerabilă pentru că nu e viață.

— Mulțumesc de primire.

— Îmi împrospătam senzațiile. Cu jurnalul secret al lui Dostoievski...

— Cu această companie...

— Taci, Lucian ! Să nu spui o prostie. Uneori trebuie să te apăr...

— Ești capabil de asemenea gesturi ? Parcă se împotriveau principiilor tale.

— Iubitule, și cînd lovești, aperi. Aperi pe un altul sau pur și simplu te aperi. Asta m-a învățat dialectica matale. Fiecare gest, naște sau se naște dintr-un contragest. La modul filozofic. Pe asta se bazează toată armonia universală... Dar să nu crezi că te apăr pentru că vrei să mă lovești. Te apăr ca să nu te lovești. Dixi ! Ai citit... ?

— Stai ! Tu niciodată nu lași să ți se răspundă la o teorie. Schimbi subiectul discuției ca un bețiv. Cu singura deosebire că tu o faci conștient și suplu...

— Din ce în ce mai amabil, Lucian. Mersi... De unde știi ce-am vrut să te întreb ? Poate că era vorba despre ceva în legătură cu discuția noastră. Devii brutal, iubitule. Gîndurile-s ca petalele unei flori. Rupi o singură petală : floarea rămîne știrbă și urîtă. Un gînd întrerupt poate declanșa o dramă, o tragedie... Gîndește-te la un orator, la un Cicero, vorbind mulțimii despre alegerea consulilor. În timpul argumentației cineva îl întrerupe. Pierde șirul gîndurilor, îi scade forța retorică, alegătorii nu sînt convinși, aleg pe altcineva, care, de fapt, e un dictator sîngeros... și așa mai departe. Pentru că din gînduri s-a rupt o petală... Mersi.

— Iar dacă oratorul n-ar fi fost întrerupt, ar fi fost ales consulul cel bun, și atunci canditatul învins ar fi organizat o răscoală, ar fi pus mîna pe putere, ar fi pornit represaliii... Sau : în fața amenințării rivalului, consulul cel bun și-ar fi adunat alegătorii, deci război fratricid, vărsare de sînge... și concluzia : orice am fi discutat, tu ai fi tras lucrurile spre aceeași concluzie, adică spre cea pe care o vrei tu în momentul dat. Oare n-am putea fi și serioși ?

— Niciodată n-am fost neserios, Lucian.

— Nici acum ?

— Te iert. Pentru că totuși seriozitatea aparține bătrînilor și semidocților. La primii e naturală, la ceilalți e căutată. Primii ca să fugă de lume, ceilalți ca să intre în lume.

— Un prieten de pahar, semidoct, sentimental și căutător de victime, mi-a spus într-o seară un mare adevăr : „M-am săturat de vorbe !“

— Lucian ! Dacă nu ești enigmatic, începi să fii serios de categoria a doua, pentru că injurios n-ai fost niciodată.

— De ce ? Omul s-a apucat de scris și a ajuns la modă.

— Mersi ! Ai și scos morala, mereu aceeași : scrie ! Orice-aș spune, imediat ajungi aici. Chiar dacă aș vorbi despre o broască țestoasă... Ți-am spus de atîtea ori : Nu vreau să scriu ! Prefer să mă autointerzic. De ce să fac asta după ce-am scris, ca Rimbaud sau Kafka ? Prefer să fiu mai cinstit și s-o fac înainte.

— Uneori sînt uimit, Dan. Arunci un pumn de monede strălucitoare, și cînd mă uit mai bine, jumătate din ele sînt false.

— Mai clar, iubitule ! Dacă eu spun prea multe vorbe într-o idee, tu spui prea multe idei într-o vorbă. Nu știu care dintre noi este mai inaccesibil ?

— Iar fugi ! Fugi fără să vrei. Fiecare vorbă îți naște o idee, fiecare idee te obligă la o demonstrație, fiecare demonstrație îți creează iluzia unui sistem, și astfel devii cel mai bogat colecționar de sisteme filozofice.

— Mi se pare că tu fugi...

— Dragul meu, cu o broască țestoasă trebuie să te porți ca o broască țestoasă, dacă vrei să te înțelegi cu ea. Pur și simplu mă obligi să te urmez.

— N-am știut că am o asemenea putere asupra ta. Amintește-ți de drama lui Tiberiu. S-ar putea să fiu un Sejan...

— Știi ceva, Dan ? De vorbe m-am săturat !

— Vrei să mă apuc de scris și să ajung la modă. Ți-am spus : Prefer autointerdicția inițială, cea mai sinceră.

— Îți datoram un răspuns cu monedele. Știi că Rimbaud și-a refăcut poeziile din memorie, în vremea cînd era contrabandist, iar Kafka, după momentul de dezechilibru...

— Oprește-te, Lucian ! Nu mi-am închipuit că poți fi atît de pedant. Salut informația, dar regret declararea ei. De fapt, deziluzia e deznodămîntul fiecărei legături. Asta îmi aparține !

— Dacă tu ai scrie o carte, ar fi foarte greu să se deosebească, la prima vedere, ce e al tău și ce e al altuia...

— Ești nedrept, Lucian. Cu toți se întîmplă la fel. Și cu tine, și cu oricine. Noi sîntem niște simpli culegători și compilatori. Scriem într-o limbă dată de-a gata, folosim expresii de pe tavă... Au exact aceeași valoare ca ideile... Crezi tu că un aforism care-mi iese pe gură, fără să fie al meu, este un furt mai mic, dacă vrei să-l numești furt, putem să-i zicem „pomană", decît o expresie de-a ta, sau de-a altuia, ca, de exemplu : „își luă inima în dinți", sau : „cuțitul îi ajunsese pînă la os", sau : „Doamne, cît de mult te iubesc", adresată nu lui Dum-

nezeu, ci unei crăițe cu gene artificiale, sau : „Era un ger de crăpau pietrele, dar el, înalt ca un brad, cu cușma pe-o ureche", sau ce vrei tu... Sîntem niște pomanagii, Lucian, și-ncă niște pomanagii ingrați, care nici nu mulțumim. Am luat totul de la alții și dacă mergem pe scară în jos, ajungem pînă la acei care și-l au astăzi drept corespondent pe Cosmuș. Nu poți ști niciodată unde sfîrșesc alții și unde începi tu...

— În sfîrșit ai spus și tu un adevăr : Știința, cultura, civilizația e rezultatul unei acumulări. E ca o piramidă în care fiecare a pus la timpul său o piatră, semnîndu-se sau nu pe ea. O piramidă în necontenită creștere. Știu, ți se pare banal ceea ce spun, dar nu fac decît să subliniez ceea ce tu ai demonstrat. Ai lovit singur în teoriile tale individualiste. Fără să vrei, te-ai comportat ca un savant. Pentru că numai savantul care și-a creat sistemul este în stare să și-l anihileze și să demonstreze contrariul. Ceilalți rup din el țăndări, pe ici, pe colo... Einstein într-o perioadă a vieții lui a demonstrat matematic că pentru o ființă care merge cu viteza luminii timpul dispare. Deci călătoria în spațiu a mii de ani lumină devine posibilă pentru om... Formula părea axiomatică. Pentru ca spre sfîrșitul vieții, același Einstein încearcă altă formulă la fel de precisă...

— Știi bine, iubitule, că exemplele pe linie de matematică sînt absurde. În momentul cînd se lucrează cu n necunoscute și n dimensiuni, se poate dovedi matematic și faptul că, în anul 1998, în satul Popești, să spunem, la gospodăria colectivă „Zori vechi", vaca Mărițuța va făta doi viței în luna ianuarie, ziua 15... Nu rîde... Mie Einstein îmi demonstrează că geodezica e o linie curbă și înmormîntează o axiomă a lui Euclid. Eu, Dan Vașani, pot foarte simplu să-i explic că nu există geodezică, pentru că nu există puncte, și-l înmormîntez și pe Einstein, și pe Euclid. Și fac asta fără formule, cu simpla acceptare a vitezelor spațiale. Să spunem, geodezica de la noi la un punct dintr-o altă galaxie e curbă. Dar dacă în acest timp universul nostru, calea lactee și sistemul din care face parte calea lactee se mișcă într-un sens contrar, cu o viteză atît de mare, încît o depășește pe cea a luminii ? Mai putem vorbi de puncte între pămînt

și acea galaxie ? Ajung la un moment dat la un punct în univers, măcar imaginar, dincolo de galaxiile vizibile, cu care să-mi argumentez teoria mea raportată la spațiul cosmic. Pentru că și Einstein tot la spațiul cosmic și-o raportează... De ce să fie numai Einstein genial ? La spații imense poți să-ți permiți orice. Nenorocirea e cu spațiile mici... Aici teoria lui Einstein cu geodezica poate fi fatală... Orice matematician poate fi convins de ea, dar dacă ar pune-o în aplicare, s-ar pomeni sau călcat de tramvai, sau căzînd de la balcon, sau în cel mai bun caz scobindu-se în nas cu degetul încovrigat, ca să ajungă mai repede...

— Nici nu mai încerc să te opresc ! Mă distrez de minune...

— Pe seama inteligenței mele ! Mersi ! Parcă voiai să mă convingi să scriu...

— Mi se pare că te-ai oferit singur... Un articol despre roman.

— Despre roman ? M-am convins iremediabil, Lucian. Romanul e o aberație... E o îngrămădire de *n* necunoscute și *n* dimensiuni, fără a constitui măcar o problemă. Pentru că sîntem în domeniul matematicii... Romanul !... Tu nu înțelegi că existența artei o determină canoanele. Asta o deosebește de altceva. Vorbesc de arta scrisă, de literatură. Crezi că anticii nu puteau crea romanul ? Dar li s-a părut probabil ceva neserios, ceva pueril. Îl crease Homer și Virgiliu, dar l-au transformat în artă cu ajutorul versului. Și-au pus canoane. Dactili și hexametri și endecasilabi. Alții au făcut poezie, alții au făcut teatru. Romanul modern nu e o artă, Lucian. Asta într-adevăr se poate scrie fără talent. Orice om ar putea să scrie zece romane în viață, dacă ar avea lîngă el o stenografă sau un magnetofon. Chiar și Cosmuș. E de ajuns să povestească întîmplări din viața lui, din viața altora sau auzite. Ba unii mai idioți, care se exprimă mai greu și mai confuz și mai monoton, ar ajunge mari romancieri moderni. E de ajuns să se bîlbîie acolo : „Și mergea, și mergea, și mergea, și se tîra, și se tîra, și se tîra, și se tîra," și încă de vreo zece-douăzeci de ori așa, ca să sară în sus vreo cîțiva indivizi și să înceapă să găsească fiecărei repetiții un alt sens, demonstrînd pînă la urmă că 10 (se

tîra) ori 10 (mergea) este egal cu un univers care cuprinde senzațiile particulare ale unui anumit tip... Dar întrucît lipsește magnetofonul și stenografa și întrucît mai există și o sfîntă rușine în om, avem cîteva miliarde de romane mai puțin. Deși, pînă la urmă, tot aici vom ajunge, și în sfîrșit, fiecare avîndu-și romanele proprii, va dispare și acest gen, așa cum se întîmplă cu toate lucrurile inutile.

— Iar cazi pradă retorismului de moment ! De ce nu te gîndești la sutele de romane, începînd cu Don Quijote...

— Nu trebuie să continui... Știu ce vrei să spui. Cu Don Quijote și cu celelalte opere pe care voiai să le enumeri e altă poveste. Intră în altă categorie...

— Uite, Dan ! Absurdul tău e foarte volubil și colorat, dar e absurd.

— Iar aberațiile tale, pe cît sînt de definitive, pe atît sînt de ridicole. Ce vrei să susții tu ?... Romanul modern ?... E o chestiune de răbdare și de nerușinare. Reține chiar acest cuvînt, te rog : o chestiune. Marele roman. Pentru că ăla care l-a scris a avut răbdare șase luni aplecat deasupra mesei și marea nerușinare de a mîzgăli hîrtie. Și era albă, mă, era o toga candida poate pentru o poezie sau pentru un lucru și mai bun... Stă la masă și scrie fără un pic de rușine : „... Camera e mobilată în stil florentin. Biroul își revarsă strălucirea spre picioarele curbate, subțiri și...", încă vreo zece rînduri și biroul e descris, pe urmă încă douăzeci de rînduri pentru bibliotecă și aici pot încăpea și o sută de rînduri, dacă se vorbește și cîte ceva despre cărți, pe urmă jumătate de pagină pentru scaun, patru-cinci pagini pentru vitrină. Și dacă începi să descrii și covoarele cu țesăturile și originea lor !... Spune, asta-i artă ?... Nu-i mai cinstit să pui un asterisc în dreptul camerei și să-i indici cititorului : „Vezi pagina cutare din volumul Mobile, Propyläen, ediția cutare ?..." Stai că n-am terminat... Urmează descrierea personajelor : „Figură încruntată cu riduri ciudate". Atît de ciudate, încît le descrie pe fiecare în parte... Pe urmă îmbrăcămintea personajelor, cu buzunare, nasturi și cele „cîteva pete de-abia vizibile", pe urmă iar camere, iar personaje cu îmbrăcămintea lor, că dacă-s goale sînt descrise pe trei-patru pagini, nu scapi ușor. Și... stai să-ți fac un calcul : 50 de pagini de camere,

50 de pagini de personaje, 150 de pagini în care ajungi de la o cameră la alta și de la un personaj la altul, vreo 10—20 de pagini de înjurături, avem 270 ; bineînțeles 100 de pagini în care se dă bună-ziua sub diferite forme și se întreabă „ce mai faci“ tot sub diferite forme, și se răspunde : „bine, rău sau potrivit“ tot sub diferite forme, deci 370. La care se mai adaugă și numele care se repetă, dacă le-am pune unele lîngă altele, pe vreo 25—26 de pagini, poate 30. Deci 400. Diferența o constituie paginile cu semne de punctuație, sau cu citate. Plusul peste 400, spațiile dintre capitole... N-ar fi mai sănătos să se selecționeze totul în aceste categorii de la bun început ? De pildă : mobilier = 40 de camere. Și începe enumerarea : Camera 1 — stil rococo. Camera 2 — florentin plus 2 scaune vechi, fără stil, amintire de la bunica... Și așa mai departe. Să vezi cum s-ar concentra în 20 pagini tot romanul și-ar deveni un fel de „ce s-ar fi putut întîmpla dacă autorul X ar fi avut mai puțină răbdare și mai multă rușine“...

— Stai, Dan ! Oprește-te ! Avem fiecare același drept la timp cum avem la aer...

— Nu-i adevărat, Lucian ! Timpul psihologic...

— Iar începi ? Și după Bergson, Heidegger, și pe urmă... Stai puțin... Ar fi caraghios să mă apuc să-ți fac o teorie a romanului...

— Ar fi interesant pentru că nimeni n-a reușit pînă acum s-o facă afară de mine adineauri...

— Să încerc să-ți demonstrez altceva ar însemna să mă bat cu morile de vînt. Ești sub influența unor capricii de moment...

— Vezi, Lucian, chiar acum ai folosit o expresie, împrumutată, inconștient, de la Cervantes. Fără Don Quijote...

— Care e un roman, Dan, nu uita...

— Ți-am mai spus, Lucian, nu mai insista...

— Dan, martor mi-e Dumnezeu că nu mai pot...

— Expresia asta a fost folosită pentru prima dată de apostolul Pavel în...

— Hai să facem o convenție : fiecare să aibă dreptul să termine ceea ce are de spus.

— O să regreți !

— Cu orice risc. Numai să mă lași să-mi termin ideea...
— Crezi că ideile sînt independente și indivizibile ?
— Of, Dan ! Zău că ești ca o muscă...
— Ceea ce înseamnă că te bat gînduri criminale !
— Tot te va ucide cineva pînă la urmă.
— Voi muri ca un erou, Lucian ! Sugrumîndu-mi opera pe care aș fi putut-o scrie și lăsîndu-mă, la rîndul meu, linșat de furia cuvintelor scrise de alții. Nici Francesco d'Assisi...
— Spune o dată : scrii sau nu !
— Dacă-mi dai voie să-mi dezvolt teoria...
— Dan ! Ți-am ascultat însăilarea de vorbe și ideî. Ca să fiu sincer, discursurile tale sînt atrăgătoare, sînt ca șiragurile de la gîtul sălbaticilor : fiecare fragment, alt material, altă culoare, altă dimensiune. Fac o impresie ciudată prin diversitatea și prin aparenta lor unitate. Fragmentele sînt felurite ca substanță, formă, culoare... dar un fragil fir de ață le transformă în unitate și linie. Poate chiar în armonie aparentă. Cînd vrei să demonstrezi însă...
— Quod erat...
— ...ai datoria să fii cîtuși de puțin obiectiv. Să te scuturi de vorbele, tangentele și de tot ceea ce apare *ex machina*...
— N-ai dreptate, iubitule ! Numai cînd îți lași ideile în deplină libertate poți să descoperi nu numai ceea ce cauți, dar chiar și altceva, poate mai important. O idee venită pe neașteptate poate să-ți lumineze embrionul unui întreg sistem...
— Va fi un sistem artificial, născocit nu real...
— Să lăsăm filozofia, Lucian. E știința speculațiilor. Îți dau un exemplu din fizică. Roentgen a descoperit razele X căutînd altceva. Dacă s-ar fi luat după teoria ta, ar fi trebuit să închidă ochii la fenomenul apărut cu totul întîmplător. De fapt, lumea ar trebui să-ți mulțumească, sau poate lui taică-tău...
— Și acum ce vrei să fac ?... Să rîd ? Să-ți răspund că razele X au existat independent de Roentgen ? Să revin la discursurile tale, la teoria autointerdicției inițiale ?... Oare tu crezi măcar o iotă din ceea ce spui ?... Uneori mi te imaginez ca pe un om care încearcă să dis-

trugă un edificiu, deoarece simte că nu are puterea să facă măcar o copie, o imitație a acelui edificiu... Oare nu din această impotență iese răzvrătirea ta?... Stai! Vreau să fac o demarcație! Un olog care vede o cursă de o sută de metri plat și urlă de ciudă, poate că merită compătimire. Un om sănătos n-are însă dreptul să se comporte astfel. De aceea prefer să cred că ești un olog, adică un infirm, Dan, un infirm de categorie minoră, care pentru a-și scuza infirmitatea, îi proclamă grav bolnavi pe semenii lui sănătoși...

— Devii absurd, Lucian. Absurd și sentențios. Începi să mă enervezi. Cu ce drept tragi asemenea concluzii?... Comiți o incorectitudine. Inventezi... Eu vorbeam despre roman, și tu începi să-mi pregătești referințe...

— Stai, stai, nu te grăbi. Am dreptul, Dan, dacă nu să trag concluzii, cel puțin să caut explicații. Un om care aseamănă pe Cervantes, pe Balzac, pe Dickens, pe Tolstoi, pe Dostoievski, cu nu știu ce impostori — știu că sînt și din aceștia în lumea literară — care-i adună într-o aceeași groapă înfigînd apoi o cruce cu inscripția „farsori", un asemenea om trebuie totuși descifrat.

Vașani se uită mai întîi surprins la Lucian, apoi sări în sus, enervat:

— Asta-i luptă de opinii, de idei! La urma urmei eu n-am vrut să spun decît că marii romancieri își pun canoane, că nu fac roman, ci fac artă. Huxley compune concerte de cameră, Faulkner, postludii tenebroase, Thomas Mann, simfonii neoclasice... Marile spirite au făcut din ceea ce se înțelege prin roman o artă sui generis. Vorbesc de personalități, nu de oile lui Dindenault. A defini în cazul acesta romanul și a demarca sau limita curente, ar însemna o pretenție imbecilă. Nu văd deosebirea între această idee și aceea de a vorbi despre caracteristica unor orașe pe care le vezi noaptea din avion sub forma unor aglomerări de puncte luminoase... Voi scrie un singur roman în viață, cu trei personaje: eu, tu, el, ca o demonstrație sau ca un mesaj despre inutilitatea identității într-o viață în care viciile și calitățile există în raport cu liberul arbitru al fiecăruia și în care destinele se amestecă și se confundă ca fumul de la mai multe țigări într-o cameră. Iar în prefața romanului

voi scrie : „Este inutil ca cititorul să schimbe identitatea personajelor și să se transpună în vreunul din ele, deoarece între toate trei personajele există o interdependență fatală !“ Și va fi, bineînțeles, un roman în care infamiile unuia constituie idealul altuia și destinul celui de-al treilea. Toți vor muri împăcați, în mocirlă, propunîndu-și ca în viața viitoare s-o ia de la capăt. Crezi tu, Lucian, că viața noastră este altceva decît un antrenament al ideii veșnice a infernului ?...

Înainte ca Dan să-și fi terminat discursul, Lucian, ducîndu-și mîna în buzunarul hainei, dădu întîmplător peste un plic. Îl scoase din buzunar și-și aminti că i-l dăduse portarul. Adresa era scrisă cu litere mari de tipar. De la cine putea fi ? Dan își rostea discursul plimbîndu-se agitat prin cameră. Lucian desfăcu plicul, aproape fără zgomot. Curiozitatea însă nu-l lăsă să mai aștepte. Imediat ce-și aruncă ochii asupra scrisorii pe care o găsise în plic, începu să-i bată inima cu putere. Recunoscu dintr-o dată scrisul Corneliei. Era același scris mărunt și ciudat pe care-l întîlnise în lucrările ei. Împături scrisoarea și o băgă o dată cu plicul în buzunar.

— Asta-i viața, dragă Lucian ! conchise Vașani, întorcîndu-și privirile spre el. Asta-i... Dar ce-i cu tine ?... Te-au impresionat atît de mult vorbele mele ?... Parcă nu le luai niciodată în serios ?... Dacă te cuceresc pe tine, înseamnă că nu mai am alt obstacol în lume...

— Nu, nu-i vorba despre ideile tale... Mă gîndeam...

— O mărturisire care mă întristează, Lucian. Prin urmare nu m-ai ascultat.

— Poți să-ți repet imediat spusele...

— Atunci e și mai grav ! Parc-ai evadat dintr-un panopticum. Ce-i cu tine ?

— Nu-i nimic... Cred că mă așteaptă la redacție.

— Lucian ! Observ, de la un timp, niște stări ciudate la tine. Te ascunzi de mine. E nedrept ! Eu îți destăinui pînă și gîndurile cele mai intime, cele mai absurde... Îmi dai senzația unui bărbat gol în societatea unor femei îmbrăcate ca pe timpul Ecaterinei a doua. Ce-i cu neliniștea ta ?

— Nu exagera, Dan. Omul nu poate scăpa niciodată, pe de-a-ntregul, de preocupări, de gînduri...

— Vezi, iubitule ! Ajungi la teoria mea că nu poate exista fericire, sau liniște, sau cum vrei tu să-i zici, absolută. În ziua cînd voi fi ales membru al vreunei academii, supremă fericire !, sînt sigur că-mi vor crăpa două măsele sau voi avea o diaree necurmată... Ca și atunci cînd iubindu-te cu o doamnă foarte distinsă îți dă tîrcoale un muscoi... O singură clipă de liniște nu găsești în viața asta bîntuită de inutilități enervante...

Lui Lucian îi convenea digresiunea, dar n-avea chef s-o alimenteze. Scrisoarea Corneliei îl frigea.

— Trebuie să mă duc, Dan. Iartă-mă, dar mai sînt cîteva treburi de aranjat la ziar.

Minciuna îi împurpură fața. Dan observă și-l amenință prietenește cu degetul :

— Du-te, Lucian. Dar mă obligi ca de acum înainte să mă port altfel. Voiam să-ți destăinui planurile mele în legătură cu superba ta studentă. Dar mai bine să-ți pregătesc o surpriză.

— Îți voi spune altă dată. Da. S-a întîmplat într-adevăr ceva, dar nu e nici locul, nici momentul...

— Aaaa ! În sfîrșit, ai și tu taine. Ard de nerăbdare, Lucian. Să nu mă ții prea multă vreme în așteptare... Am impresia că nu pot să te mai reții, deși n-am ajuns la nici o concluzie în legătură cu articolul...

— Din vina ta, Dan.

— E discutabil. Trebuia să mă zgîlțîi mai brutal și să-mi urli mai tare în ureche.

— Dacă-ți pui asemenea pavăză în față...

— Totuși voi încerca, Lucian, pentru tine...

— Ți-aș cere mai multă obiectivitate și mai...

— Nu-i nevoie să-mi ceri, iubitule. Pentru tine sînt gata să bag și citate în articol. Alese cu grijă, în orice caz.

— Pot să contez pe el ?

— Fără promisiuni solemne, Lucian. Voi încerca, ți-am spus. Voi încerca, pentru că proza modernă mă interesează în mod deosebit. Efortul îmi va folosi. În fața hîrtiei, trebuie să fiu sincer, am un fel de teamă care mă face să-mi cîntăresc cuvintele. Nu știu ce va ieși, dar

— Sînt foarte mulțumit, Dan...

— Să-ți spun drept, nu prea ai aerul. Mai degrabă parcă ai vrea să scapi de un chin... Nu, nu insist. Mi-ai promis o mărturisire completă. Nu-mi place s-o reconstitui din țăndări...

— Îți aștept articolul, Dan. Cît mai repede...

— Iar eu spovedania. Și mai repede.

Lucian citi scrisoarea Corneliei pe stradă. Scrisoarea era scurtă și tristă :

„Tu, dragul meu,

Credeam, după clipele de aseară, că viața se va înduioșa și că nu-mi va pune prea repede în cale încercări atît de grele... Sînt atît de îndurerată acum, cînd îți scriu, încît nu știu dacă voi putea sfîrși scrisoarea... Fără gîndul că ești al meu, fără gîndul că tu exiști, nu cred că aș fi putut suporta... Tu ești singura ființă pe care-o mai am... Pe masă, alături de coala aceasta pe care-ți scriu, se află o telegramă cu cîteva cuvinte... Trebuie să plec, Lucian, imediat, în zori... Nu știu dacă mama va mai avea ochii deschiși, nu știu dacă va mai avea vreme să asculte povestea dragostei mele. Te iau cu mine, dragul meu. Am nevoie de tine... Povestea mea s-a încheiat, Lucian. Ea nu mai poate fi rostită decît de buzele tale... Parcă aș fi pe o întindere nesfîrșită, în spatele meu e o prăpastie, iar în fața mea nemărginirea. În zare te văd pe tine.

C"

Simți că-l cuprinde furia. Cornelia își purta singură durerile, iar el asculta pălăvrăgeala lui Vașani. Și nu era alături de ea să-i spună că e al ei, că suferă la fel ca dînsa, că suferă împreună cu ea. Simțea nevoia să-și plimbe încet degetele pe părul ei, s-o privească și să-i ia mîna și să nu-i spună nimic.

Pașii îl duseră, fără voia lui, spre institut. Poate că nu plecase încă... Dar scrisoarea îi fusese înmînată dimineața, deci Cornelia trecuse pe la redacție. Se duse de-a dreptul la secretariat. Studenții și profesorii erau la cursuri. În afară de secretară, nu mai era nimeni în încăpere. Lucian întrebă brusc :

— Studenta Cernat Cornelia e la cursuri ?

— Nu...

— Mă rugase să-i dau o bibliografie...

— Nu. Nici n-a venit astăzi, răspunse secretara. A lăsat o scrisoare către rectorul institutului și telegrama aceasta.

Lucian luă automat telegrama și o citi. Dar înțelese repede că atitudinea sa poate să pară exagerată. O înapoie secretarei, scuzîndu-se :

— Mulțumesc, dar... I-ați arăta-o rectorului ? Probabil că e pentru dînsul...

— Da... Tovarășa Cernat a plecat pentru cîteva zile... Tovarășul rector încă n-a venit.

— Nu știți cumva : profesorul Cristescu își ține cursul săptămîna aceasta ? Era bolnav...

Întrebarea era inutilă. Vorbise cu șeful catedrei, care-l înștiințase că-și va relua cursurile, expunîndu-și cele două conferințe consecutive.

— Da ! Ne-a comunicat să anunțăm studenții. Credeam că v-a înștiințat și pe dumneavoastră...

— Mulțumesc, spuse Lucian, pregătindu-se de plecare. Bună ziua. Și iertați-mă...

— Bună ziua, tovarășe profesor ! răspunse secretara, uimită de scuzele lui.

Cît timp vorbi la telefon cu primul-secretar al regiunii, Mihail Mironescu se străduí să-și păstreze calmul. Dar imediat ce așeză telefonul în furcă, începu să-și frece mîinile de bucurie. Nu avusese nici o îndoială, dar oricum, e altceva să ți se confirme cu tărie un lucru.

Biță Gorga îl găsi vesel și agitat.

— Merge grozav, tovarășe Mironescu ! Nistor ăsta e o forță. Îi fac portretul pentru Capitală. Să vadă și ăia ce director avem noi... Știți cît s-a realizat pînă am plecat eu ? 50 la sută peste producția obișnuită pe întreaga secție. Pînă la sfîrșitul schimbului fac sută la sută. Vuiește uzina ca un torent... Pssst ! Nu-i așa că-i bun de titlu : „Vuiește uzina ca un torent !“ Gata ! Am găsit titlul ! Cîte coloane îmi dați ?

— Trei ! Pe pagina întîia !

— Ura !... Vă rog să mă iertați...

— Ce să-ți iert ? C-ai strigat ura ? Vrei să strigăm împreună ? Ai citit articolul lui Lucian ?

— Care ? Fondul ? Nu !

— Ia citește-l !

Tocmai atunci intră pe ușă Lucian. Mironescu îl întîmpină plin de bucurie :

— De ce-ai întîrziat ? A telefonat tovarășul Pascu. Ne-a transmis felicitări pentru articolul tău...

Lucian nu reuși să se însenineze. Zîmbetul lui era prea forțat ca să-i scape lui Mironescu.

— Credeam c-o să te bucuri, Lucian. Eu să-ți spun drept, cît sînt de bătrîn...

— Sînt foarte mulțumit, tovarășe Mironescu, răspunse Lucian cu sinceritate.

— Mă gîndeam dacă nu vreți să ne întîlnim deseară la mine. Gorga e în al nouălea cer. Cosmuș a scris un articol foarte bun...

— Cine ? Cosmuș ? sări Gorga. Rasoleala aia ?... Anunțul ăla ?... Mamă, mamă !... Dacă și Cosmuș e gazetar... Atunci eu sînt, ce mai, mă înspăimînt cînd mă gîndesc ce sînt...

Mironescu zîmbi la început :

— E un articol bun, Gorga ! L-a ajutat și Lucian. Dar despre altceva este vorba. Sînteți de acord să ne întîlnim la un pahar de vin ?

— Mai întrebați ? ! răspunse Gorga.

Lucian nu putea să se hotărască. Mironescu îi înregistră ezitarea și pentru a nu-l pune într-o situație delicată, cedă imediat :

— În orice caz, promiteți-mi că ne întîlnim. Astăzi nu știu nici eu dacă pot... Mi se pare că-mi ceruse Crenguța ceva. Da-n orice caz, zilele acestea, sigur. Da, Lucian ?

— Da, tovarășe Mironescu...

— Chiar mă-ntrebase Crenguța de tine. De ziua ei trebuie să vii. Împlinește șaisprezece ani... și parcă nici nu știu cînd a crescut...

— Mulți înainte ! ură Gorga. Sînt primul invitat. Nu uitați...

— Primul e Lucian. Tu vei fi al doilea !... Lucian ! Tu ai cursuri săptămînă asta ?

— Nu !

— Nu crezi că ar fi bine să te odihnești puțin ? Sarcini prea grele la ziar nu avem, materialele culturale de bază sînt predate... Poate-ar fi bine să te duci undeva, pe munte.

Lucian se uită în ochii lui Mironescu și citi în ei blîndețe și dojană părintească...

CAPITOLUL 9

Maistrul Ferenți nu-și mai putea păstra calmul. Primise rapoartele șefilor de linii. Și la vederea cifrelor sări în sus. Alergă spre biroul lui Pîrvan ca un apucat, printre mașini.

— Domnule inginer ! țipă Ferenți, cum pătrunse în birou. Domnule inginer ! Azi cade Răduca !

Pîrvan îl privi cu o răceală de gheață :

— Ce-ai spus domnule Ferenți ?

— Azi cade Răduca ! repetă maistrul cu glas mai potolit. Cade sigur ! Pînă la ora asta Valer și Costinaș l-au întrecut cu o normă.

Vestea îl făcu pe Pîrvan să tresară, dar spre deosebire de Ferenți izbuti să se stăpînească :

— Ești sigur ?

— Poftiți situațiile. Costinaș a realizat 380 la sută, iar Valer 350. Răduca a făcut 250.

Pîrvan luă hîrtiile și le cercetă cu atenție. Se uită apoi încruntat spre maistrul Ferenți :

— Și dumneata te bucuri ?

Întrebarea neprevăzută îl amuți pe Ferenți. Privirile lui păreau atît de năucite, încît Pîrvan lovi cu pumnul în masă pentru a-l aduce la realitate :

— Dumneata te bucuri ?... Dumneata eşti maistru principal ?... Dumneata conduci schimbul ?... De cît timp lucrezi în uzină, domnule Ferenţi ?

Ultima întrebare era pusă cu tonul indiferent cu care se obişnuise maistrul.

— De douăzeci şi şase de ani ! răspunse Ferenţi.

— Foarte curios, domnule Ferenţi ! Poftim hîrtiile !

După ce-i înmînă hîrtiile, fapt uimitor, inginerul Pîrvan părăsi biroul. Lucrul acesta se întîmpla extrem de rar. Trecu mai întîi prin faţa lui Alexandru Severin, făcu apoi un ocol pentru a-l privi cîteva clipe pe Răduca şi se opri în colţul unde lucrau Valer şi Costinaş. Cîteva minute se uită de la unul la altul, fără să scoată un cuvînt. Strungurile amîndurora mergeau într-un ritm îndrăcit. Amîndoi strungarii, tineri, puternici, lucrau cu o siguranţă şi cu o iuţeală uluitoare.

Pîrvan prinse un moment de pauză. Se apropie de Costinaş :

— Domnule Costinaş ! Îţi interzic să exagerezi turaţiile. Scade imediat la jumătate ! Şi dumneata, domnule Valer ! Imediat !

— Noi răspundem de maşini ! ţipă Costinaş peste zgomotul strungului.

— Eu răspund de secţie, domnilor, şi deci şi de dumneavoastră. Imediat să reduceţi turaţiile la jumătate ! Nu sîntem la bîlci !

— Nici la armată ca să primim ordine ! răspunse Costinaş.

— Vă voi da în comisia de disciplină ! se mînie Pîrvan.

— Şi noi pe dumneavoastră, la gazeta de perete, replică Valer.

— Domnilor, vă purtaţi ca nişte...

— Iar dumneavoastră ca un... să nu mai zic ! renunţă Costinaş.

Pîrvan îi părăsi înfuriat. Ieşi din hală.

În locul unde stătuse el, apăru Biţă Gorga :

— I-aţi zis-o !

— Dar ce, crede că-i pe vremea patronilor ?! rîse Costinaş. Auzi, ce ordine ! Să mă ierte Dumnezeu, dar m-am înfuriat. Era să-l fac sabotor ! Noroc că m-am oprit la timp !

— Îi ține parte lui Răduca ! Cum a văzut că-l luăm, gata, asupra noastră... De fapt, de la Ferenți vine toată povestea... Răduca e omul lui Ferenți... Azi sare-n aer recordul !

— Ura ! țipă Gorga. Am găsit titlul : „Azi sare-n aer recordul !“ Și subtitlul : „Doi tineri strungari în luptă cu timpul și cu inginerul șef !“ Grozav !

— Lăsați-l pe inginer ! spuse Valer. E un om foarte drept de altfel. Nu știu ce i-o fi venit astăzi... pesemne, maistrul Ferenți...

— Cum, să-mi stric titlul ? ! N-am auzit cu urechile mele cînd v-a poruncit să lucrați mai slab ? Asta-i comportare de inginer șef al unei secții care dă un urias semnal de întrecere pe întreaga țară ? E... e... e... nu-mi place să întrebuințez cuvinte grele...

— Nu fiți chiar așa..., căută Valer să-l îndulcească. Mai scapă si omul cîte una la necaz.

Cum erau așa mînjiți de ulei, în salopete albastre, nădușite, cu tichii decolorate pe cap, cei doi strungari păreau la prima vedere frați gemeni. Amîndoi erau abia trecuți de treizeci de ani, amîndoi erau aproape întotdeauna veseli și toată uzina îi cunoștea drept cei mai buni prieteni.

— Tovarășe ziarist, știi ce-aș vrea să mai scrii în articol ? Scrie așa : „Valer și Costinaș ar rîde și mai mult dacă s-ar muta în noile blocuri muncitorești, dar nu chiar atît de mult încît să le crape burta sau să uite de normă“. Ia să vedem, scrii ?

— Și dacă scriu ?

— Te invităm la chef de casă nouă... Că nu cred eu să nu adaugi și de la matale ceva cam așa : „Și au dreptate, băieții, că-s căsătoriți și harnici și dorința lor ar trebui luată în considerație la forurile de resort“. Știi matale mai bine...

— Mare pezevenchi mai ești, mă Costinaș !

— Asta să n-o scrii !... Nu de alta, dar nevastă-mea ar putea să creadă cine știe ce ! Nu-i scapă nici un rînd din ziar... Să luăm mîine gazeta ?

— Luați-o !

— Și să știți că la prima demonstrație o să purtăm amîndoi o lozincă : „Trăiască înfrățirea dintre muncitori

și ziariști !“ Cu toate că am pierdut din cauza dumneavoastră pe puțin cinci procente...

— Ia uită-te, domnule ! Dar sînteți, isteți, nevoie mare ! Ar fi păcat să n-aveți casă mai repede ! Ne vedem mîine dimineață. Noroc bun !

Pîrvan ceruse cu atîta insistență să fie primit de director, încît secretara trecu peste consemnul dat și pătrunse în biroul lui Nistor :

— Tovarășul inginer Pîrvan vrea să vorbească neapărat cu dumneavoastră. Spune că e foarte urgent.

În biroul lui Nistor se afla și Bratu, președintele sindicatului. Bătrînul îi dădu a înțelege lui Nistor că nu are nimic împotriva unei întreruperi de scurtă durată.

— Poftește-l, te rog ! îi spuse Nistor secretarei.

Pîrvan intră aproape imediat în birou.

— Vă salut, domnule director. Bună ziua.

Nistor îl privi cercetător, apoi întrebă oficial :

— Cu ce ocazie, tovarășe inginer ? Cred că aveți un motiv foarte serios...

— Foarte serios ! repetă Pîrvan. În secție se comit acte de indisciplină. Am dat dispoziții care nu se respectă. Domnii Valer și Costinaș nu vor să reducă turația strungurilor. Vin la dumneavoastră să vă comunic că nu mai răspund din clipa aceasta pentru dînșii.

— Intervenția dumitale, tovarășe inginer, începu Nistor, mi se pare cam ciudată. Mi s-a telefonat adineauri despre succesele lui Valer și Costinaș. Și tocmai cînd e pe cale să se producă cel mai mare eveniment din istoria uzinei noastre, dumneata vrei să-i oprești !

— Eu răspund de secție, domnule director !

— Răspunzi într-un fel care dă de gîndit, tovarășe inginer Pîrvan. Noi facem o revoluție tehnică și dumneata te opui chiar cu îndîrjire...

— Domnule director ! Ca să faci o revoluție tehnică trebuie să cunoști nu înhămatul cailor, ci tehnica.

— Te rog să-ți măsori cuvintele !

— Le măsor de treizeci de ani.

— În fapt, dumneata vrei să paralizezi întrecerea. Această atitudine se numește sabotaj. Este inadmisibil ca un inginer șef de secție să aibă o asemenea... comportare.

— Am fost obișnuit să lucrez cu tovarăși de-ai dumneavoastră care se pricepeau la tehnică, nu la vorbe. Domnule director, cînd forțezi o mîrțoagă peste puteri, sau moare mîrțoaga, sau se răstoarnă călărețul.

— Voi pune cazul dumitale în discuția conducerii. Și te rog, nu uita că e a doua oară cînd se întîmplă acest lucru.

— Vă rog să chemați secretara și să noteze ce spun ! Din clipa aceasta nu-mi mai iau răspunderea pentru felul cum lucrează domnii Valer și Costinaș și consider că atitudinea dumneavoastră încurajează un act grav de indisciplină.

— Îți permiți prea multe, domnule Pîrvan !

— Atît cît îmi permite răspunderea pe care o am. Nu calc cu un milimetru limita răspunderii mele. Vă rog să notați și aceasta.

— Nici o grijă, domnule inginer. Notez chiar și ceea ce nu îndrăznești să spui. Ceea ce se subînțelege. E cît se poate de limpede.

— Aș prefera să știu și eu !

— Domnule Pîrvan ! Ai prea mult curaj. Te bizui, pesemne, pe relațiile dumitale cu tovarășul ministru Bogdan. Altfel nu pot înțelege... atitudinea de a intimida cei mai buni muncitori... și pe urmă... să vii și la director și să te porți... cum te-ai purtat... Dumneata vrei să distrugi întrecerea ! De ce, domnule inginer ?

— Întîi vreau să vă spun că nu am nici o relație cu domnul ministru Bogdan. Mi-a fost student, atît. În al doilea rînd, nu intimidez muncitorii, ci îi avertizez. În al treilea rînd, nu pot să distrug întrecerea, pentru că nu mă preocupă. Pe mine mă preocupă ca secția să-și îndeplinească planul de producție în mod regulat și fără perturbații... Întrecerea vă aparține dumneavoastră, nu mie...

— Conștient sau inconștient, purtarea dumitale duce la acest rezultat : slăbirea întrecerii. De altfel însuși fap-

tul că ai recunoscut că nu te interesează întrecerea, e un lucru grav !

— N-am semnat, la angajarea mea aici, nici un contract care să-mi incumbe sarcina de a organiza întreceri. Dumneavoastră sînteţi obişnuiţi să-i puneţi pe ingineri să organizeze întreceri, nu să-şi realizeze planurile. Vă place mai mult să auziţi vorba întrecere, decît...

— Nu eşti de părere, domnule Pîrvan, să continuăm discuţia într-o şedinţă specială, cu întreaga conducere a uzinei ?

— Fiţi sigur că nu voi spune altceva. V-am reţinut prea mult. Bună ziua !

— E un burghez, un sabotor ! izbucni Nistor după plecarea lui Pîrvan. Mama lui ! Trebuie demascat fără cruţare...

— Ştiu eu, măi Nistore ! De ce-a venit aşa de ţîfnos aici ? Mie-mi dă de gîndit.

— Pentru că ştie că-l susţine Bogdan. Dar las' că i-o fac eu ! Nu mai poate el s-o întoarcă. Dacă nu-l dau afară din fabrică, să-mi zici cuţu ! Cu tărăboi ! Şi dacă nu se astîmpără, îl bag şi-n puşcărie ! Sabotor ordinar !

— Nu prea eşti în apele tale, Nistor. Ce-i cu tine ?...

— Nu-i nimic. M-a înfuriat burghezul ăsta.

Maistrul Ferenţi se simţea între ciocan şi nicovală şi nu ştia cum să iasă din situaţia în care se afla. Nu înţelegea pe de o parte cauza supărării lui Pîrvan, nu înţelegea de ce inginerul reacţionase cu totul altfel decît se aşteptase el cînd îi adusese la cunoştinţă salturile lui Valer şi Costinaş. Îl respecta enorm pe Pîrvan pentru capacitatea şi siguranţa sa şi nu voia cu nici un chip să-l amărască. Pe de altă parte însă, fabrica duduia. După Valer şi Costinaş, alţi muncitori porniseră pe urmele lui Răduca. Domnica Doroftei se apropia vertiginos de recordul lui Răduca. Zbîrcea Ştefan şi Iorgu Tonciu îşi depăşiseră cele mai bune realizări. Pînă şi Silviu Căciulă dădea impresia că se va căţăra dincolo de norma zilnică. Fabrica duduia şi el se ascunsese în birou, aştep-

tînd sosirea lui Pîrvan cu nerăbdarea unui om bolnav care așteaptă să intre cineva în cameră pentru a-i aprinde lumina.

Inginerul fusese însă prea sever cu el. Niciodată, pînă atunci, Pîrvan nu-i făcuse observații atît de aspre. Întotdeauna își păstra calmul, și dacă-l critica uneori, o făcea pe un ton mai mult binevoitor decît sever. Pîrvan observase de cîteva ori în notele lui de comandă erori care ar fi provocat în secție perturbații grave. Le rectificase însă pe loc, mulțumindu-se doar să-i recomande să fie mai atent, iar atunci cînd lucrurile i se par prea complicate, să-i ceară sprijinul. Niciodată nu-l trăsese la răspundere cu întrebări atît de serioase : „Dumneata ești maistru principal ? Dumneata conduci schimbul ?“ Și acel „dumneata te bucuri“ pe care nu și-l putea explica...

Oamenii muncau în secție cu un elan neobișnuit. Erau veseli și plini de încredere. Ferenți știa că mulți se gîndesc numai la cîștig. Dar asta trecea pe planul doi. Principalul era că se angrenaseră în întrecere cu entuziasm și cu dorința de a nu slăbi ritmul nici un minut. În acest ritm, secția ar putea în cîteva luni de zile să obțină realizările unui an, ar putea să tragă după ea toate secțiile uzinei... I se părea o mișcare de o importanță fără precedent.

Și cu toate acestea, inginerul Pîrvan luase o atitudine opusă ! Ferenți își propuse ca imediat ce se va întoarce inginerul în birou să-i ceară, fără înconjur, explicații.

În locul inginerului Pîrvan apăru însă Iulieș Livede.

— Unde-i tovarășul inginer ? întrebă Iulieș.

— Cred că-i la direcție. A plecat de aproape jumătate de oră. Îl aștept și eu.

— Bine, mă Ferenți, uzina trosnește din încheieturi și tu stai ca un șobolan în văgăună ? Știi tu ce se întîmplă în secție ?

— Dumneata ce crezi ?

— Păi atunci de ce te ascunzi ? Oamenii au nevoie și ei de o vorbă, de un semn cu ochiul. Du-te și vezi cum își mîngîie mașinile... Și ei nu-s din fier, mă !

— Îl așteptam pe domnul inginer.

— Las' că vine el și fără tine... Să-l vezi pe ziaristul ăla cu coamă. Joacă bătuta printre mașini. Nici nu mai scrie.... Țipă că vrea să se facă strungar. Mă mir de ce nu apare și Nistor. Ei, lași bîrlogul ? Du-te pe la Domnica, Ferenți ! De cînd cu iureșul ăsta, s-a făcut parcă mai frumoasă...

— Era ea și înainte...

— Da, dar mi-e frică să nu-i facă prea mulți cu ochiul și să uite de mașini... Ia-o și tu c-o glumă, că-i place să i se spună că-i frumoasă. Eu trec pe la Severin !

Severin părea absent la tot ceea ce se petrece în jur. Îl băteau gînduri străine. Dimineață nu-l întîlnise pe Lucian la locul obișnuit. Lipsa lui Lucian nu-l mai neliniștea. Îl neliniștea altceva. Trecuse prea mult timp de cînd se strecurau unul pe lîngă altul, fără măcar să se privească în ochi. Lucian nu întreprinsese nimic în acest răstimp. Nu-i spusese nici măcar un „bună ziua", nu-i aruncase nici măcar o privire. Ar fi simțit-o imediat. Nu de mult, îl văzuse pe Lucian, seara, întîlnindu-se la intrarea parcului cu o fată. Trecea întîmplător pe acolo și-l văzuse întîlnindu-se. Lucian nu-l zărise. Nici nu avea ochi pentru altceva decît pentru fata care-l aștepta în poarta parcului. Intraseră împreună în parc, fără să-și dea mîna, fără să-și spună o vorbă.

Bătrînul oftă și coborî încet ochii. Strungul scotea ultimele fîșii de pe o piesă. Știa asta după sunetul mașinii. Ridică de jos cîțiva cilindri de oțel și-i aranjă în ordine pe masa strungului. Unul după altul. Apoi se întoarse la gîndurile lui.

Avea impresia că Lucian se depărtase de el, că toate simțămintele sale se revarsă asupra altei ființe. Dacă nu făcuse pînă acum nici un gest, era aproape sigur că Lucian nu-l va face cu atît mai mult de acum înainte... Își pierduse fiul pentru totdeauna ?... Pe Lucian cel mic, cu care mergea împreună prin păduri și-i descoperea cuiburile fiecărei păsări, pe care-l plimba pe umeri pe strada principală a orașului, cu care se bătea cu zăpadă, iarna... Era o înțelegere sfîntă între ei... În ziua primei zăpezi, spre seară, ascunși de privirile oricui, începeau

să se bată cu zăpadă... Stăteau departe unul de altul, și cînd unul ținea, celălalt rămînea nemișcat, într-o atitudine eroică, de teatru... Cine pierdea, cine ținea mai puține lovituri, era obligat să facă omul de zăpadă care nu lipsea în nici o iarnă din curtea lor... Lucian respectase obiceiul și-n anii studenției. Cînd se întorcea iarna, în prima seară se organiza bătaia cu zăpadă... Mai putea încă să-l apuce pe Lucian de mijloc și să-l ridice în sus, pînă deasupra capului... „Ce s-ar fi întîmplat dacă aș fi crescut tot atît de voinic ca tine ? îl întreba mereu Lucian. Nu m-ai fi putut ridica". Și el îi răspundea : „...Ei asta ! Cum să nu te ridic ! Că doar ești copilul meu !"

Și de cîte ori Lucian descoperea ceva în cărți, îl întreba pe tatăl său : „Ce părere ai tu ?" Odată îi spusese că organismul omului se hrănește în ultimă instanță cu căldură. Totul se preface în calorii. Și-i adăugase că dacă oamenii ar avea organismul mai perfecționat, n-ar mai fi nevoie de nutriția obișnuită, ar putea să trăiască hrănindu-se direct din razele solare. Iar el îi vorbise despre păianjenii aceia mari de pe dealuri, care trăiesc în pămînt și care-și cresc puii la soare fără să-i hrănească cu nimic. Observase el asta de pe cînd era copil. „Poate că ăia se hrănesc cu razele soarelui". Și Lucian căutase în cărți, îi sărise de gît și-i spusese că are dreptate...

Și Lucian cel mic, al lui, se îndepărta, se despărțea de el cum se despart de ochi norii aceia îndepărtați cînd se îneacă în albastrul cerului. Lucian nu se apropia de el, cum i se păruse uneori. Lucian se îndepărta... Iar el nu făcea nici o mișcare să-l oprească, îl lăsa să se ducă, și Lucian îi era totuși cel mai apropiat om din lume, era încă în sufletul lui așa cum și-l crescuse în anii copilăriei și prieteniei... Văzuse în copilărie păsări care-și lăsau puii să se joace, să zboare, să se îndepărteze și numai cînd erau prea departe, fugeau după ei... Și Lucian era prea departe... Dar cînd puii creșteau mari și puternici, nimeni nu mai pleca în urma lor... Dar el nu se putea împăca lesne cu un asemenea gînd. Lucian îi fusese furat înainte de vreme... îi fusese smuls cînd prietenia lor ajunsese sfîntă... Știa cine i-l smulsese pe Lucian, știa cum i-l furase, știa cît de nedrept se pe-

trecuse totul, dar crezuse că în deznădejde omul are nevoie de un licăr de fericire... Și preferase să fie înjosit de copilul său decît să stingă licărul acela... Anii însă îl convinseseră că nu deznădejdea sau căutarea fericirii îi smulsese de lîngă el cea mai dragă ființă din lume...

Strungul mergea fără încetare. Severin împingea din timp în timp cîte un cilindru pe masa strungului, pe care niște degete metalice îl apucau și-l fixau automat între păpușa fixă și păpușa mobilă. În jur, muncitorii se agitau nervoși, se opinteau, își calculau mișcările la secundă, sporeau turațiile mașinilor, asudau, icneau, horcăiau pentru a confecționa în opt ore piese pe care el le producea în patru ore.

Iulieș Livede îl găsi pe Severin în obișnuita lui atitudine de nepăsare.

— Ce spui, Alexandre? Nici acum nu te trezești? Clocotește secția, mă, ca un vulcan!

— Mă, Iulieș, prea mare furtună...

— O să rămîi în urmă! Răduca e pe locul trei, tu nici nu cred că ești printre primii zece... Ia arată-le tu acum ce poți! Dacă intri și tu...

— Nu-i bine, Iulieș, nu-i bine...

— Tu mereu cu ale tale. Dar de ce nu-i bine?

— Prea mare furtună!

— Mîine o să fie și mai mare. S-a trezit pînă și Căciulă... Dar unde-i Căciulă?

La mașina lui Căciulă nu se afla nimeni. Strungul mergea în gol. Iulieș se uită prin secție, dar nu-l zări pe strungar.

— Unde-o fi fugit, bre?

Iulieș n-avu inspirația să se uite spre ușa mică a halei. Ar fi observat cum se deschide încet. Ar fi zărit poate și capul lui Căciulă ivindu-se în deschizătură, și ochii acestuia iscodind ce se petrece în secție.

Căciulă se apropia de strung, încheindu-și prohabul. Își încurcase degetele prin găurile nasturilor.

— Mama ei de muiere! înjură printre dinți, dar destul de tare ca să-l audă Iulieș, pe care-l văzuse zgîindu-se spre mașina sa. Un nasture nu coase ca lumea...

— Nu ți-i rușine, mă! îl apostrofă Iulieș. Mai sînt și femei pe-aici. Și chiar de n-ar fi...

Silviu Căciulă se prefăcu rușinat :

— Parcă mai știe omul ce mai zice la necaz...

Iulieș îl lăsă într-ale lui și-și reluă convorbirea cu Severin :

— Nu prea pari mulțumit de furtună, Alexandre. S-au trezit dintr-o dată oamenii...

— Dar tu, cînd e furtună mare, te bucuri ?

— Dacă-i o furtună ca asta, sigur că mă bucur.

Severin dădu din cap a negație :

— Furtuna strică, Iulieș. Nu-i bine, nu-i bine... Mai ales cînd vine fără să te-aștepți...

— Să-ți spun drept, Alexandre, eu am așteptat-o. Am crezut la început că ai s-o stîrnești tu. Dar, să-ți spun drept, nu mi-am închipuit c-o să fie un asemenea orcan. Multe mai pot oamenii... spune și tu ! Să nu te mîndrești cu ei ?

— Știi ce, Iulieș ! N-ai vrea să vii la mine spre seară, la o țuică tare ?... Simina are treburile ei... și eu tot aș fi vrut să mai schimb ceva gînduri cu tine...

— Deseară ?... Ia stai oleacă... Deseară... Da' așa, mai pe-nserat... Pe la șapte-opt...

— Oricînd. Că eu înainte de miezul nopții nu mă culc...

— Vin ! Mai ales dacă-i vorba de țuică !... Uite-l și pe Pîrvan ! Te las, Alexandre.

Iulieș îl văzu pe Pîrvan intrînd în birou și își iuți pașii pe urmele lui. Îl găsi pe inginer plimbîndu-se nervos, cu mîinile la spate. Apariția lui Iulieș nu-l surprinse.

— Te așteptam, domnule Iulieș. Se petrec lucruri foarte grave în secție ! Muncitorii au început să-și facă de cap. Ca la bîlci. Nu mai ascultă nici dispozițiunile...

— Dumneavoastră considerați această descărcare de energie bîlci ? Credeam...

— Nici măcar bîlci. Năvală barbară, domnule Iulieș. E de necrezut...

— Poate greșiți, tovarășe inginer... Confundați năvala barbară cu revoluția tehnică...

Pîrvan se opri din mers. Se uită fix la Iulieș. Era încruntat.

— Sînt foarte mirat de ceea ce spuneți, domnule Iulieș. Asta-i tehnică ?... Domnule Iulieș, toată viața mea

n-am făcut altceva decît să concep mașini și să pregătesc oameni care să le conducă ori să le supravegheze. Mașina nu s-a născut din senin. Ca orice lucru din lumea asta, s-a născut din imitație. Din imitația naturii... Noi, oamenii, nu inventăm la întîmplare. Noi nu facem decît să copiem creațiile naturii... Există în lume o mașină perfectă. Organismul animal. E cea mai perfectă mașină, domnule Iulieș. Tot ce a creat știința este o palidă imitație a acestei mașini, a principiilor acestei mașini. Începînd cu ceasul și terminînd cu avionul. Chiar dacă uneori imitația tehnică depășește pe un anumit plan modelul natural, principiile rămîn aceleași... Organismul animal are limita sa minimă, are limita sa maximă, are uzura și moartea lui. La fel și mașina. Accidentele mecanice nu sînt altceva decît bolile care bîntuie organismul și care au aceleași cauze : lipsa de nutriție, forțarea exagerată, uzura măruntă și altele... Ei bine, ce se întîmplă la noi în secție este un atentat împotriva acestor principii... Domnule Iulieș, viteza maximă a omului este de zece metri pe secundă. Organismul uman superior suportă această viteză pe o distanță de o sută de metri, cel mult două sute de metri... Dacă un om inconștient încearcă să fugă zece mii de metri cu această viteză, după cîteva sute de metri se sufocă și cade. Și la mașini, viteza maximă este o ipoteză sau o realitate de scurtă durată. A menține o mașină la limita maximă, înseamnă a grăbi moartea ei. Și se poate produce o moarte violentă, domnule Iulieș.

Argumentația lui Pîrvan îl neliniștea pe Iulieș. Într-un anumit sens, inginerul avea dreptate. Cuprins de fierberea din uzină, lui Iulieș și multor altora le scăpase acest aspect. Severin îl sesizase și el. I-l spusese lui Iulieș, deși cu alte cuvinte. „Furtuna strică, mai ales cînd vine fără să te aștepți...“ spusese Severin. Iulieș însă nu era întru totul convins.

— Dar Răduca de ce a ajuns la o medie superioară, tovarășe inginer ?

— Răduca e un muncitor serios, domnule Iulieș. Răduca n-a depășit niciodată limita maximă, nici acum, în vîrtejul acesta. Răduca și-a antrenat mașina încetul cu încetul, a rodat-o. Și mai e ceva, domnule Iulieș. Răduca

nu-și scotea puterea sa numai din mașină. Răduca e, înainte de toate, un raționalizator, el își concentrează atenția asupra înlăturării golurilor din munca sa. E cu totul altceva. Mașina lui Răduca va trăi, puteți să notați cele ce vă spun. Ceilalți, însă, se poartă ca niște călăreți beți care forțează caii pînă crapă sub ei... E periculos și pentru cai, și pentru călăreți, domnule Iulieș.

— Vom cerceta, tovarășe inginer. Vom discuta cu direcția...

— Domnule Iulieș, evitați imprudențele! Eu din această clipă, îmi declin orice răspundere. L-am anunțat și pe domnul director, care m-a făcut sabotor, am atras atenția și principalilor făptași, care m-au amenințat cu gazeta de perete... Am ținut special să-ți atrag și dumitale atenția, pentru că dumneata ești muncitor vechi și ai o anumită situație aici, în uzină. Te rog să mă crezi că nu e vorba în ceea ce îți spun de fugă răspundere. Referatul despre această problemă l-am înaintat direcției. Sînt, cum s-ar spune, descărcat. Dar, ia aminte, domnule Iulieș, se pot distruge toate mașinile și se pot întîmpla accidente... A te gîndi că stăpînești mașina într-un asemenea ritm, e o închipuire. Forțele mecanice se vor răzbuna grav, asemenea nebunilor violenți. Ar putea să se producă o catastrofă, domnule Iulieș.

Nistor își recăpătase calmul. Dăduse un telefon la secretariatul institutului și aflase despre plecarea Corneliei și motivul plecării sale. Cînd fusese întrebat cine se interesează, închisese telefonul. Răsuflase liniștit. O perioadă de timp nu trebuia să mai poarte grija Corneliei. Era convins că toate preocupările ei se vor concentra în direcția îngrijirii bolnavei. Avea deci vreme să se dedice în întregime celor ce se întîmplau în uzină.

Rezultatele întrecerii i se telefonau din oră în oră și erau mereu mai răsunătoare. Costinaș se apropia de zece norme, Valer de opt, Zbîrcea îl ajunsese pe Răduca, Tonciu era aproape de recordul acestuia. Răduca și Severin rămăseseră în urmă. Nistor se bucura nespus. Norocul îl favoriza. A doua zi toate gazetele vor scrie despre ceea ce se întîmplă în uzina sa. Fusese deja in-

vitat la o ședință a Comitetului Regional. Ministrul îi trimisese o telegramă de felicitare... Dar mîine, cînd vor fi cunoscute noile veşti... ?

Îl chemase la telefon pe primul-secretar al Comitetului Regional şi-i vorbise despre iureşul din uzină. „Şi să nu credeţi, tovarăşe prim-secretar, că ne vom mulţumi cu atît. Vom face totul ca să menţinem acest iureş", se angajase la sfîrşitul convorbirii. Vorbise la telefon şi cu redactorul şef al ziarului local, anunţîndu-l că pregăteşte un nou articol despre mişcarea din uzină. Era un moment favorabil şi trebuia să folosească toate mijloacele pentru a se face remarcat... Principalul era să menţină însă tensiunea în uzină... să demonstreze că marea iniţiativă avusese loc în lipsa directorului general şi căpătase de la început sprijinul lui total.

De aceea îi ceruse lui Bratu să organizeze, la sfîrşitul schimbului, un miting scurt, pe linie sindicală, în cadrul căruia să se înmîneze drapele simbolice de fruntaşi şi buchete de flori celor mai buni muncitori. Luase hotărîrea să rostească şi el cîteva cuvinte de felicitare, de îmbărbătare şi de aceea considerase că e mai bine să nu se ducă în uzină, ci să aştepte ieşirea muncitorilor cu florile în mînă şi cu discursul pregătit. Îl rugase pe Bratu ca totul să se organizeze în cea mai mare taină, pentru ca surpriza să ţintească în plin.

Mai era jumătate de oră pînă la terminarea schimbului. Bratu telefonase că drapelele şi buchetele de flori erau gata şi că în plus reuşise să adune o parte din fanfara fabricii. La asta nu se gîndise. Fanfara va da un fior şi mai sărbătoresc micii manifestaţii. Se înveselise de-a binelea...

Telefonul ţîrîi scurt. Nistor ridică receptorul. Poarta îl înştiinţa că sosiseră cîţiva tovarăşi din Bucureşti, ziarişti de la radio, cu aparate. Îi spuse portarului să găsească pe cineva care să-i conducă imediat în biroul său.

Iulieş Livede îl găsi frecîndu-şi mîinile de bucurie.

Nistor era surprins nu atît de apariţia lui Iulieş, cît de aerul său preocupat, neliniştit. Bănuia că se petrecuse ceva neplăcut în uzină şi era ultimul lucru pe care l-ar fi dorit. Iulieş se aşeză obosit pe un scaun şi-i repetă

discuția pe care o avusese cu Pîrvan. Îi aminti și de vorbele lui Alexandru Severin.

Nistor pricepu că Iulieș avea încă îndoieli. Nu vorbise cu tonul pe care-l folosea atunci cînd era sigur de ceva. Trebuia deci să profite de aceste îndoieli, deoarece știa că atunci cînd Iulieș va ajunge la o concluzie clară, nu va mai putea trece peste el. Și își făcu un plan ingenios. Nu trebuia să intre în miezul problemei, ci să-l impresioneze pe Iulieș cu pregătirile făcute, cu ecourile stîrnite în întreaga țară, cu interesul pe care-l manifesta regiunea de partid. Și ca și cum n-ar fi auzit cuvintele pe care i le spusese Iulieș, începu să-i vorbească despre toate acestea.

Patima cu care vorbea Nistor și vibrația sinceră din vocea lui îl impresionară pe Iulieș.

— Nu-i vorba de noi, îi spunea Nistor, dar toată țara se uită aici. Ca la război, cînd o victorie poate să dea îndemn ostașilor de pe tot frontul... Uite, au venit de la radio, vor să înregistreze pe bandă de magnetofon ce se petrece în uzină. Deseară se va afla în toată țara... Începe să răsune, tovarășe Iulieș, pasul cadențat al batalioanelor de fier ale proletariatului... Mai bine să-i chemăm pe tovarășii de la radio înăuntru.

Și fără să aștepte răspunsul lui Iulieș, sună secretara și-i ceru să-i introducă înăuntru pe musafirii de la radio...

Pîrvan ieși din birou ca de obicei cu cîteva secunde înainte de a se auzi sunetul sirenei. Făcu automat ocolul secției. Muncitorii opriseră mașinile. Se duceau în grupuri spre vestiar. Inginerul era nervos. Schimbă cîteva cuvinte cu Răduca, apoi îl căută pe Iulieș. Dar nu-l găsi nici în hală, nici în biroul comitetului. Se îndreptă spre ieșire, dar acolo se afla Bratu, care-l rugă să mai aștepte cîteva minute pînă vor veni și ceilalți muncitori. Pîrvan voi să se înapoieze în birou. Auzind însă scandal la vestiar, se îndreptă într-acolo. Apariția sa neobișnuită domoli gălăgia. Un muncitor veni însă în fața lui :

— Mi s-a furat un clește și cheia universală, tovarășe inginer ! i se plînse el.

— Și mie, cu cîteva zile în urmă ! adăugă un altul.

Se alăturară și alți muncitori celor doi reclamanți.

— E cineva care fură aici !

— Și mie mi s-a furat ! țipă Silviu Căciulă. Eu, dacă pun mîna pe hoț, îi sparg capul !

— Să facem percheziție ! Să descuie toată lumea dulapurile !

— Să chemăm miliția !

Tocmai în clipa aceea pătrunse Bratu în vestiar. Vestea furtului îl descumpăni. Căută să-i liniștească pe muncitori, asigurîndu-i că se vor face cercetări și că hoțul va fi prins.

— Dar cine-mi plătește sculele ? țipă din nou Căciulă.

— Cine ni le plătește ? Să vină aici directorul, să ia cunoștință !

— Noi muncim din răsputeri, și alții ne jefuiesc ! La ocnă cu ei !

— Imediat percheziție !

Silviu Căciulă se furișă printre muncitori și ajunse la dulapul lui Severin. Era deschis. Muncitorii erau în jurul lui Bratu. Nimeni nu se uita la el. Scoase din pantaloni o cheie și un clește și le strecură în dulapul lui Severin. Se alătură apoi grupului și începu să țipe mai tare decît toți.

— Să se facă percheziție ! Imediat ! Îi sparg capul hoțului !

Bratu făcea eforturi să potolească furia generală :

— Potoliți-vă, oameni buni ! Vom lua toate măsurile. Dar înțelegeți și voi...

— Măi tovarăși ! răcni Răduca. E vorba de obrazul nostru. Pe hoț îl prindem pînă la urmă... Dar tocmai acum să ne facem de rîs ? Venim mîine, cu jumătate ceas înainte, o să vină și tovarășul Bratu, să-l chemăm și pe director, și pe tovarășul inginer, și o să discutăm situația și cu tovarășul Iulieș.

— Are dreptate Răduca !

— Tu ce spui, Costinaș ?

— Să-l ascultăm pe Răduca !

— Mergem ?

— Mergem ! Mergem !

Își încuiară la repezeală dulapurile și porniră grupuri-grupuri spre ieșire. Erau îngînduraţi, nervoși, neliniștiți. Șușoteau între ei despre rușinea din secție și proferau amenințări crîncene la adresa hoțului.

Primirea neașteptată, cu fanfară, mulțime și flori, îi buimăci. Se uitau unii la alții și nu știau ce se întîmplă. Muncitorii din alte secții și funcționarii le aruncau flori, muzicanții suflau în instrumente de li se făceau ochii cît cepele, se învîrteau printre ei oameni străini. Unul cu o cutie în spate și cu un microfon în mînă căuta să-i tragă de limbă... Bratu scotea ca un scamator drapele mici din haină, iar Nistor era ascuns după niște buchete de flori.

Își amintiră că în ziua aceea făptuiseră niște isprăvi mari, dar încă nu le venea să creadă că din cauza asta li se face o asemenea primire. Unul scrisese cu cretă colorată pe o bucată de carton : „Trăiască cei mai buni muncitori din uzina noastră !“ Va să zică tot despre isprava lor era vorba !

Nistor își scoase capul printre buchetele de flori și anunță rezultatele. Mai adăugă cîteva cuvinte de felicitare și termină solemn cu fraza care încheia articolul său. Înmînă apoi buchete de flori lui Costinaș, lui Valer, lui Zbîrcea, lui Tonciu, lui Răduca și Domnicăi Doroftei. Bratu scotea steaguri și uitîndu-se pe listă le împărțea.

Se pomeni și Alexandru Severin cu un steag. Era mic, roșu și scria pe el : „Fruntaș în întrecere“. Se uită în jur și descoperi undeva aproape un muncitor tăcut și necăjit :

— Mă, Barbule, ia tu steagul ăsta, că eu nici nu-s în întrecere și nici n-am ce face cu el... Ce-i trebuie cucului moț ? Nu-i de ajuns că are ciocîrlanul...

Alexandru Severin nu mai citea demult. Încremenise la masă. Sosise momentul hotărîtor. Va veni Iulieș și va trebui să-i spună totul. Ar fi vrut totuși să mai întîrzie destăinuirea... Se uită la Simina. Stătea pe pat și împletea fără încetare. Simțind privirea lui Alexandru, Simina întoarse capul spre el. El se mulțumi numai s-o

privească fără să-i spună nimic. Își reluă poziția dinainte. Își reluă și ea lucrul.

— Măi, Simina, zise într-un tîrziu Severin, de ce spun oamenii vorbe despre tine ?

Simina se înroși. Continuă să împletească :

— Dă-i încolo de oameni, Alexandre. Tu știi mai bine decît toți.

— Știu eu. Dar de ce-s răi ? Ce-or fi vrînd ? Numai vulpea cînd vrea să scoată bursucul din vizuină se murdărește înăuntru, și bursucul, săracul, nu mai poate răbda putoarea și fuge.

— De, Alexandre ! Or fi vrînd să ne strice casa. Poate că ai și dreptate... De...

Severin o întîlnise pe Simina întîmplător. Apoi îi încrucișase drumul de cîteva ori. Îi plăcea. Era înaltă, voinică. Și nici nu mai era o fetișcană. Era femeia pe care o căutase. De Eleonora nu-l lega nimic. Nici măcar copilul. Lucian era prea mult al lui. Eleonora își petrecea jumătate din lunile anului la țară, între ai ei. Nu venea acasă decît să ia bani. Dar în timpul cît era acasă, vorbele ei de fiecare zi erau aceleași : „Luna asta poate cîștigi mai mult. Dac-ai ști cît mă zbat !" Era și rea. Cînd îl vedea citind sau desenînd schițe, îl zgîndărea fără încetare și țipa ca o smintită : „Ce-ți mai trebuie să citești la vîrsta ta ! Boii tot la jug rămîn ! Nu spui tu asta ?" Severin hotărîse să se despartă de Eleonora de mulți ani. De cînd era Lucian mic. Îl durea însă gîndul că ea ar putea să sufere. Renunță s-o facă. Dar cînd ea începu să-și petreacă cea mai mare parte din vreme la țară, îi renăscu gîndul vechi. Lucian crescuse, era mare, ar fi putut înțelege... Întîmplarea făcu s-o întîlnească pe Simina. Era tocmai femeia pe care și-o închipuise în tinerețea lui ca nevastă... Într-o seară o opri pe stradă și-i spuse, fără măcar să-i dea „bună seara" „Tu să nu te uiți la alt bărbat ! Auzi ?" Simina îl ascultase înmărmurită. Nu mai avusese vreme să-i răspundă. O părăsise la fel de brusc cum o oprise. Și de-atunci nu-i mai încrucișă calea. De-abia tîrziu, peste o lună de zile, îi spuse Eleonorei că vrea să se despartă. Femeia începu să urle și să-și smulgă părul din cap. „Degeaba țipi, îi zise cît se poate de liniștit, știi că eu nu-mi schimb hotărîra

de la o zi la alta". Eleonora știa. Îl întrebă cu ce-o lasă. Îi răspunse că-i va da o parte din ce cîștigă. Îi va lăsa casa și tot ce a cumpărat ea cu banii lui. „Mă lași pe drumuri!" țipă Eleonora. Îi răspunse că-i dă a treia parte din ce cîștigă. Ea îi socoti o sumă fixă. Severin acceptă. Eleonora ceru ca Lucian să rămînă la ea. Să nu i-l ia, că se omoară. Să locuiască la ea, să știe că-i copilul ei, că dacă se duce la dînsul nu-l mai vede niciodată. „Să stea cu mine, să știu că-i copilul meu!" se ruga Eleonora. Îi răspunse că în această privință va hotărî Lucian. „Nu, nu! țipă ea. Tu să nu te amesteci. Să-mi lași copilul! Să știu că stă aici! Poate să se-ntîlnească toată ziua cu tine... dar măcar să știu că-l văd și eu. Altfel mă omor". Severin se înduioșă. Știa că Lucian era numai al lui, că oriunde va sta, tot al lui rămîne... A doua zi după ce divorță, se duse la Simina. Era manichiuristă la o frizerie din centrul orașului. Îi spuse să se îmbrace și să vină cu el. Simina îl ascultă. O întrebă dacă vrea să se mărite cu el. Ea încuviință. După patru săptămîni, se cununară. Simina era fată.

— De ce vorbesc oamenii pe socoteala ta, Simino? repetă Alexandru Severin.

— Știu eu, Alexandre... Poate că ăia care mi-au aținut calea... Odată, patronul s-a repezit la mine în local. Plecase toată lumea. I-am tras una peste ceafă, de-a căzut jos ca un prosop... Au mai încercat și alții... Dar eu te-am așteptat pe tine...

— Eu am așteptat mai mult, Simina!

— O femeie așteaptă mai greu, Alexandre...

Alexandru Severin își pironise ochii în podea. Simina împletea fără să se oprească.

— Ești o făptură tare bună, Simina!

— Și tu, Alexandre...

Nu se uitară unul la altul. Simina lăsă dintr-o dată lucrul din mînă :

— Mi se pare c-a venit Iulieș. Am auzit poarta!

Severin nu se mișcă de la locul lui. Îl aștepta o încercare grea.

Simina îi deschise ușa lui Iulieș :

— Bine-ai venit!

— Prea bine n-am venit eu. Noroc, Alexandre ! Bre, da' liniște-i la tine... Nu zic, și la mine-i liniște. Da-i și singurătate... De, omul în viață trece prin toate...

— Stai jos, Iulieș ! Că timp, slavă Domnului, avem... cît nu ne trebuie. Asta-i !

— Stau ca să mă dezmeticesc... E mare furie împotriva lui Pîrvan. Nu știu cine o fi stîrnit-o. Dar am avut mult de furcă la regiune... Un tinerel s-a rățoit la mine că-i ține partea. Ba a mai scăpat și cîteva cuvinte că vreau să slăbesc întrecerea sau cam așa ceva... M-a prins mînia, Alexandre... „Mă, brebenelule — i-am spus — tu să mai dai cu nasul pe la uger și pe urmă să ridici glasul. Crezi că dac-ai fost o dată, de două ori în uzină, și-atunci ca inspector, gata, le știi pe toate ? Ai trecut prea repede de la lapte la țuică..."

— Fiindcă veni vorba de țuică... Simino ! Ia cinstește-ne tu !

— Da... Tovarășul Pascu rîdea pe sub mustăți și nu-și găsea batista ca să-și sufle nasul... Tu ce crezi. Alexandre, nu cumva ni-i teamă nouă cu întrecerea asta ? Mă, prea s-au avîntat oamenii...

— Nu-i bine, Iulieș... Să-ți spun ție ceva... Cînd eram copilandru, ne luam la întrecere la fugă. Ziceam : „Cine-i mai repede la copacul acela ?" Copacul era la doi kilometri. Și fugeam. Unii țîșneau ca din praștie. Ăia nu mai ajungeau la copac...

— Același lucru mi l-a spus și Pîrvan. Numai că el a făcut o teorie întreagă... Dar ia gîndește-te, Alexandre, mașinile nu-s oameni...

— Sînt și nu-s... Vezi tu... Eu cînd îmi închipui o mașină, mă gîndesc la om, la... felul cum se mișcă el, cum apucă... Dar hai să tragem o dușcă...

— Noroc !

— Noroc !

— Vezi tu, dac-aș putea să construiesc un braț de metal... care să se miște cum se mișcă brațul omenesc... din umăr, de la cot, de la încheietura mîinii, să se poată roti, să se miște și înapoi... să aibă toate mișcările degetelor... gata, mașina ar fi gata !

— Ce tot spui tu ?

— Măi Iulieș ! Eu o să fac o mașină... Dar una care să meargă la uzină și eu să stau acasă... O mașină care să lucreze singură... Dacă izbutesc să-mi închipui și brațul ăsta, gata ! ca șoimul mă înalț.

Pentru prima dată, Iulieș îl auzi pe Severin vorbind cu patimă. Și înțelese că în fața lui se află un om care de zeci de ani ascunde într-însul o mare dorință. Emoția îi opri cuvintele. De-abia reuși să îngîne :

— Alexandre...

— Da, mă Iulieș. Mașina e gata... Strungul ăla la care lucrez... îl fac de nu-l mai cunoști. Planurile le am în cap la milimetru... Știi tu de cînd o construiesc ?... Lucian era un copil pe-atunci... Numai brațul ăsta mă mai ține în loc... Și-n cărțile pe care le am nu-l găsesc...

— Și să nu-mi spui nimic, Alexandre !... Uite, încă nu-mi vine să cred...

— Atunci de ce mă dojenești că nu ți-am spus ?... dacă nici acum nu crezi...

— Bine, mă omule, dar eu nu te cunosc pe tine ? Eu nu știu că tu, dacă scoți o vorbă, o fierbi douăzeci de ani în tine pînă s-o spui ?... N-ai pahare mai mari ?

— Văd că nici pe ăsta nu l-ai golit...

Iulieș dădu paharul de țuică pe gît. Severin ăsta, pe care oricine, văzîndu-l, l-ar fi putut lua drept orice, numai inventator nu, născocea cu capul său niște năzdrăvănii care-i înghețau inima. Nu s-ar fi gîndit niciodată că uriașul ar fi în stare să facă o mașină automată. Despre asemenea mașini, e drept, se vorbea foarte mult în cărți și reviste, dar Severin părea că o gîndise înainte de a fi citit despre ea.

— Să nu te sperii, Iulieș. Eu, mă... un strung de-al nostru sau freza ta, dacă vrei, uite, acum ți-o fac pe hîrtie în toate piesele, la miimi de milimetru, în cît timp vrei tu. Să nu crezi că-s... știu și eu... o coțofană care vrea să cînte mai bine ca mierloiul...

— Știi de ce-aș fi în stare acum, Alexandre ? Mă, aș fi în stare să beau pînă să cad jos. De bucurie. Dar, vezi... mîine trebuie să fiu cu capul limpede... să mă mai sfătuiesc cu Pîrvan, să văd ce are de gînd Nistor, să vedem ce-i cu furturile. Și pe lîngă toate astea, mă mai

apucă uneori și dorul de frează... Poate că tu, cînd mă vezi cum trec grăbit, printre mașini...

— Nu, Iulieș. Mie mi se pare că chiar dacă nu lucrezi la mașină, tu tot lucrezi în producție. Parcă te simt pe la toate mașinile... Și ca să-ți spun drept, eu știu că tu ai putea să stai numai un ceas în fabrică, dac-ai voi... Din pricina asta am simțit nevoia, atunci, să-ți strîng mîna... Eu mă bizui foarte pe tine. De-aceea ți-am și spus... Dacă n-ai fi fost tu...

Iulieș își simți inima bătîndu-i cu putere. Mîine va trebui să afle totată uzina...

— Păi de mîine...

Ghicindu-i parcă spusele, Severin îl întrerupse :

— Nu, Iulieș !... Eu ți-am spus ție... Eu încep s-o fac... Dar numai tu știi... Asta-i sfînt, Iulieș... Sînt lucruri care nu se spun... Eu cînd am pus ochii pe Simina, n-am spus la nimeni... Alții, de... Unii cînd au învățat o literă... urlă că știu tot alfabetul... Eu nu-s din aceia... Poate mai ține luni pîn-o fac. Și dacă n-o reușesc ?... Toată lumea o să se uite la mine !... Păi mai ies eu vreodată în lume ?... E sfînt, Iulieș...

— E sfînt, Alexandre... În privința asta ne-am înțeles... Dar pun și eu o condiție, una singură : cînd mașina o să fie gata, întîi ne uităm noi doi, într-o noapte, cum lucrează și de-abia pe urmă o arătăm celorlalți.

Își dădură mîinile.

Simina le pregătea masa în odaia de alături. Trecură amîndoi acolo și Iulieș nu mai conteni cu laudele la adresa gospodinei.

— Ehei, mă Iulieș, eu cînd am văzut-o prima dată...

Iulieș oftă... Îl duceau și pe el gîndurile în trecut. Dar orice femeie pe care-o vedea nu rezista imaginei Margaretei, așa cum o întîlnise ultima dată...

— Am îmbătrînit, Alexandre... Și sînt singur, măi... Sînt singur cuc... Dacă nu m-aș gîndi la voi, ăștia din jurul meu, nu știu ce-aș face... Asta-i ! Vorba ta...

Înainte de a se despărți, Severin îi spuse lui Iulieș să împrumute de la Pîrvan vreo carte despre mașini automate.

— Pîrvan are, de bună seamă. Am aflat din alte cărți că undeva se găsește și brațul ăsta care nu-mi dă pace.

— Chiar mîine o să-i cer... Noapte bună, Simino ! Noroc mă, Alexandre !

Iulieș porni spre casă, cu mîinile în buzunare, fluierînd, și cu ochii ațintiți spre cer. Parcă se molipsise de la Severin. „Cine-l vede pe stradă, crede că visează, rîse Iulieș. Și el, auzi ! Construiește mașini ! Mașini automate !... La urma urmei nu-nseamnă că tot visează ?...“

Era o noapte cu stele multe. Era tîrziu și pe străzi nu se mai rătăcise nimeni. Iulieș ajunse acasă, dar nu intră înăuntru. Se plimbă încă mult timp pe străzi, ca un tînăr care-și caută visurile... Dar cînd intră în casă, iar puse stăpînire pe el tristețea singurătății...

CAPITOLUL 10

Cornelia sosise chiar în ziua înmormîntării. Așa cum presimțise, nu-și mai văzuse mama. Tot timpul călătoriei cu trenul nu putuse scăpa de gîndul că mama ei nu mai trăiește. Încăperea în care se afla coșciugul era plină de oameni. Cornelia se simțea singură. Cei mai mulți erau oameni necunoscuți sau oameni pe care nu-i văzuse decît întîmplător. Muzicieni din Capitală sau din alte orașe. Rudele Cristinei păreau atît de afectate, încît uitaseră s-o ia în seamă. Cîțiva vecini se strînseră în jurul ei, încercînd s-o consoleze. Ei știau ce însemnase Cristina pentru Cornelia. Rudele uitaseră pînă s-o și cheme la înmormîntare. Unul din vecini expediase telegrama, cînd aflase că nimeni nu se gîndise la dînsa.

Ziua era tristă. Cortegiul trecu pe strada principală spre cimitir. Cornelia se ascunsese în mulțimea anonimă, alături de o bătrînă profesoară de conservator, prietenă din cele mai bune ale pianistei. Ultima dată, Cornelia o ascultase pe Cristina Poiană interpretînd al patrulea concert de pian al lui Beethoven. Fusese un succes uriaș... După terminarea concertului, Cristina o îmbrățișase pe Cornelia și-i spusese plîngînd : „E ultimul meu concert, Cornelia mea. L-am cîntat numai pentru tine și dacă l-aș fi compus eu, pentru tine l-aș fi compus..."

Melodiile îi sunau în urechi. Nu auzea nimic altceva decît concertul, așa cum îl cîntase în seara aceea, pentru ea, Cristina Poiană... Chipul mamei sale era blînd și trist, privirile sale erau întotdeauna îndepărtate și pline de amintiri... O regăsea în motivele concertului, o compunea din sunetele lirice, suave... Cornelia nu-și lăsă mama în groapă. O aduse cu ea acasă, o mîngîie în toate amintirile ei... Rămase singură în camera ei. Se ghemuise într-un fotoliu și-și amintea, cu ochii închiși. Era liniște... Din cînd în cînd răsunau acorduri din concertul lui Beethoven.

Tîrziu, tîrziu, deschise ochii. Era întuneric în cameră. Cineva bătea la ușă. Aprinse lumina și deschise ușa. Era vărul pianistei.

Cornelia nu-l mai recunoștea. În toate întîlnirile lor, bătrînul era vesel și exuberant, curtenitor și atent. În fața ei se afla de astă dată un bătrîn uscățiv, încruntat, iscoditor și nervos. O invită pe Cornelia în apartamentul Cristinei. Nici nu se scuză pentru faptul că nu-i telegrafiase. Nu-i spuse decît să vină jos. Apoi se întoarse și coborî scările, cu mișcări caraghioase de clovn.

Camera Corneliei era izolată de restul apartamentului. Fusese dorința Cristinei Poiană. Voia ca fiica ei să nu simtă nici o clipă senzația dependenței. Îi făcuse cadou camera cînd împlinise treisprezece ani. Și rămăsese ca atunci, cu aceeași mobilă, cu aceleași amintiri, cu aceeași atmosferă tinerească. Cornelia se pieptănă în fața oglinzii care-o privise ani de-a rîndul, își legă părul cu o fundă neagră și părăsi camera cu pași înceți.

Sună la ușa apartamentului mamei sale, de trei ori, așa cum făcea întotdeauna cînd uita cheia. Îi deschise tot vărul Cristinei, avocatul Prisăcaru, care o conduse pe Cornelia în bibliotecă. Înainte de a intra, Cornelia își reținu un tremur. În încăperea aceea nu avea voie să intre decît ea și mama ei. Cristina Poiană o păstra ca pe un templu. Acolo nu se discuta decît în șoaptă, fără ca nimeni să fi impus acest obicei. Acolo fiecare obiect încremenise parcă de veacuri. Acolo, într-un dulap negru, în spatele unei uși de cristal, se aflau comorile pianistei, manuscrise vechi muzicale, colecționate în timpul concertelor ei în străinătate, de o valoare neprețuită,

și o sonată pentru pian a unui compozitor cu renume, scrisă anume pentru Cristina, care nu fusese cîntată în nici o sală de concert. Acolo se afla pianul ei Pleyel, la care se străduise zadarnic ani de zile să învețe să cînte și pe care mama ei îl izolase în lumea lucrurilor mute. Acolo se aflau toate fotografiile și amintirile Cristinei și într-un sertar scrisorile pe care le trimisese mamei sale...

— Intră, domnișoară Cernat, intră te rog! Ești ca o rudă a noastră...

Cuvintele îi sunau străine. Cineva o ruga să intre în locuința ei... În camera în care nimeni în afară de ea n-ar mai fi avut dreptul să intre. Pătrunse în încăpere în vîrful picioarelor. La masa din mijlocul bibliotecii se aflau cîteva persoane. Avocatul Prisăcaru își luă locul în capul mesei și o invită, cu un gest, pe Cornelia, arătîndu-i un scaun la capătul celălalt al mesei.

În dreapta și în stînga lui Prisăcaru se aflau cele două fiice ale lui, Adelaida și Rosemary, apoi o verișoară a Cristinei, profesoara Salcu și în fața ei un bărbat în vîrstă, necunoscut, îmbrăcat tot în haine negre.

Prisăcaru începu să vorbească :

— Deși a trecut puțin timp de la... înhumare... formalitățile ne obligă... ne obligă să luăm cunoștință de ultima voință a defunctei... Vă rugăm, domnule notar...

Notarul tuși convențional și scoase dintr-o servietă un plic :

— Îmi permiteți să citesc testamentul Cristinei Poiană, ilustra noastră...

Cornelia nu auzi mai departe... Zărise pe o etajeră, rezemată de un vas, o fotografie mare. Era o fotografie de la sanatoriul în care stătuse doi ani lîngă mama ei. O tînără, în genunchi, scria ceva pe un bloc mare. Pe un scaun de paie, alături, mama ei, cu privirile pierdute în zare. Mîna mamei se odihnea pe capul tinerei care scria... Își amintea ce scrisese atunci... O scrisoare către un mare compozitor... o scrisoare tristă... așa cum era sonata pe care Cristina i-o cîntase o singură dată, numai ei, într-o zi de toamnă asfințitul soarelui.

Auzi țipete stridente în jur :

— Numai ei ? ! Totul ? Imposibil ! striga Prisăcaru, bătînd cu pumnul în masă.

Cornelia nu înțelegea ce se petrece. Notarul repetă testamentul într-o singură frază :

— Toată averea mobilă și imobilă a defunctei aparține domnișoarei Cernat. Sînteți musafirii domnișoarei Cornelia.

Prisăcaru se sculă și veni spre notar :

— Imposibil ! De necrezut...

— Domnule senator, actul e act.

— Nu era în toate mințile ! se opuse Prisăcaru. Facem contestație... Era nebună.

Notarul tuși de cîteva ori, apoi rosti cu voce fermă :

— Va fi inutil, domnule senator. Inutil. Martorii care semnează, nu știu dacă ați remarcat, sînt profesorii neurologi Dinu și Zîmbreșteanu... Cred că înțelegeți...

Cornelia pricepu, în sfîrșit, ce se întîmplă. Se uită din nou la cei de la masă.

— Domnule notar, vă rog să mă înțelegeți, nu pot suporta să se vorbească astfel despre... mama mea... Poate că există o posibilitate... Pot să renunț în favoarea rudelor ? Nu am nevoie de nimic.

În încăpere se lăsă o tăcere mormîntală. Rudele aveau impresia că asistă la o scenă de teatru...

— Vă rog, domnule notar. Nu vreau să vorbească nimeni urît despre ea... Dați-mi, vă rog, să semnez, acum, imediat...

— Domnișoară Cernat, e de datoria mea să adaug că testamentul este inatacabil. Inatacabil.

— Iertați-mă. Prefer să fie inatacabilă memoria mamei... Vreau acum, imediat, să renunț în favoarea rudelor...

Cornelia se sculă de la masă și se așeză pe un scaun, în colțul încăperii... Ea îl avea pe Lucian... avea totul... Ființele acelea de la masă erau atît de sărace !... O va păstra pe mama ei blîndă și pură... Va fi o coloană albă, imaculată, de marmură, cum fusese mama ei adevărată... Ea îl avea pe Lucian, avea atîtea amintiri...

Notarul se ridicase în picioare. Cornelia reveni la masă...

— Domnișoară Cernat, e de datoria mea să vă atrag pentru ultima oară atenția...

— Unde trebuie să semnez? îl întrerupse Cornelia.

Semnă sub o îngrămădire de rînduri scrise mărunt și se pregăti să plece. Prisăcaru îi ieși înainte...

— Dragă Cornelia, te rog să mă ierți... te rugăm să ne ierți... ești...

— Nu! Nu-i nevoie... Vă doresc zile frumoase... Camera mea cred că rămîne a mea...

Fără să mai aștepte vreun răspuns, părăsi încăperea.

Cornelia refuză să se gîndească la cele ce se petrecuseră în bibliotecă. Făcu sforțări să adoarmă, să se scufunde într-o liniște profundă, care n-avea nevoie de gîndurile ei. Se simțea obosită. I se părea că e foarte mult de cînd nu mai dormise... O noapte, două nopți... cu atîtea ore, cu atîtea minute, cu atîtea secunde... Mama ei nu mai era... Nu mai era nimeni lîngă ea... Lucian era departe, dar era al ei... Adormea... Ar fi vrut să-l aibă lîngă ea pe Lucian, să-l mîngîie.

Se trezi tîrziu, dimineața. Somnul o cuprinsese ca o moarte. Nu-și amintea nici un vis. Fuseseră multe, dar nu putea să reconstituie nici unul. Ba da. Își amintea un vis, un vis groaznic, dar acela era mai îndepărtat. Înainte de a se culca, în bibliotecă... Amintirea aceea dureroasă o trezi ca un duș rece. Se gîndea la oamenii aceia și îi era teamă să nu considere gestul ei ca un gest de melodramă. Cînd le văzu privirile, înțelese că nu va mai putea rămîne în casa aceea. N-aveau nimic comun cu ființa pe care o conduseseră la groapă. Îi voiau averea. Atît. Mama ei va dormi liniștită...

După ce se întoarse de la duș, se îmbrăcă repede, ocolind oglinda. Apa rece o împrospătase, își simțea trupul tînăr, mintea limpede. Îmbrăcă un taior gri-închis. Cristina o rugase să nu poarte doliu la moartea ei. Își amintea: „Să nu fii tristă, Cornelia. M-am împăcat de mult cu gîndul morții...“ Să nu fii tristă! Dar era atît de greu...

Ieși în stradă. Era soare, lumină puternică, era o vreme călduță, de toamnă. Orașul în care-și petrecuse atîția ani! Case vechi și străzi strîmte, biserici multe, oameni mereu preocupați, magazine cu vitrine lucitoare.

În orașul acesta comun își petrecuse oare atîția ani? Dar unde era tristețea lui, unde erau zgomotele sale?... Cît de straniu ți se pare orașul tău cînd îl străbați singură, la ore neobișnuite! Tinerețea orașului era în școli și în sălile de cursuri, zgomotele sale erau amînate pentru după-amiezile și serile care nu se schimbaseră cu nimic. Dar ea era străină în oraș, sau poate tristețea o făcea străină, sau poate în alt oraș n-ar fi fost singură...

Pașii o purtau pe o stradă strîmtă, spre o casă veche ca o cetate, căreia nici o firmă nu-i striga importanța. Intră în curte cu siguranța omului care fusese de multe ori acolo și se opri în fața unei uși mari, pe care scria: „Director". Bătu la ușă și intră fără să aștepte răspuns. La un birou acoperit cu vrafuri de cărți lucra un bătrîn. Nu dădu nici o atenție persoanei care intrase.

— Domnule profesor! șopti Cornelia. Vulnerant omnes, ultima necat. [1]

Bătrînul tresări. Scoase capul printre cărți și privi în fața sa:

— Cornelia!... În ce hal mă găsești! Să nu-mi dai de veste...

Părăsise biroul și se oprise în fața Corneliei. O îmbrățișă ca pe un copil:

— Știu, draga mea. Sărmana Cristina! A suferit foarte mult!... Stai, Cornelia. Spune-mi totul! Eu pot să-ți spun foarte pe scurt: Congrese, conferințe și ședințe la academie. N-am cînd să-mi termin lucrarea... Ai și tu o vină în asta. Te-aș fi scutit de prezență, aș fi acceptat să dai doi ani într-unul. Azi erai sigur lector... N-am asistenți care să-mi răspundă cum mi-ai răspuns tu la bacalaureat... Acum spune-mi tu totul!

Cornelia se înroșise. Îi spunea lucruri comune, banale, fără interes. Își plecase ochii și vorbea ca un automat.

— Înțeleg, Cornelia, o opri profesorul Florian. Înțeleg... Numai să te merite, copila mea... Uită-te în ochii mei! Așa! Și acum spune-mi tot ce vrei despre el.

— Eu... nu cred că-l merit...

— Uh! Iar începi?! Ție dacă ți se va întîmpla ceva

[1] Toate rănesc, ultima omoară.

în viață, va fi numai din cauză că nu-ți dai seama de valoarea ta. Eu încă nu cred că te merită cineva...

— El, da !

— Știi ceva, Cornelia ? Hai să ne plimbăm puțin. N-am mai fost de luni de zile prin grădină. Mi se pare că e vremea e bună, și trebuie să profit și de prezența ta și de faptul că n-a sunat pînă acum telefonul. Mergem ?

În loc de orice răspuns, Cornelia îi luă brațul. Cînd ajunseră la ușă, telefonul începu să zbîrnîie strident, dar bătrînul profesor se mulțumi doar să spună :

— Întotdeauna am impresia că sună numai cînd sînt eu aici. Acum sînt sigur că sună și în lipsa mea... Da... Am descoperit un document epigrafic de primă importanță. Trebuie să-ți spun totul, ca să scapi de tristețe, măcar cît timp ești cu mine...

Orașul era ca întotdeauna. Tinerețea i se revărsase pe străzi, zgomotele îl umpleau de la un capăt la altul, luminile se aprindeau în buchete mari. Spre centru era vesel, prea vesel pentru Cornelia.

Se retrăsese în camera ei, se așezase la biroul ei, și începuse să scrie. Îi scria lui Lucian. Rîndurile se așterneau mărunte și drepte pe hîrtia albă...

„Tu, dragul meu,

Dacă fiecare, înainte de a adormi, în loc să-și facă rugăciunea, sau să citească rîndurile ametite ale unei cărți s-ar gîndi cîteva clipe la propria moarte, oamenii ar deveni mai buni. De foarte multe ori ei uită că sînt muritori și aleargă prin viața aceasta, lovind în stînga și-n dreapta, parcă pentru a-și găsi cel mai bun fotoliu în sala veșniciei... Dar moartea vine, și-n ultima clipă conștientă, ultimul gînd al multora este poate acela de a avea dreptul să moară a doua oară... Oare cum ar arăta lumea, dacă oamenii ar avea dreptul să moară a doua oară ? Ar fi mai limpede sau și mai încîlcită ? S-ar îmblînzi egoismul, ori s-ar înăspri ?

De unde vine egoismul, Lucian ?... În tinerețe (nu știu de ce mă simt îmbătrînită ? poate din cauza tristeții...)

am crezut multă vreme că egoismul este un efect al moralei creștine. Acel principiu de bază al creștinismului: „Iubește pe aproapele tău ca pe tine însuți", mi s-a părut o dublă cauză și condiție a egoismului. Pentru că totul este subordonat ideii primordiale a creștinismului: asigurarea unui loc fericit în lumea cea veșnică, viitoare. Dacă apostolii creștinismului n-ar crede în acea lume, morala lor mi s-ar părea cea mai nobilă. Dar crezînd, sădesc în om sămînța unui egoism superior, idealist, și-i lasă pradă ușoară, cu altruismul lor absurd, unei lumi a egoismului concret. Poate că negația acestei morale a întărit egoismul în om...

De ce, copii fiind, nealterați și puri, îi îndemnăm pe cei de seama noastră, să facă rău? Nimeni nu ne-a învățat. Dar le cerem să sară de pe garduri cu capul în jos, îi încurajăm să mănînce sticlă, pămînt și altele, îi întărîtăm în ambiția de a face fapte rele. Dacă vedem că li se sparge mingea, ne bucurăm, dacă li se strică o jucărie, ne bucurăm, dacă se poticnesc și cad și-și sparg capul, rîdem. De ce ne bucurăm? De ce rîdem? Cînd noi sîntem acei care trecem prin momente și întîmplări asemănătoare, ne întristăm și plîngem. Nimeni nu ne-a învățat să rîdem de durerea altuia... Și după ce îndemnăm la o faptă rea, și după ce fapta se comite, ne cuprinde frica. Știm deci, chiar în universul limitat al copilăriei noastre, că am făcut ceva rău. Dar de ce l-am făcut? Oare nu dintr-un instinct de opoziție, de negație, de răutate. Formează el o permanență a vieții noastre? Am ajuns oare să ne cunoaștem?... Totul în jurul nostru se schimbă... Dar omul?... Mă gîndesc dacă tu ai ajuns să te cunoști, Lucian?... Să te ajut eu: Ești bun... și ești al meu...

Moartea aceasta (cît de nedreaptă sînt!) m-a înseninat, mi-a dat putere, Lucian. Parc-am murit și eu, o dată... Cred că mama a murit împăcată, și cred că a murit de mai multe ori... De oamenii buni, de oamenii apropiați, te desparți mai ușor, chiar cînd te desparți pentru totdeauna. Pentru că-i păstrezi în tine, pentru că nu ți se pare că *poți*, sau că *vei* renunța la ei. Moartea celorlalți te înspăimîntă. Nu-ți lasă nimic altceva decît un *memento mori*... Poate că nici nu avem puterea, poate că nu avem atîta putere pentru a-i plînge pe cei buni, poate

că instinctul vieții stăpînește puterea din noi. Ar trebui să fie toată lumea tristă, numai pentru că au murit cîndva Shakespeare și Dostoievski, Beethoven și Wagner. Cît de nedreaptă e moartea lor ?... Dar există undeva acel orologiu suprem, care spune clipelor *fiecărui om,* cu o indiferență definitivă : *Vulnerant omnes, ultima necat !*

Aș vrea, dragul meu Lucian, ca fiecare om să spună în fiecare seară, înainte de a se culca, aceste cuvinte. Poate că oamenii ar deveni mai buni...

Tu ești bun, tu ești al meu... Sînt singură și aș vrea să fii aici, să dormim amîndoi, împreună, cum doarme un copil cu jucăriile lui. Să-mi las somnul și visele în brațele tale. Să dormim profund, să-ți simt respirația blîndă... Ar fi sublim, Lucian."

Cornelia se opri din scris. Bătea cineva în ușă. Închise caietul. Păși încet. Puse mîna pe clanță. Bătăile încetară. Cînd deschise ușa, îl zări pe Lucian...

Se plimbară amîndoi pe străzile orașului. Se plimbau la lumina felinarelor, fără să se ferească de nimeni. Mergeau brat la brat, oprindu-se din cînd în cînd și uitîndu-se unul la altul. Cornelia îl simțea alături de ea. Venise să-i alunge tristețile, să-i împartă durerea, să-i mîngîie părul, să-i țină mîinile în mîinile lui, să respire alături de ea.

Intrară într-un restaurant, ca să se poată uita mai bine unul la altul. Dar abia se așezară într-un colț retras și la masa Corneliei apăru profesorul Florian. Lucian îl recunoscu. Predase cîteva cursuri în Capitală și-l audiase de cîteva ori la ședințele Academiei.

— Dumnealui e marele cuceritor ?

Cornelia plecă ochii, îmbujorată.

— Îmi dai voie, tinere, profesorul Florian. Și întrucît nu e politicos să-ți lași nevasta singură, vă invit la masa noastră.

Nevasta profesorului Florian părea o femeie comună și trecută. O primi pe Cornelia ca o mamă :

— Vino aici, lîngă mine, copila mea ! Sărmana Cristina ! Să nu plîngi, Cornelia. Cristinei nu-i plăcea...

Cornelia se așează lîngă ea, iar Lucian lîngă profesorul Florian.

— Spune-mi totul ! Imediat și pe scurt !

Lucian se împurpură și-și feri privirile. Căută să-și ascundă tremurul mîinilor.

— Aha ! încuviință profesorul. Sub raport psihologic e perfect... Aș propune să ciocnim un pahar de vin... Dacilor le plăcea vinul, romanilor usturoiul... Nu ești de acord ?

Lucian se codea :

— Da... dar Horațiu...

— Horațiu, mereu Horațiu ! Ia să-l mai lăsăm în pace. A fost un bețiv și un desfrînat. Dar să lăsăm acum preocupările acestea... În sănătatea tinerilor, dacă-mi dă voie nevasta... Domnule Lucian... dumneata... în sfîrșit... tot nu ne aud femeile... Eu cînd mă plimb cu fata asta pe stradă, și azi am furat-o cîteva ceasuri, îmi crește inima ca unui puști. Cum simt prichindeii aceia cînd se plimbă pe stradă cu o mare vedetă sportivă... Știi dumneata... ?

Văzîndu-l din nou tulburat, profesorul schimbă subiectul discuției :

— Cornelia ! Ce notă mi-ai da la psihologie dacă mi-ai fi profesoară ?

— Zece !

— Cel puțin... Eu ți-aș fi dat mai mult.

Erau amîndoi în camera Corneliei.

— Cînd mă privesc în oglindă, Lucian, parcă revăd toate chipurile pe care mi le-a ascuns oglinda de cîte ori m-am uitat în ea. Știi ce ciudat e ?... Uită-te și tu ! Dar nu așa. Întîi închide ochii. Lasă că ți-i acopăr eu... Uită-te acum ! Vezi ? !

— Te văd pe tine, Cornelia, lîngă mine.

— Eu mă văd acum... cum de nu vezi și tu ?... parcă la cincisprezece ani... Uite, am o căciuliță albă pe cap, sînt roșie... m-am bătut cu zăpadă... și mîinile-mi sînt înghețate... Sînt bosumflată... Suflu în mîini... Gata !... Ce copii sîntem, Lucian ! Cît aș vrea să mergem pe stradă, să ne batem cu zăpadă !

Lucian își aminti de serile primelor zăpezi... În fiecare an se bătea cu tatăl său...

— Nu știu cît de copii sîntem, dar știu și simt că e foarte greu să renunți la copilărie, Cornelia... Eu cunosc oameni în vîrstă care se bat... care se băteau... cu zăpadă ca niște copii...

— Și acum nu se mai bat ?... De ce te-ai întristat, Lucian ?... Noi ne vom bate în fiecare iarnă...

Lucian îi apucă mîna :

— Uită-te în oglindă, Cornelia ! Ce mai vezi ?

— Stai să închid ochii !... E trist, Lucian... Stau în pat... Nu, nu vreau să-ți spun. M-ai întristat... Acum trebuie să mă mîngîi.

Cornelia închise ochii și Lucian o mîngîie lin pe păr. Era tîrziu.

— Lucian, dormi la mine... cu mine... Ți-am scris o scrisoare... Nu ți-aș fi dat-o. Dar dac-ai venit la mine... Citește-o, Lucian...

Lucian luă scrisoarea și începu s-o citească.

Cornelia făcu patul cu gestul unui copil care pregătește culcușul unei păpuși. Se uită apoi la Lucian. Terminase de citit scrisoarea.

— Tu, draga mea...

— Acum sting lumina, Lucian... Dar să închizi și ochii, pînă-ți spun eu să-i deschizi...

Lucian închise ochii... O auzi dezbrăcîndu-se și înghesuindu-se în pat.

— Gata !

Cînd Lucian veni alături de ea, Cornelia se ghemui în brațele lui.

— Acum închide ochii, Lucian, și dormi mult... Eu am început să visez...

CAPITOLUL 11

Biroul lui Emanuel Hurmuzaki era o cameră pătrată, în care trei pereți alcătuiau biblioteca, iar cel de-al patrulea era aproape în întregime din sticlă. În încăpere se afla un birou mare, cu nenumărate sertare, un scaun, un fotoliu și o măsuță mică lîngă fotoliu, pe care erau depozitate zeci de pachete de țigări. Acest mobilier sărac dădea camerei un aspect de pustietate. Covorul uriaș, care acoperea în întregime parchetul, nu reușea cu culorile sale spălăcite să învioreze încăperea.

Hurmuzaki avea un fel foarte ciudat de a lucra. Din cele șaisprezece ore pe zi pe care și le petrecea în birou, cea mai mare parte o constituiau plimbările circulare în jurul biroului și drumurile de la birou la geam, de la geam la fotoliu și de la fotoliu la birou. Înconjura biroul cu pași mici, iuți și săltăreți. După un sfert, sau jumătate de oră de rotații, alerga la geam și începea să deseneze pe sticlă hexagoane benzenice, pe care le lega între ele și le înconjura pe grupe în cercuri. Apoi se trîntea pe fotoliu, fuma o țigară sau două, sau trei, pînă ce sărea în sus ca un popîndău și alerga la birou. Și înșiruia vreme de aproape jumătate de oră formule și cicluri și mai ales acel hexagon benzenic căruia nu-i mai adăuga cifre în interior. După ce umplea cîteva pa-

gini, se oprea din scris, reluîndu-şi dansul circular, drumurile la geam şi fumatul în fotoliu.

Nimeni nu putea să spună dacă omuleţul acesta fusese vreodată calm în viaţa lui. Întotdeauna făcea mişcări inutile, îşi scutura capul, îşi legăna trunchiul, bătea cu amîndoi pumnii în masă, sau cînd era în societate îşi bîţîia picioarele sub masă, de parcă jumătatea inferioară a corpului îi era în permanenţă cuprinsă de friguri. Uneori, însă, nervozitatea lui era şi mai accentuată. Atunci fuma ţigară după ţigară, fiecare numai pînă la jumătate, se congestiona şi începea să vorbească de unul singur, în fraze întrerupte, nici una dusă pînă la capăt, lovea cu piciorul în parchet şi-şi încorda pumnul stîng la intervale regulate, de parcă îşi încerca forţa cu un dinamometru. După o asemenea perioadă de nervozitate, se aşeza la birou pentru multe ore, fără să fumeze, fără să-şi mai bîţîie picioarele, rostind doar din cînd în cînd începuturi de fraze.

Hurmuzaki se afla la birou după o astfel de perioadă de nervozitate. Scria de cîteva ore. Scria fără întrerupere într-un caiet mare — format dosar...

— Nu, domnilor, la polinucleare, nucleele benzenice pot. Da ! Foarte bine... şi dacă intră în reacţie cu acidul... Bine ! deviem spre... Da... Şi mergem mai departe... Dimetil... Hexeniletil... stop !... De ce vă opriţi, domnilor ?... Mii de compuşi... Mii... I-aţi înccercat... Hexe... Ah ! Unde e laboratorul ?

Hurmuzaki se opri din scris. Revăzu formulele şi reacţiile chimice, luă caietul de pe birou şi se afundă în fotoliu. Picioarele îi tremurau, îi tremura ţigara pe care şi-o aprinsese. Caietul aproape se umpluse. Conţinea un referat comun asupra celor două volume despre hidrocarburile aromatice care-i fuseseră trimise din Capitală. Credea că lucrarea se terminase, dar în cursul dimineţii îi sosise o scrisoare din Bucureşti, din partea conducerii institutului, care-i anunţa expedierea a încă două volume, cu rugămintea de a fi recenzate în cadrul aceluiaşi referat.

Lucrase mult. În ultima săptămînă zăbovise aproape cîte douăzeci de ore pe zi în birou. Voia să termine totul într-un timp cît se poate de scurt. Avea nevoie de

odihnă. Institutul îi pusese la dispoziție o sumă importantă, care urma să se dubleze prin recenzarea celorlalte două volume.

În biroul lui Hurmuzaki nu se afla calendar, iar ceasul de mînă era întotdeauna cu cadranul întors pe masă. Timpul îl neliniștea, și numai după ce-și termina programul propus se uita la ceas. Erau săptămîni, sau fuseseră săptămîni și chiar luni în viața lui, cînd pierdea șirul zilelor, cînd, ros de dorința de a descoperi, lucra dormind pe apucate, fără să-l intereseze ce se întîmplă în lume, fără să-l preocupe dacă e zi sau noapte, dacă e marți sau sîmbătă, dacă e iunie sau iulie. Erau perioadele marilor lui cercetări.

Hurmuzaki se uită la ceas cu teamă. Cînd văzu ora, tresări. Era ora trei, și își aduse aminte că e sîmbătă și că are seară de bridge. Îi spusese lui Eugen Pîrvan că va trece pe la dînsul înainte de a pleca spre Orhideea. Timpul era grăbit.

Dacă la birou era îmbrăcat ca un salahor, cînd ieșea în oraș, Hurmuzaki se punea la punct ca un mire. Își pieptăna cu migală coroana de păr sur care-i aureola chelia, se bărbierea chiar dacă ar fi fost a doua oară în aceeași zi, îmbrăca numai haine închise și pantofi negri. Lua masa la restaurant, întotdeauna singur, lăsîndu-se servit numai de șeful sălii.

Era sîmbătă, și sîmbăta era rezervată hainelor negre. Hurmuzaki își puse repede la punct ținuta vestimentară și numai cînd oglinda îi arătă că nici un fir de praf, nici o cută, nici o neglijență nu i se pot reproșa, părăsi locuința... Șeful sălii îl întîmpină de la ușa restaurantului cu o politețe cordială și-l conduse spre masa separată, strălucind de curățenie.

— Domnule profesor, v-aș recomanda...

Pîrvan era abătut. Ședința la care fusese chemat la începutul săptămînii viitoare era, sigur, ședința cu care-l amenințase Nistor. După discuția pe care-o avusese cu directorul, acesta, în loc să îndrepte lucrurile, le agra-

vase. În ziare apăreau ştiri pe prima pagină despre mariile succese de la uzina „Drapelul Roşu", fusese publicat şi un articol mare, un fel de portret care-l ridica în slăvi pe Nistor, iar acesta venea aproape în fiecare zi în secţie, petrecîndu-şi vremea printre strungari şi îndemnîndu-i la recorduri şi mai mari. Maşinile continuau să fie solicitate la maximum. În secţie îşi făcuse apariţia inginerul Vladimir Constant, care, sub pretextul că înregistrează rezultatele întrecerii, studia de fapt procesul de producţie şi făcea cunoştinţă cu maiştrii şi muncitorii. I se pregătea deci şi înlocuitorul...

Inginerul Pîrvan crezuse la un moment dat că Iulieş Livede îşi dăduse seama de primejdie şi că va fi alături de el. În şedinţa în care se discutaseră furturile din secţie, Iulieş atrăsese la sfîrşit atenţia muncitorilor asupra pericolului de a se strica maşinile. Le ceruse să aibă grijă de maşini şi să nu le forţeze peste capacitatea lor. Muncitorii răspunseseră că nu se va întîmpla nimic, că maşinile vor rezista şi, de atunci, deşi mai vorbise de cîteva ori cu el, Iulieş părea mai puţin convins de catastrofa pe care Pîrvan o aştepta din zi în zi. Pîrvan credea că, în goana după succes şi bani, o seamă de muncitori uitaseră datoria de a-şi menaja maşina, sau mai degrabă, văzînd că şi conducerea uzinei îi protejează, nu voiau să se mai gîndească la maşini.

Şi totuşi maşinile nu puteau să reziste. Era o minune că nu se întîmplase încă nici un accident. Sau poate... Să greşească el? Dar i se părea imposibil. Nu era numai el cel care gîndea astfel. Maistrul Ferenţi îi dăduse în particular dreptate, Răduca îşi continua lucrul în sistemul său obişnuit, fără să se alăture iureşului din secţie. Şi alături de Răduca mai era un strungar care stătea deoparte: Alexandru Severin, îşi făcea cele cinci norme pe zi, regulat şi corect, fără salturi şi fără opriri. Pîrvan recunoştea în sinea lui că întrecerea dezmorţise mulţi muncitori, dar pe unii îi înfierbîntase prea tare. În loc să meargă pe urmele lui Răduca, mergeau pe urmele lui Costinaş. Scoteau totul din maşină în loc să reducă timpii inutili. În ciuda rezultatelor pe care le obţineau, timpii inutili rămăseseră aceiaşi din perioada în care lucrau normal. Pîrvan îi cronometrase direct pe

cîțiva pînă ajunsese la concluzia aceasta. Mișcarea tehnică în secția sa aluneca pe un drum greșit.

Gîndul care-l chinuia în cea mai mare măsură pe Pîrvan era acela că s-ar putea întîmpla un accident grav. Această primejdie voia el s-o înlăture. Din cauza aceasta intervenise atît de categoric. I se părea nu inuman, ci de-a dreptul criminal, să patroneze o asemenea perspectivă. La urma urmei, era omul cel mai competent în a aprecia o atare situație și de aceea simțise datoria de a da de la început semnalul. Dar directorul îl respinsese nu numai amenințîndu-l, ci luînd chiar măsuri împotriva lui, deocamdată subterane, dar care sigur se vor oficializa într-un timp scurt. Iulieș părea indiferent, deși, fapt curios, îl rugase să-i împrumute lucrări despre mașinile metalurgice. Nu înțelegea de ce insistase, însă, asupra mașinilor automate. Dacă voia să pătrundă tainele conceperii mașinilor și deci a capacității lor de producție, ar fi fost mult mai simplu să înceapă cu cele obișnuite. Îi împrumutase lui Iulieș, mai mult din ironie, una din lucrările de bază despre mașinile automate, scrisă în limba franceză. I-o înmînase fără să-i spună nimic, dar Iulieș nu i-o înapoiase și nici nu mai adusese vorba despre ea.

Ce putea să mai facă ? Să-și înainteze demisia ? Nistor i-ar fi acceptat-o cu siguranță. Și în acest caz viața lui ajungea la un alt moment de răscruce, poate și mai dureros. Trebuia să renunțe la liniștea orașului și la cercul de bridge care-i dădea prilejul să-și continue gimnastica sa cerebrală. I se părea că scăzuse la limite insignifiante importanța împărțirii cărților, a șansei, transformînd jocul de bridge în probleme de matematică pură. Uneori, calculele pe care le făcea erau de-a dreptul epuizante. Îl urmăreau zile întregi diversele posibilități de joc pe care le oferea o donă. În locul evaluării figurate ca sursă psihologică, introdusese calculul probabilităților și în împărțirea cărților și în joc. Activitatea cerebrală a lui Pîrvan era satisfăcută pe un plan pur, oferindu-i-se în plus și o destindere psihică. Bridge-ul devenise astfel pentru Pîrvan principala sa activitate cerebrală. Renunțarea la cercul de bridge i se părea ultimul lucru la care ar putea renunța în viață. Ajunsese pînă acolo,

încît aștepta ziua de sîmbătă cu nerăbdarea cu care un copil așteaptă sărbătorile cu surprize.

Hurmuzaki îl găsi pe Pîrvan îngîndurat și abătut, așa cum nu-l întîlnise niciodată înaintea unui joc de bridge. Sîmbăta după-amiază, Pîrvan era întotdeauna vesel și exuberant, aproape copilăros, manifesta aceeași nerăbdare optimistă pe care o manifesta cu ani în urmă, înaintea predării unui curs la politehnică. Își privi surprins prietenul și îndrăzni să-l întrebe :

— Nu te simți bine, Eugen ?

Pîrvan nu-i răspunse imediat. Își aranjă meticulos cravata în fața oglinzii, își schimbă, fără să fie nevoie, butonii de la manșete, își pieptănă cu grijă părul, apoi se întoarse spre Hurmuzaki :

— Emanuel !... Pînă acum nu te-am întrebat niciodată... Sine ira et studio... Să fii sincer... Îți cer o francheță totală, ca pe băncile universității... Tu ai putea să... ai putea să suporți lipsa cercului nostru de bridge ?

Întrebarea lui Pîrvan îl ului pe Hurmuzaki. Începu să bîțîie nervos din picioare și să-și strîngă buzele. Ce voia să spună Eugen ? Ce rost avea întrebarea lui ?

— Nu te înțeleg, Eugen.

— Ce nu înțelegi ? Întrebarea a fost clară. Te-ai putea retrage din cercul de bridge fără să ți se pară că te rupi în două, fără să ai impresia că înmormîntezi o parte din viața ta ?

— E foarte greu să-ți răspund...

— Închipuiește-ți că s-a desființat cercul nostru... Dar fii franc, Emanuel !

— Cercul de bridge... sau...

— Nu. Numai cercul de bridge !

— Atunci... dacă noi rămînem prieteni... ca pînă acum... nu mi se pare...

— Deci ai rezista, ai putea ?

— Da... Mi-ai cerut să fiu sincer, Eugen...

— Îți mulțumesc, Emanuel.

— Dar... nu ești mulțumit... Văd pe fața ta... Eu... n-am vrut să mă ascund de tine...

— Pentru aceasta îți mulțumesc. Și în locul bridgeului ?...

— Eugen ! Am... am izbutit să dau de firul unor combinații etilenice senzaționale. Senzaționale, Eugen ! Cu o aplicare certă nu în laborator, ci în industrie... Nu e un procedeu nou, e mai degrabă o săritură îndrăzneață în teorie. Sînt uimit că nimeni nu s-a gîndit pînă acum... Dar... se pierd... cum s-au pierdut... nu e un lucru nou... Cît gudron de huilă nu s-a pierdut ?... Acesta e destinul meu, Eugen.

Ultimele cuvinte, Hurmuzaki le rosti cu o tristețe adîncă. Pîrvan murmură ca pentru el :

— Te înțeleg bine, Hurmuzaki ! Tu ți-ai vîndut și sufletul științei ! Pentru tine lumea începe de la nucleul benzenic...

— Eugen ! Tu știi că s-ar putea lega acidul beta dimetil alfa amino-propionic cu...

— Pentru a realiza în laborator molecula de albumină ?...

— Nu încă... dar...

— Să mergem, Emanuel ! Să nu ne lăsăm așteptați de depozitele superioare de albumină... Și să nu-i spui niciodată Orhideei că dacă protoplasmele sau cromosomii s-ar fi răzvrătit omul putea să aibă înfățișarea unui crocodil biped cu coarne de cerb.

— Ești superbă, Orhideea ! Parc-ai descinde dintr-o pînză de Gainsborough...

— Ca întotdeauna galant, Eugen.

De astă dată însă, Eugen Pîrvan nu mai era convențional. Orhideea reușise să-l tulbure. Rochia de culoarea aurului reliefa armonii feminine, care sugerau perfecțiunea. Puritatea chipului se revolta iarăși împotriva feminității și roșeața de pe obraji părea un protest pudic. Pîrvan încercă să se ascundă sub masca unui zîmbet amabil, dar Justiției nu-i scăpă tulburarea lui. Își privi prietenul mai mult și mai altfel ca de obicei.

— Și azi va trebui, desigur, să înfrunți atacuri vehemente, Orhideea. Ar trebui să-ți ascunzi...

Pîrvan se opri. Îi era teamă să nu ajungă și el la obsesia lui Toporaș.

— Ce să-mi ascund, Eugen ? îl provocă Justiția.

—Îți va răspunde în locul meu venerabilul... Să te ascunzi în întregime !

—Prea poruncitor, Eugen. Ordinele se dau întotdeauna din teamă...

— Sau din prostie, Orhideea. Iartă-mă... Emanuel a căpătat gusturi artistice...

Hurmuzaki studia cu atenție o statuetă de Tanagra. Auzindu-și numele, întoarse capul spre cei doi, care, unul în fața altuia, continuau să se privească.

— Foarte interesantă, murmură Hurmuzaki. Am impresia că materialul diferă de la un grup la altul... O teracotă foarte originală... cu o compoziție chimică... De ce rîdeți ?

Eugen Pîrvan și Orhideea pufniseră în rîs. Prins parcă asupra unui lucru nepermis, Hurmuzaki depuse statueta la loc și începu să-și frece mîinile ca un elev scăpat de o amenințare.

Soneria îi scuti pe toți de explicații mai mult sau mai puțin penibile. Justiția se duse să deschidă. Hurmuzaki și Pîrvan auziră vocea lui Toporaș înainte ca octogenarul să pătrundă în încăpere :

— Ești inegalabil, Balasan ! Unic ! Ai ajuns, împotriva voinței tale, un adevărat concern de absurdități. Vezi că tot nu poți scăpa de factorul social ?... Auzi, mă, ăsta vrea, nici mai mult nici mai puțin, să mă convingă că apa e un element...

— Exagerați, ca un îndrăgostit, domnule profesor ! spuse Balasan, urmîndu-l pe Toporaș în camera de joc. Sine ira et studio !... Am impresia că v-au țintuit lianele de pămînt...

— Îmi place că ești îndrăzneț, mă Balasan... Dar cum vrei tu, mă, să mă convingi sunîndu-mi la ureche cu niște zurgălăi pentru copchii... Tu ești mai impertinent decît inchizitorii... Ăia, cel puțin, l-au amenințat cu moartea pe Giordano Bruno, ca să-și renege convingerile... Dar tu... tu vrei să mă faci să-mi reneg adevărurile științifice bolborosindu-mi la ureche niște fraze sacadate. Măcar dacă ai scoate și tu un pumnal și mi l-ai trece prin fața ochilor !

— Domnule profesor, se încăpățînă Balasan, biologia și sociologia...

Justiția interveni împăciuitoare în discuția enigmatică a celor doi :

— Dragii mei, vă așteaptă masa. Înainte de toate...

— Vezi, Balasan ? Din cauza ta nici n-am avut vreme să mă minunez de muierea asta... M-ai zăpăcit, Micleasco... Pentru tine, într-adevăr, mi-aș arunca la coș toate convingerile... Mon Dieu... Întoarce-te, că eu nu pot să închid ochii. Insectele mi-au sfărîmat orice urmă de pudoare...

— Recunoașteți că Justiția e o creație singulară... unică...

— Taci, mă, odată ! Unic ești și tu ! În privința asta nu te contrazic... Cine trage primul ?

Pîrvan ridică o carte mare. La fel și Toporaș. Balasan rămase spectatorul primului rober.

— Văd că numai sorții îți dau dreptate, glumi Toporaș. Vreau să fac un joc mare, Micleasco. Mai atinge-i și tu cu privirile, că poate-i zăpăcești și cîștigăm roberul... Nu vă supărați, dar folosesc un procedeu corect și declarat : elementul psihologic.

Pîrvan împărți cărțile... Gîndurile vechi nu-l părăsiseră. Nu reuși să se concentreze. Abia după ce spuse „pas", observă că are în mînă valoare de deschidere. Pasul fu repetat și de ceilalți. Tăie cărțile și le înmînă Orhideei. Îi atinse involuntar degetele și avu senzația unui contact cu jăraticul. Atît de puternică era senzația, încît își privi palma. Orhideei nu-i scăpă gestul și se uită contrariată la el.

— Le-am tăiat, se scuză Pîrvan.

— Credeam că te-ai tăiat..., ripostă Orhideea numai pentru dînsul.

Balasan se plimba prin cameră cu mîinile în buzunare. Din cînd în cînd se oprea, fixîndu-și ochii la întîmplare asupra unor obiecte pe care nu le vedea. Buzele lui murmurau cuvinte nerostite. Auzind rîsul mînzesc al lui Toporaș, își alungă, cu o mișcare hotărîtă, năvala gîndurilor și se apropie de masa de bridge.

— He-he-he-he ! Ai pierdut, Pîrvan !... Miracol !... Ne mai trebuie o manșă, Micleasco, să-i pulverizăm. Să no-

tăm ziua și ora, he-he-he-he-he ! Ai pierdut, Pîrvan ! Șaptele de treflă îl defosase Micleasca la a patra levată, he-he-he-he-he-he !

Pîrvan se scuză față de Hurmuzaki :

— N-am observat, Emanuel. Eram sigur că mai există o treflă majoră...

Roberul nu se termină prea repede. Cuplul Pîrvan-Hurmuzaki egală situația la manșă, anulînd și 60 de puncte la rober pe care le aveau adversarii. Justiția reuși însă un contract nesperat la trei fără de atu, care-l făcu pe Toporaș să sară în sus :

— I-am distrus ! Ești o regină, Micleasco ! Aș fi în stare să te sărut... dacă n-aș vedea în tine o adversară redutabilă la viitorul joc... Ce spui, Pîrvan ?

Eugen Pîrvan întîlni privirile Orhideei interogative și superioare. Sorții îi indicaseră parteneri. Se așeză în fața ei, cu hotărîrea de a face un joc perfect. Șansele păreau însă împotriva lor. După cîteva done anoste, care nu aduseră decît tricuri la manșă, Toporaș și Balsan licitară un mare șlem în pică. Spre surprinderea tuturor, Pîrvan începu să mediteze fără să-și spună „pasul" firesc. După cîteva minute de tăcere, se hotărî să vorbească :

— Domnule profesor, propun să transformăm dona aceasta într-o donă experimentală.

— Ești nebun, Eugen ! He-he-he-he-he ! Am șlemul în mînă, așa cum știu că am cravata la gît.

— Jucînd sistemul Culberston ? întrebă Pîrvan.

—Zău că ți s-au zdruncinat creierii ! Am jucat vreodată alt sistem ?

—Atunci contrez ! spuse Pîrvan rîzînd.

— Surcontre ! replică Toporaș foarte serios.

Pîrvan azvîrli cartea de atac. Balasan își etală cărțile. Toporaș lovi cu pumnul în masă :

—Putem să jucăm cu cărțile pe față. Iau treisprezece levate una după alta... Doar dacă ai tu cinci cărți de atu în mînă. Dar pot să pariez un milion contra unu că ai numai patru.

— Nu ! spuse Pîrvan. Am cinci cărți de atu și există o *singură șansă* de a se obține marele șlem. De aceea v-am rugat să facem o donă experimentală.

Toporaș își retrase capul între umeri, socotindu-se învins. Apoi tot fără gesturi îl invită pe Pîrvan să facă demonstrația.

Inginerul realiză un joc forțat, matematic, un joc pe muchie de cuțit, unicul care asigura marele șlem, în acea împărțire de 4 + 4 a cărților de atu. Atuul în plus, atuul tragic al adversarilor slemului, căzu forțat la ultima tăiere.

— Formidabil ! se trezi Toporaș. Mă Pîrvan, ești genial !... Ce tot vorbești de partidă experimentală ? Ai jucat ca la carte, și avem o intrare recontrată. Măcar această recompensă s-o primești, după demonstrația asta... E clar, Balasan ?

—Încă nu-mi vine să cred ! mărturisi Balasan.

Justiția îl privi pe Pîrvan admirativ :

— M-ai impresionat, Eugen...

Hurmuzaki își freca mîinile ca un copil :

— Cum de ți-a venit ideea ?... Și mie, azi-dimineață, acidul beta dimetil...

Tăcu. Hohotele de rîs ale lui Toporaș îi acoperiseră spusele. Jocul continuă. Pîrvan își revenise. Cîștigă rober după rober.

—Nu vrei cu nici un chip să pierzi, îl amenință Toporaș. Cînd îți voi fi partener, mă voi sacrifica și te voi face să pierzi. Măcar această satisfacție s-o am... crénom...

Pîrvan pierdu însă o manșă... Orhideea ieșise din joc Venise în spatele lui. Se rezemase cu mîinile de speteaza scaunului pe care stătea el și-i urmărea jocul. Îi simți respirația caldă, învăluindu-i ca un abur ceafa. Se străduia să-și mențină calmul. Îl avea partener pe Toporaș. Partida era grea. Jucau în defensivă. Simți aburul cald alintîndu-i urechile. Pierdu șirul cărților scoase din joc. Nici nu mai știa ce culoare e atu. Își lăsă încet, încet capul pe spate. Își concentrase toată voința. Nu vedea cărțile din față. Își lăsă capul pe spate, cu o încetineală epuizantă. Atinse sînii Orhideii. Îi simți tari și nervoși. Orhideea se retrase ușor, după ce-și plimbă o clipă degetele pe ceafa lui.

— Mă, Eugen ! Ce ți-a venit să te sacrifici ? M-ai distrus ! Să te prindă Hurmuzaki cu cel mai ordinar „squeeze" posibil ? Crénom... Tu nu ți-ai dat seama că nu mai are pică ?... M-ai distrus, Eugen... Sînt sigur c-ai făcut-o într-adins !... Mă voi răzbuna cumplit !

Primul tur se terminase. Orhideea era marea cîștigătoare. Îi invită la masă cu un gest teatral :

— S'il vous plaît, messieurs... La reine est enchantée parfois d'être accompagnée de ses esclaves [1]...

— Parcă spuneai „mon roi", Micleasco ? De cînd m-ai făcut sclav ? se răzvrăti Toporaș.

— Și regele e uneori sclavul reginei, mon roi... bineînțeles dacă dorește regina...

— He-he-he-he-he-he ! Dac-ai ști tu la ce mă gîndesc !

— La un coniac, mon roi, se strecură suplu Orhideea.

— La *cupe*, Micleasco... Îmi dai voie să închin primul pahar în cinstea acestui Esop elegant și frumos, supranumit Pîrvan... Bineînțeles și în cinstea stăpînei lui... Ia spune-mi. Micleasco, am fost nepoliticos ? Nu trebuia să închin, mai întîi, în cinstea ta ? Dacă mi-ai da...

— Pas de betisses, mon roi !

— Iar începi ! ? Auzi, Balasan ! Întîi provoacă și pe urmă ne mustră. Protestez !

Balasan abia aștepta să reia discuția cu Toporaș :

— Nu face decît să se încadreze în regulile vieții noastre democratice. A fi amabil este o ordonanță, precum o ordonanță este a te încrunta. La fel : a rîde, a iubi, a urî, a mînca la ore fixe, a-ți încuraja echipa națională. Și totul se prelucrează cu pretenția că se descoperă a doua oară. Zîmbetul care nu se produce este un corp delict, la fel ca și cel care se produce. Ca să fii la adăpost, îți propui să taci, pînă ce descoperi că și tăcerea e o expresie a conștiinței. Singura cale de scăpare este aceea de a deveni ofițer de stare civilă. Atunci știi, cel puțin, cînd să taci, cînd să rîzi, cînd să plîngi... Nu vedeți, domnule Toporaș, că tot ce se întîmplă este un atentat la adresa esenței individului ? Omul se străduiește din epoca pri-

[1] Vă rog, domnilor. Regina e încîntată uneori să fie însoțită de sclavii ei.

matelor să-şi creeze un imperiu propriu, să-şi schimbe acea tanière a lui Lautréamont într-un univers infinit, pentru ca astăzi să fie numit prin decrete ferme membru al unei colectivităţi, îngrădită, dacă nu de pereţii de calcar ai cavernelor, atunci de reguli sociale care întrec în duritate şi spaimă bîrlogul omului primitiv... De ce nu se înţelege odată că omul a început să se ridice în două picioare, numai după ce a ieşit din turmă, cînd a devenit conştient de el ca individ şi a simţit că trebuie să se zbată singur ca să se hrănească? Iar cînd s-a ridicat în două picioare şi a dat cu ochii de stele, a început să simtă spaţiile, depărtările, luminile, şi în raport cu ele şi-a fixat idealuri... Şi tocmai cînd să şi le împlinească, au apărut cowboys cu biciuri şi lassouri ideologice, care-l duc, neîndurători şi mîndri, în turme moderne... Spuneţi! Ce s-ar fi întîmplat cu speţa noastră dacă fiecărui om i s-ar fi dat voie să vadă cu un singur ochi, să meargă într-un singur picior şi să rostească numai jumătate din sunetele pe care le rosteşte astăzi? Nu pare absurd? ...Atunci nu e şi mai absurd să-l convingi să închidă cînd un ochi, cînd altul, azi cînd are la îndemînă telescop şi microscop, să sară cînd într-un picior, cînd într-altul azi cînd are la îndemînă automobil şi avion, sau să-i suni la ureche cu megafonul că arta şi filozofia de o anumită categorie e o minciună, azi, cînd are la îndemînă radio şi televiziune?

— Stai puţin, mă Balasan! Ştii cum faci tu? Ca femeile acelea pe care le-am întîlnit în nişte triburi din Noua Guinee, care alăptau odată cu copiii şi purceii. Tu faci la fel. Hrăneşti cu materia ta cenuşie şi idei sclipitoare, şi idei tenebroase... În fond, ce vrei să susţii tu?

— Că destinul omului este de a trăi solitar, că evoluţia omului e spre solitudine, spre un imperiu propriu. „La grande famille universelle des humains est une utopie digne de la logique la plus mediocre“ [1] — spune Isidore Ducasse. Fiecare act major uman e un act solitar. Înce-

[1] Marea familie universală a fiinţelor umane e o utopie potrivită logicei celei mai mediocre.

pînd cu gîndirea și creația și terminînd cu procreația, care este unică pentru fiecare din cei doi parteneri... De ce Minerva a fost făcută de Phidias și nu de locuitorii unui cartier din Atena, chemați să dea fiecare cîte o lovitură de daltă în marmură ?... De ce Divina Comedia și Cartesianismul, acest mesaj genial, care-i spune omului să reconstituiască totul din nou și de la bază, pentru a culege adevărul, au fost create, fiecare, de către o individualitate și nu prin referendumuri ?... Numai după ce omul a ieșit din turmă și uitîndu-se în oglinda apei s-a înspăimîntat de miracolul propriului său chip, s-a gîndit să-și rezolve propria enigmă și să-și cînte propriile-i minuni. Atunci el n-a mai văzut turma, s-a văzut pe sine superb, unic și necunoscut.

„Mais moi, Narcisse aimé... je ne suis curieux que de ma seule essence ! [1]

Să-i împarți azi cele 24 de ore din zi în ore de rîs, de plîns, de hrănit, de dormit, de procreat, de rugat, să-i indici paralele printre care poate zbura și covoare de spini pe care se poate tăvăli, este un atentat definitiv la adresa destinului său, la adresa naturii sale, este un recviem sinistru pentru că e obligat să și-l cînte singur...

— He-he-he-he-he ! Ești medieval, Balasan ! Antemedieval ! Ești prea singur, Balasan, și urli că n-ai singurătate, ca să-ți ascunzi singurătatea !... Cum poți să susții, mă, asemenea aberații... ? Fiecare act major uman e un act solitar ?... He, he, he, he, he, he ! Ai depășit limitele absurdului. Ce-ar fi făcut, mă, Phidias, Dante și Descartes dacă ar fi trăit singuratici în peșteri ?... Spune ? ! Phidias ar fi cioplit bolovani ca să aibă cu ce vîna animale. Dante ar fi crescut capre iar Descartes ar fi pescuit noaptea stele în oglinda unui lac. Ce să facă altceva ? Pentru ce să facă ? De unde să le vină ideea să facă ?... Tu crezi că Phidias ar fi rezistat fără meșterii olari dinaintea lui ? Tu crezi că Phidias s-ar fi gîndit s-o reprezinte pe Minerva, dacă cei dinaintea lui n-ar fi creat mitologia ? Tu crezi că ar fi reușit să cioplească măcar un deget al Minervei dacă n-ar fi văzut mii de femei în

[1] Dar eu, Narcis iubit... pe mine nu mă interesează decît natura mea; unică.

jurul lui ? Nu locuitorii unui cartier din Atena, toată Atena, mă, toată Elada, toată istoria Eladei a creat-o prin Phidias pe Minerva... He, he, he, he, he, he ! Auziţi ! Are tupeul să-l amestece pe Dante în halucinaţiile sale ! Tocmai pe Dante, care a fost deopotrivă de mare poet şi luptător, care nu şi-a lăsat nici un contemporan fără răspuns. Tocmai pe Dante care vorbeşte în cea mai mare terţină a lui de o sumă a înţelepciunii umane. Da, mă, există o sumă a înţelepciunii umane, o sumă, mă, din care îşi trage puterea fiecare spirit. Şi tocmai conştiinţa că întăreşte această sumă a înţelepciunii umane, că adaugă şi el un plus, îl determină să comită acte majore ! He, he, he, he, he, he ! Mă, filozofii care susţin aceste teorii sînt nişte idioţi ! Înainte de a face filozofie să studieze cîţiva ani biologie... Mă Balasan, tu ştii că nu există nimic unic în univers ?... Tu, mă, tu ăsta care sufli în goarna solitudinii, n-ai exista numai dacă un copac pe lumea asta ar fi fost cîndva în minus. Noi le dăm bioxid de carbon, ele ne dau oxigen... Nici atomul nu-i unic, mă. Şi el e format din corpusculi, parcă nu ştii ? Noi n-am fi trăit, mă, dacă hidrogenul şi oxigenul nu se combinau în apă şi n-am fi băut ecniacul ăsta divin, dacă şase atomi de carbon nu s-ar fi înlănţuit cu doisprezece atomi de hidrogen şi cu şase de oxigen. Pămîntul ăsta, care-ţi suportă picioarele ingrate, mă, n-ar putea exista unic, fără influenţele pe care le au asupra lui soarele şi celelalte planete... Şi nici sorii, nici galaxiile, nimic n-ar putea exista independent, unic, fără condiţionare reciprocă. Trebuie să-ţi spun eu toate astea, mă ? Şi mai urli că destinul omului este singurătatea ! He-he-he-he-he ! Nici la papuaşii din Bena-Bena n-am întîlnit absurdităţile tale. Acolo, văduvele, ca să nu rămînă singure după ce le mor bărbaţii, le iau craniile, le pun în plase, şi le poartă toată viaţa cu ele, atîrnate de gît... he-he-he-he ! Şi tu vorbeşti de singurătate !

— Sînteţi vulgar, domnule profesor ! Eu susţin o singurătate spirituală, superioară.

—O singurătate de 100 de carate ! Faţă de una de 2 carate. Mă ! închisoarea, şi în întunecimea cavernelor, şi în lumina electrică a penitenciarelor moderne, tot închi-

soare rămîne. Tu te revolți că oamenii sînt adunați în turme și le oferi în schimb celule singuratice. Nu spiritualitatea superioară e ceea ce susții tu, nu o singurătate spirituală, ci o întoarcere la epoca sălbăticiei. E o negare a negației, mă. He, he, he, he, he, he! Eu vreau să-l ascult pe Beethoven și tu sub pretextul că vrei să mă transformi mă închizi în cavernă ca să-mi ascut auzul cu urletele și răgetele sălbăticiunilor. Nu vezi, mă, că proslăvești celula?

— Da, domnule Toporaș! Viața aceasta nu-i altceva decît acel hotel al lui Apollinaire, în care fiecare trăiește pentru sine și strigă ca să-l audă toată lumea:

„Fermons nos portes
à double tour..."
Chacun apporte
son seul amour[1].

Nu vedeți? Omul și-a construit locuințe, împărțite în încăperi ca să fie singur, a renunțat la tren și a creat automobilul ca să meargă singur, și-a construit radio și televizor ca să se informeze singur, a inventat tiparul ca să scrie și să citească singur și... sînt sigur că pînă la urmă fiecare își va confecționa o limbă proprie, ca să vorbească singur.

— Și din cînd în cînd se va transforma în femeie sau într-o ființă androgină ca să iubească și să procreeze singur. He-he-he-he-he! Numai că nu știm cum va merge cu automobilul, dacă n-o să distileze alți oameni petrol, nu știu cum se va folosi de radioteleviziune dacă alți oameni nu vor organiza programe, nu știu cum va citi și va scrie dacă alți oameni nu-l vor învăța alfabetul și nu vor tipări cărți... Balasan! Ori faci glume sinistre, ori nu faci glume și ești sinistru.

— Și eu aș putea să vă răspund la fel de simplu... Va ajunge să creeze într-un laborator mic cît un birou și ființe, și energie, și raze care să-i aducă imagini din orice colț al universului, și aparate care să înregistreze gîndirea și creația oricăror ființe moarte sau vii.

[1] Să zăvorîm bine ușile, fiecare se încuie cu singura-i dragoste.

— Şi pentru ce să mai trăiască acest monstru? întrebă revoltată Justiţia. Singur în închisoarea lui. E grotesc de absurd, Balasan! Singur!... E îngrozitor...

— Ai fost magistrală, Micleasco! se înveseli Toporaş. Ai văzut, Balasan?... Tu loveşti în comunism cu convingerea că ai în mînă un buzdugan, şi cînd colo nu ai altceva decît o perie de şters praful, sau un aspirator, ca să păstrăm nivelul...

— Tocmai pentru că nu păstraţi nivelul discuţiei! se opuse Balasan. Eu vorbesc despre o singurătate în sine, domnule profesor, despre o singurătate specifică fiinţei umane, o singurătate...

— Balasaniană, dragul meu. Prin aceasta e unică... He-he-he-he-he-he! Mă Balasan, tu ştii că nu eşti unic în univers?... Tu, ăsta care vorbeşti acum, nici măcar tu nu eşti unic. E o veche teorie a mea asupra pluralităţii planetelor locuite... Mă, universul înseamnă un infinit de sori şi deci un infinit de planete... Din aceste planete, unele, şi fiind în infinit, fiecare fragment de unitate este de asemenea un infinit, deci un infinit de planete, au aceeaşi construcţie şi evoluţie ca a Terrei noastre. Nu se poate deci ca una din aceste planete să nu reproducă exact înfăţişarea planetei noastre, cu aceleaşi mări, cu aceleaşi oceane, cu aceleaşi ţări, oraşe şi denumiri. O singură planetă de acest fel înseamnă de asemenea un infinit. Şi atunci nu se poate ca în una din ele să nu existe o casă, ca asta în care sîntem acum, în care cinci fiinţe, după un joc de bridge, discută exact despre ceea ce discutăm noi acum. Concepînd infinitul de planete, similitudinea şi reproducerea exactă a unor momente de pe Terra sînt perfect posibile. Şi geamul spart de la casa de vizavi îl poţi găsi, adică ţi-l poţi închipui ca posibil, în acel infinit de planete care reproduc Terra noastră... Deci nu un singur Balasan, ci un infinit de Balasani există în univers. Un infinit pentru că unul nu joacă acum bridge ci doarme, altul iubeşte, altul este înmormîntat şi aşa mai departe pînă dăm de corespondentul perfect al clipei acesteia...

— Foarte interesant! acceptă Pîrvan. Cred că matematic s-ar putea exprima în formulă. Mă gîndesc că pe o

planetă perfect similară cineva gîndește acum ceea ce gîndesc și eu și spune ceea ce spun eu... Interesant !... O călătorie prin aceste planete ar putea reface în imagini istoria Terrei... Să fie încă unul care în clipa aceasta își pune, ca mine, mîna pe frunte și spune cîtorva persoane din jur, tot patru, și exact aceleași ca aici, aceste cuvinte... Extraordinar ! Înseamnă că pe una din planetele corespondente Terrei, se întîmplă cu personajele care sîntem aici, lucruri care ni se vor întîmpla nouă peste un anumit timp... Adică, viitorul nostru există undeva în aceste spații infinite.

— Ai devenit sentimental, Eugen... E foarte ispititoare teoria...

Balasan o întrerupse brutal pe Justiția :

— E uluitor ! Și totuși e perfect posibil Tu nu înțelegi Orhideea ? Infinitul nu are nici început, nici sfîrșit, n-are decît centru, care e pretutindeni... Mă îngrozesc... Să vrei și să nu poți să fii singur ! !...

— Ați văzut ? exclamă Toporaș. Îmi pare rău de un singur lucru : că nu am în fața ochilor acea planetă care reproduce viitorul nostru imediat ca să știu ce ni se va întîmpla în turul următor. Aș putea evita emoțiile... Reluăm jocul ?

În drum spre masa de bridge, Pîrvan o întrebă pe Orhideea, privind-o fix :

— Ce va fi mîine, ce va fi peste cîteva luni, ce va fi peste un an ?

Justiția zîmbi absentă și-i răspunse cu o voce gîtuită de emoție :

— De cît timp mă întreb !...

Pîrvan simți dorința de a-și alătura măcar pentru o fracțiune de secundă umărul lui de umărul ei, dar se mulțumi doar să-i spună :

— Am devenit superstițios, Orhideea... Cînd ești în spatele meu, am șansă...

— Eu însă nu, Eugen !

— Fără sacrificii, Pîrvan ! îl amenință Toporaș.

— Și fără done experimentale ! se angajă Pîrvan.

Jocul reîncepu. După trei ore încheiate, se sfîrși ultimul rober. Justiția și Balasan erau marii pierzători. Pîrvan și Toporaș cîștigau. Hurmuzaki, ca întotdeauna, era pe

linia de mijloc... Returul răsturnase spectaculos situația jucătorilor.

Justiția era îngîndurată. După plecarea bărbaților se ghemui într-un fotoliu și încercă să-și adune gîndurile. Pe ferestrele deschise pătrundea șuvoaie de aer rece. Inspiră cu patimă aerul. Pe o măsuță lîngă fotoliu se afla un pahar de coniac și o carte de telefon. Luă paharul și, fără să se întrebe al cui e, îi sorbi dintr-o înghițitură conținutul. Simți cum îi arde gîtlejul. Apoi deschise cartea de telefon și scoase dintre file o înștiințare poștală oficială. Reciti încă o dată cuvintele scrise cu cerneală violet. I se aducea la cunoștință că se poate prezenta în orice zi, între orele 10 și 14, pentru a completa datele pașaportului.

CAPITOLUL 12

Mihail Nistor renunță să ia mașina. De cîteva zile n-o mai folosea decît în timpul orelor de lucru și numai pentru drumuri neprevăzute. Îi anunțase și pe Bratu și pe Iulieș că mașina direcției e oricînd la dispoziția sindicatului și a comitetului de partid. Era convins că Iulieș nu se va atinge de automobil. Bratu, în schimb, se folosea de el cu regularitate. Mai ales după ce Nistor îl încurajase, spunîndu-i că vîrsta lui, anii de muncă în uzină și funcția pe care o are îl îndreptățesc să se servească, fără să-și pună nici o problemă, de automobilul care, la urma urmei, aparține întregii uzine, nu numai conducerii. Așa cum se așteptase, gestul său îl impresionase pe Bratu. Președintele sindicatului îl asculta cu mai multă atenție și își dădea cu mai multă ușurință încuviințarea cînd discuta cu dînsul diferite probleme din uzină. Bratu căpătase încredere în el, era evident.

Înainte de a ieși în stradă, Nistor intră în camera portarului. Surprins, bătrînul Nicolae Iușcă sări de pe scaun și începu să-și netezească cele cîteva fire de păr cu podul palmei.

— Să trăiți, tovarășe director!

— Iar îi dai cu să trăiți, moș Culaie? Dumneata, om bătrîn... Și-apoi ăsta-i un salut burghez.

— Obiceiul, tovarăşe director. Dacă ălora nu le spuneam de zece ori pe zi „să trăiţi", nu mai pupam noi în vecii vecilor zile de muncă în uzină...

—I-am doborît, moş Culaie !... Gata ! S-a zis cu ei... Eu aş avea cu mătăluţă o vorbă. O taină mare, numai între noi... Ştii, ca mormîntul, moş Culaie.

— În privinţa asta, să n-aveţi nici o grijă, tovarăşe director. Cine-i spune lui Nicolae Iuşcă ceva, e ca şi cum ar sufla în pămînt.

— Atunci e bine !... Moş Culaie, la ieşire să... te uiţi mai cu atenţie la Silviu Căciulă... Dar nu în aşa fel ca să te simtă... Şi dacă observi ceva, imediat îl aduci la mine. Înainte de a chema miliţia... Moş Culaie cu multă grijă. Că dacă te simte şi n-are nimic, ăla-i în stare să facă mare scandal... E cam sărit...

— Îl ştiu eu ! Păcătosul... N-o să simtă el. Credeţi că el e ăla care fură în secţie ?

— Am numai o bănuială .. nu trebuie să ne pripim... Mare grijă...

— Pungaşul ! Ştiţi ce-mi spunea mai deunăzi ? Că ştie el cine fură în secţie şi dacă n-o să-i spargă capul...

— Asta era, moş Culaie. Să nu-ţi scape. Noroc !

— Pun eu laba mea bătrînă pe el, nu vă fie teamă. Să trăiţi...

Nistor strînse mîna bătrînului, apoi porni agale pe stradă. Se simţea în văzduh apropierea înserării. Plimbările îi făceau bine. Îi plăcea să se uite cu coada ochiului în vitrine, în faţa unora chiar se oprea, prefăcîndu-se că examinează mărfurile, pentru a-şi admira înfăţişarea. Era îmbrăcat bine, elegant chiar, avea aerul unui atlet. Din cînd în cînd trebuia să răspundă la salutul cetăţenilor. Şi observase că în ultimele zile numărul acelora care-l salutau creştea mereu. Oameni pe care nu-i văzuse niciodată în viaţa lui îşi scoteau pălăria sau îşi aplecau capul, sau duceau mîna la şapcă, rostind aproape toţi aceleaşi vorbe : „Vă salut, tovarăşe director !" Devenise popular ! Devenise cineva ! Cu cîteva săptămîni în urmă doar muncitorii din uzină şi cunoscuţii ar fi rostit, întîlnindu-l, cuvintele acestea. Acum însă şi-l arătau unul altuia cu degetul, spunîndu-şi, probabil între ei : „Ăsta-i

directorul ăla grozav ! Toată țara vorbește de el... L-am cunoscut... Ehei, de cîte ori nu ne-am dat mîna și am glumit împreună..."

Nistor răspundea politicos la saluturi, uneori chiar zîmbea. Trebuia să fie popular, să-și mulțumească măcar în acest fel concetățenii. Știa, din copilărie, din timpul uceniciei, din primii ani de uzină, cît de bine se simte un om umil și neînsemnat cînd un personaj important îi răspunde la salut. Și el presimțea că va avea în viitor nevoie de acești trecători necunoscuți, care-și scoteau pălăria sau duceau mîna la șapcă atunci cînd treceau prin fața lui. Era sigur că mulți cetățeni îl lăudau pentru faptul că în loc să meargă cu mașina, merge pe jos, că e popular și atent cu dînșii.

Uneori, cînd observa o figură oarecum cunoscută în vreun grup, saluta el întîi apoi se oprea și ruga să i se ofere, bineînțeles dacă e posibil, un foc pentru a-și aprinde țigara. Toți cei din grup își cotrobăiau buzunarele cu gesturi febrile în căutarea unei cutii de chibrituri. Îi plăcea acea agitație neașteptată și binevoitoare și știa că după ce își va aprinde țigara, după ce le va mulțumi călduros și-i va părăsi, se vor discuta numai lucruri bune despre dînsul. Plimbările acestea pline de satisfacții nu-l oboseau, cu toată lungimea drumului.

Multe femei întorceau capul după el, altele îl priveau stăruitor cînd treceau prin fața lui. Și ghicea printre ele femei din lumea care-l speriase cîndva. Își umfla pieptul și se oprea în fața primei vitrine, pentru a se studia. Și descoperea întotdeauna alte lucruri impunătoare în înfățișarea sa ori pe chipul său. Nu purta niciodată servietă, deși avea întotdeauna cu el cărți și ziare, și mai ales reviste literare, împăturite în așa fel încît titlul lor să se poată vedea cu ușurință. Își dădea seama că a devenit o personalitate și trebuia să se poarte ca atare.

Pașii îl duseră spre strada în care o așteptase multe ore pe Cornelia. Aflase că se înapoiase în oraș și ținea cu orice preț s-o întîlnească și să se plimbe cu ea pe stradă, măcar de cîteva ori. Mulți ochi i-ar fi invidiat și multe guri ar fi început să turuie prin oraș. Dar îi era și dor de ea, simțea nevoia de a o vedea, de a o privi

în ochi, de a ști că există, de a-i auzi vorbele și poate de a-i lua brațul...

Se înserase. Luminile se aprindeau palide pe stradă. Nistor se îndreptă cu pași siguri spre intrarea micului bloc și împinse ușa. O femeie bătrînă, scundă și grasă dormita pe un scaun. Zgomotul ușii o făcu să tresară. Se uită la Nistor și, necunoscîndu-l, îl întrebă :

— Dumneavoastră pe cine căutați ?

— Pe studenta Cernat Cornelia, verișoara mea...

— Daaa ! Domnișoara Cornelia !... S-a mutat la cămin... Nu știu pe unde-o fi căminul, dar dumneavoastră trebuie să știți...

Vestea îl trăsni pe Nistor. Cornelia într-un cămin ? Era neverosimil.

— De mult s-a mutat ?

— Aș... Ieri după-masă... Mai are de luat lucruri... Zicea că vine astă-seară... Da' cred c-o să vină mai tîrziu... Să-i spun c-ați căutat-o, dac-o văd ?

— Nu... Ba da... O găsesc eu, sigur, la institut... Mulțumesc... Bună seara...

Ieși pe stradă. Spusele bătrînei îl nedumereau, îl nelinișteau... Cornelia se mutase ! Ce o determinase să ia această hotărîre ?... Să lase o asemenea garsonieră ? Să se refugieze într-un cămin ?... Nu înțelegea... Numai în cazul cînd i-ar fi murit mama și nu mai avea cu ce să-și plătească... Cît de stupid era totul cît de stupidă era Cornelia ! De ce îl refuza ? Ar fi avut totul la dispoziție. Mașină, orice. Nu înțelegea de ce Cornelia fugea de el... Cine ar fi putut să-i dea mai mult ca dînsul ?... Oare ea nu citise articolul lui, nu citise ce scriau ziarele despre el, nu vedea că va ajunge departe ?... Dacă-i murise mama, de ce nu-l anunțase și pe el ?... Și unde poate să fie acum ?...

Nistor ajunsese la capătul străzii. Se opri. Își dădu seama că întrebările sale n-au nici un rost. Trebuia să judece la rece, să chibzuiască îndelung. Ziua de mîine i se prevestea foarte grea și încărcată. N-avea voie să-și piardă calmul și stăpînirea de sine. Plecase de la fabrică fără să-și limpezească gîndurile. Dar nici nu putea renunța să o vadă pe Cornelia. Trebuia să știe ce este cu ea, ce i se întîmplase. Ceva i se zvîrcolea în piept. Din cauza ființei aceleia care-l ocolea cu îndîrjire. O va aștepta...

Poate că nu va da peste nici un cunoscut la bufet. Şi în cazul cînd va întîlni pe vreunul, se va preface că are ceva de citit sau... îl va invita pur şi simplu la masa lui.

În local se aflau puţini oameni. Doar cîteva mese erau ocupate. Cea pe care şi-o luase ca post de observaţie în ziua cînd se îmbătase bătrînul era liberă, iar în jurul ei erau de asemenea numai mese libere. Se aşează la vechiul loc şi, în ciuda privirilor care fixau uşa blocului, gîndurile lui aveau altă ţintă. Ziua de mîine era o zi foarte grea. Întîi să se limpezească.

Chelnerul apăru imediat :

— Doriţi ceva ? Avem bere, vin înfundat. Sau poate doriţi un lichior ?

— Da !

— De care doriţi ? Cafea, cacao, triple sec, vişine, benedictină ? V-aş sfătui o benedictină sau un triplu sec...

— Bine !

— Atunci vă dau un triple sec... Mic ? Mare ?

— Da !

— Vă aduc unul mare ! ?

— Bine !

Pricepînd că noul client vrea să fie lăsat în pace, chelnerul îi aduse o sticluţă de triple sec şi un păhărel. Destupă sticluţa şi adăugă, politicos :

— Consumaţi cît doriţi. Ca să nu vă deranjez...

Băutura dulce, uleioasă, îi plăcu lui Nistor. Dar simţindu-i şi tăria pe gîtlejul zgîriat se feri să bea prea mult. Avea o droaie de probleme de clarificat. Un lucru era sigur. Prestigiul lui, în uzină, la partid şi la minister, crescuse în ultimul timp. Devenise un om cunoscut. Fusese invitat la şedinţele Comitetului Regional, şi cuvintele lui erau ascultate cu atenţie. Cel de-al doilea articol pe care-l scrisese cu ajutorul lui Gorga, privitor la prima perioadă a întrecerii, fusese cît se poate de binevenit. Dovedise astfel că el e primul factor în organizarea, declanşarea şi susţinerea mişcării tehnice din uzina „Drapelul Roşu". Şi în articolul publicat de Gorga în presa din Capitală şi citit la radio se făcuse mult caz de rolul jucat de el. O frază din articol spunea chiar că dacă toţi directorii ar lua ca pildă iniţiativa, hotărîrea

și strădania neîncetată de a cuprinde pînă în cele mai mici amănunte problemele de producție, de care dă dovadă Mihail Nistor, întreprinderile noastre ar avea mult de cîștigat. Întrevedea, într-un viitor foarte apropiat, numirea sa în postul de director plin și poate sarcini și mai importante. Ce s-ar întîmpla dacă i se va da o funcție mare în Capitală ? Iar începea să-i vîjîie capul... Cornelia... Nu ! Mai avea încă multe...

Alexandru Severin putea deci să iasă din gîndurile și spaimele lui de interes. N-are decît Bogdan să facă ce vrea cu el... La început îi fusese teamă... Prevederea e însă întotdeauna bună... Dacă ar fi scăpat un singur fir din mînă... cine știe ? cu totul alta ar fi fost situația... Dacă n-ar fi simțit primejdii în jur, ar fi putut să facă imprudențe, și astăzi nu ar mai fi fost omul de care să se vorbească în întreaga țară.

Pîrvan trebuia în schimb scos din fabrică. El și Iulieș erau singurii oameni care nu-și plecau capul în fața sa. Lui Iulieș nu prea avea ce să-i facă. Cei de la Comitetul Regional îl respectau și aveau încredere în el. Pîrvan însă, trebuia concediat. Justificarea era clară. Se opusese întrecerii, deschis și direct, abuzînd de calitatea sa de specialist. În ciuda avertismentelor sale, producția și productivitatea secției creștea cu fiecare zi. Deci nu greșise, ci intervenise intenționat... Trebuia să-l dea afară pe Pîrvan. Trebuia să-și încerce puterea ! Știa că va avea de furcă la minister ; dar dacă ministerul va interveni, atunci va amenința cu demisia. Era clar că ministerul n-o va accepta și că, în cel mai rău caz, Pîrvan va fi transferat la altă uzină... Va vedea cu această ocazie cît cîntărește el în ochii celor de sus. Trebuia să-l scoată pe Pîrvan, pentru că era prea mîndru, prea plin de sine însuși. Îl simțea ca un cui în coaste. N-avea nevoie de oameni care nu-i dădeau siguranța că dispozițiile sale vor fi ascultate. Vrea să-și mențină Pîrvan personalitatea ? Să și-o mențină în altă uzină. Aici ori își apleacă neîntîrziat capul său de savant, ori, dacă nu — afară !... Trebuia să-l scoată pe Pîrvan, ca să dea și altora un exemplu. Pîrvan, marele Pîrvan, profesorul Pîrvan scos din fabrică de directorul Mihail Nistor, nu va avea alt rezultat decît să-i domolească pe pretendenții la perso-

nalitate și să-i înfricoșeze pe cei care ar cam voi să-i calce pe urme. Pîrvan, scos, va însemna îngenuncherea tuturor inginerilor din uzină.

Nistor zîmbi satisfăcut și mai goli un păhărel de lichior. Bătălia cu Pîrvan o va cîștiga sigur. Îl avea alături de el pe Bratu, deci sindicatul; Iulieș n-avea cum să se opună; era alături de el și ziarul și mai erau cîțiva ingineri în uzină care rîvneau la postul de șef de secție. Nu-l va menaja de loc la ședință. Va fi categoric și neîndurător.

Dar dacă Pîrvan avea într-un fel dreptate?... Imposibil! Au trecut atîtea zile și toate mașinile din secție funcționează... Și totuși... Poate că n-ar strica să se pună la adăpost... Dar cum?... Măcar să strecoare o vorbă la Comitetul Regional... Mîine dimineață tot fusese chemat acolo... Să se prefacă preocupat de soarta mașinilor... Șeful secției industriale e un tînăr neexperimentat și copilăros, ca Gorga. Va discuta cu el și în mod sigur tinerelul îl va îndemna să nu dea înapoi, să sporească întrecerea... Îl știe cum vorbește. „Pe răspunderea mea, tovarășe Nistor. Burghezii ăștia ne înspăimîntă cu specializarea lor și nu fac altceva decît să pună bețe în roate clasei muncitoare.“ Și dacă se va întîmpla ceva, își va face o autocritică tare, dar va repeta și vorbele șefului secției industriale. Bineînțeles, va spune că el, ca director, nu trebuia totuși... Va ști cum s-o întoarcă... Deci, mîine dimineață va face în primul rînd acest lucru...

Altceva nu mai avea... Furturile... Numai Căciulă putea să fie hoțul. I se păruse suspect în ziua aceea cînd, împreună cu Gorga, dăduse peste el în vestiar. Dacă-l prinde... va ști el cum să procedeze... Și Iulieș va veni să-l felicite...

Altceva...

Nistor răsuflă adînc de cîteva ori pentru a preîntîmpina, pentru a-și opri zvîrcolirile care începeau să-i zbuciume pieptul... La început făcuse totul numai din dorința de a-și încerca puterea... Crezuse că el învinsese. Nu cucerise nimic... Fusese încătușat... Chipul acela blond, aproape palid, cu ochi mari, care căutau parcă în fiecare clipă minuni, îl urmărea zi și noapte. Ar fi fost în stare să facă orice numai s-o știe lîngă el, fără măcar

să se atingă de ea. Ar fi fost în stare să renunțe la tot ce avea și ce putea să aibă... Dar îl cuprinse imediat revolta. Din cauza unei femei !... Nu ! Trebuie să se hotărască. Va discuta cu ea pe față. Îi va spune totul. O va cere în căsătorie. Îi va oferi totul. Și dacă nu va accepta, va trebui să se potolească. Va trebui să renunțe la ea. Altceva ce putea să facă ? Ar putea să piardă totul. Din cauza unei femei. Nu ! Nu-și poate juca viața și viitorul pe o femeie ! Își va tăia bucăți de carne de pe el și tot se va lecui pînă la urmă.

Parcă începea să se liniștească. O aștepta pe Cornelia cu hotărîrea de a face o ultimă încercare.

Se întîlniseră la poarta parcului. Porniseră pe alee ținîndu-se de mînă. Era întuneric. Frunzele începeau să cadă. Unele preferau să se sinucidă noaptea, pe întuneric. Cădeau împăcate de sus, pluteau cîteva clipe în aer. Era singurul, unicul lor zbor. Apoi se așternea tremurînd pe alei, așteptînd docile să fie ucise de picioarele îndrăgostiților.

Mergeau ținîndu-se de mînă, ca în prima zi. Fiecare zi era pentru ei întîia zi.

Stelele nu-și puteau opri bătăile inimilor. Tremurau mereu. Poate de teamă. Poate de bucurie. Poate de spaima depărtărilor. Cerul și le țintuise cu grijă. Ce s-ar fi făcut el fără stele ? Oamenii nu i-ar mai fi simțit măreția și neliniștile. Și se mînia pe norii care țeseau covoare pasagere, trimițînd vînturile să-i alunge.

Mergeau de mult timp. Era întuneric. Erau singuri. Tăcerea se speriase. Aștepta darul vorbelor. Gîndurile nerostite o înspăimîntau.

— E tîrziu, Lucian...

— E tîrziu ?

Se întoarseră tăcuți. Undeva aleea murea. Era puțin pînă acolo.

— E tîrziu Cornelia ?

— E tîrziu...

Cînd ieșiră din parc, totul luă altă înfățișare. Erau lumini, erau zgomote, erau oameni. Singurătatea încetase.

— Trebuie să fug, Lucian. Nu uita, sînt la cămin...

— Tot nu înțeleg de ce te-ai mutat la cămin ?

— Pentru tine, dragul meu. Nici nu trebuie să te gîndești mai departe. Vreau să mă închid acolo. Să mă izolez... Vreau să citesc mult. Vreau să învăț. Nu uita că încep din anul întîi... Și dacă profesorul Florian obține aprobarea să dau doi ani o dată...

— Chiar îți place arheologia, Cornelia ?

— Ție nu ?

— Ba da, dar hotărîrea ta bruscă m-a surprins.

— Dacă l-ai fi auzit pe dînsul cum îmi vorbea despre o simplă inscripție !... Am avut impresia că o întreagă enciclopedie se revarsă... Nu-i nimic mai vast și mai pasionant, Lucian, gîndește-te numai ce ar însemna pentru istorie să se descifreze scrierea cretană și scrierea etruscă.

— Am citit că un profesor italian e pe cale să descifreze scrierea etruscă.

— Copilării, Lucian ! Numai noi o vom putea descifra. Eu îți voi traduce cuvînt cu cuvînt poeziile și tu le vei transpune în versuri... Dar nu te las să rănești cadența originală... Aș fi în stare să mă despart de tine... Pînă repari greșeala... Te-ai speriat ?

— Nu !... Tu te sperii de copii ?

— Nici nu știi ce înspăimîntători pot fi copiii ! Eu l-am întrebat pe tata, la șase ani, de ce oamenii cresc atît de ciudat. Cum le cresc ochii păstrînd aceeași formă, aceeași culoare, aceleași proprietăți ca atunci cînd sînt mici ? Din mici devin mari, fără să se schimbe cu nimic, fără să se deformeze niciodată. Sînt aceiași și totuși sînt alții... Tata s-a speriat și m-a trimis la culcare. Altădată l-am întrebat de ce au oamenii un nas atît de lung dacă pot trăi respirînd numai pe gură, și iar s-a speriat și m-a trimis la culcare... Întreabă-mă și tu ceva foarte copilăresc !... Poți ?

— De ce zăpada n-are altă culoare ? Verde sau albastră ?... Fulgi albaștri...

— Ce copil drag ești, Lucian !... Acum trebuie să plec... E tîrziu și trebuie să mai duc cîteva lucruri la cămin... Lucian.

— Te duc pînă la cămin, Cornelia.

—Dar să mergem pe străzi întunecate, Lucian... Și cînd vedem o stradă pustie, putem să ne dăm mîna...

Așteptarea prea lungă începuse să-l enerveze pe Nistor. Localul aproape se umpluse. Duhoarea băuturilor proaste și fumul gros îl amețiseră. Din fericire, nu zări nici o figură cunoscută. Sticluța cu lichior era aproape plină. Deși îi plăcea băutura, se forțase din răsputeri să reziste tentației. „Bețivul își vinde sufletul — îi spunea mereu unchiul său. Dacă o să te apuce cumva gîndul să te îmbeți, îmbată-te acasă, și chiar și atunci e bine să-ți alungi nevasta și să vorbești în șoaptă. Că omul beat spune totul, mă. Tot ce are pe suflet." Gusta din cînd în cînd dintr-un păhărel, cu picătura.

Cornelia nu venea. Cine știe pe unde umbla și cine știe dacă va mai veni. Stătea ca un caraghios printre beți, așteptînd o femeie, care poate nu se mai gîndise la el nici o clipă. De cîteva ori îi veni în gînd să plece. La urma urmei ce are cu ea? S-ar putea ca să-i facă numai rău, acum cînd are atîtea pe cap... Totuși... trebuie s-o întrebe. Cu ea alături... Simți că-l năpădește din nou tremurul... E o prostie... Peste un an va putea să-și aleagă orice femeie va dori. Nici măcar nu e una dintre acelea după care întorci privirile. Dacă n-o cunoști, ți se pare o femeie oarecare. I-a intrat lui în cap ca o boală... N-a vrut decît s-o înfrîngă... Nici n-a văzut-o goală... nici măcar pulpele... nici sînii nu i-a simțit...

Parcă cineva învîrtea un fier înroșit în pieptul lui. Ce avea ea cu el? De ce nu-i dădea pace? De ce se ținea scai de dînsul?... Nici măcar n-o mai dorea ca femeie. Dar voia s-o aibă alături, s-o dezbrace, s-o privească și să se arunce în genunchi în fața ei. S-o roage... poate îl va lăsa să-i sărute călcîiul. Să-i dea voie numai s-o privească. Să-i dea voie să stea lîngă ea. Cu ochii închiși. Să știe că e acasă la el. Nici să n-o vadă. Să știe că e undeva, că nimeni n-o poate privi.

Era nebun! Hotărît că înnebunise! Să-l aducă în asemenea hal o femeie?... Reușise să treacă prin toate, să răzbească oriunde. Venise la uzină cu gîndul să ajungă funcționar. Era în preajma lui 23 August. Mai avusese timp să vorbească cu unul din directori. Crud, pătimaș,

tremurînd din toate încheieturile. Izbutise să-l impresioneze. „Ai sosit cam tîrziu, tinere, îi răspunsese directorul. Prea tîrziu. Oameni atît de ambiţioşi ca tine ar fi ajuns departe ! Din păcate, ceasul nostru s-a oprit. A sosit vremea muncitorilor. Eu sînt om practic. Nu-mi fac nici o iluzie. Nu vreau să mă alunge muncitorii." Directorul s-a îmbarcat într-o maşină nemţească cu un geamantan plin de aur. Dar el nu şi-a pierdut firea. S-a hotărît repede. E vremea muncitorilor ? Va deveni muncitor ! S-a angajat ucenic în uzină fără să se despartă o clipă de gîndul că trebuie să răzbească. Cîteva luni de zile a lucrat lîngă Alexandru Severin. Pînă i s-a făcut teamă de el. Uriaşul parcă-l simţise, sau mai degrabă îi era frică să nu-l simtă. Descoperise în tăcerea lui Severin şi-n vorbele lui întrebări care-i căutau adîncul sufletului. Şi nu voia să se deschidă nimănui. L-a părăsit pe Severin. A trecut la alt muncitor, mai puţin bănuitor. Nu-l ajuta ca Severin, nu-l învăţa meseria ca el, uneori îl umilea, dar se simţea mai bine. S-a dat peste cap să înveţe temeinic meseria. S-a înscris printre primii în partid. Nu refuza nimic, nu reproşa nimănui nimic. Îşi avea planul său în cap, pe care nu-l abandona nici o clipă.

Cît de bine îşi amintea... Îşi muşca buzele pînă la sînge în şedinţe, cînd lua cuvîntul şi-i lăuda pe cei care-i umileau. Muncise ca un nebun, zi şi noapte, o săptămînă de zile, fără să închidă un ochi, la înfiinţarea primelor gospodării colective, numai ca să arate că e devotat şi că e un adevărat comunist. La fiecare manifestaţie purta cele mai grele placarde şi striga lozinci pînă răguşea. Învăţase un curs ideologic, chinuindu-se luni de zile ca să memoreze fiecare cuvînt. Învăţase şah ca să poată juca la club cu instructorul regiunii de partid şi să intre în vorbă cu el. Se abţinuse trei luni de zile de la orice legătură cu femeile, cînd fusese trimis cu un instructor de la regiune într-un raion agricol. Numai ca să-l poată avea pe celălalt la mînă... Răzbise ca un bulgăre de fier. Nu-l înmuiase nimic... Îl prinsese pe fostul director adjunct, după ce-l urmărise săptămîni de zile, în birou, cu o dactilografă. Venise nevasta directorului şi-l rugase în genunchi să nu-l pîrască. Nevasta celui pe care-l prinsese înşelînd-o. Îl demascase fără cruţare. Ştia că-i va

lua locul. Răzbise ! Și să-l îngenuncheze o femeie ? De ce ? Cu ce drept ?... Simple accese de nebunie.

Nistor se liniști din nou. Trebuia să fugă cît mai era timp. Va răzbi și fără ea și o va înlocui cu una după care să întoarcă privirile toți oamenii. N-avea nici un rost să mai încerce. N-avea ce căuta în lumea ei. Era o prostie să se bage cu de-a sila într-un iad. Se zbătuse prea mult, se tîrîse prea mult, se ascunsese prea mult, sîngerase prea mult, ca să riște să piardă, pentru o femeie, tot ce cîștigase. Era ultima lui hotărîre. Își jură să termine cu Cornelia. Își strînse pumnii și își jură cu toată puterea lui. Dacă o va întîlni, o va întreba, și dacă ea va spune nu, o va lăsa în plata Domnului.

Ceru chelnerului să-i facă plata. Îi înmînă o bancnotă de o sută.

— Oprește toată sticla !

Chelnerul îl privi uimit și nu știa cum să-i mai mulțumească. Și chiar în clipa cînd se pregătea să părăsească masa, Nistor o văzu pe Cornelia traversînd strada cu un bărbat alături. Tresări fără să vrea dar rămase locului... La urma urmei, ce-l interesează pe el cu cine-i Cornelia ! E liberă, poate să facă ce vrea. Nu mai avea nimic cu ea. Își jurase... Poate că ar fi fost mai bine să se scoale și să plece, dar tot n-avea ce face... și mai ales terminase cu ea... putea, în sfîrșit, să se uite la ea și la *ăla* cu ochii unui trecător oarecare, mai curios decît alții... O văzu pe Cornelia despărțindu-se de bărbatul cu care venise, o despărțire ciudată, alunecoasă, fără gesturi. Da, bărbatul rămăsese în așteptare. Nu-i vedea fața... se plimba grijuliu prin fața blocului, iar umbra zidurilor îi ascundea figura... Cine știe ce idiot o fi !... Îi venea să rîdă.

Chelnerul lăsase sticluța pe masă. Își umplu un păhărel și-l dădu pe gît dintr-o înghițitură. Îl mai umplu odată dar nu se atinse de el... Cine știe ce dobitoc o fi ! Vreo stîrpitură de om... Așa, de la depărtare, părea înalt și bine făcut, dar... Îl cuprinse iarăși rîsul... Un imbecil, de bună seamă. Altminteri și-ar fi găsit o alta, mai femeie... Poate că era vreun coleg de-al ei de la institut ? Idiotul ! Să se îndrăgostească de ea ! Ha, ha, ha ! Dacă a început să rîdă, gata ! E limpede că nu-l mai leagă nimic de ea... Sigur că da ! Dacă ar fi văzut-o cu altul,

numai cu zece zile în urmă, sau cu cinci zile, sau cu o singură zi, ar fi fost în stare să... Cît de nebun fusese atunci cînd intrase în camera ei, cînd îi spusese că e gata să ucidă pentru ea ! Ha, ha, ha !

Rîdea sec, fără zgomot, împungînd cu vîrfurile pantofilor podeaua. Şi deodată simţi că-i ard rău, dureros degetele. Ţigara. Uitase s-o stingă. O azvîrli într-o frapieră, la altă masă. Goli dintr-o înghiţitură păhărelul, apoi îl umplu iarăşi... Idiotul de-afară ! O aşteaptă de atîta timp !... Da, trebuie să fie un coleg de la cămin... Îşi aprinse altă ţigară şi observă că-i tremură mîna. Băuse cam mult. Nu va mai bea un strop. E ultimul păhărel. Lichiorul îi alunecă încet, pe gîtlej, ca să-l ardă... Bine că terminase cu ea !

Şi deodată tresări. Bărbatul care o însoţise pe Cornelia traversa strada şi venea exact spre geamul de la care observa el... Oare voia să intre în local ?... Îl recunoscu... Era Lucian Severin, băiatul strungarului !... Profesorul... redactorul... Cornelia... Ce căuta el la ora asta cu Cornelia ? Ce căuta ?... Băiatul strungarului... Era profesorul ei... Trăia cu profesorul ei !... Băiatul strungarului !... Băiatul lui Alexandru Severin !... pe care Bogdan ar fi vrut să-l facă director... Ha-ha-ha !

Îşi mai turnă un pahar... Ăsta i-o luase ! Băiatul urangutanului ! Ha-ha-ha !... Din cauza asta îl respinsese... Bine că terminase ! !... E limpede c-a terminat. Cu zece zile înainte ar fi sărit de pe scaun prin geam... L-ar fi strîns de gît sau ar fi strîns-o pe ea de gît... Ei, şi ? Culcă-se cu cine-o vrea... În pielea goală dac-ar vedea-o... Ăsta i-o luase ! Băiatul urangutanului !

Îl zări pe Lucian plimbîndu-se prin faţa bufetului. La un moment dat îl văzu că se opreşte şi încearcă să privească prin sticlă înăuntru. Chiar în dreptul lui.

Nistor puse mîna pe pahar şi azvîrli cu toată puterea lichidul în geam, în dreptul celui care privise... Ha-ha-ha ! Băiatul strungarului... Fiul urangutanului... Tîrfa !

CAPITOLUL 13

Înainte de a da drumul mașinii, Costinaș îl văzu pe Pîrvan îndreptîndu-se spre el. Venea singur, fără maistrul Ferenți. cum se întîmpla de obicei. Apropierea lui Pîrvan îl neliniști pe Costinaș. Ce mai voia inginerul de la el?... Poate că venea să-i dea dreptate... Îl salută ca întotdeauna :

— Bună dimineața, tovarășe inginer...

— Bună dimineața, domnule Costinaș... Aș vrea să discut cu dumneata în particular...

— Cu plăcere, tovarășe inginer.

Introducerea politicoasă a inginerului îi făcu plăcere tînărului strungar. Pîrvan nu obișnuia să discute cu nimeni „în particular".

— Domnule Costinaș... Îți urmăresc rezultatele. Sînt groaznice. Sînt uluitoare. Nu-s ale unui om normal.

Cuvintele lui Pîrvan îl dezamăgiră pe Costinaș. Se așteptase la cu totul altceva.

— Credeam că v-ați convins, tovarășe inginer. De atîtea zile...

— E un miracol, pur și simplu, un miracol, domnule Costinaș, dacă nu s-a întîmplat nimic pînă acum. Intervenția mea de ultimă oră e cu totul gratuită. Mi-am declinat de mult răspunderea pentru această isterie, am făcut referat scris... Mă simt însă obligat...

— În vederea ședinței de după-amiază...

Costinaș aflase de ședință și știa că Pîrvan va fi ținta unor atacuri crîncene. Scăpase cuvintele fără voia lui și-i părea rău.

Pîrvan simți adînc insulta. Se stăpîni.

— Domnule Costinaș, am venit la dumneata pentru a te ruga omenește să-ți tai streangul pe care ți l-ai înfășurat în jurul gîtului. Am venit să te rog. Bună ziua...

Pîrvan îl părăsi brusc pe Costinaș, dar tînărul strungar tot mai avu vreme să remarce roșeața de pe fața inginerului.

Ultimele cuvinte ale lui Pîrvan îl mîhniseră pe Costinaș. Inginerul venise să-l roage. Poate că din pricina sa Pîrvan avea necazuri și supărări. Dar cum putea el să renunțe la ritmul acesta de lucru care-i înveselea mîinile ! La început se gîndise la cîștig, pe urmă la faima care i se răspîndise în uzină, dar în ultimul timp nu mai simțea altceva decît dorința de a sparge orice recorduri... Nebunia vitezei îi intrase în sînge...

Își controlă mașina. Totul era în regulă... Dar înainte de a da drumul strungului, mai reflectă o clipă... Dacă Pîrvan avea dreptate ?... Observase în cîteva rînduri zgomote neregulate, ciudate, la strung... Poate că numai i se păruse. Dac-ar fi fost să i se strice mașina, trecuse timp berechet... La sfîrșitul schimbului va face un control minuțios... Și poate că pînă atunci ar fi bine să nu depășească limita atinsă în ziua trecută.

Începeau să sosească muncitorii în secție. Îl văzu pe Severin îmbrăcîndu-și halatul și îndreptîndu-se spre strungul său. Cum făcea Severin de era întotdeauna curat ? Halatul curat, mîinile curate, fața curată... Dar rezultatele lui Severin fuseseră de mult întrecute. Îl văzu pe Răduca, apoi pe Căciulă, pe Livede, pe Tonciu. Îl zări și pe Valer. Venea cu pași grăbiți...

— Azi te întrec, Costinaș ! Mă fac luntre și punte dacă e nevoie. Auzi ? Te întrec !

— Poate c-ai visat azi-noapte...

— Dă mîna-ncoa ! Pe prinzi...

—Fugi, mă Valer, de-aici. Să nu te mai audă și alții că te faci de rîs. Ori... te pomenești c-ai luat de dimineață o cinzeacă, două... Cine știe, poate că vezi acum

două strunguri și-ți închipui că lucrezi la amîndouă... Așa, da, poate că m-ai întrece...

— Era cît p-aci să te-ajung ieri ! se întărîtă Valer. Cred că tremurai acolo...

—Dacă mă pui la ambiție, nu faci azi nici jumătate cît mine...

Nu-l observară pe Nistor în spatele lor, ascultîndu-le convorbirea. Rămaseră surprinși cînd îi auziră vocea :

— Mai încet ! Nu vă jucați cu mașinile ! Dar nici nu vă pătați obrazul...

— Noroc, tovarășe director ! îl salutară cei doi.

— V-a convins domnul inginer Pîrvan, glumi Valer.

—În loc să-i dați drumul, sporovăiți ca babele. Astăzi mi se pare c-ați rămas în urmă.

Cei doi strungari îl văzură pe Nistor traversînd hala și îndreptîndu-se spre ieșire, fără să treacă prin biroul inginerului Pîrvan.

— Mă Valer, tare mi-i teamă că Nistor o să-i mănînce capul lui Pîrvan... Prin secție, unii zic că nu numai c-o să-l scoată din fabrică, dar chiar mai rău...

— Să se mănînce între ei, treaba lor. Eu mi-am pus în cap să te mănînc azi pe tine...

— Cu rabla ta, mă ? Dacă strănuți mai tare, îi și auzi hodorogeala.

— O să vezi tu !

— Ce-o să văd ?... Ce-o să vezi tu !

Costinaș trase cu coada ochiului la Valer. Rivalul își pregătea mașina. Cînd îl văzu că e gata s-o pornească, îl anunță :

—Gata ? ! Eu zic să te lași bătut dinainte...

Dădu drumul strungului de la început într-un ritm infernal. Șpanul pe care-l scotea cuțitul avea grosimea unui deget.

Iulieș Livede nu era în apele lui. Amînase o ședință a comitetului de partid cu un pretext copilăros, nu mai trecuse prin biroul lui Pîrvan, și cînd acesta îi făcea vizita obișnuită de dimineață, se mulțumea să-i răspundă la salut, fără să caute să intre în vorbă cu el. Nici cu Severin nu se mai întîlnise de cînd îi predase cartea

împrumutată de la Pîrvan. Era oarecum mîhnios pe inginer. Pîrvan voise poate să-și rîdă de el. De aceea îi dăduse o carte în limba franceză. Dar Severin n-o refuzase. Văzînd schemele și desenele se bucurase ca un copil.

Singurătatea îl apăsa pe Iulieș. Cînd se apropia de casă, începeau să-l macine tristețile. Nici un suflet de om nu-l întîmpina la ușă. Dar el nu se gîndea la un suflet de om. Se gîndea la un anumit suflet... Citise în ziar, cu cîteva zile în urmă, o știre pe care nimeni altul n-o sesizase. Se anunța plecarea unei delegații sindicale în Germania. Și printre delegați întîlnise și numele Margaretei... Era ea! O ținuse ani de zile lîngă el ca într-o închisoare... Crezuse că nu-i nimic mai mult decît o femeie oarecare... El era răspunzător de tot ce se întîmplase. Nu-și cunoscuse femeia.

Iulieș nu-și găsea nici o scuză. Margareta îi dovedise cu vîrf și îndesat că nu-i o femeie oarecare. În cei șapte ani cît el zăcuse în închisoare, ea fără să-și pățeze o clipă cinstea, izbutise să țină casa, să-l mențină pe Octavian în liceu, să facă din el un elev model. Ea singură, cu mîinile ei, fără nici un ajutor de nicăieri... Îi admirase numai sacrificiul, dar la puterea ei nu se gîndise. Iar mai tîrziu o tratase doar ca pe o nevastă și ea acceptase rolul pesemne ca să-i îndulcească viața, după șapte ani de închisoare. Margareta suferise mai mult decît el. Și în timpul cît el fusese închis, și după ce el revenise acasă parcă pentru a o obliga la o viață fără griji, dar și fără pasiuni. Descoperise însă prea tîrziu adevărul.

Știrea relatată în ziare înșsprise suferința lui Iulieș. Îl durea gîndul că Margareta se înălțase fără el. Era fericit că izbutise să azvîrle de pe ea acele năravuri de cucoană parvenită, care cîndva îl îngroziseră, că evadase din rolul de femeie neputincioasă în care o ținuse dînsul. Dar era amarnic de trist că toate se întîmplaseră după despărțirea lor... Oare de ce tocmai pe oamenii cei mai apropiați nu reușești să-i cunoști? se întreba mereu Iulieș. Pentru că ți-i închipui că fac parte din tine? Pentru că îți închipui că sînt cu tine mereu și la necazuri, și la bucurii? Pentru că nu poți să-i dezlipești de tine?...

Margareta plecase însă pentru totdeauna de lîngă dînsul, lăsîndu-i singurătatea aceea întunecoasă și amără-

ciunea unor dorinți neîmplinite. Fuseseră împreună prea puțini ani... Dar ea era departe, și era, sigur, veselă și mîndră, și el era singur și abătut.

Iulieș oftă. Se întîmplase. Ar fi trebuit să fie bucuros... Dar Margareta se îndepărtase prea mult. Nu-i scrisese niciodată, nu-i răspunsese măcar la scrisorile pe care i le trimisese... Asta era ! Își reclădise viața, fără el, adică începuse o nouă viață, și suferise prea mult pînă izbutise, pentru a încerca măcar cu gîndul să i-o tulbure. Fiecare își avea viața sa proprie. Era limpede ca bună ziua. Din moment ce descoperise adevărul adevărat, ce rost mai aveau întrebările și remușcările. Omul nu are norocul să i se repete viața. Nici măcar o clipă din viață nu i se repetă...

Cînd intră în hală, Iulieș parcă văzu mai multă lumină. Oamenii munceau ca niște spiriduși. Numai Severin, în colțul său, stătea ca întotdeauna liniștit și privea tavanul. Dar Iulieș știa acum că Severin muncește mai mult decît toți. Gîndurile uriașului inventau mașinării complicate pe care nici inginerii cei mai îndrăzneți din uzină nu aveau curajul să și le închipuie. Se apropie de el :

—I-ai găsit, Alexandre ?

Severin se uită la Iulieș parcă fără să-l vadă :

— Ai ieșit din bîrlog ? Am crezut că te-ai speriat ca bursucul...

— Ai găsit brațul ăla ?

— Brațul ?... Nu mă las pînă nu-l fac... Știi, mă Iulieș, că merge ca pe strună... De mîine încep să fac piesele...

Ultimele cuvinte le spuse în șoaptă. Iulieș simți un val cald în piept. Parcă erau doi copii care pregăteau altora o mare surpriză. De fapt de aici izvora bucuria lui.

— Dacă ai de lucru, la frezăș opti Iulieș la rîndul său, îmi dai să-ți fac eu. M-am dat bine pe lîngă mașină să văd dacă mai știu ceva. Merge ! Ți le fac exact cum vrei tu. Mă știi doar...

— După-masă te duci la ședință ? îl întrebă Severin.

— După-masă ?... Uitasem... Mai încape vorbă... Te las, Alexandre...

Uitase de ședință. Uitase de Pîrvan, de Nistor, de Costinaș și de ceilalți... Ședința... Nistor o convocase cu un scop precis. Era limpede. Și timpul părea că-i dă

dreptate lui Nistor. În secție nu se întîmplase nimic. Mașinile mergeau... Toată uzina se avîntase... Trebuia să treacă pe la Pîrvan. Poate că-și schimbase părerea. Și atunci va încerca și el să schimbe cursul ședinței.

Îl găsi pe Pîrvan în birou. Era singur. I se părea palid și nervos, deși se străduia să-și păstreze ținuta de toate zilele. Și parcă simți că-i zgîndără ceva inima. Iulieș admira demnitatea lui Pîrvan. Mai mult decît știința și siguranța lui. Din cauza aceasta era dispus să vadă în atitudinea lui Pîrvan față de întrecere nu o intenție, ci pur și simplu o greșeală.

— Te așteptam, domnule Iulieș ! îl întîmpină Pîrvan. Mi-am închipuit că vei vorbi cu mine înainte de... ședință.

Iulieș se gîndi că n-avea nici un rost să se ferească sau să intre pe ocolite în miezul problemei :

— Să nu credeți, domnule inginer, că am venit la dumneavoastră pentru că acesta e procedeul secretarului de partid sau...

— Nu e nevoie de explicații, domnule Iulieș. Pe patroni sau pe superiori n-am avut niciodată obiceiul să-i aștept. Poți să-ți dau cuvîntul de onoare. Te așteptam !

Emoționat, Iulieș îl întrebă pe Pîrvan :

— Tovarășe inginer, iertați-mă că vă întreb direct și fără ocoluri. Nu credeți că... în sfîrșit, nu credeți că ați făcut o greșeală ?...

— Nu, domnule Iulieș ! îi răspunse ferm Pîrvan. Greșeli se pot face cînd încerci să apreciezi caracterul unui om. Dar în tehnică numai nechematii pot să greșească... Mașina e făcută de mîinile omului. Și omul, crede-mă, știe ce face cu mîinile sale.

— Totuși, uitați-vă și dumneavoastră... Parcă numai o dată calculele omului s-au dovedit...

— Spune pe șleau ! Greșite...

— Un inginer, de pildă, acum douăzeci de ani...

— Domnule Iulieș ! Dumneata crezi că toți șoferii cunosc principiul motorului cu explozie ?... Crezi că toți strungarii știu ce minune înseamnă mașina lor ? Pot s-o monteze, s-o demonteze, s-o repare, dar principiile ei mecanice, formulele ei fizice și matematice crezi că sînt clare în capul lor ? Nici un strungar din uzina asta nu

poate să conceapă mașina în principiile ei. Nu știu cîți din inginerii noștri...

— Greșiți, tovarășe inginer! îl întrerupse convins Iulieș, care parcă vedea caietele pline cu desene ale lui Alexandru Severin. De ce credeți că un strungar nu ar putea să-și închipuie tainele mecanice ale mașinii?

— Pentru că un asemenea om nu ar fi strungar, ci inginer cu studii înalte!... Dar nu despre aceasta e vorba... Întrebați un specialist... Întrebați-l pe domnul ministru Bogdan! Sînt sigur că vă va da răspunsul meu... Rezistența mașinii, uzura ei e o știință, domnule Iulieș. Nu e o părere, sau o dorință, sau o ipoteză nefondată.

— Tovarășe inginer! Dar vedeți și dumneavoastră, vedeți doar cu ochii dumneavoastră...

— Miracole se mai întîmplă, domnule Iulieș. Un om fugărit de lupi poate să întrească în viteză pe cel mai rapid alergător din lume. Dar de cîte ori poate face această faptă în viață? Și dacă se întîmplă să-l fugărească lupii pe un cîmp pustiu, pînă la urmă tot e ajuns... Minunile nu dăinuiesc niciodată prea mult. Acesta e marele lor defect... Și mai ales, domnule Iulieș, miracolele nu pot să înlocuiască legile obiective.

— Poate că în urma rodajului...

— Rodajul nu se face niciodată la viteză maximă. Numai probele ating maxima. Dar probele sînt limitate... La noi în secție, proba devine constantă, devine obicei. Nu știu dacă azi, sau mîine, sau poimîine, dar crima aceasta care se comite împotriva mașinilor se va resimți... Mai gravă e însă amenințarea unui accident...

— Vă înțeleg, tovarășe inginer. Și ca să fiu sincer, încep să vă dau dreptate, deși, ceva nu mă lasă să vă spun: E absolut adevărat! Și din fericire, acum știu ce...

— Mișcarea din uzină?

— Nu! Pregătirea mea tehnică. Asta nu-mi dă siguranță. Sînt un muncitor care nu știu la ce lucrez.

— De aceea există specialiști...

— Sînt cazuri cînd un muncitor trebuie să fie și specialist...

— Nu înțeleg cînd și pentru ce, domnule Iulieș.

— Atunci cînd oamenii... atunci cînd vrea să-i învețe pe oameni cum să trăiască... atunci cînd oamenii îi spun : mă, tu meriți să fii secretarul nostru de partid...

Emoționat, Pîrvan i se adresă brusc lui Iulieș :

— Domnule Iulieș, te rog să mă ierți pentru că în urmă cu cîtva timp, aici, în birou, am fost nedrept cu dumneata...

Dar ca și cum n-ar fi auzit scuzele lui Pîrvan, Iulieș murmură :

— Totuși, trebuie să întreprindem ceva ! Vă mulțumesc, tovarășe inginer...

Iulieș Livede ieși din biroul lui Pîrvan mai nehotărît ca înainte de a intra.

În anticamera lui Nistor nu era nimeni. Biță Gorga pătrunsese totuși înăuntru. Primul lui gînd fu acela de a intra la Nistor. La jumătatea drumului se opri. Nu era politicos. Își trase un scaun lîngă fereastră și se așeză în așteptare. Trebuia să se sfătuiască neapărat cu Nistor. Știrile despre întrecere începuseră să-l plictisească. Mereu aceleași. Numai procentajele difereau. Ar fi vrut să scrie un material mare, un articol pe o problemă nouă, nedezbătută încă în presă.

La apariția secretarei, se ridică în picioare și salută zîmbind :

— Bună ziua ! Directorul e la post ?

— Nu. E plecat la regiune... Dar... e ora cînd a spus că se înapoiază. Dacă vreți, așteptați... Poate-l mai înviorați...

— Cu plăcere... I s-a întîmplat ceva ?

Secretara se uită la Gorga. Tînărul o descoperi dintr-o dată foarte tînără și ispititoare.

— Mi s-a părut cam nervos și răvășit. Parcă n-a dormit toată noaptea...

Era chiar frumușică secretara. Cum de nu observase pînă acum ? Avea buze mari, cărnoase, și o anumită suplețe în mișcări.

— Nu înțeleg cum vă îngropați tinerețea aici... Pentru o fată frumoasă și tînără e plictisitor și... primejdios.

Complimentul o măguli. Zîmbi și-l privi cochet :

— Dar dumneavoastră, mereu în uzină... nu vă plictisiți ?

— Dacă o să viu mai des pe la tovarășul Nistor, cred că o să mă înveselesc. Ați văzut filmul... ?

Convorbirea celor doi tineri fu întreruptă de apariția inginerului Vladimir Constant. Gorga se împrietenise cu tînărul inginer, străbătînd împreună secțiile uzinei. Își strînseră mîinile prietenește.

— N-a venit încă tovarășul director ? o întrebă Constant pe secretară.

— Trebuie să vină dintr-un moment în altul...

Secretara se scuză și părăsi încăperea cu cîteva dosare în brațe.

Ușa se deschise brusc și în încăpere pătrunse Nistor. Era într-adevăr palid și avea cearcăne la ochi. Cînd îl văzu pe Gorga, o intenție de zîmbet îi apăru pe față.

— A ! Bună ziua, tovarășe Gorga ! Iartă-mă dacă te-am făcut să aștepți. Poftim în birou... Dumneata, tovarășe Constant, poți să mai întîrzii ?

— Cum să nu ! Vin peste o oră.

Nistor îl lăsă în anticameră pe Constant și intră după Gorga, în biroul său. Avea nevoie de Gorga. Nu-și mai amintea pentru ce. Știa numai că simțise nevoia lui. Da ! Își amintea. Era cît se poate de important.

— Ia loc, tovarășe Gorga. De fapt nici n-ar mai trebui să te invit. Să te simți ca la dumneata în familie.

Nistor se îndreptă spre bibliotecă. Ideea-i venise pe neașteptate. Deschise ușa bibliotecii și luă de pe un raft un strung în miniatură, executat de ucenicii uzinei.

— Iată viitorul nostru produs !

Gorga cîntări strungul în mînă și se minună ca un copil :

— Splendid ! O adevărată bijuterie ! Cine l-a făcut ?

— Nu asta importă. Pentru cine a fost făcut ! Asta contează în primul rînd.

Gorga nu-l înțelese pe Nistor. Directorul rîse forțat și-l lămuri :

— Îți aparține, tovarășe Gorga. Un cadou modest pentru grija pe care o porți uzinei. Oricine l-ar fi executat,

consideră că-i din partea întregului colectiv al uzinei noastre.

Tînărul ziarist fu năpădit de o asemenea bucurie, că nu știu ce să răspundă. Mai că nu-i venea să creadă. Precis că era o inițiativă a lui Nistor.

— Cred... că... mai degrabă... — se bîlbîi el — e pentru întreaga... redacție...

— Pentru redacție, pregătim altceva — îl întrerupse Nistor. A fost special făcut pentru dumneata.

— Mulțumesc foarte mult... O adevărată bijuterie !

Nistor își pregăti drumul :

— Ai mai găsit ceva nou în uzină ?

— Întrecere, entuziasm, recorduri. Material pentru știri.

— Mă gîndesc să nu greșim, se prefăcu Nistor preocupat. Nu se poate să nu existe și lipsuri. Vorba lui Iulieș : pădure fără uscături...

— De cînd a început întrecerea nici un muncitor nu e sub normă. De fapt acesta e lucrul cel mai important din uzină.

— Totuși, să nu fie chiar nici o defecțiune... Lumea își închipuie, pesemne, că ne lăudăm...

— Cred că discuția noastră e unică, tovarășe director. Directorul unei uzine atrage atenția ziaristului asupra faptului că pot exista și lipsuri sau deficiențe...

Nistor crezu că Gorga îi dibuise intenția. Trebuia să bată în retragere :

— N-o lua și dumneata chiar așa...

Gorga nu-l lăsă să continue :

— De ce ? Mi se pare un lucru extrem de pozitiv. Gestul acesta nu-l poate face decît un director foarte serios și conștient... Iartă-mă, dar mă simt obligat să-ți fac acest compliment...

— Complimentele nu-s întotdeauna bune, tovarășe Gorga, îi spuse Nistor ușurat. Sînt muncitori care lucrează bine, dar care ar lucra și mai bine dacă în loc de complimente ar primi critici serioase. Sînt alții care dorm...

Lui Gorga îi veni în minte imaginea lui Alexandru Severin.

— Cred că aceştia, ca să-şi schimbe atitudinea, continuă Nistor, ar trebui scuturaţi fără nici o milă. Atitudinea lor poate fi uneori dăunătoare...

Tînărul ziarist sări de pe scaun ca ars.

— Gata ! Am găsit, tovarăşe director. Voi scrie un articol extrem de interesant. Dumneavoastră mi l-aţi amintit !

— Eu ? se miră Nistor. Nu înţeleg...

— Despre Severin ! Atitudinea lui Alexandru Severin !

— Despre Severin ? ! ! holbă ochii directorul. Ce articol ?

— Nu vă mai amintiţi ? Am discutat odată despre atitudinea lui. În prima zi cînd am venit aici...

— Parcă-mi amintesc... Da, ceva parcă-mi amintesc... Am atîtea pe cap... Despre Severin ?... Nu cred eu că-l poate trezi cineva pe ura... pe uriaşul ăsta...

— Nu-l trezesc eu ?... Nu mă cunoaşteţi, tovarăşe director. Lucruri critice eu scriu foarte rar. Dar cînd le scriu... Ca să simtă uriaşul ăsta de Severin, trebuie tras tare în el ! Nu cu ciocanul, cu maiul !

— În problemele gazetăreşti complicate nu mă bag. Dumneata ştii mai bine... Mă gîndesc numai cum aş reacţiona dacă aş citi un astfel de articol... Să ştii că ai dreptate ! Ar fi foarte, foarte interesant ! Încă n-am citit aşa ceva !

— Vedeţi ? V-am spus eu ? Azi îl scriu. Acuma, chiar acum plec şi-l scriu... Pssst... Am trei coloane pe pagina întîi. Bag articolul ăsta... Pariez că mi se va citi la radio. Psst ! Grozav ! Cum de nu m-am gîndit pînă acum ? !

— Eu încă mă îndoiesc. Nu cred c-o să se trezească...

— De ce nu vrea să intre în întrecere Severin ?... De ce stă izolat ca un urs în bîrlogul său ?...

— Într-adevăr, într-adevăr... clătină Nistor din cap.

— Niciodată nu rîde !... Niciodată nu-şi priveşte tovarăşii în ochi !... Pssst ! Bag şi-o problemă de morală... De ce şi-a lăsat nevasta după mai bine de douăzeci de ani de căsnicie pentru o... găsesc eu un termen mai decent... E aceasta o atitudine de muncitor ?

— Extraordinar cum le pipăi... Mi se pare că are două

rînduri de case și nu știu cîte hectare de pămînt, la țară...

— Gata ! Am găsit și răspuns la întrebări !... Pentru că nu este un muncitor muncitor. Pentru că n-a suferit amarul vieții muncitorului, chinurile și durerile lui.

— Să nu fie prea tare, tovarășe Gorga... Nu uita că nu e membru de partid...

— Plus asta !... Credeți că e prea tare ?

— Se pot spune aceleași lucruri și cu alte cuvinte... Totuși Severin, ca lucrător, de...

—Dar nici eu nu mă gîndesc să-l desființez. Vreau numai să-l zgudui... Să-i spun că poate deveni un adevărat muncitor... Plec, tovarășe director...

— Crezi dumneata că o să dea Mironescu atît de ușor drumul articolului ?... Nu uita că fiul lui Severin, mi se pare, este...

— Păi nici nu i-l dau lui Mironescu să-l citească... De fapt nici nu e el de serviciu astăzi. I-l dau lui Lucian ! Vă salut, tovarășe director !

Nistor rămase singur în birou. Îi revenise pofta de viață. Va lovi fără cruțare. E de-abia la început... Sună secretara. Figura ei era îmbujorată. Părea mai sigură de ea. Și-o închipui dintr-odată femeie, tînără și caldă. Se duse în fața ei și o fulgeră cu privirile. Fata păreа hipnotizată. Fără măcar s-o strîngă în brațe, îi prinse sînii în palme. Secretara tremură, dar nu izbuti să facă nici un gest de apărare. Se trezi numai după ce Nistor își retrase mîinile. Părăsi biroul sub privirile dure ale omului care putea să facă orice cu ea.

Nistor rămase în același loc. În mîini mai simțea zvîcnirea caldă a sînilor speriați. Și începu să-și strîngă pumnii, pînă la durere, ca să scape de imaginea unor alunecări, și să-și reînvie toate puterile.

Costinaș nu întrerupse lucrul în pauza de prînz. Nici Valer. Lucrau amîndoi ca niște diavoli. În jumătatea de oră cît ținuse pauza fiecare realizase aproape o normă întreagă. Costinaș își întrecuse rivalul, menținîndu-se în fruntea întrecerii. Valer aflase și se zbătea să-l ajungă. Campionul ghicise însă intențiile urmăritorului și se

năspustise asupra mașinii. Strungul lui se învîrtea mereu la limita maximă, într-un vuiet infernal. Era convins că pînă la sfîrșitul schimbului îi va întrece pe Valer cu aproape două norme.

Într-un rar moment de tihnă, Costinaș se uită la Valer și fără voia lui îl cuprinse rîsul. Parcă se vedea pe sine însuși într-o oglindă. Fața și mîinile păreau vopsite cu cremă neagră, în păr i se aciuiseră fulgi de metal, salopeta era împroșcată de pete de ulei. În aceeași clipă își aminti o întîmplare bună și simți nevoia să repete, oare a cîta oară ?, întrebarea care-i dădea ghes. Urlă din răsputeri ca să acopere zgomotul de iad pe care-l făcea mașina :

— Mă Valer ! Tu cînd te muți ?

— Sîmbătă, mă. După-masă ! îi răspunse Valer. Tu cînd ?

— Duminecă... dimineața ! Nevasta...

Costinaș scoase piesa prelucrată din strung și introduse o nouă bară de oțel. Era grea. De-abia o putuse ridica. Calculă rapid în gînd. Dacă mărește grosimea așchiei și menține aceeași viteză, poate să ia un mare avans asupra lui Valer. Potrivi cuțitul, și-i dădu drumul. Șpanul era gros cît degetul. Iar viteza strungului amețitoare. Rotocoalele șpanului se izbeau în pavăza de metal ca gloanțele unei mitraliere.

Costinaș ciuli urechile. I se părea că aude mai puțin zgomot în jur. Tăcerea venea din direcția lui Valer. Se uită spre el și-l văzu privind cu ochi aiuriți mașina. I se oprise strungul. I se accidentase strungul. Deci Pîrvan...

Doar cîteva clipe de nedumerire și spaimă îi scăpaseră lui Costinaș. Cîteva clipe de neatenție. Observă revărsarea neregulată a șpanului și se hotărî instantaneu să oprească strungul. Șpanul se încîlcise. Strungul se învîrtea amețitor. Cuțitul tăia mai departe. Învălmășeala șiragului de metal scotea scîntei. În clipa cînd duse mîna la contacte, revărsarea șpanului își schimbă direcția. Nu apucă decît să-și acopere fața cu mîinile. Schijele de oțel îl împroșcară, parcă azvîrlite de explozia unui obuz.

Văzîndu-l prăbuşindu-se, Valer începu să urle ca un nebun. Strungul continua să se învîrtească. Şpanul, încîlcit, revărsa scîntei şi împroşca schije în toate părţile.

— Săriţi, mă ! strigă unul.

— Moare Costinaş !

— Săriţi ! Săriţi !

Muncitorii opriseră maşinile şi alergară spre colţul unde lucra Costinaş. Schijele furioase îi împiedicau să se apropie. Cîţiva aveau feţele şi mîinile lovite.

— Săriţi, mă !

— O să explodeze maşina !

— Moare Costinaş !

Strungul îşi continua turaţiile nebuneşti, împrăştiind flăcări, scîntei şi schije. Parcă se revărsase iadul în colţul acela.

Severin văzu în capătul celălalt al halei îmbulzeală şi agitaţie. Îi văzu pe oameni retrăgîndu-se speriaţi. Înţelese ce se întîmplase.

— Moare Costinaş ! auzi înaintînd din gură în gură.

Îşi lăsă maşina şi alergă cu paşi înspăimîntător de lungi spre locul accidentului. Înainte de a ajunge acolo, ridică de pe masa unui strungar o pavăză de metal pe care şi-o puse înaintea feţei. Oamenii se dădură la o parte din calea lui. Ar fi fost în stare, în goana lui, să răstoarne nu oameni, ci maşini.

Viteza îl făcu să răzbată prin roiul de proiectile. Se trînti jos, după ce cu o puternică lovitură de picior sfărîmă contactele. Costinaş zăcea pe fundalul de ciment al maşinii. Căzuse pe spate. Palmele îi rămăseseră încrucişate pe faţă. Nu se vedea pe ele nici o julitură, nici o rană. Dar cînd se uită mai bine, zări o şuviţă de sînge prelingîndu-i-se după ureche. Sîngele izvora dintr-o gaură cît unghia din tîmpla dreaptă.

Toată acţiunea lui Severin durase cîteva secunde. Strungul îşi încetini rotaţiile. Şpanul nu mai era periculos. Oamenii se apropiau.

Severin îşi duse urechea la pieptul lui Costinaş. Hala era terorizată de tăcere. Mai mult simţi decît auzi bătăile slabe ale inimii. Îşi dădu seama că tînărul e între viaţă şi moarte. Îl apucă uşor cu amîndouă mîinile şi-l

ridică în braţe ca pe un copil. Încremeniţi, oamenii se uitau la el.

— O maşină ! şopti Severin. Iute !

Şoaptele îi înspăimîntară pe muncitori. Înţelegeau că se întîmplase un accident foarte grav de care erau şi ei vinovaţi.

Oamenii îi făcură loc lui Pîrvan, lui Ferenţi şi lui Iulieş, care veneau unul după altul. Cînd Pîrvan îl descoperi pe Severin cu trupul lui Costinaş în braţe, chipul său deveni galben ca al unui mort. Se apropie şi zări rana lui Costinaş. O cercetă şi începu să tremure.

— Trăieşte ?

— Încă trăieşte, domnule inginer, şopti Severin, dar...

— A venit maşina ! şopti un altul.

— Duceţi-l la spitalul de boli nervoase ! porunci Pîrvan. La profesorul Dinu. Nu mai pierdeţi nici o secundă.

Cuvintele sale, rostite cu voce fermă şi aspră, îi impresionară pe muncitori.

— Domnule Iulieş, ar fi bine să vă duceţi şi dumneavoastră ! Şi dumneata, domnule Valer.

Iulieş şi Valer îl urmară pe Severin fără să mai răspundă.

Pîrvan era palid. Tremura. Dar cînd vorbi, oamenii îl simţiră stăpîn :

— Toată lumea la lucru ! Imediat... Domnule Ferenţi şi dumneata, domnule Răduca ! Cercetaţi ambele maşini şi-mi raportaţi în jumătate de oră... Toată lumea la lucru ! Nimeni să nu depăşească viteza medie.

Oamenii se înapoiară la maşini. Niciodată nu-l văzuseră pe Pîrvan atît de aspru şi de autoritar. Dădură drumul la maşini, dar nu puteau să scape de imaginea celor două chipuri palide, ca de mort, ale lui Costinaş şi Pîrvan.

Inginerul Pîrvan porni spre birou, uitîndu-se în dreapta şi-n stînga, ca un comandant care-şi inspectează şirurile de ostaşi. Cînd deschise uşa biroului, îl văzu pătrunzînd în hală pe Nistor. Se aşeză imediat la birou şi formă un număr de telefon.

— Alo ! spitalul de boli nervoase ?... Cu domnul profesor Dinu... Cu domnul profesor Dinu ! Foarte urgent !...

Scoateți-l din salon !... Inginerul Pîrvan... V-am spus ! Scoateți-l din salon !... Da ! profesorul Eugen Pîrvan ! Aștept... Alo ! Dinu ?... Iartă-mă că te-am deranjat... un caz extrem de grav... Accident... Perforare de tîmplă... Cred că așchia e în creier... Tîmpla dreaptă... E unul din cei mai buni muncitori din uzină... Abia a trecut de treizeci de ani... Trebuie să sosească dintr-un moment în altul... 1665... Îți sînt foarte îndatorat... La revedere !

Așează receptorul în furcă și se sculă de la birou. Se opri în fața oglinzii de deasupra chiuvetei și-și cercetă înfățișarea. Era palid. Atît. Cravata nu i se desfăcuse cu un milimetru, nici un fir de păr nu i se clintise. Cînd își duse mîinile la reverele hainei, descoperi că-i tremură degetele.

În locul unde se întîmplase accidentul, singurul loc tăcut din hală, Nistor urmărea mișcările lui Răduca și Ferenți cu intenția de a ghici constatările lor. De-abia își stăpînea mînia. Clocotea tot. Dimineața, cînd trecuse pe acolo... Își aminti dintr-o dată discuția pe care o avusese cu cei doi... Își aminti cuvintele pe care le spusese...

— Unde-i Valer ? întrebă dînsul.

— La spital, îi răspunse Ferenți fără să se întoarcă.

— Unde-i Valer ? strigă Nistor. Le-am spus la amîndoi azi-dimineață să lucreze mai încet, să nu se joace cu mașinile. Porniseră într-o întrecere nebunească... Unde-i Valer ? Să vie aici și să repete ce mi-a răspuns dimineața... „V-a convins domnul inginer Pîrvan ?“ așa mi-a răspuns...

— Se avîntaseră prea nebunește, oftă Răduca. Nimeni nu mai putea să stea de vorbă cu ei.

— Exact, tovarășe Răduca ! întări Nistor. Nu mai ascultau pe nimeni. „Nu vă mai jucați cu mașinile !“ le-am spus. Nici n-au voit să audă...

Ferenți se întoarse spre Nistor după ce termină de cercetat strungul lui Valer :

— Conul Norton e praf ! De aceea s-a oprit strungul... Îl schimbăm...

Răduca se duse spre mașina lui Costinaș. Îndepărtă cu o vergea de fier șpanul de pe masa strungului și începu să se uite cu atenție la fiecare dispozitiv și mecanism în parte. Veni și Ferenți lîngă el, și Nistor.

— Încîlceala șpanului e cauza accidentului, constată Ferenți. La viteza asta numai o secundă de neatenție, și șpanul se răzvrătește...

— Trebuia să i-o spui înainte, domnule Ferenți ! îl mustră Nistor.

— De cîte ori nu le-am spus ! se apără Ferenți. Și nu numai eu... poate nu s-a rănit prea grav... văd că la suprafață avariile nu-s prea serioase... Păpușa mobilă s-a cam deteriorat... Conul Norton cum stă, Răduca ?

— Foarte prost... Mare ghinion a avut Costinaș... Nici zece minute n-ar mai fi rezistat strungul. S-ar fi oprit singur și nu s-ar mai fi întîmplat accidentul...

— Dacă m-ar fi ascultat... — se mînie din nou Nistor. Se pot repara repede mașinile, Ferenți ? În cît timp pot să intre în producție ?

— Dacă avem materiale... Să vedem ce spune domnul inginer Pîrvan, după ce-i dăm raportul. Dumnealui poate hotărî imediat. Tu ce crezi, Răduca ?

— ...Nu prea-mi dau seama... Să vedem ce spune tovarășul inginer.

— Ferenți ! porunci Nisctor. Anunță oamenii că mîine, cu o oră înainte de începerea lucrului, avem ședință pe linie profesională. Să nu lipsească nimeni !

— Bine... dar...

— Nici un dar ! Mîine la ora șase avem ședință... S-a înțeles ?... Și să nu se producă panică printre muncitori. Înainte de a se termina schimbul, o să vin cu vești de la spital. Sau o să telefonez.

— Am înțeles, tovarășe director.

— Îmi lăsați la birou rapoartele cu starea mașinilor. Specificați cînd pot să intre în producție... Să văd semnătura lui Pîrvan pe ele.

— Bine, tovarășe director !

— Și fiți cu ochii în patru ! Dar să nu cumva să acționați împotriva întrecerii ! Accidentul nu are nimic cu întrecerea... Trebuie să facem totul ca să menținem

un nivel de producție ridicat ! Răspunzi, Ferenți ! Și tu, și Pîrvan ! Să-i comunici !

Nistor simțea că-i revin puterile și calmul. N-avea de ce să se teamă. Discutase în cursul dimineții la regiune cu șeful secției industriale, care-i răspunsese exact cum prevăzuse el. Pe Valer și pe Costinaș îi avertizase, și nimeni nu ar putea spune că glumise cu ei, încă înainte de a începe lucrul. Își amintea cuvintele... Numai să nu moară Costinaș. Atunci ar putea să iasă într-adevăr scandal. Oamenii spuneau că ar avea o gaură în tîmplă... Trebuie să se ducă imediat la spital.

— Răduca ! Ai timp să mergi cu mine la spital ?

— Tocmai voiam să vă întreb dacă aveți un loc și pentru mine, tovarășe director...

Mașina fabricii era așteptată. În momentul cînd pătrunse în curtea spitalului, doi infirmieri alergară în întîmpinarea ei cu targa în mîini. Severin îl așează pe Costinaș pe targă. Imediat coborîră din mașină Iulieș și Valer, care, împreună cu Severin, porniră după infirmieri. În holul spitalului se afla un bărbat scund, cu părul alb, cu o figură slabă, uscată. Infirmierii se opriră. Profesorul Dinu privi tîmpla muribundului și clătină mustrător din cap.

— Cum îl cheamă ?

— Costinaș Petre, răspunse Iulieș.

— Foarte grav ! rosti profesorul. Duceți-l în sala numărul doi. Direct pe masă !

— Credeți că scapă ? întrebă pe șoptite Valer.

— Aceasta, răspunse profesorul Dinu uitîndu-se la ceas, nu pot s-o știu decît în jurul orei trei. Puteți să luați loc în hol.

Profesorul Dinu porni pe urmele infirmierilor cu pași repezi. Din fugă aruncă unei surori cîteva dispoziții...

— Pregătește rezerva numărul opt ! Doctorul Lascu și sora Francisca să vină imediat în sala numărul doi. Să nu circule nimeni pe culoar.

Severin, Valer și Iulieș rămaseră în hol. Se uitau unii la alții fără să îndrăznească să scoată o vorbă. Se așezară

în tăcere pe niște scaune albe, în jurul unei mese rotunde. Severin se plecă spre Iulieș și-i spuse în șoaptă :

— Mă Iulieș... eu... nu pot, mă, nu pot să sufăr spitalul... N-am fost niciodată bolnav... Îmi vine ameteală... Mai bine mă întorc.

— Du-te, Alexandre... și spune-le oamenilor să aibă încredere... Spune-le că băiatul e pe mîna celui mai bun doctor...

Severin se retrase în vîrful picioarelor. Cînd ieși afară, se rezemă cît era de lung de peretele spitalului și inspiră aerul rece pînă în adîncul pieptului. Dacă mai stătea o clipă, ametea acolo. Îngrozit, șoferul alergă spre el :

— Ce s-a întîmplat, nea Alexandre ? A murit ?

Era un flăcău de la țară, care venise de doi ani la oraș să învețe meseria de șofer.

— Cine să moară ? se îngrozi la rîndul lui Alexandru. Cel mai bun doctor din țară îl operează... Hai la uzină !

Mașina parcă se smuci și porni cu o viteză nebună. În holul spitalului, Iulieș îl mustră în șoaptă pe Valer :

—Mă băieți, mă... Graba nu ajută niciodată...

— Eu sînt de vină — îl întrerupse Valer. Eu l-am stîrnit azi-dimineață. Parcă și-a băgat dracu' coada... Nu știu ce mi-a venit... Oare scapă ?

— Tu ești de vină ?!... Mă Valer, mă... Altui-i vinovatul. Unul singur putea să vă oprească... Ia spune tu, dacă aș fi venit eu la tine și ți-aș fi zis : Mă Valer, ce faceți voi nu e bine, și ți-aș fi arătat de ce nu e bine, tot v-ați mai fi repezit așa ?

— Dacă veneai matale... vezi... eu... de...

— Fii cinstit, Valer !

— Eu... eu te-aș fi ascultat... pentru că știu că dumneata, dacă spui ceva... dumneata ești cinstit, spui ce-i adevărat...

Iulieș tăcu. Adevărul era în vorbele lui Valer. În ultima discuție pe care-o avusese cu Pîrvan, crezuse că singura cale care-i ajută omului să nu greșească... Și poate că tocmai atunci greșise cel mai mult. De aceea părăsise biroul lui Pîrvan nehotărît.

— Ai dreptate, Valer. Toate relele care ni se întîmplă își au izvorul în neîncrederea dintre oameni... De ce, acum, cînd Costinaș e în sala de operații, avem încredere oarbă în doctorul care-l operează, deși nici măcar nu-l cunoșteam ?...

— Oare scapă ?... Duminică dimineața se mută... trebuia să se mute... Am primit amîndoi locuințe... Vine tovarășul Nistor !

Iulieș se uită spre ușă și-l văzu pe Nistor pătrunzînd înăuntru, urmat de Răduca. Erau amîndoi palizi, dar Nistor avea și o figură răvășită. Se gîndi că accidentul îl cutremurase și pe el.

— Scapă ? îl întrebă Nistor pe Iulieș. Poate nu-i ceva grav.

Iulieș repetă cuvintele profesorului și parcă citi în ochii lui Nistor îngrijorare.

— Toți sîntem vinovați, măi Nistore !

Nistor văzu un doctor parcurgînd coridorul și se duse în întîmpinarea lui.

— Tovarășe doctor... Îmi dați voie... Mihail Nistor, directorul uzinei „Drapelul Roșu"... avem la dumneavoastră...

— Doctorul Lascu, îl întrerupse tînărul în halat alb. Da, știu... Tînărul e treaz... I s-a deschis craniul... O minune de operație...

— Scapă ?... se repezi Valer.

— E greu de afirmat... Numai profesorul vă poate spune cu siguranță... De-abia a început operația... Luați loc... Scuzați-mă...

Doctorul se îndepărtă grăbit. Nistor și ceilalți se așezară din nou în jurul mesei. Credeau că dacă se trezise nu mai e nici o primejdie pentru Costinaș.

În sala de operație, profesorul Dinu privea creierul lui Costinaș, dojenindu-l pe tînăr pentru imprudența pe care-o făcuse... Costinaș îi răspundea cu voce stinsă.

Lucian citise articolul lui Gorga. Îl citise cu atenție, străduindu-se să fie calm și obiectiv. Gorga părăsise încăperea, lăsîndu-l singur. Titlul articolului îi ațițase curiozitatea : „Atitudinea lui Alexandru Severin." Articolul

era vehement și nemilos. Lucian îl citise cu atîta atenție, încît îl memorase cuvînt cu cuvînt.

Atitudinea lui Alexandru Severin ! Articolul era pe masă în fața lui. Era vorba în articolul acela... Deodată simți că i se încrețește pielea și i se oprește răsuflarea. Omul despre care vorbea articolul nu era Alexandru Severin. Semăna cu dînsul, dar nu era dînsul. Semăna la înfățișare, poate atitudinea exterioară era a lui, dar viața, felul de a gîndi și de a simți nu erau ale lui Alexandru Severin... Alexandru Severin nu urîse niciodată pe nimeni, nu-și bătuse niciodată joc de nimeni... Alexandru Severin nu suferise ?... Nu simțise mizeria ?... Într-adevăr, umilit nu fusese niciodată... Alexandru Severin nu fusese muncitor ?... Omul acela în capul căruia tehnica își dezvăluise toate secretele !... Omul acela își batjocorea tovarășii ?... Într-adevăr își lăsase nevasta, își lăsase fiul, dar...

Lucian se duse la fereastră. Își lipi fruntea de sticlă pentru a simți răceala. Își apăsă fruntea, parcă pentru a trece prin sticlă. Își încleștă pumnii. Își mușcă buzele... Cînd se întoarse la birou, era mai liniștit. N-avea dreptul să greșească. Trebuia să scape de imaginea lui Alexandru Severin — tatăl său. Crezuse că nu mai are nimic cu dînsul. Dacă toată revolta lui izvorîse dintr-un sentiment ascuns undeva, în adîncul său ?...

Reciti articolul. N-avea curajul să se gîndească la articol, să-l refacă din memorie. Voia să-l aibă în fața ochilor ca și cum l-ar citi tipărit într-un ziar sau într-o revistă. Voia să fie un simplu cititor, care cîndva cunoscuse pe acela despre care era vorba în articol... Dar nu izbuti să-și ducă lectura pînă la capăt... Fiecare frază îl oprea... Eroul articolului nu putea să fie Alexandru Severin. Gorga alunecase în goană pe lîngă el. Îi văzuse numai îmbrăcămintea. Nu-i văzuse sufletul...

Lucian se îndîrji să și-l scoată din cap pe tatăl său, pe cel care-i fusese tată. Să uite de zăpada lor, de plimbările lor prin păduri, de prietenia care fusese între dînșii... Ce fel de om era Alexandru Severin ?... Era un om bun !... Dar de ce-și lăsase nevasta pentru o femeie despre care se vorbise atîta în oraș ?... De ce nu avusese

nici măcar milă de dînsa ?... Şi totuşi nu-l auzise niciodată vorbind de rău pe cineva... Nu era în stare nici măcar să gîndească rău despre cineva... Alexandru Severin era un om înţelept... Pentru cel care se împrietenea cu dînsul şi stătea mai multă vreme în apropierea lui, Alexandru Severin se dezvăluia un om de o înţelepciune rară. Gîndurile lui, dacă i le puteai scoate afară, erau uluitor de adînci şi de înţelepte. Dar de ce nu se gîndise ca un om atunci cînd făcuse ce făcuse ? Nu ca un înţelept, măcar ca un om... Alexandru Severin era un om drept, cinstit ?... Ar fi putut să jure că da. Ar fi putut... Dar de ce nu-i spusese nimic fiului său, de ce se ascunsese de dînsul ?...

Poate că totuşi nu-l cunoştea îndeajuns pe Alexandru Severin.

Poate că în sufletul său se ascundeau defecte grave, care izbucniseră dintr-o dată, cum se întîmplă cu unii vulcani care par liniştiţi şi potoliţi şi dintr-o dată îşi aruncă lava ucigătoare. E mai rău decît atunci cînd şi-ar arăta de la început răutatea. Poate că în anii de cînd nu-l mai văzuse, Alexandru Severin se schimbase mult, se înrăise, începuse să urască lumea... Dar era atît de asemănătoare atitudinea lui Alexandru Severin, despre care vorbea articolul, cu atitudinea pe care şi-o închipuiau cei care nu-l cunoşteau !...

„Nu trebuie să fiu sentimental, mai ales într-un caz atît de grav... Dar nici nu trebuie să fiu nedrept."

Cînd Lucian îl văzu pe Gorga intrînd pe uşă îşi propuse, pînă la disperare, să se despartă de imaginea lui Alexandru Severin — tatăl său. Gorga părea intimidat, întrebător, jenat. Starea lui nu făcu decît să alimenteze zbuciumul lui Lucian. Gorga îi predase lui articolul ca să arate, pe semne, cît de mult crede în cinstea şi obiectivitatea lui. Trebuia să fie rece, mai degrabă nedrept, decît sentimental şi subiectiv.

— Spune, Gorga ! îl invită Lucian.

—Lucian ! Am scris articolul ca să dau un exemplu altora, dar şi pentru Alexandru Severin l-am scris. Nu ştiu dacă mă înţelegi. Nu ştiu de ce mă simt... stînjenit. Vreau să-l zgudui pe Alexandru Severin, să-l trezesc din

somnul ăsta care pur și simplu te scoate din sărite... Parcă n-ar exista nici o ființă în jurul lui...

„Să-l zguduie, să-l trezească din somn !...“ Deci Gorga nu-i descoperise decît aparențele. Deci Gorga nu-l cunoscuse pe Alexandru Severin !

— Nici un muncitor nu-l iubește, Lucian ! Și are o atitudine în problemele politice, nici n-am îndrăznit să scriu despre ea !

Lucian îl privi pe Gorga cu uimire. Auzea lucruri pe care nu și le-ar fi putut închipui niciodată despre Alexandru Severin... Dar își închipuise el cîndva că Alexandru Severin va fi în stare de o faptă atît de josnică...

— Te înțeleg, Lucian, dar...

— Ce înțelegi, Gorga ?... Să nu te înșeli, să nu crezi cumva... E un articol foarte tare, foarte critic, și mă gîndesc să nu facem vreo greșeală. De-aceea... De cîte ori e criticat un om, indiferent cine ar fi, despre care n-am auzit niciodată...

— Știu, Lucian... Știu. Întotdeauna vedem că te frămîntă, parcă te-ar durea...

— Nu-i vorba de durere, Gorga. E nesiguranța, e îndoiala... Dacă omul nu va înțelege că gestul care se face, se face numai pentru a i se veni în ajutor, se simte lovit, rănit... Nici un om nu reacționează la fel, Gorga. Cîți din cei care ne mulțumesc pentru critica făcută, nu sînt întristați în adîncul lor ? Și asta poate din cauză că uneori exagerăm... Cine-și închipuie că omul e ca o scîndură pe care o poți nivela și lustrui cu rîndeaua, se înșală amarnic...

— Te înțeleg, Lucian... Am crezut că unui om ca Alexandru Severin nu trebuie să-i cînți din nai la ureche, ci să-i bați cu toba mare...

„Iar greșește Gorga ! Și cît de mult greșește, și cît de puțin îl cunoaște pe Alexandru Severin ! Omul acela nu tresărea niciodată cînd se înfuriau tunetele, dar rămînea cu ochii mari de cîte ori auzea un ciripit de păsări !“

— Știi la ce mă gîndesc, Gorga ? Să i-l dăm și tovarășului Mironescu să-l citească, ca să nu greșim... cine știe...

Gorga nu-și ascunse mîhnirea :

— Dacă tu crezi... Eu nu mă pot opune...

— Gorga ! Fii sincer ! Te rog foarte mult să fii sincer. Crede-mă că eu...

— Lucian !... În acest caz... părerea mea... Eu cred... că ești singurul care poți să hotărăști...

Lucian se înfioră cînd auzi cuvintele lui Gorga :

— Bine, Gorga. I-am dat drumul !

Lucian semnă pe marginea articolului și-i întinse colile de hîrtie lui Gorga, care-l privea fix.

—Dă-l la culeș !... Un singur lucru vreau să-ți spun. Alexandru Severin a suferit foarte mult în viața lui, a îndurat multe... Nici nu-ți poți închipui, Gorga...

— Atunci o să tai fragmentul acela, Lucian. Cîteva rînduri. Trebuie să mă grăbesc. E ora trei, și ca să poată intra azi, trebuie să-l predau imediat în tipografie.

Gorga părăsi în goană biroul. Lucian rămase singur. Nu se despărțise numai de tatăl său. Avea certitudinea că se despărțise și de un om pe care-l cunoscuse cîndva sub numele de Alexandru Severin... Gorga va tăia cîteva rînduri...

Alexandru Severin își reluase lucrul la mașină. Își pironise ochii în tavan. Privirile îi erau abătute, îndurerate, dar nu i le putea vedea nimeni. Pe o masă de operație Costinaș se zbătea poate între viață și moarte. Îl mințise pe Iulieș cînd îi spusese că spitalul îi face rău. Nu spitalul îi făcea rău. Dar nu putea să stea acolo cu groaza că în fiecare secundă cineva putea să vină și să-i spună că băiatul acela atît de vesel și de îndrăzneț... Poate că fusese slab, poate că fusese chiar laș...

Nu crezuse însă că în uzină va mai primi un șoc. Mai zguduitor decît primul... Trecuse prin vestiar înainte de a intra în secție. Cînd deschise dulapul, văzuse că sculele acelea pe care hoțul le ascunsese la el, nu mai erau. De zile întregi pîndea ușa vestiarului. Era sigur că hoțul se va duce să ia sculele sau măcar va încerca să vadă dacă mai sînt acolo. De aceea tăcuse, de aceea nu spusese nimănui nici un cuvînt despre descoperirea pe care o făcuse în dulapul său. Numai lui Iulieș și se înțeleseseră amîndoi să supravegheze cu strictețe vestiarul, pentru a

vedea în urma cărui muncitor sculele furate vor dispare din nou. Își închipuise, după cîteva zile, că poate hoțul se lăsase de furat. Sculele rămăseseră la locul lor, iar semnul pe care-l punea la ușa dulapului rămînea aproape întotdeauna intact. Cînd se întorsese de la spital, văzuse că semnul nu-i la locul lui. Nici sculele nu mai erau.

Sculele fuseseră furate în timpul accidentului !... Acest gînd îl chinuia pe Alexandru Severin... Un tovarăș de-al lor era pe moarte în secție, toți săriseră să-l salveze, toți își simțeau inimile rănite... și totuși se găsise unul care profitase de moment, și fără nici o urmă de omenie, se furișase ca ultimul dintre tîlhari și furase din nou. Nu-și închipuise niciodată că o ființă omenească poate ajunge într-un asemenea hal.

— Tovarășe Severin !

Era vocea lui Ferenți. Maistrul se oprise în fața lui.

— Tovarășe Severin, te cheamă domnul inginer Pîrvan. Imediat.

Severin nu opri mașina. Pînă să se termine prelucrarea piesei mai erau multe minute. Porni pe urmele lui Ferenți și pătrunse în biroul lui Pîrvan. Inginerul stătea la masă, drept, cu capul sus, cu un aer grav în atitudine. Cînd Severin se apropie de birou, se ridică și-i întinse mîna :

— Îți mulțumesc, domnule Severin, pentru gestul pe care l-ai făcut.

— Oricine, domnule inginer...

—Nu, domnule Severin... Dumneata n-ai făcut numai un gest uman, dar ai procedat cu o luciditate și cu o siguranță care merită stimă.

— Vedeți, domnule inginer, omul și cînd ridică pumnul... să lovească... tot mai are putința să chibzuiască... o clipă... Tot îl mai poate opri.

— Luciditate, sînge rece, sînt uimit, domnule Severin. Îți mulțumesc încă o dată...

Severin se simțea stînjenit. Oamenii puteau să creadă că făcuse fapta numai ca să arate ce poate, sau ca să-i umilească pe ceilalți, și să se poată mîndri pe urmă.

— Nu, domnule inginer... de ce să-mi mulțumiți ?... Vă rog să nu-mi mulțumiți...

Pîrvan, contrariat, îi căută privirile. Era oare o sfidare din partea muncitorului ? Era gestul unui om care știe că-și stăpînește semenii prin puterea sa neobișnuită ?

— Domnule Severin, am vrut să fiu franc cu dumneata și sînt. Un om care se preface modest e mai... e mai vinovat decît unul care se laudă.

Alexandru Severin simți toată greutatea insultei. Fără să se uite la Pîrvan, îi spuse cu o voce calmă :

— Domnule inginer... nu vă supărați... dar... vă salut '

Numai cînd Severin ajunse la ușă, Pîrvan izbuti să-l întrebe :

— Domnul Costinaș... nu știi ?...

— Costinaș ? ! se opri Severin. E la operație... Doctorul spunea... că la ora trei va ști... dacă scapă... Ne-a așteptat în hol...

Severin făcuse mari sforțări ca să-i răspundă inginerului șef. Ar fi trebuit să-i spună lui Pîrvan ce e cu Costinaș înainte de a-și relua lucrul. De aceea adăugă :

— Iertați-mă că n-am venit singur... să vă spun.

După ce Severin ieși din birou, Pîrvan se uită întrebător la Ferenți :

—Ce-i cu omul acesta, domnule Ferenți ?... E... e arierat... sau își bate joc de noi ?

— E un om foarte ciudat, domnule inginer. Nimeni nu se poate apropia de el. Ca muncitor, e... nu i se poate reproșa nimic. Văd că tovarășul Iulieș e acum în relații mai apropiate cu el... E foarte ciudat ! Parc-ar trăi pe altă lume.

— Curios ! Foarte curios ! Cred...

Țîrîitul telefonului întrerupse vorbele lui Pîrvan. Se uită spre Ferenți și ridică receptorul cu o mișcare stăpînită. Trecuse de ora trei. Poate că telefona profesorul Dinu.

— Alo !... Tu ești, Dinule ?... Da... Da... Dragă Dinule... Îți sînt extrem de îndatorat... Da... Extraordinar !... Dragul meu... Da... Din toată inima, Dinule... La revedere.

Pîrvan agață receptorul în furcă și se ridică de la birou. Fața i se colorase dintr-o dată.

— Domnule Ferenți, poți să anunți în secție că nu mai e nici un pericol.

Ferenți sări în sus. Își pierduse stăpînirea de sine. Alergă spre ușă ca un copil. Pîrvan îl opri :

— Domnule Ferenți ! Nu uita că ești maistrul principal al secției ! Și poți să mai spui că din fericire leziunea nu va avea urmări. Profesorul Dinu vorbește despre un adevărat miracol.

Ferenți părăsi biroul cu o ținută solemnă. Dar cum puse piciorul în hală, o luă la goană și nu se opri decît acolo de unde putea fi auzit de toți :

— Mă băieți ! A scăpat Costinaș ! A scăpat !

— Auzi, mă ? A scăpat Costinaș !

— Mă ! A scăpat Costinaș !

Vestea mergea din gură în gură.

— A scăpat, mă ! N-auzi ?

— Tragem o dușcă la ieșire ?...

— Tragem și două. Dac-a avut noroc !

— Ce noroc, mă ? N-auzi cine l-a operat ? Profesorul Dinu, mă. Ăla care se duce cu avionul să dea lecții la București...

— Dac-ai ști ce spaimă am tras ! Mă gîndeam la tinerețea lui... Acum...

— Ai auzit, mă, a scăpat !

— Acum te-ai trezit ?

— Dă, mă, laba să ne-mpăcăm. Ai auzit ? A scăpat Costinaș.

— Să ne-mpăcăm dacă spui tu... E om bun. Cam cutezător el... Cum merge băiatul ?

— Cum merge ?... El zice că profesorii îl dau pildă... Da' mai spune și de la el.

— Mă Căciulă ! Tu de ce ești încruntat ? N-ai auzit ?...

— Am auzit... Da' mă doare pîntecul...

— Ce zici, mă ? Avem doctori... să le cădem în genunchi, nu alta...

— Mă, oameni buni ! Cică n-o să aibă nimic !

— Da' ce, tu-ți închipuiai c-o să rămînă paralitic ? Lui Costinaș și urechile-i tremură, mă, zău dacă n-are zece draci în el.

— Ce ziceți, mă fraților ? Să-i facem doctorului un dar ?

— Să-i facem !
— Să-i facem !
— Da' așa ceva, să nu uite toată viața...
— Ce spui, nea Alexandre ?
— Să-i facem ! Eu... dacă vreți...
— Dumneata și Răduca... Ceva ce nu s-a mai făcut la strung !
— Facem !

Cînd Nistor, Iulieș și ceilalți pătrunseră în secție, se pomeniră asaltați din toate părțile :
— A scăpat Costinaș !
— N-o să aibă nimic !
— Îi facem doctorului un dar, Severin și Răduca. Ceva ce nu s-a mai văzut... că nici ce-a făcut el nu s-a mai văzut...

Veselia cuprinsese dn nou secția. Oamenii lucrau și dădeau mereu din cap. Erau mîndri și simțeau nevoia să se laude. Iulieș îl văzu pe Severin abătut și se duse la el :
— Ce s-a întîmplat, Alexandre ?
— Hoțul, Iulieș... Iar a furat !... Dumnezeul și grijania și...

Nici un om nu-l auzise vreodată pe Severin suduind.

Nicolae Iușcă, portarul, privea vesel muncitorii la ieșirea din schimb. Cînd îl văzu pe Silviu Căciulă, se prefăcu absent. Părea că nici nu se uită la el. O clipă, Silviu Căciulă avu impresia că privirile moșneagului se îndreaptă spre locul unde ascunsese sculele. Le avea între picioare. Dar figura lui Iușcă părea obosită.
— Noroc ! spuse portarul și ridică ochii spre Căciulă. Și parcă recunoscîndu-l abia atunci, adăugă : Tu erai, mă Căciulă ? Pssst !... Cît p-aci să uit ! Cred că nu mi-ai mai fi dat „bună ziua" !
— Ce, moș Culaie, ce ?
— Te caută tovarășul Nistor... Ai făcut tu o cerere de ajutor ?...
— Cerere ? se miră Căciulă. Cînd să fac ?
— El spune că ți-a aprobat sindicatul un ajutor... Spunea : „Să-l trimiți imediat pe Căciulă să semneze. Să poată ridica banii"... Mai e vreunul Căciulă în uzină ?

— Eu îs ! Numai eu !

— Păi tu zici că n-ai făcut cerere. O fi altul... Cine știe... poate că... Mai bine hai să vezi cu ochii tăi hîrtiile... Ți-o fi rămas... Ai fost bolnav ?

— Sînt mereu...

— Atunci despre tine-i vorba. Hai !

Căciulă nu dibui șiretenia moșneagului. Cum auzise despre bani, uitase totul. Cine știe, poate că era vorba despre vreun ajutor. Precis. Dacă s-a lăsat vorbă la poartă... Numai cînd pătrunse în anticamera lui Nistor i se păru cam ciudat faptul că Nicolae Iușcă îl însoțește.

— Domnișoară, se rugă bătrînul, spuneți-i tovarășului director că l-am adus pe Căciulă în privința cererii aceleia de ajutor... Mi-a spus dumncalui să-l chem.

Secretara intră în biroul lui Nistor și-i spuse că a venit Căciulă pentru o cerere de ajutor. Nistor era enervat :

— Ce ajutor ? E nebun ! Dă-l afară !... Adică... spune-i că nu știu despre nici o cerere. Să se adreseze sindicatului...

— Moș Iușcă spune că știți despre ce este vorba...

— Care Iușcă ?

— Portarul. A venit împreună cu Căciulă.

Nistor sări de pe scaun :

— Păi de ce nu vorbești ca lumea, domnișoară ! Dar văzînd-o speriată, își domoli glasul : Nu-i nimic. Îți mulțumesc.

Secretara îl lăsă să treacă înainte. Nistor o apucă însă de mijloc cu brațul, o strînse cu putere și o conduse spre ușă :

— Fetele frumoase au întîietate. Poftim !

Îi păru rău de cuvintele spuse. Parcă îl angajau, parcă îi slăbeau puterile. De aceea o trase brusc înapoi și ieși înaintea ei. Îl văzu pe Căciulă agitat.

— Ce-i, mă Silviule ? Aha ! Despre ajutorul tău... Intră în birou. Să trăiești, moș Culaie. Poți să te duci... Și dumneata, domnișoară. Dar mai întîi spune-i lui Bratu să mă aștepte aici.

Nistor îl împinse pe Căciulă în birou. El se opri în ușă :

— De ce tremuri, mă ?
— Păi .. nu... mă doare pîntecul...
— Va să zică, tu eşti hoţul !
Căciulă holbă ochii şi începu să bîţîie din mîini.
— Eu ?... Să trăiţi... să-mi sară ochii...
— Scoate sculele ! Sau vrei să le scoţi la miliţie ?
Căciulă continuă să nege, să protesteze :
— Eu ?... De ce ?... Cum ..
Nistor se repezi spre el, răcnind :
— Mă, n-auzi ? Tîlharule ! Scoate-le imediat !
Căciulă se deschise la prohab şi scoase dintre picioare o cheie universală, un cleşte şi o daltă. Se aruncă apoi în genunchi la picioarele lui Nistor :
— Iertaţi-mă, domnule director... Nu mă nenorociţi... Sînt un păcătos. Iertaţi-mă, nu mă nenorociţi... Nu mai fur în viaţa mea... Eu n-am vrut să fur... iertaţi-mă... Nevastă-mea... Ea mă îndeamnă mereu... Mă bate ca pe-un cîine... Iertaţi-mă !... Nu mai fur... N-am vrut să fur... Numai ea... Şi-a adus un handrălău în casă... unul Guşă Pandele... un pungaş, un bătăuş... se întinde cu el... şi urlă la mine să mă uit la ei... Nu mai fur... Iertaţi-mă !
Pe Nistor îl cuprinse un asemenea dezgust, încît îi veni să verse. La picioarele lui se afla un vierme... Simţi şi o milă scîrboasă, din acelea care cuprind oamenii cînd văd un lepros...
— De ce nu pleci, mă, de-acolo ? De ce nu fugi undeva ?
— Mă ameninţă că mă dau pe mîna miliţiei... Iertaţi-mă... N-o să vă uit toată viaţa... În genunchi umblu după dumneavoastră... Nu mă nenorociţi... Ştiu eu că... urangutanul m-a pîrît...
Nistor îl lăsă în mijlocul camerei şi se duse la birou.
— Taci ! îi porunci lui Căciulă.
Muncitorul încremeni cu gura căscată. Nistor scoase o foaie de hîrtie şi scrise pe ea cîteva rînduri. Se îndreptă apoi spre Căciulă :
— Mă ! Am scris aici că recunoşti c-ai furat. Cu hîrtia asta te bag în puşcărie pentru cincisprezece ani. Auzi ?

Dacă mai lipsește un singur șurub din secție, chiar dacă nu l-ai furat tu, te trimit la oenă cît ai zice pește. Auzi ? Ești în mîna mea, auzi, mă ? Hai, scoală-te și semnează.

Căciulă luă tocul pe care i-l întinse Nistor și semnă în locul pe care i-l indicase cu degetul. Era înspăimîntat, tremura. Era galben ca moartea. Nistor scuipă, apoi își întoarse privirile de la el cu o grimasă de scîrbă :

— Încheie-te la pantaloni... și ieși de-aici că... Șterge-o... Dacă te-ntreabă Iușcă, îi spui că n-a fost nimic. Altceva nu spui la nimeni. Șterge-o !

După plecarea lui Căciulă, Nistor culese sculele de pe jos și le puse într-un raft al bibliotecii. Foaia de hîrtie semnată de Căciulă o băgă într-un sertar al biroului, între scoarțele unui dosar. Deschise apoi geamul și înghiți cu lăcomie aerul rece... Pungașul care i se tîrîse la picioare fusese strivit de o femeie... El va răsturna rolurile. Va face ca femeia să se tîrască la picioarele lui...

Iulieș chemase la ședința conducerii uzinei, convocată de Nistor, încă doi membri ai comitetului de partid, pe Răduca și pe Domnica Doroftei. Veniseră împreună, tustrei, și erau primii în sala de ședință. Nu mai era nimeni altcineva.

În încăpere se afla o masă lungă, îmbrăcată în roșu, și de jur împrejurul ei scaune simple de birou. Pe un perete erau agățate cîteva portrete și dedesubt o lozincă pe toată lungimea zidului, scrisă îngrijit cu litere albe pe fond roșu : „Înainte, cu toate forțele, pentru realizarea și depășirea planului !“

Domnica se așeză pe un scaun și-și sprijini coatele de masă. Era obosită. Iulieș se așeză în dreapta ei, Răduca în stînga.

— Nu prea se grăbesc, constată Răduca, uitîndu-se la ceas. E exact ora de începere.

În aceeași clipă pătrunse în cameră Pîrvan. Îi salută pe cei trei și-și alese un scaun chiar în fața lui Iulieș. Era îmbrăcat în haine bleumarin, elegante, de croială sobră. Iulieș voi să-i adreseze cîteva vorbe, mai mult din

politețe, dar văzîndu-l îngîndurat, se reținu. Se auzeau voci. Ușa se deschise. Intrară pe rînd contabilul șef, inginerii șefi de secție, inginerul șef, Bratu și Nistor. Iulieș pricepu că ședința are un caracter cît se poate de restrîns.

Nistor păru mirat cînd îl văzu pe Iulieș însoțit de Răduca și de Domnica Doroftei. Nu spuse însă nimic. Nici nu încercă să se gîndească prea mult la oaspeții neașteptați. Dacă înainte cu o zi gîndurile îi erau foarte clare și nu se îndoia o clipă asupra hotărîrilor care se vor lua, întîmplările din cursul dimineții îi creaseră probleme și preocupări care îi cereau multă atenție, luciditate și stăpînire de sine.

Iulieș era foarte curios să vadă cum va acționa Nistor. Directorul nu-i spusese nimic cu privire la ceea ce se va discuta în ședință, dar Iulieș înțelesese, sau poate Nistor îi dăduse a înțelege, că se va discuta în primul rînd comportarea lui Pîrvan, și nu numai ca să se audă vorbe și păreri. După cele ce se petrecuseră în secție, crezuse că atît atitudinea lui Pîrvan, cît și atitudinea lui Nistor se vor schimba. I se părea însă că Nistor e mult mai calm și mai sigur pe el decît Pîrvan. Inginerul trăda uneori o anumită neliniște, pe care nu i-o remarcase înaintea accidentului.

Nistor tuși de cîteva ori și trecu în revistă participanții. Se lăsă tăcere în cameră. Iulieș urmări cu atenție gesturile lui Nistor chiar din clipa cînd începu să vorbească.

— Cred că e bine să anunț de la început că sîntem într-o ședință de lucru... și că... în acest caz nu avem nevoie de prea multă vorbărie... Și că e bine să luăm lucrurile direct... cum ar spune tovarășul Iulieș, să luăm taurul de coarne.

Dar Nistor își dezise imediat spusele. Pentru că făcu o introducere destul de lungă, în care Iulieș descoperi pasaje din articolele publicate de dînsul, despre dînsul și despre întrecerea din uzină. Făcea eforturi vădite ca să nu se scoată în evidență, chiar adăuga din cînd în cînd: „aici nu e meritul meu", „orice director ar fi procedat la fel", „muncitorii s-au dovedit principalii iniția-

tori, deci clasa muncitoare dovedește...“ Lui Iulieș nu-i displăcu faptul că Nistor nu se înconjoară cu laude, că nu-și creează merite, deși ar fi avut tot dreptul s-o facă. Directorul demonstra că mișcarea din uzină nu stîrnise numai mare vîlvă în țară, dar în înseși secțiile uzinei (și cită o serie de cifre) : întrecerea dusese la obținerea unor rezultate neașteptate. Productivitatea muncii crescuse enorm, prețul de cost scăzuse simțitor.

— Faptul cel mai îmbucurător este... că în întreaga uzină... nu mai avem nici un muncitor sub normă, n-avem nici un muncitor care să nu-și depășească, măcar cu cîteva procente, norma. Întrecerea, deci... poate fi privită... de toți... drept cel mai important eveniment din istoria uzinei noastre. Tovarășii din conducerea Comitetului Regional vă transmit prin mine cele mai călduroase felicitări... De asemenea ministerul... tovarășul ministru Bogdan, personal... și mulți alții privesc mișcarea noastră cu... mîndrie...

Iulieș înțelese că se apropie punctul nevralgic al discuției. Nistor intră pe neașteptate în miezul problemei, provocînd în asistență uimirea pe care o provoacă o lovitură de teatru :

— Am făcut însă o greșeală foarte gravă... extrem de gravă... În goană după succese cît mai răsunătoare... am... omis un lucru de o importanță... covîrșitoare... Am încurajat unele manifestări de indisciplină și mai ales am avut o atitudine criminală față de utilaj. Principalul vinovat în... această direcție... nu e altul... decît directorul... decît eu.

Nistor nu rosti decît o dată și atunci numai în treacăt numele lui Pîrvan, ca numele unuia din cei care au sesizat primejdia prin care putea să treacă uzina. După ce își mai aduse o seamă de critici, începu să explice că se gîndise de mult la această primejdie, dar cîntărise și se sfătuise și cu tovarășii din conducerea Comitetului Regional, apreciind împreună că e mult mai important să se declanșeze mai întîi mișcarea... care are o importanță națională, și pe urmă să se analizeze cu atenție celelalte aspecte. Dar că aceasta nu scuză de loc atitu-

dinea lui, care, deşi din punct de vedere politic este justă, aşa cum au apreciat şi tovarăşii din conducerea Comitetului Regional, totuşi din punct de vedere tehnic putea să dăuneze. Ar fi vrut să convoace mai demult această şedinţă, dar a fost oprit (dădu a înţelege că de sus), şi chiar în cursul dimineţii a fost criticat pentru gîndul lui, şi într-un fel şedinţa se ţine nu într-un cadru disciplinat, deoarece tovarăşul care răspunde din partea conducerii Comitetului Regional de problemele industriale, îi ceruse tocmai contrariul... El însă fusese hotărît s-o ţină, deoarece era alarmat de o eventuală primejdie şi încă înainte de a începe lucrul trecuse pe la Valer şi Costinaş, cerîndu-le, poate prea sever, să nu se mai joace cu maşinile şi să lucreze mai cu cap, fără, bineînţeles, să iasă din întrecere. Dar, din păcate, n-a fost ascultat şi astfel s-a petrecut în uzină un accident care ar fi putut să aibă urmări grave.

— Din fericire — spuse Nistor — ne-am întîlnit acum aici... pentru a găsi căile... care să nu slăbească întrecerea, dar nici să ducă la avaria maşinilor şi la accidente omeneşti...

Nistor jucase tare. Se gîndise de la început că dintre toţi participanţii la şedinţă numai doi puteau să-i fie adversari : Iulieş şi Pîrvan. Ceilalţi nu reprezentau nici un pericol pentru dînsul. Iulieş nu putea fi neutralizat decît luîndu-i-se posibilitatea de a interveni, de a spune alte lucruri decît dînsul. Aceste alte lucruri nu erau decît două : apărarea lui Pîrvan şi critica vehementă împotriva conducerii uzinei, adică împotriva lui. Trebuia deci să-l elimine pe Pîrvan din discuţie şi să-şi facă el o autocritică tare, în aşa fel, încît să-l oblige pe Iulieş să vorbească nu pe linie critică, ci pe linie autocritică. Era sigur că Pîrvan nu va vorbi împotriva lui dacă nu-l va provoca. Îl cunoştea pe Pîrvan şi ştia că, dacă e lăsat în pace, nu-l mai interesează nimic. Înghesuit de aceste gînduri, îşi construise discursul său, ferindu-se ca dracul de tămîie să nu facă vreo greşeală.

De-abia după ce Nistor îşi încheie discursul, Iulieş îşi dădu seama că n-ar avea ce să spună în plus faţă

de director. Își notase pe o foaie de hîrtie, în timp ce Nistor vorbea, o sumedenie de întrebări și de probleme care i se păreau importante și nu îndeajuns de clarificate. Dar cînd reveni asupra lor, cînd își reciti însemnările, înțelese că la toate Nistor dăduse răspunsuri și, ceea ce îl mînia, răspunsurile i se păreau logice. Și totuși în secție se întîmplase un accident grav, două mașini și în mod sigur altele, se avariaseră, muncitorii vorbeau despre schimbarea lui Pîrvan... dar poate că acel care purta cea mai mare vină pentru *toate* era el.

— Nu poate — începu brusc Iulieș să vorbească, surprinzînd asistența — ci în mod sigur, principalul vinovat sînt eu. Tovarășul inginer Pîrvan mi-a atras atenția de cîteva ori chiar, și alți tovarăși, Răduca, Severin, Ferenți de asemenea m-au prevenit... dar...

Iulieș nu reușea să-și găsească nici o justificare. Nu vedea în atitudinea lui nici o tendință de patriotism îngust, sau vreun interes personal, nici măcar ceea ce spuneau unii muncitori despre Pîrvan și Ferenți, părtinirea lui Răduca... și spuse poate ceea ce ar fi trebuit să spună Nistor :

— ...dar, m-am îndoit, nu de priceperea, întrucît știu că tovarășul inginer Pîrvan e unul din marii noștri specialiști, m-am îndoit de cinstea lui. Numai așa îmi pot explica faptul că n-am dat atenție...

Iulieș își aminti dintr-o dată de Margareta, de știrea aceea pe care o citise în ziar și care-l preocupase intens. De-acolo venea de fapt izolarea lui, pentru un timp, de secție, de muncitori, dezinteresul care îl stăpînise în ultimele zile.

— ...la cele ce mi-a spus... și faptul că sufletul meu... nu aparține chiar de tot... nu numai uzinei noastre... ci cauzei noastre... Sînt foarte vinovat... Ar trebui...

— Domnule Iulieș ! interveni Pîrvan, înroșit de nepolitețea gestului, eu pot să afirm...

— Tovarășe Iulieș ! se răsti Domnica Doroftei întrerupîndu-l pe Pîrvan. Eu... noi sîntem mai vinovați decît oricine... Eu, deși ai venit la mine și mi-ai spus că... uite ce părere are tovarășul inginer Pîrvan... în loc să...

cred că nu-i muncitor din secție cu care să nu fi vorbit... m-am avîntat ca o nebună... Parcă eram într-un... nu știu ce... dar toată ziua numai despre întrecere... record... cine-i mai sus... peste tot... în ziare... nimeni n-a discutat cu noi ca acum... De ce nu ni s-a...

— Tovarășă Domnica ! o opri Nistor, care începuse să se sperie. Fiecare din noi e vinovat... Dar nu despre asta e cazul să discutăm... Dacă ne-am ține de văicăreli... am ajunge la cimitir... Trecem la măsuri concrete. Gata ! Să ne vorbească tovarășul inginer Pîrvan... despre măsurile pe care le preconizează în secție !

Pîrvan se ridică în picioare, își potrivi reverele hainei și făcu un raport foarte amănunțit și precis asupra situației din secție. Asistența asculta uluită cifrele pe care Pîrvan le dădea din memorie asupra uzurei fiecărei mașini în parte și asupra limitei maxime pe care nu trebuie s-o depășească în viitor. De asemenea înfățișă un program de revizuire a mașinilor cu date care mergeau pînă la ore.

— Dacă vreți, domnule director, să măriți productivitatea mașinilor, sau cum spuneți dumneavoastră să organizați întrecerea socialistă, atunci să se studieze și să se răspîndească stilul de lucru al domnului Răduca, aici de față. Domnul Răduca nu nimicește mașina, ci raționalizează timpul. Cînd vom avea mașini automate, atunci nu va fi, bineînțeles, nevoie nici de stilul de muncă al domnului Răduca... pentru că ritmul său nu e scutit de eforturi foarte grele, aproape inumane.

Cînd auzi cifrele lui Pîrvan, Iulieș înțelese că situația mașinilor e mult mai gravă decît se așteptase el. Iureșul acela nebunesc grăbise uzura, sau în cel mai bun caz, uzura temporară a mașinilor. Și Nistor înțelese gravitatea situației, și pentru a o face cît mai neobservată, luă cuvîntul, invitînd ceilalți ingineri să-și dea părerea asupra programului de revizuire a mașinilor propus de inginerul Pîrvan.

Cîțiva ingineri mai în vîrstă, printre care inginerul șef, acceptară fără rezervă programul, subliniind precizia și seriozitatea lui. Inginerul șef voi, după o scurtă

ezitare, să atragă atenţia asupra situaţiei grave în care se aflau maşinile în secţia numărul unu.

—Aş vrea, tovarăşe director — spuse dînsul — să atrag atenţia că situaţia...

Nistor bănui ce vrea să spună inginerul şef. De aceea îl întrerupse la momentul oportun :

— Înţeleg, tovarăşe inginer şef. Vom aplica imediat programul de revizie. În aşa fel ca să nu se producă nici o perturbaţie în producţia secţiei. Aş vrea să ştiu dacă are cineva de făcut obiecţii la programul pe care l-a expus inginerul Pîrvan.

Numai Bratu răspunse la invitaţia lui Nistor, dar nu spre a face obiecţii, ci pentru a se angaja în numele sindicatului, că muncitorii vor respecta dispoziţiile, că vor sprijini programul de revizie, că sindicatul va prelucra în grupe şi în consfătuiri de producţie stilul de muncă al lui Răduca, fără să precupeţească nici un efort.

Nistor mulţumi pe rînd lui Pîrvan, lui Bratu, inginerului şef, lui Iulieş, pentru ajutorul *serios* pe care l-au dat şedinţei, anunţînd, totodată, că procesul verbal al şedinţei va deveni un document cît se poate de important, iar concluziile trase vor intra în vigoare, începînd chiar de mîine, ca dispoziţii riguroase ale direcţiei.

— Vă mulţumesc încă o dată... Încheiem şedinţa !

Iulieş părăsi încăperea însoţit de Domnica Doroftei şi de Răduca. Tăcură o vreme, pînă ce Iulieş îi opri pe ceilalţi şi-i întrebă, în plină stradă :

— Voi ce părere aveţi ?... Eu încă nu m-am dezmeticit... S-au spus atîtea lucruri importante acolo şi totuşi... parcă nu s-a spus nimic. Ce fel de şedinţă a fost asta ?...

— Foarte importantă ! îi răspunse Răduca.

— Foarte importantă... — repetă Iulieş cu alt ton. Şi de ce să nu fie. În loc să se vorbească, s-au luat măsuri...

— Pîrvan ăsta — spuse admirativ Răduca — parc-ar trăi în fiecare maşină... Cum poate el să le ştie pe toate ?

— Dar de ce se vorbea prin secţie că va fi scos din fabrică şi dat în judecată ? întrebă Domnica Doroftei.

— Cine vorbea ? Parcă tu nu știi ? Cîte nu spun oamenii ca să se afle în treabă... Mie nu poate să-mi iasă din cap, Domnico, gîndul că le știe pe toate... N-am întîlnit un al doilea inginer și nici nu cred că mai există.

— Pentru că te-a lăudat ! îl domoli Domnica. Pîn-acum nu prea îl aveai la inimă.

Iulieș nu era atent la discuția dintre cei doi... Fusese o ședință foarte importantă, cu hotărîri foarte importante... Fusese ca o lecție din manualele de școală. Precisă, cu concluzii precise, fără nici o greșeală de tipar. Asta era ! O lecție !... Iulieș simți și mai multă neclaritate... Lecțiile, știa el, sînt întotdeauna tipărite...

CAPITOLUL 14

Lucian căuta, ca altădată, străzi dosnice, întunecoase, care să-l ascundă tuturor, transformîndu-l într-o umbră tăcută, fără identitate, pentru a se putea plimba în voie, însoțit numai de gîndurile și visurile lui. De cîte ori simțea nevoia unor exclamații, sau năvala unor impresii, sau preludiul unor obsesii, se refugia pe astfel de străzi, ca într-un labirint necesar, în care dispărea și zgomotul propriilor pași ; moment prelungit de tăcere exterioară și de vîrtejuri adînci care-i distilau pînă la esență pură veselia sau tristețea. Peripatetismul lui era mut, intim, solitar. Ideile erau fecunde și generoase. Uneori îl înspăimîntau. Ceasurile acelea lungi îl îmbogățeau pe Lucian și-l sensibilizau pînă la tremur. De cîte ori nu se trezea cu lacrimi în ochi, sau cu pumnii strînși de revoltă ! Ore întregi suferea gratuit, apăsat de amintiri și visuri, pentru ca spre sfîrșitul plimbărilor să se lase inundat de liniște și să se dăruiască unei bucurii profunde, care izvora din încrederea lui disperată în destinul fericit al omului. Își crease un univers nelimitat în care ideile se încrucișau într-o libertate absolută, dar se cheltuia atît de mult în acele momente, încît era incapabil să le retrăiască, să și le amintească, să și le

reverse în cuvinte scrise. Încercase, se zbătuse, se chinuise amarnic să-şi refacă imaginile şi gîndurile, dar nu izbutea să dea colii de hîrtie decît însăilări banale sau forţate, care schingiuiau amintirea unor trăiri supreme.

Chiar după ce descoperise unicitatea, în clipă, a clocotului de idei şi visuri care-i stăpînea plimbările, şi care începea să fie tot mai des precedat de spaime şi dureri, Lucian nu încerca nici o împotrivire. Momentul era prea înalt, prea pur, pentru a se lăsa alungat de presimţirea durerilor care vor veni. Se obişnuise cu gîndul acelui suprem ireversibil, care-i anula puterea de a crea. Rămînea numai cu amintirea a ceva ce a fost, fără contur şi substanţă. Cînd încerca, în stări rare de semiconştienţă, să-şi oprească o idee care-l tulbura prin îndrăzneala sau bogăţia ei, se trezea brusc, se trezea bolnav pe o stradă răutăcioasă, se trezea sărac, părăsit de toate fulgerele şi culorile care-i luminaseră *momentul*. Totul i se părea pustiu în jur, şi mai ales avea senzaţia grea a unui pustiu interior, chinuitoare şi generatoare de insomnii absurde, istovitoare, care se autogenerau prin obsesie.

Uneori izbutea, totuşi, să ascundă ţăndări din stelele universului pierdut : fragmente de idei, versuri, coloraţii stranii de cuvinte. Sau îi izbucneau pe neaşteptate în clipe revoltător de banale. Lucian n-avea însă curajul să le noteze. Poate pentru că le memora definitiv, sau le îngropa conştient la rădăcina simţurilor. Erau atît de strălucitoare acele ţăndări, conţineau atîta sevă şi noutate, încît se temea să le aprindă, aşa cum tremura întotdeauna la gîndul că oamenii ar putea să transforme în reclame luminoase versuri din Rilke şi Hölderlin. Credea atît de mult în valoarea lor unică, distinctă de oricine şi orice, încît i se părea că transcrierea lor i-ar fi anulat însăşi intenţia de a crea.

Lucian nu era fericit, bucuriile lui erau dublate discret de o durere surdă, fără leac. Nici atunci cînd i se dăruiau pe faţă, de către semeni, admiraţie sau emoţie, bucuria nu-l umplea pe de-a-ntregul. Întotdeauna urcau în el fiorii durerii ascunse care-l făceau să se simtă o umbră palidă a ceea ce ar putea fi. Niciodată nu va putea să le ofere semenilor adevărul puterii lui : încru-

cișările cu Gide, Papini, Huxley, Valéry, elegiile neduineze, scrisoarea a VI-a, evanghelia lui Petre... Eroul lui nu era un olog care dorește să fugă și nu poate, ci un Icar sculptural, care vrea să zboare, dar aripile de marmură îi arată că e statuie. N-a fost și nu va rămîne decît o statuie care întruchipează dorința zborului, gestul de înălțare, intenția, într-un bloc de marmură, brut și lipit definitiv de pămînt.

Conștiința destinului tragic al creației sale, pesimistă și paralizantă, fusese înfrîntă de dragostea lui pentru oameni, de nevoia de a aparține, cu întregul său tot ciuntit, lumii concrete. Undeva era o ocnă în sufletul său, dar porțile ei fuseseră închise. Balsamul care-l ferise de întunecare și fiere continuă, de dezolare și indiferență se datora tatălui său. El i-l strecurase în suflet, picătură cu picătură, în anii lor de prietenie, de cele mai multe ori fără să vrea și fără să știe, prin felul lui de a fi și de a gîndi care contamina pînă în ultimele adîncimi, și prin acele vorbe obsedante care izvorau din ultimele lui adîncimi : „Lucian, să fii bun întotdeauna... să nu sufere nimeni din pricina ta".

Profesiunea de ziarist și-o alesese singur. Era convins sau încerca să se convingă că ziarul e cel mai bun mijloc de a acționa în folosul oamenilor. Căuta argumente în favoarea unei lumi date, totuși cea mai bună din lumile posibile, și astfel dorința sau destinul său de a nu-i face pe oameni să sufere, nu mai erau irealizabile. Umanismul lui nu era contemplativ și de esență pesimistă. La urma urmei și acel „Homo homini lupus" al lui Plaut, fusese strigat de Hobbes și Bacon ca un protest, nu ca acceptarea unei fatalități umane eterne. Umanismul lui Lucian era activ și se cerea cheltuit. De aceea își alesese profesiunea de ziarist și se încadrase în partid. Aici, chiar fără să atingă coardele majore ale creației, fără să i se reclame totul, putea să lucreze hotărît și concret în folosul oamenilor. Aici, problema lui, problema tragică a creației și realizării sale, se ascundea în plan secund, pentru că, totuși, trebuia să rămînă fidel idealului său, destinului său.

Cu timpul, Lucian începu să uite dorința veche. Rareori își amintea intenția unui zbor spre înalt, dar ea aducea

atîta sufocare şi tristeţe, încît i se împotrivea cu forţe limită. Cînd nu mai putea suporta, recurgea la băutură, dar cel mai adesea se autosugestiona îndelung şi ferm, izbutea să se convingă de măreţia funcţiei lui sociale, şi muncea nebuneşte, fără odihnă, fără oboseală, întărîtat uneori de gîndul firav că tot ce face nu e decît platoşa strălucitoare a unei infirmităţi.

Lucian nu avea prieteni şi viaţa lui de toate zilele, împotriva aparenţelor, era viaţa unui om izolat. Nu pentru că era sau ar fi fost refractar ideii de prietenie. Nici măcar nu căuta să-şi justifice lipsa prietenilor prin remarca acelui filozof care demasca prietenia ca pe cel mai sigur izvor al subiectivismului cotidian şi social. Credea în prietenie, pentru că trăise o prietenie, unică prin intensitatea şi sinceritatea ei. Dar tocmai existenţa acestei prietenii împiedicase închegarea altora. Prietenia cu tatăl său îi dominase viaţa exact în perioada cînd se nasc şi se statornicesc adevăratele prietenii. În momentul cînd se produsese despărţirea, Lucian era un bărbat, era un om matur. Lovitura pe care i-o dăduse tatăl său însemna mult mai mult decît o despărţire dintre tată şi fiu. Tatăl său îi smulsese o parte din viaţă, lăsîndu-i un mare gol în suflet, şi o dată cu el teama că niciodată nu se va mai umple. Mama lui reprezenta foarte puţin, nedrept de puţin. Nu o avea prin sentimente, ci prin îndatoriri.

Vaşani însemna o întîlnire pe plan cerebral, uneori dureroasă, pentru că trezea dorinţe vechi, alteori odihnitoare. Dădea parcă un răspuns acelor versuri care-l uimiseră cîndva :

„Rien ne console autant de la trop indigène peine
Qu'une peine d'ailleurs". [1]

În viaţa lui Lucian apăruse, poate în momentul cel mai aşteptat, Cornelia. Ea reprezenta pentru Lucian, marea dragoste, unica dragoste, aşa cum şi-o închipuise el, cu teama că nu şi-o va putea realiza în viaţă. Cornelia era fiinţa, gîndea Lucian, care-i întruchipează toate idealurile. Merseră unul spre altul ca pleoapele care închid

[1] Nimic nu-ţi alină mai mult mîhnirea decît mîhnirea altuia.

lumina ochilor și o păstrează numai îndărătul lor. Cînd se gîndea la Cornelia, își amintea momente din viața lui, din primele licăriri de conștiință ale copilăriei pînă cînd o întîlnise, prima dată, în amfiteatru. Cornelia exista în fiecare clipă a vieții lui, fiecare clipă îl dusese spre ea. Se întîmplase parcă un act al naturii. Un act firesc prin eternitatea lui.

Lucian mergea pe străzi dosnice, întunecoase. Era însoțit numai de gîndurile sale. Era singur cum nu fusese poate niciodată. Și parcă purta pe umeri o cruce grea. Pe crucea aceea nu urma să fie răstignit el. Ar fi fost mult mai lesne de suportat calvarul. Pe crucea aceea răstignise un om. Un om care fusese tatăl său. Și-l răstignise după ce încetase să fie tatăl său. Acest gînd îngrozea durerea lui Lucian. Lovise într-un om în care nu mai avea dreptul să lovească, se năpustise asupra lui, îl lovise cu inocență și nepăsare, și aceste lovituri i se păreau cele mai josnice.

Se trezi dintr-o dată în fața casei. Nici gîndurile nu voiau să-l mai însoțească. Casa i se părea întotdeauna pustie. Totuși intră și își găsi mama discutînd, veselă, la masă cu surorile ei de la țară. Agafia, cea mai bătrînă dintre ele, slabă și deșirată, cu o față descărnată, se duse în întîmpinarea lui și-l sărută pe amîndoi obrajii.

— Da' mare te-ai făcut, Lucică ! Nici nu te-aș mai cunoaște pe stradă.

Cealaltă mătușă, Bălașa, mai scundă, dar la fel de slabă, rămase pe scaun și-i întinse mîna să i-o sărute.

— Să crești mare, dragă ! Să crești mare !

Lucian ar fi vrut să se retragă cît mai repede în camera lui. Dar maică-sa, ghicindu-i gîndul, îl opri rugător :

— Mai stai cu noi, Lucian. Mai vorbește și tu cu neamurile că pe urmă or să ducă vestea în sat că, de cînd ești om mare, nu te mai uiți la cei mititei. Stai, mamă, stai...

Lucian se așeză la masă cu sentimentul unui om care n-are ce căuta acolo. Avea nevoie de liniște, de singurătate...

— Iaca, fă Eleonoro, începu Bălașa, am ajuns să-mi sărute mîna un ditai dascăl... Dar cît cîștigi tu pe lună, Lucică ?

Din fericire, sări maică-sa în ajutorul lui :

— Puțin, Bălașa. Pentru cît a învățat, săracul...

— N-o să-mi spui tu mie, se zgîi Agafia, că ia mai puțini bani decît învățătorul nostru... Nu te mai ascunde, că știm noi...

— Așa-i ! Nu te mai ascunde, că nu-ți milogește nimeni la ușă... Las' că știm noi...

— Ia zi, Lucică, îl întrebă Bălașa, nu știi pe vreunul care ar vrea să cumpere un porc ? Să mă bată Dumnezeu dacă n-are o sută cincizeci de chile... Îl dau ieftin...

— N-are, fă, o sută cincizeci, ce te lauzi ?

— Cum n-are ? Numai grăunțe i-am dat... E ca un bou...

— Tu și grăunțe ! ? Numai cu baligă și cu știr l-ai ținut... Tu nu dai grăunțe nici la curci. Doar dacă...

— Ți-i ciudă poate că-l vînd, hapsîno ! Ia zi, Lucică, nu știi pe cineva ?... Că n-o să fie chiar degeaba.

— Nu știu... se stăpîni Lucian, mușcîndu-și buzele pînă la sînge.

— Cu-atîția profesori în oraș și să nu știi... Ce, ei nu țin sărbătorile ? Îs păgîni ?

Agafia își drese la repezeală glasul :

— Ia nu-l mai bate, fă, la cap ! Îi arde băiatului de porcii tăi... Crezi că un porc se vinde ca o damigeană de vin... Lucică, mamă, n-ai nici un prieten care vrea niște vin nobel... că am și eu nevoie de niște bocanci pentru la iarnă... Îl dau ieftin.

— Ce nobel, fă ? Ala-i nobel ? E pe din două cu apă din gîrlă, din Boroana. Vrei să-și facă băiatul dușmani... Nu-i ajunge că-l are pe tac-so ?

— Ia mai tăceți odată, ce dracu' ! Lăsați băiatul în pace. El are grijile lui. Nu vrei să mănînci ceva, Lucian ? îl întrebă maică-sa. Că noi am mîncat...

— Nu, mamă, mă doare capul... Sînt foarte obosit.

— Păi dacă te doare capul, numai de nemîncare te doare, Lucică, își dădu cu părerea Agafia.

— De unde-ai scos asta, fă ? ! sări cealaltă. Ia pocneşte-te cu capul de pereţi, şi oricît ai fi de sătulă, să vezi cum te doare, că-ţi vine să urli şi la ciini...

— Aha !... Asta o ştii de cînd te pocnea boşorogul ! Ăla ori îţi dădea ori nu... Ehei ! Uite, Lucică mamă, acu' îţi trece dacă pui ceva ud la cap... un prosop...

— Nu te lua după ea, Lucică. Vrei să te dea în meningetă ? Mai bine un ceai cu ţuică... Îţi trece cît ai zice peşte...

Lucian se hotărî să se scoale de la masă, dar maică-sa îl opri din nou :

— Da' mai stai olecuţă, Lucian, că noi acuşi ne culcăm... Nu te uita la ele că se ceartă. Aşa-s ele de cînd erau atîtica... De cîte ori, fă, v-aţi bătut ?

— Acu-ncepi şi tu, Eleonoro ?... Tu, iaca, ai avut noroc. Te-a luat bivolul ăla la oraş, ţi-a făcut casă, ţi-a luat pămînt, ai ştiut tu să-l storci, că te pricepeai de mititică... Şi-ncă ai mai avut şi norocul să-ţi rămînă toate ţie...

— Ţi-o fi părînd rău ! ?

— Păi de ce ? N-am supt şi noi pe lîngă tine... Iaca, nu pot spune că n-ai fost o soră bună... Să-ţi dea Dumnezeu sănătate, că dacă-i vorba, mult ne-ai ajutat !

Agafia nu prea era mulţumită :

— Tu poţi şi-n dos s-o săruţi. Că ţi-a făcut casă, ţi-a dat...

— Şi ce, fă, ţie nu ţi-a luat pămînt ? Nu ţi-i teamă că te-aude Dumnezeu...

— Mare scofală ! Ca să trag foloase din pămînt e musai să-l muncesc sau să intru cu el la colectivă. Da' casa ta e-a ta, fă ! Tu, lua-te-ar dracu', tu m-ai îndemnat să mi iau pămînt în loc de casă...

— Iar începeţi sfada ! se bosumflă Eleonora. Da' mai tăceţi dracului !

— Am tăcut destul ! se înfurie Agafia. Mereu ai cerut să ne închidem gura în faţa lui. Nu ştiu de ce-ţi mai este frică ?... De vreme ce n-a rămas cu bivolul...

Lucian înţelese cît se poate de limpede ceea ce bănuise mai demult. Nu mai avea ce căuta acolo. Voi să se ridice de la masă :

— Am ceva de scris, uitasem...

— Săracu'! încercă maică-sa să abată discuția. Toată ziulica numai de scris și de citit se ține. Nu știu unde îi mai încap atîtea...

— Nu te mai chinui atîta, Lucică mamă, ofta Bălașa. Nu-i bine să-ți umpli capul. Nici Dumnezeu nu spune asta... La noi în sat era unul, tu trebuie să-l știi, Eleonoro, ăla, Scorob, îi zicea, ăla care avea casă spre poarta țărnii... Toată ziulica numai citea... Dacă te duceai la el, cine nu știa, așa i se întîmpla, te închidea în casă și începea să spună... Toată noaptea era în stare să te țină acolo, în casă... stătea la ușă cu ghioaga în mînă, ca să nu fugi, și zicea din toate cărțile pe care le citise... Oamenii spun că-i turuia gura ca o moară... Zicea cîte-n lună și-n stele... Și cînd n-a mai venit nimeni, că oamenii aflaseră, a început să aducă copchii. Le mai dădea el bomboane, zahăr, că bani avea, că fusese nu știu ce și lua pensie, și îi hodorogea la cap pe prichindei... Pînă s-a dus vestea și-ntre ei și l-au ocolit... Da' odată, o femeie, una Catrina a lui Bahonțu, după ce urlase toată ziua că i-au furat șătrarii copchiii, i-a găsit la el pe pat. El cu ghioaga în mînă le vorbea... Amîndoi erau gemeni și erau niște plozi, umblau în cămășuță, doi ani dac-aveau... Rău altul nu făcea Scorob. Asta era toată meteahna lui... Dar pe urmă chiar s-a smintit. Lega cîinii și le vorbea. Odată a oprit un bou în mijlocul uliței și a început să-i spună nu știu ce parabolă... Da' boul ca boul, a vrut să plece. El i-a ațînut calea. Pîn' ce-a intrat în el. Și-atunci Scorob dă-i cu ghioaga în cap, pînă a căzut boul mort. Atunci nici oamenii nu l-au mai lăsat... L-au dus la balamuc... Da' sfrijitul ăla de papură, notarul, i-a încasat pensia, nu știu cîți ani după ce-a murit... Vezi, Lucică, unde duce prea multă carte? Ai grijă, mamă, să nu pățești ca Scorob...

Agafia sări imediat asupra soră-si :

— Da' de ce spui tu, fă, că din pricina cărților? De ce vrei să înspăimînți băiatul... Să nu te sperii, Lucică... ăla era zărghit pentru că n-avea fir de păr în cap și nici în altă parte... Poți să citești cît vrei, dacă îți iese cîștig mai mare... Dacă te-ai lua după Bălașa, ăsteia i-ar

părea bine să umbli numa-n zdrențe și să milogești pe la poduri.

— Tu, fă, vorbești, care-ai fi în stare să te duci goală-n biserică dac-ai ști că-ți dă cineva o baniță de păpușoi ?... Nu tu i-ai luat hainele lui Sărmală, dascălu', cînd era omul la scăldat, fiin'că nu-ți dăduse nu-ș' cîți lei acolo, pe care i-i împrumutaseși ? Că țipa omul că i-s singurele haine și că-ți dă de trei ori mai mult dacă i le trimiți... Și l-ai lăsat să vină, omul, noaptea gol în sat...

— Să n-o crezi, Lucică mamă... Nu voia să-mi dea calicu' banii înapoi. Și-i dădusem o groază de bani. Asta și cînd doarme minte...

— Tu, fă, spui că mint ? Tu ?... Cînd și-a bătut joc de tine alde Manoilă crîșmarul, nu te-ai dus tu cu hîrtie la prefect ș-ai spus să-ți dea pensie, că tu ești nevasta eroului necunoscut ?

— Da' mai tăceți, fă, că poate vrea să spună și băiatul ceva. Mai zi și tu ceva, Lucian, că babele astea numai prostii vorbesc.

— Sînt foarte obosit, aș vrea să mă culc, se rugă Lucian, strivindu-și degetele piciorului cu călcîiul. Mîine dimineață...

Bălașa se uită la el mirată :

— Să te culci acu' ? La ora asta ? Nici boșorogii, Lucică mamă, nu se bagă la ora asta în pat. Mai stai și tu cu noi, că cine știe dacă ne-om mai vedea...

— Și de ce să nu ne vedem, fă ? Parc-ai fi o cucuvaie. Iaca eu vreau să mai trăiesc. Dacă vînd vinul... zău, Lucică, poate tot găsești pe cineva... Am vreo opt deca...

— Mai bine caută pe cineva care vrea porc...

— Poate că afli, Lucian, interveni maică-sa. Pe la ziar sau printre studenți... Crezi tu că, dacă le spui studenților, n-ar cumpăra ei ? Numai să se pună bine cu tine și tot ar face-o... Și porcul, și vinul... Au și ele, săracele, nevoie de bani...

— Mamă, te rog...

În clipa aceea sună telefonul. Lucian se duse ca un automat. Era Dan Vașani. Se agăță de el ca un disperat.

Îi făcu atîtea apropouri, încît Vaşani se simţi obligat, din politeţe, să-l invite la dînsul.

— Vin imediat, Dan ! La revedere.

Şi închise telefonul fără să mai audă răspunsul lui Dan. Femeile îl priveau cu ochi mari. Lucian îşi puse fulgarinul pe el şi se scuză :

— Trebuie să plec. Iertaţi-mă. Mă cheamă cineva.

— Şi e musai să te duci ? se împotrivi Agafia. Acu' în plină noapte ? Mai bine să stai cu noi, că ne place să ştim că ne ascultă oameni mari...

— Lasă-l, fă, să plece. Dacă are treabă băiatul... Vezi Lucică, întreabă-l pe ăsta care te cheamă, poate are nevoie de un porc...

— Asta era, fă ! De-aceea îl îmboldeai... Vezi, Lucică, poate vrea vin vechi, nobel...

Lucian era în uşă. Reuşi cu greutate să spună „bună seara". Plecă fără să se mai uite...

— Nu-mi place, fă, Eleonoro. E leit taică-so. Nu vezi că-ţi ţine nasul în sus ? Mă mir că nu stuche cînd e cu noi. De ce-l mai ţii, fă ? Acu' dacă ne-am dat poalele peste cap şi ne-a dibuit... Vinde casele şi hai în sat. Că aici, în oraş, de luat tot nu te mai ia nimeni. Acolo mai găsim noi vreunul. Poate că Haralambie...

— Vino ,fă, zău ! Îţi faci repede rost...

— Ai zărghit ? Ce să caut acolo ? Să dau cu sapa ?...

— Aşa-i ! se învoi Bălaşa. Că tu îi sugi pe amîndoi !

Lucian nici nu-şi amintea pentru ce-l căutase Dan Vaşani. Nici nu-l lăsase să vorbească. Îl întrebase dacă-i singur, dacă nu se plictiseşte, dacă n-ar fi dispus să bea o cafea, dacă e liniştе la el, dacă obişnuieşte să se culce tîrziu, pînă ce Vaşani, asaltat de atîtea întrebări, îl invitase. În orice altă situaţie, Lucian l-ar fi întrebat direct dacă are ceva împotriva unei vizite. Nici nu s-ar fi gîndit că e o oră tîrzie. Discuţia la care asistase îl azvîrlise parcă într-un infern.

Nu era prima dată cînd Lucian suporta astfel de întîlniri groteşti. De multe ori, cînd venea acasă, chinuit de tot felul de gînduri, maică-sa se năpustea asupra lui

cu întrebări și sfaturi care-l torturau, îl sfîșiau, îl măcinau. Și aproape întotdeauna laitmotivul erau banii. Că e plătit prea puțin, că ar trebuie să ceară mai mult pentru ceea ce scrie, că întotdeauna oamenii învățați au avut avere mare, că e un prost și nu știe să profite de situație, că altul dac-ar fi în locul lui le-ar lua și izmenele de pe ei, ăstora. „Dacă le cînți în strună, apoi să te plătească bine, mamă... Că era unul la noi în sat..." Și mereu îi istorisea despre cîte unul care ajunsese să facă avere pentru că știuse cum să profite. Lucian îi dădea maică-si tot ce cîștiga, numai ca să scape de turuială și pocnete, dar de cîte ori îi dădea, auzea același refren : „Numai atîta ? Cîți or fi trăind pe spinarea ta, pentru că ești bun și prost !" Și iar începea cu sfaturile. Cînd se apropia de casă simțea silă ; de-aceea nu venea decît tîrziu, noaptea, spre a-și împlini cele cîteva ore de lucru și de somn.

Niciodată însă iadul nu fusese atît de crud. Cuvintele pe care le auzise îl sfîșiaseră ca niște gheare, pe dinăuntru, îl sfîșiaseră fără să-l ucidă... Porcul, și Scorob, și vinul, și acel „Lucică mamă, poate găsești pe cineva"... îl aduseseră în pragul neurasteniei. Fără telefonul lui Vașani...

Încă mai stăruiau în el enervarea, sila, dezgustul cînd ajunse la Vașani. Își trecu mîinile peste față, dur, ca și cum ar fi vrut să-și scoată o mască, dar nu izbuti, decît să lase pete roșii pe obrajii palizi. Cîteva clipe Vașani îl privi mirat, apoi ridică neputincios din umeri :

— Ia o țigară, Lucian. Uite un Chesterfield.

Lucian aprinse o țigară și se afundă într-un fotoliu.

— Mulțumesc, Dan. Poate ai și o băutură tare ? Cît mai tare !

— Vrei o palincă ? Cincizeci de grade ! Pot să-i mai adaug și alcool pur.

— Adaugă ce vrei. Să fie ca focul. Nu mult. Un singur păhărel.

Dan combină într-un păhărel palincă și alcool pur, agită păhărelul, după ce-l acoperi cu o farfurioară, și i-l întinse lui Lucian.

— Să nu fie prea tare !

Lucian își umplu gura cu lichidul acela decolorat, îl ținu cîteva clipe, apoi îi dădu drumul brusc pe gîtlej. Arsura parcă-i singera ochii. Îi fu frică să inspire aer.

— Haaaaaaa ! Groaznic ! Parc-am înghițit jar.

— Tu ai cerut, dragul meu. Și știi că eu nu mă pot opune dorințelor tale. Imediat voi pune de cafea, pentru a-ți neutraliza alcoolul.

— Mulțumesc, Dan. Mă simt mai bine. Nici nu trebuie cafea. Te rog...

— Te știam consecvent, Lucian. La telefon m-ai întrebat dacă mai am cafea. Am crezut că pentru asta mă vizitezi. Și dintr-o dată... Ai putea totuși pînă la urmă să-mi spui ce e cu tine ?... De cîte ori ne întîlnim ești schimbat... Mă neliniștești, Lucian. Parc-ai urma cursurile unei școli de încercat nervii...

— Nu exagera, Dan. Fiecare om își are preocupările, frămîntările sale intime.

— Si aceasta nu e o școală de încercat nervii, Lucian ? De ce nu treci mai abstract prin viață ? Pe plan științific s-a făcut un mare salt spre abstractizare. La ora asta pe piața occidentală se desfac în cantități considerabile pilule cu efecte împotriva fricii, emoției, timidității și altor manifestări psihice. Nu glumesc. E cît se poate de serios. Și pentru mine e cît se poate de plăcut. Se confirmă teoria mea că omul merge spre evadarea din lumea animală și spre integrarea lui în mecanica vie

— E o aberație, Dan. E același lucru ca și cum ai încerca să hipnotizezi un individ, urlîndu-i fără încetare la ureche...

— Sigur că provoacă o stare de hipnoză — îl întrerupse Dan. Dar de ce să fie o aberație ? Dragul meu, cred în psihanaliză așa cum cred toți oamenii care știu să citească.

— E o aberație... Apa nu există ca să potolească setea oamenilor. Apa există pur și simplu. Setea omului face din ea o valoare. Dar asta nu înseamnă că dacă omul bea un pahar de apă, setea i se potolește pentru toată viața și starea aceasta se transmite ereditar. Omului îi va fi în continuare sete și va bea în continuare apă...

— N-ai de loc dreptate, Lucian ! Pot să beau toată viața apă și-mi dispare orice senzație de sete.

— În cazul acesta, nu te pot contrazice. Înseamnă că toată viața ta va fi închinată unui singur scop : acela de a lua pilule. Nu e absurd ?

— Ești un tiran, Lucian ! Omul, pur și simplu, nu vrea să mai simtă frica, sau nu vrea să mai fie timid. Și tu îl oprești. Ar trebui să fii primul care să strige : „Ura ! !"

— De ce ? Frica nu va dispare decît o dată cu cauza ei. Nu e un lucru în sine... Toate aceste pilule despre care vorbeai urmăresc execuția morală a individului.

— Deci integrarea în mecanica vie, Lucian. Oricum, tot la concluzia mea ajungi... Stai ! Stai, Lucian ! Mi-a venit ideea unei piese extraordinare... Într-un castel complet izolat, fără nici o legătură cu lumea, fără radio, fără telefon... Cea mai apropiată așezare omenească e la sute de kilometri. S-au întîlnit o seamă de prieteni — orice pretext banal îi poate aduna acolo. N-au servitori. Prepară ei totul. Femei, bărbați, copii. Banchetul. Prima cupă se bea pînă la fund. Toți beau. În cupe e alcool metilic. Orbesc toți. Numai un copil de trei ani scapă. Cu ajutorul copilului, părinții devin stăpînii castelului. Tirani. Despoți... Într-o noapte... Dar de ce să fie noapte ? Scena va fi tot timpul în întuneric. Numai o rază va lumina copilul și drumul lui. Atît. Un punct luminos... Cineva ucide copilul. Un revoltat. Întunericul e deplin. Numai voci...

— Oprește-te ! Ești un asasin ! Cum poți să ajungi la asemenea monstruozități ?

— De ce te revolți, Lucian ? Toți scriitorii sînt niște asasini. Noi nu facem decît să proslăvim ucigașii și să ni-i luăm drept modele.

— Ești mai înfiorător decît Scorob. El, măcar spunea parabole, liturghii, rugăciuni...

— Scorob ? ! N-am auzit de el... Ba mi se pare... Nu e vorba de un...

— N-ai avut de unde să auzi... N-a scris nimeni despre el.

— Atunci de ce-l aduci în discuție ? Dă-l dracului ! Eu vorbesc aici despre destinul omului și despre esența creației...

— Cum poți să amesteci asemenea cuvinte în recviemul tău lugubru ?

— Cum ? Apropo, știi că numele rechinului vine de la recviem ?... De la observația că apariția unui rechin printre înotători însemna un recviem ?... Da, scumpul meu... Scriitorii mari, numai cei mari, și-au consacrat capodoperele asasinilor. Iar noi nu facem altceva decît să elogiem marii asasini. Și tu te revolți pentru că eu...

— Chiar atît de maladiv ai ajuns ? Sau e o nouă halucinație a ta ?

— Halucinație ?... Lucian ! Ce e Don Juan ? Ce e Hamlet ? Ce e Faust ? Ce e Don Quijote ? Ce e Raskolnikov ? Ce e Melehov ? Ce sînt toți acești eroi care ne însoțesc din copilărie pînă la moarte și ne hrănesc spiritul cu esența lor ? Niște asasini odioși ! Și noi îi ținem pe toți în biblioteci, scriem despre ei sute și mii de cărți, îi transformăm în idoli și-n adjective. Ba ne mai doare și inima că Don Juan e pedepsit, ne smulgem părul din cap că Laerte reușește să înfigă spada înveninată în Hamlet, îl disprețuim pe Faust cînd e cuprins de remușcări, sîntem în stare să rupem paginile în care Raskolnikov se duce să se autodenunțe. Și tu mai vorbești de umanismul superb al marilor spirite și de morala înaltă a eroilor eterni ! Crezi că Villon și Cellini sînt mai vinovați pentru că au ucis cu mîinile lor, decît Shakespeare și Goethe care au ucis prin genialii lor eroi ?... Cel puțin, Perseul lui Cellini e un ucigaș salvator. Vezi ? Nici Cellini n-a scăpat de destinul marilor creatori și a imortalizat tot un asasin... La urma urmei, toți oamenii mari sînt niște asasini... Dragul meu umanist naiv, degeaba te zbați pentru fericirea oamenilor !... Tot printr-o crimă vei sfîrși. În viață sau în creație. Eu, cel puțin, sînt conștient de acest destin și mă pregătesc să-l trăiesc fără împotrivire. Dixi !

— Dan, te-am lăsat să răsufli pînă la capăt. Dacă n-aș ști că aiurezi ți-aș recomanda o casă de nebuni.

— E un nonsens în ce spui, Lucian... Te compătimesc, Lucian. Eu exprim idei, iar tu...

Lucian nu se lăsă atras în digresiune :

— Idei ? ! ! Mi-aș pierde timpul ! Ce să-ți spun ? Că fiecare din acești eroi, dezvăluindu-și propria dramă, vor să convingă oamenii s-o evite ?...

— Ești stupid, Lucian ! Othello a vindecat lumea de gelozie ? Faust a convins oamenii să nu-și vîndă sufletul si să nu seducă fete de treisprezece ani ? Babalîcul ! ! Doamna Bovary a desființat adulterul ? Mesajele, simbolurile devin inutile. Rămîn numai gesturile ! Și gesturile sînt sinistre... Aceasta este eternul uman ! În gest constă tot destinul omului, nu în semnificația lui.

— Fii sigur, Dan, că mulți oameni n-au mai făcut gestul, nu și l-au mai dus pînă la capăt, atunci cînd au cunoscut aceste drame și dureri străine. Tu crezi că nici un om nu s-a îngrozit de consecințele eventuale ale propriei gelozii, cînd a citit Othello ?... Tu crezi că nici un om nu s-a simțit solidar cu eroii lui Gorki și Malraux ? Tu crezi că Scrisoarea a treia n-a umplut de clocot sufletul nimănui ? Nici un mare spirit nu a scris ca să-și admire gingășia sau duritatea propriilor litere. A scris pentru a dezvălui gingășia ființei umane și a o înarma cu duritatea capabilă să-i apere gingășia.

— Și acest monstruos Don Quijote e tot un mesaj uman ? Acest asasin care disprețuiește, strivește și înmormîntează idealul uman ?

— Dan ! De ce ucizi gratuit ? Perechea Don Quijote — Sancho Panza e mult mai complexă și mai bogată în simboluri decît pare la prima vedere. Întîlnirea dintre acești doi reprezentanți diferiți ai unor grupări umane diferite, ai unor construcții umane diferite, după părerea mea, nu realizează un singur tip spiritual, cum susțin unii comentatori, adică omul veșnic cu compoziția sa siderală și agrestă. Cei doi eroi rămîn doi, schimbîndu-și numai destinele...

— Te felicit, Lucian, dar din păcate această teorie a donquijotării lui Sancho și a sanchopanchizării lui Don Quijote am auzit-o mai de mult de la un anume Madariaga...

— Nu te repezi ! N-am terminat. Genialitatea lui Cervantes și a operei sale izvorăște nu din această intervertire a destinelor, ci din semnificația acestei intervertiri. Don Quijote reprezintă o clasă muribundă, căreia nu i-a mai rămas decît amintirea unui ideal inițial. Acest ideal este transmis unui umil pămîntean, unui produs al vieții ordinare, unui produs sănătos, pentru că Sancho este un pămîntean sănătos. Cu o înțelepciune izvorîtă din trăire concretă, Sancho, omul de jos, devine purtătorul acestui ideal... Cum îl va purta el, cum îl va păstra, Cervantes nu face decît să sugereze că nu-i va fi greu lui Sancho să lepede și tarele pe care le-a preluat o dat cu idealul. Romanul se termină aici. Muribundul își dă duhul nu fără a fi predat ultima licărire de ideal, indiferent dacă a făcut-o cu voia sau fără voia lui... Vorbesc de simbolurile înalte ale idealului donquijotesc.

— Un singur lucru pot să-ți spun, Lucian. Acum sînt convins că e teoria ta. Din moment ce o aduci cu atîta fidelitate în tipare actuale... Într-un fel te felicit. Omul care are o singură idee, fixă, seamănă cu călătorul care urcă singur, pe o singură cărare, spre *vîrful* muntelui. Și, bineînțeles, își ajunge *idealul*. Eu încă nu mi-am găsit cărarea. Umblu pe toate potecile. Nici nu știu dacă voi ajunge *în vîrf*. În schimb, umblînd pe mai multe poteci, voi vedea mai multe priveliști, voi fi deci mai bogat. Fiecare cu idealurile și destinele lui. Tu crezi c-ai găsit valorile absolute. Eu cred în absolutul filozofic : Tout est relatif, c'est la seule chose absolue".

— E foarte strident și neadecvat punctul pe care-l pui discuției, Dan. Ca să te proclami învingător, ți se pare mai ușor ca la sfîrșitul discuției să smulgi un stindard și să-l ridici deasupra capului, după ce toată vremea ai luptat fără nici un stindard.

— Mă înjosești prea mult... dar ți-am spus : am prea mare slăbiciune pentru tine și-ți iert totul. În afară de nesinceritate. Întotdeauna vii la mine ca un muribund, mă provoci la dispută, îți creezi iluzia că învingi și pleci reconfortat. Nu-ți sînt decît un simplu sparring partener. Cauza care te îndeamnă să te antrenezi nu vrei s-o dezvălui. Mersi totusi, pentru că ți-ai ales un adversar care

în afară de *calitate*, are și caritatea de a-ți lustrui iluziile.

— Să ne oprim, Dan. Spune-mi, mai bine, dacă ai scris articolul...

— Aaaaa ! Articolul despre roman ! E încă în stadiu de documentare, Lucian. Ți l-am promis. Dar pînă ce îl termin... pot să-ți dau cîteva note interesante.

Dan îi întinse un plic, și Lucian înțelese că vizita lui inopinată și prelungită ajunsese la sfîrșit.

— Îți aștept articolul, și te rog să mă ierți, Dan...

Imediat ce Lucian părăsi încăperea, pe o altă ușă pătrunse înăuntru un individ slab și înalt. Avea un cap mic, de maimuță, iar umărul stîng îi atîrna ; parcă-i lipsea clavicula.

— Sînteți amîndoi niște imbecili, se răsti el. Mama voastră de idioți ! Să stau ore întregi în cămară și încă să mai suport și palavrele voastre ! Iar tu, mă, te lași bătut ca un căcăcios. Te bag în mă-ta !

— Dac-ai ști ce satisfacție mi-a dat discuția asta, cînd mă gîndeam că o asculți fără să poți scoate o silabă. Parcă vedeam cum îți muști pumnii și înjuri ca un birjar surdo-mut. Tocmai tu ! O răzbunare pentru tîmpeniile tale.

— Dacă mai dura, ieșeam din cușcă și urlam la voi : „Mama voastră ! Ieșiți afară, cretinilor !"

— Atît mai trebuia ! Să știe că ești la mine ! Se-nțărca bălaia !

— Ești un bou fricos. La urma urmei, de ce m-ai ascuns ? Sînt un om liber...

— Mă, Lucian știe c-ai fost închis. I-am spus eu. Știi ce mi-a răspuns ? Că și-a închipuit despre tine că ești numai țicnit. Nu a crezut că ești un lucid primejdios.

— Dă-l în mă-sa !

— Îl dau. Dar fără el aș duce foamea sau ar trebui să mă fac chelner.

— Ce teatru joci, mă ? ! Și un copil te-ar simți. Lucian ăsta, e un infantil de categorie inferioară.

—Nu joc nici un teatru. Asta e esența mea, dragă Muscel. Decît să-i trag osanale unui dobitoc, prefer să

discut cu un tip căruia-i dau iluzia că e un intelectual de valoare și că-i respect principiile.

— Mă Dan, tu ești un cabotin cu pretenții. În intenție ești chiar genial. Ai sclipiri de Kean. Tu nu joci precum cabotinii ordinari de speța mea. Tu urli că nu poți scrie, și dai a înțelege că se pierde o inteligență unică și un talent rar. Tu urli că ești un inadaptabil, și pînă la urmă dai peste un naiv care te ia în brațe spre a te transforma. Și astfel, fără să-ți bați capul, trăiești ca pe vremea lui taică-tău.

— Și unde vezi tu cabotinajul ?

— De ce nu scrii, mă ?

— Ești stupid cu întrebarea pe care o pui. Dar tu de ce nu scrii ?

— N-am emis niciodată pretenția că sînt scriitor. Dar tu, care de zece ani urli pe toate drumurile că te ratezi, de ce nu scrii ? Hai, răspunde, domnule Dan !

— Pentru că ești un bou și te dau dracului ! Pentru că nu mi se dă voie să public ce vreau eu. În clipa cînd mi se va promite publicarea... Ce s-o mai lungesc ! Uite, mă, am următorul subiect : doi, o femeie și un bărbat, se duc pe un cîmp. Gol complet. Numai iarbă mătăsoasă. Se opresc lîngă calea ferată. Se dezbracă și așteaptă, goi, trenul. În clipa cînd îl zăresc, încep să facă dragoste. Autorul e în tren și vede scena împreună cu ceilalți călători... Asta e tot. Dacă-mi dau voie s-o public, mă apuc imediat de scris.

— Domnule Dan ! Eu te-am ghicit mai de mult timp. Farse să le faci naivilor— nu mie ! Tu pentru mine miroși ca un pește împuțit. Poți să-ți torni colonie cu găleata. Între tine și dosul meu e o singură diferență : dosul meu se descarcă, discret și solitar la W. C., pe cînd tu faci asta în mijlocul oamenilor, în timp ce stau la masă. Asta-i ! Deci poți să te duci în mă-ta !

CAPITOLUL 15

Fără să le fi spus cineva şi fără să se fi înţeles între dînşii, aproape toţi muncitorii veniseră la lucru cu mai bine de o jumătate de oră înainte. Şedinţa fusese scurtă. Pîrvan înfăţişase dispoziţiile cu privire la ritmul de lucru şi programul de revizie a maşinilor. Iulieş îl completase pe Pîrvan, subliniind că întrecerea trebuie continuată, însă pe linia raţionalizării timpului şi a inovaţiilor tehnice. De asemenea Răduca, Domnica Doroftei şi Valer luaseră cuvîntul, exprimîndu-şi hotărîrea de a respecta dispoziţiile direcţiei şi de a continua întrecerea. Iorgu Tonciu şi alţi cîţiva muncitori se declaraseră imediat de acord cu spusele lui Iulieş şi Răduca.

Muncitorii erau încă sub impresia accidentului. Îşi dăduseră seama că apucaseră pe o cale greşită în întrecere. Cîţiva chiar îi ceruseră lui Răduca să facă o expunere despre metoda sa încă în cursul săptămînii. Iulieş descoperi în aceşti solicitanţi muncitori care pînă la accident stătuseră mai la o parte. Accidentul îi trezise pe toţi. Avusese darul să-i solidarizeze pe muncitori, să-i îndemne să lupte în comun pentru a şterge urmele lui. Mai ales cînd li se comunicase vestea că operaţia lui Costinaş reuşise. În încheierea şedinţei, Iulieş îi informase că trecuse pe la spital şi-l văzuse pe Costinaş. Şi le transmise muncitorilor chiar cuvintele lui : „Să mă ierte

tovarășii pentru ce s-a întîmplat și le urez muncă bună și spornică."

Cînd muncitorii dădură drumul la mașini, sirena uzinei anunța începerea lucrului. Dintr-o singură privire aruncată în hală, oricine ar fi putut vedea o schimbare. Se muncea mai disciplinat, mai atent, mai serios. Nu mai era atmosfera aceea de tensiune și agitație care caracterizase lucrul în ultimele zile. Oamenii parcă se maturizaseră. Mișcările le erau calculate, timpul mai bine raționalizat, mașinile, fără să ajungă la exces, lucrau într-un ritm trepidant.

Cîțiva lucrători întîrziaseră cu vreo cinci-zece minute. Erau întîmpinați cu priviri supărate, mustrătoare. Dar, la mai puțin de un sfert de oră de la sosirea lor, în secție se produse freamăt. Unii muncitori chiar își opriseră mașinile și începuseră să discute în grupuri de doi-trei. Prin secție circulau ziare care aproape erau smulse din mînă. Se citea și se comenta cu glas tare, de la un capăt la altul al halei. Singurul care rămăsese în afara freamătului din secție era chiar muncitorul despre care se vorbea în ziar și despre care se discuta în secție: Alexandru Severin.

— Așa-i trebuie ! Să înțeleagă și el odată că nu trăiește în pustiu !

— Ce, mă, ți-a făcut ție vreun rău ? Te-a jignit vreodată cu ceva ?

— Mama lui de urangutan !

— Mă Căciulă, tu mai bine ți-ai vedea de ale tale ! Tu întîi să-ți faci norma și pe urmă să vorbești !

— Nu se dă, mă, așa, cu barda într-un om ! O fi avînd și el suflet.

— Severin și suflet ! Ăstuia chiar dacă i-ar muri băiatul, n-ar scoate o lacrimă.

— E un muncitor bun ? Este ! Am țipat noi vreodată și el și-a astupat urechile ? Nu este !

— Dar l-ai auzit tu vreodată spunînd o vorbă bună unuia dintre noi ?

— Tace și face !

— Dar Răduca de ce nu-i ca el ? De ce pe ăla îl simți alături ?

— Tot omu-i altfel. Nu se aseamănă doi. Am mai văzut eu odată unul...

— Taci, mă ! Ce-i iei apărarea ? El ţi-a luat-o vreodată ? Are dreptate ziaristul ! Tu nu simţi că Severin te batjocoreşte ?

— Şi de ce şi-a lăsat femeia ? Ca să se-nhăiteze cu o muieruşca...

— Dacă şi băiatul l-a făcut porc în faţa noastră ! Băiatul lui, mă ! Sîngele lui !

— Aici zice că fuge de oameni pentru că, i-auzi cum zice : „...*Dacă Alexandru Severin ar avea în inima lui dragoste pentru oameni...*“

— Da' ce vrei tu ? Să urle pe la toate colţurile : „Mă oameni buni, eu ţin la voi !“

— Eu îţi citesc ce scrie în ziar ! Ce te răsteşti la mine ? Aia cînd scriu ceva, în ziar, nu scriu ce le trece prin cap. Or fi ştiind ei ceva...

— Ştiu pe dracu' ! gîndiţi-vă mai bine. De cîte ori s-a întîmplat ceva în secţie, cine-a sărit primul ? Cine-a...

— Ca să arate că e mai în stare decît noi... Mai bine să mă feresc de aşa ajutor...

— Nu ţi-i ruşine, mă ? Cine l-a scos pe Costinaş de sub maşină ? De ce nu te-ai dus tu în locul lui ? Pentru că dîrdîiai de frică...

— Lasă, mă Răduca, ce-i iei tu apărarea ? Şi de unde ştii tu... ?

— Nu-i iau apărarea. Spun ce-i drept ! Vă pare rău, cumva, că ia bani mai mulţi decît voi ? Ia pe munca lui, nu din buzunar străin...

— Sigur că-ţi convine...

— Ce, mă, ce-i convine ? Nu l-a scos el pe Costinaş din schije ?

— Şi-atunci cînd şi-a rupt piciorul Gîtlan...

— Şi la refacerea uzinei cine ducea cîte doi saci de moloz în spate ?

— Cine stătea noaptea şi monta strungurile ?

— Pe tine nu te-a ajutat niciodată la căratul pieselor ?

— L-ai auzit tu vreodată vorbind de rău pe cineva ?

— Da' atunci de ce nu s-a înscris în partid ?

— Da' tu de ce nu eşti ?

— Păi cică eu...

— Bei prea mult şi-ţi baţi nevasta. Las' că ştim noi...

— Nu-i cinstit ce scrie în ziar. O fi Severin cum o fi... Cînd nu te gîndeşti, poţi chiar spune că e om rău, sau că nu-i pasă de altul... Dar cînd te gîndeşti mai bine, nu-i aşa... Pare mai degrabă un om de omenie. Nu pare... este !

— Are dreptate Răduca !

— Are dreptate !

— Îi ţine partea ! I-a fost ucenic...

— Severin, mă, e un om de omenie !

— Dacă zici tu, o fi...

Iulieş era în biroul comitetului de partid. Cineva îi aduse ziarul. Cînd dădu cu ochii de titlu, se repezi să citească articolul. Şi pe măsură ce citea, se schimba la faţă. Toată bucuria de mai înainte i se mistuise. Tremura de mînie. Se duse întins, cu ziarul în mînă, la Pîrvan :

— Aţi citit, tovarăşe inginer ?

— Ce să citesc ?

— Ziarul. Articolul despre atitudinea lui Alexandru Severin. În pagina întîia.

— Nu obişnuiesc să citesc asemenea articole, domnule Iulieş.

— Dar este vorba despre un muncitor din secţia dumneavoastră. Despre unul din cei mai buni.

— Domnule Iulieş, eu ştiu atît : că Alexandru Severin e un muncitor conştiincios. Altceva nu mă interesează. Dacă vreţi, vă dau în scris...

— Tovarăşe inginer ! Dar e vorba de cinstea unui om. Şi nu a unui oarecare.

— Nu eu am inventat articolele critice. Dumneavoastră le prelucraţi la fiecare şedinţă. Şi dacă v-aţi obişnuit atîta cu ele... Nu ştiu de ce te revolţi !...

— Pentru că nu e adevărat ce scrie în ziar, tovarăşe inginer.

— Nu ştiu de ce te miri, domnule Iulieş ! Nu înţelegi că a scrie la ziar e o meserie ? Oamenii scriu şi pentru asta iau salariu... Nu e neapărat necesar ca tot ce scriu să fie adevărat...

— Iertaţi-mă că v-am deranjat, se scuză întristat Iulieş. Dumneavoastră în fiecare zi sînteţi alt om. Ieri, de pildă...

— Domnule Iulieș ! Meseria mea e tehnica. Politica și celelalte sînt meseria altora... Întrebați-i pe șefii dumneavoastră.

— Îmi pare rău că v-am deranjat. Bună ziua !

Nistor citise articolul. Ziarul se afla pe birou, neîmpăturit. Articolul ocupa un spațiu mare, iar titlul era scris cu litere groase. Ochii se abăteau de la prima privire asupra articolului : *„Atitudinea lui Alexandru Severin"*.

Lectura articolului îl cam pusese pe gînduri. Lovitura nu era îndreptată decît în mică măsură împotriva lui Lucian. Dacă fiul ar fi fost în relații mai strînse cu tatăl său, se schimba totul. Oricum, însă, Alexandru Severin era tatăl lui Lucian. Severin era numele lui Lucian. Cei care citeau articolul se gîndeau poate mai întîi la Lucian. Lovitura izbea deci în amîndoi Severinii. Important era însă că nimeni, nici chiar autorii articolului, nu-și puteau închipui că la mijloc era mîna lui. Totuși articolul însemna prea puțin, foarte puțin față de ceea ce simțea el

Nistor se oprise în fața geamului și privea depărtările... Cornelia îl refuzase. Fusese la cămin, seara, și o chemase afară. Îi spusese foarte calm că vrea s-o ia în căsătorie. Îl privise speriată. Mai întîi încercase să-l convingă să mai aștepte. Poate că se înșală, poate că va găsi o femeie care să-i placă mai mult, poate că dragostea lui e numai o părere. Se străduise să-și păstreze calmul. Îi repetase cererea în căsătorie. Îi spusese cu voce stăpînită că-i va pune la dispoziție tot ce va voi dînsa, că nici n-o va atinge dacă ea îi va cere. Calmul lui o speriase din nou. Îi amintise iarăși despre înțelegerea intervenită între dînșii : așteptarea. El îi repetase cu aceeași voce stăpînită, care-i sfărîma gîtlejul, că nu mai este, din partea lui, nevoie de așteptare, că se cunoaște îndeajuns de bine, că-și cunoaște sentimentele, că dacă se vor căsători îi va oferi situații la care ea nici n-are curajul să se gîndească. Îi vorbise tot cu capul plecat și cu ochii închiși. Cornelia îl privise surprinsă, emoționată ; nu-și închipuise, probabil, că se va purta atît de corect. În inima lui încolțea speranța.

Cuvintele ei îl pătrunseră însă ca niște cuțite. Îi vorbise despre dreptul omului de a fi liber să-și aleagă pe cine vrea, de a nu fi silit să meargă împotriva sentimentelor sale, de a-și respecta propriile sentimente și idealuri. Și înțelesese dintr-o dată. de ce-l privise Cornelia cu ochi mirați. Căpătase mai multă încredere în el. Calmul lui îi determinase sinceritatea. Se străduia să-și păstreze în continuare calmul. O întrebase dacă iubește pe altcineva. Cornelia nu-i răspunsese prin cuvinte, ci prin priviri. Dar înțelesese din privirile ei că totul e pierdut. Nu-și putea explica de ce sau cum rezistase la acea mărturisire, fără să sară asupra ei, s-o strîngă de gît, s-o calce în picioare. Pesemne că se îngălbenise, și-i ardeau ochii, fiindcă deodată Cornelia se înfricoșase. Îi repetase cererea a treia oară, cu voce înceată... „Trebuie să mă înțelegi, îi răspunsese ea, împotriva dragostei nu te poți opune". Asta o știa bine și el. O întrebase de cine e îndrăgostită. Ea nu rostise nici un nume. O cuprinsese iarăși frica. Îl iubea deci prea mult. *Prea mult.* „Iubesc!" îi spusese. Atît... Dar cînd rostise cuvîntul, îl rostise cu buzele strînse și cu ochii închiși. Se despărțise de ea fără să-i spună o vorbă. Plecase numai capul. Auzise în urma lui un „mulțumesc" șoptit...

Acasă simțea că se înăbușă. Îi venea să se trîntească cu pieptul gol pe ciment, sau pe gheață dacă ar fi fost. O pierduse! Dar nu asta era toată durerea. Întîlnise pentru prima dată în viață un obstacol peste care nu putea să treacă. Se zvîrcolea pe pat și horcăia, sau își îndesa capul în perete, pînă ce simțea că-i plesnesc maxilarele. Nu putea să renunțe la ea, nu putea să și-o scoată din suflet, nu putea s-o știe a altcuiva. O ura? O iubea? Adormise în zori, îmbrăcat. Adormise prăbușit de setea răzbunării. Adormise cu gîndul că va reuși totuși s-o smulgă de lîngă cel care i-o furase și s-o aducă lîngă el.

Lectura articolului, fără să-l liniștească întru totul, îi readusese luciditatea.

Și începu să se plimbe prin cameră, cu gîndul la ceea ce avea de făcut. Mai întîi articolul. El n-avea nici o răspundere pentru publicarea articolului. Era treaba

lui Gorga și a redacției. Dar dacă Gorga, strîns cu ușa, va spune că articolul îi fusese sugerat mai demult de către dînsul?... După atitudinea pe care Severin o avusese în timpul accidentului lui Costinaș, s-ar putea ca muncitorii din secție să fie revoltați de articol. S-ar putea ca Iulieș, care îl apăra pe Severin, să se ducă la redacție și să facă scandal. Și în acest caz se putea ivi primejdia ca Iulieș să afle de la Gorga...

Nistor se oprise din nou în fața geamului. Îl văzuse pe Iulieș ieșind din secție, nervos, și îndreptîndu-se spre clădirea direcției. Alergă la birou și sună secretara. Nici nu se uită la ea. Îi dădu dispoziții categorice :

— Nu lași pe nimeni să intre în birou. Oricine-ar fi. Numai pe tovarășul Iulieș și pe inginerul șef. Lor poți să le dai drumul fără să-i anunți. Să nu mă deranjezi de două ori.

Imediat ce ieși secretara, formă numărul de telefon al redactorului șef :

— Tovarășul Mironescu?... Vă salut! Mihail Nistor... Da... Nu cred că o să vă facă prea mare plăcere...

Iulieș intrase în încăpere. Îl văzuse cu coada ochiului. Stătea în așa fel la birou ca să pară că nu vede pe cel ce intra înăuntru. Continuă convorbirea :

— ...Eu, personal, tovarășe redactor șef, nu sînt mulțumit... Chiar acum am citit articolul... Gorga al dumneavoastră e prea grăbit... Severin e unul dintre cei mai buni muncitori... Are lipsuri, dar în nici un caz să se scrie un asemenea articol... Vă rog... Vă salut...

Puse la loc receptorul și își întoarse privirile spre ușă. Se prefăcu foarte mirat cînd dădu cu ochii de Iulieș. Simulă chiar o tresărire.

— Bună dimineața, tovarășe Iulieș. Ia loc, te rog. M-a enervat porcăria asta. Cum a putut să scrie un asemenea articol? E o rușine! I-am spus și tovarășului Mironescu.

— Am auzit, îi răspunse Iulieș. Eu nu știu ce i-o fi venit mucosului ăla să se lege de Severin?! E nemaipomenit! Fără să schimbe două cuvinte cu omul, fără să vorbească, măcar de formă, cu nici unul din noi, tamnisam, dă cu maiul în Severin!

Nistor își aminti de expresia pe care o întrebuințase Gorga. Exact așa spusese și Gorga : „Voi da cu maiul în Severin !“ Se prefăcu mihnit :

— Foarte rău, tovarășe Iulieș. Încerc să mă pun în pielea lui Severin. Și ce-ar mai putea să iasă de aici... Lucian Severin, fiul... lui Alexandru, e redactor șef adjunct la ziar... și e certat cu tatăl lui. Mulți ar putea să vadă în articol o răzbunare personală... Mă gîndesc la ce pot spune muncitorii în secție, mai ales după ce ieri Severin l-a salvat pe Costinaș...

— Răduca face spume la gură... La început s-au cam ciorovăit între ei, dar acum aproape toți au căzut de acord că articolul nu spune adevărul. Și tocmai cînd nu trebuia... tocmai cînd Severin...

Iulieș se opri, Nistor simțise însă că Iulieș era pe cale să facă o destăinuire, să spună ceva.

— Ce voiai să spui, tovarășe Iulieș ? Nu cumva intră Severin în partid ?

Iulieș nu luă în seamă întrebarea lui Nistor. Devenise și mai mîhnios :

— Eu mă duc la redacție sau la Comitetul Regional ! Dacă lăsăm să treacă una ca asta, ne putem pomeni și cu altele, poate și mai grave. Ce, ziariștii iau salariul ca să scrie tot ce le trece prin cap ? Ar trebui mai întîi să lucreze aici în mijlocul nostru, și pe urmă să se apuce de scris.

— Să nu compromitem ziarul, tovarășe Iulieș...

— Cum ?... Dar ce, ei nu-s comuniști ? Cei care scriu la ziar ? Ei de ce nu se gîndesc, atunci cînd scriu, că se pot compromite ? Tovarășul Necula îmi spunea, cu ani în urmă, cînd apărea un ziar comunist o dată pe săptămînă, că un singur cuvînt nelalocul lui în ziar poate să aducă un rău mai mare decît o ghiulea de tun. Dacă nu primesc acum o lecție cum trebuie, mîine cine știe unde pot să ajungă ! Nu spun asta numai ca să apăr cinstea lui Alexandru Severin, care, gîndește-te, Nistore, nu-i comunist, adică nu-i membru de partid. Dar e un muncitor adevărat și un om adevărat, și tocmai ziarul nostru de partid îl lovește pe nedrept și cu cîtă răutate, și cu cît neadevăr îl lovește !... Mă gîndesc

în plus și la prestigiul ziarului și al ziariștilor... Păi, crezi tu că muncitorii din secție și alții care îl cunosc pe Severin o să mai citească cu aceeași încredere ziarul? Ba ar putea să spună că în toată presa se scriu lucruri neadevărate... Acum înțeleg eu de unde vine părerea lui Pîrvan despre presă. Ce poate zice altceva Pîrvan decît că între presa veche și asta, a noastră, nu e nici o deosebire... Mă duc! Mașina e liberă?

— Dacă n-a luat-o Bratu...

— Mulțumesc! Noroc, Nistore!

Nistor nu-și închipuise că Iulieș se va înfuria într-un asemenea hal... Ei și! El n-avea nici o răspundere, Gorga și Lucian. Cu ei să se înfrunte Iulieș. Mironescu îi spusese la telefon că dacă ar fi citit el articolul, nu i-ar fi dat drumul, sau că s-ar fi interesat mai întîi la fabrică. Făcuse foarte bine că-i strecurase lui Iulieș ideea că articolul ar putea fi considerat, în fabrică, o răzbunare personală a lui Lucian. Numai cînd se gîndea la Lucian, simțea că i se răscoală sîngele. Dacă l-ar întîlni pe stradă... Trebuie să procedeze cu cap. Să nu-și piardă cumpătul. Cornelia nu era definitiv pierdută pentru el... O va face să se tîrască la picioarele lui în genunchi. Toată puterea pe care o va căpăta o va folosi împotriva lor. Și va avea putere. Va avea! Netrebnicii!

Mironescu îl chemase pe Lucian la el. Înainte de a păși pragul biroului, Lucian simți pe neașteptate cum îi bate inima. Întotdeauna pînă atunci intrase în biroul acela senin și liniștit. Mironescu îl privi stînjenit. Niciodată nu-l criticase pe Lucian. Nici măcar nu-i trecuse prin gînd, vreodată, că ar putea să-l critice.

— Cum s-a întîmplat, Lucian? îl întrebă Mironescu, oarecum stingherit și speriat.

Dacă s-ar fi repezit cineva asupra lui și ar fi început să-l zgîlțîie, să-l amenințe, să-l insulte, să-l facă de două parale, Lucian ar fi suportat totul mult mai ușor decît întrebarea aceea, care ieșea atît de greu și de dureros de pe buzele lui Mironescu. Nu reuși să-și

ridice privirile din pămînt, nici nu reuși să răspundă la întrebare. Ce putea să răspundă ?...

În încăpere se lăsă o tăcere penibilă, o tăcere apăsătoare. Lucian nu izbuti să răspundă decît după mult timp :

— Nu știu, tovarășe Mironescu.

— Dar Gorga, se miră Mironescu, cum a putut să scrie un asemenea articol ?

— Nu știu... răspunse Lucian. Eu... dacă nu era vorba de... Alexandru Severin, nu aș fi dat drumul materialului... Credeți-mă, tovarășe Mironescu, parcă am comis ceva monstruos... Atît de... încît... nu mai simt nici o fărîmă de ură împotriva lui Alexandru Severin... Nu-mi pot explica... nu pot înțelege... pentru că n-am nici o scuză... și... vă dau cuvîntul meu de comunist că n-am făcut-o din ură...

În clipa aceea intră pe ușă Iulieș, cu secretara după el...

— V-am spus că e ocupat ! se tînguia fata.

— Tovarășă ! se răsti Iulieș. Fă-ți meseria acolo la mașina de scris ! Noroc, Mihaile !

Cînd îl auzi cum vorbește cu redactorul șef, secretara se retrase fîstîcită. Iulieș dădu mîna cu Mironescu fără să se uite la Lucian. Și ca să nu-i lase timp redactorului șef să intervină, începu de-a dreptul, fără nici o introducere :

— Știi ce spun oamenii în uzină ? Unii zic așa : „De vreme ce-au scris un ditamai articol, o fi ceva cu Alexandru Severin !“ Alții zic : „Mă, cum au putut să dea așa, cu parul, într-un muncitor ?“ Cred că nu mai e nevoie să-ți spun ce gîndesc eu.

Mironescu nu știa ce să-i răspundă lui Iulieș. Ridică din umeri, voind parcă să-i dea a înțelege că nu mai are ce face.

— Asta-i atitudine de comunist ? îl fulgeră Iulieș. Cum ai putut să consimți la o asemenea mîrșăvie ? Tu știi că ieri Severin l-a scăpat de la moarte pe Costinaș ? Tu știi ce înseamnă, ce va însemna pentru uzina noastră Alexandru Severin ? Tu știi ce e în capul omului ăsta ? Toți inginerii din uzină la un loc nu fac cît el.

Lucian avea impresia că toate întrebările i se adresează lui. Şi în loc să-l cuprindă groaza, simţea cum urca în el un val de bucurie caldă. Cuvintele pe care le auzea despre Alexandru Severin le-ar fi strigat el, în gura mare, cu ani în urmă.

— Şi cum poate... găgăuţa aia, continuă Iulieş, să azvîrle cu noroi într-o femeie pe care n-o cunoaşte ? Într-o femeie pentru cinstea căreia îmi pun eu obrazul ? Ar trebui dat imediat în judecată... Înţeleg... o fi avînd ceva cu Alexandru Severin (Iulieş vorbea anume pentru Lucian), dar de ce se năpusteşte asupra nevestei omului, dacă nici măcar n-a văzut-o la faţă ?... E nemaipomenit ! Mai rău decît cei din urmă burghezi !

Mironescu nu-l văzuse niciodată atît de furios pe Iulieş. Încercă să-l liniştească :

— Ai dreptate, Iulieş. Nu-ţi spun asta formal !... Vom face totul ca să îndreptăm...

— Ce să îndreptaţi ?... Să spuneţi că Simina e o femeie cinstită ?... Mihaile, după ce-l faci pe cineva hoţ, şi-l arăţi tuturor cu degetul, oricît ai striga pe urmă că nu e, tot mai rămîne o urmă de îndoială, ba poate că unii cred şi mai tare că e hoţ !

Iulieş parcă se mai calmase. Mironescu voi să profite de răgazul care i se oferea :

— Vom scrie chiar pentru numărul de mîine un reportaj despre... despre... cum l-a salvat Severin pe Costinaş.

— Nu, tovarăşe Mironescu ! interveni Lucian. Nu-l cunoaşteţi pe...

— Văd că dumneata îl cunoşti !, îl întrerupse cu asprime Iulieş. Am vorbit şi eu cu el. Cînd a auzit că s-ar putea scrie alt articol, s-a uitat la mine ca la un panglicar de la circ. Alexandru Severin nu-şi milogeşte cinstea !... Pe el îl doare numai că v-aţi legat de nevastă-sa... În schimb, uzina vuieşte, Mihaile. Mie mi-e ruşine de voi, nu de altceva...

—Ştiu, Iulieş, oftă Mironescu, cu glasul încărcat de tristeţe.

— Uite, ce-i, Mihaile ! Ziarul nu-i o panoramă în care fiecare face ce poftеşte. Cine vrea să se răzbune,

să-și caute alt loc... Să te apuci într-un ziar comunist să-ți scuipi tatăl, fiindcă ai nu știu ce cu el... asta e o... o mîrșăvie. Cine are gînduri din astea, să-și facă gazeta proprie, cum făceau burghezii... nu să folosească un ziar de partid.

Cuvintele lui Iulieș îl înspăimîntau pe Lucian. Nu se gîndise nici o clipă la această alternativă. Dar cum putea să dovedească asta? Cum putea fi interpretat altfel gestul lui, dacă nu ca un act odios de răzbunare? Cine ar fi putut să creadă altceva?

Mironescu se făcu stacojiu la față. Îl prinse și pe el mînia :

— Iulieș! Ai dreptul să spui ce vrei despre articol despre ziar, despre mine, dar să... dar să insulți cu asemenea vorbe...

— Dar voi cum ați insultat? Voi de ce nu v-ați gîndit?

— Iulieș! Nu-i destul c-am greșit noi? Repeți și tu greșeala noastră? Cum ai putut să ajungi pînă acolo încît să-ți închipui despre Lucian...

— Atunci de ce-a dat drumul la articol? îl întrerupse Iulieș pe Mironescu. Dacă era vorba despre alt muncitor, ar fi dat drumul articolului? Să răspundă acum!

Lucian se uită în ochii lui Iulieș și-i răspunse, fără nici o ezitare :

—Nu i-aș fi dat drumul!

Răspunsul lui Lucian și privirea lui deschisă îl amuțiră subit pe Iulieș. În cap i se făcu parcă un gol. Lucian ăsta ori își bate joc de el, ori...

Ușa biroului se deschise încet, lăsînd să se vadă părul ciufulit și privirile iscoditoare ale lui Gorga. Iulieș îl zări și-l invită cu un gest stăpînit :

— Poftim, tovarășe Gorga! Tocmai despre articolul matale discutam.

Gorga căpătă curaj și pătrunse în încăpere :

— Să vă spun drept, tovarășe secretar, mi-a fost teamă c-o să vă supărați...

— Și de ce, mă rog, să mă supăr? îl întrebă Iulieș, rîzînd forțat.

— De... un muncitor din secția dumneavoastră, din uzina dumneavoastră... oricum... chiar dacă nu e membru de partid, totuși... N-am știut că sînteți un secretar dintr-o bucată. Exact ca directorul...

— Dar dacă era vorba de un muncitor comunist, de unul ca Răduca, de pildă, sau ca Valer...

— Atunci sigur că vă întrebam...

— Mata lucrezi la un ziar comunist ?

Gorga făcu haz de presupusa glumă a lui Iulieș :

— Drapelul Roșu ? Același nume ca uzina dumneavoastră... Două forțe !

— Și ce spui mata ? Pe cine trebuie să critici mai cu grijă, pe un comunist sau pe un necomunist ? Nu vorbesc de critica propriu-zisă, ci de seriozitatea cu care o faci.

Gorga se uită mirat la Iulieș. Era cam dificilă întrebarea.

— Nu știu de ce te codești ? îl îmboldi Iulieș. E o întrebare la care și-un copil de școală primară poate răspunde. Nici măcar curaj nu trebuie pentru asta.

— Un comunist, începu Gorga să se bîlbîie, un comunist înțelege...

— Deci un necomunist nu înțelege, îl ajută Iulieș.

— Nu, n-am spus asta, se împotrivi Gorga. Un comunist, vedeți dumneavoastră...

— Zi pe șleau ! Într-un necomunist poți să dai cu maiul, ce-ți pasă ? ! Poți să-l mînjești cu păcură de sus pînă jos, poți să spui că nevasta lui e o tîrfă, poți să spui că e un nesimțit, o lichea, un vierme. Poți să spui că e un dușman. Poți să-l faci burghez, capitalist, jandarm, hitlerist. Poți să faci ce vrei cu el... Știi ce sfat îți dau eu ? Să te duci la personal sau la cadre și să iei lista necomuniștilor din uzină, că pe cea a comuniștilor ți-o dau eu acum. Și să începi să-i iei la rînd. În fiecare zi cîte unul. Și cînd îi termini, să te duci la altă fabrică. Și pe urmă la țară, poate mai dai și peste neștiutori de carte, mai ales printre copii. Ei tot nu pot să citească. Și dă-le cu parul în cap, dacă n-a avut vreme burghezia s-o facă... Pentru asta am făcut noi revoluție, mă... găgăuță, ca să scuipi oamenii pe care nu-i cunoști ?

Să batjocorești într-un ziar comunist oameni cinstiți? Și te mai bîlbîi aici, în fața mea, că un comunist și un necomunist... Mă chinuiesc de ani de zile să-l smulg pe Alexandru Severin din pustiul lui și să-l aduc în partid, și dumneata... dumneata cu ifose de judecător, urli la el! „Nu veni, mă, printre mincinoșii ăștia!" Nu înțeleg cum nu tremură condeiul în mîna voastră cînd vă apucați să scrieți despre un om? Cînd scrieți despre un copac sau despre un gîndac, citiți zeci de pagini, numărați fiecare frunză și cîntăriți fiecare aripă, iar cînd scrieți despre un om nu vă obosiți nici măcar să-l priviți în ochi... Despre atitudinea lui Alexandru Severin crezi c-ai scris acolo?... Ai scris despre atitudinea dumitale, care nu-ți face nici o cinste! Asta-i! Vorba lui Severin...

Gorga era zguduit. Ochii îi înnotau în lacrimi. De-abia reuși să îngîne:

— Sînt un netrebnic...

Izbucnirea îl domolise pe Iulieș. Înainte de a părăsi încăperea, adăugă pe un ton mai liniștit:

— Aveți și voi mai multă grijă... Și dacă v-am spus și vorbe mai tari... de... mai bine să le spui, decît să-ți pară rău mai tîrziu că nu le-ai spus.

Alexandru Severin era aproape convins că articolul reprezenta o răzbunare întîrziată a lui Lucian. Și asta îl mîhnea mai mult decît ceea ce era scris în articol. După atîția ani, Lucian încă îl ura. Nădejdea de a se apropia din nou, de a și-l aduce pe Lucian alături, care-l încolțise cu cîtva timp în urmă, pierise înainte de a înflori. Nu va putea niciodată să alunge ura lui Lucian. Crezuse că va avea puterea să se ducă la el și să-i vorbească pe îndelete, ca unui om. Poate că Lucian l-ar fi înțeles. Articolul îi spulberase însă și ultima nădejde. N-avea cui să-i vorbească. Ura adîncă și mereu trează a lui Lucian ridicase o barieră de netrecut. Nu-i mai rămînea decît Simina. Și parcă știind asta, Lucian se năpustise și asupra ei. Și ea n-avea nici o vină. El îi zdruncinase viața.

Cînd ajunse acasă, Severin înțelese că Simina citise ziarul. O găsi palidă și tăcută. Nu-i spuse nici un cuvînt

lui Severin. Îl aşteptase cu masa ca întotdeauna. Mîncară în tăcere, fără să se uite unul la altul. Văzîndu-şi bărbatul trist, Simina umblă prin casă cu mişcări de pisică, fără să facă cel mai mic zgomot. Ştia că pe Alexandru îl răneşte zgomotul, la supărare. Rămase mai departe în bucătărie şi după ce el intrase în cameră. Stătea încremenită lîngă sobă. N-avea nici măcar puterea şi curajul să strîngă masa. Nici nu simţea cum trece timpul. Îşi auzi bărbatul strigînd-o :

— Simino !

Se duse la el. Îl găsi lungit pe pat. Se aşeză pe marginea patului.

— Simino, te-a mîhnit mult ?

— Nu lua seama la asta, Alexandre. De necazuri nu scapă niciodată omul.

— Ce au ei cu tine, Simino ?

Severin o atrase spre el şi începu să-i mîngîie părul.

— Ce au ei cu tine ?... Îşi închipuie c-or să mi te alunge ?

Simina se îmbujoră :

— Dacă tu ţii la mine, poate să zică cine ce-o vrea. *Tu* să nu te întristezi.

— Eu ?... Eu am înfruntat altele şi mai... Ştii tu... Cînd eram mici, ne duceam după păsări prin crînguri... Mie îmi plăcea să le aud cum cîntă... ştiam fiecare cum cîntă şi cînd cîntă... Dar alţii nu ştiau... Vedeau un grangur, îl auzeau cum cîntă, şi-mi spuneau că au auzit cîntînd coţofana... sau cine ştie ce altă drăcovenie... Dar tu crezi că se înfuria grangurul ?... El cînta mai departe... Şi-acum aş fi în stare să fluier ca el... Ehei !... Oamenii sînt de multe ori nedrepţi fără să vrea... Ei spun că greierul e leneş şi dau întotdeauna drept pildă furnica... Ea e harnică... ea munceşte toată ziua şi strînge... iar el cîntă, cîntă zi şi noapte fără să facă nimic... Să ştii că nu-i adevărat, Simino. Greierul e mai harnic decît furnica... Şi mai chibzuit... Dacă ar sta să asculte ce spun oamenii despre el !... Dar el cîntă înainte şi munceşte fără să ia aminte la vorbele celor care nu-l cunosc...

— Tu eşti tare, Alexandre. Lîngă tine sînt ca un pui de vrabie.

— Va s'că, nu-ţi pasă ?

— Dacă ție nu-ți pasă...

— Ce făceam eu, Simina, dacă nu dădeam peste tine ?... N-are rost să mă mai gîndesc...

— N-are rost, de vreme ce sîntem împreună.

Severin se sculă de pe pat. Se așeză la masă după ce luă dintr-un raft o carte groasă.

— O să poți citi pînă la urmă din ea ? îl întrebă Simina cu voce blîndă.

— O să pot ! Da' unde te duci tu ?

Simina se opri în pragul camerei :

— Credeam că vrei să citești... Nici n-am strîns masa... Și-ar mai trebui...

— Du-te, Simino, la treburile tale... Și să știi că nimeni n-o să te scoată de aici... Știi tu ?... Eu am altoit mult cînd eram flăcău... Meri, peri de toate felurile... cîtva timp se mai cunoaște că nu-s de același fel... Da' pe urmă amîndoi ajung unul singur... Se amestecă unul cu altul în totul... Nu-i mai poți deosebi. Nu mai poți să tai și să zici : „...Asta-i unul, ăsta-i altul"... Nu-i mai poți despărți niciodată...

— Nu-i mai poți, Alexandre.

— Du-te, Simino, du-te !... Știu că ai o droaie de treburi... Și să treci cu capul sus pe stradă... așa cum știi tu...

Severin rămase singur în cameră. Avea în fața lui cartea pe care o împrumutase Iulieș de la Pîrvan. Simțea o dorință nestăpînită de a cunoaște tainele cărții. Văzuse schițele și desenele și-și dădea seama că în carte se află lucruri pe care trebuie neapărat să le știe...

Articolul îl îndîrjise. Îl îndîrjise pentru că descoperise și adevăruri în el. Nepăsarea... Nu nepăsarea, dar încetineala... sau... Era totuși ceva care-l ținea locului. Chiar dacă articolul nu spunea limpede... Era ceva în el... Mașina nu putea s-o facă mai demult... De ce n-o făcuse ?... Pentru că nu voia să pornească la drum fără traista plină... Asta era ! Mai avea puțin de pus în traistă... Va începe să adune și acel puțin. Fără să mai piardă o clipă.

— Simino !

Simina intră în cameră cu priviri întrebătoare. Văzu că bărbatul ei e schimbat. Nu-l întrebă. Așteptă să-i vorbească el întîi.

— Azi fac un lucru mare, Simino... Gata ! Nu mai aştept !... ştii tu ?... Păsările care stau prea mult în cuşcă uită să zboare... Le înţepenesc aripile... Gata !

— Aşa-i, Alexandre !

Severin plecă în oraş fără să-i spună nevestei unde se duce. Dar nici Simina nu-l întrebă. Ea avea treburi şi bănuia că şi Alexandru are.

Casa în care locuia Constantin Balasan se afla pe dealul de la marginea oraşului. Era o casă mică ascunsă între pomi, intimidată parcă de elegantele vile din jur. Era casa în care locuise împreună cu părinţii lui. Din cele trei încăperi, Balasan ocupa două. Una în care locuia, şi alta în care-şi ţinea lecţiile. În cea de-a treia încăpere stăteau doi bătrîni, un unchi de-al lui şi nevastă-sa, care se mutaseră acolo după ce muriseră părinţii lui Balasan.

Camera în care dormea Balasan era un depozit de cărţi. Nemaiîncăpînd în rafturile cu care-şi căptuşise pereţii, sute şi mii de cărţi erau aşezate în rafturi ordonate, pretutindeni în cameră. Pentru a-şi putea adăposti cărţile, Balasan scosese din încăpere aproape toată mobila. Nu mai rămăsese decît un pat, un birou şi un scaun. Nimeni nu avea voie să pătrundă în camera aceea. Balasan singur făcea curăţenie, mătura, aerisea şi ştergea cărţile. Avea un aspirator puternic, care bîzîia în fiecare dimineaţă aproape un ceas.

Balasan îşi împărţise ziua în perioade distincte pe care le respecta foarte riguros. Dimineaţa, după ce-şi aranja camera şi lua micul dejun, pornea la plimbare. Iarnă sau vară, Balasan se plimba trei ore pe bulevard şi-n parc, fără să intre, decît rareori, cu cineva în vorbă. După-amiaza nu dormea niciodată. De la ora trei începeau lecţiile. Avea mulţi solicitanţi, deşi cerea sume enorme, dar nu-şi alegea decît opt elevi, perechi, cîte doi. La şapte fix termina lecţiile şi ora coincidea cu începutul celei de-a doua plimbări zilnice. La nouă se înapoia, la zece se retrăgea în camera sa. O singură zi

pe săptămînă, marți, Balasan nu avea lecții. Cele patru ore le folosea după plac.

De ani de zile Balasan nu mai citea nici o carte. Pînă la ora două, cînd se culca, stătea nemișcat la birou, rezemat în coate. Fuma la fiecare oră cîte o țigară și după fiecare țigară deschidea geamul. În timpul zilei, nu fuma. Numai la bridge, sîmbăta, evada din obicei și fuma după plac. De ani de zile Balasan nu scrisese un cuvînt. Pe biroul său nu exista hîrtie, stilou sau creion. Cu toate acestea îi spusese lui Toporaș că în ultimii ani, de cînd se izolase în oraș, începuse să lucreze la o monumentală istorie a literaturii franceze vechi, în zece volume. Primele trei volume, susținea el, erau gata. Terminase comentariile la Chanson de Roland. Încă în Franța, Balasan era socotit, alături de Joseph Bédier, drept cel mai rafinat și mai sigur comentator al celebrei epopei. Studenții și profesorii care-l audiaseră la Sorbona susțineau că traducerea sa verbală era una din cele mai fidele traduceri ale celebrului manuscris 23 fondul Dygby de la Oxford. Lucrarea sa de doctorat era consacrată Cîntecului lui Roland și conținea cîteva constatări asupra evoluției limbii franceze, care stîrniseră vîlvă în cercurile de filologi din Franța.

În întreaga sa carieră universitară, Balasan nu folosise niciodată scrisul. Era profesorul fără stilou și fără carnet. Memoria sa era înspăimîntătoare. Ajunsese la performanțe neverosimile. Putea să memoreze, într-o clipă, figuri, pe stradă sau în autobuze pe care le recunoștea după ani de zile. După ce citea un ziar, putea să redea fragmente din articole sau știri întregi, de asemenea după ani de zile. Citea o singură dată, orice carte și putea apoi s-o transcrie, cricînd, fără nici o omisiune. Chiar și într-o limbă pe care n-o cunoștea! susțineau unii. Colegii de universitate îl considerau în această privință drept un fenomen unic, în afară de orice comparație în istorie.

Balasan întrerupsese de asemenea orice corespondență. Nu primea și nu scria nici o scrisoare. Își dedica tot timpul operei sale, în afară de orele de meditație care-i asigurau existența. Cei cu care locuia schimbau rareori cu el cîteva cuvinte. În fiecare lună le înmîna o sumă

de bani cu care îi pregătea meniul modest, de o regularitate cazonă. Cu copiii, Balasan se purta blînd. Era răbdător, atent, lipsit de severitate, meticulos. Nu-i mustra niciodată. Copiii îl respectau și se supuneau, fără să crîcnească, pretențiilor și dorințelor lui. Metoda de predare a lui Balasan era infailibilă. Știa să atragă, să trezească interesul și curiozitatea copiilor ; parcă îi atrăgea într-o apă ciudată, din care nu mai voiau să iasă. Lecțiile lui erau pasionante. fiecare se termina sugerînd noi frumuseți. Copiii aveau mereu impresia că li se povestește, că profesorul simte exact ceea ce doresc ei și că se supune dorințelor lor. Programul lecțiilor era însă gîndit și planificat, pînă la cele mai mici detalii, pînă la întrebările cele mai nevinovate ale elevilor.

În ziua sa liberă, Balasan asculta de obicei muzică. Era un înfocat adept, admirator și degustător al lui Wagner. Ani de zile participase regulat la Bayreuth la festivalurile wagneriene, cîștigîndu-și stima în rîndurile participanților printr-un studiu asupra lui „Parsifal", pe care-l considera răspunsul lui Wagner la acel impetuos „Nietzsche contra Wagner", și mai mult decît atît, demonstra că *der reine Thor* nu este altul decît Wagner, înfățișîndu-și oamenilor viața, spovedania și rugămintea de a fi înțeles.

Cînd nu asculta muzică, și aceasta se întîmpla mai ales în zilele frumoase, Balasan se tolănea pe un fotoliu, în cerdacul casei, lăsîndu-se pradă celor mai felurite gînduri. Erau ore de evadare din închisoarea sa cerebrală. În aceste ore putea să treacă de la calcule astronomice la născocirea unor numere extraordinare de circ, de la amintirea femeilor din Montmartre la analiza foneticii lui Sievers. Subiectele erau atît de variate și atît de abundente, încît aduceau cu halucinațiile unui om în stare febrilă.

Balasan tocmai improviza un număr de circ, cînd văzu deschizîndu-se poarta... Un singur acrobat lucra la cinci trapeze zburătoare. Trapezele pendulau neregulat. Acrobatul sărea de la un trapez la altul, înainte, înapoi, în sus, în jos, se prindea întotdeauna în ultima clipă, dînd spectatorilor impresia că numai norocul îi aduce în clipa prăbușirii trapezul spre mîini. Mișcările acrobatului, sal-

turile sale și pendularea trapezelor erau însă calculate la milimetru. Zbura în zigzag, în salturi mortale duble și triple, în răsuciri sinucigașe de la un capăt la altul al cupolei circului, prinzîndu-se de fiecare trapez în ultima fracțiune de secundă... Zbura înainte și înapoi, iar dedesubtul său nu se afla plasă, ci o îngrămădire de lănci cu vîrful în sus, care i-ar fi anulat orice șansă de scăpare în clipa cînd s-ar fi prăbușit. Acrobatul zbura, pornise un nou zbor. Brusc, lumina se stinse în sală...

Cînd deschise ochii, Balasan văzu în fața lui un individ necunoscut, același care executase salturile la trapez, un uriaș cu păr negru și cu ochi visători. El era vinovatul, el adusese acel moment de întuneric care-l suspendase pe acrobat în zona nesigură dintre viață și moarte. Se uită furios la musafir :

— Ce vrei dumneata ?

— Domnul profesor Balasan ?

—Eu !... Ce vrei dumneata ?

Întrebarea rece, respingătoare, îl intimidă pe Severin. Uită introducerea pe care și-o alcătuise cu greutate pe drum și-i spuse direct :

— Am venit... pentru niște lecții...

— N-am timp. Poate anul viitor, dacă-mi convine elevul...

— V-aș ruga foarte mult... știți...

— Inutil, domnule... Fiecare secundă își are rostul ei. Înțelegi dumneata ? Fiecare secundă !...

— Știu, domnule profesor... dar credeam că numai mierla cînd cîntă... știți... mierloiul cînd cîntă își socotește nu atît ciripitul... cît răgazul dintre... fluierături... liniștea...

Balasan tresări dintr-o dată. Îl privi pe Severin cu ochi încruntați. Îl studie din cap pînă în picioare îndelung, fără să clipească.

— Să-mi trimiți copilul a doua zi după Anul nou !

— N-am copil... adică el știe... Eu vreau să învăț !

— Dumneata ?

— Da... știți... toamna cînd se... Vreau să învăț repede... Dumneavoastră...

— Eu nu predau cursuri de alfabetizare, monsieur. Eu îmi împart secundele... fiecare e ca o bătaie de inimă. Fiecare secundă e de fapt o bătaie de inimă. Inima nu aparține infinitului.

—Știu, domnule profesor...

— Dacă știi... mi-ai furat prea multe bătăi de inimă!

— Iertați-mă... Bună ziua!

Severin se retrase politicos și se îndreptă spre poartă. Cînd puse mîna pe clanță, se auzi strigat :

— Domnule!

Balasan coborîse din cerdac. Venea spre dînsul. Severin îl aștepta.

— Pe dumneata te-am văzut de cîteva ori în oraș. Îmi amintesc... Dumneata ai o figură de geniu.

Severin rămase zăpăcit. De ce-și bătea joc de dînsul profesorul?

—Nu vreau să vă...

— Dumneata ai o figură de geniu! Ai lucrat vreodată la circ? La trapez?

— Nu! răspunse Severin și mai uluit.

— Nu?... Bine, domnule! Începem de azi lecțiile! Vreau să văd dacă mă înșel sau nu. În fiecare zi între șapte și opt. Număr fiecare secundă! Poftim!

Balasan îl conduse pe Severin în camera de lecții.

— Omul, cînd începe să învețe ceva, chiar la optzeci de ani, e la fel ca un copil, domnule. Să nu te superi...

Severin parcă-și aminti un întreg trecut :

—Știu, domnule profesor... În fiecare zi... ceva îi arată că a rămas un copil... Întîlnește întotdeauna ceva nou... sau simte în suflet ceva nou... E un copil care crește mereu... Nici cînd moare... și moartea e ceva nou pentru el... o simte pentru întîia oară... dar din păcate și... pentru ultima oară... I se sfîrșește copilăria... Dar tot ca un copil moare... neștiutor și senin...

Balasan îl privea uimit pe Severin. Își uitase secundele, deși vorbele lui Severin nu făceau altceva decît să anunțe valoarea lor.

—Domnule, limba pe care o vei învăța, e limba în care s-a cîntat și s-a plîns atît de mult în lumea aceasta, încît a ajuns o limbă formată din melodii și suspine.

Alexandru Severin începea să învețe limba franceză.

Nistor aflase, telefonînd la redacție, că Lucian e de serviciu și că va rămîne acolo pînă după miezul nopții. Calea îi era deci liberă. Descoperise cel mai bun aliat împotriva lui Lucian și a Corneliei. Aliatul cel mai sigur și mai puternic. Pe Eleonora, mama lui Lucian. Nistor o cunoștea întrucîtva pe Eleonora. Ca ucenic al lui Severin fusese de cîteva ori la ei acasă și avusese prilejul să observe ce fel de femeie e nevasta lui Severin. Știa că pentru dînsa nu existau decît două lucruri în lume : banii și rudele de la țară. Altceva n-o interesa. Nici bărbatul, nici Lucian, nici dracu', nici Dumnezeu.

După ce Severin o lăsase, venise de cîteva ori la uzină, la direcție, să arate hîrtia de la judecătorie prin care fostul ei bărbat se obliga să-i cedeze o parte fixă din salariul lunar ; cu amenințări și rugăminți obținuse favoarea să i se trimită banii acasă, prin mandat poștal. O singură dată întîrziase contabilitatea trimiterea sumei, numai cu o zi, și ea venise direct la Nistor cu o falcă în cer și cu una în pămînt, urlînd că-i va da pe toți în judecată, că e jefuită, că e batjocorită, că se va duce sus de tot la București să reclame ce i se întîmplă unei biete femei nenorocite. Nistor o asigurase că nu e decît o întîrziere, și pentru a o calma, se dusese el la casierie să-i ridice banii și să i-i înmîneze personal. Fa îi numărase pînă la ultimul bănuț și plecase de la dînsul cît se poate de mulțumită.

Nistor era sigur că va reuși să-l desprindă pe Lucian de Cornelia cu ajutorul Eleonorei. Cînd era vorba de bani, Eleonora nu mai ținea seamă de nimic. Ar fi fost în stare să-și sugrume propriul fiu. Ar fi fost în stare să iasă pe stradă și să urle pe la toate colțurile, să-și rupă părul din cap, să facă tărăboi fără să-i pese de nimic. Se va duce la ea, va reuși s-o înspăimînte într-un fel și apoi s-o transforme într-un aliat sigur.

Mașina îl lăsă pe Nistor în centrul orașului. Se înnoptase. Strada principală era plină de lume. Nistor își făcu loc printre cetățeni răspunzînd la saluturi și se retrase repede pe o stradă mai puțin umblată. Făcu un ocol destul de mare pentru a ajunge la locuința lui Lucian fără să fie văzut de cunoscuți. În timpul ocolului își aminti, înfiorat, momentele care-l suiseră deasupra

multora. Cu cîteva luni în urmă putea să se plimbe pe străzi ca oricare alt cetățean, fără să-l ia nimeni în seamă. Acum i se părea că e mereu urmărit de privirile oamenilor. De aceea încerca să-și controleze fiecare gest, se prefăcea atent și politicos și se ferea de imprudențe care l-ar fi putut arunca în gura lumii.

Se opri în fața casei în care locuise atîta vreme Severin. Era lumină într-o singură cameră, în care Severin își primea de obicei oaspeții. Nistor ezită cîteva clipe. S-ar fi putut să întîlnească cine știe ce cunoscuți și asta i-ar fi dejucat planurile, l-ar fi pus în încurcătură. Găsi însă repede o justificare a vizitei. Trecuse întîmplător pe stradă, și amintindu-și că salariile muncitorilor se vor plăti cu o zi întîrziere, se hotărîse s-o anunțe personal pe Eleonora. Bineînțeles după ce o va întreba dacă are musafiri și dacă i se va răspunde că printre ei sînt cunoscuți.

Intră în curte, apăsă butonul soneriei și se retrase cîțiva pași. Vestibulul se lumină repede și în pragul ușii apăru Eleonora. Recunoscîndu-l pe Nistor, nu-și putu reține un gest de uimire.

— Dumneata, domnule director? Poftim înăuntru.

— N-aș vrea să vă deranjez... Poate aveți musafiri...

— Nu... Poftim!... Poftim! Nici un *deranj*. E numai Agafia și Bălașa. Cred că le cunoști.

Nistor intră în casă, lăsîndu-se condus de Eleonora. În camera de primire se aflau numai cele două surori ale Eleonorei. Spuse și „sărut mîna", și „bună seara".

— Ia ghiciți cine e? își întrebă Eleonora surorile. Nici nu cred că vă trece prin cap...

— O fi băiatul popii Dumbravă, dar pe el nu-l chema Nistor, își dădu cu părerea Agafia. Și ăla mi se pare că s-a făcut *inglez*, nu director.

Nistor nu se simțea prea bine între babele acelea.

— O să vin altă dată, se hotărî el, Voiam să vorbesc ceva *între patru ochi*.

— Te pomenești, se sperie Eleonora, că bivolul ăla. nu vrea să-mi mai dea bani... Nu cumva?! Dacă nu-i dau cu ceva în cap pe stradă...

— Nu-i chiar așa, strecură Nistor.

Eleonora îngălbenise. Se sculase de pe scaun și venise în fața lui Nistor.

— Domnule director! Să-mi spuneți tot! Vă rog în genunchi, dacă vreți!

Nistor dădu a înțelege că se codește:

— Vedeți... dacă se află că v-am spus... e în joc cinstea mea... Eu numai din considerație...

— Mă jur pe ce am mai sfînt, tremură Eleonora. Mă jur pe ochii mei, pe Dumnezeu, pe ce vreți, că nu suflu o vorbă la nimeni. Și nici astea... Că doar eu le-am adus în rîndul oamenilor.

Toate trei femeile își făceau cruce după cruce și bolboroseau jurăminte.

— Dumneavoastră știți, începu Nistor cu o minciună, că nu mai primiți bani de la Severin decît atît timp cît fiul lui stă aici. Așa e legea.

— Păi ce, vrea să plece Lucian de aici? se îngrozi Eleonora. Cu dinții m-am ținut de el ca să nu plece. I-am căzut în genunchi.

— Ca să pui mîna pe banii lui, murmură Bălașa.

Nistor nu mai putea suporta prezența babelor. Îi spuse fără ocol Eleonorei că o *stricată*, asemenea celei care i-a luat bărbatul, a pus ochii pe Lucian, și nu numai ochii, că vrea să se mărite cu el, să-l scoată de-acasă, de-aici, ca să-i ia banii. Și-atunci, ar însemna să piardă și ceea ce-i dădea Severin.

Eleonora amuțise. Nu-i venea să creadă. Nistor simțea că a prins-o în puterea lui. Și îi spuse aproape cuvînt cu cuvînt ce are de făcut ca să-l scape pe Lucian de primejdie.

CAPITOLUL 16

Lucian se hotărîse de dimineață să treacă pe la institut. Ar fi putut chiar să-l însoțească pe profesorul Cristescu în amfiteatru, dar nu voia să-l stînjenească. Deși bătrîn și cu îndelungată experiență pedagogică, profesorul Cristescu nu putea suporta oameni străini în timpul cursurilor. I se părea că e controlat, că i se cîntărește fiecare cuvînt și începea să se bîlbîie ca un asistent. Oricît s-ar fi pregătit, oricît de familiar i-ar fi fost subiectul, cînd zărea auditori străini în sală sau cînd era însoțit de colegi, sau de cineva din partea direcției institutului, conferințele sale deveneau plate, incoerente, neconvingătoare. Lucian îi cunoștea slăbiciunea și în afara zilelor de examene se ferea mereu să-i țină companie.

Lucian avea nevoie de privirile Corneliei. Drama prin care trecuse îi lăsase răni deschise. Intervenția lui Iulieș la redacție îl zguduise, amplificîndu-i durerile. Alexandru Severin rămăsese omul pe care-l cunoscuse. Cuvintele lui Iulieș nu-i mai ieșeau din minte și pentru prima dată, după atîția ani, începea să se gîndească, tremurînd, că poate principalul vinovat în despărțirea dureroasă dintre tată și fiu era el. Ceva, cineva îl amețise și în loc să se ducă să discute prietenește cu tatăl său, preferase să-l insulte și să rupă astfel orice posibi-

litate de apropiere. Apariția articolului i se părea ultima și cea mai josnică dintre lovituri. După o asemenea faptă nu mai avea nici un drept să se apropie de tatăl său. Greșise ireparabil. Nu *atunci*, ci acum își pierduse definitiv tatăl.

Mai era însă ceva care-l neliniștea pe Lucian. Cînd se întorsese acasă noaptea tîrziu, după miezul nopții, o găsise pe maică-sa trează. Îl așteptase. Și-i pusese o seamă de întrebări, toate surprinzătoare și neobișnuite. De ce întîrziase, de ce întîrzie mereu, pe unde-și petrece timpul, cu cine se-nhăitează, de ce nu-i spune și ei cum își petrece timpul, de ce nu ține mai mult la ea, de se poartă ca un străin cu ea, de ce nu stă mai mult acasă? Și pe urmă începuse cu sfaturile. De astă dată nu se mai referise la bani. Spre uimirea lui, îi vorbise despre felul cum trebuie să-și trăiască viața, îl sfătuia să se ferească de femei, „toate-s niște tîrfe care nu caută decît bani", mai bine să rămînă neînsurat decît să-și ia *una* de pe drumuri, ca să rîdă toți oamenii de dînsul și să-l arate cu degetul pe stradă, cum se întîmplă cu celălalt, că ea mai bine se omoară decît să-l știe încăput pe mîna unei haimanale.

Vorbele maică-si în loc să-l mînie, îl întristaseră. Îl întristaseră pentru că-și dădea seama că nu are nimic comun cu ființa din fața lui, că lumea ei e o lume cu totul deosebită de-a lui, că toate întrebările, sfaturile și vaietele ei erau stridente și înspăimîntătoare. Era totuși mama lui și poate n-avea dreptul s-o judece... Dar pe tatăl său cum îl judecase?... Ea îl îndemnase... Gîndul care-i fulgerase mintea i se părea odios lui Lucian. Se despărțise de maică-sa în tăcere. Era totuși mama lui. Era mamă. Mamele și cînd își lovesc copiii o fac din dragoste pentru ei. N-avea voie să se îndoiască de sentimentele ei.

Lucian avea nevoie de privirile Corneliei. Dorea măcar pentru cîteva clipe, să o simtă lîngă el pe Cornelia. Ajunse la institut; calculase să ajungă în timpul pauzei. Cînd deschise ușa, o zări în hol pe Cornelia, singură. Era în holul prin care treceau numai profesorii cînd veneau sau ieșeau de la institut. Lucian se opri în fața ei și o închise pentru cîteva clipe în priviri.

— Am fost atît de sigură că vei veni ! şopti Cornelia.
— M-ai aşteptat ?... Trebuia să te văd... *Draga mea...*
— Acum gata, Lucian ! Să nu ne vadă cineva.
— Vreau să mă mîngîi, Cornelia. O clipă numai. Orice s-ar întîmpla.

Lucian închise ochii. Cornelia îi trecu mîinile prin păr, îl mîngîie pe obraz, îşi opri degetele pe buzele lui. Cînd deschise ochii, o văzu urcînd în goană cele cîteva trepte ale holului şi dispărînd în întunecimea coridorului. Rămase un timp nemişcat în locul unde primise mîngîierile Corneliei. Ceva senin, cald, îl învăluia, îl înviora... Se îndreptă spre ieşire, dar înainte de a ajunge, uşa se deschise. Era profesorul Cristescu. Lucian îl salută.

— Pleci, Lucian ?... întrebă profesorul, cu o anumită teamă în glas.

— Plec, domnule profesor. Nu vă supăraţi...

Cristescu se uită la ceas, apoi îl luă pe Lucian de braţ :

— Mai stai puţin, Lucian. Mai am un sfert de oră. Să mai vorbim. Ne vedem prea rar.

— Cu plăcere, tovarăşe profesor. Mă bucur că aveţi un aer de tinereţe...

— Sînt bătrîn, Lucian, îl întrerupse Cristescu. Atît de bătrîn, că nici nu mai e nevoie de mine. Am crezut că în mijlocul tinerilor... Nu, Lucian... *Dulcia linquimus arva.* [1]. Timpul este al vostru... Nu pentru noi a spus Virgiliu : *Fortunate Senex !* [2]

— Sînteţi prea pesimist ! De obicei...

— Nu, Lucian. Bătrînii se deghizează mereu. Să nu-i crezi niciodată. Toate ifosele şi ciudăţeniile lor sînt artificiale. Vor să mai atragă o dată atenţia asupra lor... Dar în sinea lor sînt trişti... Sînt buni numai de compătimit şi nu vor să înţeleagă acest lucru. Bătrînii sînt singuri, Lucian. *Vae Soli !* [3] Voi, tinerii, nu puteţi înţelege... Şi cînd înţelegeţi, nu mai puteţi schimba nimic... Şi res-

[1] Părăsim dragile noastre plaiuri...
[2] Fericit bătrîn !
[3] Vai de cel singur.

tul e tăcere, Lucian... Cîți dintre noi vor putea spune ca Horațiu : „*Non omnis moriar*“ ? [1]

— Tovarășe profesor ! îl opri Lucian emoționat. Lăsați în urmă atîția intelectuali care vă datorează... care niciodată nu-și vor putea răscumpăra datoria... L-am întîlnit pe profesorul Florian...

— Profesorul Florian !... Profesorul Florian lasă în urma lui aproape cincizeci de volume și mai ales lasă o școală, Lucian... Noi ce lăsăm ?... Amintire și respect, poate și respect, unei generații, și pe urmă ?... Pe urmă tăcere... *Debemur morti nos nostraque* ! [2] Nu putem, Lucian... Și nimic nu e mai trist decît să fii bătrîn și să nu vrei să fii... *Non lacrymae rerum* [3]... nu te întrista, Lucian ! Mai ai mult timp în fața ta pînă la vîrsta tristeților... Și s-ar putea ca tu nici să nu fii trist... Ți-ai început tînăr cariera... la vîrsta mea, cine știe... Îți urez din toată inima fericire și reușită ! La revedere.

Lucian nu înțelegea schimbarea profesorului Cristescu. De obicei vesel și săltăreț, aproape cochet cu studentele, îmbătrînise într-o singură zi... Gîndurile sale pesimiste îl întristau, mai ales, pe Lucian. Bătrînul profesor renunțase parcă la orice bucurie, la orice dorință. Îi făcea impresia unui om care are de gînd să se trîntească undeva, jos, și să nu mai miște, să nu mai ceară, să nu mai dorească nimic. Lucian auzi glasurile studenților, auzi și vocea Corneliei. Trecu pe lîngă el, aruncîndu-i o privire fugară, dar pe care o ghici mîngîietoare și senină.

Lucian intră mai mult din inerție în cancelarie. Cum îl zări, secretara îl informă că-l caută rectorul. Îi telefonase și la redacție.

— Vă așteaptă, îi spuse ea.

Convorbirile cu rectorul nu-i plăceau lui Lucian. Rectorul era un om închis, care nu-și destăinuia niciodată gîndurile pînă la capăt. Căuta să-și dea întotdeauna importanță, era pedant și prețios. Avea un fel de a vorbi curios. Chiar și cu studenții nu vorbea decît cu „dum-

[1] Nu voi muri de tot.
[2] Sîntem sortiți morții — noi — și toate ale noastre.
[3] Nu mai sînt lacrimi și pentru durerile noastre.

neavoastră", și parcă pentru a-și ascunde goliciunea de idei folosea formule lungi, reverențioase. Vorbea ca o cerere plină de formule convenționale. Lucian intră totuși la dînsul, găsindu-l ca de obicei la birou, cu tot felul de cărți și dosare înaintea sa.

— Bună ziua, tovarășe profesor, îl întîmpină rectorul. Scuzați-mă că am solicitat prezența dumneavoastră la rectorat, dar anumite situații neprevăzute au stat la baza intervenției noastre. Nu vă vom reține prea mult. Atît cît e necesar să clarificăm o serie de probleme care nu suportă o amînare prea îndelungată. Luați loc, vă rog.

Lucian se așează pe un fotoliu în fața biroului, așteptînd ca rectorul să-și continue discursul întrerupt.

— Tovarășe profesor, n-a fost în puterea noastră să evităm o situație penibilă, pe care, dacă o analizăm cu atenție, o putem înțelege totuși ca fiind determinată de interese majore de care conducerea institutului nostru nu este responsabilă.

Lucian se stăpîni cu greutate. Ar fi vrut să-i ceară rectorului să-i spună ce are de spus, fără nici o introducere. Îl cuprinsese însă mila față de omulețul acela care făcea atîtea eforturi ca să pară cineva, încît îl lăsă să vorbească fără să-l întrerupă.

Trecuseră mai bine de zece minute, fără ca rectorul să fi încercat măcar pentru o clipă să iasă din generalități Lucian văzu ușa biroului deschizîndu-se. Intră secretara Apariția ei îl enervă pe rector. Se sculă în picioare și spuse cu o voce voit severă, înainte ca secretara să fi avut timp să deschidă gura :

— V-am spus, nu o dată, tovarășă secretară !... Atunci cînd la conducere au loc ședințe sau convorbiri de natură profesională, este mai mult decît nepoliticos să se producă întreruperi care pot stingheri buna desfășurare a lucrărilor. Subliniez încă o dată !

— Știu, tovarășe rector, dar... Vă cheamă urgent vicepreședintele sfatului... Am încercat să-i explic, dar mi-a cerut să vă duceți imediat acolo...

Rectorul rămase cu mîna întinsă. Ascultase nemișcat, ca o statuie spusele secretarei. Apoi își privi mîna și degetul întins, parcă ar fi fost ale altuia. Deodată se

dezmetici și-și retrase fulgerător mîna încercînd să și-o ascundă.

— Da... continuă el, după cum vă spuneam, tovarășe profesor...

— Lăsați, tovarășe rector, îl ajută Lucian, putem continua cu altă ocazie convorbirea. Poate că e mare nevoie de dumneavoastră la sfat. Altminteri nu v-ar fi chemat cu atîta urgență...

Rectorul își mai revenise. Acceptă intervenția lui Lucian, clătinînd din cap.

— Da... E vorba de schemă... Ni s-a aprobat doar un singur post de profesor... Dar aveți dreptate, tovarășe profesor. Vom întrerupe convorbirea pînă la proxima ocaziune, care, nădăjduim, va avea loc încă în cursul zilei de azi, dacă nu cumva treburi importante reclamă prezența dumneavoastră în alte locuri.

Lucian zîmbi și-l asigură că-și va face timp oricînd, în cursul zilei, numai să i se telefoneze cu o oră sau cu o jumătate de oră înainte. Rectorul își luase între timp pălăria și pardesiul, se îmbrăcase și porni cu pași iuți spre ușă. Abia cînd ajunse în prag își aminti că trebuie să-i mulțumească lui Lucian, fără să știe însă pentru ce.

Coriolan Turturică, secretarul de redacție, un bătrîn cu păr alb și mustăți albe, stufoase, care lucra de peste patruzeci de ani în gazetărie, stătea la taifas cu Gorga în biroul său. Vorbea cu mici întreruperi, cauzate de pufăitul îndărătnic al unei pipe care se stingea cu regularitate :

— Dragă Biță... fuf-fuf-fuf... tu știi că mie nu-mi place să mă bag... fuf... fiar-să să fie !... iar s-a stins... fuf... Am rezistat patruzeci de ani fără să-mi dea nimeni cu piciorul... fuf... prea mult nu mai am... fuf... în sfîrșit, s-a aprins !... Și-i păcat să trăiesc ca un pensionar care se uită la vrăbii cum zboară... fuf... și stă toamna singur pe o bancă... fuf... bătut de frunze ruginite... De ce ?... Mai bine să tac și să-mi văd de treburile mele... fuf... Dar tu prea te bagi, Biță... Uită-te la Cosmuș, ăla știe cum să se strecoare... fuf...

Biță Gorga profită de întrerupere :

— Ăla-i un porc ! Decît ca ăla mai bine mătur străzile...

— ...Dragă Biță... ascultă-mă pe mine, eu sînt om cu experiență... fuf... Cosmuș vrea să facă... fuf... carieră... Vezi-l cum discută cu cetățenii... fuf... Cînd un cetățean pleacă de la el, crede c-a discutat cu cel mai mare ziarist din țară... fuf... sau uită-te la el cum vorbește cu dactilografele sau cu redactorii mai mititei... fuf... Toți cred că e ceva de capul lui... fuf... Da-n schimb, dacă stă de vorbă cu Lucian sau cu Mironescu... numai că nu atinge podeaua cu fruntea. Știe să nască și milă... fuf... și încredere... fuf... fuf... fuf... Iar s-a stins !... Eu nu zic ca să-l imiți pe el... fuf... nici n-aș mai sta de vorbă cu tine... dar fii și tu mai potolit, cumpănește mai mult înainte de a mîzgăli hîrtia... fuf... nu-ți băga singur capul sub ghilotină. Dacă n-ar fi Mironescu cum e... fuf... știi cum ai fi zburat din redacție după o asemenea calomnie ?... Severin putea să te dea în judecată și-ncă poate, încă n-ai scăpat... fuf... Și n-ai cum să te aperi. Eu te sfătuiesc pentru că-mi ești simpatic... fuf... îmi place de tine că ești strengar și ai stofă de reporter. Zău că-i păcat să-ți ratezi cariera... fuf... Învață să închizi și să dechizi ochii cînd trebuie și să vezi cum ai să reușești...

Tocmai atunci intră la secretariat Cosmuș :

— Aisi erai, Bisă ? Te caută Lusian. Nu stiu se vrea să-si spună. Ai scris iar vreo idiosenie sau vreo minsiună ? Să vezi cum o să te rozi de mine să-si public cîte-o informasie. Se-o să te frec atunsi...

— Pe sine să fresi, urîsiosule ? îl imită Gorga. Tîrîtură transcendentală ! Mai ai curajul să vorbești cu mine ? Ieși afară !

— De se mă ? Am făcut eu vreodată vreo greseală ? Eu sînt destept, mă. Stiu să mă orientez politiseste, eu am sims politic, mă. Tu o fasi pe nebunul cu talentul tău Mă pis pe el !

— Ai simț de vierme, de lingău — îi spuse Gorga cu dispreț din pragul ușii.

Cosmuș nu părea că-i auzise insulta. Se duse spre Coriolan și-i spuse pe șoptite, ca unui confident :

— Se zisi, nea Coriolan? Să-i suzerez lui Severin să-l dea în zudecată? Să mor eu dacă nu mă duc pe la Alexandru Severin...

Coriolan Turturică îi răspunse într-o doară :

— Nu mă interesează pe mine... fuf... chestiunile voastre... Numai să nu te ia la bătaie Gorga. Că-i zdravăn și bătăuș al dracului.

— Se, se, se? De ce să mă bată? Se? Se-s eu?

Bătrînul secretar de redacție prinsese punctul slab al lui Cosmuș.

Cu toate strădanile sale, secretara institutului nu reuși să scoată o vorbă în plus de la femeia care de aproape o oră îl aștepta tăcută pe rector. Nu-i spusese decît că are de vorbit cu „domnul director." Nu-i spusese nici cine este, nici ce anume vrea să vorbească și nici nu schiță vreun gest în clipa cînd o informase că s-ar putea ca rectorul să nu mai vină în cursul zilei pe la institut. Rămăsese înțepenită pe scaun, uitîndu-se tot timpul la ușă. „Trebuie să fie mama vreunui student", gîndi în sinea ei secretara. Părea o femeie îmbătrînită înainte de vreme. Îndărătnică și stăpînită. De cîte ori apărea vreun profesor în încăpere, arunca priviri întrebătoare secretarei și nu se liniștea decît după ce secretara îi făcea semn cu capul că nu e rectorul.

Îmbrăcămintea femeii, stridentă și fără gust, era aceea a unei țărănci trăite la oraș și care vrea să arate că e orășeancă. Pantofii, rochia, pardesiul, șalul de pe cap aveau, fiecare, altă culoare. Secretara îndrăzni s-o iscodească încă o dată :

— Puteți să-mi spuneți mie despre ce este vorba, poate vă ajut eu, sau poate e în competența directorului de studii...

De astă dată femeia se oțărî :

— Dumneata să-ți vezi de treburile dumitale, domnișoară. Ce, dacă mă vezi așa crezi că sînt la cheremul fiecăruia?

Va să zică era și coițoasă pe deasupra! Secretara preferă să nu-i răspundă. Știa că nu-i bine să te bagi

în vorbă cu asemenea femei. Se prefăcu preocupată și părăsi încăperea, lăsînd-o singură.

După cîteva minute de la plecarea secretarei, apăru rectorul.

—Dumneavoastră sînteți rectorul! Tovarășul Stancu Păruș?

Rectorul o descoperi abia atunci. O cercetă uimit și-i spuse pe un ton superior :

— Da! Ați vorbit mai întîi cu secretara? Orele de convorbire s-au terminat de patruzeci de minute.

Femeia nici nu-i luă în seamă spusele :

— Vă aștept de mi s-a făcut lehamite. Eu sînt mama lui Lucian Severin. Vreau să vorbesc cu dumneavoastră între patru ochi.

— Sînteți mama tovarășului profesor Lucian Severin? o întrebă cu altă voce rectorul. Poftiți în birou. Vă stau la dispoziție, deși țin să vă informez că orele de convorbiri cu conducerea institutului sînt depășite și timpul nu ne va permite prelungirea conversației. Luați loc, vă rog.

Intraseră în birou. Eleonora nu se așeză pe scaun. Se propti în fața lui și începu să-i turuie gura cu o violență nestăpînită :

— Nu vi-i rușine?... Asta-i școală sau porcărie? Aduceți aici lepădături care strică oamenii? Mă duc la București după ce vă fac mai întîi de rîs în gura mare.

Rectorul simți deodată un bolovan în gît. Nu i se făcuse niciodată în viața lui o asemenea scenă. Încercă s-o oprească pe Eleonora :

— Vă rog să vă calmați... Nu uitați că sînteți într-o instituție în care...

—Va s'că le mai luați și apărarea!... Dom'le, eu mă apuc să urlu în stradă... eu nu mă las terfelită și nu-mi las băiatul jumulit de o... de o scîrnăvie! Eu l-am făcut, eu îl apăr, dacă dumneavoastră nu sînteți în stare. Asta-i școală?... Asta-i cocină! Nu m-aș mira ca să știți de toată porcăria... văd eu cine ești...

Bolovanul din gît făcu brusc explozie. Rectorul sări de pe scaun cu pumnii strînși și începu să urle :

— Ieşi afară ! Ieşi ! Chem imediat miliţia sau casa de nebuni ! Nu ţi-e ruşine ? Eşti într-o instituţie în care se practică cinstea şi morala...

— Ce-ai spus ? Eu să ies ? Eu ?...

Eleonora se repezi spre el. Rectorul îşi adună toate puterile şi răcni :

— Taaaci ! Taci ! Miliţia !

Îşi ieşise cu totul din fire. Zbîrnîitul telefonului îl trezi. Cînd îşi dădu seama în ce situaţie se află, îl cuprinse disperarea. Ridică receptorul, dar îl puse imediat la loc. Se aşeză pe scaun îngrozit. Avusese un acces de nebunie.

Dar şi Eleonora se înspăimîntase. Răcnetele rectorului o băgaseră în sperieţi. Se gîndea cu groază că ar putea să vină miliţia şi s-o aresteze. Spaima îi stăpînea gîndurile. Cine ştie ce i se putea întîmpla... Începu să se bîlbîie şi să plîngă în faţa rectorului :

— Domnule rector... hî... gîndiţi-vă... hî... e copilul meu... hî-hî-hî-hî...

Spaima din privirile Eleonorei, trecerea bruscă de la furie la plîns, fără să-l calmeze cu totul, îl făcu pe rector să se simtă stăpîn pe situaţie. O întrebă tăios şi rece :

— Ce vrei dumneata la urma urmei ?... Îţi atrag însă atenţia să răspunzi clar şi fără să mai aduci injurii conducerii.

—Mi-am pierdut firea. domnule rector.. hî... gîndiţi-vă şi dumneavoastră...

— Răspunde la întrebările mele ! Ce e cu... băiatul dumitale ?

— Şi-a pus o stricată mintea cu el... o lepădătură...

— Şi ce ne interesează pe noi ?... E studentă la noi ?

—Da, da ! se grăbi să încuviinţeze Eleonora. Învaţă aici... O cheamă Cernat... Cernat Cornelia...

Parcă se abătuse un trăsnet asupra rectorului. Începu el să se bîlbîie :

— Cernat... Cernat.. Cornelia Cernat... Dumneata insinuezi că cea mai bună...

— E o lepădătură !... Îmi strică băiatul.. I-am văzut cu ochii mei... Pe ce am mai sfînt...

—Dumneata îţi dai seama de ceea ce vorbeşti ? Dumneata îţi dai seama de situaţia în care se...

Eleonora căpătase din nou curaj :

— Eu, domnule rector, nu mă las. Eu mă duc pînă-n pînzele albe... Îi ia banii...

— Vom cerceta, vom întreprinde cele mai amănunțite cercetări... Nu vom permite ca în instituția noastră să pătrundă microbii destrăbălării.

Pe Eleonora o încolțea teama că i s-ar putea întîmpla ceva și lui Lucian. De aceea se și repezi asupra rectorului :

— El n-are nici o vină... el e un copil... Numai ea...

— Tovarășul Lucian Severin nu e un copil ! o întrerupse el sentențios. E un om complet responsabil de actele sale. E un om pe care îl stimăm și numai împrejurări forțate, independente de voința noastră, ne determină să renunțăm pentru un timp la cunoștințele dumnealui.

Eleonora nu prea înțelegea ce spune rectorul, dar bănuia că e vorba de ceva rău în legătură cu leafa lui Lucian. Tremură cînd puse întrebarea :

—Adică... îi faceți ceva rău ?

— Nu avem decît un singur post de profesor pe schemă și între tovarășul Lucian Severin și tovarășul profesor Cristescu, balanța înclină spre ultimul.

De fapt, hotărîrea directorului era o hotărîre de ultimă clipă. În întrevederea întreruptă, pe care o avusese cu Lucian, voise să-i propună să împartă orele cu profesorul Cristescu, în așa fel ca fiecăruia să-i revină cîte o jumătate de normă, deși el personal, ar fi ținut să rămînă numai Lucian la catedră. Intervenția neprevăzută a Eleonorei îi răsturnă însă hotărîrea.

Eleonora tot nu înțelese ce vrea să spună rectorul :

—Adică nu-l mai țineți ? Nu-i mai dați leafă ?

— Nu noi. Ministerul nu ne-a aprobat decît un singur post. Dar vom face intervențiunile necesare.

— Adică n-o să-i mai dați bani ? se hotărî Leonora.

— Din moment ce n-o să mai lucreze...

— Și nici măcar pensie ?.. Că doar a muncit pe rupte... Cîteva sute de lei măcar...

— V-am atras atenția de la început că orele de convorbire cu noi s-au terminat...

— Din cauza muierii, să-mi dați afară băiatul! se înfurie iarăși Eleonora. Eu fac tărăboi... N-a vrut să mă asculte. I-am spus mereu să profite, să vă ia și izmenele... Și-acum îl dați afară... Eu fac tărăboi...

Rectorul nu-și mai pierdu însă firea :

— Dacă mai scoți o insultă, chem imediat miliția!

Văzîndu-l că pune mîna pe telefon, Eleonora se înfricoșă.

— Și aia... aia... care, se bîlbîi ea.

— Am spus că vom face cercetări amănunțite.

Eleonora nu mai avu putere decît să se roage de rector :

— Domnule rector, vă rog din suflet, să nu-i spuneți băiatului... lui Lucian... că am fost la dumneavoastră, vă rog în genunchi, dacă vreți. Dacă află... Doamne, vă rog să nu-i spuneți... Poate aveți și dumneavoastră un copil, vă rog din suflet... și poate îi faceți rost de-o pensie, oricît de mică... gîndiți-vă... a muncit atîta... Dacă nu i-aș fi spus...

Cornelia se retrase într-o sală goală. Abia ieșise de la cursul profesorului Cristescu, și o funcționară de la secretariat îi înmînase o scrisoare. Își aruncă ochii pe plic și recunoscu imediat scrisul lăbărțat și neglijent al profesorului Florian. Se despărțise de ceilalți colegi și căutase o sală goală pentru a citi în liniște scrisoarea lui Florian. Deschise plicul cu emoție și scoase dinăuntru o coală mare de hîrtie, scrisă pe ambele fețe. O citi rar și cu atenție :

„Draga mea Cornelia,

Dac-ai ști cît mi-ai dat de lucru! M-am certat cu nu știu cîți. Îmi vorbeau mereu de legi, de paralegi, mă consolau cu „Dura lex, sed lex“ [1]. *M-am dus la un ministru. Îmi fusese student. Cu mulți ani în urmă m-am zbătut să-i obțin și lui o aprobare de a da doi ani într-unul.*

[1] Legea e aspră, dar e lege.

Atunci am amenințat cu demisia și cu scandal de presă. I-am amintit asta tocmai cînd voia și el să zîmbească politicos și s-o învîrtească pe latinește. A holbat puțin ochii, pe urmă și-a frecat bărbia, pe urmă s-a scărpinat la o sprînceană, și a mai avut impertinența să-și frece nasul. Știi că mie nu-mi place de loc obiceiul ăsta. M-am făcut roșu. Dar el, ori m-o fi zărit, ori și-a amintit de scandalul pe care l-am mai făcut odată, că l-am văzut brusc luînd poziție de drepți și căutînd să mă îmbuneze. „Știți, tovarășe academician, se gudură dinsul, legile noastre acum..." Dar nu l-am lăsat. „Fără vorbe, i-am spus, se poate sau nu se poate?" El în loc să răspundă, mă întreabă: „E chiar un element eminent?" Eu îi răspund: „Fără rime. Pentru mine poezia n-are rime. Antică!..." Am rostit numele tău! Cînd a auzit, s-a schimbat la față. De unde știa despre tine, n-am putut să aflu și să-ți spun drept, nici n-am insistat. „Atunci e un caz cu totul special", începe el. Pe mine m-a apucat furia: „Dar ce credeai dumneata, că eu fac antecameră la dumneata pentru nu știu ce imbecil!! (Să-ți spun drept, n-am făcut nici jumătate de minut antecameră.) E a doua oară cînd mă bat pentru cineva. Și-mi pare rău că nu e prima oară!" Ce părere ai? I-am zis-o! Nu?... El iar începe să se gudure: „Nu vă supărați, tovarășe academician. (Știi că nu-mi place să mi se dea titlul ăsta, dar pe el l-am lăsat într-adins, ca să se mai sperie puțin.) Vă rog să mă credeți pe cinste că e aproape cu neputință, dar fiind vorba de un caz cu totul excepțional, voi încerca..." Ai mai pomenit un asemenea îndărătnic? Auzi! Cu mine s-o facă pe îndărătnicul! N-am mai putut rezista, mă înfurii și-l întreb: „Să-mi răspunzi dumneata imediat, dacă a încerca înseamnă la dumneata a izbuti!" El ia din nou poziție de drepți și răspunde foarte grav: „Da!" Ce-am putut să fac? L-am pupat. Pușlamaua! Pesemne că asta urmărea. După ce mi-a adus aprobarea (vezi că cererea am scris-o eu și ți-am falsificat semnătura), eu tot nu m-am lăsat și i-am zis-o încă o dată: „Rău îmi pare că n-ai fost fată! Aș fi sărutat o fată în locul tău!" M-a condus pînă la poarta ministerului. Nu-ți mai spun

că se uitau toți la mine și mă salutau ca pe nu știu cine. Și de-abia la poartă mi-a spus, șmecherul, că tot am cîștigat un sărut din afacerea asta. Adică posibilitatea de a te săruta: pe tine de bucurie. Ceea ce și fac, draga mea Cornelia.

Florian

P.S.

Să știi că am descoperit o rugăciune tracă pe inscripția aceea. Teribil de interesantă. De-abia aștept s-o comunic la Milano. Îi fac praf! F.

Scrisoarea o înveseli pe Cornelia. Se gîndi să-l întîlnească pe Lucian și s-o citească încă o dată împreună, dar își dădu repede seama că întîlnirea lor ar putea fi imprudentă. Mai bine să i-o lase într-un plic la redacție. Și îi va cere să-i răspundă pe adresa de la cămin. Făcuse bine că se mutase la cămin.. Deodată își aminti de vizita lui Nistor. Cînd îl văzuse în fața căminului, o apucase groaza. Își aminti cuvînt cu cuvînt vorbele lui. Poate că o ceruse în căsătorie numai pentru a arăta că e un om demn. Fusese mai calm și mai stăpînit ca altădată. N-o mai amenințase, nu-i mai spusese vorbe grele. Poate că renunțase la ea, poate că o va lăsa în pace. Despărțirea tăcută o înfiorase. Nu trebuia să se mai gîndească la el. Amintirea aceea groaznică trebuia uitată cu desăvîrșire. Îl văzuse pe Lucian... Scrisoarea...

Cornelia fugi veselă pe coridoarele institutului, coborî în goană scările și ieși în stradă. Era o zi frumoasă... Va începe imediat să se pregătească pentru celelalte examene. Doi ani! Se auzi strigată. Întoarse capul și văzu în ușa institutului figura răvășită a secretarei.

— Vă cheamă tovarășul rector... — o anunță secretara, cînd Cornelia se apropie. Noroc că v-am văzut!

Rectorul o primi pe Cornelia cu severitatea sa obișnuită:

— Luați loc, tovarășă Cernat. E vorba de o problemă care interesează în cel mai înalt grad conducerea institutului. Noi apreciem la valoarea cuvenită capacitatea și pregătirea dumneavoastră și credem la rîndul nostru că vă bucurați de o situație, am putea spune, privilegiată. Relațiunile dintre conducerea institutului și dumneavoas-

tră s-au desfășurat pînă în prezent pe un plan, aș putea spune, armonios. De aceea, pentru buna lor continuare am dori ca întreaga noastră convorbire să fie dusă sub semnul celei mai depline sincerități. Am dori din partea dumneavoastră un acord de principiu pentru a putea deschide o convorbire care, dacă aceasta va fi opinia dumneavoastră, va putea fi considerată drept o convorbire particulară, deși ar putea implica unele obligații.

Cornelia era nedumerită. Nu putea bănui mai întîi de ce o căutase rectorul, și pe urmă nu înțelegea ce rost avea această introducere lungă, inutilă, rostită totuși pe un ton superior, categoric.

— Iertați-mă, tovarășe rector, mi se pare că dumneavoastră îmi cereți o convorbire dusă în spiritul celei mai depline sincerități. Ați descoperit poate atitudini nesincere în relațiile mele cu conducerea institutului?

— Nu, nu! se apără rectorul. Am vrut numai să precizez, să subliniez că și de data aceasta...

— Cred că era inutil, tovarășe rector.

În altă împrejurare, rectorul n-ar fi fost mirat de remarca făcută de Cornelia. Despre demnitatea ei se vorbise deseori în institut. De data aceasta, însă, consideră remarca drept o manifestare de indisciplină și se prefăcu supărat:

— V-aș ruga să gîndiți mai atent propozițiunile pe care le rostiți.

— Mi se pare foarte subiectivă și unilaterală aprecierea dumneavoastră, îi răspunse Cornelia. Cerîndu-mi deplină sinceritate, dumneavoastră insinuați de fapt...

Rectorul o întrerupse:

—Tovarășă Cernat! Nu admit asemenea manifestări de natură să ofenseze persoane care trebuie respectate ex principio! Dumneata îți permiți atitudini pe care nici asistenții, nici chiar membrii corpului profesoral nu și le permit, deși poziția dumnealor... este cu totul alta. Vă rog să vă considerați ceea ce sînteți de fapt în această instituție: o simplă studentă.

Cornelia renunță la continuarea conflictului. N-avea nici un rost să-și întunece bucuria.

— Vă ascult, tovarășe rector

— Lucrul e cît se poate de grav, tovarășă Cernat. Indicii care nu pot fi puse la îndoială și chiar unele mărturii dovedesc că dumneavoastră întreținеți relații nepermise cu unul din membrii importanți ai corpului profesoral, mai precis cu tovarășul conferențiar Lucian Severin.

Aceasta era ! Lovitura fusese neașteptată. Rectorul îi observă paloarea și căpătă imediat certitudinea. Tot ce-i spusese mama lui Lucian era deci adevărat. Cornelia făcea eforturi vădite să se stăpînească, să se domine.

— Îmi permiteți o întrebare, tovarășe rector. Ce înțelegeți dumneavoastră prin relații nepermise ?

Rectorul șovăi mai mult din pudoare :

— Mi s-ar părea indecent să rostesc aici cuvinte...

Cornelia înțelese și-l opri :

— Nu, nu trebuie să mai spuneți nimic. Înțeleg la ce vă gîndiți. Mai întîi vreau să vă spun că-l iubesc pe Lucian Severin. E meschin cuvîntul, domnule rector, nu-i vorba de dragoste, e vorba de viață, de tot.

—Nu mai e nevoie să continuați.

— Cred că aveți dreptate, spuse Cornelia, ridicîndu-se brusc în picioare.

— Dovediți o impertinență nemaiîntîlnită ! Voi pune în discuția consiliului pedagogic comportarea dumneavoastră.

— Va fi inutil. Înainte de a vă înainta cererea de retragere din institut, vreau să vă asigur de două lucruri : că relațiile dintre noi n-au depășit niciodată limitele moralității în sensul pe care îl dați dumneavoastră. Dacă lucrul acesta vă liniștește în convingerile dumneavoastră intime, atunci aș ține foarte mult să fiți convins de el și pot să vă dau cuvîntul meu de onoare drept mărturie. Și în al doilea rînd, aceasta v-o spun dumneavoastră, în particular, mă retrag din institut nu numai pentru a nu vă crea dumneavoastră și lui Lucian situații neplăcute, dar și pentru că m-am convins că am altă chemare în viață. Pentru a fi în spiritul deplinei sincerități.

În sinea lui, rectorul era mulțumit de atitudinea Corneliei. Îi fusese teamă că lucrurile vor evolua pe o pantă primejdioasă. Retragerea Corneliei elimina necesitatea în-

depărtării lui Lucian de la catedră. Nemaifiind studenta institutului, Lucian putea să-și permită orice relații cu dînsa fără ca el să fie tras la răspundere. Pentru a-și păstra totuși demnitatea și rolul de rector, Păruș se opuse :

— E o situație pe care n-o putem accepta cu atîta ușurință, tovarășă Cernat. Dacă ar fi vorba de un element oarecare, dar tocmai dumneavoastră...

Cornelia îl puse la curent pe rector cu scrisoarea lui Florian și atunci Stancu Păruș se înseninâ :

— În cazul acesta nu pot decît să vă felicit. Înseamnă că în doi ani veți termina facultatea. Nu veți pierde deci nici un an. Îl cunosc pe maestrul Florian, e un savant de reputație mondială. Dacă v-ați găsit locul unde vă puteți desfășura aptitudinile, ar fi o crimă să fiți oprită. Vă urez din toată inima succes.

Convorbirea, la început vehementă și neprietenoasă, avu un deznodămînt neprevăzut. Rectorul institutului era convins că-și cîștigase liniștea și nu greșea de loc în gîndurile sale. Iar Cornelia făcuse în sfîrșit gestul care rupea orice barieră între ea și Lucian.

Cosmuș aștepta ca Lucian să rămînă singur. Cînd Gorga ieși din cameră, începu să se învîrtească pe lîngă Lucian, pînă ce acesta, observîndu-i manevrele, se hotărî să-l întrebe :

— Ce e, Cosmuș ? Ai ceva să-mi spui ?

— Dar e seva foarte discret, Lusian. N-as vrea... stii cît de răi sînt oamenii.

— Dacă e prea discret, mai bine să nu-mi spui, încercă să-l liniștească Lucian. Mie nu-mi plac lucrurile discrete. Mai bine renunță !

Cosmuș nici nu se gîndea la așa ceva.

— Sie nu si se pare siudat, Lusian, că Gorga a scris articolul asela ?

— Te rog, Cosmuș, nu vreau să mai aud de el.

— Lusian... Eu am vrut să-si spun că Gorga l-a scris într-adins. Mi-a scăpat el mie cîteva vorbe. Stii, el nu te are de loc la inimă. Întotdeauna mă sert cu el din prisina ta.

Destăinuirea lui Cosmuș îl făcu pe Lucian să-și amintească de felul cum se purtase Gorga și de cuvintele pe care acesta le spusese după ce-i citise articolul. Să fi abuzat oare Gorga de încrederea lui ?

— E un misel, Lusian. Nu te poate inzisi. Stiu eu de se. Vrea să-si ia locul.

Cosmuș simțea că Lucian mai are îndoieli. Se gîndea că e bine să-și continue hărțuiala. Văzîndu-l însă pe Gorga intrînd în birou, se retrase la masa lui și începu să răsfoiască niște ziare. Gorga îi înmînă lui Lucian cîteva coli de hîrtie scrise la mașină.

— Poate-i dai drumul pentru numărul de azi, Lucian, îl rugă el.

Lucian luă articolul fără să-i adreseze un cuvînt lui Gorga. Articolul vorbea tot despre Alexandru Severin și era intitulat : „Atitudinea unui ziarist". Nu i-l ceruse nimeni. Îl citi din ce în mai surprins. Gorga își făcea reproșuri amare în articol pentru atitudinea pe care-o avusese în fabrică și dezvăluia o serie de amănunte în legătură cu *adevărata* atitudine a lui Alexandru Severin, amănunte culese din fabrică și din afara fabricii. Lectura articolului îl puse pe gînduri pe Lucian. Era sigur că tatăl său s-ar fi simțit mult mai jignit după un asemenea articol. I s-ar fi părut că vrea să-i ia apărarea cineva și Lucian știa că tatăl său nu suporta asemenea gesturi. Și în afară de asta, o dezmințire după un articol atît de violent n-ar fi făcut decît să atragă din nou atenția asupra lui Alexandru Severin. Părea un articol făcut.

Sunetul telefonului îl întrerupse din gînduri. Directorul îl chema la institut. Lucian își aminti că va trebui să dea un răspuns precis directorului. Se și hotărîse asupra lui... În conversația scurtă și plină de amărăciune pe care-o avusese cu profesorul Cristescu, Lucian descoperise tristețea omului care presimte că-și va pierde ultima legătură cu lumea Ĩ se comunicase probabil decizia ministerului și era convins că va fi pensionat. Lucian întocmise cererea de renunțare la catedră, oferindu-se să țină conferințe gratuite ori de cîte ori i se vor cere, dacă va fi nevoie chiar regulat. Era sigur că în aceste condiții cererea lui va fi acceptată.

— Îi dai drumul articolului, Lucian ? îl întrebă Gorga, stînd ca pe ghimpi.

Iarăşi sună telefonul. Lucian se schimbă la faţă. Era Cornelia. Îi cerea să se întîlnească spre seară cu dînsa. În faţa parcului.

Gorga observase emoţia şi bucuria de pe faţa şi din privirile lui Lucian şi se gîndi că e momentul să intervină din nou :

— Poate că ar mai fi timp să apară, Lucian. Ţin foarte mult.

Lucian făcu eforturi să-şi adune gîndurile. Articolul !... De ce scrisese Gorga primul articol ? Şi acest al doilea articol care l-ar fi distrus pur şi simplu pe tatăl său ? Uită că Gorga n-avea de unde să cunoască firea lui Alexandru Severin.

— Nu ! E nepublicabil !

— De ce ? întrebă uimit Gorga.

Lui Lucian îi veniră în minte cuvintele lui Cosmuş :

— Pentru că nu-i sincer. Ca şi celălalt !

Şi plecă fără să spună „bună ziua", lăsînd în urma sa în birou o tăcere gravă. Gorga se îngălbenise. Parcă era de ceară. Cosmuş răsfoia nişte cărţi. Părea că nu auzise cuvintele lui Lucian.

În drum spre institut, Lucian se abătu pe la locuinţa profesorului Cristescu. Îl găsi acasă, încremenit într-un fotoliu strîmt şi înalt ca o strană de biserică, alături de nevasta lui, o femeie bătrînă cu spatele aproape cocoşat, dar cu o figură încă impunătoare. Pe vremuri fusese una din marile artiste de comedie, dar un accident grav o scosese din teatru înainte de vreme. Era o atmosferă stranie în holul acela mare, încărcat de mobile vechi, învăluit într-o lumină difuză. Totul părea bătrîn, greoi, mucegăit.

Lucian se scuză pentru vizita neanunţată şi-i comunică profesorului hotărîrea pe care-o luase. Nu auzi nici un cuvînt de protest din partea lui. În schimb o văzu pe bătrînă sculîndu-se şi apropiindu-se de el :

— Îţi mulţumesc din inimă, dragă tinere. Eşti un om bun. Fără studenţii lui...

— Îți mulțumesc, Lucian, rosti Cristescu Îți mulțumesc pentru că vom rămîne împreună. *Pectus est quod disertos facit* [1]... Îți mulțumesc, Lucian.

Lucian se grăbi să părăsească locuința întunecoasă, de teamă ca gestul lui să nu fie considerat de cei doi bătrîni nesincer și mărinimos. Purtarea lor firească îi produsese o bucurie adîncă. Și voia s-o păstreze intactă.

Drumul spre institut îl parcurse aproape în goană. Se înserase și voia să ajungă cît mai repede în fața parcului, s-o întîlnească pe Cornelia. Rectorul institutului îl primi șovăitor și nesigur. Încercă să-i debiteze o introducere lungă și reverențioasă, dar Lucian nu-i dădu răgaz. Îi înmînă cererea. Era a doua cerere neprevăzută pe care rectorul o primea în aceeași zi. După ce o citi, se prefăcu revoltat și sever :

— Imposibil, tovarășe Lucian ! Consiliul pedagogic nu va putea accepta retragerea dumneavoastră din corpul pedagogic. Vă asigur că voi fi primul care mă voi împotrivi ca unul din cei mai stimați și mai prețuiți...

— Tovarășe rector, îl întrerupse Lucian. N-am fugit niciodată după titluri sau după bani. Mi-a fost drag să mă dăruiesc studenților, să le dezvălui lumile care-mi sînt mie dragi. Dacă vă interesează acest lucru în continuare, mă puteți considera ca făcînd parte din personalul catedrei. Hotărîrea mea este însă fermă.

— Totuși, încercă să protesteze rectorul, ar exista o modalitate...

— Eu nu înțeleg de ce vă opuneți. Tovarășul profesor Cristescu și-a dat deplina încuviințare.

Rectorul îl asigură pe Lucian că va face toate demersurile pentru ca în cel mai scurt timp ministerul să aprobe un post în plus în cadrul catedrei. Pînă atunci va face apel la cunoștințele și pregătirea sa... și termină cu o frază pe care Lucian o suportă cu o răbdare îngerească. Cînd se văzu în stradă, Lucian oftă ușurat.

Cornelia îl aștepta pe Lucian în fața parcului. Era întuneric. O ghici mai mult printre umbrele care zăbreleau

[1] Inima face pe oameni elocvenți.

intrarea. Se prinseră de mînă și fără nici o vorbă intrară în parc și cotiră pe aleea care-i cunoștea de multă vreme.

Mergeau tăcuți. Era întuneric și era răcoare. Se opriră amîndoi deodată. Se uitară unul la altul și se aruncară unul în brațele altuia.

— Oare tot aici ne-am sărutat prima dată, Lucian ?

— Știi că de-atunci nu ne-am mai sărutat niciodată, Cornelia ?

Cornelia îl sărută lung și-i luă capul în mîini :

— Tu... dragul meu... De ce-i atît de frig ?

Lucian o strînse la piept și-i inspiră aerul din păr. O prinse apoi de umeri și-și continuară drumul.

— Știi că nu mai sînt profesorul tău ?

Cornelia îl opri înfricoșată.

— De ce tremuri, Cornelia ?

— Tu știi că eu nu mai sînt studenta ta ? A fost ultima zi de cursuri și va fi ultima noapte de cămin. De ce tremuri, Lucian ?

— Ce s-a întîmplat ?

— Spune mai întîi tu ! Tu ai vorbit primul.

Lucian îi spuse totul.

— Acum spune tu !

Cornelia îi spuse totul.

Erau amîndoi veseli și triști. Poate că așa trebuia să înceapă fericirea lor.

— Tu știi, descoperi Lucian, că ne putem întîlni oricînd, putem merge oriunde, putem să ne plimbăm pe stradă la braț... Tu știi, Cornelia ?

— Eu știu, știu de mult, de cîteva ceasuri.

— Și de ce nu mi-ai spus ?...

— Tu... dar au fost ultimele noastre clipe de vinovăție. Cum puteam să le ucid !

—Dar tu... știai...

— Știi cît de ușor am uitat că știu... Te-am așteptat cu aceeași teamă... Uite, și acum tremur. Pune mîna pe piept...

Lucian îi sărută degetele.

— Vrei să ieșim la plimbare pe stradă ?

— Parcă tot mi-e frică, Lucian.

— Te vei prinde de brațul meu.

Lucian era înalt și puternic și era al ei. Se plimbară împreună pe stradă. Lumea se uita la ei. Cornelia îl ținea pe Lucian de braț și-și rezemase capul de umărul lui.

În seara aceea s-au rostogolit din ceruri primii fulgi.

CAPITOLUL 17

De cîteva zile Silviu Căciulă îl pîndea pe Alexandru Severin cum pîndește pisica șoarecele. Se prefăcea că lucrează, dar ochii lui urmăreau fiecare mișcare a lui Severin. Cîteva ciudățenii ivite pe neașteptate în munca uriașului îi atrăseseră atenția lui Căciulă. Observase că mai bine de două ore pe zi Severin lucrează altfel ca de obicei. Mai ales spre sfîrșitul schimbului. Uriașul se apleca deasupra strungului, schimba dispozitivele, încetinea la minimum viteza mașinii și nu-și dezlipea ochii de strung pînă la sunetul sirenei. Făcea doar cîteva piese în acest răstimp, piese mici și foarte complicate. Dar ceea ce îl uimise pe Căciulă era faptul că Severin nu preda piesele vreunui maistru sau la magazie. Le băga în buzunarul halatului.

De cînd fusese prins cu sculele furate și dus la Nistor, ura lui Căciulă împotriva lui Alexandru Severin se transformase în sete de răzbunare. Era sigur că Severin îl pîrîse directorului. Îl zărise pesemne, luînd sculele din dulap, sau poate îl văzuse atunci cînd le ascunsese în dulapul lui. Și-l pîrîse lui Nistor... Directorul îl amenințase că dacă mai dispare ceva din secție îl bagă imediat la închisoare. Nu mai putea să fure. I se legaseră mîinile. Nevastă-sa și Gușă Pandele îl băteau în fiecare seară. Ce putea să facă ? Să fugă în alt oraș ? Ce să facă ?

Căciulă se gîndea că, dacă-l poate dovedi pe Severin hoț, i se schimbă complet situația. Ar fi putut să-i spună lui Nistor că el nu furase decît o dată și că adevăratul hoț e Severin... Dar dacă Severin nu fura?... Îl urmărise pe urangutan la terminarea lucrului și-l văzuse cum aranjează pe furiș piesele cele mai mici într-un raft al dulapului. Raftul era plin de piese... De ce Severin își ascundea cu atîta grijă piesele? Urangutanul aranjase la ușa dulapului o încuietoare de siguranță pe care nici cel mai dibaci lăcătuș n-ar fi fost în stare s-o deschidă. Era limpede... Urangutanul își depozita acolo piesele și aștepta o clipă prielnică pentru a le scoate din uzină. Nu trebuia să-l piardă nici un moment din ochi. După apariția articolului care-l făcuse de rîs pe Severin, cine s-ar mai mira oare dacă ar afla despre el că e și hoț?

Pînda necurmată nu-i mai dădea răgaz lui Căciulă să se ocupe de mașină. Nu producea nici jumătate din cît ar fi trebuit să producă. Găsise în schimb un mijloc nu numai de a-și realiza, ci de a-și depăși cu mult norma. În timpul pauzei de prînz, se învîrtea de două-trei ori printre strungurile la care se produceau aceleași piese ca ale lui și fura cîte două-trei bucăți de la fiecare. Îndeosebi de la mașinile la care lucrau fruntași. Le venea greu acestora să mai țină minte numărul pieselor confecționate. Sistemul pe care-l aplica era bun, numai dacă fura cîte puțin, pe neobservate, și dacă înlocuia piesele confecționate, cu material nestrunjit. Făcea schimbul cu cea mai mare atenție, în trecerea printre strunguri, în timp ce muncitorii mîncau sau fumau undeva în hală. Știa că dacă ar fi prins, n-ar scăpa teafăr din mîinile lor. De aceea nu trebuia nici să se grăbească și nici să dea de bănuit printr-o depășire prea mare a normei. Poate că în felul acesta va reuși să ducă mai mulți bani acasă și să scape de bătăi și de amenințări.

Căciulă își ațintì din nou ochii asupra lui Severin. Urangutanul scosese din buzunar niște hîrtii. „O să se apuce iar să lucreze la piesele acelea tainice", gîndi Căciulă. Într-adevăr, Severin oprise strungul și începuse să-i manevreze mecanismul. Își arunca din cînd în cînd privirile pe hîrtii și schimba apoi pozițiile strungului. Îl văzu deodată pe urangutan iscodind cu ochii în jur.

Muncitorii lucrau în iureș, preocupați numai de mașinile lor. Căciulă se aplecase deasupra strungului și robotea de zor. Își privea prada pe sub sprîncene. Urangutanul se temea să nu fie văzut... Tot era ceva necurat la mijloc !

Severin dădu drumul strungului. Prelucrarea piesei îi cerea o atenție deosebită. Lucra încet, fără să se grăbească și fără să slăbească din ochi cuțitul strungului. Șpanul ieșea subțire ca un fir de beteală. Cînd să scoată piesa din strung, îl zări intrînd în hală pe ziaristul care scrisese articolul despre el. Era însoțit de Iulieș. De cînd apăruse articolul, nu-l mai văzuse pe ziaristul acela prin secție. Scoase piesa din mașină și o potrivi în șablon. Era un cilindru mai subțire decît degetul, plin de crestături și șănțulețe. Corespundea exact șablonului. Privi încă o dată în jur, apoi băgă piesa în buzunarul halatului.

Ziaristul venea spre el. Poate că nu venea chiar la el. Severin dădu drumul strungului în gol. Gorga se oprise totuși în fața lui. Iulieș îl părăsise pe la mijlocul halei.

— Bună ziua, tovarășe Severin !

— Bună ziua...

— Eu sînt... Biță Gorga.. cel care am scris despre dumneata...

Avea curaj, ziaristul ! Nu-i ajunsese că scrisese articolul ? Ce mai voia de la el ? Severin nu se uită la dînsul. Opri strungul și începu să-l pregătească pentru un alt tip de piesă.

— Aș vrea să vorbesc cu dumneata, continuă Gorga.

Nu-i ardea lui de vorbă acum.

— Dumneata nu vezi că am de lucru ?...

Gorga ar fi fost mai fericit dacă Severin l-ar fi repezit. Tăcerea uriașului îl durea.

— Tovarășe Severin, te rog să mă ierți...

De astă dată Severin îl privi.

—Asta voiai dumneata ?... Ce să-ți iert ?... Ți-ai făcut meseria... Du-te în plata Domnului...

Dacă în locul lui Gorga ar fi venit Lucian !... Nici nu încercă să gîndească mai departe. Era în zadar.

— Vezi-ți, domnule de treabă... A fost... a trecut... ca o furtună... Uneori lasă urme rele, alteori nici nu se cunoaște pe unde a trecut...

Gorga înțelese că prezența și vorbele lui sînt inutile. Înainte de a pleca, îi spuse totuși lui Severin :

— Poate că odată, în viața mea, voi putea șterge greșeala...

Iulieș îl găsi pe Pîrvan discutînd aprins cu Ferenți. La apariția lui, convorbirea se întrerupse.

— Să cerem și sfatul tovarășului Iulieș, propuse Ferenți, după un scurt moment de tăcere.

Pîrvan se aprinse din nou :

— Domnule Ferenți, dumneata ai uneori păreri foarte stranii. Stranii, pentru că n-aș fi crezut că se pot naște în capul unui om ca dumneata.

— V-am spus, domnule inginer...

— Nu mi-ai spus nimic, domnule Ferenți ! Dacă ai făcut ceva, atunci n-ai făcut decît să dezvălui o concepție tiranică asupra muncii. Tendința omului este de a se debarasa de poveri și eforturi în procesul muncii.

— Domnule inginer, se împotrivi Ferenți, nimeni nu l-a obligat pe Severin să facă cinci norme pe zi în loc de una.

Pîrvan se sculase în picioare și-l privi surprins pe Ferenți.

— Nimeni ?! Dumneata ! Dumneavoastră ! Toți l-ați îndemnat ! Sînt metode mult mai avansate și mai experimentate. Cinematograful, cărțile, ședințele, salariul, opinia publică, premiile, critica...

— Conștiința, hărnicia, ambiția, adăugă calm Iulieș.

— Ceea ce spui dumneata e valabil numai în gospodăria proprie, domnule Iulieș.

— Uzina nu-i gospodăria noastră proprie ? Chiar credeți că nici un muncitor nu simte asta ?

Pîrvan îl privi pe Iulieș zîmbitor :

— Domnule Iulieș, conștiința gospodăriei obștești e prea nouă pentru a fi pătruns în oameni. Conștiințele nu se formează prin decrete sau discursuri. Ele se for-

mează într-un timp îndelungat, ele sînt rezultatele unui proces complex.

— Nu vă contrazic, tovarăşe inginer. Dar cînd un om doreşte un bine şi nu are posibilitatea să-l facă, dumneavoastră puteţi spune că omul acela nu are conştiinţa binelui ?... Toţi muncitorii au dorit de la începutul începutului să devină proprietarii uneltelor... Cred că acest lucru a făcut să se dezvolte într-un timp scurt conştiinţa gospodăriei obşteşti.

— Acesta e destinul oamenilor, domnule Iulieş. Doresc cu pasiune un lucru, şi cînd îl obţin uită de el. Doresc altceva şi mereu astfel.

— Ştiţi ce v-ar răspunde Severin ? Că o pasăre cu cît se urcă mai sus, cu atît vrea şi mai sus.

— Se poate, zîmbi Pîrvan, dar deocamdată domnul Severin coboară... Realizează trei norme pe zi. În perioada cînd maşinile intră în revizie. Eu am calculat fiecare normă în plus la întocmirea planului de revizii, deci două norme s-au spulberat. Domnul Ferenţi, însă, e supărat pe Severin. Nu vrea să înţeleagă că omul începe să-şi lepede poverile. E singurul lucru la care nu mă pot opune. După un drum lung şi obositor, omul simte nu nevoia, nu dreptul, ci datoria de a se odihni şi răsufla. De cînd sînt eu în uzină, singurul om care nu s-a odihnit niciodată e Alexandru Severin. I-a sosit şi lui timpul. A-l opri, ar fi o fărădelege.

Pîrvan văzu cu surprindere că Iulieş zîmbeşte :

— Aveţi nevoie de două norme, tovarăşe inginer ?

— Am nevoie de regularitate, domnule Iulieş. În formulele mele, Severin intra în rîndul certitudinilor, nu în cel al probabilităţilor.

— Înţeleg. Lăsaţi-l pe el la trei norme. Poate are nevoie de odihnă. Vă asigur însă că nu vor lipsi cele două norme, din secţie. V-aş ruga numai să-mi spuneţi dacă la ritmul la care lucrează acum Răduca şi Valer, o normă în plus ar fi primejdioasă pentru maşini.

Şi Pîrvan şi Ferenţi pricepură gîndul lui Iulieş. Pîrvan făcu un calcul rapid şi răspunse cu o voce foarte sigură :

— Nu ! Din punct de vedere mecanic, o normă în plus nu ar supralicita maşinile, grăbindu-le uzura. Dar din punct de vedere uman, considerînd că nu se vor

forța mașinile, ci se va raționaliza mai sever timpul, cred că efortul va fi enorm, aproape de limită.

— Atunci considerați cele două norme ca sigure, tovarășe inginer.

— Nu văd cum îi veți putea convinge...

— Nu va fi nevoie să-i convingem. V-am spus adineauri ceva despre conștiință...

— Domnule Iulieș, îi atrase atenția Pîrvan, s-ar putea ca, în mod.. inconștient, să abuzați de situația dumneavoastră de conducător politic al uzinei. Nu vă spun aceasta ca o jignire, ci pur și simplu ca să vă împiedic să greșiți. Poate că de teamă...

Iulieș se gîndi înainte de a-i răspunde lui Pîrvan.

— Tovarășe inginer, vă mulțumesc mult pentru cuvintele dumneavoastră și pentru faptul că ele izvorăsc dintr-o anumită grijă față de oameni. Sînt chiar mirat de înțelesul lor prietenesc. Dar vă spun cu aceeași sinceritate că Valer și Răduca vor accepta să facă cele două norme *din conștiință*. Să nu vă îndoiți nici o clipă... Sînt destui care ar face-o poate, din alte motive...

Sună telefonul. Ferenți ridică receptorul și îl chemă imediat pe Iulieș :

— Redactorul șef, tovarășul Mironescu.

Mihail Mironescu îl invită pe Iulieș Livede la aniversarea fiicei sale. Iulieș încuviință. Puse receptorul în furcă și se adresă dintr-o dată lui Pîrvan :

— Ce spuneți, tovarășe inginer, n-am îmbătrînit înainte de vreme ?

Deși uimit de întrebarea neașteptată, Pîrvan răspunse fără să ezite :

— Uneori te invidiez, domnule Iulieș, pentru exploziile dumitale tinerești...

Cosmuș se repezi ca un hultan asupra lui Coriolan Turturică :

— Ai auzit nea Coriolane ? Senzasional ! S-a zis cu Lusian ! Gata ! L-a dat afară de la institut... Se spui ? Groszav !

Coriolan Turturică își potrivi ochelarii pe vîrful nasului și se uită la Cosmuș pe deasupra lentilelor :

— Am de lucru... fuf... Du-te în... fuf... alt birou....

Cosmuș nici nu luă în seamă *invitația* secretarului de redacție :

— Oare de se ? Mă întreb mereu, de se l-a dat afară ? Să știi că din cauza articolului... He-he... Si el să nu spună nisi un cuvînt ? Să văd eu dac-o mai fase pe desteptu' !

— Nu înțeleg ce ai tu cu Lucian... Ți-a făcut vreun rău ? Fără el... fuf... n-ai fi rămas o zi în redacție.

Cosmuș se înfurie :

— Si dumneata zisi ca Gorga ! Ai sitit articolul meu despre espozisia elevilor ?... Știi cît mi-a dat la acord ? Nota zese ! Asa că fii mai...

— De ce nu înțelegi să mă lași în pace ?... fuf... Pînă la șase trebuie să încheiem ziarul. Dă, te rog, materialul àsta la lucru. La tipografie... fuf...

Coriolan Turturică împături cîteva coli de hîrtie și i le întinse lui Cosmuș. Înainte de a părăsi secretariatul, Cosmuș tot îl mai bîzîi cîteva clipe la cap :

— *Domnul profesor !* Să mor eu dacă de-acum înainte îi zic altfel decît *„tovarăse profesor"*...

Secretarul de redacție oftă ușurat. Dar peste cîteva minute, Cosmuș intră foc și pară în birou.

— Se poate... tovarăse Coriolan... să-și basi zoc de mine ? Da' se-s eu ? Sînt un idiot, crezi ?... M-ai trimis cu hîrtii albe, nescrise... Dacă nu aveam inspirasie să mă uit la ele. as fi făcut de pomană drumul pînă la tipografie... Bine !

— Mă, Cosmuș, te bagi ca o muscă... De ce nu întrebi mai întîi oamenii dacă au timp... fuf... sau dacă au plăcere să vorbească... fuf... cu tine...

— Dar dumneata de se si-ai bătut zoc de mine ? Se, crezi că eu sînt Gorga ? N-o să uit asta toată viasa mea.

— Nu te credeam chiar atît de ranchiunos... fuf... Mă, tu parcă nu știi de glume...

Cosmuș sperase totuși că secretarul de redacție nu-i făcuse o farsă, ci pur și simplu confundase hîrtiile. Batjocura i se părea prea din cale-afară. Nu era un redactor oarecare, ci subșef de secție, și încă la secția culturală. Căută cuvinte de răzbunare, dar îl întrerupse sunetul telefonului.

— Ridică tu, Cosmuș, că eu am treabă... fuf... — îl rugă Coriolan.

Cosmuș ridică receptorul. La telefon era rectorul institutului. Îl ruga pe Lucian să pregătească lecția pentru săptămîna viitoare. Cosmuș holbă ochii, mișcă buzele, dar nu era în stare să scoată un sunet. Nu mai înțelegea nimic. De vreme ce Lucian nu mai era profesor la institut, ce însemna această rugăminte a rectorului ? Își bătea oare joc de el cineva ? Precis, probabil Gorga !

— Sine-i acolo ? răcni Cosmuș... Se rector, mă ?... Își basi zoc de mine... Se politicos, mă... Află că te bag în mă-ta, căcăsiosule !

Trînti receptorul în furcă și se repezi asupra lui Coriolan :

— Cred că era Gorga... auzi, boul... zisea să-l rog pe Lusian să-si pregătească lecsia pe săptămîna viitoare. Bine că l-am înzurat !

Cosmuș ieși din secretariat exact în clipa cînd sună din nou telefonul. Coriolan Turturică se sculă anevoie de la birou și se duse la telefon. Era tot rectorul institutului. Cu toate frazele reverențioase pe care le rostea, Coriolan înțelese că era supărat foc. Se interesa de persoana care-i răspunsese *într-un mod atît de nemaipomenit de injurios* la telefon. „Voi reclama imediat redactorului șef. Un individ care nu știe să spună ș și ț“ — strigă rectorul. Coriolan îi răspunse foarte calm :

— E vorba de Ilie Cosmuș... *Ilie Cosmuș*... da... subșef la secția culturală. Doriți și adresa lui ?... Doriți să vă dau numărul tovarășului Mihail Mironescu, redactorul șef al ziarului ?... 1... 3... 9... 8... Da, da. Categoric ! Aveți dreptate ! Dacă v-a insultat atît de injurios ?... Poate doriți și numărul regiu... Vă mulțumim, vă salutăm !...

După ce așeză receptorul în furcă, Coriolan Turturică se repezi la telefonul interior și o întrebă pe secretara redactorului șef dacă Mironescu vorbește cu cineva la telefon. „Vorbește chiar acum cu tovarășul Stancu Păruș, rectorul institutului“, îi răspunse secretara.

Cosmuș ieși din biroul redactorului șef tremurînd ca varga. Se duse întins la secretariat. Îl găsi și pe Lucian acolo.

— M-am nenorosit, se jelui el. M-am nenorosit !.. Oare sine i-o fi spus rectorului că am fost eu la telefon ?... Numai dumneata, tovarăse Coriolan, puteai să-i spui...

— Eu ?... fuf... fuf... fuf... fir-ar al dracului ! Iar s-a stins !... fuf... Cui să-i spun ?... Nu cumva era chiar rectorul institutului, cînd ai înjurat la telefon ?... fuf...

Coriolan Turturică nu se mai putu stăpîni. Izbucni într-un hohot de rîs care cutremură pereții secretariatului. Se ținea cu mîinile de burtă, lăsîndu-și lacrimile să-i curgă în voie.

— Se ? Se rîzi ? Dumneata i-ai spus !...

— Mă Cosmuș ! îl dăscăli Coriolan. Cînd vrei să înjuri pe cineva la telefon, să pui pe altul în locul tău. Pe tine și-un copil te recunoaște... *Sine e ? Se-i ?*... fuf... Nu-ți dai seama că tu nu poți să te prefaci ?... fuf... Sau mai bine să nu înjuri.

Lucian îi privea pe cei doi fără să înțeleagă despre ce e vorba.

— Ce s-a întîmplat ? întrebă el.

— M-am nenorosit ! se văietă Cosmuș.

Coriolan Turturică îi povesti lui Lucian, cu lux de amănunte, conflictul telefonic dintre rector și Cosmuș obligîndu-l și pe el să pufnească în rîs.

— De se rîdesi ?... Sînt distrus !... M-a retrogradat cu două clase si mi-a tăiat si dreptul de acord. Si a trebuit să-mi ser si scuze la telefon... Si retrogradare, si acordul... M-am nenorosit... Tocmai acum, cînd am scris articolul cu expozisia... Sînt distrus ! Am crezut că-i Gorga... Poate posi tu, Lusian, să intervii la tovarăsul redactor sef... Stii, dacă n-ar fi mama bolnavă...

Lucian ridică din umeri și ieși din secretariat. Pățania lui Cosmuș îl mai înveselise puțin. Dar nu pentru mult timp. Se afundă apoi cu și mai multă îndărătnicie în gîndurile sale.

În cursul dimineții avusese o scenă cumplită cu maică-sa. Începuse tot cu întrebările și sfaturile care-l înnebuneau. O rugase să-l lase în pace. Ea se înfuriase.

Cînd îi spusese că nu mai este la institut, se făcuse foc. Țipase la el, învinovățindu-l că își distruge situația din cauza femeilor. „Las' că pun eu mîna pe ea! Îi smulg părul din cap! Crezi că eu nu știu cine ți-a sucit capul și-ți mănîncă banii?... Toată lumea o arată cu degetul ca pe cealaltă despre care s-a scris și-n ziar. Las' că o pîndesc eu!... Cornelia! Crezi că nu știu eu?"

Îl cuprinsese mînia și revolta. Se străduise din răsputeri să tacă. Dar cînd o auzise rostind din nou numele Corneliei, nu mai izbutise să se rețină. O rugase întîi să tacă. Îi ceruse apoi să nu se amestece în treburile lui. Aproape îi poruncise să n-o mai insulte pe Cornelia. Iar atunci cînd ea continuase cu injuriile, îi spusese cu o cruzime pe care nu și-ar fi bănuit-o:

„Ești rea! N-ai suflet de mamă! Nu te-am auzit o dată spunînd o vorbă bună despre cineva. Nu știi decît să blestemi, să țipi și să plîngi. Te-am lăsat să faci ce-ai vrut. Te-am lăsat să mă rupi de lîngă tata. Acum înțeleg de ce n-a putut rămîne cu tine. Nu știi decît să lovești, să sfîșii, să înnebunești. L-ai chinuit ca pe un rob și nu l-ai înțeles niciodată... M-ai rupt și pe mine de lîngă el... Mi-ai spus măcar o dată „copilul meu drag"? M-ai alintat măcar o dată? Mereu bani, bani, bani! Pur și simplu mă îndemni să fur. Cred că așa ai făcut și cu el... Taci!... Ascultă-mă!... Știu că e groaznic ce-ți spun... Aș fi acceptat să fie ucis un fiu care ar fi vorbit astfel cu mama lui... Dar tu m-ai adus aici!... Nu m-ai înțeles nici pe mine niciodată... Am ajuns pînă acolo încît să-mi fie groază de casă... să mă feresc să te văd... să fug... Am crezut că faci totul din dragoste... Dar acum te simt... Nu te gîndești decît la bani, la familia ta.. Nu înțelegi că n-am nimic comun cu lumea asta în care trăiești?... Trebuia să plec mai demult... Voi pleca... Dacă mai stau înnebunesc"...

Maică-sa se prăbușise la picioarele lui. Își smulgea părul din cap și-i cerea să rămînă: „Nu-ți mai spun nimic! Nu mai scot o vorbă, numai să rămîi aici! Mă omor dacă pleci!"

Toată scena îl înjosea pe Lucian. Nu-și închipuise că în om există asemenea trăsături bestiale. Nu mai putea

suporta. Trebuia totuși să plece de-acolo. Casa aceea îl îngrozea. Și prin amintirile ucise, care parcă sîngerau în fiecare clipă, și prin teroarea pe care o simțea plutind în fiecare clipă prezentă. Mama lui se obișnuise să nu-l vadă. Iar cînd se întorcea de la țară, după luni de zile de absență, primul lucru care-l întreba era : „Ai cîștigat mai bine luna asta ?" Niciodată nu-l întîmpinase cu alte vorbe. Trebuia să scape de casa aceea. Și pentru liniștea lui, și pentru liniștea mamei sale trebuia să plece. Măcar puterea aceasta îi mai rămăsese.

De cîte ori maică-sa o chema să-i ajute sau să-i aducă ceva. Crenguța se oprea cîteva clipe în fața oglinzii și se privea. Încă nu îndrăznise să se îmbrace, de teamă să nu-și păteze rochia. Își prindea cozile de vîrfuri și le lipea de piept, își țuguia buzele, și cînd descoperea că s-a înroșit, se strîmba în oglindă și alerga spre mama ei.

— Da, mămico ! Spune-mi !

— Șterge paharele, Crenguța !

Crenguța lua vasul cu pahare, se așeza pe un scaun în fața oglinzii și începea să le șteargă cu zel.

— Cine mai vine, mămico ? întreba cu voce tare, ca s-o audă maică-sa din bucătărie.

— Parcă nu știi ! îi răspundea Ioana. Colegele tale...

— Știu, mămico ! Dar tata pe cine-a mai invitat ?

— Ți-am spus de o sută de ori pînă acum... Pe Iulieș... pe Gorga... pe Lucian...

Cînd auzea numele lui Lucian, Crenguța se uita repede în oglindă, să vadă dacă nu cumva i se observă emoția...

— Și crezi că vine Gorga ?

— De ce să nu vină ?... Ai grijă, să nu spargi vreun pahar !

— Și crezi că vine... și Lucian ?

— Cine ? Lucian ?... De ce să nu vină ?... Te pomenești că iar ești în fața oglinzii.

— Dacă șterg paharele în fața oglinzii, nu e bine ?

— O să te privești mereu în oglindă și o să uiți să le ștergi.

— M-am supărat !

Și se uită în oglindă, să vadă cum arată supărată Supărăcioasa rîdea.

— Am terminat, mămico !

Panc ! Crenguța adună repede cioburile. Maică-sa mai avu vreme s-o vadă.

— Ce-ai făcut ? Doamne ! Ai spart paharul ! Vezi dacă te uiți în oglindă ?...

Crenguța se uită însă din nou cu coada ochiului în oglindă și se văzu bosumflată.

— Daaa ! Spui așa... M-am supărat. Mă duc la mine să plîng. Dacă și azi...

Ioana n-o lăsă. O prinse de braț și o strînse la pieptul ei :

— Răutate !... Copila mea scumpă ! Frumoasa mamei ! Cîți ani împlinești ?

— Șaisprezece ! Nu-i așa că sînt domnișoară ?

Și începu să țopăie în fața oglinzii. *Are șaisprezece ani...*

— Nu-i așa că trebuie să fiu veselă, măicuță ?

— Dacă-ți pare bine... vin mulți băieți ?

— Mulți... Nu-mi pare bine. Vor fi prea mulți. Și nu vreau să dansez cu toți ! Dar tătucu' de ce întîrzie ?... Mi-a promis că vine devreme.

Crenguța știa că tatăl ei va veni mai tîrziu cu Lucian și cu Gorga.

— Noi n-am făcut nimic și tu te gîndești la musafiri. Vinul...

— L-am pus la gheață, mămico, în baie. Eu numai dacă gust un pic mă roșesc. Dacă mă vezi roșie, să știi că e din cauza vinului...

Dar cînd se uită în oglindă, se descoperi din nou roșie și se crezu din nou nevoită să se încrunte.

— Tu de ce nu te îmbraci, mămico ? Acuși vin fetele și băieții. Vreau să fii frumoasă.

Ioana o găsi în fața oglinzii, ținîndu-și codițele de vîrfuri și tuguindu-și buzele

— Ia vino aici, Crenguța. Nu-mi plac ochii. Ce-i cu ei ? Doamne !

Și vrînd să se uite mai bine, îi sărută.

— Vezi ! Ia uită-te acum ! N-am mai văzut ochi atît de frumoși...

— Daaaa... spui tu așa...

— Nu, Crenguța. Sînt cei mai frumoși ochi pe care i-am văzut. Să nu cumva să-i arăți băieților, pentru că ar putea să moară după ei...

— Să-i țin închiși ? Atunci n-o să mai văd pe nimeni. Nu vreau.

— Fi, și ! Parcă trebuie neapărat să vezi cine vine la tine !

— Sigur că vreau !

— Aha !

— De ce ai spus „aha" ?

— Știu eu de ce ?...

— Și mai spui că mă iubești ! O să mă închid în dulap și n-o să mă vadă nimeni.

— Doamne ! Mi s-au ars prăjiturile ! Ne-am făcut de rîs. Crenguța ! Dă-i telefon lui Mihail și spune-i să amîne. Repede !...

— Ce ? se sperie Crenguța.

— Te-ai speriat ! N-ai tu șaisprezece ani, poți să te juri în genunchi în fața mea ! Zece, doisprezece, dacă ai... cu bunăvoință.

— Ba am șaisprezece și sînt domnișoară, și am niște ochi frumoși...

Crenguța se îmbrăcă repede. O rochie albă ca spuma.

— Mămico ! Știi că aproape îmi cuprind mijlocul cu palmele... Doamne, ce slabă sînt !... Și...

N-avea curaj să mărturisească maicăsi cît de speriați își simțea sînii.

— Ce-ai vrut să spui ? o iscodi Ioana.

— Ia uită-te acum și spune-mi drept, dar te rog foarte mult să-mi spui drept. Cum arăt ?

Crenguța făcu o piruetă în fața mamei sale.

— Of ! Nu știu cine te-a făcut atît de frumoasă... Și ce trupușor, Doamne...

— Mămico ! N-auzi nimic ? Vin ! Ele sînt.

Fugi spre ușă, își lipi urechea de lemn și ascultă. Deschise brusc ușa. Ele erau. Colegele. Dădură buzna peste ea, o îmbrățișară, o sărutară, o luară în brațe, o transformară într-un buchet de flori.

— Ce-ați făcut ? țipă Crenguța. Mi-ați umplut casa cu flori ! Acum fiecare să strîngă. Un, doi...

Ioana le opri. Florile înveseliră camera. Vasele se umplură.

— Cine vine ?

— Cîți ani împlinești ?

— De ce ți-ai lăsat cozi ? Ești o proastă !

— Schimbă-ți imediat pantofii !

— Ia strîmbă din nas !

— Unde dansăm ? Nu ne ajung nici amîndouă camerele ! S-o deschizi și pe-a ta !

— Dă-mi o panglică să-ți leg codițele.

— Cînd vin băieții ?

— Profesoara de chimie are gripă.

— Ai văzut-o pe Sophia Loren ?

— Dacă nu l-ai invitat și pe Ducu...

— Hai să cîntăm !

— Vine și Lucian ?

— Zău, hai să cîntăm !

— De ce te-ai înroșit ?

— Pentru că sînteți niște proaste ! M-ați asurzit !

— Sssst ! proclamă una din fete. Liniște ! Tu pe cine-ți alegi, Crenguța ?

— Ești obligată să spui. Și noi am spus...

— Nu vreau !

— Atunci plecăm ! Ce spuneți ?

— Plecăm ! Gata ! Să luăm mai întîi florile. Spui ?

— Spun !

— Pe cine ?

— Pe... Lucian !...

— Ha-ha-ha ! Te-am prins ! Te-am prins !

— Nu ți-l dăm !

— L-am ales noi !

— Sînteți niște proaste ! Și dacă vă prind că vă uitați la el... Ieșiți afară !

— Să luăm mai întîi florile !

— Ieșiți imediat ! Fără flori !

— Fără flori nu plecăm !
— Bine ! Atunci îmi juraţi supunere !
— Jurăm !
— Că nu vă uitaţi la Lucian !
— *Jurăm că nu ne uităm la Lucian !*
— Atunci...
— Atunci ?
— Fiţi binevenite de ziua mea...
— Toată formula ! Spune toată formula !
— ...împlinesc şaisprezece ani şi sînt frumoasă !
— Cea mai frumoasă !
— Cea mai frumoasă ?
— De ce plîngi ?
Zbrrrrr ! Zbrrrrr ! Soneria !
— Au venit băieţii !

Dintr-o dată se lăsă liniște în cameră. Atitudinea fetelor se schimbă ca prin farmec. Deveniră într-o clipă serioase, cochete, mîndre.

— Deschideţi voi două !
— Ascundeţi-o în mijlocul vostru. Aşa !...

Crenguţa nu se mai vedea. Fetele făcuseră buchet în jurul ei. Două se duseră în întîmpinarea băieţilor. Politicoşi şi gravi, pătrunseră în cameră purtînd în braţe flori şi pachete cu cărţi.

— Poftiţi ! Poftiţi !

Grupul de băieţi se opri în faţa buchetului de fete.

— Una ! Două ! Trei !

Fetele se desfăcură ca nişte petale, descoperind miezul florii. Faţa Crenguţei era roşie ca floarea macului. Şi începură toţi, fete şi băieţi, ca la un semnal : „Mulţi ani trăiască !“

Ioana privea dintr-un colţ al camerei toată scena şi plîngea. Se retrase încet, fără zgomot, ca să n-o zărească cineva. Nu mai văzu bătaia de flori.

— Fiţi bineveniţi, dragi cavaleri ! făcu Crenguţa reverenţa de rigoare.

— Cea mai frumoasă dintre noi împlineşte şaisprezece ani ! răspunse corul fetelor.

A doua oară răsună în cameră „Mulţi ani trăiască !“ Urmară felicitările, apoi obişnuitele discuţii :

— Într-adevăr, *cea mai frumoasă !*

— Ce nestatornici sînteți !
— Ne obligați !
— Noi ? Nici nu știți să fiți cavaleri !
— Iertați-l. V-a confundat cu principiul lui Arhimede.
— Să vă arăt o scamatorie grozavă !
— Bagă un pieptene în buzunar și fă să ți se aranjeze cărarea.
— Dați-mi un ban !
— Sub formă de chitanță ?
— Am auzit că ați luat bătaie la fotbal ?
— Aș ! Ducu a băgat două goluri dintr-un șut.
— Vedeți nasturele ăsta ?
— L-ai tăiat de la paltonul meu ? Un dans recompensă cine prinde hoțul !
— Să vă spun ultima epigramă...
— E aceeași de la aniversarea Laurei.
— E mai veche !
— Așa !... Acum suflu de două ori...
— Poftim batista mea !
— Praporgescu a rămas cîrn !
— Din cauza unui upercut.
— A fost directă !...
— Frîntă !
— Cînd voi deschide pumnul...
— Vei primi avertisment !
— Știu un joc grozav. Închideți ochii...
— Și pe urmă deschideți-i !
— Ție ți-a plăcut Fanfan ?...
— Așa ! Hocus... Pocus ! Am înghițit banul !
— Pot să-ți ofer și un braț de fîn...
Zbrrr ! Zbrrr ! Zbrrr ! Soneria.
— Tăticul...
— Toată lumea în perechi de cîte doi !
— Pe două părți.
— Florile...
— Nu mișcați !
— Florile...
— Voi sînteți mai înalți. La coadă !
— El e înalt... Eu sînt mică...
— Ssst ! Liniște !
— De ce-mi sufli în păr ?

Ioana deschise uşa. Mihail Mironescu sosise însoţit de Iulieş şi Lucian. Îi pofti pe cei doi înainte. Ioana îl opri.

— De astă dată tu intri primul.

Se supuse. Întrebă, nedumerit :

— Ce-i liniştea asta ? N-a venit nimeni ?

— Îndrăzneşte ! îl îmboldi Ioana.

Mironescu păşi pragul casei cu Iulieş şi Lucian în urma lui. Cînd ajunse în camera mare începu să simtă usturime în ochi. Băieţii şi fetele, aranjaţi în perechi, formau un unghi deschis spre intrare. În mijloc, Crenguţa, cu braţele încărcate de flori. Cîntecul de urare stîrnit de un semnal nevăzut îi ajută pe noii veniţi să-şi ascundă stinghereala. Crenguţa era roşie ca para focului, deşi nu-l privise decît o clipă pe Lucian. Şi din cauza unei perechi nesuferite, nu putea să se uite în oglindă.

Iulieş nu rămase o clipă la masa bătrînilor. Se învîrtea printre tineri, rîdea cu ei, dansa, le spunea anecdote şi amintiri. Întotdeauna se aflau cîteva fete şi cîţiva băieţi în jurul lui. În schimb Lucian nu se mişca de la masă. Era îngîndurat. Îl chinuia amintirea discuţiei cu Eleonora. Băuse cîteva pahare de vin şi, simţind că-l cuprinde ameţeala, renunţă să mai bea. Un bătrînel şugubăţ, tatăl unei colege de-a Crenguţei, monopolizase discuţia. Istorisea numai poveşti hazlii care, alături de buna dispoziţie, transformaseră masa bătrînească într-un concert de rîsete. Lucian îi auzea vocea parcă din depărtări şi rîdea şi el o dată cu ceilalţi, dar fără să ştie de ce. Verva bătrînelului făcu să treacă neobservată întunecarea lui Lucian.

Crenguţa se oprise de cîteva ori la masa vîrstnicilor, prefăcîndu-se atrasă de snoavele bătrînelului. Dar nu era chip să întîrzie prea mult din cauza chemărilor insistente ale colegilor. Dansa tot timpul. Părea veselă şi agitată, dar în sinea ei era tristă că Lucian nici nu se uita la ea şi se îngrozea la gîndul că a doua zi colegele vor face haz pe socoteala domnişoarei părăsite de cavalerul ales. Şi plesnea de ciudă, pentru că era, totuşi, cea mai frumoasă dintre toate şi împlinise şaisprezece ani. Oglinda îi arăta mereu că nu are nici o umbră de con-

curență printre celelalte fete. După o astfel de proclamație a oglinzii, își scutură orice urmă de teamă și-l scoase pentru cîteva clipe pe tatăl ei de la masă.

— Tăticule — îi spuse ea în șoaptă — de ce nu mi-l cedezi măcar pentru un dans pe Lucian ? L-ați înmormîntat acolo cu de-a sila. Nici nu vedeți că nu se simte bine...

Mironescu n-avea însă timp de constatări și meditații. O apucă frumos de mînă pe Crenguța și, ducîndu-se cu ea în fața lui Lucian, îi spuse, rîzînd :

— Ești invitat la dans, Lucian ! Fără nici o posibilitate de împotrivire.

Lucian se fîstîci ca un copil. Nu dansase decît o dată sau de două ori în viața lui. Toți cei de la masă îi observaseră emoția și primul care interveni fu, bineînțeles, bătrînul șugubăț :

— Dacă te mai lași mult rugat, te invit eu. Și cu mine... nu scapi pînă mîine dimineață...

Lucian nu știa ce să facă. Se sculase în picioare și se uita stînjenit în jur. Crenguța îi făcu o plecăciune grațioasă de mulțumire și se trezi îndreptîndu-se cu ea spre camera gălăgioasă de dans.

— Grozavă pereche ! mormăi bătrînul. Parcă s-au căutat de nu știu cînd !

Și Mironescu, și Ioana îi priveau pe cei doi dansînd și se bucurau văzîndu-le fețele înroșite de emoție. Iar tinerii, mai ales fetele, care așteptau de mult momentul, se opriră brusc din dans și se retraseră de-a lungul pereților, spre a face loc perechii și a o putea privi în voie. Numai că ambii dansatori se intimidară și se opriră și ei încurcați, stîrnind o veselie gălăgioasă. Atunci apăru, salvator, bătrînul care o smulse pe Crenguța din mîinile lui Lucian și o ameți într-un vîrtej pe care nici el nu și-l închipuise.

Lucian reveni la masă, intimidat, zăpăcit și transpirat. Își turnă sifon într-un pahar și-l bău dintr-o suflare. Încercă să zîmbească, dar îl văzu pe Mironescu privindu-l strengărește și în locul zîmbetului fața lui se acoperi cu o expresie de nedumerire.

Sifonul nu-i făcut să se bea ca sifon, îi spuse Mironescu, apropiindu-se de Lucian. Sifonul se bea numai cu vin !

Îi făcu un spriț și-l obligă pe Lucian să ciocnească. Din cîteva vorbe intrară amîndoi într-o discuție aprinsă despre ziar, care-i îndepărtă după un timp, pe toți ceilalți de la masă. Mironescu susținea că trebuie stimulată cu toate forțele rețeaua de corespondenți voluntari. Lucian cerea să se atragă în primul rînd colaboratori de seamă din rîndul oamenilor de cultură. Uitîndu-se în jur și nemaivăzînd pe nimeni, Mironescu îi atrase atenția lui Lucian :

— Sîntem ca doi eroi din romane proaste, Lucian... Dacă am ajuns să discutăm și la aniversarea fiicei mele probleme de muncă ! Nu vezi că i-am alungat pe toți din jurul nostru ? Ia, hai să ne mai înveselim și noi puțin.

Tăcerea lui Lucian și stînjeneala sa îl intrigau pe Mironescu.

— Lucian ! De ce ești atît de întunecat uneori... ? Mă întreb mereu... Nu, nu te întreb pe tine... dar, cînd te văd... mă simt și eu... îngrijorat...

Lucian se gîndi că trebuia să discute mai demult cu Mironescu. Întotdeauna și în toate împrejurările se purtase cu el ca un părinte.

— Tovarășe Mironescu, începu subit Lucian, iertați-mă ! Trebuia să vă spun de mult...

Și în timp ce în celelalte camere veselia și petrecerea erau în toi, Mironescu asculta povestea de dragoste a lui Lucian cu ultimele ei episoade triste. Crenguța își strecură de cîteva ori privirile spre colțul lor, dar, văzîndu-i preocupați și absenți la tot ceea ce se întîmpla în jur, se întristă de fiecare dată mai mult, pînă ce renunță să-i mai iscodească.

Mărturisirea lui Lucian îl mîhni pe Mironescu. Se gîndise întotdeauna la Lucian ca la un copil al său și-l vedea aproape întotdeauna alături de Crenguța. Cînd bătrînul remarcase cu voce tare perechea, Mironescu se emoționase și schimbase priviri semnificative cu Ioana... Dar Lucian îi vorbise despre dragostea lui cu ochii închiși, cu o dăruire totală, definitivă. Poate că și el, cînd o întîlnise pe Ioana, cu mai bine de douăzeci de ani în

urmă, s-ar fi destăinuit cu aceleași cuvinte unui suflet de prieten...

Vorbele lui Lucian îi aduseră aminte de profesorul Cernat. Și-o amintea și pe Cornelia. Dar ea era un copil pe-atunci. Fusese de cîteva ori în casa profesorului Cernat. În sala de așteptare, printre bolnavi. Dar nu ajunsese niciodată la consultație. Acolo își întîlnise de cîteva ori legăturile de partid. Profesorul Cernat făcuse parte din grupul intelectualilor democrați. Cîțiva tovarăși, printre care și legăturile lui, fuseseră internați în clinica profesorului Cernat, pentru a fi scăpați de urmărirea Siguranței.

— Iertați-mă că v-am întristat tocmai astăzi, se scuză Lucian, remarcînd dintr-o dată, fața întunecată de tristețe a lui Mironescu. Nu mi-am dat seama, vă rog să mă credeți...

Pe Mironescu îl băteau tot felul de gînduri. După cîte-i spusese Lucian, Cornelia rămăsese singură. Nu mai avea pe nimeni. Pe de altă parte, Lucian se certase cu mama lui. Își făcea reproșuri amare, dar faptul rămînea fapt.

Crenguța prinse din nou curaj :

— De ce sînteți răi ? Parcă nu ar fi ziua mea, parcă... nu știu... dar aveți niște mutre...

Mironescu o strînse la piept și începu s-o mîngîie. Parcă voia s-o apere de o primejdie.

— Nu fi proastă ! Știi cît te iubesc !

Crenguța se uită totuși la Lucian și-l întrebă în șoaptă :

— De ce ești mereu trist cînd vii la noi ?

Mironescu îi luă pe fiecare de cîte un braț și porni cu ei spre camerele unde era veselie. Amîndoi tinerii erau triști. Și tristețea lor găsea prea mult ecou în sufletul lui Mironescu.

CAPITOLUL 18

Bărbatul Justiției Orhideei Miclescu, inginerul Leonida Nicolau, fusese unul din cei mai mari industriași ai țării. Își începuse cariera de om de afaceri la treizeci și cinci de ani, cumpărînd pe nimica toată un uriaș teren viran de la marginea Capitalei. După ce împrejmui terenul cu sîrmă ghimpată și ridică în apropiere de calea ferată două barăci de scînduri, își căută cîțiva asociați din lumea financiarilor falimentari și-i invită la ședința de constituire a unei întreprinderi promițătoare, pe care o denumise „Societatea în comandită Ing. L. Nicolau & Co.“ Rolul întreprinderii era cel de a repara vagoane, iar scopul, cel de a cîștiga beneficii imense în timpul cel mai scurt.

În adunarea de constituire a societății, inginerul Nicolau a avut de înfruntat opoziția vehementă a asociaților și în special a unui omuleț cu cioc și prestanță, fără o profesie definită, dar care putea fi întîlnit în permanență la bursă.

— Domnilor, spuse acesta, țara noastră e un cîmp virgin pentru afaceri, dacă e să vorbim cu toată sinceritatea. Primul care pune mîna pe ea poate s-o facă dintr-o dată slugă. Dar trebuie strînsă bine în brațe, altminteri ne scapă și o apucă alții. Or, dacă-mi permiteți să vă

ofer părerea mea, nu cu o astfel de afacere pseudoindustrială inițiată de domnul inginer Leonida Nicolau se poate... mă rog... se poate valorifica bogăția țării. Afaceri industriale, domnilor, nu se pot face în țara asta decît cu petrolul, sau cu o mare fabrică, cu o mare uzină ca a domnului Aușnit... Nu cu reparații de vagoane... Sînt destule ateliere falimentare în țară care se ocupă cu asemenea erzațuri...

Inginerul Nicolau își întrerupse vehement rivalul :

— Aveți dreptate, domnule asociat, țara noastră e un cîmp virgin pentru afaceri. Lacurile de petrol sînt încă pline, fabrici nu există, iar noi înființăm o cocioabă de reparat vagoane. Să ne apucăm de petrol, domnilor asociați, sau să ridicăm o uzină gigantică cu care să-l enervăm pe Aușnit ? Nu ne trebuie decît o sută, două sute de milioane, și pornim imediat afacerea. Sînt la dispoziția dumneavoastră. Întreprinderea petroliferă „L. Nicolau & Co.". Pentru a lua ființă e necesar un fleac : zececincisprezece milioane de cap. Atît ! Începeți vă rog vărsămîntul !

După cîteva clipe de tăcere, inginerul Nicolau continuă :

— Domnilor asociați, mie îmi place să discut cu cărțile pe față. Cu sinceritate și brutalitate. Pentru dumneavoastră nu am secrete. Fiți siguri de acest lucru. Avem capital puțin. Foarte puțin. Cîteva milioane. Iertați-mi cuvîntul, dar în comparație cu capitalurile străine care apar în țară, e un *rahat*. Aușnit își ține burta cu mîinile, și nu-și mai oprește rîsul. Cuvîntul îi aparține lui. „Un rahat", mi-a spus dînsul și mi-a oferit un post de director în una din întreprinderile lui. L-am asigurat că-i voi da răspunsul peste cîțiva ani. Și vă asigur și pe dumneavoastră că-i voi da un răspuns care-l va cutremura... Dacă dăm la o parte, domnilor asociați, perdelele colorate, găsim un singur adevăr în asociația noastră : dorința de a ne mări partea de capital. Fiecare dintre dumneavoastră se gîndește să-și dubleze în cinci, zece ani capitalul său. Unii mai curajoși se gîndesc poate să și-l tripleze... Fleacuri, domnilor, fleacuri !... Dintr-o

sută — trei, dintr-o mie — trei, din zece mii — treizeci de mii, dintr-o sută de mii... trei sute de mii. Fleacuri, domnilor ! Pentru asta ajunge pocherul, ruleta sau misitia. Eu, domnilor, vreau dintr-un milion — o sută de milioane, din o sută de milioane — un miliard ! Dacă vreţi să luaţi parte la joc, sînteţi bineveniţi, dacă nu, domnilor, eu nu încui uşile decît pe dinăuntru. Vă rog să înţelegeţi bine acest lucru... „Atelierul de reparat vagoane !“... Vi se pare, poate, neserios. Mie, nu. Regii industriei de peste ocean au început mai rău, ca vînzători de ziare sau ca purtători de reclame. Vă rog să înţelegeţi că „atelierul“ e numai o firmă, un început. O bancă la care cineva plăteşte şi nu primeşte nimic în schimb. Intră vagoane — ies vagoane... Închipuiţi-vă o maşină oarecare, în care bagi o hîrtie, învîrteşti o manivelă şi scoţi pe partea cealaltă aceeaşi hîrtie. Exact aceeaşi hîrtie, mai dichisită puţin, şi mai călcată pe la colţuri. Pentru această operaţie se plăteşte, să zicem, doi lei. Totul e ca să se bage cît mai multe hîrtii. Înţelegeţi ?... De hîrtii, adică de vagoane, va avea grijă distinsul nostru asociat, domnul avocat Băltescu, ale cărui relaţii cu conducerea căilor ferate vă sînt, sper, cunoscute. Dacă primim în fiecare an numai o mie de vaogane în reparaţie, să zicem cu 25 000 lei vagonul, nu ne trebuie decît patru ani de zile ca să atingem suta de milioane... Da, domnilor. Dau acest termen de patru ani. Nici o zi mai mult. În anul 1928 numele inginerului Nicolau va începe să fie luat în consideraţie în această ţară. Vă asigur, domnilor, cu toată certitudinea, şi vă felicit că sînteţi membrii societăţii în comandită „Inginer L. Nicolau & Co“. Da, domnilor ! Istoria industrială a ajuns într-o fază modernă, aş numi-o faza „americanizării“ ei. Asta n-o înţelege nici Wolf, nici Lemaître, n-o înţelege poate îndeajuns nici Auşnit. Au rămas cu întreprinderi mici, înghesuite, cu maşini proaste, cu concepţii vechi. Se bat cu sindicatele muncitoreşti şi scot din toate acestea un profit de 30—40%. Cînd eu voi zidi un oraş industrial, Wolf şi Lemaître îşi vor mai adăuga, poate, cîte un atelier sau o hală. Cînd ei se vor război cu muncitorii pentru un leu în plus la salariu, eu voi organiza propriile mele sindi-

cate. Cînd ei vor mitui deputați ca să obțină anumite avantaje, eu voi schimba miniștri. Pentru că ei vor cîștiga cîteva sute de mii de lei pe an, iar eu voi cîștiga sute de milioane...

Asociații îl crezură nebun. Mai mult din spirit de aventură își lăsară banii pe mîna inginerului Leonida Nicolau.

Cine ar fi putut lua în serios „Societatea în comandită Ing. L. Nicolau & Co. ?" Cîteva barăci, cîteva magazii care se mai adăugaseră și optzeci de muncitori care veneau în fiecare an la începutul verii și plecau la începutul iernii. Petreceau șase luni încheiate acolo, fără să părăsească o zi fabrica. Munceau, mîncau, dormeau și se spălau acolo, economisind zilnic cîțiva lei pentru iernile pe care și le petreceau acasă. Rupți, flămînzi, rebegiți. Noaptea se odihneau în barăcile de scînduri pe niște laițe, fără început și fără sfîrșit, ridicate cu jumătate de metru deasupra pămîntului. Își împărțeau laolaltă, cu dărnicie, păduchii, căldura trupului și duhoarea barăcii. Sărbătorile și le petreceau tot în jurul barăcii. Își spălau rufele și le puneau la uscat de-a dreptul pe iarbă, sau pe crengile copacilor, își făceau mămăligă pentru două-trei zile, pe care o puneau în sarici agățate de grinzi ca să n-o ajungă guzganii, își cîrpeau îmbrăcămintea, dacă mai găseau vreun petic pe undeva, își reparau încălțările, dacă aveau. Unii își numărau banii franc cu franc, o dată, de două ori, de trei ori, îi numărau așa, la nesfîrșit, cu nădejdea că poate vor descoperi o monedă, două în plus. Dar cum asta nu se întîmpla niciodată, pînă la urmă își vărsau banii într-o cîrpă, înnodau cu grijă pînza și strecurau punga în sîn, la piele, ca s-o simtă mereu acolo.

Și aproape nici unul din cei optzeci de muncitori nu știau că în magherniţele acelea se repară vagoane. Pentru că niciodată nu se reparau acolo vagoane. E drept că în fiecare zi intrau în ateliere zeci de vagoane pe care le spălau, le mai băteau în scîndurile desprinse cîteva cuie, le mai strîngeau cîteva șuruburi și apoi le împingeau afară din barăci. A doua zi venea o comisie de recepție de la C.F.R. care studia cu atenție fiecare vagon și întocmea procese-verbale de recepție.

Întreprinderea lui Nicolau prinsese viață. Numai că în loc de hîrtii albe intrau vagoane murdare și ieșeau vagoane spălate. Pentru operația aceasta simplă se plăteau însă milioane. Și în jurul barăcilor începeau să se ridice construcții solide de cărămizi. Cîștigurile erau prefăcute în surse de cîștiguri uriașe. Cînd asociații veneau la inginer să-și ceară profiturile, Nicolau le replica tăios :

— Domnilor, trebuie să fim oameni de afaceri. Banii lichizi se consumă repede și pe nimic. Dacă sînt investiți în capitalul lui Nicolau, în numai o lună-două se dublează.

Și după ce asociații plecau cu coada între picioare, se adresa lui Băltescu :

— Niște dobitoci. Habar n-au ce înseamnă o afacere. Pregătește-le conturile. La anul îi azvîrl pe toți afară cu partea lor de capital. Nu le dau un leu în plus. Le transform capitalul în acțiuni, provoc o derută la bursa și le cumpăr acțiunile cu jumătate de preț. Niște dobitoci !

Timpul trecea repede și atelierele de la marginea Capitalei reparau fără contenire vagoane. Recepționarii încheiau procese-verbale și treceau surîzători pe la direcție. Nicolau transforma banii în cărămizi și în beton armat, în mașini și materiale.

La începutul anului 1928, pe marele teren de la marginea Bucureștiului se puteau zări construcțiile terminate ale noilor întreprinderi Nicolau. Societatea în comandită fu brusc dizolvată. Noua întreprindere purta numele „Fabrica de locomotive L. Nicolau. Societate anonimă română — București". Aproape toate acțiunile se găseau în mîinile lui Nicolau. Capitalul inițial se ridica la optzeci de milioane !

Angajarea muncitorilor se făcu sub directa lui supraveghere. Își convocă toți funcționarii și le dădu cele mai precise instrucțiuni :

— Domnilor, eu consider problema angajării drept una din cele mai importante probleme industriale. Vreau să fiu bine înțeles. Industriașii noștri păcătuiesc amarnic cînd lasă problema aceasta pe planul doi, în mîna unor funcționari tîmpiți de la personal. Stăpînul care nu-și cunoaște sluga nu e stăpîn. Trebuie să știm cine vrea

să intre în casa noastră și să-l lăsăm să intre pe cel care ne convine. Pentru mine există patru categorii de muncitori. Nu ! Nu e nevoie să notați. Asta nu trebuie să vă iasă din cap nici o clipă... Categoria întîi : muncitorii străini, specialiști de prima mînă, chiar și din țară, pe care-i plătim bine, îi obligăm să-i instruiască pe muncitorii noștri și pe urmă îi trimitem acasă... Categoria a doua : muncitorii cu școală industrială, tinerii pe care trebuie să-i apropiem de uzină și să-i facem colaboratorii noștri. Și pe aceștia îi plătim bine. Categoria a treia : salahorii, cei care vin de la țară la oraș, pentru că n-au ce mînca și vor să învețe o meserie. Pe aceștia îi instruim să se califice și-i plătim ca pe salahori... Categoria a patra n-are ce căuta la noi. Sindicaliștii, răzvrătiții, bolșevicii. Pentru fiecare muncitor din categoria aceasta care pătrunde în fabrică, dau afară trei directori ! Cred că m-ați înțeles !... Cred că ați înțeles calculul financiar ? Plătim cîteva sute de oameni bine, și cîteva mii, prost. Asta înseamnă în primul rînd profit, în al doilea rînd că la fiecare zece muncitori avem un paznic de-al nostru pe care-l putem folosi oricînd e nevoie. Ați înțeles, cred, și calculul meu politic !

Nicolau întocmi personal prospectul de angajare, și-l difuză în toată presa. În unele ziare apăreau articole care slăveau ca pe o binefacere socială uzina de la marginea Capitalei. Nicolau primea felicitări țipătoare pentru inițiativa sa de a crea o industrie modernă.

Fabrica era într-adevăr arătoasă pe dinafară, iar în interior se aflau mașini care lucrau cu mare productivitate. Dar și organizarea exploatării era cît se poate de modernă. Muncitorii lucrau cîte zece și unsprezece ore pe zi. Schimbul de noapte era plătit la fel ca schimbul de zi. Oamenii fabricii erau plătiți cu doi lei sau trei lei pe oră mai mult decît restul muncitorilor. La sfîrșitul fiecărei luni, plata era făcută personal de către Nicolau. Stătea la o masă, cu un pistol uriaș în stînga, cu listele de plată în dreapta. Număra fiecăruia drepturile pînă la ultimul franc și-i întindea plicul cu un gest solemn. Marele industriaș era în mijlocul muncitorilor !

În timpul crizei, Nicolau dădu cîteva lovituri formidabile. Cumpără pe un preț de nimic utilajul unor uzine

falimentare din Germania. Concedie dintr-o trăsătură de condei trei mii de muncitori, pe care-i angajă după cîtva timp cu trei lei mai puțin pe oră la salariu. Cîștigă dintr-o dată, prin simpla operație de concediere, cele treizeci de milioane care constituiau costul utilajului cumpărat din străinătate. După cîțiva ani vîndu același utilaj unor întreprinderi din țară cu cîteva sute de milioane. În același an concedie din nou cîteva mii de muncitori, pe care-i angajă chiar a doua zi cu cîțiva lei mai puțin pe oră. Cu noile profituri cumpără utilaj modern și construi noi hale. Iar cînd totul fu pus la punct, obținu cinstea de a fi invitat la un joc de pocher discret cu Aușnit și suveranul. Pierdu cîteva zeci de milioane în favoarea suveranului. Dar după două zile, Consiliul de Miniștri îi aprobă un credit de cîteva sute de milioane. În anul 1935 Nicolau puse mîna pe industria de război și pe industria petroliferă prin construirea unor uzine de armament și de țevi. Capitalul inițial trecea de un miliard. Profiturile anuale depășeau de cîteva ori capitalul. Aușnit era fericit că nu-l are rival. Nicolau lucra cu oțelul său.

În 1938, inginerul Nicolau primi o vizită neașteptată. Un domn bătrîn, cu cioc, care, după încercări nereușite la bursă, se apucase de avocatură. Nicolau îl pofti pe un fotoliu.

— Sînt paisprezece ani de cînd ne-am întîlnit prima dată, domnule avocat.

— Paisprezece ani încheiați, repetă oaspetele cu voce dureroasă.

— V-ați ocupat între timp de afacerile petrolifere? îl întrebă atotștiutorul Nicolau.

— Nu ! Cu procese.

— Slabe afaceri, procesele, domnule avocat. Cîteva mii de lei. Bacșișuri. Ca avocat aș fi murit de foame.

— Avocații știu multe, domnule inginer. Uneori pot să profite de acest lucru.

— Cu alte cuvinte...

— Există, de pildă, un dosar prin care cîteva sute de muncitori, dînd în judecată o anumită uzină, arată în declarațiile lor o seamă de lucruri pe care presa... Ore suplimentare, concedii, silnicii, siluiri, violențe...

— Sînteți tardiv, domnule avocat. Sau poate n-ați aflat că uzinele mele sînt uzine de armament. Lucrează numai comenzile statului. Am dictat Ministerului Muncii condițiile mele. Ministerul a acceptat fără să crîcnească regimul de muncă propus de mine în întreg concernul.

— Domnule inginer...

— Domnule avocat, regret că sînt o gazdă grăbită. Dar maiestatea sa mă așteaptă de un sfert de ceas. Regret că...

— Domnule inginer, voiam să vă rog...

— Îmi închipui, domnule avocat. Aveți nevoie de bani...

— Nu uitați că am fost unul din asociații solidari...

— Nu uit nimic. Dar eu nu obișnuiesc să dau bacșișuri.

— Sînt într-o situație foarte grea. Și acțiunile mele...

— Vi le-am cumpărat cu jumătate de preț acum zece ani !

— Mă gîndeam...

— Regret, dar urăsc bacșișurile. Singura cinste pe care mi-ați fi putut-o face era să fi acceptat să vă conduc cu mașina mea. Dar, nu uitați, suveranul mă așteaptă de douăzeci de minute. Sînt îndurerat că nu vă pot conduce...

Nicolau sună secretarul și-i porunci scurt :

— Vei înmîna domnului avocat două sute de lei. Din fondul de rechizite... sau vei găsi dumneata. Domnule avocat, cu acești bani veți putea lua un taxi. Poate că în drum spre casă vă va zări vreun tip mare în mașină și mai tîrziu îl veți putea tapa. Oamenii sînt impresionabili... Un împrumut reușit și vă puteți băga în afaceri petrolifere. Așa cum doreați mai demult. Inutil să adaug că petrolul țării se află la dispoziția mea... Domnul meu, omagii și urări de noroc.

Nicolau plecă grăbit, lăsîndu-și musafirul năuc. Suveranul îl aștepta de o jumătate de oră. Cu cîțiva ani în urmă Nicolau ajunsese prietenul suveranului. Rolurile se inversaseră. Suveranul era prietenul lui Nicolau.

— Nicolau ! Ai obținut o comandă uriașă de armament !

— Vă mulțumesc, sire. Șeful cabinetului mi-a comunicat. Comanda va costa uzina o sută optzeci și două de milioane...

— Enorm, Nicolau...

— Dar statul va plăti pentru executarea comenzii un miliard șase sute de milioane !

Nicolau începuse să cîștige la o sută de milioane un miliard !

În 1939, capitalul concernului Nicolau era de două miliarde și jumătate. Profitul de zece ori mai mare, fusese investit în trusturi puternice engleze și americane. Fără să miște un deget, acțiunile din străinătate îi aduceau lui Nicolau venituri de milioane de dolari și lire sterline. Numele său era cunoscut în lumea marilor capitaliști internaționali.

La începutul războiului, Nicolau dădu o nouă lovitură. După o convorbire secretă cu Antonescu, apăru în presă un decret care anunța naționalizarea concernului Nicolau. Lovitura de teatru îi aduse despăgubiri uriașe și-l scăpă de griji în perioada cea mai grea prin care trecea țara. Averea lui fabuloasă fusese transferată în străinătate și transformată în acțiuni de cea mai certă valoare.

Inginerul Leonida Nicolau o cîștigase pe Justiția Orhideea Miclescu la un joc de pocher.

Tatăl Orhideei era un moșier vechi, înrudit cu toate familiile care-și avuseseră reprezentanți în domnia țării în timpul fanarioților și căruia nu-i mai rămăsese, după primul război mondial, decît blazonul, cîteva sute de hectare, un conac la țară și o vilă în București. În vila aceea fusese invitat într-o seară la o partidă de pocher Nicolau. Tînărul industriaș avea patruzeci de ani și un capital de cîteva sute de milioane. Miclescu îl primi cu amabilități și zîmbete și-i făcu favoarea de a-i prezenta fiica. Justiția avea șaisprezece ani și apariția ei în societate stîrneau cele mai măgulitoare comentarii.

Imediat ce o văzu, Nicolau regretă că nu e o pictură sau o sculptură celebră. Ar fi dat fără să ezite jumătate din capitalul său pentru a o avea alături. Șansa îl favorizează. După o serie de întîlniri tari, în care cedase cîteva sute de mii de lei, rămăseseră în joc numai el și Miclescu. Al treilea aruncase cărțile. Nicolau triplă miza. Miclescu triplă noua miză. Nicolau nu se lăsă mai prejos,

dar nici Miclescu. Amîndoi jucătorii cerură cîte două cărți. Miclescu, emoționat, solicită potul. Fără să se uite la cărți, Nicolau făcu un relans enorm. Miclescu îl urmărise îngălbenit. Cînd îi auzi relansul, se învioră ca prin farmec și rosti o cifră care întrerupse jocul la celelalte mese. Toți jucătorii veniseră la masa celor doi. Nicolau se uită la cărți, filîndu-le cu mare încetineală.

— Un milion ! spuse el cît se poate de calm.

Miclescu sări în sus. Era cuprins de o veselie nebună.

— Cinci sute de hectare ori zece mii hectarul face exact cinci milioane. Deci plus patru milioane !

— Și dacă mai cer eu cinci milioane ? relansă Nicolau.

Miclescu îngheță într-o clipă. N-avea cu ce să garanteze noile milioane.

— Mă pui într-o situație cît se poate de penibilă, domnule Nicolau... Vila și conacul nu completează nici pe departe suma cerută...

Nicolau îl liniști :

— Domnule Miclescu ! Propun să ne retragem sumele din joc.

Miclescu se opuse vehement :

— Dar ați cerut ! V-am plătit ! Cartea mea...

— Nu m-ați înțeles, domnule Miclescu, pentru că nu m-ați lăsat să termin. Deci să retragem sumele din joc în schimbul următoarei convenții la care e martoră întreaga asistență. Și eu și dumneata jucăm totul, absolut totul pe o carte. Cine are carte mai mare poate să-i ceară celuilalt tot ce vrea, absolut totul. Fără ca celălalt să se împotrivească.

— Adică, eu pot să cer...

— Da, domnule Miclescu, puteți să cereți întreaga mea avere. Capitalul meu se ridică la trei sute șaptezeci de milioane patru sute cincizeci și șase de mii !

— Și dumneavoastră ?

— Eu de asemenea am voie... am dreptul să cer orice. Bineînțeles numai viața nu ne-o puteam cere. Și ne obligăm față de martori să ne respectăm cu onoare obligațiile. Dacă doriți, putem să scriem pe cîte un petic de hîrtie ceea ce vrem să obținem fiecare în caz de cîștig.

— Sînt de acord. Numai că aș vrea să pun o condiție. Formulăm în scris, dar păstrăm pe cuvînt de onoare secretul. Știm numai noi doi, domnule Miclescu.

— Perfect de acord, domnule Miclescu !

Miclescu scrise pe hîrtie o cifră : „20 000 000 lei".

Nicolau scrise cîteva cuvinte : „Fiica dumneavoastră = soția mea."

Schimbară bilețelele. Fiecare citi biletul celuilalt. Și se gratulară reciproc. Fiecare devenise pentru celălalt : onest, modest și cumsecade. Fiecare suportase cîteva clipe teroarea necunoscutului.

— Domnule Nicolau, începu Miclescu, am plecat cu trei ași și l-am primit pe al patrulea. Poftiți ! Dumneavoastră cred că ați plecat cu trei rigi...

— Nu, domnule Miclescu. Am jucat la hazard. Am plecat cu rigă, zece și nouă de treflă. Și am primit damă și valet. Tot de treflă. Poftiți !

Asistența rămase năucită. Cei doi jucători se uitară unul la altul. Miclescu îl felicită pe Nicolau. Era marele cîștigător. Băgase în buzunar cîteva sute de mii de lei și cîștigase ca ginere pe unul din oamenii cu cel mai mare viitor. Nimeni nu află însă conținutul celor două bilete. Fură arse pe loc și scrumul depozitat într-o cutie mică de metal, pe care o luă în păstrare Nicolau.

Cu toate insistențele sale, Justiția nu află de la tatăl ei ce conținea biletul lui Nicolau. De aceea nu căută să dea o interpretare deosebită știrii pe care o anunțară peste un an gazetele, despre divorțul lui Nicolau. După ce-și termină liceul, Miclescu își trimise fiica, pentru continuarea studiilor, la Paris. De fapt o sfătui să se distreze, asigurînd-o că-i va pune la dispoziție orice sumă. Cînd se va întoarce în țară după patru ani, se va căsători. Justiția nu dădu atenție ultimelor cuvinte ale tatălui ei. La Paris făcu studii mediocre, în schimb se avîntă în viața pariziană cu sete, fără să depășească însă anumite limite. Acolo îl cunoscuse pe Balasan și prin el pe Pîrvan și pe Hurmuzaki. Pîrvan îi plăcu imediat și tînărul inginer era pe cale să-și trădeze grupul renunțînd la celibat și cerînd-o în căsătorie. Justiția îi scrise tatălui său, care o chemă însă telegrafic la București. Pîrvan aștepta la Paris răspunsul ei. Îl primi repede. Îl informa foarte

pe scurt, fără să dea nici o explicație, că nu se poate căsători cu dînsul și că trebuie să rupă orice legătură pentru totdeauna.

Tatăl ei nu reuși s-o determine să se mărite cu Nicolau decît după ce-i dezvălui întreaga taină.

— E o datorie de onoare — îi spuse el. Dacă nu accepți, mă împușc !

Justiția acceptă. În ziua căsătoriei primi cadou de la Nicolau o cutiuță mică de metal, plină pe jumătate cu scrum. Cutiuța se afla în interiorul unei cutii de aur încrustat cu diamante. Miclescu primi cadou un cec de douăzeci de milioane.

Cîteva luni de zile, Justiția nici nu voi să-și vadă soțul. Amintirea lui Pîrvan o urmărea zi și noapte. Nicolau nu insistă nici o clipă. O înconjură cu toate atențiile posibile și-i oferi toată libertatea. Încetul cu încetul, Justiția se apropie însă de el. Energia și siguranța lui o impresionau, o atrăgeau, ștergeau parcă diferența de vîrstă. După cîțiva ani se îndrăgosti de el. Nicolau îi oferea în continuare toată libertatea. Devenise un expert nu numai în afaceri, ci și în cunoașterea oamenilor. Știa că Justiția nu poate fi decît a lui. Și Justiția era cea mai frumoasă femeie pe care o văzuse vreodată. Era cea mai mare bogăție pe care o avea.

În fiecare an, de două ori, la aniversarea căsătoriei și a zilei de naștere, Justiția primea cadou de la Nicolau cîte o statuetă de Tanagra. Trimitea emisari speciali, în străinătate, la fiecare licitație pentru a achiziona tanagrale. Sumele pe care le plătea erau fabuloase. Dar Justiției îi plăceau, și Justiția era cea mai frumoasă femeie pe care o văzuse vreodată și era soția lui. Călătoreau împreună în străinătate, luau parte la cele mai simandicoase reuniuni și ofereau, la rîndul lor, serate cu invitați din străinătate. Bărbatul Justiției era puternic și celebru. Îl iubea. Îl uitase complet pe Pîrvan. Profesorul Pîrvan nu făcea parte din lumea ei.

Singurul lucru care-i lipsea Justiției era veselia. Veselia adîncă, adevărată. Niciodată nu putea să fie veselă pînă la copilărie. Casa lor era o casă cu atmosferă gravă, solemnă. Inginerul Leonida Nicolau nu fusese văzut vesel niciodată. Era întotdeauna grav și preocupat. El era acela

care domina atmosfera în casă. Viața îl solicita necontenit. Îi solicita cruzimea. Nu putea să fie vesel. El n-o iubea pe Justiția. El o avea în posesie. Așa cum avea în posesie milioanele și acțiunile sale. Justiția îl iubea. Dar el nu știa ce înseamnă iubire.

Sfîrșitul războiului îl găsi sărac pe Nicolau. Nu mai avea în țară decît proprietățile de uz personal și cîteva kilograme de aur în monede. Depozitele din Anglia și America atingeau însă cifre colosale. Naționalizarea întreprinderilor sale de către Antonescu îl scăpase pe Nicolau de o judecată publică. Cu toate că produsese armament pentru război, el argumenta că în tot timpul războiului a stat retras. Relațiile puternice pe care le avea în străinătate îl ajutară să părăsească țara. Ministrul liberal de finanțe îl trimise într-o delegație ca expert industrial. Nicolau nu se mai întoarse. Își reocupase locul în galeria marilor financiari internaționali. Îi scrisese Justiției imediat, sfătuind-o mai întîi să divorțeze pentru a elimina orice suspiciune, și asigurînd-o că va face toate intervențiile posibile pentru a o aduce lîngă el. Îi scria regulat de cîteva ori pe an și ea îi răspundea întotdeauna. Justiția fugise din Capitală, pentru a se izola, pentru a scăpa de lumea în care trăise și mai ales de amintirea acelei lumi, și pentru a aștepta, în liniște, plecarea. Nu-și închipuise nici o clipă că în orașul în care se izolase îl va întîlni pe Pîrvan. Făcuse cerere de plecare. Și tocmai cînd se aștepta cel mai puțin, primise invitația de a se prezenta la o instituție din Capitală pentru a i se completa datele pașaportului.

Deși rămăsese mai puțin de două ceasuri pînă la sosirea oaspeților, Justiția încă nu-și alesese rochia pe care urma s-o îmbrace. Schimbul prea des al toaletelor începea s-o plictisească. Balasan și Hurmuzaki nici n-o luau în seamă. Toporaș ar fi dorit mai degrabă s-o vadă goală, iar Pîrvan... Justiția simțea că trebuie să se ferească de Pîrvan. De la amabilitate și cavalerism, Eugen Pîrvan trecuse parcă la priviri nostalgice și la chemări discrete. Probabil că renășteau în el amintirile și dorințele vechi. Parisul cu întîlnirile din Place de la Concorde, cu plecă-

rile matinale din mereu schimbătoarele „boîtes de nuit", cu sărutările pasionate în plină zi, pe Rivoli, cu escapadele din Bois de Boulogne, cu serile vesele pe marile bulevarde.

Justiția își îndepărtă supărată propriile-i amintiri. La perioada aceea nu mai avea dreptul să se gîndească. Nici Eugen nu făcuse niciodată cea mai mică aluzie. Își păstrase cavalerismul său superior... sau poate uitase amintirile. Poate că scurta lor dragoste fusese pentru el o evadare din închisoarea principiilor impuse de Balasan. Trecuseră însă atîția ani !

Soneria telefonului îi alungă nostalgiile. Ridică receptorul din furcă, și înainte de a-l duce la ureche, presimți o emoție. Îndrăzni totuși. Era Eugen. O întrebă, cu cea mai aleasă politețe, dacă poate să vină la dînsa cu jumătate de oră înaintea celorlalți. Justiția îi răspunse prin cîteva fraze convenționale, pentru a-și aduna între timp gîndurile și a lua o hotărîre. Nu mai putea să ezite. Trebuia să accepte. Îi spuse, aproape fără să-și dea seama, că vizita lui nu poate decît să-i facă plăcere. Încă înainte de a așeza receptorul în furcă, voi să revoce vizita. Receptorul însă îi alunecă din mînă. Era emoționată.

În loc să se gîndească să-și facă toaleta, se așeză pe un scaun și începu să reflecteze. Ce rost avea să-l întîlnească pe Eugen ? De ce voia el s-o vadă ?... Oare Eugen credea despre dînsa că e partizana aventurilor discrete, amoroase ?... Își aminti cum își lipise Eugen capul de pieptul ei. Gestul lui îi provocase un tremur în tot corpul... Oare fusese un gest involuntar ?... Dar încă înainte de a se așeza la masă și în tot timpul jocului Eugen o privise cu alți ochi... Trebuia să revoce întîlnirea.

Privi cadranul pendulei și înțelese că ora e tîrzie. Eugen trebuia să fie acasă. Hotărîrea fusese însă luată. Formă numărul lui de telefon și așteptă. Auzi ridicîndu-se receptorul. Îi auzi vocea. Curajul o părăsi. Coborî încet receptorul în furcă. N-avea putere să se împotrivească... Probabil exagera. De ce să-și închipuie neapărat că Eugen se gîndește la ea ca în trecut ? Poate că vrea numai să aibă o convorbire prietenească, amicală cu dînsa. Ea era de vină că i se păreau complicate lucrurile. Ea scormonise amintirile. Ea își amintise Parisul în zilele acelea strălucitoare.

Se cunoscuseră doar de cîteva zile... Totul durase foarte puțin. Amintirile i se păreau multe pentru că trăise intens fiecare scenă pe care i-o reproduceau... Se cunoscuseră de cîteva zile. Mergeau la braț pe cheiurile Senei, oprindu-se în fața vitrinei fiecărui anticariat. Se sărutau și se uitau în oglinzile vitrinelor, pentru a se vedea sărutîndu-se. Nimeni nu se uita la ei. Tot Parisul obișnuia să se sărute pe stradă. El era vesel... Vesel... În ultimii ani nu-l văzuse niciodată vesel. Parcă nu știuse niciodată ce este veselia... Dar atunci era vesel. Era tînăr ?... Parcă nu se schimbase de loc. Poate că nici ea nu se schimbase ?... O apucase deodată în brațe, o săltase în sus și începuse s-o sărute ca un nebun. Atunci zărise ea pentru prima dată un om uitîndu-se la ei. Un anticar bătrîn, care semăna ca două picături de apă cu Anatole France așa cum îl văzuse în fotografiile Parisului. Anticarul își frecase barba și clipise din ochi strengărește. Atunci o ceruse Eugen în căsătorie.

Era și ea veselă. Parcă speriată de cuvintele lui, trecuse în goană strada și se oprise numai cînd atinse cu mîinile balustradele de fier de pe marginea Senei. Eugen o ajunsese. O ridicase din nou în brațe și-o amenințase că, dacă nu-i răspunde afirmativ în răstimp de o săptămînă, o aruncă în Sena și nu sare după ea. Ea îi replicase că știe să înoate mai bine decît el. Dar el o amenințase că o va arunca după ce îi va lega mai întîi mîinile și picioarele. „Mai bine să ne aruncăm amîndoi din turnul Eiffel", propusese ea cu o voce foarte serioasă. Și bineînțeles că alergaseră amîndoi în piața turnului. Cînd ajunseseră în vîrf și priviseră panorama Parisului, în loc să se arunce, se îmbrățișaseră și simțiseră că tremură amîndoi. Se îngrozeau amîndoi că s-ar putea ca unul din ei să nu mai fie. Era absurd. De aceea părăsiseră turnul și se pierduseră în mulțimea de pe bulevarde. Seara, ea scrisese acasă. Și după cîteva zile primise telegrama. Și după cîteva zile îi trimisese din București ultima scrisoare. Și după atîția ani, îl întîlnise în orașul în care nu credea că va întîlni vreun cunoscut...

Întîi se întîlnise cu Balasan. Cu totul întîmplător. Îl primise de cîteva ori în vizită și astfel aflase că în oraș se mai află Hurmuzaki, și Pîrvan. Chimistul nu știa

nimic despre povestea lor de dragoste. Nimeni nu știa. Poate numai anticarul acela de pe cheiul Senei. Cei trei prieteni căutau de multă vreme un partener de bridge. Balasan îi propusese o partidă de bridge. Ea acceptase. Se întîlniseră într-o sîmbătă după-amiază. Eugen se purtase tot timpul atît de firesc ! Nici un gest, nici o vorbă în plus, nici măcar reținerile inconștiente și necontrolate care stingheresc revederile, după o despărțire brutală și îndelungată. Corectitudinea și cavalerismul său o liniștiseră. Regrete nu simțea, nu-și făcea. I se păreau cele mai inutile lucruri. Regretele nu readuc tinerețea. Regretele îmbătrînesc și aduc bătrînețe. Acceptase, tăcut, situația prezentului. Eugen se conformase întocmai.

Pendula anunță ora patru. Justiția se trezi din reverie. Își amintise prea multe. Se gîndea, zîmbind, că poate bătrînețea îi face semn. Își scoase totul de pe ea și rămase goală în fața oglinzii. Nu-și descoperi nici o cută, nici o linie stridentă. Simți cum îi năvălesc în trup dorințe tinerești... Gîndurile ei căutau o direcție precisă. Era încă foarte tînără. Și dacă dorințele ei erau tinere !... Voia să cucerească occidentul, să concureze în frumusețe, bogăție și tinerețe actrițele cele mai celebre. Poate că anii care-i mai stăteau la dispoziție pentru aceste visuri erau foarte puțini. Îi va trăi din plin, zi cu zi, clipă cu clipă. Îi va sorbi cu încetineala cu care soarbe un băutor coniacul. Dincolo — gîndea ea — o aștepta lumea cu brațele încărcate de ispite și posibilități. În curînd va avea pașaportul. Își va trăi cu toată intensitatea clipele ultimilor ani de tinerețe.

Cu gîndurile îndepărtate, Justiția își apără îndrăzneala trupului, îmbrăcînd rochia aurie, aceeași din seara în care Pîrvan îi căutase sînii. Numai după ce se văzu în oglindă, își aminti. Voi să se schimbe, dar în aceeași clipă auzi soneria. Cadranul pendulei arăta patru și jumătate. Eugen se dovedise ca întotdeauna omul celei mai desăvîrșite punctualități.

Eugen sosise. Și ea nu se gîndise decît la dînsul ! Primul gest fu acela de a alerga să-i deschidă. Se opri însă la mijlocul drumului. Era o nebunie ! Eugen o chema, îl dorea... Cum putea să gîndească despre el că urmărește o simplă aventură amoroasă ?... Dacă ar deveni *numai*

amanta lui, după prima noapte Eugen o va detesta. Îl dorea pe Eugen. Dar nu putea să fie amanta lui. Viața ei era în altă parte. Bărbatul ei o chema acolo, departe. Și dacă n-o chema bărbatul, dacă n-o mai chema cu puterea de acum zece ani, o chema o lume la care ultimii ani ai tinereții nu numai că-i dădeau dreptul, căuta ea să se convingă, dar o obligau să se avînte în ea.

Justiția își îmbrăcă la iuțeală un capot lung de mătase chinezească, peste toaleta cu care voise să-l primească pe Eugen. Își legă strîns cordonul și se duse în întîmpinarea oaspetelui. Îi deschise ușa și-l primi cu un zîmbet amabil, de gazdă care vrea să-și scuze înfățișarea inadecvată :

— Iartă-mă, Eugen... Nici n-am avut timp... Te rog, intră...

Pîrvan părea mai degrabă încurcat de apariția Justiției în haină de casă. Se strădui să-și ascundă surpriza, dar nu izbuti.

— Tu să mă ierți, Orhideea. Ar fi trebuit...

— Știi bine, Eugen, că nu-mi plac convenționalismele... Trebuie să-ți repet de fiecare dată ?

Pîrvan o urmă pe Justiția în salonul de bridge. Încă nu-și revenise. Aștepta o vorbă, orice vorbă din partea ei. Justiția parcă înțelese și nu-l părăsi imediat.

— De mult voiam să te întreb, Eugen... dacă o contradeclarație în culoarea adversarului cere și o culoare puternică majoră din partea celui care o face ?...

Întrebarea Orhideei i se părea stranie. Nici nu îndrăzni să se uite în ochii ei cînd îi răspunse :

— O contradeclarație ?... O culoare majoră puternică ?... Vrei să întrebi dacă se păstrează regula de la „contre" negativ ?...

— Exact ! întări Justiția.

— E foarte simplu, Orhideea... Contradeclarația se face cu șicană sau as, sau singleton în culoarea licitată... înseamnă că restul de douăsprezece cărți din mînă, chiar dacă ar fi împărțite egal, trebuie să conțină cel puțin două culori puternice... cu ecou sigur în cărțile partenerului.

— Exact ! descoperi Justiția. Nu știu de ce eram în derută.

— Bineînțeles, culoarea nu trebuie neapărat să fie majoră celei licitate, Orhideea. „Contre" negativ cere un refugiu eventual, dar contradeclarația anunțînd o carte foarte puternică... ducînd în general spre un joc ofensiv, sigur, nu are nevoie de retragere într-o culoare superioară celei licitate, pentru că în nici un caz adversarii nu vor supralicita, decît acceptînd sacrificii dincolo de regulă, ceea ce e nebunesc. Ar fi un sacrificiu inutil, dureros și nejustificat. Mi se pare simplu, Orhideea.

— Acum mi se pare și mie foarte simplu, Eugen. Tu reușești întotdeauna să redai esența... Te-aș ruga însă, pentru cîteva clipe... să mă scuzi.

— Te rog, o invită Eugen.

Justiția părăsi încăperea. Rămas singur, Eugen căută să se dezmeticească. O rugase pe Orhideea să-i primească vizita cu jumătate de oră mai devreme. Voia numai s-o vadă singur, să stea singur de vorbă cu ea, poate s-o întrebe despre dînsa, poate să se scuze... Nu se gîndise nici o clipă să-i ceară vreo explicație pentru trecut. Voia s-o vadă...

Orhideea îl primise însă într-un mod la care nu se gîndise, la care nu se așteptase... De ce-i acceptase vizita ? Fusese el prea insistent ? Pîrvan se plimba nedumerit prin salon... Orhideea îi refuzase totuși vizita primindu-l astfel... Degetele care îi pătrunseseră în păr erau ale unei amintiri. Ale unei *amintiri*. Erau simpli parteneri de bridge, care se cunoscuseră cîndva la Paris. Altceva nu mai exista ! Trecuse prea mult timp de atunci, trecuseră prea mulți ani. Numai el rămăsese cu un gol în suflet. Dar el era obișnuit să-și înfrîngă dorințele și durerile...

Oscilațiile pendulei erau prea lente și regulate. Pîrvan se opri în fața pendulei și-i privi cadranul. Ore, minute, secunde, zecimi, sutimi, miimi, milionimi... Și altele și mai mici care umpleau numai spațiile cosmice. Totuși din ele se compunea viața omului. Și Pîrvan se pomeni, fără voia lui, în zona unor ecuații nesfîrșite.

În dormitor, Justiția Orhideea Miclescu stătea îngîndurată pe marginea unui fotoliu. Stătea acolo de cînd

pătrunsese în încăpere. Și nu-l părăsi decît la zbîrnîitul soneriei, după ce-și lepădă, dintr-o singură mișcare, faldurile de mătase care-i ascunseseră toaleta.

Primul tur se termină într-un timp record. Roberele se succedară cu repeziciune, aducîndu-i victorii eclatante lui Pîrvan. Chiar și roberul la care nu luă parte constitui un succes pentru dînsul. Toporaș, făcînd pereche cu Justiția, cîștigă roberul, însă după cîteva încercări neizbutite, cu penalizări grave, care anulară punctele oferite de victorie, astfel că fiecare din cei patru jucători puse în dreptul coloanei sale cifra zero. Toporaș propuse să se joace în continuare și să se facă pauza mai tîrziu sau chiar să se continue jocul pînă la terminarea returului; ceilalți acceptară.

Pîrvan își continuă pauza. Sorții îl scoaseră afară din primul rober. În loc să privească desfășurarea partidei ca de obicei și să calculeze șansele jocului, se retrase de astă dată de la masă și se izolă într-un colț al salonului. Voia să fie singur cîtva timp. În primul tur își concentrase, voit, atenția asupra fiecărei done, alungîndu-și orice alte gînduri. Și la prima ieșire din joc rămăsese la masă. Calculase, fără încetare, ca un automat, șansele jucătorilor, ba chiar avusese momente sincere de interes, după ce observase cîteva erori, nescuzabile, făcute de Balasan și Orhideea. Erau greșeli copilărești și de licitație, dar mai ales de joc. Ajunsese la concluzia că ambii jucători erau sau plictisiți, sau prea distrați. Dacă s-ar fi uitat la Balasan, ar fi descoperit pe figura lui și mai ales în privirile lui expresii ciudate: absență, îndepărtare, oboseală. Iar Justiția părea emoționată, nervoasă și nesigură. Uneori cărțile îi tremurau în mînă și căuta speriată ajutor. Pîrvan însă nu-și privise prietenii nici cînd îi avu parteneri. Nu voia să iasă din preocupările lui matematice.

Pauza prelungită îi sfărîmă însă împotrivirea. Se așeză pe marginea unui fotoliu, încercînd să-și explice evenimentele ciudate prin care trecuse în ultimele ore. Auzea din cînd în cînd exclamațiile stridente ale jucătorilor și rîsul nechezat al lui Toporaș. Un „patru sans atout" fu

cît pe-aci să-l scoată din colțul în care se retrăsese. Nu pierdea niciodată ocazia analizei slemurilor. De data aceasta renunță însă. Își aminti, cînd auzi anunțul de „patru sans atout" al Orhideei, amănuntul care-l nedumerea și pe care voia să și-l scoată din minte. Se întîmplase după strania discuție despre „contradeclarații". Orhideea îi ceruse îngăduința să-l părăsească *pentru cîteva clipe,* și făcuse un gest care arăta că trebuie să-și aranjeze toaleta. Gestul, cam brusc, îi desfăcuse pentru o clipă capotul lăsînd să i se vadă culoarea aurie a rochiei. Și abia după ce Orhideea reapăruse, o dată cu sosirea celorlalți invitați, și el o văzuse îmbrăcată în rochia aurie, îi revenise în minte amănuntul. Orhideea fusese îmbrăcată ! Pentru a-l primi pe dînsul sau pe ceilalți ? asta nu mai interesa. Adevărul era foarte limpede : fugise de întîlnire. Își pusese anvelopa aceea de mătase pe dînsa pentru a-și putea găsi o scuză, pentru a nu fi nevoită să rămînă singură cu el. Orhideea nu-i dorea prezența decît în grupul de bridge, iar refuzul ei nefiresc de a sta de vorbă, împreună, o jumătate de oră nu putea fi explicat decît prin purtarea lui, care probabil depășise limitele îngăduite în relațiile dintre prieteni și cunoscuți. De aceea se concentrase ca un disperat în joc, lăsîndu-se ademenit de cele mai nebunești calcule.

Orhideea îl evita pentru a doua oară. Îl evita pentru ultima oară.

Pîrvan începea să refacă din memorie un joc pierdut de Balasan și Orhideea, pe care l-ar fi izbutit și doi începători. Se trezi zîmbind. Și imediat se înfurie. Era un zîmbet exterior, pentru că în adîncul lui era trist și dezolat... Se auzi chemat în joc. Părăsi colțul, bucuros că va putea să-și izgonească din nou gîndurile chinuitoare.

În primul rober, Pîrvan îl avu partener pe Toporaș, în al doilea pe Hurmuzaki, în penultimul pe Orhideea. Cîștigase primele două robere cu o siguranță deplină. Își pusese în gînd să joace pînă la analiza celor mai mici posibilități. Calculele îi reușeau de minune, fără să întîrzie prea mult jocul din cauza lor, ca în alte întîlniri.

În ultimul rober, Pîrvan îl avu partener pe Balasan. Orhideea ieși din joc. O simți în spatele său, rezemată de speteaza scaunului. Aburul cald al răsuflării ei îi învăluia

din nou ceafa. Se străduí din răsputeri să nu repete gestul. Dar după un timp simți mersul palid al degetelor Orhideei prin părul lui. Rămase înțepenit. Orhideea se retrase însă pe nesimțite. Poate fusese numai o părere izvorîtă din dorința lui, din *beția* lui. Fusese numai o părere... ? Pîrvan pierdu manșa, apoi roberul, după cîteva încercări penalizate grav. Punctajul pierdut era prea sever. Nu i se mai întîmplase niciodată să piardă atît de mult într-un singur rober.

Toporaș, vesel, foarte vesel, țipă către Orhideea :

— Cea mai fină băutură, Micleasco ! L-am distrus pe maestru. I-am stors mai bine de două mii de puncte ! L-am distrus !

Se așezară toți în jurul mesei. Toporaș nu mai contenea cu comentariile ultimului rober. Își asuma ca un copil rolul hotărîtor în victoria obținută.

— Pierd ! Pierd ca întotdeauna ! constata Balasan. Acesta e destinul meu...

— He-he-he-he-he-he ! îl întrerupse Toporaș. Vrei să-ți răspund pe latinește ?... Nu e vorba de destin, Balasan. E rodul filozofiei tale, mă. E convingerea ta filozofică !

— Nu e nici o convingere personală, domnule profesor, e destinul meu și al nostru, al tuturor. Toți pierdem în viață, pentru că ne pierdem în primul rînd viața. Destinul omului e tragic. Își adună anii viitori și visurile într-un buchet superb, pe care și-l ține în față toată viața, numai spre a vedea cum se veștejește. Nimeni și nimic nu vine să-i împrospăteze buchetul. Floare cu floare, frunză cu frunză se pierd, se veștejesc, mor, și omul tot mai crede în nebunia unei întîmplări, tot își mai păstrează speranța că se va întîmpla *ceva*. Nimic nu e mai groaznic decît înșelătoria *idealului !* Nu eu o spun. O spune un poet, care, ca orice poet, e filozof, pentru că singurii mari filozofi sînt poeții. Și ei vorbesc cel mai limpede despre destinul nostru tragic. L-am cunoscut la Paris, era tînăr și pesimist și mi-a recitat într-o noapte poezia pe care mai tîrziu a ascuns-o într-un volum. Copila, tînăra, femeia, bătrîna așteaptă toată viața, zadarnic, învingătorul. Buchetul de flori se ofilește, se veștejește, moare o dată cu dînsa...

— Efecte, Balasan, efecte pasagere. Tu şi poetul tău sînteţi ca damele acelea care-şi fac vînt cu evantaiul, crezînd că prin asta îndepărtează căldura, şi care se obişnuiesc atît de mult să mişte evantaiul, încît îl mişcă, zălude şi iarna, la cincisprezece grade sub zero. Mă, în loc de extravaganţi, deveniţi caraghioşi. Unul scrie nevinovat o poezie, şi fiindcă greşeşte o rimă sau un accent, voi îl proclamaţi genial. Unii fug după curiozităţi cum fuge leul după gazelă şi voi proclamaţi pielea şi copitele care rămîn de la ospăţul leului drept destin filozofic. Cred că cel mai fertil cîmp pentru voi, căutătorii de sensuri tragice, ar fi lumea imbecililor. Sînt sigur că aţi considera degenerescenţa lor drept reprezentarea *à posteriori* a omenirii... Dacă îţi lipseşte o doagă, vorbeşte despre tine fără să te consideri însă întruchiparea absolută a adevărului... Cine te obligă să ţii buchetul în mînă şi să te uiţi la el cum se veştejeşte ? Ia pune-l într-un vas cu apă sau sădeşte-l în pămînt şi ai să vezi cum rămîne proaspăt şi frumos.

— Domnule profesor, dumneavoastră nu vreţi niciodată să evadaţi într-o lume superioară, să vă confruntaţi ideile în sferele pure ale gîndirii. Le înşiraţi întotdeauna pe pămînt şi le tăvăliţi în noroi, ca să vă dea satisfacţia puterii. E o putere slabă, domnule profesor, e puterea celor care neputînd să nege prin gîndire existenţa unui lucru, îl scot din dicţionar sau pun în dreptul lui un calificativ de genul acesta : imbecilitate. S-a încercat experienţa asta cu Herostrat, dar, după cum vedeţi, numele lui tot a ajuns pînă în zilele noastre.

— Şi crezi că tu, mă Balasan, te deosebeşti de el ? Tu şi toţi cei care ţi se aseamănă, vă trageţi obîrşia din el. De ce distrugeţi, mă, edificiul lumii, dacă nici măcar nu vreţi să ajungeţi celebri ? Dacă nu vă place lumea, faceţi şi voi ca budiştii. Închideţi-vă în voi şi suferiţi. Din partea mea puteţi să suferiţi cu toată pasiunea... Iar mirajul cu gîndirea pură lasă-l la o parte. Gîndirea pură a exclus întotdeauna omul din sferele ei. Omul nu poate gîndi decît în raport cu ceea ce are în mînă. Cu ceea ce vrea să facă mîna lui. Adică în raport cu prezentul şi viitorul lui. Tu n-ai nimic în mînă. Gîndeşti ca atare. Tu eşti ca un filozof care are două mii sau trei mii de

ani și care se întreabă de la zece ani dacă nu cumva destinul omului e tragic. Se întreabă într-una, fără să se uite în jurul său. Ar vedea atunci că el a rămas într-o togă zdrențuită, prin care i se zărește pielea, în timp ce în jurul său oamenii, despre al căror destin e preocupat, călătoresc veseli cu elicopterele și văd la televiziune șolduri le Lolobrigidei... Între noi fie vorba, eu le prefer pe ale Micleascăi... Balasan, oamenii, din fericire, au învățat să acționeze.

— Acționează orbește, domnule Toporaș, fără să aibă răspunsul.

— He-he-he-he-he-he ! Acționînd, provoacă răspunsul.

— Un răspuns provocat este un răspuns subiectiv, domnule Toporaș. Prin acțiune, printr-o acțiune oarbă, au forțat omul să iasă din el. Fiți sigur că era mai fericit pe vremea contemplației primitive decît acum, în epoca acțiunii moderne, cînd și-a agățat pînă și pe cer lozinci care strigă că e animalul cel mai dotat și mai nobil, pentru că în timp ce unul citește, naiv, lozinca, altul îi bagă mîna în buzunar și-l pradă pînă la oase. Numai rămînînd în sferele contemplației putea să evolueze spre sectorul nobleței. Omul a fost ca un arbore mîndru și sălbatic, care contempla cu toate brațele cerul. Acțiunea l-a tăiat de la rădăcină, l-a băgat la rindea și a făcut din el obiecte simetrice și lustruite, care însă nu vor mai rodi niciodată și al căror destin e putrezirea. Iată de ce destinul său e tragic. Pentru că roade pure nu va mai da niciodată. Niciodată nu va mai înflori cum spune Rilke „sans réfléchir, sans compter, comme font inutilement les forces millénaires"... [1] Destinul omului a fost contemplația nu acțiunea. L-am inversat și i-am dat un caracter tragic.

Hurmuzaki bîțîia din picioare ca o mașină. Cum prinse o secundă de pauză, sări :

— Balasan ! Omul nu putea să trăiască fără să acționeze... Contemplația... nu putea să-i dea săruri de amoniu... pentru îngrășarea pămîntului sau... hidrocarburi aromatice pentru vindecarea bolilor... sau butadien și stiren pentru înlocuirea cauciucului...

[1] Fără să gîndească, fără să calculeze, cum fac, gratuit, forțele milenare.

— Și nici cloropicrină, nici gaze toxice, nici bombe cu hidrogen, îl întrerupse Balasan, pentru un asasinat atît de sigur, că nici cele mai eficace medicamente moderne nu-l pot salva... Nu vezi, mă Hurmuzaki, că tot ce se descoperă pentru binele omului este reclamat de răul care i se aduce omului. Contemplația, cel puțin, prin pasivitatea ei, excludea automăcinarea speței umane. Civilizația, acțiunea civilizatorie i-a dat omului totul, în schimbul unui singur lucru : sufletul. Contemplația n-a fost altceva decît o manifestare superioară a spiritului. În sfîrșit, se apropie momentul cînd putem anunța cu cele mai moderne mijloace că am materializat individul. L-am transformat în elemente chimice care se combină fatal în nitroglicerină, cloropicrină sau trotil...

— He-he-he-he-he-he! rîse Toporaș. Voi, acei care țipați de suflet, sînteți tocmai acei care n-aveți suflet. Am întîlnit mulți din aceștia. În satul Natagara, în Noua Guinee, din toate desenele pe care le făceau copiii acolo, și erau niște maeștri, mă, numai două aveau subiecte erotice... din sute de desene. Știți care era cauza ? Pentru că în satul acela copiii aveau cea mai deplină libertate erotică din cea mai fragedă vîrstă... Iar cele două desene erotice aparțineau, primul unui cocoșat, al doilea unui slăbănog, urît și bolnav, de care nu se apropiau fetele. Ei erau singurii care țipau după fete și după scene erotice... he-he-he-he-he-he !

— Nu știu dacă țip din cauză că n-am suflet — răspunse Balasan. Știu însă că țip în vînt. Materia neînsufletită nu mai poate fi însuflețită. Nici măcar de albuminele la care lucrează Hurmuzaki. Se trage omul la rindea cu o meticulozitate înspăimîntătoare. Toate ideologiile fac aceasta. Credeți că dacă din scîndură se face parchet sau bibelouri, scîndura e mai fericită ? E oribil, domnule profesor... Omul, această ființă pură, care își are fiecare filozofia sa, care ar putea să și-o aibă, care ar fi trebuit să și-o aibă, e luat din primele clipe ale nașterii și plămădit fără încetare, și transformat fără încetare. Și i se spune mereu : cum să meargă, cum să vorbească, cum să învețe, cum să iubească, cum să bea apă, cum să-ți tundă părul, cum să-și scuipe rivalul, cum să se așeze mai bine pentru a primi lovitura exact unde doare mai

rău, cum să-și deghizeze trăsăturile pentru a place mai mult stăpînului, cum să se angajeze că va înfrunta moartea pentru a primi o încadrare mai bună la salariu, cum să se sinucidă în marile momente sociale pentru a i se pune la dispoziție mijloace eroice. Îl învățăm pînă și cum să-și numere degetele, pentru a nu greși cumva și a-și confunda mîna cu o roată de bicicletă. Unii se supun, alții înnebunesc, iar cei mai mulți se plictisesc. Pentru că „le secret d'être ennuyeux, cum spune Voltaire, parcă împotriva lui, c'est de tout dire." [1] Și cînd te cuprinde plictiseala, poți să lași să ți se transforme fiecare bucată de carne sau fiecare idee într-o cifră care întotdeauna capătă pînă la urmă valoarea unui zero. Potentații se înregistrează de obicei cu cifra unu și-și adaugă zerourile la spate. Cu cît sînt mai multe cu atît sînt mai puternici. Sîntem toți niște nule înșirate docil pe firele dese care alcătuiesc coada celui ce ține biciul în mînă. C'est ca !! [2]

— Mă Balasan, mă, degeaba, te ascunzi. Ți-ai ratat geniul, mă, și acum vrei să te scuzi. N-ai făcut nimic în viață, nimic ce-ai putea numi al tău, și-acum vrei să demonstrezi că oricum n-ai fi putut face nimic. Am întîlnit într-o insulă din Oceania niște sălbatici care, pentru a-și dovedi vitejia, curajul și tenacitatea, își băgau pînă în stomac crengi îndoite și mai aveau puterea să se uite în jur cu un aer de superioritate. Și tu faci la fel. În loc să-ți încerci genialitatea sau să-ți fi încercat genialitatea într-o dispută nobilă, te autoflagelezi în fața noastră și vrei să-i convingi și pe ceilalți să-ți urmeze exemplul, proclamînd autoflagelarea drept destin imanent al speței umane. Și poate că ai mai avea timp, mă, să-ți ridici o statuie din marmură... Uite, eu, la acești optzeci și trei de ani ai mei, tu să n-auzi, Micleasco, și tot aș mai avea curajul să mă apuc de ceva... Șaizeci de ani am umblat după insecte prin toate colțurile lumii. Am scris douăzeci de volume... Am scris cinci volume despre arahnide, care mi-au adus nu știu cîte titluri de doctor honoris causa, de la nu știu cîte universități. Le-am arătat oamenilor, tu știi, Pîrvan, că tot ce facem noi, au făcut păianjenii înaintea noastră. Și ascensor, și parașută, și război

[1] Secretul de a fi plictisitor este să vorbești despre toate.
[2] Asta este !

de țesut, și folosirea directă a energiei solare, și submarin, și avion... Șaizeci de ani am căutat și am studiat numai insecte. Poate numai Fabre m-a întrecut... Ei, dar eu am curajul să spun, mă Balasan, că dacă aș putea s-o iau de la capăt, aș face altceva. Aș face ceva care să-i ajute direct omului... Da, oamenii au nevoie de noi... Nu te mai ascunde, Balasan ! De ce nu mi-a dat mie natura geniul tău ? Sau poate că l-am avut și mi l-am pierdut printre păianjeni... Și ăștia mai vor să mă aleagă cu pompă în Academie... Ne-am ratat amîndoi, Balasan, dar eu cel puțin recunosc și din păcate prea mult timp nu mai am ca să încep altceva. Tu, mă, ești încă tînăr... La vîrsta ta, lasă că și acum, tot mai am puterea să pun mîna pe o pulpă proaspătă... Aruncă-te, mă, o dată în apă pînă la fund, și să vezi cu cît nesaț o să înghiți pe urmă aerul acesta pe care acum îl disprețuiești cu nasul tău de geniu ratat... Vreau un pahar, Micleasco, pentru trezirea lui Balasan și ăstorlalți doi mimi și poate pentru ameteala ta... oh...

— M-am trezit, domnule profesor, se încăpățînă Balasan, m-am trezit. Îmi sap singur groapa, ascunziș și propriile capcană, ca terrierul lui Kafka. De ce să le dau altora satisfacția că m-au ucis ? Îmi pregătesc propriile-mi tenebre, „o, rafraîchissantes ténèbres". Nu mai pot suporta albastrul cerului... E înșelător... Nu mai există nimic pur ! Nici măcar gîndirea nu se mai poate izola în straturi pure. A fost prinsă cu șuruburi în creiere electronice. Cea mai pură dintre științe, matematica, a devenit jucăria oțelurilor fine și a celulelor fotoelectrice. Nici măcar nu mai pot să închid ochii. Văd prin pleoape...

Brouillards, montez ! versez vos cendres monotones,

. . . . . .

. . . . . .

Et batissez un grand plafon silencieux [1].

[1] Urcați voi cețuri și vărsați mereu cenușa voastră.
Clădiți un puternic acoperământ tăcut.

Privirile lui Balasan aveau luciri ciudate. Parcă treceau prin ziduri şi se împrăştiau în noapte. Balasan îşi reveni după cîteva clipe şi atunci îşi privi prietenii ca pe nişte străini.

— Să ne trezim, domnule profesor !... Dar ce-i foloseşte unui acrobat care sare de la un trapez la altul faptul că-şi scoate batista neagră de pe ochi, dacă în timpul salturilor se stinge lumina în sală ? E mai presus de puterea lui...

Toporaş se uită nedumerit la Balasan :

— Uneori am impresia, mă Balasan, că vrei să închizi oamenii într-o casă de nebuni. Tu pari nenorocit de destinul lor tragic şi cauţi să-i consolezi invitîndu-i în cămaşa de forţă a filozofiei tale. Nu-i mai bine s-o păstrezi numai pentru tine ?

Balasan se calmase. Părea obosit.

— Să mă trezesc !... Sînt bătrîn ?... A venit zilele trecute la mine un om, aproape de cincizeci de ani, ca să înveţe franceza... Ce vrea ?... Vrea să plîngă în limba franceză ?... E la fel ca în toate limbile... Să bem pentru el !

Pîrvan nu auzise decît foarte puţin din discuţia celor doi. Justiţia la fel. Fără să se uite unul la altul, se căutaseră în gînduri. Pîrvan rămăsese în continuare nedumerit, iar Orhideea îngîndurată.

Hurmuzaki era încă sub impresia celor spuse de Toporaş. Îşi privea fostul profesor cu mişcările, supunerea şi admiraţia unui elev. Ar fi vrut să-i spună că în capul său se înlănţuiseră o sumedenie de hexagoane benzenice într-o formulă care ar fi putut să ajute mult lumii.

Era tîrziu. Oaspeţii Justiţiei se pregăteau de plecare. Înainte de a părăsi salonul, Pîrvan îi spuse Orhideei, cu voce stăpînită, calmă :

— Te voi ruga, cîndva, Orhideea, să-mi acorzi o întrevedere, sinceră.

— Îţi promit, Eugen, îi răspunse la fel de calm Orhideea.

CAPITOLUL 19

Vestea îl lovi pe Nistor ca un trăsnet. Primul-secretar al regiunii fusese chemat urgent la București, la conducerea partidului, pentru a i se încredința altă sarcină : probabil ambasador într-o țară din occident, așa cum se zvonea. În locul lui, Comitetul Central delegase ca prim secretar al regiunii un activist din secția organizatorică, pe nume Ion Zaharia, pe care Nistor nu-l cunoscuse niciodată. Și schimbarea se petrecea tocmai în preajma întoarcerii directorului uzinei, Marin Sîngurel. Nistor fierbea. În cîteva zile va deveni un oarecare director adjunct, cum fusese pînă la plecarea directorului general la școală. E adevărat că *atunci*, rangul la care fusese ridicat i se părea foarte înalt, acum însă îl considera o adevărată insultă. După ce organizase marea mișcare tehnică, după ce făcuse uzina celebră în toată țara, va trebui să se mulțumească... cît de nedrept era totul !... cu un rol de subaltern galonat, la dispoziția lui Marin Sîngurel.

Nenorocirea lui nu se oprea însă aici. Mai pluteau și altele în aer. Uzina și muncitorii începeau să-l înfricoșeze. Accidentul lui Costinaș și conflictul cu Pîrvan îi zdruncinaseră serios siguranța de altă dată, îi creaseră o teamă de care nu reușea să scape nici o clipă. Poate că în uzină oamenii îl priveau tot ca înainte, dar cînd se

trezea în fața unor acte mai importante, sau în ședințe încărcate de probleme, se ferea să ia decizii imediate, propunea amînări surprinzătoare și se vedea obligat să ceară părerea unor subalterni pe care îi disprețuia. De multe ori căuta să-și ascundă teama și nesiguranța printr-o purtare severă, prin dispoziții de suprafață, foarte categorice, dar fără efect adînc în treburile reale ale fabricei, încurajînd astfel primele adieri ale unei birocrații care aștepta, sigură, momentul autovijeliei.

De la o zi la alta, Nistor își întărea convingerea că undeva, în angrenajul relațiilor dintre el și uzină, anumite mecanisme s-au stricat iremediabil. Îi era teamă să nu cadă în mania persecuției. Dacă un salariat îl privea mai altfel, sau îi răspundea cu întîrziere la salut, tresărea și începea să-l cuprindă neliniștea. Pînă la urmă izbutea el să se domine, înțelegea că temerile și neliniștea își aveau izvorul mai mult în el, dar conflictul persista, oricît ar fi vrut să uite de el. Uneori îi veneau în minte vorbele lui Iulieș : *„Dar să știi, Nistore, mai devreme sau mai tîrziu oamenii vor simți dacă-i iubești sau nu... De adevărul ăsta nimeni pe lume nu poate scăpa... oricît s-ar feri...“* El se ferea, își dădea seama că se ferește, și-l apuca o ură turbată împotriva babalîcului. Dacă nu i-ar fi băgat Iulieș gîndul acela idiot în cap, ca un sfredel care se învîrtea, și se învîrtea, și se învîrtea, cît de simple ar fi fost toate... Avea acoperiri, și-și căuta acoperiri pentru fiecare pas pe care-l făcea. Toată munca lui din ultimul timp, istovitoare, înăbușitoare, se concentra, toată, în această direcție : să nu rămînă fără acoperiri... De ce-și băgase coada, Iulieș ? *„Mai devreme sau mai tîrziu oamenii vor simți...“* Să-i ia dracu' pe toți ! Nu va ajunge el să-l simtă oamenii. Își făcuse de multă vreme planul unui refugiu superior. Ajunsese la cîțiva milimetri de el... Oare greșise ?...

Probabil că greșise. De aceea îl sufoca furia. Era victima propriilor sale calcule. Cu cîteva zile înainte de a fi chemat la București, Pascu îl invitase la regiune, propunîndu-i să lucreze, după întoarcerea lui Sîngurel, în activul regional. Fusese cooptat membru al Comitetului Regional și urma să i se încredințeze o muncă de răspundere în cadrul secției industriale. Propunerea răspundea

parcă gîndului său. Cu toate acestea refuzase ! Nu cu gîndul unui refuz definitiv, ci pentru a da mai multă greutate transferului. Crezuse că procedează cu dibăcie, dacă-i sugerează primului-secretar că mai are o seamă de lucruri de organizat în uzină pentru a-i transforma propunerea într-o sarcină fermă de partid. În timpul discuției făcuse și o remarcă *întîmplătoare*, despre șeful secției industriale, despre pripeala și stîngismul lui, mai ales în perioada de început a întrecerii din uzină, cînd pur și simplu ordonase din birou să... „știți și dumneavoastră ce era să se întîmple. Noroc că am fost oarecum indisciplinat și am procedat pe propria mea răspundere oprind isteria din uzină, bineînțeles cu ajutorul organizației de partid și a conducerii tehnice care au făcut front comun, așa cum trebuie să se întîmple în fiecare uzină..." Primul secretar îi răspunsese că tocmai din cauza necesității de a întări secția era nevoie de un activist energic, priceput și cu experiență, care să devină cu timpul un om de bază în conducerea de partid a regiunii.

Nistor deși începea să se vadă în biroul regional, nu acceptase propunerea de la prima întrevedere, gîndindu-se că o acceptare imediată ar putea fi înțeleasă de Pascu drept o goană spre poziții înalte. Voia să se arate preocupat de soarta fabricii, să simuleze o despărțire dureroasă, voia să se vadă că e tras cu putere și împins de cineva de la spate. Se prefăcuse trist, dar avusese grijă să murmure și cîteva cuvinte cu privire la sarcinile de partid și la datoria comuniștilor de a le lua în seamă, pentru a nu-i da cumva de bănuit primului-secretar că ar avea cine știe ce interese în uzină sau că i-ar fi teamă, măcar o clipă, să-și schimbe profesiunea de director în cea de activist de partid.

Primul-secretar îl rugase să se mai gîndească, și cînd se va hotărî, să-l anunțe, pentru a discuta în principiu problema cu biroul regional. Nistor nu mai avea nevoie să se gîndească. Hotărîrea fusese luată. Era sigur că într-un timp foarte scurt va ajunge în fruntea secției industriale, și mai tîrziu secretar al Comitetului Regional. Abia atunci va avea cu adevărat putere, va intra în relații permanente cu Capitala, cu miniștri și membrii din conducerea partidului, abia atunci va întîlni treptele care i se

potriveau. Nistor totuși nu-i telefonase primului-secretar. Aștepta însă în fiecare minut chemarea lui. De aceea stătea aproape tot timpul la uzină, pînă noaptea tîrziu, pentru ca să fie găsit muncind, devotat cu trup și suflet cauzei. Dar primul-secretar nu-l chema la telefon. Din nefericire nu se anunțase nici vreo ședință a Comitetului Regional, care i-ar fi prilejuit o întîlnire *întîmplătoare* cu el și deci posibilitatea de a i se smulge asentimentul de principiu. Aștepta cu nerăbdare chemarea telefonică a lui Pascu.

Într-una din zile, atunci cînd aflase că Pascu plecase la București, își oprise secretara la birou. O anunțase de dimineață să se pregătească pentru ore și lucrări suplimentare. Îi dăduse să copieze la mașina de scris un dosar cu procese-verbale și referate de care n-avea nici o nevoie. Secretara terminase de scris aproape de miezul nopții. Cînd pătrunsese cu dosarul în mînă, Nistor o privise într-un fel care o făcu să tremure. Îi poruncise să încuie ușa și să-i aducă cheia. Secretara se supuse ca un copil. Îi spusese apoi să stingă lumina. O găsise lîngă comutator tremurînd ca varga. Nu schițase nici o împotrivire. Se lăsase posedată, jos, pe parchet, fără să scoată un cuvînt și fără să audă un cuvînt. Numai după ce aprinsese lumina și o văzuse dreaptă, nemișcată, speriată, în mijlocul camerei o întrebase de ce-i cedase, iar ea îi răspunsese acoperindu-și fața cu mîinile :

— De frică... Mi-e frică !

Și fugise spre ușă, dar numai după ce atinsese clanța își amintise că încuiase ușa și-i dăduse cheia lui Nistor. Nu mai avea curajul să se întoarcă. Aștepta acolo, să i se descuie ușa. Nistor o lăsase un timp în fața ușii, apoi se apropiase cu pași înceți de ea și, după ce-i descuie, o scoase afară din birou împungîndu-i șoldurile. Se dusese apoi în celălalt capăt al camerei și se postase la fereastra care dădea în stradă. O văzuse ieșind pe poarta uzinei. O siluetă îi ieșise în întîmpinare. O luase la braț. Era un bărbat.

Nistor rămăsese în birou pînă dimineața. Posedarea femeii aceleia tinere și frumoase în loc să-l bucure îl înfuriase. Amintirea îmbrățișării și convulsiilor, în loc să-l bucure îl înfuriase. Îi cedase prea ușor, ticăloasa !

Amantul o aştepta afară, iar ea se lăsase tîrîtă pe parchet, fără să ofteze măcar.

Fără să i se *promită* bani, dragoste, căsătorie şi fără să simtă plăcere.

Era furios. Celeilalte îi oferise totul, — bani, dragoste, căsătorie şi chiar jurămîntul că nu se va atinge de ea, dacă ea nu-l va chema. Şi-l respinsese. Îl respinsese, din vina lui. Cîinilor care se gudură le dai cu piciorul. Pe cei puternici şi ameninţători ţi-e teamă să-i alungi. Probabil că i se făcuse scîrbă de el, Corneliei, cînd îl auzise milogindu-se, cerşind-o cum cerşesc ologii mila trecătorilor. Se purtase ca un olog, ca un ciung, ca un infirm decăzut, cu hotărîrea şi curajul amputate. Se dusese la ea exact fără ceea ce avusese atunci cînd o îngenunchease pe munte. De aceea o pierduse. De aceea îşi găsise un altul. Trebuia s-o ia dintr-o dată, sau să mîrîie la ea amenin-ţător... Dar Cornelia îl înşelase !... Îl rugase să mai aş-tepte... Îl înfundase într-o celulă cu patru pereţi, ca să n-o vadă, ca să nu-i mai apară în gînduri, iar ea... Ea se îmbrăţişa pe toate străzile şi prin toate casele cu pro-fesorul ei... O scosese din institut, o va scoate din mîinile *aluia*, chiar dacă o va smulge cu braţele lui cu tot. Îşi va plimba mîinile pe şoldurile ei, o va strînge, o va muşca, o va strivi, îşi va înfige degetele în pulpele ei...

Nistor se trezise cu degetele încleştate în propria-i pulpă. Se luminase de ziuă. Zăcuse în fotoliu cîteva ore. Era buimăcit. Auzea glasuri în curte, auzea voci în anti-cameră — oamenii veniseră la lucru. Uşa biroului se deschisese ; văzuse capul secretarei retrăgîndu-se brusc. După cîteva clipe, un telefon de la regiune îl convoca peste două zile, la şedinţa Comitetului Regional în legătură cu sosirea noului prim-secretar. Vestea neaşteptată îl trezi pe Nistor.

Pascu plecase ! Sîngure! trebuia să sosească !... Îi venea să urle, să-şi sfărîme capul de pereţi. Poate că nu i se va mai ivi niciodată în viaţă o asemenea ocazie. Iar el ? Procedase ca orice tîrfă timpită, care mai întîi spune *nu*, cu speranţa că i se va mări preţul, pentru ca pe urmă să se ofere pe un preţ mai mic, fără să mai aibă însă şansa de a fi cumpărată.

Un nou prim-secretar! Pînă îl va cunoaşte, pînă va putea fi remarcat... Dacă nu s-ar întoarce Marin Sîngurel, lucrurile ar fi mult mai simple... Şi acest nou prim-secretar venea tocmai în perioada cînd presa aproape că nu mai sufla un cuvînt despre uzina „Drapelul Roşu", cînd numele lui nu mai era pomenit în ziare, la radio sau la şedinţele Comitetului Regional...

Nistor tresări brusc. Ochii i se aprinseră dintr-o dată. Trase adînc din ţigară, se plimbă cîtva timp prin cameră, apoi se opri în faţa ferestrei care-i arăta depărtările... În ziare nu se mai scrisese aproape nimic despre întrecere... Nici nu se putea alt pretext mai bun! Cum de nu pricepuse pînă acum? De ce nu se scrisese?... Are dreptul presa, mai ales cea regională, să lase baltă o mişcare cu o atît de mare rezonanţă, după ce o ajutase să izbucnească şi să se aprindă?... Ultimul articol fusese cel despre „Atitudinea lui Alexandru Severin". Un articol greşit. Muncitorii lucrează în continuare intens... Răduca şi Valer şi-au adăugat cîte o normă în plus pe zi la realizări... iar Severin din cauza criticii nejuste, şi-a pierdut entuziasmul şi face două norme mai puţin pe zi. Ce-l interesează pe el că Severin n-a arătat niciodată entuziasm... Ziarul a greşit... a părăsit fabrica... trebuie criticat şi la şedinţa Comitetului Regional şi mai ales în propriile sale pagini. Trebuie să semneze acest articol chiar în prima zi de activitate a noului prim-secretar. Să fie un articol tare, care să-l scoată în evidenţă. Şi atunci cînd va vorbi în şedinţă, nu va mai fi un necunoscut pentru noul conducător al regiunii. Îi va solicita chiar în acea zi o convorbire în legătură cu problemele uzinei. Va avea prilejul să-i vorbească despre articolele sale, despre ceea ce organizase el în uzină, despre motivul care-l determinase *să nu poată accepta propunerea fostului prim-secretar.* Întîi voia să fie bine organizată mişcarea în uzină... Şi la aceste cuvinte se va opri.

Mai rămînea însă un lucru important. Cine-i va scrie articolul?... Va trebui pînă la urmă să apeleze totuşi la vărul său Ion Vrabiciu. Dacă-l va plăti bine şi se va feri să se afişeze în public cu el, nu va risca nimic. După-amiază se va duce la el şi pînă mîine va avea articolul. Îl va trimite în primele ore ale dimineţii la redacţie şi va

apare exact în ziua ședinței Comitetului Regional. Articolul îi va redeschide calea, așa cum celelalte articole îi ajutaseră să iasă din anonimat.

Nistor sună secretara mai mult din dorința de a vedea o ființă pe care o înfrînsese. Secretara era palidă și speriată. Nu rezistă privirilor lui Nistor. Îi vorbi, pironindu-și ochii în pămînt :

— Poftiți, tovarășe director !... Aveți nevoie de ceva ?

Era și mai speriată ca altădată. Pentru că avea în față un om puternic și crud.

— Nu ! îi răspunse el. Poți să pleci...

— V-aș ruga, îndrăzni ea să spună după eforturi vizibile, să mă învoiți astăzi. Sînt obosită și nu prea este de lucru.

— Nu ! îi răspunse sec Nistor.

N-avea voie să fie indulgent. Altminteri, mîine va intra rîzînd în birou, iar peste cîteva zile nu-i va mai ști de frică. Nu trebuia să cedeze nimic.

Costinaș calculă să sosească la uzină în timpul pauzei de prînz, pentru a se amesteca dintr-o dată printre muncitori. Ieșise din spital intimidat și rușinat ca un copil. Nu știa cum va da ochii cu tovarășii săi, mai ales cu Severin și Pîrvan. Unii îl vizitaseră la spital, alții veniseră să-l vadă acasă, cînd era în convalescență, dar cei mai mulți nu-l văzuseră. Costinaș voia să scape cît mai repede de ziua primei întîlniri, să-și ia locul imediat, ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic. Dar... avea de înfruntat priviri și credea că multe vor fi mustrătoare. După neajunsurile pe care le provocase în secție, nici nu putea fi primit altfel. Cel mai mult însă îl îngrozea gîndul că oamenii ar putea să sară veseli în jurul lui și să-i arate simpatie. Nu merita. Se purtase ca un nesocotit, primejduind activitatea secției. Nu merita bucuria tovarășilor lui.

Abia intră pe poarta uzinei, și dramul de curaj pe care și-l păstrase i se risipi într-o clipă. Nicolae Iușcă îi ieși înainte, privindu-l ca pe o arătare din altă lume :

— Mă Costinaș, mă ! Mă, neastîmpăratule ! Ia vino să te strîngă moșu-n brațe ! Și dacă te mai prind a doua oară... nu știu ce-ți fac !

întîlnirea cu Iuşcă nu numai că-i pulverizează curajul, dar îl mai şi emoţionă. Se desprinse cu greutate din braţele moşneagului şi se îndreptă, cu sentimentul unui om osîndit la grea caznă, spre clădirea mare a secţiei. N-avu însă îndrăzneala să intre direct în hală. Se furişă cu grijă spre biroul lui Pîrvan. Inginerul era obstacolul principal. Tot ceea ce se întîmplase îşi avea cauza în nesupunerea faţă de dispoziţiile şefului secţiei şi, din nefericire, în neascultarea unei *rugăminţi* pe care i-o adresase şeful secţiei.

Intră în biroul lui Pîrvan în vîrful picioarelor. Inginerul era singur. Era atît de preocupat cu nişte dosare, încît nu observă apariţia lui Costinaş.

— Bună ziua, tovarăşe inginer, îndrăzni Costinaş.

— Bună ziua, răspunse Pîrvan, fără să-l privească. Stai jos, domnule Costinaş.

Costinaş se aşeză pe un scaun în faţa biroului lui Pîrvan. Se simţea stingherit.

— Tovarăşe inginer...

— Domnule Costinaş, îl întrerupse Pîrvan aruncîndu-şi pentru o clipă privirile asupra lui, sper că n-ai venit să te scuzi... Strungul ţi-a fost reparat şi e în stare perfectă de funcţiune. Costul reparaţiei îl vei suporta dumneata. Cînd poţi începe lucrul ?

— Chiar astăzi...

—Nu ! Începem de dimineaţă. De mîine. De la capăt. Vei lucra la piesele B. 99. Ţi-am trecut pe această foaie de hîrtie caracteristica lucrării şi indicii tehnici ai maşinii. Poftim !

Costinaş luă hîrtia pe care i-o întinse Pîrvan. Înainte de a părăsi biroul, îl mai auzi pe inginer spunîndu-i :

— La şanţurile inferioare, ar fi bine să încerci şablonul. Dacă izbuteşti un unghi precis... În sfîrşit, de calitatea lucrului dumitale nu mă îndoiesc !

Felul cum îl primise Pîrvan, comportarea lui firească, vorbele lui calme şi autoritare, îl înzdrăveniseră pe Costinaş. Îi pierise parcă toată teama. Devenise din nou *muncitor*, muncitor în secţia lui Pîrvan. Inginerul îl repusese în locul său, în profesia sa, în viaţa sa. Parcă-i citise în suflet şi-i găsise leacul rănii pe care o purta cu el. Îi mai făcuse la sfîrşit, şi un compliment. Calitate ! Dacă

pînă atunci îi mai dăduse de cîteva ori de furcă lui Pîrvan, de azi înainte îi va da numai produse de calitate ireproșabilă. Poate că trebuia să se ducă înapoi la inginer și să-i mulțumească, dar îi era teamă că va fi acuzat de indisciplină. Pîrvan nu admitea vizite prea dese în birou.

Se uită în hală. Îl zări numai pe Căciulă umblînd alene printre strunguri, în fund pe Răduca și pe Valer lucrînd, iar în stînga lui, aproape, pe Severin aplecat ca un miop asupra mașinii. Ceilalți muncitori erau împrăștiați prin hală.

Costinaș se apropie de Severin. Uriașul strungar lucra încet și meticulos o rotiță cît un ban. Îl zări pe Costinaș și tresări.

— Bună ziua, nea Alexandre !

— Tu erai, mă ?... Te-ai întors la cuib ?... Cică mașina e ca nouă...

— Nea Alexandre, se emoționă Costinaș, voiam... știi matale...

Severin îl trase brusc de mînecă și-l aduse lîngă el :

— Ia uită-te și tu, mă Costinaș... Crezi că zimții ăștia ar putea... să-și piardă rezistența ?...

Costinaș privi piesa pe care i-o întinse Severin și-i răspunse prompt :

— Cum să și-o piardă, nea Alexandre ? E oțel special... E cu wolfram ?

— Da... tare oțel !

Costinaș înțelese că întrebarea lui Severin n-avea nici un rost. Cine altul în secție putea să cunoască mai bine decît Severin calitatea pieselor ? Severin era singurul strungar din uzină care nu dăduse niciodată vreun rebut.

— Da' matale de ce m-ai întrebat pe mine ? Că doar știi mai bine ca noi toți... Voiam să-ți spun nea Alexandre... știi dumneata...

—Mă Costinaș... eu am de lucru, îl întrerupse din nou Severin. Du-te mai bine și-ți vezi mașina... Eu cred că păpușa mică... ar trebui olecuță revăzută... Să nu mă mai ții cu vorba... Știi ceva... vino într-o zi la mine cu nevasta... Ș-acum gata !... Du-te !

„Alexandru Severin nu e chiar așa cum îl cred oamenii" — gîndi Costinaș, îndepărtîndu-se. Acum trebuie să se ducă și la ceilalți.

Cineva îl văzu și răspîndi vestea :

— Mă, a venit Costinaș !

— Unde-i mă ?

— Uite-l !

Se năpustiră asupra lui ca niște bezmetici. Tot curajul pe care-l căpătase la primele două întîlniri se duse în vînt.

— Ce te-ai înroșit, mă, ca o muiere ?

— Să-mi stîrnești tu mie bătăi de inimă !

— Dac-ai ști ce spaimă am tras !

— Bem ? Fac cinste !

— Ce te bagi tu ? Mi-a adus nevasta niște vin nou, că-ți umblă nasul după el ca o trompă.

— Motorina aia ? Eu, mă...

— Ia zi ! Cum a fost la spital ?

— Mă, dacă nu era Severin !...

— Cine te-a operat ?... Ăla cu avionul ? Cică-i urît ca o maimuță și slab, mă...

— Nevastă-ta, săraca... O întrebam mereu ce-i cu tine, că ne întîlneam seara.

— Așa, care va s'că ! Omul la spital, și voi... mă !... Nu cumva l-ai chemat tu la întrecere ?

— Taci, mă Tonciule ! Că pe urmă chiar o crede... Deși nu văd eu una care să se uite la ăsta...

— Și la tine, mă...

— Ia arată-ne și nouă unde ți-a tăiat capul ! Te-a chinuit, mă ?

Costinaș era năucit. Căldura cu care fusese primit îl dobora. Și nici n-avea curajul să-i oprească. Îl văzu intrînd în hală pe Nistor. Poate că directorul se va deosebi de ceilalți și-l va mustrului puțin. Zadarnic !

Nistor se repezi la el, îi strînse mîna, îl îmbrățișă :

— Cît m-am zbătut, tovarășe Costinaș, cît ne-am zbătut toți ! Bine c-ai scăpat teafăr ! I-am mulțumit profesorului Dinu în numele întregului colectiv al uzinei. Știi că tovarășii din secție i-au făcut și un dar...

Nistor se opri la gîndul că bucuria lui ar putea să pară forțată, nesinceră.

— Da-n schimb lui Costinaș, îi impută costul reparației, se auzi o voce.

— Găsim noi o formă... căută să-l liniștească Nistor.

— Nu, tovarășe director ! își reveni în sfîrșit Costinaș. Nu e nevoie de nici o formă ! Sînt sănătos și întreg și de mîine dimineață mă apuc de lucru ! Suport în întregime costul !

— Ce tîmpit ! murmură Căciulă. Mama lui ! O face pe nebunul ! Apoi îl întrebă cu voce tare : Ce piese faci tu, mă Costinaș ?

— B. 99.

Răspunsul lui Costinaș îl înveseli. Sau mai degrabă îi mări veselia. Pînă la ora aceea Silviu Căciulă realizase aproape două norme. Mai mult nu voia el să facă.

Imediat după plecarea lui Costinaș, inginerul Pîrvan îi telefonase profesorului Dinu și-l întrebase despre stadiul real al sănătății strungarului. Profesorul îl asigurase că orice pericol a trecut și că sănătatea lui Costinaș e perfectă. Poate să-și reia imediat lucrul.

Pîrvan se adînci din nou în preocupările sale. Lăsase în seama maistrului Ferenți conducerea secției, iar el se ocupa cu studierea fișelor și rapoartelor de producție, afundîndu-se în calcule nesfîrșite. Observase în producția secției cîteva ciudățenii care-i incitaseră curiozitatea poate tocmai prin aparența lor de amănunte neînsemnate. Rapoartele de producție din ultimele zile nu arătau nici o perturbație. Producția se desfășura matematic, pe baza planului întocmit de dînsul. Aproape că reușise să înlăture probabilitățile. Putea să noteze pînă la secundă și la milimetru, înainte cu o zi, care va fi situația producției a doua zi. Cînd cercetă însă cu atenție fișele personale de producție ale muncitorilor, observă cîteva ciudățenii : Răduca sau Valer sau alții, care ajunseseră la o raționalizare precisă a timpului și a mișcărilor, aveau de la o zi la alta mici neregularități în producție, aproape neînsemnate. Într-o zi confecționau cu două-trei piese mai mult, în altă zi cu două-trei piese mai puțin. Plusul sau minusul erau atît de neînsemnate, constituiau un procentaj atît de redus, în producția zilnică a acestor muncitori, încît nu meritau să fie luate în considerație. Și poate nici nu le-ar fi luat, dacă nu ar fi fost la mijloc

vorba de Răduca. Fruntașul însă lucra cu precizia unui cronometru. Mai mult din curiozitate, Pîrvan voi să afle cauza neregularităților la Răduca, în primul rînd pentru a căpăta dovada că observația sa asupra micilor fluctuații nu e numai o părere.

Dar pentru a ajunge la certitudinea că observația sa e fundată, Pîrvan făcu o foarte amănunțită privire retrospectivă asupra evoluției profesionale a lui Răduca. Îi cercetă sute de fișe de producție din ultimii ani, întocmi statistici cu indici tehnici aproape la toate piesele pe care le lucrase Răduca, rezolvă totul pe cale algebrică și trase concluzia certă că la piesele B. 99 Răduca are fluctuații. Neînsemnate, neindustriale, dar totuși fluctuații. Problema începu să-l pasioneze pe Pîrvan. Voia să afle cauza fluctuațiilor. Începea chiar s-o bănuiască. Probabil că în timpul lucrului, Răduca, fără să-și dea seama, pierdea cîteva minute.

Pîrvan îi ceru lui Ferenți fișe precise cu consumul de energie, materiale și uleiuri la mașina lui Răduca. Voia să se convingă dacă într-adevăr Răduca are mici pauze în munca sa. Ferenți îi aduse fișele. Pîrvan transformă fiecare element în cunoscută și porni în căutarea necunoscutei. Cînd o descoperi, rămase perplex. Consumurile lui Răduca erau aceleași și atunci cînd avea fluctuații, și atunci cînd n-avea fluctuații. I se părea imposibil să creadă că în timpul presupusei mici pauze Răduca ar putea să lase strungul să meargă în gol.

Enigma se afla deci în altă parte. Poate în calitatea materialului, în calitatea cuțitului și deci a unor rebuturi neprevăzute și ascunse, sau poate într-o imperfectă regularitate a mișcărilor mașinii. Pentru a dezlega pasionanta enigmă, Pîrvan făcu analiza tuturor sorturilor de piese pe care le producea Răduca. Se zbătu ore întregi în calcule, uneori le continua și în zilele următoare, pentru a nu ajunge însă decît la aceeași concluzie, că pînă la un anumit timp, căruia Pîrvan îi dădu o expresie proprie algebrică Tx1, Răduca lucra fiecare sort de piese cu o precizie cronometrică. De la un anumit timp, însă, la cîteva sorturi de piese Răduca dovedea mici neregularități. Notă pe o foaie de hîrtie acele sorturi : B 86, N 53, D 42, O 29, B 99, S 141,

R 33, K 45. La alte tipuri de piese, Răduca își păstra însă în permanență regularitatea

Pîrvan se enervă. Avea toate datele și cu toate acestea nu reușea să dezlege ecuația. După ce făcu o nouă statistică, sondînd producția din anii trecuți a lui Răduca în cantități minore de timp și la un consum cît se poate de precis, și ajunse din nou la concluzia că perturbările sînt foarte recente și nu au nici o analogie în trecut, Pîrvan fu cît pe-aci să dea totul pe seama întîmplării. Mici neajunsuri în muncă, defecte profesionale inobservabile și pasagere, anumite stări de oboseală și poate chiar o scădere a conștiinciozității și a corectitudinii lui Răduca. Poate că Răduca face mici pauze, lăsînd mașina să meargă în gol, poate chiar, la introducerea sau scoaterea pieselor din mașină. Pîrvan făcu un calcul, acumulînd secundele presupuse pierdute la fiecare introducere și scoatere a piesei din strung și într-adevăr, dacă Răduca pierdea uneori cîte două sau trei secunde la o asemenea operație dublă, fluctuațiile erau justificate. Dacă s-ar fi gîndit de la început la acest lucru, nu și-ar mai fi pierdut timpul.

Consideră problema ca rezolvată, cînd, fără să vrea, Pîrvan descoperi fișa lui Tonciu. Voi să o dea la o parte, dar pasiunea calculelor îl determină s-o cerceteze măcar superficial. Și la Tonciu, fluctuațiile i se păreau nejustificate. Era, sigur, tot rezultatul unor stări mecanice necunoscute ale mașinii, sau unei stări psihologice fluctuante a celui care conducea mașina. Demonul din el îl îndemnă însă pe Pîrvan să parcurgă la analiza evoluției producției lui Tonciu, același sondaj, statistic, pe care-l folosise la Răduca. Începură iarăși ore întregi de cercetare a hîrțoagelor vechi, prăfuite, murdare, iarăși ore întregi de calcule și înșiruiri de operații.

Maistrul Ferenți mergea în încăpere numai în vîrful picioarelor și oprise, prin dispoziție categorică, intrarea oricui în biroul inginerului. Pîrvan umpluse caiete întregi cu extrase și socoteli. Ferenți se gîndea că poate inginerul pregătește o lucrare specială cu privire la raționalizarea producției. De aceea se ferea să-l tulbure și îi apăra liniștea cu cruzimea unui cerber.

Pîrvan reușise în sfîrșit să aducă situația producției lui Tonciu la o formulă algebrică precisă. Așeză ecuațiile în ordine și porni cu pasiune la rezolvarea întregii formule. Fu o joacă de copil pentru dînsul să noteze rezultatele multiple ale ecuațiilor. Dar pe măsură ce transforma x-urile în cunoscute, devena tot mai nedumerit. Formula Tonciu (pe care-o însemnase cu B) se rezolvase în următoarele cunoscute : Tx1, D 42, K 45, O 29, B 99, B 86, N 53, R 33, S 141. Erau exact rezultatele formulei Răduca (pe care-o însemnase cu A).

Cînd Ferenți intră în birou, îl găsi pe inginer într-o atitudine pe care nu i-o mai văzuse niciodată pînă atunci. Pîrvan părea sau beat, sau năuc.

Iorgu Tonciu observase de cîtva timp o schimbare în felul de a fi al Domnicăi Doroftei. Domnica îl atrăsese de cînd apăruse în fabrică. Le spusese imediat prietenilor lui : „Mă asta-i o femeie numărul unu. Uitați-vă la ea cum îi scapără ochii, cum i se îndoaie trupul. E plină de neastîmpăr și cîntă din fiecare încheietură.“ Dar Iorgu Tonciu, deși avea reputația celui mai mare crai în uzină, nu reușise să-i aprindă călcîiele Domnicăi, și nici măcar nu obținuse de la ea cel mai mic semn de încurajare. De cîteva ori îi ațînuse calea, dar ea îl îndepărtase politicos și categoric. „Și totuși e o femeie cumplită !“ își spunea Tonciu în sinea lui. Și nu se gîndea să renunțe la ea.

Mai încercaseră și alții să-i facă Domnicăi cu ochiul, dar se retrăseseră rușinați. Știa să-l pună pe fiecare la punct, fără să ridice tonul și fără să rîdă. De aceea unii muncitori erau înfuriați pentru că descoperiseră în femeiușca aceea, *zvîrluga,* cum i se răspîndise porecla, un băiețoi al dracului, cu care puteai să fii cel mai bun prieten pînă în clipa cînd te simțea c-ai vrea să-ți plimbi ochii pe trupul ei. Și avea un dar de a simți Domnica ! În clipa aceea se termina cu prietenia.

Odată, Tonciu îndrăznise s-o oprească și să-i spună fără ocol :

— Nu-i păcat să te veștejești, Domnico ?... Ce te-ai băgat tu, femeie tînără și plină de toate ispitele femeiești,

în comitetul de partid ?... Tu eşti făcută pentru bărbaţi, nu pentru politică... Ehei... Cînd o să-ţi pară rău, o să fie prea tîrziu...

Domnica îl ascultase rîzînd, dar îi răspunsese cu o voce care cam zgîria :

—Ştii ceva ?... Opreşte-ţi sfaturile pentru cele care şi-or fi dînd jos rochia numai cînd te văd... Nu ştiu dacă n-o să-ţi pară ţie mai rău cînd o să te trezeşti îmbătrînit şi singur. Am mai întîlnit eu crai de-alde tine, privindu-se ştirbi în oglindă şi oftînd...

Şi maistrul Ferenţi, care avea mare slăbiciune pentru femeile zvîrlugă, găsindu-se într-o zi singur cu ea în birou, încercase să-şi apropie mîna de coapsele Domnicăi. Dar şi-o retrase imediat, ca de pe o plită înroşită. Domnica îl săgetase cu privirea şi-i spusese în şoaptă, parcă temîndu-se de ruşinea maistrului :

— Dacă nu-i spui dumneata nevestei, atunci o să-i spun eu !

Îl lăsase în mijlocul biroului, nemişcat şi aiurit. De atunci pleca ochii în jos cînd trecea pe lîngă ea. Se uita chiar mult mai rar la femeile care-şi legănau şoldurile.

Şi astfel muncitorii începuseră s-o respecte, chiar dacă se mirau cum şi cînd ajunseseră la un asemenea sentiment. Dacă ar fi fost bătrînă şi urîtă, de... E drept că muncea mai bine decît mulţi dintre cei care ar fi vrut-o noaptea, alături, prin vreun parc cu iarbă deasă. Trecuse la lucru de precizie şi se dovedea zi de zi tot mai iscusită.

Muncitorii erau obişnuiţi s-o vadă pe Domnica îmbrăcată curat. Avea cîteva halate de lucru, aşa că în fiecare zi purta unul curat. La fabrică venea îmbrăcată bine. De aceea, cu excepţia lui Tonciu, nimeni nu observă vreo schimbare în înfăţişarea ei exterioară. Tonciu încă, care n-o scăpa din ochi, remarcase cîteva noutăţi care-i dădeau de gîndit.

Domnica dădea semne de cochetărie !... Îşi schimba aproape zilnic pieptănătura, căutînd-o parcă pe aceea care o prindea mai bine, îşi înroşea buzele, cu grijă, pentru a nu se observa, şi era sigur că foloseşte pudră şi colonie dimineaţa.

Era limpede că Domnica îşi găsise pe cineva. Iorgu Tonciu trebui să se resemneze definitiv. Domnica era o

femeie care nu făcea lucrurile pe jumătate. Dacă ținea la cineva, atunci își dăruia toată ființa. Cel puțin pînă aici ajunsese s-o cunoască. Și în sinea lui îl invidia pe fericitul care-o cucerise. Pentru o femeie ca Domnica, ar fi fost și el în stare să se liniștească... sau poate că îmbătrînise... Prin urmare o pierduse, și singura consolare era aceea că nu se aprinsese într-atîta ca pierderea ei să-l facă să sufere.

Iulieș, deși se speriase la început cînd o văzuse în secție, își dăduse seama cu timpul că Domnica este o femeie neobișnuită, dîrză, hotărîtă și iscusită, și o propusese la alegerile de partid, să facă parte din comitet. Obținuse unanimitate de voturi și fu astfel aleasă în biroul comitetului de partid al uzinei.

Iulieș știa că Domnica mai fusese cîțiva ani muncitoare la o filatură, pînă ce se căsătorise cu un maistru care ajunsese directorul filaturii. Aflînd că bărbatul o înșală cu o inginerită tînără, abia ieșită din facultate, Domnica îi făcuse catrafusele, obținuse divorțul, apoi se angajase mai mult de ciudă, muncitoare la uzina „Drapelul Roșu". Se calificase repede și în cîțiva ani ajunsese în rîndul celor mai buni muncitori din secție.

Domnica era cu Iulieș în biroul comitetului de partid. Iulieș îi vorbise despre necesitatea de a se extinde mai repede metoda lui Răduca și în alte secții ale uzinei. Domnica părea mai puțin preocupată de ceea ce îi spunea Iulieș. Gîndurile ei erau în altă parte. Iulieș simți ceva neobișnuit în purtarea ei și o întrebă :

— La ce te gîndești, Domnica?... Ți s-a întîmplat ceva?...

Domnica îl privi în ochi și-i răspunse cu o ușoară mîhnire :

— La dumneata mă gîndesc... adică la faptul că dumneata nu prea te gîndești la dumneata... Chiar voiam să te întreb... Nu cumva te împarți oamenilor... pentru că... nu știu cum să-ți spun... pentru că ți-e teamă că nu mai ai ce face cu dumneata?... Parcă ți-ai ascunde niște dureri, tovarășe Iulieș.

Vorbele Domnicăi îl întristară pe Iulieș. Dar voia să fie sincer cu ea :

— Domnico ! Tu crezi că eu nu fac din dragoste munca de partid ?... Crezi că o fac... pentru că... știu eu, din obișnuință sau... trag așa, în neștire, ca macaragiul... de funie, fără să mă intereseze dacă găleata care urcă e plină sau goală ?...

— N-am zis asta, se aprinse Domnica. Dar dumneata tragi de funie... pentru că ți-e teamă că nu mai poți să urci sus cu căldarea în mînă.

Iulieș o privi nedumerit :

— Cu alte cuvinte, ce vrei să spui ? Să nu mai sar în ajutorul oamenilor... să mă gîndesc numai la mine ?... Să mă uit cum se chinuiesc sau cum se înveselesc, și eu să stau deoparte...

— Tovarășe Iulieș ! Dumneata poți să te bucuri mai mult de fericirea altora decît de a dumitale ? Pe dumneata poate să te doară mai mult durerea altuia decît a dumitale ?... Eu nu pot.

— Ce spui ?! tresări Iulieș. Ce-s cu întrebările acestea ? Noi facem muncă de partid...

— Nu e adevărat ! se opuse Domnica. Nu te-am auzit niciodată plîngîndu-te de singurătatea dumitale... *Dumneata parcă ai vrea să te înec*... Niciodată nu mi-ai spus o vorbă mai altfel...

— Ce-are a face una cu alta ? Ce vrei să-ți spun ?... Uite ce-i, Domnica... Eu cînd te-am propus în comitetul de partid, am făcut asta din suflet, din adîncul sufletului...

— Nu-i adevărat ! Ai făcut-o pentru că ți-ai spus că o să muncesc, sau că n-o să mă dau în lături de la nimic, că o să mă zbat... Asta nu înseamnă că ai făcut-o din suflet !

— Stai și liniștește-te, fato ! Nu te las să arunci vorbe în vînt... Ce crezi tu că m-a îndemnat ?

— Mintea ! Dacă ar fi fost vorba de suflet... te-ai fi uitat la mine și altfel. Ți-ai destrămat sufletul !

— Cum să mă uit ?... Ce vrei să spui ?... Ce-i cu tine ?... Vorbești fără nici o noimă !

Domnicăi îi străluceau lacrimi în ochi.

— Vorbești dumneata în schimb pentru mine cu noimă... Îi vezi numai pe alții cum se înveselesc și suferă, dar pe dumneata nu te vezi... și nici...

Domnica se opri. Își mușcă buzele.

—Şi nici ?... Ţi s-a întîmplat ceva, Domnico ?... Eu credeam că între noi putem să vorbim despre durerile noastre fără sfială... şi deschis...

— Dar dumneata de ce nu vorbeşti ?... De ce nu te uiţi la cei care-ţi sînt mai aproape ?... Numai pe aceştia nu-i vezi... Ochii îţi sînt la ceilalţi...

Iulieş tot nu înţelegea ce se petrecea cu femeia din faţa lui. De ce nu-i spunea ce-i cu ea ?

— Ţi s-a întîmplat ceva ? Parc-ai suferi...

Domnica se uită la el, intimidată :

— Nu... n-am să mai sufăr !... Pentru că nu meriţi... şi să ştii, tovarăşe secretar, că eu sînt nebună şi proastă şi n-am ce căuta în comitet ! Pentru că nu mai pot suferi să te văd alături de mine... cum îţi pui mîna la inimă cînd auzi că lui Dragomir i s-a îmbolnăvit copilul...

Iulieş rămase ca trăsnit .. Domnica... ce era cu ea ? Ce-i spunea ea ?...

— Poţi să pui atitudinea mea în discuţia comitetului..., mai spuse Domnica şi ieşi fără să se mai uite la Iulieş şi fără să-i mai aştepte răspunsul.

Rămas singur, Iulieş căută să-şi învingă emoţia şi să refacă, vorbă cu vorbă, discuţia pe care o avusese cu Domnica. Dar nu reuşi s-o termine, pentru că simţi că-i bate prea tare inima. Dintr-o dată îi căzu un văl de pe ochi şi văzu parcă în faţa lui o altă Domnică. Şi vîrtejul acela care i se năştea înăuntrul pieptului nu mai era al unui bătrîn... Şi omul mai are curajul să-i spună semenului său că-l cunoaşte !

Iulieş se duse întins la Pîrvan, mai mult pentru că avea nevoie de răceala şi siguranţa lui. Dar îl găsi pe inginer plimbîndu-se nervos prin birou şi poruncindu-i lui Ferenţi :

— Domnule Ferenţi, te rog să-mi împachetezi bine toate dosarele acestea. Le voi studia acasă !

Pe biroul lui Pîrvan era un maldăr uriaş de dosare. Pentru prima dată de cînd era la uzină, Pîrvan îşi lua de lucru acasă !

— Te rog să mă ierţi, domnule Iulieş, sînt extrem, extrem de ocupat...Dacă e vorba de un lucru pe care domnul Ferenţi nu-l poate rezolva singur, deşi mă îndoiesc...

— Nu, tovarăşe inginer, e vorba de o problemă fără importanţă, îi răspunse Iulieş.

Lucrul se terminase. Iulieş o văzu pe Domnica strecurîndu-se printre maşini şi oameni cu mişcări suple, mlădioase. Niciodată nu-i urmărise mersul.

Titlul pe care i-l dădeau cunoscuţii lui Ion Vrabiciu era cel de „dom' administrator". Ion Vrabiciu era administrator la două blocuri din centrul oraşului. În afară de asta, se mai ocupa cu încasarea şi predarea filodormelor. Avea relaţii serioase cu cîţiva indivizi de la oficiile de închiriere şi îşi cîştigase în cercurile de misiţi o asemenea reputaţie încît toţi îl recomandau clienţilor drept cel mai sigur şi mai cinstit păstrător de filodorme.

Ion Vrabiciu avusese în două rînduri şi familie, dar fusese nevoit să şi-o părăsească din cauza unor nefericite întîmplări ivite în anumite perioade ale vieţii sale agitate. Ion Vrabiciu nu era bucureştean, deşi se considera şi era considerat drept cel mai tipic reprezentant al Capitalei. Îşi dădea aere de om elegant şi demn, purta ochelari cu rama groasă şi lentile din sticlă ordinară, pentru a părea mai distins, purta şi un baston lustruit, cu cap de argint, şi-o pălărie neagră, tare, cu boruri întoarse. Chiar şi vara obişnuia să meargă în haine de culoare închisă.

Cu această mască, „dom' administrator" făcea impresie. Fără ochelari, baston şi pălărie ar fi arătat ca un oarecare omuleţ sfrijit şi pistruiat, pe jumătate chel şi pe deasupra cu spatele arcuit şi îmbătrînit. Pentru a se scoate în evidenţă, Ion Vrabiciu încercase în cariera lui agitată şi alte măşti. Odată îşi lăsase mustăţi de cazac şi plete de călugăr, altădată favoriţi şi barbişon, altădată se răsese pe cap şi-şi înnegrise sprîncenele cu dermatograful.

Cariera şi-o începuse într-un oraş de provincie, ca un contabil din cei mai umili şi cinstiţi. Se supunea oricui, răbda orice înjurături şi insulte, linguşea pe oricine, numai pentru a parveni cîtuşi de puţin în viaţă. Se căsătorise cu o fată prostuţă, dar cu casă şi avu chiar fericirea unui copil. Viaţa se scurgea normal. Norocul îi

surîdea. Părăsi depozitul de cereale unde era contabil ajutor pentru a se angaja contabil plin, cu un salariu mai mare, în administrația unui ziar democrat. Fusese recomandat de un cunoscut, care avea relații la ziar. Lucrurile mergeau atît de bine, încît în decurs de un an reuși să-și acopere casa cu tablă nouă, să-și ridice o bucătărie de vară în curte și să-și îmbogățească familia cu un membru căruia îi dădu numele tot de Ion, ca primului. Voia să perpetueze numele Ion Vrabiciu, cu credința că unul din Ioni va deveni un personaj important în țară.

Într-o seară fu însă acostat pe stradă de un necunoscut, și din seara aceea destinul vieții sale luă altă cale. Cetățeanul era un comisar de Siguranță și-i propunea o afacere avantajoasă. Pe scurt, îl înștiința că ziarul va fi dizolvat nu peste mult timp și că s-ar putea aduce lucrurile în așa fel, ca în ziua dizolvării și a arestării redactorilor să se găsească în casieria ziarului o mare sumă de bani, care să se împartă fără nici un risc între ei doi. Oferta îi surîse lui Ion Vrabiciu. Acceptă. Îi fu indicată ziua cea mare și Ion Vrabiciu nu avu altceva de făcut decît să amîne plățile și să urgenteze încasările. Și astfel, în ziua respectivă, cînd redacția fu sigilată, redactorii îmbarcați într-o dubă și bunurile ziarului confiscate, Ion Vrabiciu, singurul care scăpase, ducea în servieta lui, spre locul de întîlnire cu comisarul de Siguranță, o sumă considerabilă. Suma se împărți exact pe din două. Pentru a se pune însă la adăpost, Vrabiciu se mută într-un alt oraș de provincie, lăsîndu-și nevasta și cei doi descendenți în paza Domnului. E adevărat că din cînd în cînd le trimitea ceva bani, însă după ce divorță, caritatea lui se stinse pe nesimțite. Nu avea remușcări, pentru că își lăsase familia cu casa acoperită și cu o bucătărie de vară în curte, care, la nevoie, putea fi închiriată și ca locuință.

În noul oraș, Ion Vrabiciu căută o altă gazetă democrată și, după multe sforțări, reuși să ajungă și acolo contabil. Se dovedi atît de destoinic în munca sa, încît își cîștigă simpatii unanime. Între timp îi crescuse și gustul de viață. Își făcuse o căsuță din banii vechi, se căsători a doua oară cu o femeie — cum spunea singur —

mai „curățică", își mai oferi numele unui descendent, al treilea, și pîndea mereu momentul loviturii. Nu mai voia să împartă suma, voia s-o treacă în întregime în posesia lui. Își făcu relații printre oficialități și aștepta. Mirosi momentul și începu să urgenteze încasările. Nu mai plăti nimic. Nici tipografie, nici hîrtie, nici salarii, nici vînzătorii de ziare, nimic. În schimb încasa tot ce se putea încasa. Toți vedeau în întîrzierea plăților un accident pe care numai cauze de forță majoră îl putuseră provoca. Nu se mai întîmplaseră niciodată pînă atunci întîrzieri. Și cînd guvernul de dictatură dizolvă o parte din presă și băgă în închisoare o seamă de redactori, în servieta lui Ion Vrabiciu se afla din nou o sumă enormă.

Dispăru peste noapte din oraș, și se stabili într-un alt mare centru provincial. Găsi în sfîrșit un post de contabil la un mare ziar fascist și se puse în așteptare. Așteptă foarte mulți ani și avu de înfruntat două mari și neprevăzute ghinioane. Mai întîi dădu peste o femeie care era prea frumoasă și prea solicitată pentru a se mulțumi cu cîteva atenții. Izbutise să-l amețească pe contabilul cu barbișon și să-i toace încet, dar sigur, tot rodul ultimei lui afaceri. Și cînd Ion Vrabiciu ajunse numai la salariu și-o informă că i s-au terminat economiile, Amalia, de profesie balerină și prostituată de lux, îl dădu afară din apartamentul pe care i-l cumpărase, fără să uite să-i spună că fără barbișon ar fi un simplu dobitoc, dar cu barbișon seamănă cu... și adăugă o expresie care-l paraliză pe Vrabiciu. Contabilul cel întreprid nu-și pierdu însă încrederea în destinul său. Aștepta cu răbdare angelică dizolvarea presei fasciste. Norocul părea că-i vine din nou în ajutor. Nu făcu plățile la sfîrșitul lui martie 1944. Hotărîse să mai țină măcar o săptămînă banii în casă. Și cînd văzu, în ziua de 4 aprilie, cîteva sute de avioane cu patru motoare zburînd pe deasupra orașului și lansînd bombe, fu convins că totul s-a sfîrșit. În loc să intre în adăpost, rămase în birou, deșertă conținutul casei de bani în servieta sa veche, pe care o păstra ca porte-bonheur și, fără să știe de ce, scrise pe o coală de hîrtie o înjurătură țărănească la adresa ziarului. Din ziua aceea, Ion Vrabiciu deveni un adversar

neîmpăcat al aliaților. Pentru că încetineala lor și întîrzierea dizolvării presei fasciste îl dusese la închisoare ca delapidator, pe termen de doi ani, fără măcar să fi folosit un singur leu din bancnotele care-i plesneau servieta. Acesta fu cel de-al doilea ghinion al lui Ion Vrabiciu.

Poate pentru a se răzbuna, imediat după amnistia de la 23 August, Ion Vrabiciu se cuibări contabil la un ziar liberal foarte arțăgos, într-un alt oraș de provincie, așteptînd cu sufletul la gură dizolvarea ziarului. Se răsese complet în cap și-și înnegrea sprîncenele cu dermatograful. Se numea Ghiță Vrabie și se bucura de aprecieri din partea direcției gazetei. Din fericire, pentru el, nu mai fu nevoit să aștepte dizolvarea ziarului. Cîțiva mari capitaliști locali făcură, în decursul unei săptămîni, vărsăminte enorme la casieria ziarului. Pregăteau o mare campanie politică. Ion Vrabiciu profită de agitația din redacție în jurul unui articol care urma să deschidă campania, goli casa, își umplu servieta și părăsi orașul ziua în amiaza mare, tot spre un mare centru de provincie, pentru că la București ar fi avut prea mulți rivali. Bancnotele din vechea sa servietă constituiau o sumă astronomică.

Ion Vrabiciu luă hotărîrea să se odihnească măcar un an după o muncă atît de grea și plină de peripeții. Odihna lui se transformă însă într-un chef continuu și se trezi din el numai în ziua stabilizării, cînd descoperi că mai are în servietă cîteva sute de milioane de lei în bancnote. În loc să dispere, Ion Vrabiciu transformă bancnotele în hîrtie higienică și se duse direct la ziarul regional „Drapelul Roșu", spre a-și oferi capacitatea și pregătirea sa de contabil specializat în probleme de presă. I se ceru însă o autobiografie atît de amănunțită încît renunță pentru un timp la ocuparea postului, nădăjduind însă că Dumnezeu îl va ajuta și nu se va dizolva ziarul înainte de a se angaja el contabil. Pînă atunci, își va găsi o altă meserie, fără perspective, dar și fără riscuri prea mari.

Astfel ajunse administrator la două blocuri din oraș și un misit cu renume. De cîteva ori se gîndi că n-ar fi rău să prindă un moment cînd va avea mulți bani în

păstrare, să-şi umple din nou servieta, dar se răzgîndi pînă la urmă. Nici suma n-ar fi fost prea mare ca să merite riscul şi mai ales putea fi pus în urmărire şi nu mai voia să aştepte în închisoare o nouă schimbare politică, cu amnistia respectivă. Cînd auzi că Mihail Nistor, un văr de-al său, pe care-l cunoştea foarte puţin, dar de, era sîngele lui, a fost numit director adjunct, îi făcu o vizită acasă, povestindu-i pe şleau şi cu amănunte cariera şi specialitatea sa şi solicitînd postul de contabil şef în vederea loviturii care, în mod sigur, se va putea da în curînd.

— Cum simţim că se dărîmă şandramaua, vindem şi încasăm, eu o şterg, şi după ce se liniştesc lucrurile, împărţim banii pe din două. Dacă vrei, facem provizii dinainte, investesc banii în aur ca să nu ne mai prindă o stabilizare. Totul pe din două. Pe onoarea mea.

Nistor îl dădu pe uşă afară, ameninţîndu-l că-l va denunţa miliţiei.

Ion Vrabiciu se văzu deci nevoit să renunţe la planul „Drapelul Roşu", dar numele uzinei îi aminti numele ziarului şi-i redeschise pofta cea veche. Se înfiinţă din nou la ziar, dădu şi o autobiografie, indicînd o seamă de firme dispărute, la care a lucrat contabil, unele chiar inventate de el, cum era „Dreptatea Liberalului", fabrică de încălţăminte democrată dizolvată de fascişti pentru că se găseau evrei în conducere, care se compunea de fapt din numele ultimelor două ziare la care lucrase. Dar pentru că i se ceru să indice oameni care-l cunosc, amînă completarea numelor pe a doua zi, cînd se prezentă şi spuse că e nevoit să renunţe la post, întrucît a primit o ofertă mai avantajoasă de la un mare ziar din Bucureşti. „Probabil Scînteia", spuse el foarte mîndru. Şi în sinea sa îşi jură să nu piardă ocazia şi să jumulească ziarul ingrat pînă la ultimul ban în ziua dizolvării.

Rămase deci în continuare „dom' administrator", pentru locatarii celor două blocuri, şi „conu' Vrabiciu" în lumea misiţilor.

Cu toată grija lui de a păstra o ţinută cît mai demnă (şi la închisoare se purtase în aşa fel că un student condamnat pentru că prădase şi violase o pensionară sexagenară îl poreclise „tîlharul gentilom"), Ion Vrabiciu ră-

mase cu ochii holbați și gura căscată cînd îl văzu în pragul ușii sale pe Mihail Nistor.

— Vă salut, domnule director! își reveni Vrabiciu. Vizita dumneavoastră mă onorează cum nici nu vă închipuiți. Îmi vei permite, cred, să invit cîțiva locatari mai antipatici, pentru a vedea ce musafiri am onoarea să primesc... Găsesc un pretext să-i fac să vină aici.

— Fără tîmpenii! îl repezi Nistor. Am de vorbit cu tine între patru ochi.

— Te pomenești că se apropie momentul! se bucură Vrabiciu, frecîndu-și mîinile. Mă angajezi contabil?... Totul pe din două... ca frații!

— Numai la tîlhării ți-e gîndul... Dacă mai rostești un singur cuvînt cu privire la...

— Iar mă amenințI... Eu m-am spovedit ca unui frate... pe onoarea mea dacă mai fac vreo aluzie... Țin numai să-ți spun că-ți stau oricînd la dispoziție... Atît!

— Ai lucrat mult timp la ziare? îl întrebă Nistor fără ocol.

— Cincisprezece ani și patru luni. Mă pricep în toate ca un director.

— Știi să scrii?... Ai scris vreodată un articol?...

Vrabiciu era nedumerit. Nu înțelegea rostul întrebării pe care i-o pusese Nistor.

— Adică ce vrei să spui?

— Ești în stare să scrii articole? Din acestea care se publică în gazete?

— Din astea cu „muncitorii trebuie să înțeleagă în primul rînd că datoria lor...“ Din acestea pot pînă la trei-patru pe zi. Chiar și mai multe.

— Ascultă, mă, se înfurie Nistor, eu vreau să discut serios cu tine. Ești în stare să scrii un articol dacă-ți spun eu ce trebuie să scrii în el? Ai mai scris vreodată?

Vrabiciu înțelegînd că e vorba numai de o ocazie, căută întîi să se asigure cît îi iese din afacere:

— Și cît se plătește un articol, dacă e scris bine? Ies măcar cîteva sutare? Trebuie, poate, să mă chinuiesc cine știe, o săptămînă la el.

— Dacă-l scrii pînă mîine dimineață, primești două sute.

— Pînă mîine dimineață?

N-avea nici un rost să mai facă nazuri. Banii i se păreau mulți și-i veneau din senin.

— Bine ! Se poate ! Despre ce este vorba ?

— Ia o hîrtie și notează, îi spuse Nistor.

Vrabiciu se conformă și Nistor începu să expună pe larg despre ce anume trebuie să fie vorba în articol. Îi înșiră nume, date, tot ce avea nevoie.

— În regulă, îl asigură Vrabiciu. Mîine dimineață la șase ai articolul acasă. Ți-l aduc eu. Cu o condiție. Pe mine să nu mă semnezi. Nu vreau să mă compromit acum, la spartul tîrgului. Și banii, să nu-mi spui că mi-i dai la salariu sau în rate. Totul o dată și fix !

CAPITOLUL 20

Scrisorile care veneau pe adresa ziarului erau predate zilnic la secretariat, lui Coriolan Turturică. Veteranul, după ce aruncă o privire sumară asupra articolelor sau ştirilor, le repartiza secţiilor. Informaţiile de ordin general le oprea aruncîndu-le la coş sau dîndu-le la cules.

Nici n-apucase să se dezbrace de palton, şi Coriolan se pomeni cu un plic voluminos, trimis de portar. Desfăcu plicul cu gesturi plictisite. Era un articol semnat de „Mihail Nistor, director al uzinei „Drapelul Roşu", şi intitulat „Ziarul şi muncitorii". Asemenea articole mergeau de obicei direct la redactorul şef sau la Lucian. Mai mult din curiozitate, Coriolan Turturică se apucă să-l citească. Era al treilea articol pe care Nistor îl trimitea ziarului, într-o perioadă relativ scurtă. Începutul articolului i se părea destul de ciudat :

„Avînd în vedere situaţia care s-a creat prin dizolvarea presei fasciste, a acelor ziare ca „Dreptatea" şi „Liberalul", care nu erau decît un mijloc de afacere, şi a ziarului „Furtuna", care din nenorocire s-a dizolvat mult mai tîrziu decît trebuia, presa noastră de astăzi are multe datorii. Ea trebuie să aibă oameni iscusiţi, pricepuţi şi la scris, şi la contabilitate, ca să nu se mai întîmple lucruri atît de triste cum s-au întîmplat la uzina noastră „Drapelul Roşu". Dăm mai jos citire fapte-

lor care arată că oamenii cînd nu-și fac datoria, lucrurile nu pot să meargă bine, așa cum spune poporul în proverb : „Cine se scoală de dimineață, departe ajunge..."

După această introducere cam stranie, urmau o serie de fapte cu privire la situația din uzină scrise corect, ca într-un proces verbal, unele relatări terminîndu-se însă cu proverbe care nu aveau nici o legătură cu faptul redat. De pildă, finalul articolului se încheia tam-nisam, după ce se solicita din partea presei o mai mare atenție față de uzină, cu zicătoarea : „Strînge bani albi pentru zile negre".

După ce se amuză copios cu proverbele care se potriveau textului exact ca nuca-n perete, Coriolan Turturică reciti materialul. Elimină cîteva zicători, schimbă locul altora, puse cruce introducerii, apoi începu, după expresia lui să *abțiguiască* materialul, adică să-l scuture de tot ce era strident, să lege frazele între ele, să mai adauge cîte o idee, cîte o propoziție, cîte un adjectiv, pentru a-l aduce în stadiul de publicare. Era obișnuit să primească asemenea articole, în care autorii amestecau fapte și lozinci, cifre și citate, la nimereală. Numai fragmentul cu contabilii și ziarul „Furtuna" i se părea prea din cale-afară. Dar își închipui că trebuie să fie o greșeală de mașină. Dactilografa scrisese probabil contabili în loc de corespondenți.

După ce revăzu articolul și-l făcu publicabil, Coriolan Turturică i-l înmînă dactilografei, rugînd-o să-l considere urgent, apoi îl chemă la telefon pe Nistor pentru a-l anunța că din motive tehnice articolul a mai trebuit să fie scurtat, făcîndu-se chiar unele modificări în text. La întrebarea lui Nistor dacă se va publica în numărul de a doua zi, Coriolan Turturică răspunse cu un „probabil". Apoi îl chemă pe Gorga la dînsul. Dar cînd îl văzu trist, renunță să-i mai vorbească despre articolul lui Nistor.

— Tot nu ți-ai revenit ? îl întrebă Coriolan pe Gorga. Crezi că numai tu ai greșit... fuf... Mă Gorga, dacă ai ști cîte am pățit eu în meseria mea de jurnalist !... fuf... Odată, mă, a venit la mine un deputat să-mi spună că s-a terminat un pod de optzeci de metri... fuf... și-am scris un articol despre podul ăla de parcă se construise

peste Canalul Mînecii... fuf... Pîn-au venit la ziar niște țărani să spună : fuf... fuf... fuf... că podul se construise cu treizeci de ani în urmă... fuf... Altădată un șmecher s-a prefăcut că telefonează din București... fuf... Era unu noaptea, trecut... fuf... c-a izbucnit război între Japonia și Epaminonda, și că s-a bombardat de s-a făcut praf orașul Ku-rhu-Mathi... fuf... Tehnicianul, beat, a oprit ziarul și a dat știrea... fuf... în chenar, pe trei coloane, în pagina întîia... fuf... Ce știi tu !... Da' ce ne-a făcut unul !... fuf... A venit la ziar cu o hîrtie veche, mucegăită, scrisă în chirilică... fuf... spunînd că-i din 1630, rămasă de la niște bani de-ai lui Mihail din Craiova... fuf... fuf... fuf... Am reprodus-o în ziar... Ce scandal a fost !... Fuf... Era o poezie porcoasă, scrisă în chirilică... fuf... în care se înjura, mă Biță, dar se înjura.. fuf... așa cum nici birjarii nu au curajul... fuf... începînd cu prefectul și terminînd cu nevasta procurorului și băiatul inginerului silvic în vîrstă de numai șapte ani... fuf... fuf... Culmea era că la sfîrșit ne înjura și pe noi, de la ziar... fuf... pentru că vom fi niște boi și n-o să ne dăm seama... fuf... și avea și niște rime... fuf... Cred c-o făcuse un mare poet... fuf... Munca la ziar e plină de boacăne... fuf...

— E altceva, nea Coriolan, acum — îi răspunse același Gorga, pe care istorisirile lui Coriolan nu reușiseră să-l înveselească. Dacă l-ai fi auzit pe Iulieș...

— Știu, măi Biță, dar de... fuf... n-o să te spînzuri pentru asta...

— Și mai e ceva... Lucian crede că am scris articolul... c-am fost nesincer cînd l-am scris...

— Lucian ? se miră Coriolan... fuf... fuf... fuf... Nu se poate !... fuf...

— Mi-a spus-o în față... Am rămas și eu trăsnit... Nici nu mai am curajul să-l văd...

— Mă Biță... să știi că la mijloc... fuf... e mîna lui Cosmuș... las' că aflu eu. Du-te și-ți vezi de treburi. Las' că văd eu... fuf...

Dar imediat ce Gorga părăsi biroul, Coriolan ceru articolul lui Nistor de la dactilografă. Îl mai revăzu o dată, mai ales pentru a adăuga cîteva fraze despre datoria ziariștilor de a sta cît mai mult în mijlocul oamenilor

despre care scriu, pentru a-i cunoaște și a nu greși în aprecierile lor. Dădu la scris paginile cu modificări și începu să tragă, gînditor, din lulea.

Mihail Mironescu era hotărît să înfrîngă cu orice preț opoziția încăpățînată a lui Lucian.

— Lucian ! Trebuie să publicăm articolul lui Gorga. Ziarul are această obligație, nu numai Gorga.

— Ziarul are și alte obligații, tovarășe Mironescu, îi răspunse Lucian. Are datoria să susțină campania însămînțărilor, de pildă. Dar n-ar fi absurd să pornim campania asta în iulie, în timpul secerișului ?

— Nu e același lucru, Lucian. Am făcut o greșeală gravă. Trebuie s-o reparăm.

— Aici greșiți. Îl cunosc pe Alexandru Severin. Publicarea acestui articol n-ar repara greșeala. L-ar amărî și mai mult, v-am mai spus. Nu suferă să fie stingherit de la treburile lui.

— De ce crezi că-l cunoști atît de bine, Lucian ? Ești chiar foarte sigur că-l cunoști ?

Lucian voi să afirme categoric, dar ezită. La ce se gîndea Mironescu ?

— Ce vreți să spuneți, tovarășe Mironescu ?... Nu vă înțeleg prea bine.

— Crezi, Lucian, că în atîta timp... crezi că alături de alți oameni, în locul tău și al mamei tale, nu s-a schimbat de loc ? Gîndește-te bine !

În viața lui Alexandru Severin pătrunseseră alți oameni ! Acesta era adevărul. Dar întrebarea redactorului șef îi mai reaminti că el era de mult despărțit de tatăl său și nu mai putea ști cu siguranță dacă a rămas aceiași sau nu. Cînd erau prieteni, se întregeau reciproc...

— Vezi, Lucian, continuă Mironescu, nu mai ești sigur, oziți... Nu l-ai mai văzut de mult timp pe Alexandru Severin... Uite, eu, dacă nu-mi mai văd fata o perioadă mică de timp, și tot o găsesc oarecum schimbată cînd ne revedem... Uneori, crede-mă, poți să greșești enorm, din această cauză. Am avut tovarăși pentru care aș fi putut pune mîna în foc, și după ani de despărțire i-am găsit schimbați... iar alții, de care îmi era teamă, i-am

găsit apropiați și prieteni. Ție nu ți s-a întîmplat niciodată să întîlnești un coleg care în școală părea sfios și blînd, și după ani de zile l-ai descoperit crud, arogant, dispreţuitor ? Omul, pe măsură ce intră în alt mediu, pe măsură ce are alți prieteni, poate să fie influențat și transformat, în bine sau în rău.

Mihail Mironescu avea dreptate. Dar avea dreptate în general. Își amintea cazuri de prieteni sau de cunoscuți care se schimbaseră cu timpul. Dar Alexandru Severin ?...

— Nu, tovarășe Mironescu. Îl cunosc pe Alexandru Severin. Îl cunosc bine. În adîncul lui nu se poate schimba... El întotdeauna, dacă are pe cineva lîngă el, la care ține, dă, nu primește. Structura sa, esența sa nu pot să se schimbe. E un om. Un OM cu litere mari. Acesta-i Alexandru Severin.

Mironescu înregistră definiția lui Lucian, dar o păstră pentru mai tîrziu. Se mulțumi deocamdată să folosească alt argument.

— Gîndește-te însă și la ceilalți muncitori, Lucian. Ce vor zice ei ? Să spunem că tatăl tău ar rămîne indiferent la publicarea acestui articol... dar ceilalți muncitori care... ai auzit ce spunea Iulieș ?... Gîndește-te că trebuie să ne spălăm obrazul.

— Tovarășe Mironescu ! Alexandru Severin nu ar mai primi cu indiferență al doilea articol. Sînt profund convins. Articolul l-ar lovi. În raport cu aceasta apreciați cum e mai bine de procedat.

— Articolul n-a lovit în Severin, Lucian. Articolul a lovit în partid. Și asta implică o datorie din partea noastră.

Lucian înțelese. Se întunecă la față dintr-o dată. Dar înțelese și Mironescu.

— Lucian, de ce te împotrivești ?... Vrei să-ți aperi tatăl... Sînt convins că ești cinstit și crezi în ceea ce spui... Sînt convins că ai dreptate... Vrei să-ți aperi tatăl de o nouă lovitură ? Vrei să... Lucian !

Lucian nu se uită în ochii lui Mironescu. Redactorul-șef avea dreptate. Nu-l mai apăra pe Alexandru Severin. Își apăra tatăl. Îl regăsise nu ca fiul său, pentru că păcătuise prea mult față de dînsul ca să mai îndrăznească să i se considere fiu. Îl regăsise însă în marea lui cinste,

în adevărata lui înfățișare, acelea de pe vremea cînd erau cei mai buni prieteni.

— Da... — răspunse Lucian. Dar nu pe tatăl meu. Ci pe cel care mi-a fost tată... Vreau să mă înțelegi, tovarășe Mironescu... pe acela pe care eu l-am nedreptățit...

Și Mironescu se întristase. Reîntîlnirea lui Lucian cu tatăl său avea loc, sau avusese loc, în condiții tragice. Dar erau lucruri poate mai presus de aceste drame.

— Lucian, te înțeleg, e foarte dureros. Dar e vorba de cinstea noastră. Sînt cazuri cînd trebuie să ne sacrificăm, să primim lovituri mari, poate chiar nedrepte... Am cunoscut un tovarăș, al cărui frate, complet nevinovat, care nu făcuse parte niciodată din rîndurile noastre, a fost arestat și s-a lăsat condamnat. Fusese luat drept fratele lui, care era comunist... Și a știut tot timpul care e adevărul... S-a sacrificat pentru ca fratele său să poată activa mai departe ? Nu știu. Noi considerăm însă că s-a sacrificat pentru partid. A suferit pentru noi...

— Aveți dreptate, tovarășe Mironescu... Nu trebuie să-mi spuneți nici un cuvînt în plus. Vă dau dreptate din toată conștiința mea. Trebuie să publicați articolul... Mi-e teamă, însă, că articolul nu a fost scris cu sinceritate...

Mironescu se îngălbeni...

— Tu crezi că Gorga... Lucian ! Dar tu n-ai citit articolul ?... Tu nu-l cunoști pe Gorga ? Gorga și cînd comite o nedreptate o face cu sinceritate... Nu pot să cred că tu crezi așa ceva. Gorga are multe defecte... Mai toate izvorîte din copilărie... Dar pentru cinstea lui... de cinstea lui sînt convins cum sînt convins de cinstea ta. Și să nu crezi că sînt mulți oameni despre care eu pot să fac cu ochii închiși aceste afirmații.

— Iartă-mă, tovarășe Mironescu... Am fost foarte nedrept cu Gorga... Uneori... nu știu, nu știu ce mi s-a întîmplat... Poate că era singurul pe care nu trebuia... nu știu... Mă voi duce la el și-i voi... Mi s-a întunecat mintea.

— Nu spui adevărul, Lucian. Nu ți s-a întunecat mintea. Nici n-ai dat crezare în adîncul tău acestui gînd... Ți-a fost inspirat.

— Nu știu, tovarășe Mironescu. Dar nu vreau să mai greșesc și-a doua oară...

— Aș vrea să mai discut și altele cu tine, Lucian, dar mai întîi să dăm în lucru articolul lui Gorga... Vreau să-ți mărturisesc că l-aș fi publicat oricum, dar am ținut foarte mult ca să fii și tu de acord...

Mărturisirea lui Mironescu îl emoționă pe Lucian. Se simțea foarte vinovat față de Mironescu. Redactorul șef repara cu prețul unor dureri mari consecințele greșelilor făcute de el.

Coriolan Turturică apăru în birou. Mironescu îi spuse cu vocea lui obișnuită :

— Dăm în lucru articolul lui Gorga ! Pentru numărul de mîine.

— Nu mai e nevoie, tovarășe Mironescu. Am primit alt articol.

Coriolan îi întinse lui Mironescu articolul trimis de Nistor, pufăi de cîteva ori din lulea, apoi se străduí să facă un rezumat. Mironescu citi repede articolul, în diagonală, rămase un moment pe gînduri, apoi se uita întrebător spre Lucian :

— Articolul lui Nistor complică lucrurile. De publicat trebuie să-l publicăm. Greșelile și lipsurile pentru care ne critică sînt adevărate... Și totuși... e neplăcut... Am fi trebuit s-o facem noi mai înaintea lui... Dacă publicăm mai întîi articolul nostru... Dar nu se poate... Ori unul, ori altul.

— Eu am o propunere spuse Coriolan. Publicăm articolul lui Nistor... fuf... și dedesubt o notă scurtă în care expunem părerea redacției... fuf... Putem extrage conținutul notei din articolul lui Gorga... fuf... sau putem da și o notă mai mare... fuf...

— Cred că e bună propunerea, tovarășe Coriolan. Iar nota o poate constitui finalul din articolul lui Gorga. E bună propunerea. Îți mulțumesc.

Coriolan părăsi, vădit bucuros, biroul redactorului șef.

Mihail Mironescu îl mai reținu însă pe Lucian, deși dădea semne de plecare.

— Mai voiam să discut ceva cu tine, Lucian... Poate că ar fi trebuit să amîn... dar cred că e mai bine acum... Mi-ai vorbit despre Cornelia Cernat... și despre tine...

N-aș vrea să fiți copii, Lucian. Dacă ați găsit amîndoi acest dar, atît de prețios, ar fi păcat... Uite că mă încurc... Imi vin vorbe mari în cap... Eu, Lucian, am iubit-o pe Ioana, o iubesc și acum, dar acum e o dragoste calmă, însă pe vremea noastră... eram... nu știu cum... nu mai eram eu, singur... Și am întîlnit atît de rar fericirea... Era greu, Lucian, era neînchipuit de greu... Lucruri mărunte, dar care te măcinau, te rușinau, te umileau... Foamea aceea, mereu prezentă, și frigul, și atîtea... Ne-am agățat unul de altul cu disperare... Altfel ne-am fi pierdut dragostea... Ne-am încăpățînat să fim mîndri în sărăcia noastră, să fim demni, să... dar nu știu de ce-ți spun toate acestea... Poate pentru că simt nevoia să-mi deschid și eu sufletul cum ți l-ai deschis tu, mie... Lucian, te superi dacă mă voi duce eu să vorbesc cu mama ta ?

Întrebarea lui Mironescu i se păru la început umilitoare lui Lucian. El nu putea să-și convingă singur mama ? Dar îi descoperi repede izvorul. Și chiar i se păru alinătoare fapta lui Mironescu.

— Vă mulțumesc ! îi răspunse Lucian cu voce șoptită.

— Tu trebuie să pleci de acolo, Lucian. Eu văd mai departe decît tine.

— Vă înțeleg...

— Trebuie să pleci. Nu să te desparți de mama ta. Ci să-ți găsești liniștea. Și mai ales să-ți păstrezi dragostea, Lucian.

Lucian clătină încet din cap :

— Vă mulțumesc din toată inima...

— Și acum capul sus, Lucian ! Te rog eu să nu mă întuneci și pe mine. Cred că nu vrei să te evit. Altădată ne contaminai cu seninătatea ta.

Lucian își ridică privirile. Era emoționat, înduioșat.

— Să nu-ți închipui că vreau să-ți dau sarcini cum să te porți și cam ce sentimente să afișezi, continuă Mironescu. Vreau doar să te mai gîndești din cînd în cînd și la mine... Da... Ce voiam să-ți spun ?... Da... Ce ai de gînd cu Cornelia ?

Lucian tresări. Nu găsea destinația neașteptatei întrebări. Ce urmărea...

— Stai ! înțelese Mironescu. Mă gîndeam la cu totul altceva. Ție nu ți-a trecut prin cap că am putea s-o

folosim în redacție ?... I-am citit cîteva articole, eseuri, cum le spuneți voi... Dacă articolele lui Vașani ți se par grozave, atunci ce să mai spunem despre cele ale Corneliei ?... Ce-ar fi s-o încadrăm la secția culturală ? Eu sînt convins că ar face față și cred că s-ar vedea și în ziar...

Lui Lucian nu-i venea să creadă. Într-o clipă, fața lui se însenină, privirile începură să-i strălucească :

— Cînd va auzi Cornelia ! Abia aștept să-i spun... Dacă-mi dați voie...

— Voie ?! simulă Mironescu uimire. Ai obligația, tovarășe Lucian. Ce mai, sarcină urgentă !

Lucian părăsi biroul lui Mironescu cu sufletul plin de lumină. Se duse direct la Gorga :

— Iartă-mă, Gorga ! Iartă-mă pentru că-ți cer iertare cu atîta seninătate...

Gorga rămase năucit. Lucian cobora scările din cinci în cinci trepte.

Cornelia se hotărîse să rămînă în cămin pînă în ziua cînd consiliul pedagogic al institutului își va da avizul asupra cererii sale de retragere. Într-o seară se pomeni însă chemată jos de portarul blocului în care locuia. Acesta îi înmînă o scrisoare și o informă că garsoniera ei este în primejdie. Cineva din bloc anunțase pe semne la spațiul locativ plecarea ei la cămin.

— Aproape în fiecare zi, îi spuse portarul, vin cîte doi-trei domni, zic că-s de la spațiu și cer cheia. Eu nu le-am dat-o, dar nici n-o mai țin la mine... M-au amenințat cu miliția. Eu vă dau cheia și le spun să vină la dumneavoastră.

Dar abia după ce citi scrisoarea pe care i-o înmînase portarul, Cornelia își dădu seama cît de precară e situația ei. Scrisoarea era de la avocatul Prisăcaru. Acesta o anunța în termeni foarte politicoși, că beneficiarii testamentului hotărîndu-se să vîndă fostul apartament al Cristinei, se văzuseră nevoiți, la cererea cumpărătorului, să integreze în apartamentul vîndut și camera Corneliei. Și neavînd unde să depoziteze mobila, o oferiseră „Consignației". Suma obținută, o sumă derizorie, datorită îm-

prejurărilor, îi stătea la dispoziție oricînd. Prisăcaru se scuză că totul se întîmplase din cauza încăpățînării cumpărătorului, care pusese ochii pe camera ei și nu voia să achiziționeze altfel apartamentul. O asigură că lucrurile personale se află bine păstrate și-și exprima, la sfîrșitul scrisorii, încrederea că „domnișoara Cornelia nu va avea nimic împotrivă ca din suma obținută prin vînzarea mobilei o parte să completeze cheltuielile de înmormîntare a aceleia care fusese pentru dînsa o adevărată mamă".

Cornelia nu închisese ochii aproape toată noaptea. Nu se mai gîndi la Prisăcaru și la mîrșăviile sale. Avocatul acționase repede și nimic nu se mai putea întoarce înapoi. Se gîndea și la situația ei. Nu mai avea pe nimeni, nu avea nici măcar unde să locuiască. Dacă pierdea și garsoniera de aici? Nu avea curajul să se destăinuie lui Lucian. Nu, nu era vorba de curaj, o oprea pudoarea. Îi era teamă că ar tulbura culoarea pură, că ar zvîrli un pumn de note stridente într-o melodie pură. Dragostea lor, fericirea lor trebuia păstrată pînă la disperare... Se va descurca singură... Nu, Lucian nu avea voie să știe... Lucian nu avea voie să știe... repetă ea într-un tîrziu. Iar o teroriza amintirea groaznică de pe munte. În suflet i se strecura o teamă, ca o umbră. Teama că Lucian n-o va înțelege — Și totuși îl iubea. Îl iubea cumplit. De la această dragoste începea viața ei. Dar mai era nevoie de altceva?

Abia spre ziuă Cornelia adormi, aducîndu-l pe Lucian din gînduri în visuri. Se trezi însă foarte repede. Zări scrisoarea pe noptieră, își aminti vizita portarului... Mii de înțepături îi zvîcneau în piele. Făcu un duș rece, de gheață, se îmbrăcă la iuțeală și fugi în centru după o mașină.

Era încă dimineață. Locatarii nu se sculaseră. După ce-și transportă valizele în cameră, răsuflă ușurată. Primul pas fusese făcut. Nu va putea fi evacuată cu forța din camera ei...

Apoi se prăbuși obosită într-un fotoliu și ațipi... O trezi țîrîitul prelung al soneriei. Sări speriată din fotoliu și se uită la ceas. Dormise aproape două ore. Își frecă ochii, se pieptănă la repezeală, își aranjă îmbrăcămintea

și se duse să deschidă. Zbîrnîitul soneriei nu încetase nici o clipă.

În fața ușii se aflau trei indivizi. Unul din ei, scund și slab, cu ochelari, purtînd un baston negru cu cap de argint, își scoase politicos pălăria neagră, tare, cu boruri întoarse și o salută pe Cornelia.

— Domnișoara Cernat Cornelia ? întrebă el.

— În persoană, răspunse Cornelia.

— Ne dați voie, continuă Ion Vrabiciu — sîntem de la spațiul locativ. Tovarășul inspector Popescu, tovarășul Dădîrlat și subsemnatul.

Cornelia nu-l auzi pe Vrabiciu rostindu-și numele. Fără să mai ceară permisiunea, „dom' administrator" îi invită pe ceilalți doi în garsonieră, cu gesturi și vorbe foarte sigure :

— Poftiți ! E doar locuința dumneavoastră, dom... tovarășe Dădîrlat. V-am spus. Vestibul, baie, bucătărie, cameră și balcon. Exact ceea ce vă trebuie.

Cornelia îl privi înlemnită. Vrabiciu îi spuse în șoaptă, parcă făcîndu-i o confidență :

— Tovarășul Dădîrlat e... redactor al ziarului local. Redactor uriaș.

Apoi începu să cerceteze încăperile cu cea mai mare nerușinare. Intră în baie, arătînd celorlalți doi cada, chiuveta, oglinda, ciocăni cu capătul bastonului în plăcile de faianță și în mozaic, apoi confirmă, surîzător :

— Exact cum v-am spus, domnule Dădîrlat. Baie modernă, încăpătoare, în stare perfectă... Domnișoara a îngrijit-o cît se poate de bine... Dacă toți chiriașii s-ar purta astfel !...

Cornelia nu mai putu suporta aroganța și obrăznicia individului cu bastonul :

— V-aș ruga să poftiți afară. Cu ce drept pătrundeți în locuințele cetățenilor ?

Individul, care se recomandase Dădîrlat, se intimidă. Încercă să bîlbîie ceva, dar nu reuși. Vrabiciu în schimb se purta ca și cum n-ar fi auzit vorbele Corneliei.

— Camera șase pe cinci... O ! mai mare decît v-am spus. Cu șase metri... deci... vă închipuiți, tovarășe Dădîrlat... O ! Dulapuri și bibliotecă în perete... încă un

element în plus. Și chiar foarte important. Calorifer... V-am spus.

Vrabiciu deschise unul din dulapuri pentru a-i examina interiorul — Cornelia îl apucă înfuriată de mînă și țipă la el :

— Te rog să părăsești imediat camera ! Și dumneavoastră ! Dacă nu, chem miliția !

Vrabiciu se retrase cîțiva pași și numai după ce ciocăni de cîteva ori cu bastonul în parchet și privi apoi, cu un aer de cunoscător plafonul, se hotărî să răspundă :

— Sînteți cam nepoliticoasă, domnișoară... Dacă nu mă înșel, dumneavoastră ocupați trei locuințe... Și v-aș ruga să țineți cont că vorbiți cu persoane oficiale, cu slujbași ai statului nostru democrat... Mi se pare că v-ați mutat la cămin... și mai aveți și o altă locuință în orașul...

— Aceasta e singura mea locuință ! îl întrerupse Cornelia. La cămin nu mai stau. Iar locuința din celălalt oraș nu-mi aparține. Mi s-a scris că a fost vîndută și ocupată.

Vrabiciu se prefăcu mîhnit :

— Foarte trist ! Dar puteți reclama la spațiul locativ din oraș. N-au dreptul să vă ocupe locuința. Fiți sigură că se va aranja... Pînă atunci, însă, trebuie să ne cedați garsoniera. Dom... Tovarășul Dădîrlat are formele în regulă... Tovarășe inspector, arată te rog repartiția, domnișoarei, ca să nu-și închipuie cumva că facem un abuz... Vă rog să ne înțelegeți, că ne îndeplinim datoria...

— Și eu unde să stau ?... Eu n-am dreptul la locuință ?... Nu înțelegeți că aceasta este singura mea locuință ? V-am spus ce s-a întîmplat...

— E impresionant... o consolă Vrabiciu. Vă mutați deocamdată la cămin și între timp se va aranja situația cu cealaltă locuință. Dacă vreți, adică chiar avem datoria să vă dăm o hîrtie că nu mai posedați nici un metru de spațiu locativ în orașul nostru. Vă rog să notați, dom'... tovarășe inspector... Care e numele dumneavoastră întreg ?... Ca să vă putem elibera adeverința fără să mai stați la coadă. V-o aduc eu personal la cămin... Mă înduioșează starea dumneavoastră...

Cornelia nu mai știa ce să creadă. Nu putea accepta în nici un caz să i se ia garsoniera.

— N-am unde să stau. La cămin nu mai pot sta! N-am nici un drept.

— Dar pînă acum de ce ați putut sta? întrebă inspectorul.

— Pentru că am fost studentă la institut. Dar nu mai sînt. M-am retras!

Cînd auzi vorbele Corneliei, Vrabiciu își schimbă brusc atitudinea. Încercă să-și îndrepte spatele cocoșat și spuse, cu o voce neașteptat de tăioasă:

— În cazul acesta te rog să părăsești imediat camera. Imediat! Altminteri te evacuăm!

— Dar e locuința mea!

— Locuință? zîmbi Vrabiciu. Locuință? Am primit destule reclamații... Dar n-am vrut să te ofensez... Casă de toleranță, nu locuință... Imediat...

Cornelia rămase cîteva clipe paralizată și în imposibilitate de a scoate un sunet. Simți că-i năvălește sîngele în față. Apoi o cuprinse un tremur nervos.

Vrabiciu era convins că nimerise la țintă. Trebuia doar să profite de moment.

— Dacă părăsiți imediat garsoniera, închidem ochii și nu spunem un cuvînt...

Dar se opri cînd zări fulgerele din ochii Corneliei și o văzu repezindu-se cu pumnii strînși la el.

— Ieși afară! țipă Cornelia. Dacă nu ieși imediat...

Cei trei se retraseră instinctiv. Vrabiciu se opri însă demn în fața ușii și spuse cu un ton amenințător:

— Vom reveni imediat cu miliția. Cred că ar fi mai bine să găsim locuința goală.

Cornelia îi trînti ușa în nas, apoi se aruncă pe pat. Tremura din tot corpul. Era îngrozită de ceea ce făcuse și mai ales era îngrozită de ceea ce se va întîmpla. Nu va putea să-și mențină garsoniera. N-avea nici un drept. Aștepta din clipă în clipă soneria. Măcar să-și revină în fire.

Cînd auzi zbîrnîitul soneriei, se sculă de pe pat, luă o ținută demnă și se duse să deschidă ușa. Puterile însă n-o mai țineau. Închise ochii și se prăbuși încet. Lucian o luă în brațe ca pe un fulg și se învîrti vesel cu ea prin cameră. O așeză apoi pe pat

— De ce te-ai speriat ?... Am vrut să-ți fac o surpriză...

O văzu deschizînd ochii, neîncrezătoare. Se așeză în genunchi pe parchet și-și lipi obrazul de obrazul ei.

— Cornelia !...

Îi sărută părul, îi sărută ochii, îi sărută buzele. Cornelia îi prinse capul cu mîinile și-l trase spre pieptul ei cu disperare.

În clipa aceea se auzi soneria. Lucian sări în picioare și o amenință cu degetul :

— Văd eu imediat ce vizite primești la ora asta ciudată ! Deschid eu, draga mea.

Se duse spre ușă fără să mai aștepte răspunsul Corneliei. Rămase surprins cînd văzu trei indivizi necunoscuți și un ofițer de miliție.

— Poftiți, poftiți, tovarășe locotenent — se repezi Ion Vrabiciu. Domnișoara a primit între timp oaspeți. Vom vedea imediat. Evacu...

Lucian le bară drumul :

— Ce doriți dumneavoastră ?

Vrabiciu încercă să treacă pe lîngă Lucian, dar tînărul îl apucă de braț și i-l strînse pînă auzi zgomotul provocat de căderea bastonului.

— Ce doriți, tovarășe locotenent ? întrebă Lucian. Și cu ce drept încercați să pătrundeți în această cameră ? Vă rog să-mi arătați mandatul.

Vrabiciu își scutură brațul amorțit de strînsoare. Începu să țipe :

— Mi-a rupt brațul în fața dumneavoastră... Arestați-l ! Îl dau în judecată... Trebuie să fie unul din ăia... Te dau în judecată... Vii aici, la casă de tole...

Apăruse și Cornelia în vestibul. Lucian îi aruncă lui Vrabiciu o privire care-l îngheță. Nu mai termină cuvîntul.

— Ni s-a reclamat, spuse locotenentul, că domnișoara ocupă în mod ilegal o cameră aici, în bloc, și refuză s-o părăsească. Ni s-a mai spus că purtarea dumneaei... De altfel se pare că domnișoara nu are nici o profesie.

— Ba are, domnule locotenent, se repezi Vrabiciu. Aduc martori care pot să jure...

— Dumneata ești persoană oficială ? îl întrebă Lucian pe Vrabiciu. Nu cu dumneata vorbesc... Tovarășe locotenent, domnișoara Cornelia Cernat e redactor la ziarul „Drapelul Roșu"... Vă mai interesează altceva ?... Cît despre locuință, sînt foarte surprins de felul cum lucrează spațiul locativ. Locuința aparține de mult timp tovarășei Cernat.

Locotenentul părea intrigat. Nu știa ce să mai creadă. De aceea îl întrebă pe Lucian :

— De cînd lucrează tovarășa la ziar... adică, de cînd e încadrată ?

— Chiar de astăzi ! răspunse Lucian.

— Dar dumneavoastră cine sînteți ? întrebă ofițerul, care începuse să bănuiască ceva necurat la mijloc.

— Lucian Severin.

— Tovarășul Lucian Severin ? repetă locotenentul. Sora mea e studenta dumneavoastră... cum să nu vă cunosc... Vă rog foarte mult să ne scuzați... domni... tovarășă Cernat... Dumnealor au făcut un asemenea tărăboi la miliție, încît... încît trebuie să dea socoteală. Încă o dată, vă rog să ne scuzați.

Cei trei se uitară unii la alții, uluiți de întorsătura lucrurilor. Cînd auzi scuzele locotenentului, Dădîrlat încercă s-o șteargă. Dar ofițerul se întoarse brusc spre ei și le spuse, autoritar :

— Pe dumneavoastră vă invit pentru cîteva lămuriri la miliție... Vă salut, tovarășe Severin... să știți că vă citesc regulat articolele. Vă salut ! Bună ziua, tovarășă Cernat !

Lucian închise ușa. Cornelia se lipi de el, încercuindu-i mijlocul.

— Ești puternic, Lucian !... Lîngă tine... Dar de ce-ai mințit ? Dacă vor întreba la ziar ?

Lucian desprinse încet mîinile care-l încercuiau, îi puse un braț după gît, altul sub genunchi și, înainte ca să-și dea seama Cornelia, o ridică ușor și iarăși se învîrti cu ea prin cameră. O azvîrli odată, de două ori spre plafon, apoi se așeză în fotoliu cu ea în brațe.

— Sînt foarte puternic, Cornelia. Nici nu-ți închipui cît sînt de puternic... Mi-e frică uneori că sînt prea puternic... El m-a învățat, el m-a pregătit. Dacă te-aș

strînge în brațe tare... De aceea de acum înainte te voi arunca în sus... Dar nu prea sus, ca să nu fugi...

— De ce-ai mințit, Lucian ?

Lucian o apucă de braț și o trase după el.

— Repede ! Îmbracă paltonul !... Am sarcină urgentă, Cornelia.

— Nu mă îmbrac dacă nu-mi spui !

— Întîi să te îmbraci !... Gata ? Îți dau voie să-mi iei brațul. Pe stradă, însă, vom fi foarte serioși. Pe urmă cine știe ce vorbe se scornesc pe socoteala noastră... Uitasem să-ți spun... Am sarcina să te prezint unui tovarăș, Mihail Mironescu, care e redactor șef, și care cu jumătate de oră înainte mi-a propus să te angajez redactor la secția mea... Eu, bineînțeles, n-am...

Erau în stradă. Dar Cornelia îi sorbi ultimele cuvinte cu buzele.

Neliniștea lui Nistor fu risipită de o chemare telefonică neașteptată. Un corector de la ziar îi cerea să i se confirme cîteva cifre din articol. După ce Nistor îl asigură că sînt exacte, îl întrebă pe corector cînd apare articolul, și acesta îi răspunse că articolul e deja paginat și că se va însera sub dînsul o notă prin care redacția confirmă justețea articolului și-și face o autocritică severă.

La ședința de mîine nu va mai fi deci un necunoscut pentru noul prim-secretar. Iar nota redacției căzuse parcă din cer. Un adevărat dar ceresc pe care nici nu-l visase. Cu nota aceea dedesubt, articolul său va căpăta o valoare și mai însemnată. Drumul îi era deschis. Primul-secretar îl va primi fără doar și poate, și în cîteva zile va ajunge în activul de bază al regiunii.

Se înnoptase. Nistor părăsi biroul parcă mai întinerit și mai liniștit. Poate că schimbarea survenită la regiune în loc să însemne o nenorocire, cum crezuse la început, îi mărea și mai mult șansele. Observase de mult timp că mai ușor poate fi impresionat un om nou, care nu-și cunoaște tovarășii din jur, decît unul care și-i cunoaște. Prima impresie poate să fie hotărîtoare. Și prima impresie pe care i-o va produce primului secretar

va fi foarte bună. Se va strădui din răsputeri să nu pară nici prea entuziasmat, nici prea criticist, dar nici prea calculat. Trebuia să se ferească de vorbe mari, să pară îndurerat cînd face o critică și reținut cînd acordă o laudă...

Zărindu-l pe Nicolae Iușcă, Nistor își aminti de Căciulă și despre cele ce-i spusese chiștocul cu privire la Alexandru Severin. Îi ceru lui Iușcă, tot cu cea mai mare discreție, să-l supravegheze atent pe Severin la ieșirea din uzină. Bătrînul portar holbă neîncrezător ochii :

— Alexandru Severin ? ! ! !... E cu neputință, tovarășe director. Eu pun mîna în foc pentru el.

— Tovarășe Iușcă ! Eu îți dau dispoziții foarte stricte și foarte tainice. Atît !

— Dar... vedeți dumneavoastră... Mie mi-i rușine să-l bănuiesc pe Alexandru Severin...

— Dacă e nevoie, poți să-l și controlezi !

— Decît asta, mai bine ies la pensie. Puneți-l pe altul. Nu pot, tovarășe director... Sînt portar... Am și uitat de cînd sînt... Dar dacă am întîlnit un om pentru care pot să-mi pun gîtul sub tăietor, că e cinstit, apăi omul acela e Alexandru Severin... Nu vă supărați... Dar eu... mai bine ies la pensie... sau mă duc la altă uzină...

Nistor ieși din cabina portarului, mînios, fără să-i dea bună seara. Mînia lui era însă mai degrabă o prefăcătorie. Îl cunoștea și el pe Severin. Portarul nu se înșela. Era imposibil ca Severin să fure. Și totuși Căciulă se jurase că Severin depozitase în dulapul său zeci și sute de piese. Era la mijloc ceva, dar nu o tîlhărie... Se întoarse din drum și intră din nou la portar. Îl găsi pe Iușcă mîhnit și gînditor.

— Mi-ai plăcut, moș Culae ! îi întinse mîna Nistor. Am vrut să te încerc puțin. Să știi că mi-ai plăcut... Pentru asta o să am grijă la prime... Am vrut să văd cum miroși oamenii.

Iușcă se înroșise ca un tinerel :

— Să vă spun drept, tovarășe director, nu știam ce s-a întîmplat cu dumneavoastră... că doar ați fost ucenicul lui Severin, și cine altul îl poate cunoaște mai bine...

— Mi-ai plăcut, moș Culae, și-ți strîng încă o dată mîna.

Cînd văzu cît de bucuros e portarul, Nistor se convinse că a procedat foarte bine întorcîndu-se din drum. Dacă i se vor cere referințe, de la regiune, unul din referenți va fi Iușcă. Era comunist, era de mulți ani în fabrică, era cunoscut peste tot ca un om cinstit și drept. Putea să jure că referința pe care i-o va da Iușcă îi va impresiona mai mult decît oricare alta pe cei de la regiune.

Nistor mergea parcă la întîmplare. Își făcea planuri de viitor. Din cînd în cînd își strîngea pumnii sau își îndîrjea pașii. Era liniște în jurul său. Pașii săi îl purtau pe străzi tăcute, întunecate. Își făcea planuri. Cînd se pomeni pe strada Corneliei, se opri. Aici voia să ajungă, deși ar fi dorit să uite pentru cîteva zile gîndul care îl împingea spre casa aceasta. Dar nu rezistase. Cornelia va trebui să-i spună *da* înaintea zilei care-i va schimba cursul vieții.

Voia s-o obțină cu puterea pe care-o avea în clipa aceea, nu cu puterea pe care-o va avea. Dacă îl va refuza din nou...

Trecu pe lîngă portar fără să mai întrebe. Văzuse lumină în camera Corneliei. Nu putea să fie decît dînsa. De la cămin i se spusese că se mutase chiar în dimineața aceea. Sună. Ușa se deschise. Cornelia nu-și putu stăpîni o ușoară tresărire cînd îl văzu. Își păstră însă calmul.

— Bună seara, Cornelia.

— Poftim ! îl invită Cornelia. Deși ora nu e chiar cea mai potrivită pentru vizite neașteptate.

Lui Nistor i se părea prea sigură vocea Corneliei. Și toată înfățișarea ei, toată purtarea ei era schimbată. Îl învitase înăuntru fără să-l întrebe ce caută... Era cam ciudat.

— Altă dată să-ți anunți vizitele.

Cornelia îl obliga să rămînă normal.

— N-ai telefon, răspunse Nistor, fără voia lui.

— Voi avea. Stai jos.

Nistor se așează pe un scaun, Cornelia în fotoliu. O privi. Nu părea intrigată de vizita lui. Simțea că nu va rezista mult și se va repezi la ea.

— Stai acolo ! îi spuse Cornelia foarte liniștită. Ești în vizită la mine.

Calmul și mai ales siguranța din vocea ei îl țintuiră locului. Parcă îl apuca moleșeala. Întrebă, mai mult pentru a cîștiga timp și a-și reveni :

— Am auzit că nu mai ești studentă... Ce ți s-a întîmplat ?...

— De aceea ai venit ?... Sînt foarte surprinsă... M-am retras... Dar m-am înscris la altă facultate. Seara, de obicei învăț. Nu obișnuiesc să primesc vizite.

Nistor ar fi vrut să urle la ea. Să-i spun că știe cu cine umblă. S-o prindă de umeri și s-o zgîlțîie. Și poate... Dar stătea prea nepăsătoare ; prezența lui n-o tulburase și n-o înfricoșase ca altădată. Își închipuise că va tremura, că se va feri, că va sta departe de el... Dar dacă se răzgîndise... Dacă între timp îi acceptase... Dacă voia să devină... Nu îndrăznea să-și termine gîndurile... i se părea de necrezut. Și totuși atitudinea ei... Îi căută privirile. Cornelia se uita însă în altă parte. Nistor își recăpătă încrederea în el.

— Te-ai gîndit mai bine, Cornelia ?

Părea absentă. Se uita la el ca la un necunoscut. Întrebarea îi ajunse tîrziu la ureche.

— Am prea mult de lucru ca să mă gîndesc la absurdități. Prea mult.

— Îți bați joc de mine ? se înfurie Nistor. Absurdități ? Nu-ți dai seama ?

Se sculă de pe scaun și veni spre dînsa. Cornelia nici nu clipi din ochi.

— Dacă nu stai locului, dacă nu te porți ca un om demn, te rog să părăsești imediat încăperea !

Nistor era însă prea înfuriat ca să se mai poată opri. Întinse brațele spre ea.

— Dacă mă atingi numai, mîine dimineață voi vorbi despre tine la Comitetul Regional.

Mîinile lui Nistor erau la cîțiva centimetri de umerii Corneliei. Și le retrase încet.

— Am uitat să-ți spun că fac parte din redacția ziarului... continuă Cornelia. De altfel, vei avea mîine ocazia să afli asta din ziar. Am văzut și un articol de-al tău...

Fața lui Nistor părea de ceară.

Cornelia se sculă din fotoliu și se îndreptă spre ușă. Nistor își adună ultimele puteri și-i spuse, cu o voce vlăguită :

— Cornelia !... M-ai umilit prea mult... Numai tu ești de vină... Numai tu o să fii vinovată. N-am să uit niciodată... Auzi ?... Niciodată.

Părăsi încăperea parcă mai bătrîn cu zece ani decît atunci cînd intrase.

CAPITOLUL 21

În afară de Iulieș, rar poposea altcineva în casa lui Severin. Simina fu foarte mirată cînd numai la un ceas după sosirea lui Alexandru acasă, auzi bătăi în poartă și văzu prin geam un bărbat și o femeie pe care nu-i cunoștea, așteptînd să li se deschidă.

— Alexandre ! Ia vezi tu cine te caută... Că eu nu-i cunosc.

— Oricine ar fi, spuse Alexandru Severin intrînd în tindă, du-te și deschide... Costinaș !... Am uitat să-ți spun că i-am chemat la noi...

Se duseră amîndoi în întîmpinarea oaspeților.

— Noroc, nea Alexandre ! îl salută Costinaș. Ne-am rătăcit prin împrejurimi și ne-a trecut prin cap să-ți răspundem la invitație.

— Dacă nu-i cu supărare ! completă, zîmbind, nevasta lui Costinaș.

— Vai de mine ! se ofensă Simina. Poftiți !... Sîntem cît se poate de bucuroși !

Intrară toți în casă. Simina mai aduse un scaun. Era încurcată. Nu știa cum să se poarte cu oamenii pe care nu-i cunoștea.

Nevasta lui Costinaș, nu mult mai tînără ca Simina, părea în schimb foarte degajată. Observă încurcătura gazdei și se hotărî să spargă gheața. Procedă însă cu

multă dibăcie. O scoase pe Simina în bucătărie, se informă asupra cîtorva treburi gospodărești, se arătă foarte mirată și plină de admirație pentru calitățile ei de gospodină, apoi îi spuse că o cheamă Sanda și că e căsătorită de patru ani. Încetul cu încetul se dezgheță și Simina. Mai întrebă și ea cîte ceva, iar Sanda profita de fiecare întrebare pentru a-i strecura gînduri intime, de familie, planuri, visuri. Îi plăcea Simina. De la prima privire își dădu seama că are în fața ei o femeie cu suflet mare și dintr-o bucată. Îi spuse repede pe nume, obligînd-o și pe Simina să-i vorbească la fel.

— Să știi că ai un bărbat, Simino !... Toată ziua Costinaș îmi vorbește de dînsul... Eu așa îi zic lui bărbatumeu, Costinaș... E mai frumos decît Petre... Nu crezi și tu că sună mai frumos la ureche ? Parcă ai alinta un copil... Ssst... să n-audă el... E sigur c-o să avem un gîndăcel... Încă nu i-am spus. Mi-e frică să nu leșine... o să-i spun Costin Costinaș.

— Și dacă-i fată ? întrebă Simina, zîmbitoare.

— La asta nu m-am gîndit... Poate c-o să-i spun Simina... Vrei să-i fii nașă ?...

— Atunci o să mă rog în fiecare seară să aveți o fată.

Și Siminei îi plăcea Sanda. Era deschisă la suflet, îndemînatică, prietenoasă. Intrară amîndouă în odaia în care stăteau bărbații ca două prietene vechi, de cînd e lumea.

— Așa, Costinaș ! îl mustră Sanda. Să nu-mi spui tu un cuvînt măcar despre Simina ! Pentru asta nu te iert eu... Simina știe cu ce nu te iert... Da' să nu cumva să-i spui, Simino, lui bărbatu-tău, că el îi poate scăpa cîteva vorbe lui Costinaș. Să-l lăsăm să moară de necaz, că merită...

Alexandru Severin se uită la Simina cu ochi mirați. Cînd avusese timp să se împrietenească și încă să ajungă la taine, cu Sanda lui Costinaș ? Dar văzînd-o veselă și atît de schimbată în bine, se simți și el cuprins de bucurie. De mult timp se gîndise că o ține prea închisă pe Simina, că nici un alt suflet nu le intră în casă, că poate are și ea nevoie să mai schimbe o vorbă cu altcineva. Vizita lui Costinaș adusese parcă mai multă lu-

mină în casă. Tînărul era vesel și-i fulgerau prin cap idei îndrăznețe. Severin era chiar uimit de iuțeala cu care descoperea Costinaș unele răspunsuri la întrebările pe care i le punea.

Simina adusese o sticlă cu țuică întoarsă, cîrnați, slănină, pîine de casă, și invită oaspeții să servească. Cînd simți gustul țuicii, Costinaș plescăi din limbă și plimbă închidul prin toate colțurile gurii.

— Văd că te pricepi și la băutură — îl încurajă Severin. Oamenii care știu să bea... sînt ca păsările cîntătoare. Știu cînd să se oprească... să nu strice farmecul cîntatului.

— Ți-au plăcut mult păsările, nea Alexandre ? îl întrebă Costinaș.

Păsările fuseseră cea mai mare pasiune a copilului voinic și zdrențuit care bătea necontenit pădurile.

— Dacă mi-au plăcut, Costinaș ? Măi băiete... păsările... știți voi, cum trăiesc păsările ?...

Alexandru Severin simți atîtea amintiri răscolindu-l... Mierla, privighetoarea, grangurul, graurul, ciocîrlia... cuiburile primăvăratice... serile sfioase cu cîntece tremurătoare... puii înfrigurați și lacomi,... primele încercări de zbor... revenirile vesele...

Parcă-l plimba pe Lucian prin păduri și-i dezvăluia în șoaptă tainele fiecărei păsări... Parcă-l ridica în brațe pentru a privi puii golași și speriați din cuiburi... parcă-l ducea seara în crînguri pentru a asculta împreună cîntările fermecate... parcă încerca să-i aline tristețea în zilele răcoroase cînd păsările plecau în stoluri spre alte țări... Lucian cel mic și sfios ca un pui...

— I-am arătat toate păsările — se pomeni spunînd Severin. Toate tainele... Îi spusesem dinainte că sfrînciocul e hain... că se amestecă printre păsărelele cîntătoare, că le amăgește, cîntînd laolaltă cu ele, și cînd prinde clipa, se repede asupra celei mai mici și o răpește... Dar cînd a văzut cu ochii lui... a început să plîngă de durere. Cînd auzea o pasăre cîntînd la vreme rea, știa că e graurul și că prevestește vreme frumoasă... Singur graurului nu-i pasă și cîntă cînd e urît... Și are atîta meșteșug în a-și preface glasul, că pe mulți îi înșală, crezîndu-l grangur sau ciocîrlie sau ce vrea el...

știți voi ?... Niciodată nu se aude viers mai frumos de privighetoare ca atunci cînd bărbații se bat pentru femei... Și dacă nu izbutesc să se înfrîngă în luptă, atunci se apucă și cîntă, și femeia îl alege pe cel care cîntă mai frumos... După ce cade amurgul, în mai, poți auzi viers de privighetori... I-am arătat cît de prost e mătăsarul... cînd unul se prinde în laț, ceilalți, de frică, nu mai au putere să zboare, și poți să-i prinzi cu mîna... Sau sturzul... Oamenii îl cred sălbatic, fiindcă-l știu că-și apără puii pînă la moarte... dar dacă știi cum să te porți cu el, ți se așază pe umăr... Într-o zi, unul s-a strîmbat la Lucian de pe vîrful ghetei lui... stăteam lungiți în iarbă... În fiecare vară găseam cîte un cuib de aușel... Minunea minunilor... O pungă țesută măiestru, din puf și păr, care se leagănă în vînt ca un scrînciob... Nu pătrunde în ea nici frigul, nici vîntul... Toate crîngurile sînt pline de minuni... Și unii oameni trec fără să vadă nimic.

Se făcuse o tăcere în cameră care-l sperie pînă la urmă pe Severin. Aproape că se rușină cînd își dădu seama că se plimbase atîta timp prin amintiri.

Simina, Sanda și Costinaș îi ascultaseră ca niște copii. Costinaș se înduioșase pînă la lacrimi. Iată cine era Severin, uriașul ! Avea un suflet întocmai pe măsura staturii și puterii lui. Și simți pentru el atîta respect și dragoste cum nu avusese decît pentru taică-său.

— Acum trebuie să-ți spun și pentru ce am venit la matale, nea Alexandre, zise Costinaș înainte de a pleca. Nevasta-mea asta, îmi ascunde ceva... Dar cum spune la toate femeile pe care le întîlnește, nu mi-a fost greu să aflu... O să avem un plod și ne-am gîndit... poate ai vrea să-i fii naș... Eu aș ține nespus de mult.

Sanda se prefăcu supărată. Alexandru îl bătu pe umăr pe Costinaș :

— Dacă mă lăsați pe mine să-i dau numele... Numele pe care-l vreau eu...

Severin și Simina îșI conduseră oaspeții pînă la poartă, făgăduindu-le că le vor întoarce vizita. La înapoiere, Severin își prinse nevasta de mijloc și-i spuse, cu durere, parcă :

— Vezi, Simina... cînd ești ursuz și singuratic... ești ca o ființă care nu vede toate culorile... Dar de ce sînt unii oameni așa...

— Știu eu, Alexandre ?

Se înserase, Severin devenea agitat. Așa i se întîmpla de cînd se ducea la lecții. Cu un ceas înainte de a pleca, se transforma în cel mai speriat școlar. Își cerceta creionul, își căuta caietele, se învîrtea prin cameră, repetînd lecția, tresărea cînd descoperea că-i lipsește ceva, și mai ales îl cuprindea teama că profesorul ar putea să fie nemulțumit.

— Trebuie să plec, Simino...

— Du-te, Alexandre, să nu întîrzii...

Severin se înroși pînă în vîrful urechilor înainte de a rosti primul cuvînt :

— Au revoir... ma jolie femme... Je reviendrai dans une heure et demie...

Ultimele cuvinte le rosti într-o suflare.

Balasan remarcase din prima clipă înclinațiile lui Severin. Știa că-i va fi foarte greu să-l învețe să vorbească corect și curgător... În schimb era sigur că într-un timp foarte scurt îl va învăța să scrie și să citească. Nu se așteptase însă ca progresul lui Severin să fie chiar atît de rapid. Bătrînul său elev își înfigea fiecare cuvînt parcă pentru totdeauna în memorie. Aproape că nu i se întîmplase să-i repete o regulă, un cuvînt, o frază sau o propoziție. Dacă elevul său făcea eforturi grele cînd vorbea, în schimb cînd scria mîna îi alerga cu ușurință și cu o siguranță rar întîlnite. Într-un timp relativ scurt, Severin ajunsese să citească lecții pe care le încercau numai avansații și să rezume cît de poate de lapidar, în scris, conținutul lor. Aproape că se îndrăgostise de aptitudinile elevului său.

Cînd sosi Severin, Balasan îi anunță lecția. O fabulă de La Fontaine. Greierele și furnica. Întîi i-o citi rar și pedagogic. I-o dădu apoi și lui Severin s-o citească, dar nu luă în seamă ezitările lui, întreruperile și accentele forțate. Îi ceru apoi să copieze poezia. Severin scrise încet și grijuliu, memorînd pe loc cuvintele și expresiile

noi. Cînd termină de scris, Balasan îl rugă să-i facă un rezumat.

Spre surprinderea profesorului, Severin pierdu mai multă vreme ca de obicei cu rezumatul. Cînd termină, îi întinse lui Balasan caietul cu o anumită sfială. Acesta, pe măsură ce citea, descoperea admirativ corectitudinea frazei și precizia cuvintelor. După morală, însă, elevul său adăugase cîteva rînduri :

„Je vous ferai remarquer — adăugase Severin și se putea observa că scrisul său, în loc să fie sigur, e tremurat — que la morale n'est pas juste... [1]

Și elevul căuta să demonstreze, în continuare, că el văzuse, încă din copilărie, că greierele e o gînganie harnică și chibzuită. Ceea ce se spune despre greiere cu privire la trîndăvia lui, nu e un lucru adevărat, ci numai o părere. Greierele e într-adevăr mai isteț și mai vesel, dar nu leneș.

Balasan își privi elevul uimit.

— De unde știi, dumneata, aceasta ?

— Am văzut... am iscodit fără să vreau... cum trăiesc gînganiile... cînd eram copil... Noi credeam că greierele lenevește... dar el, săracul, umblă toată noaptea și ziua încă... după hrană... Îi place să cînte... dar nu e leneș...

— Foarte curios ! Lucrarea e foarte bună... E cazul să trecem la lecții mai grele.

Balasan îi arătă ce trebuie să pregătească pentru a doua zi. Severin se ridică să plece, dar profesorul îl opri :

— Poți să mai stai. Mai avem timp.

Balasan nu-l întrebase niciodată pînă atunci pe Severin cum se numește și ce profesie are. Nu-l interesase. După remarca pe care elevul o făcuse despre fabula lui La Fontaine devenise curios și voia să știe cu ce se ocupă. Îi era însă teamă că ar putea să lovească în armonia care se stabilise între ei. De aceea renunță să-l întrebe. Balasan îl acceptase la început pe Severin, ca elev, mai mult din curiozitate. Voia să vadă cum va evolua acest școlar matur, cu înfățișarea lui atît de ciudată. După primele lecții, curiozitatea se schimbase într-o admirație

[1] Vă atrag atenția că morala nu e justă...

stranie pentru felul cum Severin înregistra totul. Omul, elevul îi ieșise din cap. Vedea numai aptitudinile sale. Remarca paradoxală îi scosese din nou la iveală omul.

— Dumneata ai fost foarte puternic, îi spuse dintr-o dată Balasan. Ai avut mult de suferit din cauza asta... Nu ?... N-ai avut niciodată prieteni... Oamenii au rîs de dumneata... Părinții au vrut să te țină la muncă...

— N-am avut părinți, îl întrerupse Severin. Au murit cînd eram mic...

Balasan parcă nu auzise vorbele lui Severin.

— Ai muncit ca un ocnaș și nimeni nu s-a gîndit că ai putea face și altceva... Te-au înjosit...

— Nu ! îl întrerupse Severin. Nu m-a înjosit nimeni ! N-am lăsat pe nimeni...

— Da... N-ai lăsat pe nimeni să te înjosească... Dar te-ai speriat de oameni. Erai prea puternic față de ei și-ți era teamă că se vor feri de dumneata din cauza asta. De aceea te-ai ferit dumneata de ei... Ți-ai descoperit un ideal, o pasiune... arheologia, matematica, mecanica... și te-ai dăruit ei în întregime...

— Și păsările... păsările...

— Da... și păsările... Am uitat... Iar femeia... ai urît-o, ai disprețuit-o...

— Nu... pentru că nu pot să urăsc... dar n-am iubit-o...

— N-ai iubit-o ?... E totuna cu a urî... Femeia nu poate fi decît sau iubită sau urîtă... Dar cînd iubești prea mult păsările și idealul, nu mai poți iubi femeia... Omul n-are puterea să iubească mai multe lucruri odată... Și oamenilor le-a fost teamă de puterea dumitale... n-au iubit-o !

— Dumneavoastră vă închipuiți că vorbiți despre mine ?

— Despre dumneata ?... Dar n-am vorbit despre dumneata... Am vorbit despre un anumit om. Despre un anumit om...

Balasan părea că suportă povara unor gînduri îndepărtate.

— Și în toate e un singur adevăr : moartea. Fiecare clipă moare pe inima noastră. Nu trăiește, ci moare. Pentru că timpul este infinit, și de teamă să nu se plicti-

seasc㠎 își face din inimile noastre orologii pasagere. Îi indicăm infinitului permanența. Cu inimile noastre.

Balasan vorbea pentru el. Severin voi să-i răspundă ceva, dar nu îndrăzni.

— Ești liber ! îl anunță Balasan. Mulțumesc.

Severin plecă, gîndindu-se la purtarea profesorului său.

Balasan pătrunse în camera bătrînilor, acolo unde se afla telefonul, și pentru prima dată, după multă vreme, formă un număr. Îl chemă pe Toporaș și-l întrebă dacă morala fabulei lui La Fontaine respectă adevărul. Auzi rîsul lui Toporaș și răspunsul acestuia care era similar cu remarca făcută de Severin.

— Cel mai mult în lumea asta suferă cei puternici ! murmură Balasan.

Serafim Toporaș se plimba fără încetare prin holul imens. Mergea cu pași repezi, cu capul plecat, cu mîinile la spate. Vorbea cu mici pauze, fără să se uite la Hurmuzaki, pierdut într-un fotoliu cu spetează înaltă, într-un colț al holului.

— Ai auzit ? spunea Toporaș. Acum mă întreabă dacă fabula lui La Fontaine respectă adevărul științific... Parcă pe el l-ar interesa adevărul ?... Pe el îl interesează... Dar cine poate ști ce vrea Balasan... Ce ai tu, mă, cu Balasan ? Ce aveți voi comun cu el ?... Nu vă dați seama că ați ajuns niște fantoșe încremenite... Balasan a tras sforile cît a putut și pe urmă le-a aruncat. Voi ați rămas încremeniți într-o poziție caraghioasă... Și nici nu încercați să vă mișcați... Ar trebui nu de sfori să vă tragă cineva în sus, ci de păr... Dar tu nici măcar păr nu ai...

— Domnule profesor... eu... — încercă să protesteze Hurmuzaki.

— Ce, tu ?... Ești ridicol ca o coțofană... sau ca pasărea aia pe care o numește atît de bine poporul... Te-ai oprit în văzduh și dai cu disperare din aripi numai ca să rămîi pe loc... Te ratezi, mă, fără glorie și fără scuze... Sînt mai înfuriat pe voi decît pe oricine... Ce v-aș înjura eu odată, așa, cum știu românii la necaz... Țara arde, și voi... Mă, tu nu simți nimic pentru poporul ăsta, tu nu vezi că e ahtiat după lumină ca floarea-soarelui după

soare ?... Ai vorbit vreodată cu un țăran ?... Ai văzut cît de înțelept și de iscusit e ?... De ce nu-i dai o cămașă mai bună, un creion mai bun, sau măcar un nasture mai bun ? Stai ca o mortăciune și nici măcar nu împuți aerul ca să te arunce la gunoi.

— Domnule profesor... eu lucrez... eu fac... eu am descoperit săruri de îngrășat... am... cred că am dat peste niște medicamente... Știți am găsit o formulă... niște izomeri...

— Ce-ai găsit !... Ce-ai făcut ?... Rahat, mă !... Orice om de pe stradă poate să urle în gura mare : „Am găsit leacul împotriva cancerului ! Credeți-mă ! Dar nu vreau să vi-l dau !“ Orice escroc...

— Escroc ? !... se îngrozi Hurmuzaki.

Toporaș se oprise în fața lui.

— Da ! Escroc ! Pentru că dacă ar spune adevărul, ar trebui spînzurat pe loc ! N-ar fi om... N-ar merita să stea în mijlocul oamenilor...

Hurmuzaki se îngrozise și mai tare !

— Dar eu... eu am găsit, domnule profesor... am... am... am revăzut cîteva lucrări... și am găsit acolo idei... Nu știu cum de nu le-a trecut prin minte autorilor...

— Și nu ți-e rușine, mă ?... Niciodată nu ți-a venit gîndul să te înec sau să te arunci înaintea trenului ?... Nici tîlharii... ce s-a întîmplat, Maria ?

Pe ușă intrase fără zgomot servitoarea casei, o femeie bătrînă și gîrbovită, cu părul alb ca zăpada.

— Vă caută cineva de la țară... o femeie și-un bărbat... Le-am spus să aștepte...

Dar se vede că musafirii n-aveau de gînd să aștepte. Pentru că, înainte ca Toporaș să-i poată spune ceva Mariei, ușa pe care intrase servitoarea se deschise din nou, încet, ivindu-se în deschizătura ei capul iscoditor al unui bătrîn.

La vederea mutrei sale, Toporaș izbucni în rîs. Dar aproape în aceeași clipă izbucni în rîs și cel care privea din ușă.

— Intră, Natalio ! își îndemnă bărbatul consoarta, înainte ca să audă invitația lui Toporaș.

Cei doi musafiri pătrunseră în hol. Bărbatul, în vîrstă, aproape de șaizeci de ani, de statură potrivită, puțin

adus din spate, femeia, scundă, cu priviri agere și foarte sigură pe ea. Amîndoi erau încărcați de coșuri și pachete. Bărbatul puse coșurile pe podea și se duse direct la Toporaș, cu mîna întinsă.

— Domnule profesor... iar am venit !... De v-ați supăra... de... tot o să vă treacă pînă la urmă...

Cei doi își lepădară paltoanele.

— Hurmuzaki, strigă Toporaș, vino și fă cunoștință cu oaspeții... Îl vedeți pe dumnealui ?... A fost un mare învățat, profesor universitar...

— Cum să nu fi auzit de dumnealui ?... E doar de prin părțile noastre... Cînd ne întîlnim pe la congrese sau prin alte părți, ne mîndrim totdeauna, între noi, cu oamenii mari de prin părțile noastre... Mă numesc Ion Cozma !

Hurmuzaki dădu mîna cu țăranul și cu nevasta lui.

— Vezi, domnule profesor, îi spuse Toporaș batjocoritor, să-ți speli mîinile imediat.

Hurmuzaki se îstîci și se înroși. Toporaș însă nu-l iertă :

— Și-a lăsat meseria și laboratorul, și studenții, pentru că nu-i pasă de oameni și nu mai are gust de viață. N-aveți pe acolo, prin sat, nevoie de o sperietoare de ciori ?... Poate că funcția asta ar accepta-o !... Ia zi, Hurmuzachi, te angajezi ?

Renumitul chimist încercă să bîlbîie cîteva cuvinte. Noroc de Ion Cozma, care interveni salvator :

— I-am spus eu nevesti-mi că sînteți un om vesel...

Fără să-și însoțească gesturile cu cuvinte, Ion Cozma aduse apoi coșurile lîngă masă și începu să le golească. Toporaș se uită la el, cu priviri uimite. Pe masă se înșiruiseră vreo cîteva borcane cu miere de albine, o sumedenie de fuioare de borangic și tot felul de fructe, mai ales mere și pere de diferite sorturi, învelite fiecare în hîrtie subțire.

Femeia îi întinse, stînjenită, lui Toporaș o hîrtie. Octogenarul începu s-o citească, dar tot nu înțelese ce se petrecea. Hîrtia era de fapt o scrisoare prin care membrii gospodăriei „Ștefan cel Mare" îi mulțumeau din inimă marelui învățat român, Serafim Toporaș, pentru sprijinul dat gospodăriei lor.

Văzîndu-l pe Toporaș bănuitor, Ion Cozma se apucă să-i povestească despre foloasele pe care le-a tras gospodăria, mai ales în ramurile anexe, urmînd sfaturile cuprinse în cărțile bătrînului.

— Să vedeți ce prisacă, ce livadă, ce crescătorie de păsări am realizat în gospodăria noastră! Și viermii de mătase i-am crescut așa cum cereți dumneavoastră!

Toporaș era emoționat.

— Mai e un lucru, tovarășe profesor..., continuă Cozma. E tot o hotărîre a adunării generale. Ne-a delegat să vă înfățișăm cartea noastră de aur și să vă rugăm să ne scrieți ceva... De obicei scriu în ea musafirii. Dar noi, gîndindu-ne că sînteți bătrîn...

— Cum?! protestă Toporaș. Iaca, nu vă scriu nici un rînd! Cînd voi veni la voi... la aniversarea voastră...

Îi văzu pe cei doi întunecîndu-se la față. Ion Cozma chiar încercă să se scuze :

— Știți, noi n-avem nici o vină... Ne supunem și noi hotărîrilor adunării...

— Nu de hotărîre e vorba... dacă-i hotărîrea adunării generale, e musai s-o respecți... și trebuie să mă supun și eu... Dar cum îndrăzniți să mă faceți bătrîn?... Las' că te văd eu dacă într-un ceas cosești mai mult decît mine...

— Să vă spun drept, în privința asta aș pune rămășag pe zece deca de vin tămîios... Cine cosește mai mult, pierde vinul...

— Dă mai bine cartea! îl invită Toporaș.

Dar nu Ion purta cartea de aur a gospodăriei, deși era președinte. Cartea se afla la Natalia, care i-o întinse cu sfială parcă lui Toporaș.

— Și ce să scriu aici? întrebă Toporaș.

— Asta o știți mai bine dumneavoastră... Numai v-am ruga să scrieți pe pagina albă de la început. Nu știm de ce n-a scris nimeni pe ea, dar s-a potrivit bine.

Toporaș scrise pe prima pagină a caietului cu scoarțe groase cîteva cuvinte. Îi întinse apoi caietul lui Hurmuzachi :

— Scrie și tu ceva!

Hurmuzachi se pomeni cu cartea în mînă.

Dar înainte de a-și scoate stiloul din buzunar, auzi vocea lui Ion Cozma :

— Vedeți tovarășe profesor, adunarea generală n-a hotărît să mai scrie și altcineva... Și, de...

Pîrvan ieșea rar în oraș. Obișnuia să-și petreacă după-amiezile acasă, cu excepția zilelor de vară, cînd se ducea de unul singur afară din oraș, pentru a înota o oră sau două în rîu. Restul zilelor și-l petrecea în biroul său, împărțindu-și timpul între șah, bridge și lectură. Ore întregi Pîrvan juca șah sau bridge de unul singur, născocind și rezolvînd cele mai complicate probleme de joc. Lectura lui Pîrvan era dedicată în special lucrărilor de specialitate. Chiar fără să se gîndească la vreun scop practic, și parcă împotriva voinței sale, fostul profesor de mecanică simțea nevoia să fie la curent cu tot ce se întîmpla nou în domeniul său. Îi intrase în sînge această specialitate și-și achiziționa, cu regularitate, volumele tehnice care-l interesau. Nu neglija însă nici beletristica. Era un degustător fin de poezie și dacă nu l-ar fi avut alături pe Balasan în fața căruia trebuia să se închine i-ar fi uimit pe ceilalți cu varietatea și profunzimea culturii sale.

De cîtva timp însă, Pîrvan nu mai fusese întîlnit în oraș și, deși stătea numai acasă, renunțase și la lectură, și la exercițiile de bridge. Biroul său era încărcat de hîrtoage și dosare vechi și nu-l părăsea decît tîrziu, spre miezul nopții. Devenise nervos, lupta împotriva insomniilor și numai cu eforturi supreme de voință reușea să adoarmă. Se trezea, însă, uneori, după cîteva ore, sub apăsarea acelorași întrebări, la care încă nu era în stare să răspundă.

Ajunsese la concluzia că în secție se petrece un fenomen ciudat, cu neputință de explicat. După surpriza pe care-o avusese la rezolvarea formulei B (Tonciu), Pîrvan își continuase cercetările și calculele sale. Înjghebase astfel o nouă formulă algebrică, denumind-o C, care cuprindea caracteristicile muncii lui Valer. Rezultatul ei fu același ca la formulele A și B. Valer dovedea aceleași mici neregularități la confecționarea acelorași piese la

care vădiseră neregularităţi Răduca şi Tonciu. Nu mai încăpea nicio îndoială ! se îndîrjea el. Perturbaţiile trebuiau să aibă o cauză. Nu mai putea să le considere întîmplătoare.

Pentru a înlătura cea mai mică posibilitate de eroare, Pîrvan făcu o analiză migăloasă a muncii altor fruntaşi. Schimbă numele lor în litere, oprindu-se la litera J. Observase acelaşi lucru, după zile de calcule. Formulele D, E, F, G, H, I, J dădeau rezultate asemănătoare. Zece formule ! Eroarea era imposibilă ! Zece muncitori buni, raţionalizatori îndărătnici, îşi menţineau ritmul regulat la confecţionarea tuturor pieselor în afară de cele opt sorturi, denumite industrial : B 86, N 53, D 42, O 29, B 99, S 141, R 33, K 45. Fu şi mai intrigat cînd văzu că D şi I, trecînd în cursul unei singure zile de la confecţionarea piesei B 99 la confecţionarea piesei M 14, îşi păstraseră la această ultimă piesă ritmul obişnuit, regulat şi precis, pe cînd la B 99 avuseseră neregularităţi, e drept aproape imperceptibile. Ele însă nu putuseră scăpa calculelor lui Pîrvan.

Evidenţa fenomenului parcă-i înţepa ochii. Iar inexplicabilitatea lui îi aţîţa în permanenţă nervii. Ce se petrecea în secţie ? Ce element intervenise în munca raţionalizatorilor la confecţionarea acelor tipuri de piese ? Uneori se trezea din somn sub presiunea unor gînduri absurde, aprindea lumina, făcînd noi şi noi calcule. De cîteva ori se dusese la birou nedormit. Şi cu toată străduania lui, nu reuşea să perceapă cauza neregularităţilor.

Calculele sale îi mai indicaseră însă un lucru care nu mai putea fi pus la îndoială. I se destăinuise matematic. Întrecerea pe care el o desconsiderase sau o privise cu indiferenţă, se dovedise o forţă reală în ridicarea productivităţii muncii. Raţionalizarea iniţiată de Răduca făcuse ca aceleaşi maşini prevăzute cu un coeficient de productivitate limitat să-şi dubleze uneori coeficientul şi chiar să şi-l tripleze, fără ca asupra maşinii să se abată primejdia unei uzuri rapide, forţate. Muncitorii începeau să devină lucrători de mare randament, să devină lucrători industriali de prim ordin. Formula C, de pildă (Valer), îi demonstra că într-o perioadă necrezut de scurtă maşina ajunsese la un randament superior, aproape de cel

al lui Răduca. Și celelalte formule îi indicau fără greș apariția unui stil nou de muncă în secție. Pîrvan ajunsese, prin calculele sale, să precizeze elementele componente ale noului stil de muncă, să definească singur caracteristica lor tehnică.

De aceea, poate, fenomenul pe care-l descoperise îl înfuria pînă la exclamație. De ce ritmul de lucru al unor muncitori, atît de regulat altădată, înfățișa scăderi ?... Pentru că neregularitățile observate de Pîrvan nu arătau decît coborîri. Îl cuprinse o asemenea furie, încît uită orice alte preocupări în afară de această enigmă. Își dedică tot timpul rezolvării ei. Pîrvan ajunse cu obsesia pînă acolo, încît transformă fiecare strungar din secție într-o formulă algebrică notată printr-o literă, și porni la analiza muncii fiecăruia. Împărți analiza pe trei perioade. Perioada dinaintea întrecerii, perioada de la începutul întrecerii și perioada de cînd observase, pentru prima dată, apariția fenomenului în secție.

După multe calcule, Pîrvan reuși să grupeze trei categorii de muncitori : raționalizatorii fruntași, muncitorii de categorie medie și muncitorii slabi. Cu această ocazie observă că muncitorii de categorie medie sînt cei care-și păstrează un ritm regulat, în general, fără perturbații. La aceștia consumul de timp la confecționarea unei unități, unei piese, nu oferea neregularități. Inginerul era intrigat. Își închipuise pînă atunci că regularitatea trebuie să fie, în primul rînd, o calitate a fruntașilor. Aceștia, însă, cu toate că erau primii raționalizatori, nu-și menținеau ritmul regulat la piesele cu pricina. La muncitorii slabi, Pîrvan descoperi de asemenea perturbații, dar nu în descendență, ci în ascendență. Neregularitățile la aceștia nu însemnau coborîri în graficele tehnice, ci urcușuri.

Descoperirea aceasta îl determină pe Pîrvan să elimine din analiza lui categoria muncitorilor medii. Ajunsese la concluzia, sau mai bine-zis începea să creadă, că rezolvarea fenomenului pe care-l analiza, se află în relația dintre prima și a treia categorie de muncitori. Erau singurele care arătau neregularități.

Făcu la început cîteva sondaje, alegînd la întîmplare cinci formule, dar ele nu aduseră nici o geană de lumină.

Sondajele îi arătară un singur lucru. Toate cele cinci formule din categoria a treia pe care le rezolvase demonstrau un ritm regulat la confecționarea pieselor cu pricina. Cei cinci muncitori aleși la întîmplare nu aveau fluctuații. Și totuși concluzia pe care o demonstra analiza producției globale a acestei categorii afirma contrariul. Pentru a ajunge la o clarificare definitivă, era deci necesar să analizeze fiecare component în parte al acestei categorii. Adică producția în decursul celor trei perioade a fiecărui muncitor. Era o muncă imensă, dar demonul din Pîrvan nu ținea seama de nimic. Îl împungea fără încetare.

Formulele celei de-a treia categorii repetau alfabetul. Pîrvan le desemna cu literele A 1, B 1, C 1, D 1 etc., spre deosebire de A, B, C, D etc. La C 1, Pîrvan sesiză cîteva neregularități. Cantitatea de piese confecționată de această formulă în opt ore fiind prea mică, timpul pe care-l indicau neregularitățile era egal la ritmul respectiv cu timpul necesar pentru confecționarea a doua sau trei piese. Era neînsemnat. Pîrvan totuși notă.

Își continuă calculele. E 1, F 1, G 1, H 1, I 1, J 1, K 1 nu-i dezvăluiră nici o taină. Și nici celelalte formule. Cînd trecu însă la a treia perioadă, neregularitățile deveniră și mai evidente. Dezlegarea enigmei se afla fără îndoială aici. Cîmpul de calcule se îngustase enorm. Logic, rezolvarea nu putea să fie în altă parte. Voise însă să ajungă și matematic aici. Și ajunsese. În analiza celor șaisprezece formule din categoria a treia trebuia să se afle rezolvarea problemei.

Era emoționat cînd își reluă calculele, care trebuiau să fie ultimele. Parcă într-adins le mai întîrzie. Spre surprinderea lui, însă, nici A 1, nici B 1, nici C 1, nici D1, nici E1, în cea de-a treia perioadă, nu-i semnalară asemenea neregularități care să compenseze în timp pierderile cauzate de neregularitățile din categoria întîi. Nu-și slăbi însă curajul. Dimpotrivă, îndîrjirea puse și mai mult stăpînire pe dînsul.

Pîrvan ajunsese cu calculele la N 1, în momentul cînd sună telefonul. Ridică mecanic receptorul și auzi vocea Orhideei. Îl anunța că fiind nevoită să plece în Capitală, partida de bridge săptămînală nu mai putea avea loc.

Pîrvan îi spuse cîteva fraze convenționale. Orhideea parcă aștepta un răspuns. Ezită să închidă telefonul. Și cînd făcu acest lucru, îl făcu brusc și zgomotos. Pîrvan avu impresia că receptorul de la capătul firului fusese aruncat pe podea. Atunci își aminti că trebuia să vorbească, să se întîlnească cu Orhideea, își aminti că-i solicitase o convorbire în doi. Dar tot în aceeași clipă observă un fenomen foarte ciudat în interiorul formulei N 1

Pîrvan așeză liniștit receptorul în furcă, îndepărtă stiloul din preajma caietului și-și încrucișă brațele deasupra pieptului. N 1 avea fluctuații stridente față de perioadele anterioare, sau mai bine-zis avea o evoluție de un asemenea grad, încît Pîrvan, înainte de a începe calculul, simți că se apropie de dezlegarea problemei.

CAPITOLUL 22

În uzină se vorbea tot mai insistent despre reîntoarcerea vechiului director. Școala se terminase. Marin Sîngurel îi trimisese o telegramă lui Nistor, anunțîndu-și sosirea peste cîteva zile. Funcționarii, care auziseră primii vestea, se uitau cu coada ochiului la Nistor. Spre surprinderea lor, observară pe fața lui parcă o înseninare. Nistor părea vesel. Făcea glume cu ei, își lepădase aerul acela grav și încruntat cu care-i obișnuise după plecarea lui Sîngurel. Unii erau înclinați să creadă că Nistor se prefăce sau poate că vrea să cîștige simpatii în preajma sosirii directorului.

Cea mai mare surpriză o avu însă Aura Pricop, secretara lui Nistor, care, numai la cîteva zile după apariția celui de-al doilea articol al său în gazeta regională, fusese chemată la dînsul în birou și, fără să o întrebe prea multe îi oferise o învoire discretă de cîteva zile pentru a se odihni „după o perioadă îndelungată și grea de muncă". Îi dădu a înțelege că învoirea nu-i știrbea cu nimic drepturile de concediu, atrăgîndu-i însă atenția să păstreze discreția necesară, pentru a nu se vorbi în rîndurile funcționarilor despre *favoritisme*. Secretara se sperie la început, dar calmul și degajarea cu care-i vorbea Nistor, purtarea lui aproape prietenească, dezinteresată, o liniștiră și o determinară să accepte învoirea.

Cîțiva funcționari din conducere erau la curent cu o intervenție făcută de Nistor la minister, prin care cerea ca o parte din beneficiile și economiile realizate în cadrul mișcării inițiate de Răduca, să se pună la dispoziția conducerii uzinei, ca fond excepțional de premii. Premiile urmau să fie distribuite către sfîrșitul anului proporțional cu participarea muncitorilor și tehnicienilor în întrecere și cu succesele obținute. Suma care se cerea era considerabilă. Se mai știa că ministrul Tudor Bogdan aprobase în principiu cererea lui Nistor.

Într-o ședință foarte restrînsă a conducerii uzinei se întocmise o listă de premii. Suma globală fiind mare, premiile oferite celor mai buni muncitori și tehnicieni depășeau de multe ori valoarea salariilor. Nistor se opusese însă vehement să se acorde premii lui Pîrvan și lui Severin, deși Iulieș Livede demonstrase cît se poate de convingător că, indiferent de participarea celor doi la întrecere, activitatea lor în uzină nu numai că nu lăsa de dorit, dar o depășea pe a multor fruntași în întrecere. Bratu, susținut de Iulieș, propuse ca în rîndul celor premiați să fie inclus și Silviu Căciulă, care într-o perioadă destul de scurtă ajunsese la aproape două norme în opt ore. Nistor se opuse și de astă dată, fără să dea e explicație plauzibilă. În schimb, se arătă foarte săritor și darnic cu Răduca, Valer, Costinaș, Tonciu, Domnica Doroftei și alții.

După terminarea ședinței. Nistor îl rugă pe Iulieș să mai rămînă cîteva minute. Dacă ar fi întîrziat numai cu o secundă, Iulieș ar fi fost acela care l-ar fi reținut pe Nistor.

— Aș vrea să discutăm cîteva probleme, tovarășe Iulieș, îi spuse Nistor.

— Parcă mi-ai ghicit gîndurile, îi răspunse Iulieș. Aș vrea să știu...

Nistor nu-l lăsă pe Iulieș să continue :

— Să discutăm ordonat, tovarășe Iulieș. Mai întîi problema Alexandru Severin.

Iulieș se înfurie. Nistor voia să domine în discuție, voia să se impună. Altădată se purta ca un om care cere sfaturi, nu ca unul care-și expune păreri bine gîndite.

— Te-ai cam schimbat, Nistor !

— Avem altele mai importante de discutat...

— Mai importante decît schimbarea ta ?

Nistor rămase calm în continuare. Numai privirile pe care le aruncă asupra lui Iulieș erau parcă iscoditoare și severe.

— Nu știu de ce cauți dumneata să încruci lucrurile. Aș fi putut să consider ședința închisă, fără să am obligația să dau cuiva lămuriri.

— Nu te-aș fi lăsat eu...

— Cred că dumneata te-ai schimbat, tovarășe Iulieș. Tonul pe care-l folosești nu-i tocmai cel potrivit într-o discuție dintre directorul și secretarul de partid al uzinei.

— Să nu-mi faci morală... să nu mă înveți tu cum trebuie să vorbesc.

— De ce nu ? întrebă foarte liniștit Nistor. Numai dumneata ai dreptul acesta ? Sîntem, dacă vrei, între comuniști, și fiecare are acest drept.

Iulieș îl privi pe Nistor cu ochii mari. Nistor avea în fond dreptate. Nu putea să-i reproșeze nimic. Se obișnuise cu un Nistor docil, care-i cerea mereu sfaturi și care, parcă, se temea de dînsul. Poate că tocmai acest lucru îl intriga. Nistor părea sigur de el, tocmai într-un moment cînd ar fi trebuit să fie mai puțin sigur. Purtîndu-se cum se purtase, nu făcuse decît să-i dea apă la moară directorului. Și totuși, se întîmplase ceva cu Nistor. Schimbarea atitudinii sale era prea bruscă și prea evidentă. Iulieș crezuse că-l descifrase pe Nistor. După ședința aceea care urmase accidentului, căutase să se convingă în sinea lui că directorul e un om foarte chibzuit și calculat, dar nu în bine. Și nici măcar în rîu. Tot ce făcea, făcea cu gîndul la persoana lui, pentru a-și apăra situația, aceasta era convingerea lui Iulieș. Nu-l interesa decît persoana lui. De aceea își calcula fiecare vorbă și fiecare mișcare. Purtarea lui din ultimele zile nu mai corespundea însă portretului pe care i-l făcuse Iulieș. Însăși convorbirea provocată de Nistor și felul cum începuse păreau ale altui om. Nistor se schimbase, dar ce anume determinase această schimbare nu era limpede pentru Iulieș.

—Va să zică despre Alexandru Severin, reluă Nistor.

Tăcerea lui Iulieș îl îndemnă să continue :

— Alexandru Severin a coborît mult în ultimul timp. Produce șaizeci și cinci la sută față de cît producea înainte. Putem să-l premiem ?

— Poate că-și revizuiește mașina, sugeră Iulieș. Și nu uita, Nistor, că în tot cursul anului și de-a lungul tuturor anilor a fost singurul care s-a menținut la o medie ridicată... Și după articolul acela nenorocit... și mai ales după răspunsul tău, care l-a întristat și mai mult...

— Mai e ceva cu Severin. Asta ți-o spun în taină... Severin lucrează ceva în ascuns. Și-a umplut dulapul cu piese. Din cauza aceasta i-a scăzut producția...

— Ți-am spus că-și revizuiește mașina ! Decît s-o scoată cu totul din producție, a chibzuit, că-i mai bine să lucreze paralel.

Nistor îl privi pe Iulieș mustrător :

—Va să zică dumneata știi ce se întîmplă cu Severin. Cred că era foarte simplu în acest caz să mă înștiințezi... să înștiințezi și direcția uzinei. Știi dumneata ce bănuială ar putea să cadă asupra lui Alexandru Severin ?

Nistor avea din nou dreptate, dar ceva nu-l lăsa pe Iulieș să recunoască. Iulieș continua să pună la îndoială sinceritatea lui Nistor, fără să aibă însă o justificare palpabilă. Îl înfuria faptul că omul din fața lui voia să-l domine. Avea impresia că îi întinde la tot pasul capcane.

— Și ce vrei tu, la urma urmei ? întrebă brusc Iulieș. Vrei să-mi dovedești că ești iscusit, că ești atotvăzător, că nu-ți scapă nimic, că ești un mare conducător ? Mă Nistor, lasă la o parte formalismele și spune-mi ce ai de spus.

Nistor îl ascultă pe Iulieș fără să clipească.

— N-am avut intenția să-ți dovedesc ceva despre mine, tovarășe Iulieș. Dumneata însă, dovedești că nu prea te împaci cu disciplina...

— Iar îmi dai lecții ?...

— Nu-ți dau lecții, tovarășe Iulieș. Îți atrag ferm atenția ! Dumneata ai comis un act de indisciplină. Cu autoritatea pe care o ai și pe baza situației pe care o deții în uzină, ai permis...

— Ce-am permis ? se înfurie Iulieș. Mă, tot ce-am făcut, am făcut din cinste și cu conștiința împăcată. Dacă

aș fi procedat altfel... Uite, mă, nu mă lasă inima să-ți spun totul, să te dumiresc. Nu mă lasă. Ți-o spun verde, pentru că am impresia că joci toată vremea ca artiștii pe scenă. Nu te simt deschis, asta e ! Eu împotriva inimii nu pot să lupt... Eu nu mi-o pot suci în fel și chip, cum faci tu... Dacă altcineva mi-ar fi spus cuvintele tale, dacă m-aș fi purtat cum m-am purtat cu altcineva, m-aș fi dus singur la spînzurătoare... Dar tu, uite... nu am încredere în tine. Asta-i !

Nistor își pierduse cumpătul. Mersese prea departe. Ieșise din calmul său. Avu totuși puterea să-l întrebe pe Iulieș, cu o voce tremurătoare :

— Și dacă greșești, tovarășe Iulieș ?... Dacă osîndești pe nedrept ?...

— Dac-ai ști, mă Nistor, cît aș dori să port în cîrcă păcatul ăsta !...

Nistor chibzuise multă vreme înainte de a încerca să provoace în mintea lui Iulieș nedumerirea și confuzia. Primul-secretar al regiunii îi adusese la cunoștință că biroul acceptase în principiu trecerea lui în activul de partid, urmînd ca transferul să se facă după ce va preda munca lui Marin Sîngurel. Nistor era sigur că pînă la urmă noul prim-secretar îi va cere referințe verbale sau scrise lui Iulieș despre el. Și se hotărîse să manevreze în așa fel, ca Iulieș să nu aibă o părere bine definită asupra lui cînd va fi întrebat la regiune. I se părea că mijlocul cel mai bun era să intre în conflict cu Iulieș. Să-l critice, să-l înfurie, să-l scoată din sărite, pentru ca atunci cînd Iulieș va fi chemat la regiune și întrebat ce crede despre el, să-i fie teamă ca nu cumva să vorbească sub presiunea furiei. Îl cunoștea pe Iulieș și știa că în asemenea cazuri bătrînul se ferește să dea verdicte, să scoată la iveală defectele cuiva, punînd înainte în cumpănă, cel mai adesea, calitățile persoanei respective. Teama că ar putea fi subiectiv în aprecierea unui om îl înfricoșase întotdeauna pe Iulieș. Acesta fusese calculul lui Nistor, dar, cînd auzi destăinuirea sinceră a lui Iulieș, fu cuprins la rîndul său de frică. Mersese prea departe. De aceea făcu o ultimă încercare disperată :

— Sînt gata să jur pe cinstea mea de om... și de comunist că păcătuiești, tovarășe Iulieș.

Emoția pe care i-o stîrnise lui Nistor i se păru lui Iulieș o emoție sinceră. Simțea deja cum se abat asupra lui remușcările. Dacă într-adevăr greșise? Dacă îl înfuriaseră aroganța și calmul lui Nistor? Dacă omul nu-și făcea decît datoria?...

Nistor parcă simți frămîntările lui Iulieș. Se străduia să-și adune toată liniștea în voce, spre a da lovitura decisivă:

— Atunci, tovarășe Iulieș, problema Severin e clară. Sîntem în fața unui act de indisciplină, obiectiv vorbind. Nu-l putem trece pe lista celor premiați pe Severin.

Iulieș tresări cînd auzi concluzia lui Nistor. Se uită la acesta ca la un om pe care începea în sfîrșit să-l cunoască. Nistor nici nu mai aștepta încuviințarea lui Iulieș. Era convins că nimerise la țintă. Trecu foarte firesc la alt subiect:

— Mai e ceva foarte important. Tovarășul Marin sosește cu trenul peste două ore. Mi-a telefonat că nu vine singur. Vine cu cineva din conducerea Consiliului Central al Sindicatelor, care vrea să se documenteze asupra mișcării lui Răduca. Nu mi-a spus cu cine anume. Mă gîndeam că fiind vorba totuși de un eveniment în viața uzinei noastre, poate ar fi bine să organizăm un scurt miting în cinstea reîntoarcerii directorului nostru.

Propunerea lui Nistor nu-i surîse lui Iulieș. Îi spuse pe șleau:

— Un miting?... Eu nu cred c-ar fi prea potrivit... De ce să organizăm o astfel de revedere? Sîngurel se întoarce la muncă. La urma urmei e ceva firesc, și de altfel îl cunosc destul de bine. Nu-i plac primirile zgomotoase. Și-apoi... vreme de mitinguri ne rămîne destulă.

Nistor se prefăcu că chibzuiește. Voia să pară că e în dubiu. Se așteptase la acest răspuns. Și pusese întrebarea numai ca să poată avea prilejul să-i dea dreptate lui Iulieș. Atitudinea lui de mai înainte i-ar fi părut lui Iulieș și mai cinstită dacă, după o împotrivire vehementă, într-o problemă, i-ar fi dat dreptate în altă problemă. De aceea îi răspunse, cu aerul unui om care recunoaște dreptatea spuselor celuilalt dar fără să accentueze prea mult:

— E drept, tovarășe Iulieș. O să avem destulă vreme pentru mitinguri.

Iulieș se pregătea să-l părăsească pe Nistor. Dar parcă mai avea ceva de lămurit.

— Oare n-ar trebui să cumpănim mai bine asupra lui Căciulă? își aminti el. Omul a reușit totuși să salte mult în ultimul timp. Față de fruntași, saltul lui nu înseamnă mare lucru... Pentru dînsul, însă... Cred că un premiu l-ar încuraja, cine știe, poate l-ar îndemna să intre în rîndul fruntașilor.

Nistor zîmbi cînd îi răspunse lui Iulieș:

— În privința lui Căciulă, n-o să te superi, tovarășe Iulieș, dac-o să-ți spun că am și eu tainele mele. O să afli cînd va fi cazul. Pînă atunci, crede-mă că eu nu pot admite nici cu gîndul să-l trecem pe lista premianților.

Atitudinea lui Nistor, misterioasă și prietenoasă, parcă-l înveseli pe Iulieș.

— Mă, Nistore, poate că... cine știe... eu îți urez din tot sufletul să ai dreptate.

Iulieș părăsi biroul. Nistor sună automat secretara. Dar cînd o văzu, își aminti că-i acordase o învoire de cîteva zile. Se prefăcu mînios:

— Te-am anunțat, tovarășă, că ai o învoire!

— Plec imediat, tovarășe director! Am vrut numai să pun la punct dosarele.

Și după ce plecă secretara, se gîndi la convorbirea pe care o avusese cu Iulieș... Părăsi biroul. Se opri în fața ferestrei. În depărtări se vedeau munții. Zăpada le acoperise crestetele cu un șal alb. Se va despărți de fereastra prin care se văzuse mereu urcînd spre vîrful munților. Se va despărți cu siguranță. Rămăsese o singură primejdie: Iulieș. Dar fusese și ea înlăturată. Parcă auzea vorbele pe care Iulieș i le va spune primului secretar: „S-a schimbat mult. E un om plin de ambiție... Cred că e cinstit... poate că... dar nu... e sigur un om cinstit.“ Calea îi era deschisă spre culmi. Și pentru că cineva nu voise să-l însoțească... Nistor își strînse pumnii și-și apăsă fruntea pe sticla geamului.

Iulieș nu reuși să se gîndească prea multă vreme la Nistor, deși schimbarea acestuia îl preocupa. Nu reuși pentru simplul motiv că amintirea convorbirii cu Nistor îi declanșă fără voia lui, amintirea convorbirii pe care o avusese cu Domnica. De cîte ori se gîndea la destăinuirea Domnicăi, Iulieș se simțea năpădit de emoție. Și totuși nu era capabil să înțeleagă ce se petrecuse. Pînă atunci nu făcuse nici o deosebire între Domnica și ceilalți oameni din jurul lui. Vorbele ei parcă răscoliseră însă într-un morman de cenușă, dezvelind cîteva licăriri de foc. Jarul începea să ardă. Nu era în stare, sau poate nu voia să încerce să arunce un pumn de cenușă peste jarul răscolit. Arsura parcă-l încălzea. Cînd izbutea uneori să-și recapete liniștea, simțea că-l cuprinde mînia față de Domnica... Era bătrîn, era singur, se obișnuise cu tristețea singurătății... Și ea dintr-o dată se năpustise asupra lui... Dacă nu i-ar fi văzut privirile triste, ar fi crezut că e vorba de un joc copilăresc.

Era prea de tot... Iulieș oftă... Cînd ești bătrîn, fiecare copil se poate juca, fără împotrivire, cu sufletul tău. Mînia lui nu era de fapt împotriva Domnicăi. Era împotriva bătrîneții. Dacă i s-ar fi întîmplat asta cu ani în urmă, ar fi rîs, s-ar fi distrat și ar fi reușit repede să potolească lucrurile. Dar la vîrsta lui... Nu îndrăznea decît să constate ce se întîmpla cu dînsul. N-avea curajul să se gîndească mai departe. Îi era teamă să nu devină caraghios față de sine însuși. Un om în toată firea să îndrăznească să se uite la o femeie tînără care se mlădia ca o zvîrlugă !

Dar de unde știa el că Domnica se mlădiază ca o zvîrlugă ?... Și ce însemna tremurul care-l cuprindea cînd își amintea cum o văzuse strecurîndu-se printre oameni și mașini ? Ar merita să fie arătat cu degetul... Dar ea, ea, cum avusese îndrăzneala să-i spună asemenea vorbe ?... Și încă să se și întristeze, să-i facă și mustrări. Erau doar atîția oameni în uzină... Sau nu era nimic adevărat, sau...

Poate că numai singurătatea și tristețea prin apăsarea lor îl făceau să se simtă bătrîn... Putere să muncească avea berechet... Brațele lui erau încă în stare să doboare în luptă dreaptă un bărbat cu mult mai tînăr ca el...

Nu s-ar fi dat pe mulţi tineri... Atunci de ce acest gînd că este bătrîn ? De ce i se părea că poartă în spate povara unei bătrîneţi grele ?... Pentru că-i albise părul ?... Pentru că era singur ? Poate... sau mai degrabă pentru că singurătatea şi despărţirea aceea neaşteptată înfrînseseră în el dorinţa de a se mai simţi tînăr ?...

Asta era !... Şi Domnica nu făcuse altceva decît să-i renască dorinţa... Ca să fie cinstit cu el însuşi...

Dacă nici pe sine însuşi nu izbutise să se cunoască !... Ajunseseră cîteva vorbe spuse cu amărăciune de o femeie pentru ca să-şi dea seama că e altul decît cel care se credea... O femeie... Femeia aceea fusese Domnica ! Alta oare ar fi trezit în el dorinţa dacă i-ar fi spus exact aceleaşi cuvinte pe care i le spusese Domnica ?... Inima lui Iulieş bătea cu putere de cîte ori îi apărea acest gînd în minte.

Şi cînd, după convorbirea cu Nistor, intră în secţie şi o văzu pe Domnica în faţa maşinii, îi năvăli sîngele în obraz la gîndul că descoperise răspunsul.

Emoţia lui Iulieş nu se sfîrşise cu această constatare. Inima lui mai trebuia să facă faţă unor încercări grele. Prima încercare veni din partea lui Severin.

— Iulieş ! îl chemă uriaşul pe şoptite, cînd trecu pe lîngă dînsul.

— Ce-i, Alexandre ?

— Lucru mare, Iulieş. Azi termin ultimele piese. De mîine trebuie să încep montajul.

Iulieş nu-şi credea urechilor.

— Măi, Alexandre, întrebă Iulieş cu glasul gîtuit, chiar ai terminat ?... E gata ?...

— Totul ! Pînă la cel mai mic şurub.

— Şi braţul acela ?

— Şi braţul. Totul... totul !

— Nici nu ştiu ce să fac..., se zăpăci Iulieş. Să te iau de gît... să-ţi strîng mîna ? Mai bine mă închid în birou...

— Trebuie să încep montajul. Vreau să încep de mîine. O să am nevoie de mai mult timp...

Iulieş îşi aminti de vorbele pe care i le spusese lui Nistor cu privire la Alexandru Severin.

— Alexandre ! Anunţă-l pe Pîrvan că-ţi bagi maşina în revizie generală.

— La asta m-am gîndit şi eu...

— Şi dacă nu se lasă, adică dacă nu te lasă, dă-mi mie de veste...

— Eu nu vreau să mai pierd timpul, Iulieş... Eu de Anul nou vreau să meargă maşina... Aşa m-am gîndit eu...

— Hai să mergem amîndoi la Pîrvan ! propuse Iulieş.

— Să mergem... dar... să mai aşteptăm oleacă... Să-mi vin în fire... Nici mie nu-mi vine să cred... Încetul cu încetul...

— Şi nu ţi-i de loc frică, Alexandre ?

— Frică ?... Nu frică, Iulies...

Iulieş se uită în ochii lui Severin şi parcă zări în ei licăriri de spaimă.

— Măi, Alexandre... mi-i frică şi mie... Prea m-ai luat pe neaşteptate... Nu ştiu ce-aveţi voi cu mine de mă pîndiţi cînd sînt mai slab şi numai atunci vă năpustiţi asupra mea.

— Păi ţie de ce să-ţi fie frică ?...

— Tu crezi că nu m-am cuibărit şi eu prin oţelul tău ?... De-ar porni odată maşina !

Severin descoperi la rîndul său în ochii lui Iulieş priviri speriate.

— Hai la Pîrvan ! îşi făcu Iulieş curaj.

— Să mai stăm puţin... Prea ţi-ai ieşit din fire... Îţi vine să te baţi, ca să uiţi că ţi-e frică...

— Şi tu înţepeneşti, ca să aştepţi pe cineva să te împingă din spate.

Iulieş o zări pe Domnica la maşină.

— Hai, Alexandre !

— Să termin piesa asta... şi mai am una...

— Păi spuneai...

Severin dădu drumul la strung. Piesa la care lucra nu făcea însă parte din cele care-i trebuiau la maşina lui. Ultima o terminase înainte de sosirea lui Iulieş.

Inginerul Pîrvan intrase de dimineaţă de-a dreptul în birou, fără să-şi mai facă raita sa obişnuită prin secţie.

Purta un pachet voluminos sub braț. Îl găsi pe maistrul Ferenți înăuntru.

— Sînt cîteva probleme, domnule inginer... — îl întîmpină maistrul Ferenți.

Pîrvan nu-i dăduse timp maistrului să-și termine fraza, întrebase scurt :

— Poți să le rezolvi singur ?

— Da, dar...

— Ai nevoie de dădacă ? Te rog să răspunzi imediat !

— Nu !

— Atunci descurcă-te singur. Și te rog să ai în vedere că nu vreau să fiu deranjat cu nici un chip. Pune un carton la ușa biroului.

— Da, domnule inginer ! Dar astăzi trebuie să sosească...

— Domnule Ferenți, sper că ne-am înțeles. Am nevoie de liniște. Inspectează, te rog, secția.

Maistrul Ferenți ieși posac din birou. Agățase mai întîi în ușă un carton pe care scria : „Intrarea absolut interzisă", apoi făcuse o raită prin secție. După ce terminase, își găsise un loc de supraveghere în apropiere de biroul lui Pîrvan pentru a putea preîntîmpina la nevoie orice musafir. Nu știa însă cum să procedeze atunci cînd directorul Marin Sîngurel ar voi să intre la șeful secției.

Inginerul Pîrvan desfăcuse pachetul pe birou. Sutele de hîrtii orînduite cu grijă erau rodul calculelor sale neîntrerupte. Alese din ele dosarul cel mai voluminos. Pe scoarța dosarului se afla desenată în roșu formula Nl. Atît. Nici un nume. Pîrvan uitase orice nume. Nu lucra decît cu formulele înregistrate convențional prin cifre și litere. Nici nu-și pusese întrebarea cine poate fi Nl. În dosarul cu această nomenclatură se afla însă producția pe cîțiva ani cu toți indicii tehnici, a unui anumit muncitor, transformată în ecuații algebrice.

Nl era un muncitor slab, cu un coeficient de producție redus. Acest lucru îl observase din prima clipă Pîrvan. Evoluția tehnică a lui Nl era imperceptibilă. În perioada întîi, linia productivității sale era în descendență. În perioada a doua marca o foarte ușoară ascendență. În perioada a treia, însă, ascendența graficului de producție era frapantă. Nl lucra aproape numai piese din ca-

tegoria B 86, N 53, D 42, O 29, B 99, S 141, R 33 şi K 45. Fără să dovedească o evoluţie normală, lentă sau chiar mai rapidă, Nl făcuse dintr-o dată un salt neobişnuit în producţie. Parcă ar fi început să lucreze la o maşină cu o productivitate dublă. Pe Pîrvan îl intrigă cel mai mult faptul că, în ciuda saltului productiv, indicii de combustibil, de uzură a cuţitelor, de uzură a maşinii rămîneau aceiaşi. Nl îşi dublase producţia, făcînd totodată economii însemnate la lubrefianţi, materiale şi energie.

Primele calcule îl duseră pe Pîrvan la constatarea pe care de altfel n-o voia decît confirmată strict matematic : că ziua saltului în producţie a lui Nl corespunde cu ziua începerii neregularităţilor în descendenţă ale muncitorilor fruntaşi care lucrau aceleaşi piese ca dînsul. După această confirmare matematică, Pîrvan trecu la calcule pe fiecare piesă. Începu cu piesa S 141, pentru că în ziua apariţiei fenomenului Nl lucra piesa S 141. Pînă atunci, Nl confecţiona în 8 ore 24 de piese, cam cît prevedea norma. Pentru o piesă îi trebuiau deci 20 de minute în medie. În ziua H, formula Nl cuprinsese în interiorul ei 36 de piese, deci cu 50 la sută mai mult. 12 piese în plus. Fără să fi crescut indicii auxiliari.

În aceeaşi zi apăruseră neregularităţi la A, B şi C. Neregularităţi neînsemnate. A în loc de 144 de piese S 141 confecţionase numai 139 ; B în loc de 132 numai 128, iar C în loc de 124 numai 121. A, B şi C la un loc confecţionaseră cu 12 piese mai puţin decît în zilele obişnuite. Indicii tehnici erau însă aceiaşi din zilele obişnuite. Nici o scădere. Minusul global ABC era exact plusul survenit la Nl.

Pîrvan ştia că are cheia problemei în mînă. Dar nu voia să admită nici cea mai mică eroare. Înşirui pe o hîrtie formulele cu neregularităţi şi începu să transforme micile pierderi întîi în unităţi de timp şi apoi în piese. Pentru a evita orice încurcături transformă fiecare zi într-o cifră romană, începînd cu I, II, III, IV etc. şi trecu în dreptul fiecărei zile rezultatul în piese al neregularităţilor şi provenienţa lor. Astfel ziua I conţinea cifra 12 cu paranteza (A=5, B=4, C=3). Ziua a II-a conţine cifra 18 cu paranteza (A=5, C=3, F=3, G=3,

I=4). Ziua a III-a conținea cifra 20 cu paranteza (A=6, B=4, C=3, F=3, G=3) și cu specificația R 33. Pîrvan continuă cu ziua a IV-a, a V-a, a VI-a, a VII-a, a VIII-a etc.

Calculă apoi evoluția producției muncitorului Nl în aceleași zile și la aceleași specificații. Ziua I=12, ziua II=18, ziua III=20 etc. Neregularitățile în producție ale raționalizatorilor se confundau, în unități de timp și în piese, cu graficul evolutiv al muncitorului Nl. Nu mai rămînea nici o urmă de îndoială.

Neregularitățile erau deci artificiale. Raționalizatorii își menținеau ritmul precis, de ceasornic. În schimb muncitorul Nl își însușea din piesele confecționate de dînșii. Muncitorul Nl fura. Fura în fiecare zi cîte un număr fix de piese de la raționalizatori, pe care-l trecea în realizările sale. Pe lista lui Pîrvan, o simplă foaie de hîrtie, se aflau trecute toate datele, sau mai bine zis era indicată precis cantitatea de piese pe care Nl o furase din producția raționalizatorilor. Indicațiile mergeau pînă la zile. Cîte piese furase Nl de la fiecare muncitor fruntaș în parte, în fiecare zi. Dacă Nl își notase pe un carnet isprăvile sale zilnice, însemnările sale nu puteau fi decît o copie a foii de hîrtie pe care Pîrvan o ținea în mînă.

Foaia aceea de hîrtie reprezenta rezultatul groaznicei probleme care-i înnebunise zilele. Nl nu putea să tăgăduiască. Nl era un tîlhar, un hoț odios, care-și fura tovarășii, Nl...

Pînă atunci Pîrvan nu fusese preocupat de numele muncitorilor, și mai ales de numele care se ascundea în spatele formulei Nl. Calculele îl absorbiseră. Odată problema rezolvată, îl cuprinse curiozitatea subită și arzătoare de a-l cunoaște pe Nl. Cu mîinile tremurînde apucă dosarul în care se afla explicația nomenclaturilor. Și-l puse tacticos în față. În rîndurile celor furați se aflau aproape toți raționalizatorii, în frunte cu Răduca. În ultimele zile intrase și Costinaș în rîndurile lor. Chiar în prima zi a reluării lucrului, constată Pîrvan, Costinaș fusese prădat de 3 piese B 99.

Pîrvan fu nevoit să închidă dosarul. În birou pătrunseseră Iulieș și Severin. În spatele lor, Ferenți îi făcea inginerului semne disperate, dîndu-i a înțelege că

nu-i putuse opri pe cei doi vizitatori. De fapt, Ferenți nici nu îndrăznise să se opună. Cînd îl văzu însă pe Pîrvan zîmbind, cu aerul celui mai liniștit om din lume, și cînd îl auzi poftindu-și oaspeții să ia loc, lui Ferenți îi veni să sară în sus, să urle, să facă ceva necugetat, copilăresc, o boacănă.

Pîrvan era vesel, calm, primitor, dar cînd Iulieș îi spuse despre ce este vorba, se indispuse într-o clipă :

— Nu admit ! Mașina domnului Severin intră la revizie peste patruzeci și cinci de zile. Nu admit !

Severin încercă să explice :

— Am pregătit revizia... N-am nevoie decît...

Pîrvan se ridică brusc în picioare. Cînd îi văzu fața, Ferenți o șterse repede pe ușă.

— Nu admit nici o perturbație ! Peste patruzeci și cinci de zile poți să faci ce vrei... Mașina dumitale e în stare de producție. Cel mult pot să amîn revizia cu încă patruzeci și cinci de zile.

— Domnule inginer, într-o săptămînă... cel mult... sînt gata !...

— Nu mă interesează ! se încăpățînă Pîrvan. O singură zi, și se duce tot planul dracului. Dumneata, ca muncitor, te încadrezi într-o anumită disciplină.

Severin nu se dădu însă bătut :

— Domnule inginer, dumneavoastră forțați... Dacă aș coborî la o singură normă pe zi ?... Dumneavoastră vă faceți planuri nu pe... puterea mașinilor... ci pe puterea noastră...

Pîrvan rămase perplex. Severin îi înfățișase de fapt un mare adevăr. Muncitorii îl obligaseră, cu sau fără voia lui, să întocmească planul de producție al secției nu pe capacitatea de producție a mașinilor, ci pe capacitatea muncitorilor unită cu cea a mașinilor.

— Procedează cum vrei, domnule Severin. Eu nu mă pot opune. Dar revizia nu o admit.

Severin se sculă la rîndul său de pe scaun și spuse foarte calm :

— Iertați-mă, domnule inginer, dar nu mă supun !... Eu încep revizia... Am vrut să vă spun și dumneavoastră... Cînd m-am hotărît să fac ceva... gata...

— Dumneata... dumneata...

Pîrvan nu găsi cuvintele. Atitudinea lui Severin, cel mai disciplinat muncitor din secție, îl năucise. Nu știa ce să creadă.

Iulieș mirosi că-i momentul să intervină.

— Tovarășe inginer, Severin va recupera cu vîrf și îndesat...

— Domnule Iulieș, se enervă Pîrvan, dumneata ești de o inconsecvență rar întîlnită ! Prin intervenția dumitale nu faci altceva decît să încurajezi din nou spiritul de indisciplină în secție. Producția e producție, nu e o adunătură de vorbe goale... Păstrați-vă vorbele pentru ședințe...

— Fără ședințele noastre, zîmbi Iulieș, poate că producția dumneavoastră nu era chiar atît de plină.

— Poate ! recunoscu Pîrvan înfuriat. Dar nu admit să mi se strice planul. Dacă începi revizia fără aprobare, domnule Severin, te chem în fața comisiei de disciplină.

— Tovarășe inginer, încercă să-l calmeze Iulieș, dacă vă asigurăm cele trei norme ale lui Severin în timpul reviziei, tot vă mai opuneți ?

— Trei norme ? se miră Pîrvan. Iar obligați muncitorii tovarășe Iulieș ?... Și s-ar putea să fie nevoie de cinci norme, sau în orice caz de patru.

Pîrvan se gîndise la demascarea hoțului și la arestarea lui. Iulieș însă nu făcu decît să repete propunerea sa :

— Vă pot garanta trei norme, tovarășe inginer. Poate că ne veți indica chiar dumneavoastră muncitorii care ar putea să fie în stare să le realizeze.

Inginerul își mai venise în fire, deși îl durea sufletul că va trebui să renunțe pentru o perioadă la demascarea hoțului. Avea însă nevoie de norma lui. Se gîndi la cîțiva raționalizatori și spuse, cu destulă părere de rău :

— Dacă dumneavoastră vreți să fiți inumani și să apelați la ultimele eforturi... Cred că... Domnica Doroftei, Costinaș și Tonciu ar mai putea da, din punct de vedere tehnic, cîte o normă în plus. Din punct de vedere uman, însă... e o tortură...

— Vă mulțumim, tovarășe inginer, îl întrerupse Iulieș

Pîrvan se uită la Severin, care tăcuse o vreme, și-i spuse cu răceală :

— M-ai dezamăgit, domnule Severin, m-ai deziluzionat. Pentru dumneata aș fi fost în stare să garantez oricui asupra seriozității... Îmi pare foarte rău că mi-am schimbat părerea...

Severin îi răspunse, oarecum mîhnit...

— Nu vă supărați pentru asta, domnule inginer. Știți... vara copacii par frumoși... iarna par sărmani și triști... dar vine iar vara și nu-ți mai iei ochii de la ei...

— Eu îmi schimb foarte greu părerile, domnule Severin, se ambiționă Pîrvan, care prinse repede tîlcul celor spuse de strungar.

— S-ar părea că dimpotrivă, accentuă Severin.

În clipa aceea, în cadrul ușii apăru Silviu Căciulă, care anunță cu voce hîrșîită :

— A venit dom' director Sîngurel !

Pîrvan tresări. Își amintea perfect. Nl era Silviu Căciulă.

Iulieș mai întîrzie cîtva timp în hală. Voia mai întîi să-l liniștească pe Severin. Se duse la Costinaș. Tînărul strungar muncea ca întotdeauna vesel, deși mișcările îi erau mai sigure și mai chibzuite decît înainte de accident. Cînd auzi rugămintea lui Iulieș, zîmbi :

— Să nu credeți că mi-ați luat-o înainte, tovarășe Iulieș. Chiar de azi am început să asaltez o nouă normă. Am tras și eu cu ochiul la nea Alexandru și i-am furat o inovație. Șablonul ăsta. Îmi asigură cel puțin o normă în plus.

Tare ar mai fi dorit Iulieș să se molipsească de la Costinaș, să împrumute din veselia lui.

Tonciu fu însă mai refractar. Mai întîi se codi să răspundă direct, apoi mormăi că o să-i vină foarte greu, dacă n-o să fie chiar cu neputință.

— Îmi pare rău, tovarășe Iulieș, dar nu prea am curajul să încerc.

Deși nu-l credea pe Tonciu și simți amărăciune cînd îi auzi răspunsul, Iulieș se feri să i se vadă supărarea, străduindu-se să pară liniștit :

— Nu-i nimic, Tonciule, eu numai te-am întrebat. Dacă nu se poate, nimeni nu-ți taie capul.

— Poate c-o să accepte vreun comunist, sugeră Tonciu cu puțină răutate în glas.

De astă dată, Iulieș nu-și mai ascunse supărarea :

— Nu-i vorba de normă, Iorgule... Nu o poți face, gata ! Sînt mai mulțumit cînd omul îmi spune pe șleau că nu poate, decît să făgăduiască în van și să încurce lucrurile. Altceva mă mîhnește. Dacă am venit la tine și ți-am spus deschis despre ce e vorba, am făcut asta pentru că n-am simțit nici o deosebire între tine și orice muncitor comunist din uzină...

Iulieș plecă nemulțumit, lăsîndu-l pe Tonciu cam rușinat. Nu pentru multă vreme. După cîteva clipe strungarul porni pe urmele secretarului și-l ajunse pe la mijlocul halei :

— Tovarășe Iulieș, am spus o prostie... Nici nu m-am gîndit la ce-am spus. Te rog să mă ierți... Nu știu dac-ai să mă crezi, dar în timp ce-ți vorbeam mă gîndeam c-am să pot realiza o normă în plus.

— Bine, măi Tonciule, mormăi Iulieș, prea puțin convins.

Tonciu simți îndoiala lui Iulieș :

— Vreau să fiu cinstit pînă la capăt, tovarășe Iulieș. Am spus să cauți un muncitor comunist numai ca să-ți dovedesc pe urmă... că, uite eu, un nemembru de partid... sînt mai... mai... cum să spun... sînt la fel ca un comunist... Am vrut s-o fac pe grozavul...

Tonciu vorbea din adîncul sufletului. Îi părea rău că-l jignise pe Iulieș și, cunoscînd firea acestuia, știa că numai dacă va fi cinstit pînă la capăt, va putea să-l convingă și să-l liniștească. De aceea i se destăinuise cu atîta ușurință, călcîndu-și în picioare trufia.

— Bine, Iorgule ! Te cred !

Deși Iulieș rostise vorbele cu convingere, Tonciu încă se mai îndoia.

— Chiar să mă credeți, tovarășe Iulieș !

În loc de orice alt răspuns, Iulieș îi întinse mîna, pe care Tonciu i-o strînse cu bucurie. Strungarul reveni la mașină fluierînd vesel. Își strînse cordonul la halat și se apucă să privească strungul, cum privește doctorul la aparatul Roentgen în interiorul bolnavului. Voia să ciu-

pească măcar o jumătate de normă în plus pînă la sfîrșitul schimbului.

Cînd îl văzu pe Iulieș venind spre dînsa, Domnica opri instinctiv mașina. Sîngele îi năvălise în față, și inima îi zguduia pieptul.

— Ți s-a stricat mașina ? încercă să glumească Iulieș. Ori s-a speriat cînd a văzut că m-apropii de ea ? Te pomenești că mi-a presimțit gîndurile...

Domnica se înroșise ca para focului. Dacă ar fi putut să-și ascundă fața ! Îl așteptase pe Iulieș. De cîte ori își amintea ce-i spusese, o cuprindea mînia și tremurul. Era sigură că Iulieș o va mustra, că îi va face morală severă. Îl așteptase cu teamă.

Iulieș simțea sfiala Domnicăi și se gîndi s-o întrebe fără înconjur :

— Tu ai putea, Domnica, să mai faci o normă în plus ? E mare nevoie de norma asta...

Auzindu-i vorbele care i se păreau cam ciudate, Domnica îndrăzni să ridice privirile din pămînt. Tot chipul îi era răvășit. Teamă, neîncredere, uimire, surpriză...

— O normă în plus ? întrebă la rîndul ei, fără să știe ce spune. O normă... Adică...

— Ești tu în stare de treaba asta ?

— Dacă sînt în stare ?...

Domnica își revenea. Iulieș poposise pentru altceva la dînsa. Poate că-i trecuse supărarea. Se uită în ochii lui și nu zări nici un licăr de amărăciune sau de supărare. Putea să răsufle ușurată. După izbucnirea pe care o avusese în fața lui Iulieș, Domnica se mai liniștise. Credea că totul fusese o copilărie, o părere, în afară de mărturisirea pe care o considera nerușinată și condamnabilă. Ar fi vrut să-l audă pe Iulieș vorbindu-i aspru și răstit. Și cînd colo...

— Sigur că sînt în stare !... se răzvrăti Domnica. Și două, dacă e nevoie... Dîndu-și seama că exagerase, Domnica reveni cu un glas mai domol : Două ar fi cam greu... Una însă... dacă mai măresc turația strungului... n-o să fie greu de obținut.

— Să nu fie primejdios, spuse Iulieș.

— Primejdios ? Da' de unde !... De cînd cu accidentul lucrez sub viteza medie...

— Ai grijă, Domnica !... oftă Iulieş.

Cînd o văzu pe Margareta în mulţimea strînsă în jurul lui Marin Sîngurel, Iulieş înlemni în pragul uşii şi nu mai reuşi să sufle o vorbă. Directorul îşi făcu însă loc printre cei adunaţi şi se repezi în braţele lui. Se retrase apoi cîţiva paşi pentru a-l privi mai bine :

— Mă Iulieş, mă... — se miră Sîngurel. De cînd nu te-am văzut, parc-ai mai întinerit... Iar eu... M-a îmbătrînit învăţătura... Şi măcar de-aş şti c-a rămas ceva în capul meu... Aoleu ! Uitasem. Tovarăşul Necula îţi trimite felicitări şi mi-a spus că-i foarte bucuros de felul cum merg treburile aici.

Iulieş n-o slăbise din ochi pe Margareta. N-o mai recunoştea. I se schimbaseră trăsăturile. Părea mai înaltă, mai tînără şi foarte sigură de ea.

— Aaaa ! descoperi Sîngurel. Tovarăşa Margareta ! A venit din partea Consiliului Central.. Cum se întîmplă undeva ceva bun, imediat răsar oaspeţi.

— Şi cînd se întîmplă lucruri rele venim, îi ripostă Margareta, înaintînd spre Iulieş cu mîna întinsă. Bine te-am găsit, Iulieş !

Strîngerea aceea de mînă şi cuvintele rostite cu o voce atît de firească i se păreau stranii lui Iulieş. Măcar să-l fi numit „tovarăşe Livede" sau „tovarăşe Iulieş".

— Mai bine-aţi veni în mijlocul nostru înainte de a se întîmpla lucruri bune sau rele, reluă Sîngurel convorbirea, pentru a nu se da bătut.

— Ceri prea mult, tovarăşe director, rîse Nistor. Am scăpa de vină... dar şi de merit !

Margareta nu lăsă intervenţia lui Nistor fără răspuns :

— Nu ne ferim să spunem că am venit la voi să învăţăm, deşi voi vă rugaţi, pare-se, să vă dădăcim.

— Pentru că prea vă repeziţi cînd facem vreo greşeală, spuse Sîngurel. Ca să ne frecaţi cu peria de ras parchetul.

— Dar despre peria de puf de ce nu vorbiţi, tovarăşe Sîngurel ? întrebă Margareta. Pentru că v-ar face plă-

cere să simțiți numai mîngîieri... Din partea noastră... vă stăm la dispoziție tot timpul. Niciodată nu regretăm cînd ne paște mîndria.

Sîngurel trebuia să cedeze. Îi venea greu să-i răspundă Margaretei. Crezuse că-i aceeași femeie pe care o cunoscuse pe vremea cînd era nevasta lui Iulieș. Se schimbase însă. Devenise un conducător.

— Eu ard de nerăbdare să văd uzina, propuse dînsul. Ai făcut treabă bună, Iulieș. Și tu, Nistore. Vreau să-i văd pe Răduca, pe Valer, pe Severin, pe Domnica... Ce-a săltat fata asta !... Tot frumoasă și neastîmpărată a rămas ?

În locul lui Iulieș răspunse Nistor :

— E membru în comitetul de partid !

— Domnica ? se miră Sîngurel. Mergem, tovarășă Margareta ?... sau ai alte treburi...

— Mergem, cum să nu.

Margareta ieși din birou urmată de Sîngurel, de Iulieș, de Nistor și de inginerul șef.

Iulieș era încă sub impresia neașteptatei întîlniri. Fusese de-ajuns s-o vadă pe Margareta, și toate gîndurile lui își găsiseră o nouă orbită. El era cel mai în măsură să aprecieze, la adevărata valoare, transformarea fostei sale neveste.

Margareta întoarse capul și-l văzu pe Iulieș încetinind intenționat pașii. Îi făcu un semn de complicitate din cap și intră în hala mare, împreună cu directorul.

Iulieș nu-i urmă. Avea nevoie de singurătate. Margareta îi dăduse a înțelege că e de acord cu retragerea lui... I se părea curios, pentru că din vechea Margaretă, din fosta lui nevastă, nu descoperise nimic altceva decît acest semn. Încolo, totul întruchipa o femeie pe care n-o mai văzuse pînă atunci... Își găsi un colț ascuns lîngă hală, de unde nu putea să-l vadă nimeni. Se așeză pe o țaglă de oțel... Tovarășa Margareta... Tovarășa de la Consiliul Central al Sindicatelor !... Nu asta îl emoționa pe Iulieș. Văzuse destui oameni cu titluri mult mai înalte, care erau însă atît de departe de ele cum e cerul de pămînt... Margareta era însă într-adevăr „tovarășa de la Consiliul Central..." Se ridicase prin propriile-i puteri...

Şi totuşi, cu femeia aceea dormise în acelaşi pat şi mîncase la aceeaşi masă atîţia ani de zile !... Femeia aceea fusese nevasta lui ? Nevasta lui fusese altă femeie, nu „tovarăşa Margareta" pe care o întîlnise în biroul lui Nistor.

Oaspeţii îşi terminaseră vizita în secţie. Sîngurel se opri supărat înaintea lui Iulieş :

— De ce-ai fugit ?... Te-am căutat mereu...

Necăpătînd nici un răspuns de la Iulieş, se adresă Margaretei :

— Eşti invitată la masă la noi... Adică sînteţi invitaţi...

— Cam tîrzie invitaţia, îl întrerupse Margareta. M-a invitat mai înainte Iulieş.

Sîngurel nu mai însistă. Îşi închipuia că, poate, cei doi au de vorbit lucruri care-i interesează numai pe dînşii. Se mulţumi doar să adauge cu subînţeles :

— Nu mă voi opune... Dar poate că tot o să scapi cîteva vorbe înainte de a ne părăsi, căută s-o tragă de limbă pe tovarăşa de la Consiliul Central.

— La prima vedere, totul pare foarte bine organizat, răspunse Margareta. Inginerul Pîrvan, pe cît e de morocănos şi ursuz, pe atît e de priceput şi conştiincios. Secţia a pornit pe un drum bun. Nu spun foarte bun, pentru că drumul pe care şi l-a ales e destul de greu şi spinos... Mergem, Iulieş ?...

Margareta acceptase ca pe un lucru foarte firesc oferta lui Nistor de a pleca în oraş cu maşina direcţiei. Iulieş, în schimb, plesnea de ruşine. Numai în cazuri extrem de rare, în cazuri de forţă majoră, apela la automobilul direcţiei. I se părea caraghios să descindă din maşină în centrul oraşului sau în faţa casei şi să suporte privirile curioase ale cetăţenilor. Nici cînd fusese director general în Bucureşti nu folosise maşina prea mult. Nu se împăca de loc cu acest fel de a călători. Mai ales într-un oraş de provincie, unde distanţele sînt scurte, iar vehiculele publice nu sînt aglomerate. Împotriva inimii sale se văzu nevoit să se urce în maşină, alături de Margareta. Izbutise totuşi să coboare din automobil înainte de a ajunge în centru. Profitase de fap-

tul că într-un loc, unde strada principală cotea în fața parcului, se aflau foarte puțini trecători. Margareta, înțelegîndu-i starea, nu se opuse.

Iulieș se simțea stînjenit. Nu știa ce să-i spună Margaretei, și de întrebări convenționale se ferea ca vrabia de pisică. *Invitația* neașteptată a Margaretei de a lua masa împreună îl tulbura și-l neliniștea. De aceea prefera să tacă, așteptînd din partea ei întrebări și confesiuni. Nici Margareta nu era însă prea limbută. Tot timpul drumului, pînă la restaurant, se mărginise doar să facă din cînd în cînd cîte o constatare cu privire la transformările petrecute în oraș de la plecarea ei. Iulieș îi dădea și el lămuriri zgîrcite, evitînd să intre într-o discuție anostă și fără rost. Era convins că fosta lui nevastă are altceva de discutat, mult mai important.

Margareta alese o masă într-un colț retras. Lîngă ei se afla un singur client, un bărbat scund și chel, foarte elegant îmbrăcat, pe care Iulieș îl văzuse de cîteva ori în tovărășia lui Pîrvan. Vecinul lor era însă atît de preocupat de niște însemnări pe care și le trecea grăbit într-un carnet de buzunar, că nu dădu nici o atenție noilor veniți.

Stingherea nu-l părăsi însă pe Iulieș nici în local. Nu era obișnuit să ia masa în restaurante. Margareta, în schimb, părea în largul ei. Comandă cu multă dezinvoltură bucatele, cercetă cu oarecare neîncredere lista de băuturi și ceru o sticlă de vin, care-i întări chelnerului impresia că are de-a face cu un client priceput și pretențios. La sfîrșitul mesei, chelnerul aduse, fără să mai întrebe, două cești mari cu cafea și o tavă cu felurite prăjituri. Iulieș suportă totul cu stoicism. În sinea lui, însă, începea să se considere înapoiat și înglodat în obiceiuri vechi.

Margareta obișnuia să fumeze o țigară, după masă. Se abținu însă, temîndu-se că gestul ei l-ar tulbura și mai tare pe Iulieș. Îl observase tot timpul mesei, cu multă discreție, și înțelese din toate gesturile lui că se simte ca peștele pe uscat. Nu voia să-i accentueze neliniștea. Deschise brusc discuția, dar o făcu în așa fel, de parcă ar fi reluat o convorbire neterminată :

— Nu crezi, Iulieș, că muncitorii fac prea mari eforturi fizice ?... Mă uitam la Răduca, și la Valer, și la fata aceea zvăpăiată, aproape că n-au o secundă liberă în tot timpul lucrului. Se contopesc cu mașinile...

Vorbele Margaretei îl insuflețiră pe Iulieș. Începea să uite că se află într-un local public.

— Mi se par ciudate vorbele tale, Margareta... Oamenii lucrează opt ore. Opt. Noi, în trecut, lucram în același ritm ca dînșii, însă douăsprezece ore... Și nu uita că au la dispoziție o sumedenie de posibilități de a se recrea după cele opt ore de muncă... Sînt muncitori, acei pe care i-ai numit tu, și alții care simt, poate, mai mare bucurie cînd lucrează decît atunci cînd stau și se distrează undeva. Nu știu dacă mă vei înțelege... E mai mult decît a munci pentru că trebuie să trăiești. E și prietenia cu mașina, e și strălucirea acelor piese atît de întortocheate care înainte erau niște simple bucăți de metal.

— Poate că ai dreptate, Iulieș, dar e prea obositoare munca. Nu, nu... mă gîndesc la altceva... Am văzut și la noi, și în alte țări, muncitori... mai instruiți... care munceau mai puțin cu brațele și mai mult cu capul. Să nu crezi că produceau mai puțin...

Iulieș pricepu cam pe unde bătea Margareta. Își aminti de vorbele pe care i le spusese lui Sîngurel cînd se despărțise de el. Observația ei era adîncă și cuprinzătoare. Se gîndise și el mult timp la stilul de lucru din uzină. Dar el trebuia să vadă totul prin prisma concretă a intereselor uzinei. Perspectiva creștea însă încet și sigur în secție prin acțiunea temerară a lui Severin.

— Te înțeleg, Margareta. Privind în perspectivă, ai dreptate. Dar nu uita că producția nu se obține prin perspectivă, ci prin situația prezentă. Dacă ne-am apuca să căutăm cu toții alte mijloace tehnice și ne-am părăsi mașinile...

— Nu fi nedrept, Iulieș ! Îți spun totul ca unui *prieten vechi*. Altminteri aș crede că vorbesc în vînt. Am vrut numai să-ți destăinuiesc un gînd ascuns de-al meu... Perspectiva nu trebuie niciodată scăpată din vedere... Dacă o ajungi din urmă nepregătit...

Spre surprinderea ei îl văzu pe Iulieș zîmbind.

— O să-ți dezvălui și eu o taină, Margareta. Poate că n-am dreptul încă... Totuși simt nevoia să ți-o spun. Eu m-am împărțit de mult în două și mă străduiesc să păstrez pe cît pot cumpăna dreaptă. Mă zbat să învingă mișcarea lui Răduca, pentru că înseamnă în orice caz un pas înainte în tehnica muncii. Iar în ce privește importanța ei în producție, o înțelegi prea bine... În același timp însă...

Iulieș îi povesti Margaretei tot ce se întîmplase cu Severin, toate gîndurile și înfăptuirile lui. Margareta îl asculta uluită. De cîteva ori în timpul povestirii îi apăruse gîndul că în uzina aceea e pe cale să se producă, cine știe? unul din cele mai revoluționare evenimente din istoria industriei românești. Era, în alte cuvinte, însăși convingerea lui Iulieș.

Tot timpul cît vorbise despre gîndul îndrăznet al lui Severin, Iulieș își aprinsese parcă fiecare vorbă. Era înflăcărat, pătimaș... În cuvintele sale, Margareta îl descoperi mai tînăr ca niciodată :

— Dac-ai ști pînă unde am mers ca să-l feresc pe Severin de orice neajuns! Uneori am ocolit adevărul, Margareta, am tăinuit totul. Unii ar putea spune că am încurajat indisciplina, că am fost mincinos și părtinitor... Dar gîndește-te ce va însemna mașina lui! Gîndește-te ce *revoluție* se va produce în industrie... Știu că în alte țări se vorbește mereu despre automatizare... Dar noi... la noi va fi gîndită și de un muncitor... El va fi și inițiatorul, și constructorul mașinii... De aceea l-am lăsat s-o facă numai el, cu mîinile lui, să pipăie el fiecare piesă... Severin e un cap tehnic nemaipomenit, Margareta... Nu e dintre acei pe care i-a înzestrat numai natura și care se joacă aiurea în gînduri cu invenții absurde... Severin a asudat douăzeci de ani citind cărți și manuale și făcînd planuri... Vorbește numai despre păsări, dar sînt sigur că în capul lui roiesc toate principiile și formulele mecanice despre care-mi vorbea odată Pîrvan... Știi ce face acum?... Învață limba franceză... Nici nu mi-a spus... Dar cînd am aflat astăzi că a biruit una din greutățile cele mai mari, am înțeles că a învățat limba...

Margareta era profund impresionată de cele ce-i spusese Iulieș. O impresiona mai ales faptul că regăsise în Iulieș logica și înțelepciunea cu care-o obișnuise ani de-a rîndul. Iulieș nu făcea nimic la întîmplare. Dirija tăcut, din umbră, fără să țipe, fără să se bată cu pumnii în piept, făcea uneori pași care păreau anemici sau greșiți, dar care nu aveau rostul decît să taie o cale și mai dreaptă, și mai îndrăzneață. Și gîndea că Iulieș, fără să vrea și fără să lase să se observe era în același timp și sufletul și creierul uzinei. Încuraja în uzină tot ce era nou și de viitor, tăcut, fără surle, dar cu pasiune și tenacitate. Margareta înțelegea bine la cine se referea mereu Necula, în ședințele cu activul central de partid, cînd vorbea despre comunistul anonim și gata de orice sacrificiu, care, refuzînd onoruri și reclamă, educă oamenii în spirit comunist. Era convinsă că atunci cînd spunea astfel de vorbe, Necula se gîndea în primul rînd la oameni ca Iulieș.

Amîndoi tăcură un timp fără să se uite unul la altul... Margareta îndrăzni, într-un tîrziu, să-l întrebe pe Iulieș dacă poate să fumeze o țigară. Și observase că Iulieș nu tresărise cînd îi auzise întrebarea. Dăduse din cap în semn de încuviințare... Despărțirea, deci, avusese loc și în sufletul lui... Erau doi oameni, doi prieteni buni, care se cunoșteau de multă vreme.

— De fapt, am vrut să rămînem singuri pentru a-ți spune altceva, Iulieș, rosti dînsa cu emoție în glas. Îmi pare totuși bine că mi-ai destăinuit gîndurile tale... Eu... eu am... m-am schimbat, Iulieș...

— Nu mai trebuia să spui...

— Nici n-am vrut... Altceva... am început să muncesc... Iulieș !... Eu... Am vrut să-ți spun că mă voi recăsători...

Iulieș o privi drept în ochi :

— Înțeleg, Margareta... ai răbdat prea multă singurătate...

— Am vrut să-ți spun ca unui prieten... Am vrut să mă sfătuiesc cu tine...

Iulieș înțelese. Margaretei îi fusese teamă că vestea l-ar putea întrista. Simțea o ușoară mîhnire. Dintr-o dată îi apăru însă în minte imaginea Domnicăi. Și se

străduí din răsputeri să fie calm, să nu-i observe Margareta tulburarea.

— Pentru acest lucru am venit, Iulieș...

— Aș fi foarte bucuros să te știu fericită... Ai suferit mult, Margareta...

— Trebuie să plec, Iulieș... Nu știu dacă o să mai prind trenul...

Se uitară din nou unul la altul. Se despărțiră în tăcere. Pentru totdeauna...

CAPITOLUL 23

Dan Vaşani aştepta cu înfrigurare părerea lui Muscel. Acesta îi citise articolul cu atenţie şi, contrar obiceiului său, nu scotea nici o exclamaţie. După ce termină de citit articolul, Muscel îi aruncă lui Vaşani o privire dispreţuitoare. Apoi, cu mişcări încete, adună paginile de pe masă, le transformă într-un cocoloş şi, fără să se ridice de pe scaun, lovi mingea de hîrtie cu piciorul, azvîrlind-o într-un colţ al camerei.

Vaşani clipea din ochi ca un năuc. Gestul lui Muscel îl uluise.

— Dacă l-aş parafraza pe Rimbaud, aş spune că am tras *„de mes souliers blessés, un pied contre ton coeur"*.[1] Hai, nu fă pe tîmpitul, că mai ai şi o copie...

— Eşti nebun ? ! ţipă Vaşani. Cum îndrăzneşti să-mi distrugi originalul ?...

— Domnule Vaşani, te anunţ că de mulţi ani n-am citit o asemenea porcărie... Cum ai avut, mă, curajul să-mi dai să citesc ? ! Şi cum vrei tu să publici articolul ăsta ? Eu ofer un premiu dacă ţi-l publică cineva.

— Ce, nu-ţi place ?

— Domnule Vaşani, dacă vrei cu tot dinadinsul să scrii, fă-te dactilografă. Dar nu mîzgăli cu mîinile tale

[1] Cu ghetele mele rupte un picior în sufletul tău.

hîrtia... Scoți la întîmplare cuvinte din cele șapte limbi pe care le știi și le înșiri fără nici o rușine pe hîrtie. Sigur că ești neînțeles... Cine ar putea să înțeleagă ceva din amalgamul puturos și colorat pe care-l așterni pe hîrtie ?... Uite, mă ! Eu te înțeleg. Și la urma urmei te admir. Dar să n-o faci cu mine pe scriitorul nedreptățit !... Parcă eu nu știu de ce urli pe la toate colțurile că nu poți scrie ! Nu pentru că te oprește cineva, ci pentru că nu ești în stare !... Sînteți mulți din ăștia ?

— Idiotule ! Nu-i de nasul tău ce scriu. Ce, parcă înțelegi ceva ?

— Cu mine n-o face pe nebunul ! Ți-am mai spus. Poți să-i țipi la ureche lui Lucian cît vrei. Dar să n-o faci cu mine pe scriitorul neînțeles și nepublicabil... Mă, nici în gazeta limbricilor metafizici nu ți s-ar publica porcăriile. Cum ai reușit, mă, să dai peste o asemenea speță de idioți care să te creadă ?

Dan Vașani nu mai continuă jocul :

— Ia mai du-te dracului și lasă-mă în pace ! Pot, nu pot să scriu, mă arată toată lumea pe stradă ca pe cea mai tristă victimă a regimului. La urma urmei, asta contează.

— Să mor eu dacă nu ești deștept ! Ca să vezi, mă !... Dacă un țîndărică idiot urlă mai tare și se proclamă geniu, are riscul de a fi luat în serios. Și eu... Pe mine m-au băgat în pușcărie pentru că am afișat un protest semnat la avizierul facultății, iar tu te plimbi liber și aureolat : „Marele geniu care nu se poate adapta !“ Ești un escroc ordinar !

— Nu escrochez pe nimeni, ei mă roagă... Accept din milă rugămintea lor...

— Parastasul mă-ti !... Mă, eu te-am mirosit din facultate... Ți-am urmărit felul în care-ți creai faima la cursuri... Toceai trei manuale pe lună, pentru ca la curs să epatezi profesorul și studenții cu întrebările tale savante și cu răspunsurile pe care ți le dădeai tot tu în cinci limbi, și încă o mai făceai și pe nebunul, care-și chinuiește memoria... Nu pot să uit cum înfloreai amănuntele, cum te prefăceai c-ai uitat că s-a terminat citatul și-ți continuai expunerea în limba respectivă... cum cereai scuze profesorului că-ți scapă cîteva cuvinte pen-

tru că sînt nu știu cîți ani de cînd ai citit volumul respectiv, și tu îl tociseși cu o seară înainte... Ca să-ți dea bile albe la examen fără să te mai asculte și să ți se ducă faima geniului în toate universitățile... Deștept, mă, să mor eu... Cînd ai văzut că sînt pe cale să te încuie studenții și să te simtă profesorii, ai simulat o recrudescență idealistă incurabilă și ți-ai dat cu zgomot demisia din postul de asistent... De ce nu-ți scrii autobiografia? Poate ai realiza unica schiță literară de care ești capabil în viață...

Vașani rîdea superiori.

— De ce nu țipi în gura mare?

— Pentru că nu obișnuiesc să-mi trădez breasla.

— Pentru că nu te-ar crede nimeni!... Uite, mă, dau cărțile pe față! La ce să mă ascund de tine? Ești un pungaș tîmpit... N-ai învățat nimic sau poate n-ai citit istorie. Eu am calculat, mă, împreună cu tata. În fiecare revoluție au existat profitori. Care n-au riscat nimic. În revoluția asta cel mai grozav domeniu al profitului e cultura. Ăștia au un respect idiot pentru oamenii deștepți. Dacă i-a intrat cuiva în cap că ești deștept, poți să-l sugi pînă la sfîrșitul vieții numai lamentîndu-te. Crezi că eu sînt singurul? Decît să băgăm mîna în buzunarul trecătorilor, riscînd bătaie și închisoare, e mai nobil să ne lamentăm în si bemol major, și să lăsăm să ni se bage cu de-a sila în buzunar. Eu am avut tupeul să renunț la onorariul primelor note... Numai cu miliția nu m-au căutat să-mi dea banii. Tu, ca un bou, te milogeai pentru o sută de lei, ca să capeți cincizeci. Eu refuzam două sute, ca să mi se dea a doua oară cinci sute... Cu banii ăștia îmi permit să te țin lîngă mine ca pe un parazit și s-o fac pe galantul și pe sentimentalul cu femeile.

Curajul destăinuirii lui Vașani îl surprinse pe Muscel. Nu-și închipuise că nerușinarea lui Dan va ajunge pînă aici. Crezuse că-și va păstra măcar o urmă de decență.

— Ar trebui să te șantajez, mama ta de escroc!

— Parcă spuneai că pungașii nu se șantajează între ei. Și încă o dată îți repet: nu te-ar crede nimeni.

— Încep să mă conving și eu, recunoscu Muscel. Și totuși nu înțeleg... Tu nu aștepți chiar nici o plăcere

de la viață ?... Eu tot mai sper că odată și odată voi face ceva care să-mi placă...

— Ce s-așteptă ?... Am crezut tot timpul că voi putea scrie... M-am convins că e o simplă dorință. M-am refugiat în plăcerea pe care o oferă femeile...

— Cine se uită la tine, domnule Vașani, cînd ești atît de slăbănog și hidos ? Și mai porți pe deasupra și ochelari cu unsprezece dioptrii. Și ai numărul 45 la pantofi, la statura ta de pitic.

— Le plătesc sau le înspăimînt... Am avut femei din cele mai teribile, în schimbul unor fragmente din Bergson recitate la momentul oportun.

— Iar devii un idiot infatuat ! Femeile care pot să-l asculte pe Bergson, preferă să asculte citate din gura unui atlet.

— Ești un imbecil, domnule Muscel !... Eu am cel puțin cinci plăceri pe zi... Mă țin pînă ce-mi plesnește burta de durere, și cînd mă descarc, simt o plăcere cvasi-erotică... Și așa mai departe... Îmi creez singur plăceri.

— O s-ajungi la morfină...

— Sînt prea lucid. Vreau s-ajung cu aceste plăceri pînă în mormînt. Nu vreau să mor bătrîn.

— Zău c-ar merita să-ți lași autobiografia ca document literar...

— Ești un cretin țintuit definitiv în propria-ți găoace... Trebuie să mă duc.

Căutînd pachetul de țigări al lui Vașani, Muscel zări pe mica noptieră din cameră trei cărți din care ieșeau semne de hîrtie : „L'Uomo di genio", „Hereditary Genius" și „La psychologie morbide". Îl pufni rîsul după ce citi titlurile.

— Lombroso, Galton, Moreau ! Te-ai apucat să-ți cauți corespondențele printre genii ? Chiar în halul ăsta ai ajuns ? Ce ți-a venit să tocești tocmai acum cărțile astea ?

— N-am timp și nici interes să-ți răspund la toate tîmpeniile. Trebuie să mă duc să predau articolul și notele...

— Tu chiar crezi că ți se vor publica inepțiile ?... Cine ești tu să-ți bați joc de autori și de eroi ?

— Dan Vașani ! Eu îmi pot permite orice !

— Chiar să te duci la mă-ta ?

Cornelia cîştigase foarte repede simpatia întregii redacţii, dar cel care se dădea în vînt după ea era Coriolan Turturică. Cum simţea că are o clipă liberă o şi înhăţa la secretariat. Îi plăcea s-o vadă, să stea de vorbă cu ea, îi plăcea s-o instruiască, şi chiar cînd îi cerea părerea asupra vreunui material n-o făcea numai din simpatie, ci din dorinţa de a-i auzi argumentaţiile, sincere, îndrăzneţe, clare, coerente. Experienţa lui de patruzeci de ani de gazetărie îi spunea că în redacţie pătrunsese, o dată cu Cornelia, un adevărat talent ziaristic. Şi începuse iniţierea ei cu metoda „Coriolan". Îi dăduse cîteva ştiri la refăcut, o rugase să-şi expună părerea asupra unui reportaj semnat de Stoian Paraschiv şi-i ceruse să-i facă planul unui articol. În prima zi.

După cîteva ore, Cornelia apăruse cu ştirile redactate, cu planul articolului întocmit, şi cu părerile personale asupra reportajului trecute pe o foaie de hîrtie. Iscusinţa, bunul simţ şi rapiditatea cu care Cornelia îşi îndeplinise *sarcinile* îl determinaseră pe nepăsătorul bătrînel să se ducă imediat la redactorul şef şi să-i înfăţişeze rezultatul *încercării*. Îi vorbise lui Mironescu despre Cornelia numai în superlative. Îşi frecase mîinile de bucurie, uitîndu-şi luleaua stinsă în gură. Fericit foarte de *norocul* peste care dăduse, Coriolan o invita în biroul său pe Cornelia, în fiecare dimineaţă, pentru o oră-două, spre a o familiariza cu problemele tehnice redacţionale. Îi dezvăluia taine şi chiţibuşuri de secretariat şi de tipografie, înveselindu-şi lecţiile cu amintiri din activitatea lui neîntreruptă timp de patru decenii. Nici Cornelia nu-şi ascundea simpatia faţă de Coriolan ; de cîte ori avea timp liber sau Lucian era plecat din redacţie, alerga la el pentru o mică şuetă.

Bătrînului secretar de redacţie îi plăceau şi materialele Corneliei. Două articole semnate de ea fuseseră multiplicate şi răspîndite în redacţie ca model de concizie, claritate şi logică. *Şi pe deasupra,* spunea Coriolan, discret, redactorilor *e şi frumoasă, şi plăcută, şi modestă ! !*

Singurul care se cam ferea de Cornelia era Cosmuş. Întotdeauna lua faţă de ea o mască severă de şef, îi dădea indicaţii inutile înainte de a scrie un material, şi după ce îl citea, se prefăcea preocupat şi găsea un

calificativ de apreciere mediu, sau rostea acel universal „*interesant...*“ care nu obliga la nimic. Observații concrete nu-i făcea, pentru că de cele mai multe ori nu era în stare să-i înțeleagă, în profunzime, articolele. Lui Cosmuș îi era însă și teamă de Cornelia. Îi era teamă că-i va lua locul de subșef de secție și nu știa cum să îndepărteze această perspectivă. Observase, bineînțeles, că relațiile dintre Cornelia și Lucian erau mai mult decît prietenești. Dar de Lucian îi era teamă să se atingă. Fără Lucian, situația lui în redacție era periclitată. Neavînd ce face, Cosmuș încerca să se convingă că dacă Lucian n-ar fi pus ochii pe Cornelia, ar fi izbutit în mod sigur s-o cucerească el. Uneori îi plăcea să creadă că noua lui colegă se uită la el cu priviri cochete, ispititoare. Și, fără să ascută ustensilele de birou, cădea în drama eroului din „Mantaua“ lui Gogol. Dar cum nu voia să-și atragă antipatia lui Lucian, prefera să se resemneze.

Coriolan o scosese pe Cornelia din birou printr-o urgentă chemare telefonică. O primi vesel și o anunță că-i va face o altă cunoștință în redacție.

— Ți-l prezint pe tovarășul Stoian Paraschiv... fuf... Mi se pare că i-ai citit un reportaj.

— Îmi amintesc, spuse Cornelia. Reportajul acela care începea poetic și se termina ca un proces verbal. Foarte curioasă metamorfoză.

— Foarte curios... fuf... e autorul... Uite-l !

Pe ușă pătrunseră doi tineri. Unul înalt și blond, celălalt scund și negricos. Coriolan îi întîmpină din ușă.

— Ați vrut s-o cunoașteți pe tovarășa Cornelia Cernat... Dînsa e !

Cei doi se apropiară de Cornelia. Blondul îi întinse politicos mîna, rostindu-și numele :

— Stoian.

Negriciosul îl imită :

— Paraschiv.

Cornelia îi privi uimită. Crezînd că i se pregătise o farsă, se înclină întîi în fața blondului :

— Cornelia.

Pe urmă și în fața negriciosului, adăugînd :

— Cernat.

Rîsul lui Coriolan îi molipsi într-o clipă și pe ceilalți.

— Nu-i nici o farsă, o lămuri el pe Cornelia. Dumnealor amîndoi... fuf... formează autorul Stoian Paraschiv. Refuză să se despartă... fuf... susținînd că nu pot scrie decît împreună... fuf... Și-au împerecheat *talentul* încă de la școala de gazetari... fuf... Au venit aici puși la punct... fuf... Și m-au rugat amîndoi, șmecherii, să le fac cunoștință cu *zina* redacției... fuf...

Cînd se întoarse în birou, Cornelia îl găsi pe Lucian împreună cu Vașani și Cosmuș.

— Aaa ! domnișoara Cornelia Cernat ! se ridică Vașani cavalerește din fotoliu.

Cornelia înclină capul, dar evită să dea mîna cu el.

— Colaborați și dumneavoastră la marcantul ziar ? întrebă Vașani. S-ar părea, în sfîrșit, că ne-am întîlnit după o căutare îndelungată. De vină e numai speranța sau disperarea. Eu mi le atribui pe amîndouă. Pentru că înseamnă același lucru.

— Era fatal să vă întîlniți, îi răspunse Lucian, de vreme ce colaborezi la ziarul nostru.

— Cu alte cuvinte, sesiză Vașani, domnișoara Cornelia lucrează la ziar !... E peste puterile mele, Lucian. Va trebui să devin cel mai fervent și mai asiduu colaborator. Ai cîștigat bătălia !

— Te-ai hotărît, în sfîrșit...

— M-ai silit ! Trebuie să închid ochii și să mă reped în undiță. Cu orice riscuri.

— Poate vă scoatem la suprafață, insinuă Cornelia.

— Pentru a mă osîndi la moarte, desigur... Și vă asigur că pe frigare nu voi regreta abandonarea imperiului lichid. Poate că și peștele care-și înfige gura în cîrligul undiței, o face pentru că preferă, execuției prin știucă, execuția englezească, elegantă, fără cuțit. Sau poate că nutrește speranța de a-și continua viața într-un acvarium. Sublimă speranță.

— Te-a invadat optimismul, Dan. Și nu știu cum se împacă acest optimism cu credința ta, mă rog, cu credința pe care o afișezi tu, în absurdul existenței umane.

— De ce, Lucian ? Optimismul e o condiție a absurdului. Comedia optimistă este aceea care se cuplează

cu drama într-o tragedie a existenței. Tragedia este un rezultat al plusului dintre grotesc și hidos. Adevărul se naște și aici, în mod dialectic, prin suma negațiilor. Din rîs și plîns se naște absurdul. Și absurdul e tragic, Lucian.

— Sau mai bine-zis, interveni Cornelia, un *anumit* tragism, sau o anumită convingere în tragism, e rezultatul fatal al unor *anumite* absurdități.

— Sînteți necruțătoare, ca orice femeie inteligentă, zîmbi Vașani. Sînteți și crudă, bineînțeles, pentru că vă alegeți ca țintă ființele cele mai docile și mai plăpînde... Recunoașteți că loviți în ele de teamă că v-ar urma cu prea multă patimă și fidelitate. Privelîștea supunerii înarmează mîna femeii... Și astfel lovește, naivă și zîmbitoare, pentru a nu mai auzi plînsul tragic de la picioarele ei. După cum vedeți, la aceeași concluzie tragică sîntem nevoiți să ajungem, rezultat al acelorași negații.

— De ce ne implici și pe noi în sofistica ta? îl întrebă Lucian. Edificiul pe care-l clădești îți aparține, prin excelență... Dar sînt convins că și tu crezi în artificialitatea lui.

— Greșești, Lucian. Sînt convins de eternitatea lui... Voi scrie cîndva o piesă, care nu se va citi sau juca decît la o sută de ani după moartea mea. Și sînt sigur că și oamenii acelei epoci se vor vedea oglindiți întocmai în piesă... Spun piesă, pentru că va fi compusă laolaltă, din cele trei genuri teatrale. Piesa se va juca pe o scenă împărțită în două, adică pe două planuri. În partea din stînga se va consuma în fața spectatorilor o comedie de sine stătătoare. În partea din dreapta o dramă de sine stătătoare. Și comedia și drama se vor juca simultan. Personajele vor fi aceleași și-n dreapta și-n stînga. Replicile vor fi calculate la secundă, cuvînt cu cuvînt. Fraze scurte, suculente, fără artificii. Va fi totul atît de riguros calculat, încît în timp ce eroii din partea stîngă vor vorbi, în partea dreaptă eroii vor tăcea și invers, fără să se simtă însă nici o clipă această deosebire. Pauzele de tăcere vor părea firești, vor fi scurte și însoțite de gesturi. În timp ce în stînga se va rîde, în dreapta se va plînge. Piesa va trebui să fie vă-

zută de trei ori. Prima dată se va vedea comedia, a doua oară, drama, iar a treia oară se va urmări întreaga piesă. Replicile din stînga și din dreapta vor forma un asemenea tot încît în fața ochilor se va desfășura o altă piesă, de sine stătătoare. O tragedie, pentru că va fi combinația sudată între dramă și comedie, între plîns și rîs... Poate că astfel oamenii se vor convinge cît de absurdă e existența lor. Voi lucra la piesă mai mult decît a lucrat Goethe la Faust, și se va găsi peste o sută de ani un regizor care o va înțelege și care o va pune în scenă... Va fi mesajul meu adresat omenirii, după ce voi muri.

— Spune-mi, Dan ! Ai pretenția să te iau în serios ?

— Tu chiar crezi că am început să aiurez ?... Aș fi foarte fericit dacă aș ști că am ajuns în acest stadiu. N-aș mai avea decît un pas...

— Mă uimiți, domnule Vașani ! Sînteți primul om pe care-l întîlnesc, primul pe care-l aud că...

— Nu vă sfiiți, domnișoară Cornelia ! Spuneți pe șleau, fără eufemisme : primul pe care-l auziți că dorește să fie nebun. Dragă domnișoară, întotdeauna nebunia este, fie un preludiu, fie o condiție a geniului. Aproape toți oamenii de geniu au fost nebuni. E un mare adevăr.

— Iar te aliezi cu incompetența, Dan.

— Nu, Lucian ! Nu mă iau după statistici, sau după studii, ci după opera și viața geniilor. Toți au fost niște smintiți. Nebuni, psihopați, epileptici. De asemenea specimene e formată galeria celor mai mari spirite ale omenirii... Imnurile nopții au rămas inegalate pentru că le-a scris un nebun. Sublimele idei și sublima limbă din grăirile lui Zarathustra aparțin altui nebun. E trist, Lucian, dar din păcate, sau din fericire e adevărat... Și Moise, și David, și Sixtina sînt rodul unei minți și unei puteri răscolite de germenul nebuniei. O nebunie înaltă, Lucian, pentru că a sculptat și vorbele nemuritoare : *În ceea ce privește femeia, arta îmi ajunge.* Pe urmele titanului au călcat și van Gogh și Gauguin, așa cum Nietzsche l-a repetat pe Rousseau, Dostoievski pe Maupassant, Hugo Wolf pe Schumann. Ca să nu mai vorbesc de alții : de Tasso, de Lenau, de Kleist, de Byron, de

Strindberg, de Gogol. Nebunia le-a dat genialitatea, sau poate genialitatea le-a adus nebunia. E tot una...

— Prin urmare, spuse Cornelia, pledați pentru transformarea spitalelor de nebuni în foruri culturale...

— Oamenii fac cea mai mare greșeală atunci cînd auzind pe unul din semenii lor proclamîndu-se Napoleon, în loc să-i pună în fruntea unei oștiri îi închid în casa de nebuni. Credeți că atunci cînd Einstein a busculat principiile fizicii clasice au fost puțini acei care l-au decretat smintit?... Orice referendum printre specialiști l-ar fi dus într-un azil de alienați... Din nefericire însă foarte mulți oameni de geniu ajung în cămașa de forță, în loc să...

— Ești absurd, Dan! Mai mult decît atît: ești nedrept și nesincer. Cum poți să ajungi la asemenea aberații? Arunci chibrituri arse de multă vreme, închipuindu-ți, probabil, că vom vedea în fiecare, dacă nu o flacără, măcar o scînteie. În fond ne jignești, ne cobori pe ultima treaptă a scării valorilor. De aceea prefer să nu te iau în serios.

— Nici eu nu te iau în serios pe tine! Dacă tu îți închipui că am scos din buzunar etichete și le-am lipit pe pieptul unor statui neînsufletite, ești într-adevăr ignorant. Dar sînt sigur că știi și tu că marile genii pe care ți le-am amintit...

— Să nu credeți, domnule Vașani, interveni Cornelia, că nu vi s-ar putea rosti, chiar acum, sute de alte nume care țin pe umerii lor cultura omenirii și care au aparținut unor oameni sănătoși, puternici, lucizi. Dar cred că ar fi inutil. Am impresia că vreți, cu orice chip, să ajungeți sau să rămîneți extravagant, și-l imitați, cu prea multă evidență, pe Alcibiade.

— Al cărui gest, nu se dădu bătut Vașani, e tot gestul unui om cu ceva gărgăuni în cap.

— De ce te repezi numai asupra accidentelor?

—Iertare, Lucian! Accidentele nu s-au întîmplat cu geniile, ci cu nebunii care nu au ajuns genii. De fapt nici n-am plecat de la o teorie, ci de la o sumă de constatări. Mi-e și frică să mai vin cu teorii în fața ta, Lucian. Le strici, cum strică un copil jucăriile pentru care s-a

cheltuit atîta fantezie și meșteșug, fără măcar să regreți după ele... Nu-ți mai înfățișez de-acum înainte decît constatări reale, pe care negîndu-le prin calificativul de *accidente* nu înseamnă că le negi în esența lor... După cum vezi am renunțat și la gîndul de a deveni celebru prin originalitate, sau extravaganță, cum s-a exprimat invulnerabila noastră negație.

— Resemnarea ta mi se pare un fabricant ex machina, Dan. Nu vei renunța niciodată la extravaganță. Poate numai cînd vei face asta tot din extravaganță.

— Și tot eu sînt veșnicul acuzat al fabricării paradoxurilor ?

— Nu e un paradox, domnule Vașani, zîmbi Cornelia. Cînd veți fi considerat îndeajuns de extravagant, renunțarea la atitudine va fi de asemenea un gest extravagant. E ca și cum s-ar fi lipit la loc coada cîinelui lui Alcibiade, după ce toată lumea l-a văzut berc.

— Ați devenit prea duri, și din nefericire în fața loviturilor dumneavoastră nu pot să ridic platoșa... de teamă că v-ați răni mîinile și n-aș suporta să vă văd suferinzi... Să nu fii despot, Lucian. Numai despoții lovesc și în inamici și în prieteni. Pentru a-și încerca și puterea și rezistența sufletească...

Sunetul telefonului îl întrerupse pe Dan. Cosmuș care ascultase convorbirea, fără să scoată un cuvînt, ridică receptorul, apoi i-l întinse repede lui Lucian :

— Tovarășul Mironescu. Te cheamă urgent la el...

Lucian se scuză și părăsi în grabă biroul. După cîteva minute se întoarse, dar nu trecu pragul ușii :

— Iartă-mă, Dan. Trebuie să plec urgent cu redactorul șef undeva în regiune. Îți voi da telefon, după ce mă întorc... probabil mîine dimineață.

— Și articolul ? își aminti brusc Vașani.

— Lasă-l lui Cosmuș... La revedere...

Nici nu închise bine ușa Lucian și Cornelia, care știa că ei îi fuseseră adresate scuzele, părăsi încăperea. Vașani rămase singur cu Cosmuș. Era enervat, și pentru că fusese placat atît de lesne, și pentru că articolul îi va

apare cu întîrziere. Şi peste toate fusese lăsat în compania imbecilului... Dar nu-şi termină gîndul, şi în cîteva clipe îşi făcu un plan ingenios. Poate că totuşi va reuşi... Scoase din buzunar mai întîi notele şi recenziile şi i le înmînă lui Cosmuş :

— Cred că poţi să le dai drumul fără să le mai citeşti. Sînt chestii de duzină, simple şi... O să-ţi dai seama singur...

Cosmuş luă colile de hîrtie, căznindu-se ca gestul să pară firesc. Cuvintele lui Vaşani îl măguliseră.

— Numai cu articolul nu ştiu cum vom face, continuă Vaşani. Ai dreptul să dai bun de tipar la articolele colaboratorilor externi ?

Cosmuş se prefăcu mirat :

— Cînd Lusian e plecat, eu sînt sef asi. Pot să dau drumul la tot ziarul... Se, crezi că n-am mai dat drumul si la alte articole ?... Lusian l-a sitit ?

— L-am făcut exact după planul lui, îl asigură Vaşani. Am discutat o noapte întreagă articolul...

— Atunsi se mai astepsi ?... Dă-ncoa' articolul !

— Eu ţi-l dau, dragul meu, dar nu-mi vine să cred că-ţi va respecta secretariatul semnătura...

— Stiu eu mai bine... n-ai putea să fii mai... altfel, se bîlbîi Cosmuş, luînd articolul lui Vaşani. Îl sitesc si dacă corespunde, poate s-apară si mîine...

— Dacă ai rămas singurul şef la ziar...

Vaşani îl părăsi pe Cosmuş. Cînd ajunse în stradă, o văzu pe Cornelia uitîndu-se în urma unei maşini. Era foarte bucuros de nesperata întîlnire.

— Mergeţi în oraş ? o întrebă Vaşani. Dacă nu vă incomodează, vă pot acompania...

Cornelia nu-i răspunse.

— De mult voiam să vorbesc cu dumneavoastră, continuă Vaşani. Întotdeauna m-au impresionat femeile inteligente şi culte. Superioritatea lor dărîmă repede şi definitiv barierele care astupă calea spre femeia comună...

— Cu alte cuvinte...

— Cu alte cuvinte, vreau să fiu de o sinceritate brutală. De fapt, aceasta este condiţia existenţei mele : sin-

ceritatea totală, indiferent dacă pe unii îi încîntă, iar pe alții îi supără... Poate v-ați mirat cît de brutal am fost cînd am afirmat că geniile...

— Într-adevăr, m-am mirat, îl întrerupse Cornelia. Cum ați putut rămîne la vechiturile lui Lombroso și Moreau ?... Chibrituri arse, vorba lui Lucian... Probabil că nu v-a vorbit nimeni despre Hollingworth sau Terman, sau măcar despre Kretschmer...

— Vă mulțumesc pentru completare, se strădui Vașani să fie politicos.

Nu voia totuși să deraieze de la ideea sa. Reveni la prima parte a discuției :

— Sînt convins că dacă mă voi menține sincer cu dumneavoastră, mă veți înțelege și nu vă veți supăra... V-aș propune o aventură în doi, undeva, într-un oraș din țară, sau într-un sat, sub forma unei dispute libere despre erotism, la propriu și la figurat... Știți că fiecare filozof, începînd cu...

— Iartă-mă că te întrerup, domnule Vașani. Nu știu dacă ai ajuns la stadiul genialității, dar în celălalt stadiu care, după dumneata, relevă genialitate, în acest stadiu se pare c-ai ajuns. De aceea nu simt supărare, ci compătimire. Bună ziua !

Vașani rămase năucit. Urmări cîteva clipe silueta zveltă a Corneliei, apoi își întîlni cu privirile vîrfurile panofilor. Și începu să-l injure în gînd pe Muscel. Ce-i venise, idiotului, să-i controleze numărul de la pantofi ?...

Pufăind din lulea, Coriolan Turturică schimba paginația ziarului. Apariția lui Cosmuș în birou nu-i produse nici o bucurie. Îl întrebă scurt :

— Ce vrei ?

— Am un material pentru pazina culturală de mîine, îi răspunse Cosmuș, întinzîndu-i articolul lui Vașani.

— Cam mare, aprecie Coriolan după ce-l răsfoi. Măcar o pagină...

— E colaborare externă, preciză Cosmuș.

— Și ce vrei cu el ?... fuf... Dă-l la citit ! Eu nu mă bag în probleme culturale... fuf...

Cosmuș nu se intimidă :

— L-a sitit Lusian... E un articol foarte interesant... despre roman.

— L-a citit Lucian ?... Opt aldine în chenar... fuf... Titlul corp douăzeci și patru.

Coriolan își notă cuvintele pe colțul din stînga al articolului.

— Urgent la cules ! îl îndemnă pe Cosmuș. Am umplut și pagina culturală pentru numărul de mîine.

CAPITOLUL 24

Aproape în fiecare zi, Cornelia sosea prima la redacție. Se atașase de ziar și ținea cu tot dinadinsul să facă mai mult decît ceea ce i se cerea. Obișnuia să se refugieze în biroul lui Lucian și să citească gazeta, meticulos, rînd cu rînd, de la titlu pînă la ultimele știri. Observațiile și le nota pe un caiet anume care poposea un ceas mai tîrziu în mîinile lui Coriolan Turturică. În ședința colegiului de redacție, bătrînul secretar deschidea caietul și începea să dea glas „observațiilor noastre", observații foarte întinse și diverse care deschideau adevărate lumini asupra ziarului. „Cum s-ar zice, încheia el întotdeauna, e necesar să avem și o gazetă bine scrisă". Pluralul pe care-l folosea, fusese de multă vreme identificat în colegiu, dar se mima în continuare surpriza și neputința de a se dezlega enigma, numai ca să i se facă plăcere bătrînului.

Cornelia sosise și de astă dată înaintea tuturor la redacție. Se izolă în biroul lui Lucian, cu ziarul în stînga și cu caietul de însemnări în dreapta. Pagina întîi nu-i oferi prea multe exclamații critice, dar întorcînd-o tresări instantaneu. În mijlocul paginei, pe trei coloane, se afla un titlu ispititor : „Romanul, literatura majoră ?" Iar sub articol, o semnătură care o făcu să tresară a doua oară : Dan Vașani. Curiozitatea o îndemnă să în-

ceapă lectura celei de-a doua pagini cu articolul lui Vașani.

De la început stilul articolului i se păru forțat și pedant. Cuvinte alese combinate strident, care izbuteau să dea o aparență de ermetism. Dar ermetismul era atît de sumar și de retoric, încît putea fi ușor desfăcut. Zadarnic. Erau simple înșirări fără idei. Doar cîteva remarci vagi, constatative, împrumutate de la alții. Avea impresia că articolul era scris de un om care cerșea atenția altora prin giumbușlucuri ridicole. Cînd trecu însă la cea de-a doua jumătate a articolului, Cornelia descoperi, sub dantelăria colorată a vorbelor, cîteva idei care o făcură să îngălbenească. Nu faptul că Vașani înclina balanța spre negarea romanului ca artă (și nu neapărat majoră) o îngrozi pe Cornelia. Era liber să-și aibă părerea lui în această direcție. Ci faptul că insinua, cu netă violență, că marile simboluri literare sînt nefaste pentru oameni. Vașani nu nega valoarea educativă a literaturii, aceasta i s-ar fi părut încă prea puțin Corneliei, ci, dimpotrivă, căuta să demonstreze că literatura, în compartimentele ei majore, devine pentru cititor un fel de academie a crimei. Concluzia articolului era un îndemn subînțeles de a se arde tot ce pare literatură majoră. Ideile erau contorsionate în text și estompate cu grijă prin cuvinte greu accesibile și printr-o punctuație stranie.

Articolul lui Vașani era hidos în toate ideile sale, era un răcnet de dispreț și de dezgust la adresa idealurilor umane. Dăunător nu putea fi, pentru că nici un cititor sănătos nu putea lua în serios incriminările sinistre ale lui Vașani, dar era compromițător pentru ziar, pentru prestigiul ziarului și pentru ideile pe care le apăra ziarul. Cornelia simțea că tremură de indignare. I se părea cu neputință ca Lucian să nu fi observat ideile ascunse ale articolului. Poate că nu-l citise...

Pentru a-și lămuri întrebările, Cornelia se duse la Coriolan Turturică. Îl găsi singur, cercetînd ziarul în aspectul său general. Uită să-i mai dea „bună dimineața".

— Ați citit articolul lui Vașani ? îl întrebă fără introducere Cornelia.

— Mai întîi, dă-mi voie să-ți spun bună dimineața !

— Bună dimineața ! își aminti Cornelia.

— Și pe urmă... fuf... să-mi spui ce ți s-a întîmplat. De ce ești atît de albă la față ?... fuf...

— Nu... N-am nimic... Ați citit articolul lui Vașani ?...

Coriolan îi răspunse foarte calm :

— De ce să-mi pierd vremea zadarnic ?... fuf... Nu obișnuiesc să citesc articolele văzute de Lucian.

Corneliei i se opri inima.

— L-a citit Lucian ? abia reuși ea să îngîne.

— Sigur ! îi răspunse Coriolan. Stai !... ce... ce... ce s-a întîmplat ?... fuf... fuf... fuf...

Cornelia tremura ca varga, iar paloarea i se accentuase pe față. Nici nu auzise cuvintele lui Coriolan. Ieși din birou în fugă, dar pe la jumătatea coridorului se opri. Privea fără țintă, năucită. Lucian dăduse bun de tipar !... Lucian citise articolul ! Era cu neputință !... Simțea că se înnecă. Făcu eforturi să coboare scările. Ajunse în stradă. Aerul rece o mai dezmetici. Începu să se plimbe prin fața redacției fără să înțeleagă de ce se uită trecătorii la ea, sau poate că nici nu-și dădea seama că e privită.

Auzi zgomotul unei mașini, dar nu întoarse capul. După o clipă răsună vocea lui Lucian :

— Cornelia !

Lucian venise singur la redacție. Mironescu rămăsese la Comitetul Regional.

— Cornelia ! o mustră Lucian apropiindu-se de ea. Cum ai putut să ieși dezbrăcată pe stradă ?

—Ai citit articolul lui Vașani ?

Lucian o privi surprins. Dar în loc să-i răspundă, o luă de braț și intră cu ea în clădirea redacției. Cum trecură pragul, Cornelia repetă întrebarea, cu voce gîtuită, rugătoare :

— Răspunde, Lucian ! Ai citit articolul lui Vașani ?

— Ce articol ?

— Articolul despre roman. A apărut azi.

Lucian se opri locului :

— Cine i l-a cerut ? Cine i-a dat drumul ? Cine l-a citit ?... Mironescu în nici un caz...

Cornelia rămase perplexă :

— A apărut azi !... E sinistru, Lucian. Am crezut că tu i-ai dat „bun de tipar." Coriolan... De ce-a mințit Coriolan ? Mi-a spus că l-ai citit tu...

O presimțire rea, dureroasă, zguduia pieptul lui Lucian.

— Așteaptă la mine în birou, Cornelia, și te rog să mă ierți.

Cornelia îl văzu urcînd scările din cinci în cinci trepte.

Lucian citi articolul în fugă. Nu-i fu greu să descopere afirmațiile lugubre ale lui Vașani. Cînd termină de citit ziarul îi alunecă din mînă. Vașani repeta, sub o formă deghizată, dar mai violentă, ideile pe care și le exprimase cu privire la marile creații literare, într-o convorbire pe care o avusese cu dînsul, mai demult. Își aminti discuția, poza lui Vașani, apoi rugămintea pe care i-o făcuse de a scrie un articol. De ce Vașani scrisese acest articol, cînd îi arătase atît de clar că nu-i acceptă ideile și cum izbutise să-l publice în ziar ? Cum izbutise Vașani să-l publice ?... Lucian se duse direct la Cosmuș. Acesta, așezat la birou, privea pagina culturală a ziarului cu o expresie de mîndrie pe față.

— Tu ai dat drumul articolului lui Vașani ? îl întrebă Lucian în loc de „bună ziua".

— E grozav ! Nu ? se făli Cosmuș.

— Răspunde la ce te-am întrebat ! repetă Lucian tăios.

Cosmuș simți prin instinct că s-a întîmplat ceva rău. Se feri să răspundă direct.

— Nu-si plase articolul, Lusian ?... Vasani spunea că i l-ai dictat tu...

— Ești nebun ? Ești analfabet ? țipă Lucian. Nu ești în stare să citești și să înțelegi un articol ? !

— El mi-a spus că tu l-ai sitit... Eu...

— L-ai citit sau nu înainte de a-i da drumul ?

— Nu l-am sitit ! răspunse Cosmuș clătinîndu-se.

— Atunci cum ai îndrăznit să-i dai drumul ? Care-i răspunderea ta ?... Să trimiți orice porcărie la tipar ?

Lucian era furios. Îl chemă la telefon pe Vașani. Îl trase foarte pe scurt la răspundere. Vașani îi răspunse cu un calm tulburător. Îl rugă mai întîi să-și schimbe tonul, apoi îl asigură că nu-i spusese lui Cosmuș decît

că articolul fusese scris în urma unei discuții îndelungate. Cosmuș îi declarase, cu aere de gascon, că va da singur drumul articolului, că ține locul șefului și al redactorului șef și că poate să dea drumul la întregul ziar. „Dar ce s-a întîmplat? întrebă la rîndul său Vașani. Te pomenești că nu-ți place articolul?!... E un articol îndrăznet și original...“ Lucian însă nu-i răspunse lui Vașani. Îi închise telefonul fără măcar să-i ceară scuze și să-i spună „la revedere“.

Cosmuș nu-și putu ascunde spaima. Îl privea împietrit pe Lucian.

— Cosmuș! îi porunci Lucian. Să-mi spui sincer cum s-au petrecut lucrurile!

— Vasani, începu să se bîlbîie Cosmuș, mi-a spus că... că stii articolul... că l-ai sitit... Eu... eu... l-am dat lui nea Coriolan... am fost convins c-o să-l sitească el... Eu n-am nici o vină... Nisi n-am stiut în ziua aseea unde mi-i capul... Medisii spuneau că mama e în agonie... Si azi... azi e mai rău...

Lucian se duse la secretariat. Coriolan Turturică tocmai îi explica situația Corneliei:

— Mi-a spus că l-a citit Lucian... fuf... Noroc, Lucian!... Cosmuș a venit cu articolul, spunînd... fuf... că l-ai citit tu... fuf... Știi, eu n-am obiceiul să revăd articolele citite de tine... fuf... Și nu m-am uitat să văd dacă l-ai semnat... L-am crezut pe Cosmuș pe cuvînt... fuf... Nici nu mi-a trecut prin cap să-i verific spusele... fuf... Mare porcărie, Lucian!... E o batjocură la adresa ziarului... fuf... fuf... fuf...

Cornelia îl simți pe Lucian nesigur și zăpăcit.

— Ce facem? întrebă el.

— Am și primit cîteva telefoane, Lucian... fuf... Oamenii erau scandalizați...

— Nu-i vorba de asta, îl întrerupse Lucian pe secretarul de redacție, îi voi răspunde chiar eu lui Vașani... Și vă asigur că nu-l voi ierta... Să-mi rezervi patru coloane pentru numărul de azi! Altceva mă preocupă... Singurul vinovat e Cosmuș... Tremură ca un prăpădit și neagă mereu.

Coriolan deschise ușa biroului, pentru a se asigura că nu-l poate auzi nimeni altcineva.

— Cosmuş e un porc, Lucian. Un escroc !... fuf... Nu-i stă gîndul decît la rele... fuf... Am aflat eu că şi în conflictul tău cu Gorga tot Cosmuş şi-a băgat coada... Îi rabzi prea multe, Lucian, fuf... Se fofilează în umbra ta...

— Mi-e milă de el, nea Coriolan, mărturisi Lucian.

— E un parazit periculos, Lucian... fuf... uite, eu, cît sînt de bătrîn, mă feresc de el...

Lucian era în cumpănă... Înainte de toate trebuie să răspundă însă articolului scris de Vaşani.

— Nea Coriolan, spuse el, împins şi de dorinţa de a evada din situaţia penibilă în care intrase, ocupă-te dumneata de limpezirea lucrurilor... Eu vreau să termin cît mai repede răspunsul... Orice zi pierdută ar însemna o ezitare din partea redacţiei.

— N-ai nici o grijă, Lucian... fuf... Du-te, du-te şi scrie. Eu îţi asigur patru coloane în pagina a doua.

Cornelia tăcuse tot timpul. Înainte ca Lucian să părăsească biroul, îndrăzni totuşi să-l oprească, fără să ştie însă de ce.

— Lucian !

Lucian se îndreptă spre ea. Era trist. O privi cîteva clipe. Şi în ochi i se aprindeau parcă lumini mai calde. Se apropie de Cornelia, o prinse de umeri şi o atrase la pieptul său.

— Iartă-mă, Cornelia... Trebuie să răspund monstruozităţii lui Vaşani.

Coriolan Turturică îşi căuta cutia de chibrituri prin sertarele biroului.

Cosmuş îl chemă pe Vaşani la telefon. „De se vrei să mă nenorosesti ? se jelui el. Sie nu si se poate întîmpla nimic... Spune..." Vaşani îl întrerupse cu o înjurătură grosolană şi-i închise telefonul. Cîteva clipe, Cosmuş rămase cu receptorul în mînă. Uită să-l mai aşeze în furcă. Aproape îl scăpă din mînă pe birou... Citise articolul după plecarea lui Lucian, dar nu fusese în stare să înţeleagă prea mare lucru... Era sigur însă că problema era mai gravă decît îşi închipuise la început. În nici o altă ocazie Lucian nu-şi ieşise din fire. Probabil că va fi dat afară din redacţie. Era a doua abatere pe

care o comitea într-un interval destul de scurt. N-avea decît o scăpare. Să spună că fusese sigur că Lucian citise articolul. Să spună că văzuse...

Cosmuș sări de pe scaun. Nu mai avea nici o clipă de pierdut. Ieși din birou și se furișă tiptil pe culoarele redacției. Urcă la etajul doi, fără să fie văzut de cineva. Deschise cu băgare de seamă ușa corecturii. Nu se afla nimeni în birou. Cheia era în broască. O scoase fără zgomot. Intră în încăpere, încuindu-se pe dinăuntru. Se așeză apoi la una din mese, deschise sertarul cu manuscrise și cercetă hîrtiile cu cea mai mare grijă. Nu voia să lase urme de neorînduială. Dădu peste articolul lui Vașani. Îl scoase din manuscrise, îl împături și-l băgă în buzunar. Exact în clipa cînd se sculă de la birou, auzi pași pe culoar și văzu clanța mișcîndu-se. Își opri pînă și răsuflarea. Cheia era în mîna lui.

— Nu-i nimeni în birou ? auzi vocea lui Coriolan Turturică... fuf... Ce i-a apucat să încuie ? se întrebă Coriolan, cu voce tare, îndepărtîndu-se.

Cosmuș nu aștepță prea multă vreme. Cînd își închipui că secretarul de redacție e pe la mijlocul scărilor, deschise ușa, ieși pe coridor, încuie din nou ușa și băgă cheia în buzunar. Păși în vîrful picioarelor, coborî scările fără zgomot și se duse de-a dreptul la toaletă. Ieși de-acolo peste cîteva minute fără articol și fără cheie.

Înainte de a intra în birou, se auzi strigat de Coriolan. Îi îngheță sîngele în vine.

—Mă Cosmuș ! Nu știi unde au obiceiul corectorii să lase cheia ?...

— Habar n-am ! răspunse Cosmuș, răsuflînd ușurat, fără să întoarcă însă capul.

Apoi intră în birou și-și făcu de cîteva ori cruce.

Imediat ce sosi în redacție, Mihail Mironescu îi chemă la dînsul pe Lucian și pe Coriolan.

— Cum s-a putut întîmpla așa ceva, Lucian ? E o acțiune dușmănoasă !

Coriolan îi explică pe îndelete lui Mironescu cum stau lucrurile. Redactorul șef simți o ușurare cînd auzi că Lucian nu poartă răspunderea directă a publicării arti-

colului. Sună secretara. Cele cîteva clipe care trecură pînă ce ea intră în birou i se părură lungi lui Mironescu.

— Să vină imediat Cosmuș.

Îl așteptară în tăcere. Cosmuș era palid și tremura, dar scăpase de masca aceea jalnică pe care i-o observaseră mai înainte Lucian și Turturică.

— Îți dai seama de ceea ce ai făcut ? îl întrebă direct Mironescu.

Cosmuș se străduí să nu-și piardă firea. Răspunse, 'otuși, bîlbîindu-se :

—Eu am tost sigur că Lusian a sitit articolul...

Lucian îl întrerupse, furios :

—Vașani mi-a spus că nu ți-a suflat nici o vorbă despre faptul că am citit artciolul. Dacă nu ești sincer pînă va capăt, pleacă de-aici !

Nu se mai putea stăpîni. Îl cuprinsese dezgustul față de Cosmuș.

— De se mă fasi minsinos ?... De se crezi că Vasani e sinstit ! se apără Cosmuș. Poate că el spune minsiuni... Am simsit eu de mult că e nesinstit...

Și Mironescu ajunsese în pragul furiei :

— Orice s-ar fi întîmplat, aveai datoria să citești articolul... Cum ai putut să acorzi credit vorbelor unuia despre care nu eziți să spui că e necinstit ?

Cosmuș nu părea doborît de argumentul lui Mironescu :

— Tovarăse redactor sef... eu am văzut cu ochii mei semnătura lui Lusian pe articol... Vă zur pe viasa mea... Vă dau cuvîntul meu de comunist... Putesi să întrebasi si corectorii.

Afirmația lui Cosmuș atît de categorică îi îngheță pe ceilalți.

— Ai văzut semnătura mea ? întrebă uluit Lucian. Azi am citit pentru prima dată articolul.

— Da ! întări Cosmuș. Am văzut-o sus, în dreapta, în colsul pazinii. M-am mirat si eu că în loc de „luc", cum obisnuiesti să semnezi, ai semnat „Lusian".

— E cu neputință !... Dați-mi voie să telefonez, tovarășe Mironescu.

Formă numărul lui Vașani fără să mai aștepte încuviințarea redactorului șef. Îl întrebă pe Vașani deschis, fără ocol, dacă nu cumva din joacă îi imitase semnătura.

Vașani nu-i răspunse. Îi închise telefonul cu violență. Lucian rămase împietrit.

— De ce minți, Cosmuș ? ! Tovarășe redactor șef, vă rog să alegeți între mine și Cosmuș. Nu pot lucra alături de oameni necinstiți.

Cosmuș se îngrozi cînd îl auzi pe Lucian dar nu îndrăzni să facă el propunerea de a se căuta articolul. I se părea că s-ar demasca. Se prefăcu jignit.

— Vă rog să primisi demisia mea, tovarășe redactor sef... Desi mama e pe moarte, nu mai rămîn o clipă în redacsie în asemenea condisiuni...

— Nu mă interesează demisia dumitale, îi ripostă Mironescu. Mă interesează să văd dacă ești sau nu un om cinstit.

— Si dumneavoastră mă zignisi ?... ținu piept Cosmuș. Din prisina unui reacsionar ?...

Coriolan Turturică interveni liniștitor :

— Vom cerceta manuscrisul, tovarășe Mironescu. Fuf... Și dacă va fi nevoie, vom face expertiză grafologică... fuf... E în joc cinstea noastră, a tuturor... fuf... fuf... fuf...

— Unde-i manuscrisul ? întrebă Mironescu.

— La corectură trebuie să fie... fuf... dar am găsit ușa încuiată... fuf... iar cheia lipsește... nici la poartă nu e...

— Spargeți ușa dacă e nevoie ! spuse redactorul șef. Aduceți-mi imediat manuscrisul... Lucian ! Te rog să mai rămîi cîteva minute.

După plecarea lui Coriolan și a lui Cosmuș, Mironescu îi spuse fără ocolișuri lui Lucian :

— E grav, Lucian... Tovarășii de la regiune au dreptate... Am făcut cîteva greșeli condamnabile. Ei spun *greșeli*, ca să nu ne sperie. Dar nu-s greșeli, Lucian. Sînt acțiuni antipartinice. Nici nu voi încerca să neg... S-a fixat pentru sîmbătă după-amiază o ședință a Comitetului Regional, în care se va analiza activitatea ziarului... Am făcut atîtea lucruri bune... și din cauza unor...

Lucian își dădu seama că el e principalul vinovat pentru greșelile de care vorbea Mironescu. Și primul articol al lui Vașani, și articolul despre tatăl său fuseseră trimise la tipar de către dînsul... Iar ultimul articol...

— Eu sînt principalul vinovat! izbucni Lucian. Eu m-am zbătut să-l atrag colaborator pe Vașani... deși nu înțeleg cum a îndrăznit să trimită spre publicare un asemenea articol...

— Vașani nu e cinstit, Lucian. M-am convins citind acest articol. Nu pentru că l-a trimis ziarului. La urma urmei are dreptul să creadă ce vrea. Altceva m-a convins... Vașani nu-și expune ideile sale pe șleau în articol. Adică nu spune deschis : „Aceasta e părerea mea". El își ascunde ideile, prefăcîndu-se că le combate cu argumente. Cu argumente slabe și nepotrivite, special pentru a-și reliefa ideile. Articolul e scris cu *premeditare*, Lucian, și cu *subînțelesuri*.

Lucian se văzu nevoit să recunoască :

— Am simțit și eu acest lucru, tovarășe Mironescu. Încep și eu să mă îndoiesc de cinstea lui Vașani... Și fiți sigur că voi proceda în consecință.

Lucian părăsi biroul lui Mironescu. Aproape în aceeași clipă intră Coriolan. Era nervos și intrigat.

— Am forțat ușa, tovarășe Mironescu... fuf... am răscolit fiecare coală de hîrtie... fuf... fuf... fuf... Articolul a dispărut !...

Mironescu sări de pe scaun :

— Chemați imediat corectorii !

— I-am chemat, tovarășe Mironescu... fuf... nu-și amintesc să fi văzut semnătura lui Lucian... fuf... Dar nici nu pot spune cu siguranță că n-au văzut-o... fuf... Articolul l-au lăsat însă în sertar și cheia în ușă... fuf... A fost... furat !...

Mironescu nu se aștepta la un asemenea deznodămînt. Încercă să rămînă lucid :

— Cine avea interesul să-l fure ?... Doi oameni numai : Vașani și Cosmuș...

— Vașani... vă închipuiți și dumneavoastră... fuf... n-avea cum...

— Dar putem noi să-l acuzăm, fără să ezităm, pe Cosmuș ?

— Eu cred că da ! spuse Coriolan fără ezitare.

Mironescu îl privi uimit :

— Poate că nu-ți dai seama de gravitatea faptului...

E mai odios decît apariția articolului. Înseamnă că avem niște lepădături în redacție... Mă apucă groaza !

Vașani se plimba pe strada lui împreună cu Muscel. Gesticula, rîdea, era vesel cum nu fusese de multă vreme :

— Ai văzut, domnule Muscel ? Ai văzut cine-i Dan Vașani ? Te asigur că aș fi putut să public și un manifest ! Orice... Trebuie să recunoști că-i genial articolul...

— Am văzut în viața mea, îl întrerupse Muscel, mulți escroci și dobitoci. Dar de asemenea calibru, mai rar.

— Adică ce vrei să spui ?

— Că pielea marilor escroci acoperă în același timp și mari dobitoci. De aceea aproape toți marii escroci sfîrșesc în pușcărie...

— Ai tîmpit ?

— Eu ? Tu, mă ! Îți închipui că vei mai primi tu vreo coloană în viața ta la ziarul ăsta ? Pot să te asigur...

— De ce ? Nu-i cunoști ! Crezi tu că vor mirosi ei sensul articolului ! Pe semne că iar îi indispune vocabularul. Le acorzi prea multă înțelepciune și inteligență, dragă Muscel... Și nu uita că au nevoie de intelectuali de calibru... Nu pupă ei multe articole de genul ăsta în viață...

— Domnule Dan, eu cred că ți-ai dat în petic. Sînt sigur că te-a mirosit Lucian.

— Ha-ha ! rîse Vașani. L-am mirosit eu mai demult și-am pus eu hățurile pe el fără să simtă. Asta-i figura ! El se zbate să mă înhame la carul regimului și nu vede hățurile pe care le-am aruncat eu asupra lui... Mă, totuși sînt genial ! M-ai sesizat bine. O fac pe nebunul, pe cinicul, pe nihilistul cu Lucian. Ăla încearcă să-mi găsească valorile terestre pentru a mă apuca de ele și mă scoate la aer și lumină. Uneori mă las cucerit, și-i dau și satisfacția unor victorii. Tocmai ca să-l înverșunez să-și ducă opera pînă la capăt. Și de fapt în tot acest timp eu duc un război de guerilla cu el și-l ciopîrțesc încetul cu încetul. Asta-i figura !

— Crezi că se prinde mult ?

— Pînă cînd vreau eu sau pînă îl dobor.

Muscel se opri locului.

— Și în fond, ce vrei tu ?

— Ești caraghios ca întrebarea pe care o pui. Ce vreau ? Să trăiesc comod. Să mănînc de la comuniști cozonac și să le bag noroi în pîine.

— Noroi ?

— Otravă ! punctă Vașani. Murdărie. Și-ncă o fac cu ritualuri. De fapt, ca să se prindă. Pentru că ăștia iubesc prea mult simplitatea. Vor să aducă totul la lumina zilei. Asta-i abilitatea. Să tulburi apa, ca să nu se vadă fundul.

— Cînd tulburi apa, peștii caută aer la suprafață și-și arată chipul adevărat.

— Îl vezi ? întrebă Vașani fără să asculte vorbele lui Muscel. Mă așteaptă în fața porții. Probabil ca să mă felicite.

În fața casei lui Vașani, Muscel îl zări pe Lucian.

— Eu o ușchesc, spuse Muscel în argo.

— Vino, mă fricosule ! Fac un pariu cu tine pe orice vrei. Încep discuția cu „ars longa, vita brevis“ [1] și o termin cu... „summum jus, summa injuria“ [2]... Îl mlădiez ca pe o sfoară. Hai !

Vașani îi întinse vesel mîna lui Lucian, strigînd ca un salut :

— Ars longa, vita brevis !

Lucian nu-i dădu mîna.

— Trebuia să-mi imaginez mai demult cu cine vei ajunge să te înhăitezi.

— Ești din nou crud, Lucian, încercă să se strecoare ca o reptilă Vașani. Nu uita, dragul meu, că înainte de a muri, Blaise Pascal...

— Domnule Vașani. Încetează-ți jocul. Îl cunosc pe Pascal. Cunosc și numele preotului care l-a împărtășit. Știu și la cît timp după moarte i s-a descoperit în căptușala hainei celebrul petic de hîrtie. Știu și în ce condiții a inventat mașina de calculat. Îl cunosc mai ales din „Provinciale“. A fost neîndurător cu iezuiții.

— Adică ?...

— Adică, îl întrerupse brutal Lucian, nu te caut pentru a discuta despre Pascal, din care ai citit poate astănoapte cîteva pagini. Te caut pentru a clarifica un lucru.

[1] Arta e lungă — viața e scurtă.

[2] Exces de dreptate — exces de nedreptate.

— Articolul ?... Ştii, am uitat să adaug...

— Ai uitat să adaugi sub semnătură calitatea autorului. Calitatea de escroc, de lepădătură !

— Mă mir că nu mă faci şi bandit, încercă să glumească Vaşani. Sau îl păstrezi pentru referinţe ?

— Prefer să-ţi declar eu, în faţă, acest calificativ. Am cunoscut prin tine un specimen din această categorie. Un specimen primejdios.

— Ca să te scuzi faţă de partid că nu ţi-ai pierdut timpul ? ripostă tăios Vaşani.

Muscel tremura, lipit de gard. Figura lui Lucian era de nerecunoscut.

— Eşti un ticălos !

— La asta se rezumă, deci, lupta de opinii. La idei răspunzi cu insulte. Spengler...

— Mi-am asumat sarcina aceasta într-un articol. De aceea te caut. Pentru ca înainte de a apuca stiloul, să-mi curăţ mîinile. Altfel nu aş putea să scriu.

Fără să mai adauge vreun cuvînt, Lucian îi trase două palme năprasnice lui Vaşani. Acesta rămase năuc în mijlocul străzii.

— Testis unus, testis nullus [1] — murmură ca o apărare Muscel.

Vaşani era încă ameţit de lovituri. Muscel încercă după un timp să-l consoleze :

— Ai cîştigat pariul. Nu trebuie decît să inversezi fraza de final. Summa injuria, summum jus...

---

[1] Martor unic, martor nul.

CAPITOLUL 25

Sîmbătă dimineață, Nistor veni la uzină numai pentru a-i spune lui Marin Sîngurel că are treburi personale și că nu va putea rămîne în cursul zilei acolo.

— Și nu puteai să dai un telefon ? îi răspunse directorul. M-ai pus doar la curent cu toate. De ce să mai vii pînă aici ?

— Poate pentru că m-am obișnuit cu acest drum în fiecare zi, încercă să glumească Nistor.

Marin Sîngurel observă parcă o schimbare pe fața lui Nistor. Figura îi era trasă, avea cearcăne la ochi, privirile îi erau moleșite. Părea și obosit și trist.

— Se pare că n-ai dormit astă-noapte... Zi mai bine că vrei să te odihnești...

— Aș vrea să mă și odihnesc puțin, acceptă Nistor. După-masă trebuie să particip la ședința Comitetului Regional. Cine știe cît o să țină...

— Voiam să-ți spun ceva, Nistore. Dar, lasă ! Cu altă ocazie. Du-te.

Nistor era curios. Voia să știe ce-i trece prin minte directorului. Se așeză pe un fotoliu.

— Nu sînt chiar atît de obosit sau de grăbit. Spune !

Marin Sîngurel nu se lăsă rugat.

— Bine... E numai o constatare... Mai întîi vreau să te asigur că sînt mulțumit de felul cum ai muncit.

Nistor, în schimb, nu era mulțumit de vorbele directorului. Sîngurel căuta să-și dea importanță. După ce el, Nistor, făcuse uzina celebră, zguduise fabrica și dublase producția în cîteva secții, directorul se declara doar „mulțumit" !

— Sînt mulțumit că ești mulțumit, răspunse Nistor cu un ton rece.

Sîngurel nu sesiză intonația lui Nistor. Continuă cu aceeași voce prietenoasă :

— Da ! Sînt mulțumit ! Dar aș vrea să te întreb ceva. Te-ai gîndit și la perspectivă ?

— Adică ?

— Te-ai gîndit la viitor ? Un conducător nu trebuie să piardă niciodată din vedere perspectiva. Trebuie s-o cultive cu grijă, așa cum grădinarul cultivă puieții pe măsură ce pomii încep să dea roade și să îmbătrînească.

„Va să zică Sîngurel s-a schimbat, constată Nistor. Nu mai e acela pe care l-am cunoscut înainte de școală."

— Ce vrei să înțelegi prin perspectivă ? întrebă Nistor cu voce tare.

— Un conducător trebuie să întrevadă progresul, răspunse directorul. Și nu numai să-l întrevadă. Să se... Cum să-ți spun ? Vezi ! Acțiunea lui Răduca e o acțiune de mare importanță. Raționalizarea înseamnă un mare pas înainte în tehnica producției. Ai făcut bine că ai susținut-o. Foarte bine. Dar te-ai gîndit mai departe ?...

— Mai departe ?

— Da !... N-o să rămînem toată viața la raționalizare. În tehnica modernă s-au ivit acțiuni noi. Mecanizare, automatizare. Adevărate revoluții tehnice... Trebuie studiate, însușite și mai ales *începute*, cultivate.

Nistor îl privi mirat pe Sîngurel. Directorul voia să-i dea lecții ! Voia să-i demonstreze ce trebuie să fie un conducător ! Sau... să-l fi schimbat într-atîta școala ? Să fi devenit ?... În fabrică ar fi rămas deci adjunctul lui Sîngurel. Un subaltern nevoit să-și asculte șeful. Și, cine știe ! Din fericire, însă... Norocul îl ajutase... De fapt nu norocul. El își croise noul drum. Cu mîinile lui. Despărțirea se petrecea însă exact cînd trebuia.

Nistor se ridică din fotoliu :

— Te înțeleg... Ai dreptate. M-am gîndit și eu. Îți voi spune altă dată...

Știa că nu va mai fi nevoie să discute cu Sîngurel despre perspectivă. Era sigur. Era atît de sigur, încît nu voi să-și întunece bucuria lăuntrică. Va uita convorbirea cu directorul.

— Îmi pare bine, Nistore, îi răspunse Sîngurel. Am și eu o sumedenie de gînduri. De-abia aștept să le discutăm. Și acum, du-te ! Te-am reținut prea mult.

Nistor părăsi biroul directorului. În anticameră zăbovi cîteva clipe, pînă o prinse singură pe Aura Pricop. O întrebă cu voce blîndă :

— Cum te simți, tovarășă Aura ?

Secretara îl privi neîncrezătoare. Niciodată nu-i vorbise cu blîndețe, niciodată nu-i spusese altfel decît „tovarășă secretară".

— Bine, răspunse ea din politețe.

— Prin birouri se zvonește că te vei căsători în curînd...

Aura Pricop se cutremură cînd auzi vorbele lui Nistor. Își aminti de seara aceea... Fu incapabilă să scoată un cuvînt. Nistor îi observă paloarea și se strădui să repare greșeala :

— Îți urez din toată inima fericirea... Eu, din păcate...

Ar fi vrut să adauge că el nu-și putuse împlini o fericire asemănătoare, dar se răzgîndi. Înțelese că Aura Pricop nu crede nici o vorbă din ceea ce-i spunea. Fiecare cuvînt al lui o rănea.

Cînd ieși în curtea uzinei Nistor simți că-l scurmă ghearele unei tristeți pe care n-o cunoscuse pînă atunci. Mergea alene, cu ochii în pămînt, fără țintă. Rătăci o bună bucată de vreme prin curtea uzinei, fără să înțeleagă ce se petrece cu dînsul. Îl încolțeau amintirile. Trecu prin spatele secției principale și-și aminti că în locurile acelea se ascundea în timpul uceniciei, pentru a nu fi văzut de ceilalți, mîncîndu-și coaja neagră de pîine. Regăsi locurile în care juca fotbal în timpul pauzei, revăzu atelierul vechi, în care învățase meseria. Își aminti apoi de primele mitinguri din uzină, de truda pe care o risipiseră muncitorii pentru a șterge urmele bombardamentului... de refacerea uzinei... de construirea noilor hale.

Își aminti cu cîtă înverșunare se băgase mereu printre primii, cum urcase treaptă cu treaptă pentru a ajunge director. Mai ușor ar fi tras o sută de pluguri după el... Ajunsese...

Nistor se opri locului. Era singur în spatele unui morman de fier vechi. Cam înțelegea ce se întîmplă cu el. Se despărțea de uzină poate pentru totdeauna. Își lua rămas bun de la anii petrecuți aici... De aceea îl cuprinsese tristețea... Se îndreptă încet spre hala mare, în care-și pregătise noua ascensiune. Intră înăuntru. Oamenii lucrau. Trecu printre mașini fără să se oprească și fără să schimbe o vorbă cu cineva. Muncitorii nu păreau de loc surprinși. Erau obișnuiți cu vizitele lui.

Numai cînd ajunse în fața lui Alexandru Severin, se opri. Uriașul strungar își ștergea mașina. O curăța, o dichisea. Strungul lui Severin era însă de nerecunoscut. Își schimbase complet înfățișarea. Nu se asemăna cu nici o altă mașină din uzină.

— Ți-ai gătit mașina ca o mireasă, nea Alexandre, îi zîmbi lui Severin.

— Ei... am revăzut-o mai pe îndelete.

— Cînd îi dai drumul ?

Severin nu-i răspunse imediat. Dar nici nu minți.

— Luni o bag în producție...

— Să fie într-un ceas bun ! îi ură Nistor.

— Ceasul bate-n pieptul fiecărui om... Alt ceas mai sigur nu-i pe lume...

Nistor trecu și pe lîngă Iulieș, dar nu intră în vorbă cu el. Pe Iulieș îl va vedea după-masă, la Comitetul Regional. Intră în schimb în biroul lui Pîrvan.

— Vă salut, tovarășe inginer.

— Bună ziua, domnule director, spuse Pîrvan, ridicîndu-se de pe scaun.

„Domnule director", gîndi Nistor. Peste cîteva ore s-ar putea să nu mai fie director.

— Cum merge, tovarășe inginer ?

— Situația e la Ferenți. Doriți s-o cunoașteți ?

Pîrvan se ține mîndru, constată Nistor. Știa că pentru a-i expune situația nu avea nevoie de rapoartele lui Ferenți. Nu mai insistă. Nu se putea înțelege cu el.

— Nu ! N-am nevoie. O s-o văd la birou.

— V-o trimit în jumătate de oră.

Şi neluînd în seamă prezenţa directorului în biroul său, Pîrvan se cufundă în calcule. Voia să controleze dacă previziunile sale, izvorîte din calcule, coincid cu mişcările lui N1. Pîrvan întocmise o listă cu piesele pe care le va fura N1 în decurs de o săptămînă şi de la cine anume. Şi în fiecare zi constată că N1 respectă întocmai lista sa.

Nistor îl părăsi pe Pîrvan, părăsi şi hala, şi uzina. Dar cînd ajunse în stradă, i se păru că e alt om. Avusese parcă nevoie de această pauză. Nu dormise toată noaptea. Nici măcar nu se dezbrăcase. Îşi petrecuse tot timpul citind. Învăţase pe dinafară un articol. Luase ziarul de la documentare, din colecţia anilor trecuţi. Articolul era mare. Dar nu lăsase ziarul din mînă decît după ce-l memorase cuvînt cu cuvînt. Articolul era intitulat : „Presa — arma cea mai ascuţită a partidului".

În drum spre casă, Nistor rosti în gînd articolul. Se poticni de cîteva ori, dar îşi aminti repede frazele. Îşi calculase şi pauzele şi repetiţiile unor propoziţii, şi cîteva bîlbîieli, adăugase şi cîteva exemple din activitatea uzinei, spre a da impresia că vorbeşte spontan. Adăugase şi un final propriu. Ştia că face o mare încercare. Dar mai ales ştia că va cîştiga încercarea. Era convins că va izbuti, cum era convins de faptul că merge. Pregătise totul pentru această încercare. Ideea nu-i răsărise în minte decît în clipa cînd fusese convocat la şedinţa specială a Comitetului Regional de Partid, cînd i se anunţase ordinea de zi. Dar nici un moment Nistor nu considera că fusese vorba de o şansă sau de o simplă întîmplare. Calea lui fusese pregătită cu propriile sale puteri.

Cînd se întinse pe pat, se gîndi la Cornelia. Îşi încordase braţele parcă spre a o aduce lîngă el...

Se trezi tîrziu, cu acelaşi gînd cu care adormise. Era sigur că şi Cornelia va fi a lui !... Îşi aminti despre ceea ce îi spusese cîndva tatăl său. Căprioara nu poate scăpa de colţii lupului dacă acesta o goneşte şi o urmăreşte fără încetare. Pînă la urmă oboseşte, se întinde pe pămînt şi aşteaptă supusă să-şi înfigă lupul colţii în gîtlejul ei... El nu va obosi niciodată. Şi dacă va trebui să obosească cineva, numai ea va fi aceea.

Nistor ajunse cu aproape jumătate de oră înainte de începerea ședinței. Se simțea odihnit și foarte sigur de el. Nu era primul. Mai sosiseră și alții înaintea lui. Toți discutau același subiect : „Articolul lui Dan Vașani". Unii condamnau materialul pentru limbajul său neinteligibil, alții pentru ideile morbide și anarhice. Și se mirau toți cum putuse Mihail Mironescu să dea drumul unui asemenea articol.

Văzîndu-l sosind pe Ioan Zaharia, primul-secretar al Comitetului Regional, Nistor se strecură în așa fel ca să iasă în evidență. Îi adresă lui Zaharia un salut obișnuit. Primul-secretar îi răspunse atent și-l întrebă, din politețe, dacă a predat munca.

— Am predat toate sarcinile, tovarășe prim-secretar răspunse Nistor. Mai sînt însă cîteva lucruri, e drept, nu prea importante...

— E și firesc, tovarășe Nistor, o experiență ca a dumitale nu se predă în cîteva zile... N-ai însă nici o grijă... Vei fi solicitat la maximum s-o împărtășești.

Zaharia se pierdu în mulțime. Cîteva clipe mai tîrziu, îl văzu retras într-un colț, împreună cu Iulieș Livede. Nistor bănuia ce discută cei doi, bănuia și ce fel de referințe îi dă Iulieș primului-secretar. Nu lăsase nimic la întîmplare.

Ședința fu deschisă de primul-secretar. Acesta spuse cîteva cuvinte despre importanța presei, despre rolul ei în educarea comunistă a maselor, apoi dădu cuvîntul lui Zeno Crișan, secretarul pentru problemele de propagandă și agitație.

Referatul secției de propagandă era scurt, combativ și foarte concret. Greșelile ziarului erau analizate cu asprime. Greutatea criticii cădea asupra secției culturale a ziarului și asupra redactorului șef. Nici o clipă, însă, referatul nu considera greșelile apărute în ziar ca greșeli de concepție, ca rezultatul unor frămîntări ideologice care ar exista în redacție. Ele erau considerate ca manifestări ale lipsei de vigilență a conducerii ziarului. Se vorbea în referat despre un spirit sănătos, care caracterizează munca redacției, și se dădea ca exemplu un articol de o valoare deosebită, reprodus și în presa centrală, prin care redacția răspundea materialului semnat de Dan Vașani. De

asemenea erau enumerate cîteva articole semnate de tineri, materiale de calitate și cu răsunet în lumea intelectuală. Era menționat și numele Corneliei Cernat. Referatul își exprima încrederea că redacția își va mări vigilența și va face din ziar o adevărată tribună a unor idei nobile și îndrăznețe.

Se înscriseră mulți vorbitori pe listă. Nistor nu se grăbi. Voia să fie, dacă se poate, ultimul. Aproape fiecare vorbi mai întîi despre ajutorul pe care-l dăduse ziarul organizațiilor de partid. Criticile țineau în conducerea ziarului și în special în Mironescu, în redactorul șef. Cîțiva amintiră și numele lui Lucian Severin. Cel mai mînios vorbi secretarul Sfatului Popular Orășenesc. Acesta aduse acuzații atît de aspre ziarului, încît se pomeni întrerupt de primul-secretar :

— Dumneata vrei să te răzbuni pentru criticile aduse Sfatului Popular ?... Comitetul Regional, biroul Comitetului Regional apreciază că n-au fost îndeajuns de vehemente și ascuțite ! !

Secretarul Sfatului Popular mai spuse cîteva cuvinte, apoi se așeză, transpirat, pe scaun.

Mironescu se așteptase să fie criticată în primul rînd conducerea ziarului. Considera că trebuie să fie criticată. De aceea nici nu relatase secției de propagandă și agitație împrejurările în care apăruse al doilea articol al lui Vașani. Articolul nu fusese descoperit încă, iar Cosmuș urla cu disperare că văzuse semnătura lui Lucian pe el. Pe măsură ce criticile se întețeau la adresa sa și a lui Lucian, regretele lui Mironescu că nu limpezise întru totul situația creșteau. Unii vorbitori ajunseseră, cum se întîmplase cu secretarul Sfatului Popular, să formuleze acuzații injuste. De aceea se hotărî să dezvăluie totul, deși risca prin aceasta să-l condamne pe Cosmuș. În sinea lui era convins că subșeful secției nu spune adevărul. Putea deci să înainteze cazul lui Cosmuș colegiului de partid.

Cînd fu anunțat numele lui Nistor, se produse oarecare freamăt în sală. Cu ajutorul presei, Nistor devenise cunoscut și popular printre membrii comitetului.

Nistor repetă la început criticile referatului, insistînd în special asupra articolului, dăunător, despre atitudinea

lui Alexandru Severin, pe care-l publicase ziarul. Cu multă subtilitate insinuă că unii dintre cititori, în special muncitorii de la uzina „Drapelul Roşu", au fost tentaţi să vadă în articol drept *„o răzbunare a lui Lucian Severin împotriva tatălui său"*. „Ceea ce este bineînţeles greşit — adăugă. Eu cred — continuă Nistor — şi toţi comuniştii de aici cred acest lucru, că presa comunistă reprezintă una din cele mai mari cuceriri ale clasei muncitoare. Ea duce cuvîntul partidului în cele mai îndepărtate colţuri, ea scrie cu litere de foc..."

Membrii Comitetului Regional şi invitaţii la şedinţă ascultară într-o tăcere de piatră spusele lui Nistor. Vorbea curgător şi sigur despre sarcinile presei comuniste, despre importanţa cuvîntului publicat, despre necesitatea de a se întări necontenit vigilenţa redactorilor, despre încrederea pe care comuniştii şi nemembrii de partid trebuie s-o aibă în presă. Părea în largul lui. Chiar dacă uneori se poticnea, îşi limpezea imediat ideile. În încheiere, după ce aminti că articolul lui Dan Vaşani însemna o insultă la adresa presei comuniste, spuse, înroşit de emoţie :

— N-avem nevoie de elanuri isterice. Nouă ne trebuie paşii cadenţaţi ai batalioanelor de fier ale proletariatului !

În sală izbucniră aplauze. Din toate colţurile se îndreptau asupra lui priviri admirative. Numai pe Iulieş îl descoperi, undeva, uimit şi neîncrezător.

Biţă Gorga era de serviciu la redacţie. Pentru a preîntîmpina orice eventuală greşeală, Mihail Mironescu dublase controlul ziarului. Biţă era de serviciu împreună cu Cornelia.

Se înnoptase. Ultima pagină urma să sosească după un sfert de oră. Biţă Gorga voi să profite de acest răgaz neaşteptat.

— Eşti foarte simpatică, tovarăşe Cornelia. Îmi dai voie să-ţi spun pe nume ?

Cornelia zîmbi. Biţă Gorga o amuza prin strădania sa de a părea mai aiurit şi mai trăznit decît era în realitate.

— Poţi să-mi spui cum vrei !

— Şi „dragă Cornelia" pot să-ţi spun ? Eu de felul meu sînt cam îndrăzneţ.

— Iar eu destul de înțelegătoare.

Gorga căută și găsi în vorbele Corneliei o încurajare. Simțea deja cum îl cuprinde emoția. Îi era însă teamă să nu se aprindă prea tare.

— Dragă Cornelia, îndrăzni el, ești o fată cum n-am mai întîlnit. Ai toate calitățile posibile. Nici nu-ți dai seama de ele. Ești formidabilă !

Pe Cornelia mai mult o amuzau declarațiile lui Biță Gorga.

— Iar eu am impresia că pozezi cam evident în rolul de cavaler. Ce-ai spune dacă te-ar asculta nevasta la ușă ?

— Dragă Cornelia, pentru tine aș fi în stare să-mi înșel nevasta. E singurul caz...

Gorga o privea prea stăruitor.

— Hai să găsim alt subiect de discuție, propuse Cornelia.

— De ce ? întrebă Gorga surprins.

— Pentru că nu-mi place să fiu jignită. Cred c-ai înțeles, tovarășe Gorga.

— Adică... vrei să spui c-am fost... necuviincios ? N-aș vrea să crezi acest lucru...

— Nici eu n-aș vrea !

Gorga nu știa ce să mai creadă. La început își închipuise că va obține repede promisiunea unei întîlniri cu dînsa. Îl pusese însă la punct într-un mod care-l rușina.

— Am crezut... încercă el să se scuze.

— Ai crezut că sînt o gîsculiță. Cu asta ai început să mă jignești. De ce nu te uiți mai bine la oamenii din jurul tău ? Tu în loc să-i vezi așa cum sînt ei în realitate, îi adaptezi într-o ramă fixă, făcută de tine...

— Am greșit... știu...

— N-ai greșit față de mine. Sînt obișnuită să opresc greșelile înainte de a se produce. Ai greșit față de... Ți-ai înjosit nevasta, Gorga !... De tine nu mai vorbesc.

Gorga se stinse imediat. Îl cuprinse rușinea.

— Iartă-mă, tovarășă Cornelia... Îți promit...

— Să nu-mi promiți decît un singur lucru : că-mi vei spune în continuare Cornelia. Poți să adaugi și „dragă". Nu mă supăr.

Ușa se deschise și un tipograf tînăr și mărunțel anunță cîntat :

— Paaginaaaa !

Gorga îi luă pagina udă de pe braţe şi o întinse pe birou. Era pagina a treia. Ştiri, informaţii, cîteva continuări şi un reportaj mare, nesemnat. Cei doi îşi repartizară cîte jumătate de pagină. Nici unul nu descoperi vreo greşeală. Cînd îşi schimbară locurile, auziră sunînd telefonul. Gorga alergă enervat la aparat. Mai mult din curiozitate, Cornelia se uită la el. Gorga nu spunea decît *da*. Dintr-o dată, însă, înfăţişarea sa se schimbă. Receptorul începu să-i tremure în mînă.

Se întoarse lîngă Cornelia cu faţa lividă.

— Ce s-a întîmplat ? se sperie Cornelia.

Gorga îşi reveni cu greutate.

— Nu, nimic... adică... a pornit chiar acum spre redacţie...

— Cine ?

— Redactorul şef...

— Şi de ce te-ai speriat ?

— Noul redactor şef, Cornelia... noul redactor şef... Mihail Nistor... noul redactor şef... Ce-i cu tine ?...

Cornelia nu reuşi să-şi biruie ameţeala. Căzu pe un scaun. Făcea eforturi disperate pentru a scoate cîteva vorbe :

— Cu cine-ai vorbit ?...

— Cu tovarăşul Mironescu... El m-a anunţat... S-a terminat şedinţa... Au plecat spre redacţie...

Cornelia izbuti să-şi revină :

— Dragă Gorga... te rog să citeşti singur pagina... Eu nu mă simt bine... Trebuie să ies la aer. Nu te supăra...

Cornelia îşi îmbrăcă paltonul şi părăsi biroul fără să se mai uite la Gorga. Nu ieşi însă imediat în stradă. Intră într-o altă încăpere şi-l chemă pe Lucian la telefon.

— Mi-e dor de tine, Lucian, şopti ea în receptor. Vreau să ne plimbăm amîndoi.

Ieşi în stradă, în aşteptarea lui Lucian. Cîteva clipe mai tîrziu văzu o maşină oprindu-se în faţa redacţiei. Întîi coborî Mironescu, apoi Nistor.

Iulieş Livede părăsi şedinţa Comitetului Regional înainte de a se trage concluziile. Voia să fie punctual la

întîlnirea cu Alexandru Severin. Uriașul îl aștepta chiar în centrul orașului, în fața sediului Comitetului Regional de Partid.

Amîndoi erau atît de emoționați, că porniră spre uzină fără să se salute, fără să schimbe un cuvînt. Mergeau fără să se grăbească, pentru a nu părea ridicoli unul față de altul, deși ar fi vrut să fie de mult la uzină. Poate că ar fi tăcut tot timpul drumului, dacă în fața parcului nu s-ar fi întîlnit brusc cu Lucian și Cornelia. Cei doi tineri erau pe cale să intre în parc. Spre uimirea lui, Alexandru Severin îl văzu pe Lucian oprindu-se parcă în așteptare. La brațul său era aceeași fată cu care-l mai văzuse odată intrînd în parc. Cînd trecură prin dreptul lor, Severin îl auzi pe Lucian șoptind tremurat :

— Bună seara, tată...

Alexandru Severin nu se opri din mers. Lucian și Cornelia intraseră în parcul înzăpezit. Alexandru Severin simțea că trebuie păstrat numai acest *„bună seara, tată"*. El însemna totul. Un cuvînt sau un gest mai mult ar fi semănat cu un pocnet de pușcă... Lucian revenise... După atîția ani de despărțire, Lucian reintra singur în sufletul lui...

Iulieș simți apăsarea puternică a mîinii lui Severin. Îi înțelese starea.

— Se întorc păsările, Alexandre... Se întorc la cuibul vechi...

Spusese cuvintele pe care le simțise pe buzele lui Severin.

— S-au întors... Măi Iulieș... tot s-au întors...

Și din nou își chemă tăcerea în ajutorul emoțiilor.

Uzina era cufundată în întuneric. Numai Nicolae Iușcă veghea la poartă, trăgînd alene din țigară. Cînd îi văzu pe Iulieș și pe Severin, holbă ochii.

— Bună seara !

— Noroc, moș Culaie. Ne dai drumul în uzină ?...

Iușcă înghiți de cîteva ori în sec. Ce putea să caute Iulieș în uzină ? De bună seamă că avea treburi importante.

— Cum să nu vă dau drumul ?... Știți dumneavoastră de ce ați venit...

— Știm, moș Culaie, știm... cheia de la hală e la dumneata ?...

— Acolo vă duceți ?... E aici, la poartă... Poftim !

Iulieș luă cheia de la Iușcă și pătrunse înaintea lui Severin în curtea uzinei. Puterea care le îngreuiase pașii se cam topise. Porniră amîndoi aproape în fugă spre hală.

— Intră tu întîi, Alexandre ! îl pofti Iulieș pe Severin, după ce descuie ușa.

Iulieș îl urmă pe Alexandru, avînd însă grijă să încuie mai întîi ușa și să aprindă lumina. Se opriră în fața mașinii lui Alexandru Severin.

— Așteaptă numai puțin, spuse strungarul. Apoi se îndreptă spre vestiar. După cîteva minute, se întoarse cu un morman de materiale neprelucrate în brațe. Deșertă totul pe masa de lemn de lîngă strung. Luă apoi bucată cu bucată, aranjîndu-le într-o ordine anumită, pe o portțiune de metal care prelungea masa strungului. Iulieș zări, parcă atunci, și la capătul celălalt al mașinii, o altă prelungire de metal. Severin nu introduse nici o piesă în strung. Le lăsă pe toate în ordinea în care le înșirase. Dădu drumul la mașină...

— Măi Iulieș, haidem mai la o parte, șopti Severin. N-am puterea să văd...

Se îndepărtară amîndoi de strung. Se opriră departe, în celălalt capăt al halei. Abia dacă se auzea pînă la el zumzetul mașinii.

Un timp tăcură amîndoi.

— Alexandre ! șopti Iulieș. Tu-ți dai seama ce *facem noi acum ?...*

— Mi-e teamă, Iulieș...

— Cînd ai spus prima dată că ești în stare să faci o mașină care să lucreze... și tu să stai acasă... nu mi-a venit să cred... Oare lucrează ?...

— Mai încet !... se sperie Severin.

— Parc-am fi doi țînci, măi Alexandre... Parcă zumzăie altfel...

— Știu eu... Acum... Știi tu ce se întîmplă acum ?

— Nu știu...

— A intrat altă piesă în strung... Auzi ?... Zumzăie ca înainte...

— De unde știi tu ?...
— Dac-am făcut-o eu !
— Păi nu-i prima oară cînd funcționează ?...
— Nu, Iulieș... De cîte ori a mers... și de cîte ori a stat... De ani de zile...

. . . . . .

— Tu crezi că numai am văzut-o, Iulieș ?... Am și auzit-o... În fiecare minut sună altfel... Auzi ?... Acum iar a intrat o piesă...
— Cît vrei să rămînem aici ?...
— Pînă se termină piesele... pînă se oprește... Se oprește singură...
— Cînd nu mai auzim zumzăitul ?...
— Cînd nu-l mai auzim... Dacă vrei, pot să-ți spun... Pînă acum s-au făcut...
— Nu !... Să nu-mi spui...
— Eu socotesc după bătăile inimii, Iulieș... Și s-a întîmplat ca azi să fiu cu adevărat fericit... L-ai auzit pe Lucian ? Eu am știut c-o să se întîmple...
— Alexandre, voiam de mult să-ți spun ceva...
Severin simți că Iulieș se codește... Auzi intrînd o nouă piesă în mașină...
— Spune, Iulieș...
— De mult îmi pusesem în gînd... Azi... pentru că tu ești fericit... aș vrea să fiu și eu... adică nu eu... dar ce să fac dacă așa simt...
— Alexandre... tu o să mă crezi... știi ce simt acum... ?
— Am vrut să-mi spui tu... Eu n-am îndrăznit... Am crezut... Și Simina m-a sfătuit să te las pe tine întîi...
— Alexandre... tu o să mă crezi... știi ce simt acum... ? Ce-ai simțit tu astă-seară cînd l-ai regăsit pe Lucian...
— Și tu o să mă crezi, Iulieș... Mi s-au împlinit atîtea astăzi !... Am știut c-o să se întîmple și asta... Simina știa...
— Am vrut să-ți strîng mîna, Alexandre... *Dar noi ne-am strîns-o întotdeauna ca doi comuniști.*

. . . . . .

— Acum încep să deprind și eu zgomotul... Iar a intrat o piesă... Auzi ?

Alexandru Severin apucă din nou brațul lui Iulieș :

— Nu mai sînt multe...

Iulieș îi auzi parcă bătăile inimii :

— La ce te gîndești tu acum, Alexandre ?...

— La ce mă gîndesc ?... Vezi tu... Cînd eram mic, am prins un iepuraș... un puișor... Doream cu patimă să mă joc cu un iepuraș... Văzusem niște copii. Am trecut pe uliță cu el în mînă... Și s-a repezit unul mai mic decît mine înaintea mea... M-a rugat să-i dau lui iepurașul... *iepurașul meu*... A început să plîngă... Plîngea sărmanul... și era mic... I l-am dat... Am fugit pe cîmp... m-am trîntit în iarbă și am început și eu să plîng... Dorisem atît de mult să mă joc cu un iepuraș...

Iulieș simți că-i vin lacrimi în ochi. Îl apucă de braț pe Severin :

— Și mașina ?...

— Mașina nu e numai a mea... Ce-aș fi făcut dacă atîția oameni n-ar fi scris în cărți despre ea ?... Mașina e a noastră...

— Ai auzit ?...

Severin nu răspunse. Își aminti din nou întîlnirea cu Lucian. „Bună seara, tată..." Ce s-ar fi făcut el cu mașina dacă Lucian nu i-ar fi dat „bună seara" ?... Sau dacă Iulieș nu i-ar fi spus...

— Iulieș !... Tu ai văzut cum zboară cocorii ?... Întotdeauna, unul mai puternic și mai bătrîn e în frunte... El îi duce în depărtări... El înfruntă, întîiul, vînturile...

Iulieș îl înțelese :

— I-am văzut, Alexandre, știu...

. . . . . .

Se produse o nouă schimbare în zumzăitul strungului. Severin îl apucă pe Iulieș de braț :

— Să mergem încet...

Porniră amîndoi spre strung. Mergeau în vîrfurile picioarelor...

Cînd ajunseră la cîțiva pași de mașină, auziră un zgomot neobișnuit. Apoi liniște...

Iulieș se sperie :

— Ce s-a întîmplat ?...

— Nimic... S-a oprit mașina... Singură...

Se opriseră și ei, fără să-și fi dat seama.

— Adică, gata ? S-au terminat piesele ?... întrebă Iulieș.

Se apropiară de strung. Pe masa de metal nu se mai zărea nici o piesă brută. La capătul celălalt al strungului se aflau însă, într-o aliniere desăvîrșită, piesele prelucrate. Străluceau ca niște bijuterii în lumina slabă a halei.

Severin luă o piesă. Luă și Iulieș una. Fiecare trecuse prin cîteva operații.

— În sfîrșit... După atîția ani... spuse Alexandru Severin.

Vocea lui îi suna prea liniștită lui Iulieș. Ridică privirile spre Severin și mai avu timpul să-i vadă ochii scăldați în lacrimi.

Alexandru Severin încremenise lîngă strung. Își ridică privirile în sus. Părea același dintotdeauna.

Iulieș își duse încet mîna la piept.

Parcul era pustiu. Era alb și pustiu. Constelațiile, deasupra, arătau că se apropie miezul nopții. Copacii păreau retezați din trunchi. Coroanele lor se topeau în albul zăpezii.

Lucian și Cornelia se opriseră undeva, pe alee.

— Numai aici ne-am sărutat, Cornelia...

Cornelia îl prinse pe Lucian de gît și-i apropie buzele.

Porniră din nou, ținîndu-se de mîini. Liniștea îi silea să meargă încet și mereu.

Cornelia nu-i spusese nimic lui Lucian. Se hotărîse să-i spună în altă zi. Voia să fie fericită în noaptea asta. Voia să se cufunde pînă în adîncul fericirii... De mîine... Poate chiar mîine îi va spune lui Lucian. Nu se va mai duce la redacție. Va trebui, pentru un timp, să se despartă de dînsul. Nu știa ce va face. Poate că se va duce la profesorul Florian... Cu Nistor, însă, nu voia să se întîlnească. Și dacă Nistor va afla...

Lucian o simți lipindu-se de el.

— Aș vrea să fii puternic, Lucian ! Să nu te poată doborî nimeni și nimic ! Spune *„nu"*, Lucian. Nu te va doborî nimeni !

— De ce mă întrebi ?...

— Întrebi ca un copil, dragul meu... Mi-a venit ideea să te întreb... Crezi că orice întrebare e determinată de *ceva* ?

— Pînă și întrebarea aceasta, Cornelia, care pare, poate, cea mai gratuită.

— Și eu cred, Lucian... Dar nu vreau să-ți răspund... Îmi dai voie ?

— Dacă nu ți-aș da voie, mi-ai răspunde ?

— Da !

— Îți dau voie, Cornelia. Tu știi întotdeauna ce trebuie să faci.

Cornelia se cutremură în adîncul ei.

— O dată n-am știut... Poate c-a fost singura dată din viața mea...

— Erai mică...

— Eram nebună...

— Știi cine te iubește foarte mult, Cornelia ?

— Tu !

— Nu ! Eu nu te iubesc. ***Eu simt ceea ce simți tu.***

Cornelia închise ochii.

— Eu te iubesc atît de mult, Lucian, încît aș fi în stare *chiar să te înșel* dac-aș ști că astfel îți salvez viața.

Lucian închise ochii.

— Te iubește cineva foarte mult, draga mea... Mironescu... Spune c-ai înviorat și redacția, și ziarul.

— Nu vreau, Lucian ! se înfioră Cornelia. Nu-mi mai place la ziar... Aș vrea să plec.

Lucian se opri speriat. Se sperie și Cornelia de momentul pe care și-l alesese.

— Cornelia ! Cum poți să spui asemenea vorbe ?... Eu de-abia acum...

— Am glumit, Lucian !... Am vrut să te încerc.

— Să nu mai spui asemenea vorbe.

Cornelia nu-i răspunse.

Se apropiau de poarta parcului. Lucian retrăi întîlnirea cu tatăl său. Nu-i răspunsese prin vorbe. Dar îi răspunsese. Îi răspunsese așa cum dorise, așa cum presimțise, așa cum știuse. Un cuvînt sau un gest în plus ar fi semănat cu un pocnet de pușcă. Tatăl său rămăsese același. Și-l primise ca atunci cînd se întorcea din vacanțe, sau de la facultate...

— Vreau să-l cunosc pe tatăl tău, Lucian. Parcă mi-e frică de dînsul...

— Îl vei cunoaște... Și vei vedea că n-are asemănare... Și te va iubi mult, draga mea... Am fost atît de nedrept cu el... Poate de aceea l-am părăsit... ca să mă conving că nu există alt om care să-i ia locul, care să fie atît de bun ca el...

Ieșiră din parc. Era tîrziu. Strada era pustie. Începuse să fulguiască... În cîteva minute, fulgii se înmulțiră. Erau mari și deși.

— Am vrut atît de mult să ne plimbăm prin fulgi! șopti Cornelia. Sînt atît de obraznici și de aiuriți! Mai ales cei mari...

— Sînt blînzi și sfioși...

— Ești un copil, Lucian. Ia încearcă să prinzi unul. Să vezi cum fuge. Iar dacă-i lași în pace, se strecoară imediat pe gît... Vreau să prind unul cu buzele...

Dar își lăsă capul pe spate și își simți pleoapele înfiorate de răceala fulgilor, iar buzele invadate de aburi fierbinți.

— Recită-mi o poezie, Lucian! Dar să nu spui că ți-e teamă. Spune-mi-o numai mie.

— N-am scris *poezii*...

— Spune-mi, Lucian!... Dacă mi-ai cere tu mie, deși într-adevăr n-am scris poezii, cred că aș avea puterea s-o fac pe loc...

— Mi-e teamă, Cornelia...

— Știu... Dar totuși, spune... Să nu fie una despre iarnă... N-ar putea să fie atît de frumoasă ca iarna aceasta

prin care trecem acum... Spune-mi una despre primăvară... Vreau să-mi închipui că sîntem în același loc, primăvara... Ce ciudat ! *Vom avea și o primăvară*... Spune, Lucian !

Lucian își apropie gura de urechea Corneliei și începu să-i șoptească versuri despre primăvară.

— Vreau mulți fulgi, Lucian... E cald...

Lucian o strînse în brațe și o sărută. Erau chiar pe strada Corneliei.

Se opriră în fața casei. Ningea mereu, cu fulgi mari, groși. Părul lui Lucian se albise.

— Lucian, noi nu vom îmbătrîni ! Nu mi te pot închipui bătrîn. Numai așa cum arăți acum. Vreau să-ți dai jos zăpada de pe cap. Să nu răcești, dragul meu.

— Tot se va așterne alta, Cornelia.

— Nu se va așterne alta, pentru că vii la mine.

Cornelia scutură zăpada de pe părul lui Lucian. Îi suflă și fulgii din sprîncene.

— Acum să mă cureți și tu de zăpadă... Dar să mă ferești. Să nu-mi alunece pe gît. Nu-mi place... Au !... N-ai fost atent ! Haide, Lucian !

Cornelia descuie ușa blocului și-l așteptă pe Lucian să intre.

— Să mergi în vîrful picioarelor !

Lucian se simți cuprins de o emoție nelămurită. Urcă scările tremurînd. Se dezbrăcară în vestibul, pe întuneric.

În cameră era cald și plăcut. Cornelia aprinse toate luminile. Lucian o strînse la piept cu putere. Cornelia îi înconjură gîtul cu brațele.

— Dragul meu...

Se smulse însă repede din strînsoarea lui. Îl așeză pe un fotoliu și începu să-l privească, parcă pentru a și-l întipări pentru totdeauna în minte.

— Lucian ! Mi-ai spus că *simți ceea ce simt și eu*... În fiecare clipă, Lucian ?

Lucian se sculă de pe fotoliu, își plimbă mîinile pe fața Corneliei, pe gîtul ei, pe umerii ei, pe brațele ei, pe coapsele ei. Începu s-o dezbrace cu gesturi blînde. O

luă apoi, goală, în brațe, și o așeză pe pat. Îngenunche în fața patului, alipindu-și capul de pieptul ei.

Cornelia închise ochii :

— *Vom avea și o primăvară, Lucian ?...*

. . . . . .

Afară fulgii cădeau, totuși, sfioși și blînzi.

SFÎRȘITUL VOLUMULUI I